

B.3519

RELECTIONES THEOLOGICÆ

R. P. Fr. FRANCISCI VICTORIAE,
Ordinis Prædicatorum, Sacrae Theologiae
Professoris Eximii, atque in Salmanticensi
Academia quondam Cathedræ primariæ
Moderatoris, Prælectorisque
incomparabilis.

A PRODIGIOSIS, INNUMERABILIBUSQUE VITIIS, QIBUS
aliae editiones plenæ erant, summa cura repurgatae.

*Opus omni eruditione, & pietate refertum, omnibus tam jure
consultis, quam Theologis imprimis utile.*

RELECTIONUM SERIEM SEQUENS PAGELLA INDICABIT,

Accessit copiosissimus materiarum Index.

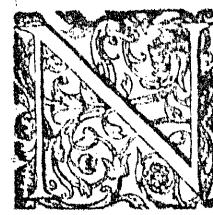
Matrixi.

Anno 1765.

CON LICENCIA : En la Oficina de Manuel Martín, y à su costa
calle de la Cruz, donde se hallará.

COLENDISSIMO VIRO,
SAPIENTISSIMO DOMINO,
PERILLUSTRI HEROI,
ILLUSTRISSIMO DOMINO DOMINO
EMMANUELI A RODA, ET ARRIETA,
SUPREMI SENATUS A CONSILIIIS:
Regni Status à Secretis : Gratiæ , atque
Justitiae negotia pertractanti.

ILLME D.^{NE}

 Ationum omnium inolevit mos, ad Numinis genium victimæ momentum conformare. Marti arma , fulgura Fovi, Mercurio litteras arridere negabit nemo: Sacrificium, et si justitiæ debitum, ut voluntatis tamen assentatio maximè viget. Nulla meos traxit petulans audacia sensus, Illustrissime Domine , ut Illustrissimæ Dominationi vestre hoc opus

offerrem ; sed quia Te justitiae, & gratiæ dotibus
ornatum, sapientiae fulgoribus resplendentem, virtu-
tibus præditum, zeli infatigabilis munere deco-
ratum, non tantum orbis caput, sed & nunc Hispania
tota miratur. Ad tuas ergo suspenditur aras
sapientissimi P.M.Fr.Francisci à Victoria aureum
opus, qui Victoriæ titulum baud solum, rem imò in-
ter sui temporis Scriptores assequutus, lauream,
triumphum meritissimus reportavit. Qui (sapien-
tissimus ejus discip. Magist. Cano lib. 12. de Loc.
cap. 5. ista profert) Academias Hispanas insig-
niter ingenio suo, & doctrina illustravit:
adèque nostris hominibus & spectabiles, &
amabiles reddidit, ut in eas certatim non
modò confluxerint, sed irruperint. *Is, is est,*
de quo merito dubitare possemus, nùm potius per-
fecti Theologi, quam utriusque juris peritissimi
nomine decorare debeamus. Vir denique (cætera si- lebo) Victoria est, quem summun Theologiae
Præceptorem Hispania singulari Dei munere
acepit, ut docet, qui supra, lib. 12. de Loc. cap. 1.
Nil mirum ad Te, litterarum centrum, quietem;
litteratorum assylum, refugium; tutissimarumque

doc-

doctrinarum defensorem, protectorem; conatu maxi-
mo tendere librum, Teque quæritare Patronum;
dùm in lucem prodire satagit. Suscipias igitur,
quæso, Illusterrime Domine, qua soles humani-
tate; qua poles benignitate hoc exiguum, grati ani-
mi mei, observantiaeque erga Te, meæ testimoni-
um. Ardentissimis interim precibus à Deo Opti-
mo Maximo exposcere non desinam, ut Te per
longam annorum seriem sospitem, atque supersti-
tem ad communem, absolutamque Reipublicæ uti-
litatem servet: atque ad oppresorum innocentum
levamen custodiat. Vale, & in æternum vive.

ILL.^{MA} DOMINATIONIS VESTRÆ

Additissimus, obsequentissimus Servus

Emmanuel Martin.

LL.

LICENCIA DEL CONSEJO

DON Ignacio Estevan de Igareda, Escribano de Camara del Rey Nuestro Señor mas antiguo, y de Gobierno del Consejo: Certifico, que por los Señores de él se ha concedido licencia à Manuel Martin, Impressor en esta Corte, para que por una vez pueda reimprimir, y vender el Libro intitulado: *Relaciones de Fr. Francisco de Victoria*, del Orden de Santo Domingo, que diò à luz Fr. Alonso Muñoz, del mismo Orden, con tal de que sea en papel fino, y buena estampa, y por el exemplar, que sirve de original, que ya rubricado, y firmado al fin de mi firma, guardando en la reimpresión lo dispuesto, y prevenido por las Leyes, y Pragmáticas de estos Reynos. Y para que conste, lo firmé en Madrid à ocho de Agosto de mil setecientos sesenta y tres.

D. Ignacio de Igareda.

E R R A T A S.

PAG.43. lin. penult. aliquibus, *lege* aliquibus. Pag. 76. lin. 12. Prælatorem, *lege* Prælatorum. Pag. 122. lin. 26. qui, *lege* quam, Pag. 135. lin. 17. hrobari, *lege* probari. Pag. 321. lin. 1. fortasse, *lege* fortasse. Pag. ibid. lin. 23. intellitur, *lege* intelligitur. Pag. 343. lin. 10. proportionabi irer, *lege* proportionabiliter. Pag. 345. lin. 35. actui, *lege* actus. Pag. 355. lin. 34. n.7. Satisfacere, *lege* Sacrificare. Pag. 414. lin. 2. aquanimiter, *lege* aquanimiter. Pag. 420. lin. 7. illæ, *lege* ille. Pag. 433. lin. 31. commutotiones, *lege* commutations. Pag. 441. lin. 27. ttaslatio, *lege* translatio. Pag. 454. lin. 4. aureoauam, *lege* aureorum. Pag. 537. lin. penult. facultetem, *lege* facultatem. Pag. 544. lin. 14. y *lege* &.

BIBLIOPOLA

CHRISTIANO, ET CANDIDO LECTORI
optimam mentem.

CUM R. P. Fr. Francisci Victoriae, Ordinis Prædicatorum, Sacrae Theologiæ Professoris Eximii, atque in Salmanticensi Academia quondam primariæ Cathedrae Moderatoris Relectiones, Christiane Lector, Matriti recudendas suscepserint Virorum doctorum instantia, qui ex tot editionibus in lucem usque editis, sed magna ex parte mendosis, unam puram, ac nitidam, omnibusque numeris absolutam, anxiè desiderabant, ut horum votis facerem satis, solerti Theologo, Authorisque lectione non parum versato corrigendas tradidi, qui, ut conscius sum, ad manus habuit, inter alias editiones Typis datas Salmanticæ anno 1565, eura & labore R. P. Fr. Alphonsi Mugnozi ejusdem Ordinis Alumni, discipulique prædicti Magistri Victoriae, Lugduni expensis Petri Landry 1587. Venetiis apud Juntas 1640. Coloniæ, & Francofurti 1695. in omnibus non parva menda inveniuntur, ut me etiam tacente; Lector cognoscere potest; sed cum magna diligentia prædictus R. P. Alphonsus Mugnozus editionem Salmant. excuterit, ut ipse in Epistola ad Lectorem refert, & quæ errata irreplerant vitio Typographorum, vel alio casu, jam ut in plurimum in editione Colon. & Francofurt. emendata legebantur, exemplar Salmantinum ut Typis darem, præsentem habui, & si quæ erant corrupta (nam certè erant plurima) ex aliis exemplaribus suprà relatis, præcipue Colon. & Francofurt. possibili diligentia fuerunt emendata; sed quantum operæ, & laboris in editione hac nova Matritensi sit positum, credere vix Lector poterit, nisi editionem nostram cum Salmantensi, & Coloniensi, cæterisque aliis conferat. Et si necius non sim, quod aliqua corrígenda adhuc Lector animadvertis, incuria, vel incititia nostra, vel forte negligentia Correctoris, qui omnia providere, & pernoscerne nequivimus, levissima tamen erunt, nostris ergo fuere nobiscum laboribus, & ex hac doctrina tam certa, tam solida, tam utili, & necessaria, tamque sublimi, & excelsa, ut fama Authoris prædicat, doctior, & melior evade. Matriti anno 1765.
VALE.

TOMUS PRIMUS.

Potestate Ecclesiæ Relectio prior.	Pag. i.
Potestate Ecclesiastica Relectio posterior.	66.
Potestate Civili.	109.
De P. Potestate Papæ , & Concilii.	137.
Indis prior Relectio.	183.
Indis posterior , sive de Jure belli.	247.
Matrimonio.	281.

TOMUS SECUNDUS.

Augmento charitatis.	325.
Temperantia.	355.
Homicidio.	387.
De Simonia.	423.
Magia.	484.
Eo ad quod teneatur homo cùm primum ad usum rationis venit.	528.

VI

VITA

R. P. Fr. FRANCISCI DE VICTORIA,	Pag. i.
Ordinis Prædicatorum , à P. Jacobo Echard,	66.
eiusdem Familiæ, conscripta Tom. II. operis	109.
cui titulus : Scriptores Ordinis Prædicatorum,	137.
rum, pag. 228. edit. Parif. 1721.	183.
	247.
	281.

F. Franciscus de Victoria, Hispanus, Vir ævi sui celeberrimus, quem Academiæ Hispanæ Theologiae Scholasticæ, illius nempe accuratioris , ac splendidioris apud suos parentem, ac insequentium Praceptorum, ac Mystagogum uno ore prædicant , & agnoscunt , tot encomiis ab eruditis exornatur, ut non novum ei elogium condere , sed inter tot quasi certatim coniectas in eum laudes feligere , is unus deum labor nobis sit. Clariorū Virorum de eo testimonia pro ratione instituti nostri, quam brevius fieri poterit, referimus, seu potius delibabimus, ubi quid de ejus actis chronologicè , quod à nobis potissimum exigitur , dictum fuerit. Cantaber itaque ille gente fuit , ac Victoriae Civitate Alabæ principe primam lucem vidit ad senium vergente saeculo xv. circa annum MCCCCCLXXX , unde & ei agnomen adhaesit pro more. A parentibus Burgos commigrantibus puer etiamnum eo deductus, liberalibus disciplinis sub optimis magistris imbuendus traditus est, nec parum pro ingenii solertia inter sodales excelluit. Ibidem adolescens ordini nomen dedit exemplum secutus natu majoris fratris germani sui Didaci de Victoria, jam in eodem professi : ac post tyrocinium quibusdam

¶

apud

apud suos exactis Philosophiæ , ac Theologiæ annis , ad Academiam Parisensem vius est Patribus juxta antiquum morem , qui tunc adhuc servabatur , pro ratione Provinciæ suæ amandandus , ceu qui commilitonibus longè eminens non exiguum de se expectationem faceret . Tum Lutetiaæ in gymnasio Sanjacobeo recens Congregationi Hollandiæ dictæ aggregato , ac florentissimo Sacras Litteras publicè profitebatur Fr. Petrus Crockart de Bruxellis vulgo dictus , (qui ex artium in Academia Professore celebri , ac Nominalium opinionibus , quas sub Joanne Major imbiberat , additissimo , repente mutatus non solum Thomismum , sed & vestem Dominicanam induerat) maximoque auditorum & Fratrum & extraneorum concursu , nec minori plausu , ac fructu S. Thomæ Summam interpretabatur . Hunc Magistrum nactus Franciscus noster , non autem Joannem Mayor , ut putavit Stanislaus Felic Coloniensis in suis ad historiam Concilii Tridentini Authore Palavicino notis num. 51. pag. 96. neque enim , quod obiter notandum , sodales nostri Sanjacobei Parisenses alias quam ex Ordine Magistros unquam audiverunt , quos semper habuere omni exceptione majores , mirum quantos ille sub eo præceptore fecerit in scientiis divinis progressus . Hinc à Collegii Patribus , ac Rectoribus Capitulo Generali Januæ anno MDXIII. habitu ad gradus designatus promovendus pro anno MDXVI. extraneis debito ad legendas in magnis scholis sententias assignatus fuit , idque anno MDXV. in Cap. Gen. Neapolit. confirmatum . Cujus vi decreti revera legit , docuitque cum plausu , & ex actis facultatis habemus de ultima Sorbonica respondisse vigesimum primum anno MDXX. ac licentiæ suæ locum sextum obtinuisse xxiv. Martii MDXXI. stylo ve-

teri , novo MDXXII. Suos exinde ad Hispanos revertitus , Pinciatum clarere cœpit , in gymnasio Sangregoriano nostro primarius Regens institutus . At mortuo Fr. Petro , ut scribit Fernandez , sed verius Paulo Legionensi à xx. circiter annis , scilicet à MDVII. ad MDXXVI. primariæ Cathedræ Salmantinæ Moderatore , ejus locum adversus æmulos contendentes , quorum plures erat magni nominis , præsertim quidam Lusitanus Margallo dictus Vir ingentis litteraturæ , & famæ , disputatione , ac communi totius Academiæ voto reportavit . Qua in specula positus , mirum quanto eam scholam lumine perfudit , adeo ut eam jacentem hactenus vixque notam primus erexisse censeatur , & ad eam qua deinceps fulsit ubique terrarum existimationem , & gloriam provexisse . Veram enim quam Parisiis didicerat docendi rationem sectatus , Thcologiam Scholasticam non jejune , non incultè ut aliæ , sed crudite , & ornate tractabat , eam ex historia Ecclesiastica , & ex Sanctorum Patrum fontibus adhibito severiori criterio locupletans , ac oratione puriori , bervisque elegantioribus explicans , sic ut non solum omnes in admirationem raperet , sed & administrationem sui provocaret . Ne tam excellentis Theologi verba inventum abirent , tum primum in ea Academia , & in cœteris Hispaniæ deinceps inductus est , qui in Parisiensi à reformatione Tuttavillana anno MCCCCLIV. constitutus fuerat , mos , lectiones Professorum , quæ aure tenus antea , jam etiam scripto excipiendi : quo factum est , ut multiplicatis quos per annos viginti dictaverat tractatibus , eosdem ipse prælo mandare neglexerit : unde plures ejus Thesauris ditati , eosdem majori cum fiducia in suos alveolos derivarunt . Magistri sapientiæ non exiguum testimonium reddunt discipuli Docto-

res in Ecclesia fulgentissimi , & in universis Academiis nominatissimi , inter quos Melchior Cano , Dominicus Soto , Bartholomeus de Medina , saltem sub ultimis illius annis , & alii plures , nec præceptoris ingrati , quicquid in eis suspiciebatur doctrinæ ad eum tanquam ad fontem ex quo hauserant ingenuè referentes . Sic enim Canus de Loc. Theolog. lib. 12. cap. 1. postquam Franciscum de Victoria dixit , quem summum Theologiae Præceptorem Hispania Dei singulari munere accepit , hæc addit : Nimirum , inquit , si doctrinam meam approbet quispiam , quæ utinam eruditorum opinione digna esset : si in rerum iudicio prudentiam , quæ utinam esset digna nostro cognomine ; si orationis cultum , quem elegantiores adhibere soleo , quam consueverunt Scholastici in libris suis : in hoc sumus docti , prudentes , & facundi , quod virum hunc rerum earum omnium ducem optimum sequimur , atque ejus præceptis , monitisque paremus . Hocque caput ita concludit : Tantum faciam ut efficiam ne cum omnia à præceptore mihi harum rerum principia suppeditata sint , ipse mihi præceptori item meo videar defuisse . Hujus enim clarissimi viri eruditionem memoria prodimus , atque ei et si nequam parem illius ingenio , at pro nostro tamen studio meritam gratiam debitamque referimus . Quamquam postulo ab iis , qui hæc in manus sument , ut majus quiddam de Magistro meo , quam quantum à me exprimi potest , suspicentur . Quo sane nihil magnificentius dici potest . Sed & Bartholomæus de Medina in Epistola nuncupatoria Commentarii sui in primam secundæ S. Thomæ non minus illustre eidem scripsit elogium . Ab eo enim Sacra Theologia restaurator dicitur , cui debent Hispaniæ , quod veram Theologiæ methodum illas docuerit , &c. His est , inquit , qui omnia Scholasticorum placita incredibili diligenti

tiæ

zia perlustravit , ut si quæ inveniret contra D. Thomæ doctrinam pugnare , eique quodammodo adversari , summa cura , & ope adiuteretur convellere , & destruere . Sed & ipse est , qui varia doctrinarum suppellectile ornatus , Dialecticæ , Philosophiæ , Sacrae Scripturæ , & scientiæ Sanctorum cognitione instructus , omnia hæc subsidia sibi comparavit , ut D. Thomæ doctrinam augeret , locupletaret , illustrioremque redderet . In illius enim ævo emanaverunt putei aquarum , &c. Mitto his suffragantes cæteros Ordinis Scriptores , Dominicum Bañez in 2. 2. S. Thom. q. 1. art. 7. dub. 2. arg. 3. Joannem Marieta , *Vidas de los Santos* , fol. 204. A : Lusitanum , Fernandez , Joannem Lopez Hist. part. 4. pag. 289. Razzium *Huomini illustri* , pag. 305. Altamuram ad 1546. Sed non omittendi extranei , quos adulatioonis non insimules . A Matamoro Hispalensi acrioti , ac severiori suorum Hispanorum censore in sua *De Academiis , & doctis viris Hispaniæ narratione apologetica* , edit. Francofurt. pag. 817. dicitur Franciscus noster *Vir excellens , divinus , incomparabilis , Instituti Dominican splendor , decus & ornamentum Theologie , exemplar antiquæ Religionis* . Nicolaus Clenardus de eo dicere solebat : *Neminem se nosse , ne ex iis quidem , qui omnem etatem in Latinis litteris trivissent , cuius ipsi tam placerent Epistolæ , quam Victoriae , qui si animum aliquando ad scribendum appelleret , orbem universum fama sui nominis occuparet* . Joannes Vasæus , qui hæc refert in suo Chronico T. 1. Hisp. Illust. edit. Francofurt. pag. 585. sic de eodem loquitur : *Atque hic mihi lacrymæ justo dolore profiliunt , Lector amice , quod venerabilem , & mihi perpetua recordatione calendrum Fr. Franciscum à Victoria Sacrae Theologie , dum in vivis ageret , Salmantica Professorem primarium , in hoc Catalogo ponere non*

li-

liceat. Antequam enim ipsum instituti mei certiores ficerent, ipsum, inquam, cuius arbitrio regebar, consilio nitebar, in cuius benevolentia acquiscebam, praesentis vitæ calamitatibus perfunctus, in Sanctorum contubernium, ut ego quidem persuasum habeo, translatus fuit. Qui si vixisset, dictu mirum, quantum subsidii conatibus meis attulisset. Erat enim eruditione incredibili, lectione penè infinita, judicio exactissimo, memoria exprompta, ut quoddam naturæ miraculum merito videretur. Gratuletur sibi S. Dominici illustris, ac Religiosa Familia, quod talem nacta sit virum, quo nescio equidem, an à multis annis habuerit Sacrae Theologie peritiorem, quod ipse quoque testatum fecisset, si tam fuisset scribendi cupidus, quam erat egregie peritus: illud certo sine scrupulo mihi videor affirmare posse, neminem fuisse multis annis tota Hispania omnium bonarum artium, ac totius humanitatis doctiorem. Sed & Navarrus æqualis vir ille laudatissimus egregie commendat Enchiridii, seu Manualis ubi de Contritione cap. i. num. 35. Quocirca, inquit, recreat nos audivisse Fr. Franciscum à Victoria Virum profecto piissimum, clarissimumque Doctorem, qui Hispanias rara illa sua Theologica eruditione sacramentali præsertim, & morali præ suis antecessoribus illustravit, &c. Et cap. 16. num. 19. Justum & rationi consonum videtur nobis id, quod dicitur asseverasse ille celeberrimus juxta ac doctissimus, sapientissimusque Doctor Fr. Francisus à Victoria Gymnastes prime functionis in Sacra Theologia resolutissimus Academiae Salmanticensis, cum nos etiam in eadem, functionis ejusdem essemus in Sacris Canonibus, &c. His addas Bellarminum, Possevinum, Miræum, Andræam Schotum, Labbeum, & alios succinentes omnes. Obiit Vir summus Salmanticæ anno Domini MDXLVI. die XII. Augusti, apud nos-

nostros ibidem sepultus, Academia universa parentante, primariis facultatum feretrum de more deferentibus. Non abs re à Matamoro citato Franciscus noster velut alter Socrates, sed Christianus exhibetur: nam non secus ac vetus illæ Academicæ sectæ Princeps, Platonisque & similium Præceptor, sic iste ut se quicquam vivo suorum operum in lucem exire permitteret nunquam adduci potuit, eos contentus nactum esse discipulos, quorum in cordibus sua sic sensa insculperat, ut ea & verbo & scripto posteris manendare & communia reddere possent, quod & plures Magistri gloriæ potius quam suæ studiosi, grati fecerunt. Quædam tamen sub ejus nomine à suis collecta typis prodierunt, quæ sequuntur:

i. *Relectiones XII. Theologicæ in duos libros distinctæ: quorum hec argumenta: 1. De Potestate Ecclesiæ. 2. De Civili Potestate. 3. De Potestate Pontificis, & Concilii. 4. De Indis & jure belli. 5. De Matrimonio. 6. De Augmento charitatis. 7. De temperantia. 8. De Homicidio. 9. De eo ad quod tenetur perveniens ad usum rationis. 10. De Arte Magica. 11. De Simonia. 12. De silentii obligatione.* Lugduni, Jacobi Boyerii 1557. Salmanticæ 1565. Ingolstadii 1580. Iterum Lugduni, Petri Landry 1586. & 1587. cui ultimæ editioni præfixa vita Authoris, atque nihil historicum affert, nisi cum virum toto orbe conspicuum fuisse sub Carolo V. Imperatore, fuisseque discipulis ceu Pythagoram, ut ejus una satijs esset eis authoritas Magistri, & apud Reges, & Principes tanti ponderis, ut in gravioribus ejus sententia consiliumque avidè peteretur, ut in causa divortii Henrici VIII. Regis Angliæ, & Catharinæ conjugis. Quæ altera Lugdunensis editio apud nos erat alias, sed pro priori elegantiori mutata. Illæ omnes in 8. at & recen-

tio-

tiorem laudat Antonius in Bibl. Hisp. Antuerpiæ 1604. in 12.

2. Quædam instructio vulgari Hispano Confessorario inscripta, Salmanticæ, Matthiæ Gast. 1562. in 12.

3. Consejo sobre si los Señores pueden vender, o arrendar los oficios, como Escribanías, y Alguacilazgos. Ex Authoris M.S. à Fr. Didaco de Zuñiga, Hispano, Ordinis Hieronymiani erutum, ac in lucem editum Salmanticæ 1552. ad calcem operis sui, cui titulus: *Instrucción, y refugio del animo, y conciencia escrupulosa, y temerosa de Dios*, ibidem, Juntæ 1552. in 8.

4. Commentaria in universam Summam S. Thomæ de Aquino, quorum, quæ in 1. partem, & in 2. 2. dicunt M.S. in Bibliot. Altempsiana Romæ servari: omnia verò item M. S. in Bibliothecis variis Hispaniæ manu Discipulorum excepta. Et idem testantur de Commentariis in iv. libros Sententiarum.

5. Secundam secundæ S. Thomæ à Fr. Petro Crockart de Bruxellis recensitam, ac illustratam typis edi curavit Franciscus noster tum juvenis Parisis agens, & eidem Petro Magistro suo nuncupavit, Parisis, Claudii Chevallon 1512. in 4. Gothico charactere. Quæ fuit prima hujus secundæ secundæ editio Parisiens.

6. Summa Sacramentorum Ecclesiæ ex doctrina R.P. Fr. Francisci Victoria Ord. Præd. Pinciæ 1561. in 8. Ibidem 1565. Romæ 1567. Venetiis 1569. Antuerpiæ 1586. 1594. & 1610. Turnoni, Antonii Chard 1629. in 12. pp. 451. Compendium est ejus scripti in librum iv. Sententiarum, quod Discipulus ejus Fr. Thomas de Chaves ex ore dicentis, & prælegentis excepterat, & in eam brevem formam contraxit, additis in altera editione multis quæstionibus ex Sanctorum Conciliorum decretis præsertim Tridentini, quæ in priori desiderabantur.

REVERENDI PATRIS

Fr. FRANCISCI A VICTORIA,
Ordinantis Prædicatorum, Sacrae Theolo-
giæ in Salmanticensi Academia quon-
dam Professoris primarii Relec-
tio prior.

DE POTESTATE ECCLESIAE,
super illum locum Matth. 16. *Tibi dabo
claves Regni Cælorum.*

S U M M A.

1. *Ecclesia, dictio Græca, quid significet, & de ejus varia interpretatione.*
2. *Ecclesia, & Synagoga an sint idem, & in quo dif-
ferant.*
3. *Synagoga, quid & unde deducatur.*
4. *Ecclesiam nostram quare Apostoli nunquam dixerint
Synagogam, sed semper Ecclesiam.*
5. *Acceptio varia nominis Ecclesiæ.*
6. *Hæretici an sint membra Ecclesiæ.*
7. *Hæresis, quid signet. Et unde hæretici dicti.*

DE Potestate Ecclesiæ in præsentiarum disputatu-
rus, de ipso Ecclesiæ nomine, ut paucam prius
præmittam, necesse est, ut intelligatur quid sit id, de
cujus potestate differere constituimus. * Ergo Ecclesia,
vocabulum Græcum & nomen est, ἐκκλησία, scilicet concilium,
concio, congregatio, & locus ipse, quo con-
venitur, ut etiam capit Lutianus in Dialogo Mercu-
ri,

2 De Potestate Ecclesie.

iii, & Maiæ. Unde ἐκκλησίαζω, concionor, οὐκ οὐδετέρος, concionator. Verbum est ante salutem orbis, id est, ante Christianitatem nondum latinitate donatum, sicut pleraque alia Græca fuerunt, nec (quod sciam) per ea tempora ab aliquo latinorum usurpatum. Sed tamen apud christianæ eloquentiæ, & Religionis Patres, & Principes frequentissimum, ut videre est apud Tertullianum, Cyprianum, Laetantium, Hieronymum, aliosque item clarissimos Authores. Ubi verò Sacrae Literæ Græcæ habent Ecclesiam, interpres plurimum idem verbum reliquerunt, sed nonnumquam etiam pro Ecclesia, aut congregationem, aut concionem verterunt. Ut Deuter. ubi nos ita legimus: (1) Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies, ut petisti à Domino Deo tuo in Horch, quando concio congregata est. Septuaginta habent in diem Ecclesie ἐκκλησία.

(1)
Deuter. 18.

(2)
Genes. 1.

(3)
Beda expo-
nens illud
Proverb. 5.

(4)
Augustin. in
Psalm. 81.

(5)
Isidor. lib. 8.
Etymol. c. 8.

* Et est idem vocabulum cum Synagoga: significat enim συναγωγὴ congregationem. Unde (2) congregatio-nes aquarum appellavit maria. Septuaginta transtulerunt, συναγωγας, Synagogas. Inter quae tamen duo nomina non nihil interesse videtur. Unde Beda: (3) Pene fui in oratione malo, in medio Ecclesie, & Synagoga, dicit, Ecclesie, & Synagoga Graeca nomina sunt, & unam & eadem rem significant, Latine conventum, scilicet plurimorum adinvicem. Si autem accuratius distinguamus, Ecclesia, convocatio, Synagoga congregatio dicitur. * Unde συναγωγα, conGrego, non convoco, videtur enim dictum, ἀπὸ τῆς συναγωγῆς, duco, traho. Et Augustin. super illud: (4) Deus fuit in Synagoga Deorum, id est, populorum Israel: Isporum propriè, inquit, Synagoga dici solet, quamvis & Ecclesia dicta sit: * sed nostram Apostoli Syna-gogam nunquam dixerunt, sed semper Ecclesiam, sive discernendi causa, sive quodd inter congregationem, aut Synagogam, & convolutionem (unde Ecclesia nomen accepit) aliquid dixerit, quod scilicet congregari & pecora solent, ac ipsa propriè, quorum & greges propriè dicimus, Convocari est magis utentium ratione, ut sunt homines. (5) Idem Isidorus, ut notetur scilicet irrationalitas Judæorum.

Quam-

3 De Potestate Ecclesie.

Quamvis autem Ecclesia, si rationem nominis as-picias pro quacumque hominum congregatione accipi possit: tamen in sacris literis sive novum, sive vetus testamentum revolvatur, non invenies (quantum puto) nisi pro * concione, aut congregatione fidelium, id est, unius religionis aliquo modo, sive bonorum, sive malorum. Quamvis in illis ipsis locis satis appareat esse alias Ecclesiæ præter Ecclesiæ fidelium. Dicitur enim Ecclesia Sanctorum, & Ecclesia Dei, & Ecclesia Israel, & (1) Odivi Ecclesiæ malignantium.

(1)
Psalm. 149.

6 Sed hoc etiam modo loquendo de Ecclesia * dubi-tari potest, an hæretici sint de Ecclesia. Et quidem esse de Ecclesia videntur, quia Ecclesia judicat de illis, ut pa-tet, cum excommunicet, & ad judicium pertrahat, & tamen nihil ad Ecclesiæ de his, qui foris sunt. (2) Quid enim mihi de iis, qui foris sunt judicare? Item tenentur præceptis Ecclesiæ. Item Baptismus est Sacramentum Ec-clesiæ, & hæretici sunt verè baptizati. Item, ut postea disputabitur, hæreticus potest esse non solum Presbyter, sed Pontifex etiam Summus, ergo caput Ecclesiæ, & per consequens membrum Ecclesiæ. Certè licet disputatio non videatur ad rem multum attinere, sed potius ad no-men ipsum: sed videtur in sacris literis, & apud veteri-siores non accipi Ecclesiæ, nisi pro congregatione fide-lium, atque adeò hæreticos non censerí intra Eccle-siam.

(2)
1. Corinth. 5.

7 * Hæresis sanè electionem, aut sectam, vel divisio-nem signare videtur, ut Isidorus dicit: (3) ergo hæreti-ci ideo videntur dicti, quod ab Ecclesia divisi, & secti sunt. Item, (4) dictum est Petro: Si Ecclesiæ non audie-rit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus: ergo non plus hæretici annumerari in Ecclesia debent, quam Ethnici, & Publicani. Item (5) Apostolus: Unus Deus, una Fides, unum Baptisma. Videtur ergo, quod hæc tria contineant unitatem Ecclesiæ. Item de summa Trinitate, & Fide Ca-tholica firmiter. Una est fidelis universalis Ecclesia, extra quam nullum omnino salvatur: ergo infideles non sunt de ista Ecclesia. Cyprianus ad Rogatianum: (6) Hæc sunt

(3)
Lib. 8. cap. 3.
Etymolog.

(4)
Matth. 18.

(5)
Ad Ephes. 4.

(6)
Lib. 2. epist. 2.

A 2 rum,

4 De Potestate Ecclesie.

(1) *Tract. i. 10. in
Ev. in Joan.*

(2) *Ad Galat. 3.*

Initia hæretorum, & ortus, atque conatus schismaticorum, si de Ecclesia egreditur, si Altare profanum foris collocatur. August. sup. Joan. (1) Propter hanc fidei communitem omnes unum sumus: juxta illud: (2) Omnes vos unum estis in Christo Iesu. Gloss. id est, in fide Iesu Christi. Et deinceps Ecclesia nihil aliud videtur significare, quam Christiana Rempublicam, seu Communitem, & Religionem. Parum autem refert, an hæretici aliquo jure, aut ratione spectent ad Ecclesiam: certe re, & operibus in Ecclesia non continentur: sicut transfugæ non pertinent ad exercitum, à quo transfugerunt. Nos itaque in hac reelectione de Ecclesia, hoc nomine solum utimur, ac loquimur, ut idem sit, quod fidelium communitas, sive respublica.

QUÆSTIO PRIMA.

*AN IN ECCLESIA SIT ALIQUA
Dignitas, vel Authoritas Ecclesiastica,
præter potestatem civilem.*

S U M M A.

1. *Potentiae, quæ dicantur. Et quod non sit idem potestas, & potentia.*
2. *Potestates, quæ potius appellantur, ab Autore recessentur.*
3. *Ecclesia utrūm præter civilem, & laicam potestatem necessario habeat aliam spiritualem.*
4. *Potestas ad quid constituantur in Republica.*
5. *Vite sunt due, una terrena, altera spiritualis. Et quomodo humana societas non possit sine utraque manere.*
6. *Claves Regni Cælorum, potestas remittendi peccata, &*

ex-

De Potestate Ecclesie.

5

- excommunicandi, confiscandi, &c. sunt in Ecclesia.*
7. *Apostoli Domini quam potestatem, & autoritatem habuerint in Ecclesiæ.*
 8. *Potestas temporalis, & civilis, est integra apud Paganos.*
 9. *Potestas gubernandi scientiam exigit.*
 10. *Potestas regia, quamvis continet omnem potestatem civilem, tamen non habet autoritatem ad cultum divinum, & ad actiones spirituales.*
 11. *Deus quomodo universalis Ecclesia duas instituerit dignitates.*
 12. *Potestas spiritualis testimonia ex scripturis recentur.*
 13. *Deus ea sapientia, qua constituit in naturalibus, ut inferiora regerentur à superioribus, eadem etiam providit, ut in Ecclesia sua ordo rerum esset arca dignitates, & officia.*

1. *Primum oportet, sicut de nomine Ecclesie fecimus, * ita quid per nomen potestatis intelligatur, declarare. Neque enim omnino idem videtur esse potestas, quod potentia. Nec materiam siquidem, neque sensus, immo nec intellectum, aut voluntatem potestates, sed potentias vocamus.* Contra autem magistratus, sacerdotia, & omnino imperia, potestates potius, quam potentias appellant. Ista vocat Paulus: (1) *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Ergo ut S. Thom. (2) exponit, videtur potestas præter potentiam ad actionem præminentiam quandam, & authoritatem. Atque adeo querere, an in Ecclesia sit aliqua potestas spiritualis: perinde est ac si quereret, an in Ecclesia sit aliqua vis, aut authoritas ad aliquid spirituale: & hæc an sit alia à civili potestate.*
2. ** Ad hanc quæstionem, quoniam permulta, & quidem graves, nobis disputandæ sunt, breviter respondeo per unicam conclusionem. NECESSSE est in Ecclesia præter civilem, & laicam potestatem esse aliam spiritualem. Hæc conclusio probatur: in Ecclesia sunt plures actiones, & variæ non spectantes ad unam potest-*

(1) Rom. i. 13.
(2) 4. dis. 24. q. 2.
art. 1. q. 2.
ad 3.
Quest.

Respondetur
unica conclu-
sione.

De Potestate Ecclesiæ.

6

testatem: & aliquæ spectant ad potestatem civilem, alia non ad illam, sed ad aliam potestatem, scilicet spiritualem. Unde de Ecclesia dicitur, quod astitit à dextris Dei in vestitu deaurato, circundata varietate. (1) Sed potestates distinguuntur ex fine, sicut potentia per objecta. Ergo præter potestatem civilem, oportet ponere aliam spiritualem.

(1)
Psalms. 44.

* Secundò probat Durand. in tractatu de origine

juris: Potestas constituitur in Republica, ut homines provocentur ad bonum, & arceantur à malis: juxta illud: (2)

Potestas est ad vindictam malorum, laudem vero

bonorum: & (3) Vis non timere potestatem, bonum fac,

& habebis laudem ex illa. Quod si bona quidem ad

quæ homines promoveri deberent, & mala, à quibus deterri oporteret, spectarent solum ad vitam politi-

cam præsentem, sufficeret certè temporalis, & laica

potestas. Et cum vita fidelium non solum tendat ad fi-

nam, & statum civilem, imò multo impensius, & prin-

cipalius in bona perpetua, querendo primum ea jux-

ta Domini consilium: *Primum querite regnum Dei.* (4)

& eam felicitatem, quam oculus non vidiit, neque

auris audivit: timeat præterea mala, & poenas potius

alterius vitæ, quam præsentis, nec tam eos qui occi-

dunt corpus, quam eum, qui postquam occiderit, ha-

bet potestatem, & corpus, & animam perdere & mit-

tere in gehennam ignis. (5) Ideò ut homines dirigan-

tur, & provehantur in finem illum super naturalem, &

si forte aberraverint, revocentur in rectam viam, vel

laude, vel præmio, vel timore, vel poena: necessarium fuit, ut esset aliqua potestas præter civilem.

Hanc rationem eleganter ponit * Hugo: (6) *Duae* (inquit)

sunt vita: una terrena, alia spiritualis, ut autem utra-

que in justitia servetur, & utilitas proveniat: primum

utique distributi sunt, qui utriusque bona secundum ne-

necessitatem acquirant: deinde alii, qui eam secundum

æquitatem dispensent. Si ergo non potest humana so-

cietas sine utraque vita manere, necessaria est duplex

potestas ad conservationem justitiae: una quæ præsit

terrenis, ad ordinandum vitam terrenam: alia, quæ

præ-

(2)
Petr. 2.

(3)
Rom. 13.

(4)
Matth. 6.

(5)
Matth. 10. &
Luc. 12.

(6)
De Sacr. p. 2.

De Potestate Ecclesiæ.

7

præsit spiritualibus ad componendam vitam spiritua-

lem.

6 Tertiò probatur, in Ecclesia * sunt claves Regni Cœ-

lorum. (1) Sed hæc potestas est alia à potestate civili,

quæ certè non habet hujusmodi claves: ergo, &c. Con-

firmatur: in Ecclesia est potestas remitendi peccata,

(2) quæ non est in Rege, nec in alio Magistratu civili:

ergo, &c. Item in Ecclesia est potestas excommunicati-

di. (3) Item est potestas consecrandi verum corpus

Christi. (4)

7 Quartò principaliter: * Apostoli Domini habuerunt

potestatem, & autoritatem in Ecclesia, ut ex locis

jam inductis, & ex aliis multis constat: ea autem non

fuit civilis, cùm regnum eorum, nec potestas fuerit

de hoc mundo: ergo, &c.

8 Quinto: Apud paganos * est integra potestas tem-

poralis, & civilis, ut alias à me probatum est, & satis

constat ex Paulo, (5) ubi jubet esse subjectos Principi-

bus etiam paganis, & apud eos non est potestas Eccle-

siaistica: ergo hæc potestas distincta est ab illa. Ultimò:

9 Quia * potestas gubernandi exigit scientiam, juxta

illud: (6) *Ars artium regimen animalium.* Sed Principes

temporales non sunt periti legis divinae, quam oportet

esse regulam potestatis Ecclesiasticae. Ergo oportet esse

alios Pontifices, & Præsides sacrorum, quam Principes

seculares.

Item confirmatur: Quia non sufficeret unus, &

idem homo utrumque munus implere, neque utram-

que disciplinam percipere, scilicet administrandi secu-

larem, & ecclesiasticam republicam: nec si maximè

utrumque calleret, posset utrique administrationi com-

modo intendere, & vacare. Confirmatur aperte: Nam *

regia potestas continet omnem potestatem civilem: hoc

enim importat Rex, ut sit unus supra omnes in repu-

blica: sed Rex non habet autoritatem ad cultum di-

vinum, & ad actiones spirituales. Ergo est alia potes-

tas distincta à potestate civili. Antecedens patet: quia

ad mandatum Domini fuit Saul institutus Rex. (7) Sa-

uliel script legem regni, & scripsit in libro, & repa-

fuit

(1)
Matth. 16. &
18.

(2)
Joan. 20.

(3)
Matth. 18. &
1. ad Cor. 5.

(4)
Luc. 22. & 1.
Corinth. 11.

(5)
Rom. 13.

(6)
Gregor. in
Pastorali, in
initio.

Confirmatur
pluribus ratio-
nibus.

(7)
1. Reg. 10.

suit coram Domino ; & tamen non est data ei potestas sacerdotalis : imò cùm postea Saul in Galgala obtulisset holocaustum propter absentiam Samuelis , vindicata est severissimè presumptio ; & dictum est ei : *Stulte egisti , nec custodisti mandatum Domini , quod praecepit tibi: quod si non fecisses , jam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum.* (1) De utraque potestate Pelagius Papa : (2) *Duo sunt (inquit) Imperator Auguste quibus principaliter hic regitur mundus, authoritas sacra Pontificum , & regalis potestas.*

Et confirmatur: quia etiam apud Gentiles erant Pontifices, & Sacerdotes, ad quos spectabat administratio scrorum, & non ad Consules, aut alios Magistratus civiles.

Et in c. Imper. (3) *Si Imperator Catholicus est , filius est, non Presul Ecclesie , quod ad Religionem competit (discere ei convenit , non docere) habet privilegia sue potestatis, quæ administrandis legibus publicis divinitus consequutus est.*

Et in cap. Solite. (4) *Fecit Deus * duo magna luminaria in firmamento Cœli : hoc est , universalis Ecclesie duas instituit dignitates.* De utraque in veteri Testamento aperta habemus exempla: & de seculari quidem, Exod. (5)

quod Moyses ex electis viris itrenuis de cuncto Israel constituit eos Principes populi , Tribunos , & Centuriones, & Quinquagenarios , & Decanos , qui judicarent populum Dei omni tempore. Numer. (6) Ponuntur gradus Summi Sacerdotis Aaron , & minorum Sacerdotum subministrantium. *Funetique (inquit) sunt sacerdotio Eleazar , & Ithamar coram Aaron.* Et infra: *Dabis dono Letitiae Aaron & filiis ejus: quibus traditi sunt à filiis Israel.* In novo autem testamento: (7) *Omnis anima potestatibus sublimioribus subditæ sit.* Quod de qua potestate intelligendum sit , ipse paulus illic satis ostendit

Et Petrus : (8) *Subjecti estote omni humanae creature properter Deum , sive Regi quasi præcellenti , sive Ducibus tanquam à Deo missis ad vindictam malefactorum , laudem vero bonorum.* Quamquam Lyranus de utraque potestate Pauli locum intelligendum censet. Sed de spirituali potestate plura testimonia sunt , quam vel opus sit , * 12 vel vacet in praesentia recensere : (9) *Pasce oves meas:*

(1)
1. Reg. 13.

(2)
Pelag. Papa,
& habet. 96.
dist. cap. Duo
sunt.

(3)
Et in cap. Si
Imper. ea-
dem distinc.

(4)
De Majorit.
& obedient.

(5)
Exod. 17.

(6)
Numer. 3.

(7)
Rom. 12. &
13. Paul.

(8)
Petr. 1. epist.
cap. 2.

(9)
Joan. ultim.

& Quorum remiseritis peccata, &c. (1) Et tibi dabo claves regni Cœlorum. Et quodcumque solveritis , &c. (2) Et de Præsbyterorum potestate. (3) Hoc facite in meanam commemorationem. Et iterum de ratione constituendi Episcopos , Præsbyteros , Diaconos. (4)

Sed ad majorem declarationem hujus conclusionis arguitur paucis argumentis contra illam. Primò: Multitudo principatum esset mala: (5) ergo non expedit in Ecclesia esse varias , & distinctas potestates, maximè cùm Ecclesia sit non solum una respublica, sed unum corpus. (6) *Multi unum corpus sumus in Christo.* (7) Et sic habere multos Principes, aut Prælatos , videtur quasi habere multa capita unius corporis: quod monstruosum est: ergo potius convenire videretur, ut unus , atque idem res seculares , & Ecclesiasticas administraret.

Secundò: Civilis potestatis finis est reddere , aut constituere homines bonos , & efficere studiosos , id est, virtutibus præditos. (8) Sed hoc satis est ad consequentem felicitatis , non solum humanæ , & temporalis, sed etiam immortalis , & supernaturalis : ergo frustra comminiscimur aliam potestatem.

Tertiò: Dominus dixit : (9) *Ergo liberi sunt filii. Ubi Gloss. In quolibet regno filii Regis liberi sunt. Christiani autem sunt filii Dei : Dedit eis potestatem filios Dei fieri: (10) ergo sunt liberi: & (11) Si ergo vos filius liberaverit , veri liberi eritis. Et (12) Pretio empti es sis, nolite fieri servi hominum.* Ex quibus locis videtur, Christianos exemptos esse , & liberos ab omni potestate , & subjectione , sed omnes esse æquales , nec alteros dominari, alteros servire , & sic nulla erit autoritas , vel potestas , saltem jurisdictionis.

Quartò arguitur: In statu innocentie non fuisset aliqua potestas: ergo nec nunc debet esse. Nam Christus redemit nos. Ista sunt argumenta hæreticorum , ac schismaticorum , quibus simplicium hominum corda à debita obedientia , vel Principum , vel Sacerdotum dehortantur , & revocant , resistentes Dei ordinationi ad suam ipsorum damnationem , & perditionem , ut Paulus ait: (13) nec opus erat aliis responsis post tam aperta testimo-

(1)
Joan. 20.
(2)
Matth. 16. &
18.

Argumenta
adversus con-
clusionem.

(3)
Luc. 22.

(4)
1. ad Thim.
3. ad Thim.
1. Act. 14. &
20.

(5)
Aristot. 12.
Metaphys. &
in lib. Polit.

(6)
Rom. 12.

(7)
1. Corint. 12.

(8)
2. Ethicor.

(9)
Match. 17.

(10)
Joan. 1.

(11)
Joan. 8.

(12)
1. Corinth. 7.

(13)
Rom. 13.

10 *De Potestate Ecclesiae.*

monia scripturarum, quibus illorum vesania aperte retunditur.

(1)
Sap. 7.

Sed quia sapientibus, & insipientibus debitores sumus: Ad solutionem istorum est attendendum, (1) quod dicitur, quod sapientia attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. Hoc est enim proprium sapientis: ut etiam Aristot. tradit: (2) Ordinata omnia disponere. Potuit ergo Deus sicut summè sapiens, ita summè potens, sine ullo ordine Principum, & subjectorum Prælatorum, & inferiorum omnia quidem gubernare, administrare & sine ulla etiam, si ita voluisset, jaætura rerum creatarum. Sed profectò hoc non erat consentaneum tantæ sapientiæ, & infinitæ providentiæ: sed potius ita componere, ut orbis non rerum cumulus fortè jacentium deforme spectaculum redderetur, sed ut potius corpus quoddam unum, aut ædificium suis partibus, & velut membris constaret, servaretque decorem dignum suo Authore. * Eadem ergo sapientia, qua constituit in naturalibus, ut inferiora regerentur à superioribus, ut dicitur, (3) & nominatim de sole dicit: & qua etiam in Cœlis voluit, ut inferiores Angelii à superioribus illuminarentur: eadem inquam providit, ut in Ecclesia sua ordo rerum, & distributa officia essent, ut alii oculi essent, alii manus, alii etiam pedes, & reliqua in hanc rationem complicita. Ut etiam Apostolus dicit elegantissime, ac dissertissimè in hanc sententiam: (4) Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm sint multa, unum autem corpus sunt, sic & Christus, &c. Nam & ipse Aristot. (5) Expedire ait in omni multitudo reætè composta, ut aliquis prior sit, cui ceteri parcent, in quo consistit ratio potestatis.

(3)
1. Metaphys.
& Dionys. 4.
cap. de Divin.
nomin.

(4)
1. Cor. 12.

(5)
1. Politic.

Resp. ad arg.

Ad primum igitur argumentum respondeo, quod est quidem inconveniens, si essent plures Principatus, aut Magistratus, ad eundem finem spectantes ex æquo: quod in proposito non contingit. Nec enim ad eundem finem contendit potestas civilis, & Ecclesiastica, ut supra: satis explicatum est. Præterea non ex æquo se habent, sed certo modo una potestas ad aliam ordinatur, ut infra disputabitur.

Ad

11 *De Potestate Ecclesiae.*

Ad secundum etiam aperta est solutio ex superioribus. Non enim tota administratio civilis fatis est ad constituendum hominem in statu salutis æternæ, nec sufficit moralis, aut civilis virtus, & bontas ad vitam æternam, cùm, ut reliqua omittamus, necessaria sit fides: (1) Qui vero non crediderit, &c. Et Sacraenta etiam semper fuerint aliqua. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua, &c. (2) Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis. Collatio autem Sacramentorum non spectat ad potestatem civilem, sed ad spiritualem, & Ecclesiasticam. Itaque, sicut oportet justitiam nostram abundare supra justitiam Scribarum, & Phariseorum; (3) ita oportet abundare supra justitiam, non solum paganorum, & haëreticorum, sed etiam bonorum Philosophorum; & sic habere aliquos actus ordinatos in supernaturalia.

De tertio argumento disputabo latius inferius, cùm agemus de libertate Ecclesiasticorum. Sed pro solutione in præsentia dico cum S. Thom. & Bonavent. in fine, 2. Sent. (4) quod Christus illic loquutus est de se, & de Discipulis suis, qui omnino erant liberi, vel ratione officii, quod exercebant etiam ex autoritate, scilicet spiritualis potestatis, ratione cuius etiam stipendia illis debebantur, juxta illud: Si spiritualia vobis seminavimus, multum est ut carnalia vestra metamorphose: (5) Vel quia nihil habentes, hac ratione se liberos reddiderant ab omni exactione: nec enim tributum debetur ratione personæ, sed bonorum, nec per subjectionem ad potestatem spiritualem * aliquid deperit de libertate, cùm ea tota sit non ad utilitatem potestatis, vel præsidentis, sed subditorum.

(4)
2. Sentent.

(5)
1. Corinth.

Ad quartum respondeo, negando assumptum. Quamvis enim non fuissent Magistratus, nec Principes ad cogendum homines timore poenarum, fuisset tamen potestas directiva, & gubernativa, ut potestas paterna, cui tenerentur filii parere. Imo multiplicato humano genere, verosimilius est, futuros aliquos, qui præsenter sacris: & sic fuisset aliqua ratio etiam potestatis spiritualis. Sed de hoc etiam statim latius, & S. Thom. I. part. q. 96. art. 4.

B 2

QUÆS-

(1)
Marc. 16.
(2)
Joann. 6. &
alibi.

(3)
Matth. 5.

QUÆSTIO SECUNDA.

U T R U M P O T E S T A T I S
*Ecclesiastica sit aliquis effectus propriè,
& verè spiritualis.*

S U M M A.

1. *Potestas Ecclesiastica, verè & simpliciter est causa aliquis effectus spiritualis.*
2. *Potestas Ecclesiastica duplex est. Et de utriusque effectibus. Et quomodo nonnulli hereticorum ab utraque clave tollunt omnem effectum mere spiritualem.*
3. *Potestas utraque ordinis, scilicet & jurisdictionis, habet verum effectum spiritualem.*
4. *Christus in quantum homo habuit potestatem remittendi peccata, & quomodo sapè usus fuerit ea, imo & eam tradiderit Apostolis. Et de remissione peccatorum per claves Ecclesiae traditas.*
5. *Error duplex eorum, qui dicunt virtute clavium non verè remitti peccata, sed solum ostensi remissa.*
6. *Remedia duo efficacia ad remissionem peccatorum à Deo in Ecclesia relicta.*
7. *Claves Ecclesiae, sole sufficiunt ad salutem, & ad aperiendum Regnum Cœlorum, ubi nulla alia via efficit apertum.*
8. *Contritio quid importet.*
9. *Dolor, quando non dicitur contritio.*
10. *Dolor, qualis sufficiat ad remissionem peccatorum cum clavibus.*

SED quia distinximus potestatem ecclesiasticam à civili ex fine (quia scilicet altera in finem temporalem, ordinata est altera in spiritualem) sequitur se-

secunda quæstio: *An potestatis ecclesiastice sit aliquis effectus purè & simpliciter spiritualis.* Ad hanc quæstiōnem respondeo primò: Dato quòd potestas ecclesiastica nullum haberet hujusmodi effectum spiritualem, nihilominus differet à potestate civili, & diceretur potestas spiritualis. Probatur hoc, & ostenditur: nam adhuc haberet finem distinctum à fine potestatis secularis, puta beatitudinem supernaturalem, & cultum divinum, & bonum spiritus, id est animæ: quæ omnia non spectant ad potestatem civilem, sed ecclesiasticam, & inter spiritualia annumerantur.

z. Conclusio proponitur.

Secundo pono conclusionem, * quòd potestas ecclesiastica verè, & simpliciter est causa alicuius effectus spiritualis. Pro cujus declaratione est revocanda huic in præsentia illa distinctio Theologorum, de duplice potestate, ordinis scilicet, & jurisdictionis. Duplex * igitur potestas est ecclesiastica, potestas ordinis, & jurisdictionis. Potestas ordinis est in ordine ad corpus Christi verum, scilicet Eucharistiam: jurisdictionis in ordine ad corpus Christi mysticum, id est ad gubernandum populum Christianum in ordine ad beatitudinem supernaturalem. Sed in potestate ordinis non solum intelligitur potestas consecrandi Eucharistiam, sed disponendi, & idoneos reddendi homines ad Eucharistiam, imò omnia gerendi, quæ ordinantur aliquando ad Eucharistiam, ut est consecrandi Presbyteros, & alios ordines conferendi, & in universum omnia Sacramenta administrandi, remittendi quoque peccata, & tandem omnia faciendi, quæ alicui ratione alicuius consecrationis conveniunt: unde etiam potestas ordinis, potestas consecrationis plerumque vocatur. Ad potestatem autem jurisdictionis spectat gubernatio populi Christiani extra Sacramentum, vel consecrationem, vel administrationem: ut est leges ferre, & tollere, excommunicare, dicere jus extra forum poenitentiae, & id genus alia facere.

His præmissis est advertendum, quòd nonnulli hereticorum ab utraque clave tollunt omnem effectum purè spiritualem. Qui enim negant in Eucharistia conti-

Advertisenda est.

ne.

neri verum corpus Christi, negant aliquid spirituale confici à Sacerdote consecrante Eucharistiam. Eucharistia enim apud eos non est, nec continet aliquid spirituale, sed symbolum solum est, & signum vel corporis Christi, vel gratiae. Idem etiam negant Sacerdote in Evangelicum verè remittere peccata, & gratiam conferre; inde etiam à potestate jurisdictionis effectum aliquem spirituale prorsus tollunt, negantes excommunicationem aliquid spirituale auferre ab excommunicato, sed solum communicationem exteriorem fidelium, quæ spiritualis non est.

Sed omnia prima velania haeticorum circa Eucharistiam, de qua nunc nihil constitui tractare: de remissione peccatorum, & effectu excommunicationis dicendum aliquid est: nec multis tamen, eo quod in ordinariis lectionibus locum illum aliquando accuratiū tractaverim. Sed quia etiam inter Catholicos Authores sunt, qui potestati ordinis non simpliciter tribuant remissionem peccatorum, vel colationem gratiae, vel omnino aliquem effectum verè spirituale: atque alii etiam, qui per excommunicationem non concedant tolli aliquid spirituale: ideo repetendo conclusionem, dico, quod * utraque potestas, scilicet ordinis, & jurisdictionis habet effectum spirituale verum. 3

An per Sacramentum penitentie conferatur prima gratia aliquando.

Et primò dico, quod claves Ecclesie, sive authoritas Ecclesie, sive authoritas Ecclesiastica est causa propriè remissionis peccatorum, & gratiae. Est autem disputatio eadem cum illa: An per Sacramentum poenitentiae conferatur aliquando prima gratia. De qua quaestione licet inter antiquos, & graviores Authores non videatur magnopere dubitatum, apud quos in confessio fuit, virtute clavium nonnunquam peccata ita remitti, ut sine illis non remitterentur: tamen inter recentiores Scriptores non est aut parva, aut parum acris contentio, & dimicatio dicunt enim ex illis quidam, acutiores quidem, & ingeniosiores, quam par esset in Theologica Philosophia, quod peccata mortalia remitti nonnunquam poslunt, nisi per contritionem, atque adeo nec virtute clavium unquam peccata remittuntur, aut con-

fertur prima gratia: non remittuntur inquam in foro Dei, & ut remitti propriè dicat, tolli peccata. Cum quibus alijs majori studio, & conatu confiximus. Nunc summa sequens fastigia rerum, paucis argumentis arguo pro conclusione nostra, & contra illorum sententiam. Et primò adduco verba Domini: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* (1) *Et quocumque solveritis super terram, &c.* (2) *Et tibi dabo claves Regni Cœlorum.* (3)

Ex quibus arguitur sic: Illa verba sunt eadem, quæ ponuntur in nostra conclusione: ergo si illa vera sunt, conclusio nostra vera est. Et confirmatur: Remitti peccata propriè hoc sonat, tolli scilicet peccata, quibus aliquis prius tenebatur: nec certè significat ostendi, aut declarari prius remissa, sicut remittere debitum. Confirmatur secundò: Christus habuit potestatem remittendi propriè peccata ad sensum conclusionis, & potuit eam dimittere Apostolis; sed non aliis verbis apertioribus potuit declarare donationem, aut comissionem illius potestatis, quam illis, quibus dedit claves: ergo, &c.

4 Quod * autem Christus habuerit hujusmodi potestatem etiam in quantum homo, certè non est dubitandum. Ipse enim dixit: *Ut autem scias, quod filius hominis in terra habet potestatem dimittendi peccata, ait paralyticus, &c.* (4) *& Data est mihi omnis potestas in Cœlo & in terra.* (5) Et certè non solum habuit potestatem declarandi remissionem peccatorum, sed nec dubito quin usus fuerit illa potestate, cum dixit paralyticus: *Fili, remittuntur tibi peccata tua.* Et cum dixit: *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* (6) Nec Christus voluit ostendere, ac disputare, aut defendere se habere potestatem declarandi peccata esse dimissa. Eisdem autem verbis, quibus dixit: *Remittuntur tibi peccata,* dixit: *Quorum remiseritis peccata.* (7) Fadē enim vis verbī est remittendi, & dimittendi, nisi quod Latinus fortassis est remittere, quam dimittere; sed Græcè idem utroque verbum est. Facit & quod eodem loco Dominus præmisit: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Et statim sequitur: *Accipite Spiritum Sanctum,*

(1)
Joan. 20.

(2)
Matth. 18.

(3)
Matth. 16.

Confutantur opinantes non remitti peccatum mortale per Sacramentum.

Et simul conclusio probatur.

(4)
Marc. 2. Matth. 9. & Luc. 15.

(5)
Matth. 18.

(6)
Luc. 7.

(7)
Joan. 10.

tum, quorum remis. &c. Unde videtur, quod tales potestatem dedit eis, qualem habuit. Item quid opus erat dare Spiritum Sanctum ad solvendum, vel remittendum peccata in foro Ecclesiae duntaxat, vel ad ostendendum remissam? Profecto Apostoli per illa verba aliud intelligere non poterant, quam se veram potestatem remittendi peccata accepisse, nec verò satis intelligi potest, quomodo claves Regni Cœlorum tradiderit Dominus, si (ut isti docent) nunquam Sacerdos Regnum Cœlorum aperit. Quis enim alias usus clavium, nisi ad aperiendum, aut claudendum?

2. Arguitur pro conclusione.

Secundò principaliter arguitur: Si enim claves ligare verè possunt, remittere peccata non possunt: non inter privilegia Ecclesiae, & gratias, sed inter onera potius, & quidem gravissima numerari claves deberent. Quid enim beneficii accepimus, si ratione clavium obnoxii quidem sumus ad peccata confitendum (quod est per molestum) si quando cum peccato ad claves veneris, non modò gratiam, aut remissionem non consequeris: sed (quod isti non diffitentur) novo peccato gravaberis, & teneberis? Quid tantopere hanc potestatem Sancti in Cœlum laudibus efferunt, præconio tollunt? Quid tantum præmium illius insignis confessio- nis, & fidei Principis Apostolorum, pro cuius remuneratione Dominus ei pollicitus est: *Tibi dabo claves Regni Cœlorum?* Vinculum potius: catenæ, aut quid vis potius, quam claves sunt. Siquidem tenemur clavibus illis, & non solvimur: deterior multo in hac parte esse conditio legis Evangelicæ, quam naturæ, aut Mosaicæ.

3. principali- ter arguitur, & probatur conclusio.

Tertiò principaliter arguitur: Si sensus verborum esset, Absolvo, id est, ostendo absolutum: ergo illa forma absolutionis esset recta, & legitima: Ego te declaro absolutum: qua tamen nec illi quidem auderent uti. Confirmatur. Cui enim ostendit Sacerdos peccatorem absolutum? Non Ecclesiae quidem, multo autem minus Deo. Præterea Sacerdos verè remittit poenam debitam peccatis, nec ostendit solum remissam: ergo vel verbum remitti, aut absolvi oportet æquivocè capi, vel propriè respectu utriusque.

Quar-

Quartò principaliter arguitur: In Baptismo remittuntur peccata: ergo in Sacramento pœnitentia. Ad hoc argumentum variè respondetur ab illis. Aliqui enim dicunt, adulto etiam non remitti primo per baptismum: alii non negant quidem de baptismō, negant tamen de Sacramento pœnitentia. Sed cùm eidē verbis in Evangelio habeatur, imo apertius videtur haberi de remissione peccatorum per claves, quam per baptismum: profecto nec probabiliter, nec constanter concedi de baptismō potest, & negari de clavibus. Quod autem baptismus detur in remissione peccatorum, præterquam quod Sancti omnes iurassimè confirmant, non video quomodo negari possit: illic enim non potest esse remissio peccatorum; id est, declaratio ut ipsi in Sacramento pœnitentia intelligi volunt. Si ergo secundum Scripturam est remissio peccatorum oportet ut sit verè & propriè remissio: imo videtur articulus fidei. *Confitemur enim unum baptisma in remissionem peccatorum.* Et confirmatur: Si enim (ut adversæ opinionis Authores fatentur) per Sacramentum peccatum originale & veniale primò tolli potest: unde haec coarctatio, vel divinatio orta est, potius non posse se extendi ad peccata mortalia, cùm in Evangelio absolute in remissionem peccatorum data Sacra menta legamus, nulla differentia posita de originali, aut veniali à mortalibus.

Quintò: Si Sacra menta nunquam conferunt pri- main gratiam adultis (nam idem apud eos est de omnibus judicium) quid ergo est, quod omnes Sancti, omnes Authores docent, & prædicant Sacra menta novæ legis esse causam gratiæ?

Sed ajunt per Sacra menta augeri gratiam. Primuna omnium hoc nescio, an sit privilegium Sacramentorum, cùm in omni actu meritorio augeatur gratia. Sed non *ex opere*, inquit, *operato*, ut ipsorum verbis utar. Esto sancte. Sed quid mea? Tantum enim consequar etiam eorum sententia, si paululum in actu meritorio animum, aut conatum intendero, quan-

4. Arguitur, & probatur conclusio.

C

tum

tum per illud opus operatum consequuturus sum. Quanta ergo est haec prærogativa Sacramentorum, ut per Sacraenta obtineam aliquem gradum gratiæ, quem tantula actus intentione, & fervore consequi potuissim? Ergo adduci non possum ut negem, quin aliquid potius Sacraenta conferant. Sed ut quid vix facimus verbis, & loco suo detorquemus? Dare enim gratiam nec fuit, nec erit unquam augere gratiam. Etenim gratiæ est facere amicum, aut gratum, hoc enim significat constituere in gratia, ex non grato gratum facere. Aliud sane est augere amicitiam, aliud amicum facere: & numquam antiqui ad hunc modum loquuti sunt, ut augere gratiam intelligerent esse causam gratiæ.

Sextò & ultimò. Si enim claves non remittunt peccata, nullum argumentum habemus ex Sacra Scriptura, quod sit aliquod Sacramentum poenitentiae. In Scriptura namque non habemus aliud, nisi quod per claves remittuntur peccata. Si ad hoc per te non requiritur collatio gratiæ, quia non est nisi declaratio: nihil restat, quare ponamus Sacramentum poenitentiae. Propter hoc enim solum ponimus, quia ex Scriptura habetur; quod per claves remittuntur peccata, & hoc non potest fieri sine gratia: ergo claves conferunt gratiam; & sic conficitur Sacramentum. Tum autem hoc artificium ruit ad sententiam illorum.

Omnino * mihi non videtur ferendum, dicere, quod virtute clavium non verè remittantur peccata, sed solum ostendantur remissa: sed homines aliqui acres, & docti, bis in hac disputatione peccant, & errant, ex eo quod non bene sentiant de contritione, putantes primò, quòd contritio est ista sufficiens ad remissionem peccatorum, quod quasi ex justitia debeat remissio, & gratia posita contritione: unde etiam provenit, ut meritum, ponant congrui ad pri-⁷mariam gratiam contra Apostolum Paulum: non considerantes, quod quacunque dispositione posita in peccatore est omnino tanta liberalitas in collatione gratiæ, & tan gratis remittuntur peccata, sicut data fuit gratia Adg in primo statu, imo magis. Nec oportet ima-

*'Errores duo
circa claves
referuntur, &
impugnantur.'*

imaginari aliud meritum, nisi puram misericordiam divinam: nec plus contritio est meritum ad gratiam, vel remissionem peccatorum, quam bona opera sunt merita ad prædestinationem. Hæc erat bona pars erroris Pelagianorum, si ego quicquam intelligo.

Secundo errant contrario modo, credentes, quod contritio ita sit necessaria ad remissionem peccatorum, quod pene Deus ipse vix posset sine contritione remittere peccata. Veritas autem sic habet, quod

⁶* ad remissionem peccatorum Deus in Ecclesia duo remedia efficacia reliquit, aut poenitentiam, aut claves Ecclesiae. Et ita aperte dictum est, quod per claves Ecclesiae remittuntur peccata, sicut per poenitentiam. Satis est ergo, ut quis non ponat obicem clavibus, id est, non afficiatur peccato præterito, vel futuro, hoc est, ut poeniteat de præterito, & proponat in futurum cavere, etiam si hoc ita faciat ut non sufficiat ad remissionem peccatorum, sed remaneat in peccato. Hæc enim dispositio non requiritur ad remissionem peccati, sed solum ne ponat obicem clavibus. Hoc ergo est summum beneficium, & privilegium, quo Christus Redemptor noster Ecclesiam suam in novo Testamento singulariter ornavit, hoc est, quod tantum celebratur a vetustissimis, & sanctissimis Patribus, quòd * omnino claves Ecclesiae sufficiunt ad aperiendum Regnum Cœlorum, ubi nulla alia via apertum esset: sed sola sufficiunt ad salutem, nec mihi de hoc dubitandum omnino videtur, & maximè quia in Concilio Florentino dictum est: *Efectus Sacra-menti poenitentiae est absolutio à peccatis.*

Sed contra hanc veram sententiam arguitur. Primo: Accedens ad Sacramentum poenitentiae in peccato mortali, non consequitur remissionem peccatorum. Imo peccat de integro: ergo claves non remittunt peccata. Confirmatur: Quis alias liceret scinter accedere cum peccato mortali ad claves.

Secundò: Cum aliquis post contritionem accedit ad Sacramentum poenitentiae, est verum Sacramentum, & forma univocè idem significat, sicut cum quis ac-

*Contra pre-
dicta argu-
mentatur.*

cedit ante contritionem, sed tunc non absolvit Sacerdos, sed ostendit absolutum: ergo sic debet intelligi ablolutio, & remissio peccatorum, id est, declaratio.

Tertiò arguitur: Vel sufficit quicunque dolor ad tollendum obicem, & recipiendum gratiam, vel non. Si aliquis non sufficit, non videtur posse assignari, quis solus sufficiat, nisi sola contritio. Eodem enim modo videtur de quocunque alio dolore: ergo requiritur contritio. Si autem quilibet dolor sufficit: ergo dolor solum timore pœnae satis est.

Quarto: Eodem pacto videtur claves habere potestatem retinendi peccata, sicut remitendi: sed claram est, quod claves non aliter tenuerint peccata, nisi declarando non remissa à Deo, nec possunt retinere, nisi quæ Deus retinuit: ergo similiter remittere peccata, solum erit ostendere remissa à Deo.

Ad solvendum haec argumenta, nota primò, quod Doctor Subtilis in 4. dist. 14. ult. arg. 3. (1) videtur expressè dicere, quod non requiritur alia dispositio, ut aliquis per hoc Sacramentum pœnitentiæ recipiat gratiam, nisi solum, ut velit recipere, & se subjecere clavibus. Et idem dicit de Sacramento baptismi. Cajetanus etiam nominatum de baptismo dicit 3. part. q. 86. art. 2. ad 1. (2) Quod remissionem peccatorum, etiam mortaliū in baptismo non exigitur aliquis dolor, sed sola voluntas recipiendi baptismum in remissionem peccatorum. Et profecto idem haberet consequenter dicere de Sacramento pœnitentiæ, quod ita manifeste datum est in remissionem peccatorum, sicut baptismus, & tamen Cajetanus negat de pœnitentiæ, quid concedit de baptismo: quam constanter ipse viderit. S. Thom. etiam 3. part. q. 89. art. 3. ad 2. (3) dicit, quod baptismus datur per modum ablutionis, & est generatio; id est, mutatio de non esse spirituali ad esse spirituale: ideo non inconvenit accedere ad baptismum cum conscientia peccati mortalis, inconvenit autem ad Eucharistiam, quæ non debet dari nisi viventi: datur enim per modum alimenti.

Hac

*Arg. solvuntur
(1)
Doct. Subtil.*

*(2)
Cajet. 3. par.
q. 86. art. 2.
ad 1.*

*(3)
S. Thom.*

Hac certè ratione consequenter videretur idem dicendum de Sacramento pœnitentiæ, quod institutum est ad suscitandum mortuos: & sic non erit inconveniens accedere ad claves Ecclesiæ cum conscientia peccati mortalis. Et posset magna probabilitate defendi, quod si quis sine complacentia quidem peccatorum præteriorum, sed etiam sine aliquo dolore, solum cum proposito cavendi in futurum à peccatis, accedat ad Sacramentum pœnitentiæ, animo recipiendi remissionem peccatorum, quod revera recipit, sed netio an verum sit, impugnari profecto non vehementer posset.

Sed non adeò longius à communiori via, & doctrina discedens: secundò dico, quod non licet accedere ad Sacramentum pœnitentiæ cum conscientia peccati mortalis: nec talis consequeretur peccatorum remissionem. Pro quo est advertendum, quod * contritio revera nihil aliud importat, nisi dolorem de peccatis propter Deum, id est, eo quod sunt offensiva Dei, cum proposito cavendi in futurum: nec quicquam aliud est de ratione contritionis rejectis, anxiis & subtilibus disputationibus, scholasticis parum in hanc rem conferentibus, & physicis potius quam theologicis. Nec apud me dubium unquam erit, quin quicunque dolet de omnibus peccatis suis absolute, quia sunt offensiva Dei, proponit etiam omnino in futurum servare omnia præcepta Dei: consequatur remissionem peccatorum, si nil aliud sit quod impediat. Poteft * verò esse talis dolor, qui non sit contritio; quia aliunde impeditur, puta quia cum tali dolore perseverat ex ignorantia in aliquo peccato, ut quia retinet alienum, vel manet in aliquo errore: ut hæretici, aut infideles, qui dolent quidem de peccatis suis, & propter Deum, & proponunt in futurum: sed talis dolor in eis nec est contritio, nec sufficit ad remissionem peccatorum: non quia requiratur major; nec aliud dolor, quam ille, sed quia tenentur ad aliud, quod non implent. Itaque ab extrinseco impeditur, ne ille dolor sufficiat, quod de se sufficeret qui-

quidem. Unde in nullo mutato dolore, sed solum si talis alienum restitueret, aut dimitteret errorem, ille idem dolor esset contritio quod in hac materia est commendandum memoriae, ne in rebus ad salutem necessariis descendamus ad dicendum, vel incredibilia, vel non intelligibilia.

*Respondetur
final ad 1. &
3. argum.*

Hoc ergo praemissō, dico primō: Si is, qui accedit ad Sacramentum pœnitentiæ, scit & advertit se nullum habere dolorem peccatorum præteriorum, quamvis habeat propositum in futurum, non consequitur remissionem peccatorum, imo peccat mortaliter.

Secundō: Si talis dolet quidem, sed intelligit se non dolere, quia sunt offensiva Dei, sed ob quicunque aliam rationem, puta propter poenas inferni: profecto eriam talis dolor non sufficit, quia ille non dolet se offendisse Deum, nihil autem refert quod dolet, si non dolet se offendisse Deum: idem est enim ac si nullo modo doleret, & peccat mortaliter accedens sic ad Sacramentum pœnitentiæ.

Tertio: Quomodo cumque dolet, si omnino putat se adhuc esse in mortali, & non esse contritum, non videtur etiam sufficere; & sic dico, quod accedere cum conscientia peccati mortalis ad hoc Sacramentum, est peccatum novum, quia ponit obicem. Ethoc est probabile: non quia claves non sufficiant, sed quia virtualiter complacet in peccato, qui non dolet, nec vult dolere se offendisse Deum.

Quartō: Si purat sē doluisse propter Deum, & proponit cavere in futurum, semper consequitur gratiam, nisi aliunde ponat obicem ad sensum declaratum, puta quia perseverat in aliquo peccato, non autem detectu doloris. Sed dices: Jam talis ante Sacramentum consequeretur gratiam, quia per te ille dolor est contritio.

Propterea dico quintō constat, quod aliquis putet se dolere, quia peccata sunt offensiva Dei: & tamen revera non ideo dolet, sed ob aliam causam. Quamvis enim videatur posse experiri aliquando se dole-

re:

re: sed an doleat, quia offendit Deum, profecto ignorari potest. Prævolat enim (ut ait Augustin.) intellectus, sequitur tardus aut nullus affectus. Et sic contingit, quod aliquis putet se dolere propter Deum, & non doleat, aut non propter Deum doleat, & in tali fit remissio peccatorum virtute clavium.

10. Sexto dico, & sequitur ex dictis, quod * omnis ille dolor, & solus, sufficit ad remissionem peccatorum cum clavibus, de quo peccator existimat quod sit contritio: id est sufficiens dolor, si non sit aliud impedimentum extrinsecum, vel sit tanta negligentia examinandi, ut rediret in naturam omissionis. Si enim quis nullam advertentiam adhiberet, aut considerationem ad examinandum statum conscientiae suæ, sed sic temere existimaret se sufficienter pœnituisse, idem est judicium, ac si non pœnituisse. Sed si bona fide, facta probabili examinatione, putat se sufficienter pœnituisse, quamvis decipiatur, cum Sacramento pœnitentiæ, consequitur sine dubio remissionem peccatorum, & per hanc satis patet ad primum & tertium argumentum.

Sed contra hanc determinationem arguitur argumento communi: Talis, qui existimat se sufficienter pœnituisse, vel habet ignorantiam vincibilem, vel invincibilem: Si invincibilem, ergo non tenetur amplius dolere: ergo sufficienter fecit id ad quod tenebatur, ergo jam sunt ei remissa peccata. Si vincibili, ergo accedens ad Sacramentum cum tali peccato mortali, non excusat: ergo non das hominem, qui recipiat primam gratiam in Sacramento pœnitentiæ.

Respondetur dupliciter. Primō, quod illa ignorantia est invincibilis. Et cùm arguis: Ergo jam consequitur remissionem peccatorum: nego consequentiam, sed solum sequitur, quod non peccat de novo per omissionem contritionis.

Secundō, & melius dico, quod illa ignorantia est invincibilis: & cùm infers. Ergo peccat accedens, nego consequentiam. Non enim facit irreverentiam Sacramento, nisi qui scienter accedit in mortali. Sicut si quis celebraret sine ara, quantumcumque ignorantia ei-

*Argument.
contra proximam respon-
sionem.*

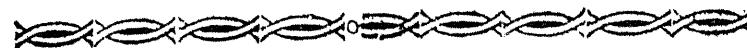
*Resp. ad hoc
proximum ar-
gument. dupli-
citer.*

esset crassa, non peccaret. Vel potest dici, quod talis ignorantia est vincibilis respectu delectationis peccatorum, vel precepti de contritione, si ullum est: invincibilis autem respectu Sacramenti. Nec hoc est mirabile. Aliqua enim ignorantia excusaret respectu unius aliquando, quae non excusaret respectu alterius. Ut, exempli gratia, ignorantia, quae excusaret conferendum Sacmentum in mortali, non excusaret recipiendum, ut notum est: major enim examinatio requirit conscientiae ad recipiendum Eucharistiam, quam ad conferendum, etiamsi ad utrumque exigatur examinatio conscientiae.

Ad secundum argumentum respondetur, quod cum aliquis post contritionem accedit ad Sacramentum penitentiae, dico quod verè absolvitur: Sacerdos enim fert sententiam sufficientem ad ponendum hunc in gratia, etiamsi non prius fuisset in gratia.

Ad quartum dico, quod retinere est non remittere, & non est declarare, non esse remissa, ut ipsi volunt: potest enim contingere, quod ex hoc solum, quod non absolvitur per claves, non remittantur peccata, ut expositum supra est. Et præterea cum (ut in præfentia supponimus) quilibet peccator teneatur adire claves, remissio etiam, quae fit in contritione, dependet à clavibus, immo fit virtute clavium, sicut gratia, quae data fuit ante passionem Christi, fuit virtute passionis Christi. Ac demum utcumque sit, dato quod retinere sit declarare, non oportet quod remittere sit declarare. Nos enim solum volumus, & dicimus verba accipi debere in sua propria significacione, ut remittere sit remittere, sicut retinere, retinere: Quod si retinere non potest aliter fieri nisi declarando, retinere erit declarare: sed remittere potest aliter esse, ideo etiam aliter accipendum est. Ergo ex hac disputatione constat potestatem ordinis habere efficaciam aliquus spiritualis effectus. Nec tamen volo dicere nullum aliud ab isto habere posse: sed hunc esse potissimum, & qui ex sacris literis testatior, & notior sit: alioqui ex potestate ordinis, etiam sunt omnes con-

secrationes Episcoporum, Presbyterorum, in quibus effectus datur pure & verè spiritualis. Et haec quidem quantum ad effectum potestatis ordinis. Restat ut etiam dicamus de potestate jurisdictionis, utrum scilicet excommunicatio sit effectus spiritualis, vel habeat effectum spirituale. De quo latè dixi in 4. Sententiar. in materia de clavibus.

QUÆSTIO TERTIA.

QUO JURE SIT INDUCTA Potestas Ecclesiastica.

S U M M A.

1. *Potestas Ecclesiastica quo jure sit introducta.*
2. *Potestatis Civilis, & Ecclesiastice differentia.*
3. *Potestas Ecclesiastica, quod quantum ad aliquam partem sui habuerit ortum à jure naturali, vel positivo.*
4. *Potestis Ecclesiastica, & spiritualis tota, que nunc residet in Ecclesia, est de jure divino positivo mediate, vel immediate.*
5. *Potestas spiritualis tota, que fuit in veteri lege, de jure divino positivo fuit.*
6. *Potestatem totam in veteri lege jure divino institutam potuit Israëliticus populus sua auctoritate instituere, etiamsi à Deo instituta non fuisset.*

Postquam ex parte disputatum est de ipsa potestate secundum se & de effectu, & fine illius in generali: viderur operæ pretium nos facturos, si de causa efficienti, & ortu ipsius potestatis Ecclesiastice dilectramus. Sic enīa per Arist. doctrinam probè hanc potestatem cognoscere poterimus, si causas illius cognoscamus omnes. Postquam ergo disputatum est de cau-

Quesit.

sa finali, quæ potissima est, agendum est de causa efficienti, & de authore hujus potestatis. Quæritur * ergo quo jure introducta est hæc potestas Ecclesiastica.

Et sit prima propositio. Tota hæc potestas secundum suam amplitudinem non habet, nec potuit habere ortum à jure positivo. Hæc est manifesta ex supradicatis: habet enim plures effectus spirituales, qui excedunt humanam potestatem, ut est remissio peccatorum, gratia, consecratio divinissimæ Eucharistiae, & alia item quæ omnino totam humanam facultatem excedunt: ergo non potuit habere originem à jure humano, juxta illud: *Quis potest remittere peccata nisi solus Deus?* (1) Et benedicebant eum blasphemare nisi esset Deus. Item: (2) *Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?* Et confirmatur: Quia non potuit habere ortum à jure civili; quia (ut ostensum est) hæc potestas distinguitur à civili potestate: jus autem Ecclesiasticum præsupponit jam potestatem constitutam, ergo non potuit potestas Ecclesiastica habere ortum à jure positivo. Secundò patet manifestè, quia Christus, qui est verus Deus, primus dedit claves Regni Cœlorum. (3)

(3)
Matth. 16.

Secunda propositio. Nec potuir tota hæc potestas habere ortum à jure naturali: patet ex eodem quia hæc potestas habet effectum suprà totam naturam, ergo nec jus naturale potuit instituere hanc potestatem. Unde * differentia est inter potestatem cívilem, & potestatem Ecclesiasticam: quia potestas cívilis habet ortum à Republica, quia est in finem naturalem reipublicæ: ut alias à nobis disputatum est. Hæc autem potestas excellit non solum privatam singulorum autoritatem, sed etiam totius mundi: & licet jus naturale sit jus divinum, tamen non se extendit ultra limites naturæ, & sic non potest se extendere usque ad terminum, vel finem hujus potestatis spiritualis. Et confirmatur. Quia cognitio naturalis non se extendit ad effectus hujus potestatis: ergo nec jus naturale, nec potestas naturalis. Item cum per hanc potestatem homo constituantur in esse gratiæ: si hæc potestas esset naturalis, homo ex naturalibus posset consequi gratiam: qui est error damnatus ab Ecclæ.

(1)
Marc. 2.

(2)

Luc. 5. & 7.

clesia contra Pelagianos, & est etiam contra Paulum, (1) *Justificati ex fidz.*

(1)
Ad Rom. 4.
4. & 5.

Tertia propositio. Nihilominus * potestas Ecclesiastica quantum ad aliquam partem sui potuit habere ortum à jure naturali, vel positivo, id est quantum ad aliquos effectus, & actus hujus potestatis. Probatur: Quia (ut supra dictum est) etiam stando in jure naturali utraque potestas est necessaria in republica. In solo enim jure naturali intelligi potest *Deum esse*, & *quod remunerator est inquirentibus se*. Hoc namque Apostolus dicit, (2) & Philosophis manifestum fuisse tradit, *sempiternam quoque Dei virtutem, & divinitatem*. Ex quo etiam sequitur Deum esse à mortalibus colendum, ergo etiam si nulla esset ordinatio particularis à Deo, potuerunt in republica aliqui deputari ad solam administrationem cultus divini, qui haberent prælationem, & autoritatem sacerorum, & talis potestas esset spiritualis, & non civilis, sicut modo est de jure divino. Imò hoc nomine dominantur ab Apostolo sapientes Philosophorum, quod *cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt*, sed mutaverunt gloriam invisibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & coluerunt, & servierunt creaturæ potius, quam creatori. Quare sicut humana institutione legimus fuisse sacerdotia, Pontifices, sacrificia falsorum deorum apud gentes, eadem institutione potuerunt esse sacrificia, & sacerdotia ad cultum veri Dei, & ea fuisse vera potestas spiritualis distincta à potestate cívili. Imò, ut statim dicimus, aliquando inter veros Dei cultores fuit talis potestas spiritualis, solum humana autoritate introducta.

(2)
Rom. 1.

Quarta propositio. Tota * potestas Ecclesiastica, & spiritualis, quæ nunc residet in Ecclesia, est de jure divino positivo mediately, vel immediate. Probatur, & declaratur hæc conclusio. Nam, ut infra disputavitur, tota potestas Ecclesiastica derivata est ab Apostolis, sed Apostoli habuerunt potestatem à Christo vero Deo, & Domino: Ergo tota potestas Ecclesiastica est de jure divino positivo. Dixi autem mediately, vel immediate,

non solum quia primò habuerunt Apostoli, & inde derivata sit in successores: sed quia non nego quin in Ecclesia sit aliqua potestas Ecclesiastica solum de jure positivo, ut dicam non multò post: sed ea ortum habuit à potestate Ecclesiastica, quæ est de jure divino, qualis est potestas minorum ordinum, & fortassè aliqua alia, de qua statim. Et confirmatur authoritate Apostoli: (1) *Unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, & ipse dedit quosdam quidem Apostolis, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in edificationem Corporis Christi.* Sed omnis potestas Ecclesiastica, vel est aliqua illarum ab Apostolo enumeratarum, vel pendet ab illis, ergo, &c.

Quinta propositio. Tota * potestas spiritualis quæ fuit in veteri lege, id est, post libertatem Populi Israel ab Ægyptiorum servitute, fuit de jure divino positivo. Hæc conclusio non aliter opus est ut probetur, quam ex tenore, & serie legis. Tota enim lex data est à Deo, de qua lege. (2) *Lex data est per Angelos in manu Mediatoris,* (3) & loquens Christus Iudeis ait: *Irritum fecisti mandatum Dei propter traditiones vestras;* & loquitur de præcepto Decalogi. *Honora patrem tuum, & matrem tuam,* &c. Et Stephanus (4) dicit, quod fuit data *in dispositione Angelorum;* & quod Moyses accepit verba vitae, ut daret Populo, & Paul. (5) *Multifarie multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis,* &c. & Manichæorum error fuit, quod lex Moysi non esset lex Dei. Et hoc in ipsa lege frequenter dicitur: *Si feceritis præceptum Domini, & mandata Domini custodieritis, & similia.* Sed in ipsa lege continetur ordo, & ratio totius cultus divini per Pontifices, & Sacerdotes, & Ministros, ut suprà ostensum est, ergo tota potestas illa circa divinum cultum, quæ sola erat potestas spiritualis, fuit jure divino positivo introducta. Et (6) dicitur, quod Moyses assumens volumen foederis legit audentie populo, qui dixerunt: *Omnia quæ locutus est Dominus factemus, & infra ait Moyses: Hic est sanguis*

(1)
Ad Ephes. 4.

(2)
Ad Galat. 3.

(3)
Matth. 15.

(4)
Actor. 7.

(5)
Heb. 1.

(6)
Exod. 24.

guis foederis quod pepigit Dominus vobiscum. Quod Paul. (1) apertius retulit: *Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus.*

Heb. 9.

6 Sexta propositio. * Totam potestatem institutam in veteri lege jure divino potuit Populus Israel sua auctoritate instituere, etiam si à Deo instituta non fuisset. Hæc probatur ex tertia propositione. Nam cognito Deo, & majestate divina, vel per lumen naturæ, vel per lumen fidei, potuit Populus constituere Pontifices, Sacerdotes, Sacrificia, & ceremonias ad cultum divinum, licet fortassis non potuissent tot figuræ, & symbola futurarum rerum instituere, cum nec possent futura ita distinctè cognoscere, nec aptas, & convenientes figuræ ad ea portendendum, & designandum instituere. Facit ad hoc illud: (2) *Si enim sanguis bœrcorum, aut taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis Sanguis Christi:* ex quibus verbis constat veterem legem non mundare nisi carnem.

(2)
Ad Heb. 9.

Quando incepit Potestas Ecclesiastica.

S U M M A.

1. *Potestas aliqua spiritualis potuit esse in statu innocentiae.*
2. *Potestas spiritualis, statim post peccatum fuit in lege naturæ.*
3. *Potestas omnis spiritualis, quæ fuit in lege naturæ, licet potuerit esse solum auctoritate humana, tamen verisimile est, vel quod ex speciali revelatione divina, vel infinitu, & monitione divina fuerit constituta auctoritas aliqua, & potestas spiritualis, & aliqua sacrificia & Sacramenta, & aliæ ceremoniæ spectantes ad cultum divinum, & ad salutem spiritualem animarum.*
4. *Potestas spiritualis, fuit aliqua in lege scripta.*
5. *Auctoritas propriè, & perfectè spiritualis (quæ sunt claves regis-*

- regni Cælorum) nunquam fuit in lege naturæ, nec in lege scripta ante nostri Redemptoris adventum.*
6. *Sacerdotes veteris legis, an haberent potestatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro animæ.*
 7. *Potestas spiritualis, que fuit in veteri testamento, tota expiravit, & antiquata fuit in lege evangelica, nec amplius perseveravit. Et Sacerdotes novi testamenti non sunt successores illorum, sed omnino est nova potestas eorum.*
 8. *Authoritas perfecta, & propriæ spiritualis, tota incepit ab adventu Christi, qui fuit primus author, & dator clavium, & potestatis spiritualis.*
 9. *Christus quando claves dederit Apostolis, varie sententiae recensentur.*

Quæstio.(1)
Genes. 3.

SUO ordine sequitur, ut quæramus, quando incepit hæc potestas, Ecclesiastica, utrum ab initio mundi. Et sit prima propositio: In * statu innocentiae potuit esse aliqua potestas spiritualis. Probatur paucis. Non est dubitandum quin in statu innocentiae fuisset cultus divinus, non solum interior, sed exterior. Cum enim homo componatur ex anima, & corpore, constituentaneum est, ut non solum anima, & intellectu colatur Deus, sed actionibus etiam corporeis, & exterioribus, & hoc in omni statu. Est autem notandum quod licet pro statu innocentiae non fuisset aliquod dominium, & prælatio coerciva, aut coactiva (in quo sensu dictum est mulieri, *sub viri potestate eris.* (1) Genes. 3. & multiplicato genere humano fuisset divisio possessionum, & rerum, & Principes) fuisset tamen potestas directiva, & gubernativa, sicut fuissent etiam præceptores ad docendum, & instituendum adolescentes, ita etiam præpositi ad dirigendum in agendis: aliæs fuisset rerum confusio, & inordinario de formis, si quilibet pro arbitrio suo diversis moribus viveret, etiam si omnes recte viverent: & eadem ratione non fuisset decora res publica, si quilibet suo ritu Deum coleret, & non esset consensus, & uniformitas in cultu divino. Nullo mo-

modo igitur dubitandum quin si status innocentiae perseverasset, fuissent constitutiones, & ordinaciones, tum ad vitam civilem, tum maximè ad vitam spiritualem, & cultum divinum, & fuissent etiam præpositi, qui haberent curam rerum ordinandarum, & hæc potestas esset spiritualis, cum esset ad finem spiritualem, nec est imaginandum quod omnino essent in initio sine aliquo exercitio, & opere exteriori.

2 Secunda propositio: * Statim post peccatum fuit in lege naturæ potestas spiritualis. Probatur quia ut dicit (1) S. Thom. 2. 2. q. 2. art. 3. & 7. Sicut pro omni atate, & tempore fuit necessaria fides supernaturalis, ita fuit necessaria providentia ad supernaturalem finem, & opus fuit ut homines actiones suas dirigerent non solum in finem naturalem, & politicum, sed etiam in finem supernaturalem, & spiritualem, & per consequens, ut esset etiam aliquis cultus Dei, qui est author, & dominus, à quo beatitudinem solum sperare possumus. Sed sicut humana opera non possunt commodè ordinari in finem humanum, nisi in republica sint aliqui qui præsideant, & aliqui qui pareant: ita etiam non possent opera hominum convenienter ordinari in illum finem supernaturalem, nisi ad hanc rem aliqui præficerentur, qui curam gererent deducendi homines in talem finem, & hæc est spiritualis potestas: ergo ea fuit statim à principio. Confirmatur: Semper fuit Ecclesia, id est communitas spiritualis ordinata ad finem supernaturalem, sed non est perfecta res publica sine magistratu, & authoritate: ergo semper fuit talis potestas

Secundò probatur: Quia Abel videtur fuisse Sacerdos, cum legatur de eo, quod obtulerit sacrificium, & quidem Deo acceptum: (2) Genes. 4. & Heb. 11. Unde (3) August. lib. 5. ad Orosium: *Tria maximè justitia & præconia in Abel fuisse comprobantur, virginitas, sacerdotium, & martyrium, in quibus Christi figuram gesit.*

Tertiò probatur: Quod fuerit in lege naturæ vera potestas spiritualis, quia Melchisedech erat Dei Sacerdos,

(1)
D. Thom. 2.
2. q. 2. art. 3.
& 7.(2)
Genes. 4. &
Heb. 11.(3)
D. August.
lib. 5. ad
Orosium.

(1)
Genes. 14.

dos, (1) Genes. 14. quem Doctores dicunt fuisse Sem filium Noë: Unde etiam graves Authores dicunt in lege naturæ primogenitos fuisse Sacerdotes. Quòd autem fuerit verum fæcerdotium, non solum inde constat, quòd Abraham benedictionem ab eo accepit, sed magis ex eo quòd Christus Dominus dictus est Sacerdos, & Pontifex secundum ordinem Melchisedech: (2) Psal. 109. & Heb. 6.

(2)
Psal. 109. &
Heb. 6.

Tertia propositio. Licet * omnis potestas spiritualis, quæ fuit in lege naturæ, potuerit esse solum auctoritate humana, tamen verisimile est, vel quòd ex speciali revelatione divina, vel instinctu, & motione divina fuit constituta aliqua auctoritas, & potestas spiritualis, & aliqua sacrificia, & Sacra menta, & aliæ cæremoniæ spectantes ad cultum divinum, & ad salutem spiritualem animarum. Prima pars patet ex supradictis, quia (ut statim declarabo) ante adventum Domini nullus fuit effectus alicujus potestatis, quia revera excederet humanam facultatem: ergo tota potestas spiritualis potuit auctoritate humana constitui, & si aliquod erat Sacramentum ad delectionem peccati originalis, illud non indigebat auctoritate divina. Et quia revera nullam efficaciam habebat, nisi in quantum erat testimonium fidei: & quia nullum certum signum erat de jure divino contra originale, sed quæcumque protestatio fidei satis erat saltem de jure divino, in humano statuto, vel consuetudine, credendum est fuisse certum aliquem ritum ad purgationem peccati originalis.

Secunda pars probatur: Quia si fides semper fuit necessaria, & nunquam defuit in quacumque ætate (ut dictum est) maximè videtur revelatio facta de ratione colendi Deum, quæ potissima pars est veræ religionis, & vitæ fidelis. Et confirmatur, quia cum dominus ita diligenter inveteri lege rationem instituerit divini cultus, tot sacerdotia, ministeria, solemnitates, cæremoniæ, non est credendum cessasse omnino ante legem, quin cultores suos, vel revelatione, vel interiori aliquo motu instruxerit quomodo piè, & religiosè ipsum colerent, licet non sit dubitandum, quin fuerit multò

fin.

simplicior cultus, quam in lege scripta.

4. Quarta propositio: In * lege scripta certum est fuisse aliquam potestatem spiritualem. Hæc propositio nota est auctoritate legis ipsius, ubi tan multa tradita sunt de sacerdotio, & ministerio spirituali. Sed quòd fuerit propriè, & verè potestas, & dignitas spiritualis, patet primum ex auctoritate illa Pauli: (1) Heb. 7. *Translatio sacerdotio, neceſſe eſt, ut legis traſlatio fiat.* Ubi Paul. ex professo contendit probare Sacerdotium Christi esse præstantius sacerdotio veteris legis. Frustra autem insumeret operam illam, si illud Sacerdotium non fuisse verum Sacerdotium, id est, auctoritas, & potestas spiritualis. Item post institutionem Regum perseveraverunt Sacerdotes, ut patet de Samuele. (2) 1. Reg. 10. Ergo Sacerdotium erat potestas distincta à potestate civili, ergo spiritualis. Item de Caipha dicit Evangelium: (3) Joan. 11. Quòd cum eſſet Pontifex anni illius, p̄phetavit. Ex quo omnino videtur, quòd Pontificatus ille eſſet vera dignitas, & auctoritas spiritualis.

(1)
Heb. 7.

(2)
1. Reg. 10.

(3)
Joan. 11.

(4)
Apoc. 5.

5. auctoritas * propriè, & perfectè spiritualis, quæ sunt claves Regni Cœlorum, nunquam fuerunt in lege naturæ, nec in lege scripta ante adventum Redemptoris, & Domini nostri Jesu Christi. Probatur primo. Regnum Cœlorum post peccatum primorum parentum semper fuit clausum ante adventum Christi: ergo ante adventum ejus non fuerunt claves, unde ipse solus dicitur habere clavem David, qui aperit, & nemo claudit. (4) Apoc. 3.

Secundò probo: Quia totum Sacerdotium veteris legis cum omnibus suis sacrificiis, oblationibus, & Sacramentis, non poterat dare gratiam, quia non justificabat, ut Paul. (5) Rom. 3. dicit: *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo.* (6) Et Galatas 2. *Si ex lege justitia, ergo Christus gratis mortuus eſt.* (7) Et Heb. 9. *Sanguis hincorum, aut taurorum, & cini vitule aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis.* Et in aliis variis locis non solum testatur, sed probat. Ergo nec illi Sacerdotes habebant claves,

E

(5)
Rom. 3.

(6)
Galat. 2.

(7)
Heb. 9.

nec

nec erat in eis vera potestas spiritualis. Unde dico, quod nullum effectum pure spiritualem poterant conterre, sed omnia erant temporalia, & materialia, signum dumtaxat, ac figuram rerum spiritualium; & Sacerdotes Levitici habebant solum claves, & curam Templi materialis: unde nec remittebant peccata, nec aliquam potestatem pure spiritualem habebant, sed omnia, quae gerebantur, erant media ordinata ad gratiam novae legis: ideo illa potestas erat spiritualis, sed longe aliter quam potestas Ecclesiastica in lege Evangelica.

Quest. incid.

Utrum * autem Sacerdotes veteris legis haberent potestatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro animæ, dubitari certè potest. Cum enim in veteri lege præter moralia præcepta Dominus tot judicialia, & ceremonialia præcepta tradiderit, ubi omnia circa cultum divinum tam distinctè, & speciatim erant instituta: non erat opus præceptis, alias crevisset obligatio in immensum, ut non solum gravis, sed intolerabilis esset. In lege autem Evangelica, quam Dominus paucissimis præceptis generalibus in libertate reliquit, necesse fuit, ut apud Pontifices maneret authoritas ferendi leges utiles, & acommodas ad gubernationem rerum spiritualium: sed cum non obstantibus judicialibus præceptis ipsius legis nihilominus apud Reges maneret potestas condendarum legum: itidem videtur dicendum de Sacerdotibus veteris legis, quod habebant authoritatem faciendi præcepta, & leges, vel saltem vim coactivam ad instituendum Ministros, & Levitas, & pro tempore cogendi ad sacrificia, & oblationes, & reliqua, quae erant legis, & divini cultus (hoc enim est habere autoritatem, & esse Pontificem) & præcepta eorum obligarent non minus quam præcepta Regum. Et quod essent aliqua præcepta, vel instituta eorum, videtur ex eo loco: (1) Matth. 15. *Irritum fecisti mandatum Dei propter traditiones vestras.* Ubi Christus videtur dicere, quod erant vera manda-
ta. Et confirmatur, (2) ex Deuteronomio 17. ubi de Sacerdote Levitici generis dicitur: *Qui autem superbierit, negligens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat*

(1)
Matth. 15.(2)
Deuter. 17.

trat domino Deo tuo, ex decreto judicis morietur bonus ille, & aufires malum ex Israel. Unde videtur, quod tenerentur ei obedire etiam sub peccato mortali: non enim poena mortis pro minore delicto inferebatur. Et quod revera essent præcepta humana patet: Matth. 23.

(1) *Super cathedram Moysei federunt Scribae, & Pharisæi: omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate, & facite, secundum opera vero eorum nolite facere: alligant autem onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.*

Non videtur autem loqui de præceptis legis, quae non dicerentur importabilia, cum essent præcepta sapientiae divinae, quae disponit omnia suaviter. Ergo erant præcepta Pontificum, & Sacerdotum; ita Glossa dicit, licet Chrysostomus totum referat ad legem.

7 Sexta propositio: Potestas * spiritualis, quæ fuit in veteri Testamento, tota expiravit, & antiquata est, nec perseveravit in lege Evangelica: nec Sacerdotes novi Testamenti sunt successores illorum, sed est nova potestas omnino. Probatur: Quia potestas Evangelica derivata est tota à Sacerdotio Christi: sed Christus non fuit Sacerdos secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech, (2) Heb. 7. unde, & Paulus infra probat esse aliam legem, quia est aliud Sacerdotium. Ergo omnino illud Sacerdotium periit: (3) Dan. 9. *In dimidio hebdomadis deficit hostia, & Sacrificium, & erit in Templo abominationis desolationis.*

(1)
Matth. 23.(2)
Heb. 7.
(3)
Dan. 9.(4)
Marc. 2. &
Luc. 7. &
Matth. 28.

(5)

Matth. 16. &
18. & Joan.
20. & 21.
1. Corin. 5.
2. Corinth. 1.
Heb. 13.(6)
Luc. 22.

8 Septima propositio: Perfecta * authoritas, & propriè spiritualis, tota incepit ab adventu Christi, qui fuit primus author, & dator clavium, & potestatis spiritualis, & qui propria authoritate poterat conferre gratiam, & peccata remittere per potestatem excellentiæ: (4) Marc. 2. & Luc. 7. & Matth. 28. *Data est mihi omnis potestas in Cœlo, & in terra.* Et illam potestatem licet non eodem modo, sed determinatam, & aliquo modo alligatam Sacramentis, reliquit in Ecclesia sua, patet: (5) Matth. 16. & 18. & Joan. 20. & 21. 1. Corinth. 5. 2. Corinth. 2. Heb. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis.* (6) Item Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem.*

E 2 Qua. 1

36 *De Potestate Ecclesiae.*

(1) Quando autem dederit claves, non omnino inter Doctores satis convenit, & Armachanus quidem (1) lib. 11. cap. 14. & 15. de questionibus Armen. dicit: Quod non est data potestas in aliquo loco, ex omnibus supradictis, & quidem quod non: (2) Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, &c.* Probat. quia (3) Act. 1. dicit Petrus ad Apostolos de Iudea: *Qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerii hujus: & inducit Propheciam: Fiat commoratio ejus deserta, & non sit qui habitet in ea, & Episcopatum ejus accipiat alter: & statim orantes dixerunt: Tu Domine, qui nosti corda filiorum hominum, ostende quem elegeris ex his duobus unum accipere locum ministerii hujus, de quo prævaricatus ex Iudas.* Ex quo (inquit) videtur constare, quod Matthias non habuit nisi quod amisit Judas. Ergo tota potestas data fuit ante resurrectionem. Item (4) Joan. 20. dicitur: *Quod Thomas unus de duodecim non erat cum aliis Apostolis, quando venit Jesus, & dixit: Quorum remiseritis peccata, &c.* Ergo Thomas non habuisset potestatem. Item (5) Marc. 6. dicitur, quod ungebant ægros oleo; hoc autem spectat ad Presbyteros, ut patet: (6) Jacob. 5. Ergo ante resurrectionem fuerunt Presbyteri; imo ex eodem habetur, quod ante coenam dominicam. Item probatur quod nec (7) Matth. 16. & 18. fuerit data potestas. Probatur: Quia potestas ordinis tota simul datur: alias ordo non esset unum Sacramentum, sed plura. Sed in coena acceperunt Apostoli potestatem ordinis secundum aliorum sententiam, quoad Consecrationem Corporis Christi: ergo antea non habebant claves, quia ista dantur simul. Et ideo Armachanus putat, quod tota potestas data est, (8) Marc. 3. quando instituit eos Apostolos. Legitur enim quod ascendens in montem, vocavit ad se quos voluit ipse, & venerunt ad eum, & fecit ut essent duodecim cum illo, & ut remitteret eos prædicare, & dedit eis potestatem curandi infirmitates, & ejiciendi demonia. Sed ad authoritatem Apostolatus spectant claves, tam ordinis, quam jurisdictionis. Ergo tunc acceperunt totam potestatem. Et posset confirmari, quia Pau-

37 *De Potestate Ecclesiae.*

Paulus non legitur accepisse aliam potestatem nisi Apostolatus: quia non legitur nisi quod à Christo Domino missus est ad prædicandum, & portandum nomen Domini coram gentibus. (1) Actuum. 9. Sed tantum receperunt Apostoli; (2) sicut Paulus: ergo, &c. Et ipse solum vocat se electum Apostolum: ab Apostolis autem nihil accepit, ut ipse testatur, dicens quod qui videbantur esse aliquid, nihil illi contulerunt: (3) Galat. 2. Et ibidem: *Qui operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est, & mibi inter gentes.* Sed Paulus habuit omnem potestatem: ergo quando facti sunt Apostoli, recenterunt totam potestatem spiritualem.

9 Ad hoc dubium primò non * magni refert quando Apostoli acceperint claves, ante passionem, vel post, modo constet eos accepisse, sicut ex Evangelio notum est. Secundò probabile est eos accepisse claves, & potestatem, non simul, sed per partes: itaque videntur accepisse potestatem jurisdictionis in foro exteriori: (4) Matth. 18. Et ordinis, quantum ad Consecrationem Corporis Christi, (5) Luc. 22. claves vero in foro interiori: (6) Joan. 20. Primum autem, & plenitudinem potestatis videtur Petrus accepisse: (7) Joan. 21. *Pasc oves meas.* Et quod Armachanus ait, si non simul acceperunt totam potestatem, fore, ut non esset unum Sacramentum Ordinis, non necesse est. Quamquam enim Christus potestatem clavium non simul totam nec uno loco dederit: non ideo tamen consequitur, ut etiam Pontifices possint eam autoritatem dividere, sed totam simul tribuunt, & uno ordinis Sacramento: nec fortasse possent divisim tradere. Vel forte satius esset dicere, quicquid ante resurrectionem à Christo de hac potestate dictum, aut factum fuerit, totum intelligi debere in futurum, id est post resurrectionem. Sicut enim (8) Matth. 16. fuit totum promissio clavium, ubi omnia in futurum signantur: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves Regni Cœlorum.* Ita videtur institutio in futurum facta. (9) Matth. 18. Et sic Apostolos nullas habuisse claves ante illa

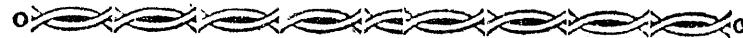
(1) Actuum. 9.
(2) Marc. 3.

(3) Galat. 2.

(4) Matth. 18.
(5) Luc. 22.
(6) Joan. 20.
(7) Joan. 21.

(8) Matth. 16.
(9) Matth. 18.

illa verba : *Accipite Spiritum Santum, quorum remiseritis peccata, &c.* Certè puto ante resurrectionem non potuisse Apostolos exercere jurisdictionem etiam in foro interiori, & dubito an potuerint consecrare corpus Christi: quamquam de hoc probabilius videtur quod potuerint: sed oppositum non est improbatum, nihil tamen certi de hoc haberi potest, nisi quod habuerunt à Christo claves & potestatem omnem spiritualem.

UTRUM POTESTAS SPIRITALIS sit supra potestatem civilem.

S U M M A.

1. *Potestas spiritualis, præstantior, & eminentior potestate temporali, ostenditur.*
2. *Papa, an sit orbis dominus.*
3. *Potestas temporalis non dependet à summo Pontifice, sicut alia potestates spirituales inferiores, &c.*
4. *Potestas civilis non est subjecta potestati temporali Papæ, tanquam domino temporali.*
5. *Papa non habet judicare, saltem via ordinaria, de causis Principum, aut Regnorum titulis, nec potest ad eum appellari in causis civilibus.*
6. *Papa non habet potestatem deponendi Principem secularis, etiam ex justa causa ratione autoritatis temporalis.*
7. *Papa an habeat confirmare, infirmareque leges civiles.*
8. *Potestas merè temporalis an ulla sit in Papa, videlicet quæ ad finem ordinetur temporalem.*
9. *Potestas temporalis non dependet à spirituali omnino eo modo, quo ars, sive facultas inferior dependet à superiori.*
10. *Potestas civilis aliquo modo subjecta est, non potestati temporali summi Pontificis, sed potestati spirituali.*

11. *In Ecclesia est aliqua potestas, & autoritas temporalis in toto orbe.*
12. *Papa in ordine ad finem spiritualem habet amplissimam potestatem temporalem supra omnes Principes, & Reges, & Imperatorem.*
13. *Potestas temporalis in Summo Pontifice, qualiter intelligatur.*
14. *Papa, an, & quando effet audiendus Rege contradicente, & quando non, in his, quæ ad aliquam legem civilem, aut administrationem temporalem attinent.*
15. *An Christus totius orbis fuerit dominus.*
16. *An Christus fuerit Rex hereditaria successione.*
17. *An Christus, dono Dei habuerit dominium temporale quale est dominium Principum.*
18. *Christi regnum in toto orbe, quo titulo fuerit.*

Differvimus, quamquam non pro rei dignitate, sed tamen pro temporis & ingenii nostri angustia, de potestate spirituali in genere, & de fine ipsius, & origine, sive authore, visus sum mihi non abs te facturus, si priusquam descendamus ad disputandum de subjecto ipsius potestatis, aliquid tractavero de comparatione potestatis civilis & spiritualis inter se, & duas potissimum quæstiones constitui disputare. Alteram, an potestas civilis sit subjecta spirituali potestati. Alteram, an è contrario Ecclesiastici sint subjecti potestati civili, nam utraque quæstio in utramque partem assertores, & defensores non paucos, nec postremi nominis habet.

Est ergo quæstio : An potestas spiritualis sit superior ad potestatem temporalem, aut civilem. Et quia, ut in præsentia supponimus, & infra probaturi sumus: Papa est Princeps summus in tota potestate Ecclesiastica: queritur, utrum Papa sit superior ad omnes Principes, & Potestates temporales nec revoco indisputationem : utra ex duabus potestatibus sit perfectior. Quæstio.

I Est enim inconfesso spiritualem * esse longè præstantiorem, & eminentiorem, & supremæ dignitatis. Facultates enim sicut artes, & potentiae aëstimandæ sunt

40 *De Potestate Ecclesie.*

sunt ex fine, sicut & omnia alia, quæ ad finem sunt. Finis autem potestatis spiritualis longè excellit finem temporalis potestatis, quantum scilicet perfecta beatitudo, & ultima felicitas excellit humanam, aut terrenam felicitatem. Et ut ait Innocentius in cap. Solita, de Major. & Obed. (1) *Spiritualia tanto temporalibus sunt digniora, quanto anima preferitur corpori.* Et (2) Apostolus probat dignitatem Sacerdotii Evangelici ex eo, quod Melchisedech, qui erat Dei Sacerdos, benedixit Abraham. (3) Sine controversia autem major est qui benedit, quam qui benedicitur. Abraham vero erat Princeps temporalis, aut personam gerebat temporalis potestatis. Omnino igitur major & augustior est potestas spiritualis temporali, atque adeo majori cultu, & observantia prosequenda. Ergo omissa hac comparatione, ad aliam transeamus.

Utrum scilicet Papa sit superior potestate civili jurisdictione & autoritate. Et quidem sunt qui tanto studio & favore Pontificum feruntur, ut putent Reges, & alios Principes temporales non esse nisi Vicarios, aut Legatos Romani Pontificis, ut Ministros potestatis Papalis, & quod omnis potestas temporalis derivetur à Romano Pontifice. Alii è contrario ita eximunt Principes à potestate Ecclesiastica, ut nihil penè integrum relinquant Ecclesiasticæ potestati, sed omnes causas etiam spirituales velint deferri ad judicium civile, & illic terminari. Nos inter utrosque utramque potestatem temperantes, aliquot propositionibus quæstioni propositæ respondebimus.

Prima propositio: Papa * non est orbis dominus. Probatur Matth. & Luc. (4) *Scitis quia Principes gentium dominantur eorum, & qui majores sunt, potestatem exercunt inter eos, non ita erit inter vos.* Et statim: *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & animam suam dare in redemptionem pro multis.* In quo loco videtur, Dominus Discipulis vetuisse, ne etiam privati vellent dominari, tantum abest, ut eis orbis potestatem tradiderit. Quem locum Bernard. inducit de considerat. ad Eugenium lib.2. (5) dicens: *Nam quid tibi aliud*

- (1) Innocentius.
- (2) Hebr. 7.
- (3) Genes. 14.

Quæst. hic dif-
putanda.

- (4) Matth. 20. &
Luc. 22.

- (5) D. Bernard.

41 *De Potestate Ecclesie.*

aliud dimisit, S. Apostolus? Quod autem, inquit, habeo, hoc tibi do. Quid illud? unum scio non est aurum, nec argentum. Esto, aut alia quacumque ratione hæc tibi vendices, sed non apostolico jure: nec enim ille tibi dare, quod non habuit, potuit: quod habuit, dedit, solicitudinem (ut dixit) super Ecclesiæ. Nunquid damnationem ipsum audi. Non dominantes, inquit, in Clero, sed forma facti gregis, & ne forte putes sola humilitate dictum, non etiam veritate vox Domini in Evangelio est, Reges gentium dominantur, &c. Planè Apostolis interdictum dominatus: *Quomodo ergo tu & tibi usurpare audes, aut dominans Apostolatum, aut Apostolus dominatum.* Planè ab alterutro prohiberis: si utrumque simul habere voles, perdes utrumque, alioqui non te exceptum illorum numero putas, de quibus queritur Deus sic: *Ipsi regnauerunt, & non ex me, Principes extiterunt, & non cognovii eos forma apostolica hæc est, Dominatio interdictum, indicitur ministratio.* Et infra: *Exi in agrum, ager mundus est, exi non tanquam dominus, sed tanquam villicus.* Item Papa fatetur se recepisse dominium aliquarum terrarum ab Imperatore, 12. q. 1. cap. *Futurum.* Item patet 96. dist. cap. *Cum ad verum: Cum ad verum ventum est,* inquit Pontifex, *ultra sibi nec Imperator jura Pontificatus, nec Pontifex nomen Imperatoris sibi arripuit.*

Præterea Papa non habet dominium in terris infidelium, quia non habet potestatem nisi intra Ecclesiam: de his enim quæ foris sunt, nihil ad eum, secundum Apostolum 1.ad Corinth. 5. (1) Et infideles sunt verè domini, cùm Apostolus (2) præcipiat eis pendi tributum etiam à fidelibus, & dicit eos habere potestatem à Deo, & obediendum esse legibus eorum, & tamen illi non habent dominium à Papa: quia certè ipse nollet eos habere, & dat operam ad evertendum Imperium Paganorum: ergo non est dominus orbis.

Ex quo patet error multorum Jurisconsultorum, ut Archidiac. Panormit. Sylvest. & multorum aliorum, qui putant, quod Papa est dominus orbis propriè dominio temporali, & quod habet autoritatem, & ju-

- (1) r. Ad Cor. 5.
- (2) Roman. 13.

E

risdictionem temporalem in toto orbe supra omnes Principes. Hoc ego non dubito esse manifestè falso, cùm tamen ipsi dicant esse manifestè verum, ego puto esse merum commentum in adulationem & asseverationem Pontificum, unde & cordatores Jurisconsulti oppositum tenent, ut Joan. Andr. & Hugo, nec S. Thom. qui fuit studiosissimus authoritatis Pontificiæ, hoc dominium unquam tribuit summo Pontifici. Patet etiam secundò, effè non solum falso, sed ludibrio dignum, quòd iidem dicunt in donatione facta Sylvestro à Constantino, si qua fuit: vel in posteriori à Philipo Augusto, non fuisse factam donationem, sed restitutionem: imò è contrario Sylvestrum donasse Constantino Imperium Orientale propter bonum pacis. Et similiter quòd Papa non utitur administratione temporali in toto orbe Christiano: hoc, inquiunt, non esse propter defectum authoritatis, sed propter nutriendum in filiis vinculum unitatis & pacis. Certè hoc nullum habet fundamentum in scripturis, nec usquam legimus hanc potestatem datam Apostolis à Christo, nec ipsos ea usos, nec docuisse le habere aliquod tale dominium: nec ipse Papa unquam agnovit hanc potestatem, imò oppositum testatur in multis locis, ex quibus aliqua adducta sunt, & apertè doctissimus Innocentius in cap. *Per venerabilem*, qui filii sint legitimi, dicit se non habere potestatem in temporalibus supra Regem Franciæ.

Secunda propositio: Potestas * temporalis non dependet à summo Pontifice sicut aliæ potestates spirituales inferiores, puta sicut Episcopatus, aut Curatus, aut aliæ potestates spirituales. Probatur ista ex prima: Quia Episcopis & inferioribus potestatibus ipse dat potestatem & autoritatem certo modo, ut infra disputabitur, sed Regibus, & Principibus nullam dat potestatem, quia nemo dat quod non habet, ipse autem non est dominus, ut probatum est. Ergo nec potest dare dominium, & per consequens nec facere Reges, nec Principes temporales, dico per potestatem temporalem. Hoc etiam probatum est in præcedentibus per con-

confessionem ipsorum summorum Pontificum. Et probatur etiam ratione. Quia potestas temporalis erat ante claves Ecclesiæ: erant enim Principes veri & domini temporales ante adventum Christi, nec Christus venit tollere aliena, non enim eripit mortalia, qui regnat dat cœlestia, nec Ecclesia indiget hoc dominio. Ista propositio non omnino est eadem cum prima quia fieri posset, ut ad Papam spectaret constituere Reges, licet non esset ipse dominus, sicut dat dominium, & titulum, ad præbendam, & bona temporalia, quorum non est dominus propriè: ut pro certo nunc suppono, & sicut Imperator facit, & instituit Duces, quamvis non sit propriè dominus illius dictioonis, quia non posset sibi reservare.

Sed dico, quòd nec hoc modo Papa est supra Reges, & Principes, quòd institutio eorum, vel fuerit, vel posset esse à summo Pontifice, nec dubito plus de ista, quām de prima conclusione, licet etiam assertores alterius partis communiter dicant, quòd Papa instituit omnem potestatem temporalem tanquam delegatam, & subordinatam sibi, & quòd ipse constituit Constantinum Imperatorem: sed totum hoc est fictitium, & sine quacumque probabilitate, nec innititur, vel ratione, vel testimoniis, vel Scripturæ, vel saltem alie- cujus ex partibus, vel verè Theologis. Sed Glossatores juris dominium dederunt Papæ, cùm ipsi essent pauperes, rebus & doctrina. Item dominia privata non dependent à Papa: ergo nec publica, & universaliora. Antecedens notum est.

⁴ Tertia propositio: Potestas * civilis non est subjecta potestati temporali Papæ, non dico autem, quòd non sit subjecta Papæ, quia certum est omnes potestates esse subjectas Papæ ratione potestatis spiritualis: quia omnes sunt oves, & ipse est Pastor. Sed dico non esse subjectam ei tanquam domino temporali. Hæc propositio differt à prima & secunda. Quia licet non esset dominus orbis, nec haberet instituere dominos: posset esse superior sicut Imperator est superior aliquibus Regibus, & tamen nec est dominus Regnum,

nec instituere habet Reges in illis Provinciis, vel sicut Rex Francorum proximis temporibus erat superior ad Comitem Flandriæ, & tamen nec erat propriè dominus, nec instituebat Comitem: immo Rex est iupræ omnes privatas personas Regni, & tamen non facit eos dominos rerum suarum.

Dico ergo, quod nec hoc modo Principes, aut Reges subjiciuntur Papæ. Ista non indiget probatione, patet enim ex præcedentibus. Sed potest confirmari: Quia Respublica temporalis est Respublica perfecta, & integra, ergo non est subjecta alicui extra se, alias non esset integra, ergo potest sibi constituere Principem nullo modo in temporalibus alteri subjectum. Item tempore quo fuerunt Reges, & Sacerdotes in Populo Israel, non legimus, quod Sacerdotes haberent tale dominium. Unde ergo, cum in Scriptura nihil habeatur de hac potestate, ortum habuit hæc potestas? Et validissima probationum omnium est: Quia non probatur aliquo modo hæc temporalis potestas in summo Pontifice, ergo non habet illam. Item quare Episcopus non haberet illam potestatem temporalem in suo Episcopatu? Et tamen authores & defensores hujus potestatis in Papa nihil hujusmodi tribunt Episcopis?

Ex his propositionibus sequitur corollarium manifestè, quod * Papa non habet judicare saltem via ordinaria de causis Principum, aut jurisdictionum, & Regnum titulis, nec potest ad eum appellari in causis civilibus. Hæc patet ex dictis, quia si non est dominus, nec superior, non est quare ad eum appellatur, & dico Papam non habere hanc potestatem non solum quantum ad usum, & executionem, sed nec quantum ad autoritatem. Qui enim sunt defensores temporalis potestatis in Papa, fatentur quidem Papam non habere usum & executionem ordinariam hujus potestatis: sed hoc non defectu autoritatis, sed quia ipse dedit, & transfluit potestatem & usum ejus in Principes. Ego vero dico ipsum nec habere usum nec potestatem, & ideo nec ad ipsum spectare ju-

dicum causarum temporalium, nec in prima instantia, nec in gradu appellationis. Dico vero ordinariè: non enim nego, quin in casu possit haberi recursus ad Papam, & quod ipse possit rescindere judicium civile. Sed hoc non ratione potestatis temporalis, sed ratione spiritualis præcisè, ut statim dicturus sum.

Hanc conclusionem confitetur Alexander Papa III. in cap. *Causam*, 2. extra Qui filii sint legitimi. *Nos attendentes, quod ad Regem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus judicare, ne videamur juri Regis Anglorum detrahere, qui ipsarum judicium ad se asserit pertinere, fraternitati vestra mandamus, quatenus Regi possessionum judicium relinquentes, &c.* Et Bernardus ad Eugenium: *In criminibus, inquit, non in possessionibus potestas vestra: propter illa siquidem has accepisti claves Regni Celorum.* Et infra: *Habent hæc infima terrena Judices suos & Principes terræ.* Idem Innocentius III. in cap. *Novit, de Judiciis: Non enim intendimus judicare de feudo, cuius ad ipsum, scilicet, Regem spectat judicium.*

6 Sequitur secundò, quod * ipse non habet potestatem deponendi Principem secularem, etiam ex iusta causa, eo modo quo potest deponere Episcopum. Hoc semper intelligo, ratione authoritatis temporalis: quia per potestatem spiritualem, & in casu, secus est, ut postea dicam. Hoc corollarium patet ex dictis.

7 Sequitur tertio, quod * nec habet confirmare, nec potest infirmare leges civiles. Patet ex dictis, quia si potestas civilis non dependet ab eo, ergo nec actus potestatis civilis.

8 Quarta propositio: In * Papa nulla est potestas merè temporalis. Declaro hanc: Potestas civilis, & temporalis est, quæ habet finem temporalem: spiritualis est, quæ habet finem spiritualem. Dico, quod in Papa nulla est potestas, quæ ordinetur ad finem temporalem, quæ est merè temporalis potestas. Ita tenet Cajetus in *Apolog. 2. part. cap. 13.* (1) ad octavum argumentum. Probatur: Quia ut supra dictum est, potestas spiritualis distinguitur à temporali ex fine, quia po-

(1)
Cajetan.

potestas spiritualis tendit ad finem spiritualem, sed summus Pontifex non est nisi persona, vel Sacerdos, in quo est summa potestas Ecclesiastica: ergo non habet potestatem, quae habet finem temporalem. Et confirmatur: sine aliqua potestate pure temporali esset summus Pontifex, qui haberet summam potestatem Ecclesiasticam: ergo non est ponenda in eo aliqua potestas temporalis.

Confirmatur secundò: Necessitas & ratio rerum sumenda est ex fine, sed nullus finis est ponendi hanc potestatem, ergo. Et quamvis inter defensores alterius sententiae sint aliqui de numero Thomistarum, tamen puto Sanct. Thomam esse hujus sententiae, tum quia, ut dictum est, cum fuit studiosus tauror Pontificiae partis nunquam tamen hujusmodi potestatem tribuit Papæ, tum maximè, quia ut infra dicemus secundum Sanctum Thom. Ecclesiastici sunt exempti à tributis privilegio Principum secularium. Quòd si Papa est Dominus temporalis, ut isti autumant, & Reges habent imperium ab ipso, non erat opus privilegio Principum ad exemptionem Ecclesiasticorum.

Quinta propositio: Temporalis * potestas non dependet à spirituali omnino, eo modo quo ars, sive facultas inferior dependet à superiori, ut frænorum ars inservit equestris fabrilis nauticæ, armorum militari. Hanc posui propter Doctores qui hanc comparationem ponunt inter istas duas potestates. Probatur: Potestas civilis non est præcisè propter spiritualem, sed ars inferior est præcisè propter superiorem: ergo comparatio non est omnino similis. Antecedens pro utraque parte patet. Nam si non esset militaris, non esset armorum ars, nec frænorum, nisi esset equestris. Sunt enim omnes hujusmodi organicæ, id est instrumentales artes: cessante autem fine, nullus est instrumenti usus, imo nullum esset instrumentum. Non sic autem est de potestate civili in ordine ad spiritualem. Dato enim quòd non esset aliqua potestas spiritualis, nec aliqua beatitudo supernaturalis, esset aliquis ordo in temporali républica, & esse aliqua potestas, sicut est in

in rebus naturalibus, etiam irrationalibus, inter quas aliqua agunt: alia patientur propter bonum duntaxat universi, ergo magna est differentia. Non est ergo sic intelligendum, quòd una dependet ab alia, quòd sit præcisè propter illam, vel tanquam instrumentum ejus, vel tanquam pars illius: sicut potestas Prætoris, est pars regiae potestatis, sed est integra, & perfecta potestas in se, & propter proprium finem immediata: sed nihilominus est aliquo modo, ut suprà dictum est, ordinata ad potestatem spiritualem. Et confirmatur: Quia ex sententia meliorum Philosophorum, vir fortis deberet ponere vitam pro republica, etiam si non esset aliqua felicitas post hanc vitam. Ergo adhuc maneret respublica, secluso fine spiritualis potestatis, & perconsequens maneret aliquis ordo principatus, & subditorum, sine quo non esset propria respublica.

10. Sexta propositio: His non obstantibus, potestas * civilis aliquo modo subjecta est, non potestati temporali summi Pontificis, sed potestati spirituali. Probatur: Quia si finis alicujus facultatis dependet à fine alterius facultatis: ergo etiam facultas dependet à facultate. (1) Hanc comparationem ponit S. Thom. 2. 2. quest. 40. art. 3. ad tertium. (2) Sed finis temporalis potestatis dependet à fine spiritualis aliquo modo: ergo etiam potestas civilis à spirituali. Assumptum probatur: Quia felicitas humana est imperfecta, & ordinatur in beatitudinem supernaturem tanquam in perfectam, sicut ars armorum fabricandorum ordinatur in militarem, & imperatoriam, & fabricandi navem in nauticam, & fabricandi vomeres in agriculturam, & sic de aliis. Itaque non oportet imaginari, quòd potestas civilis & spiritualis sint sicut sunt duæ res publicæ disparatæ, & differentes, ut Gallorum, & Anglorum. Et confirmatur hoc & declaratur: Si enim administratio civilis esset in detrimentum administratio spiritualis, etiamsi ad finem proprium civilis potestatis esset commoda: administratio: tamen teneretur Rex, aut Princeps mutare hujusmodi adminis-

(1)
1. Ethicor.

(2)
S. Thom. 2. 2
q. 40. art. 3.

nistrationem (ut statim probaturus sum.) Ergo civilis potestas est subjecta aliquo modo potestati spirituali.

Sed contra: Quia etiam si administratio spiritualis noceret reipublicae, teneretur Pontifex mutare. Respondet: Non est verum, si esset necessarium, vel valde utile, & tamen etiamsi perirent bona temporalia, deberent poni pro spiritualibus in necessitate, vel magna utilitate. Nec valet dicere; quod licet hoc sit verum, tamen hoc non est, nec ratione subjectionis, aut dependentiae, sed quia finis spiritualis potestatis est perfectior, quam civilis, & ideo ex ordine charitatis debet praeponi bonum spirituale bono temporali, hoc, inquam, non valet. Nam si potestas temporalis non aliquo modo subjeceretur spirituali, & ordinaretur ad illam, dato quod bonum spirituale esset maius, non inde nasceretur obligatio ad conservandum bonum spirituale cum detimento boni temporalis. Probatur: Nam gubernator unius reipublicae non tenetur, immo non debet conservare bonum alterius reipublicae, quantumcumque majoris, cum derrimento suae reipublicae. Immò nec homo privatus tenetur adire detrimentum bonorum suorum pro conservatione alienae reipublicae. Si ergo respublica civilis & spiritualis essent omnino independentes, sicut duas respublicas temporales, vel sicut duas artes impertinentes, non teneretur Princeps temporalis subvenire spiritualibus cum detimento temporalis reipublicae.

Nec valet dicere, quod Rex tenetur subvenire rebus spiritualibus, quia est respectu subditorum suorum: & si subditi facerent jacturam in bonis spiritualibus, jam opus esset subvenire cum quocumque detimento bonorum, vel gubernationis temporalis, alias noceret illis: sed hoc est propter subjectionem, hoc, inquam, non valet, quia non solum respectu subditorum suorum. Sed si ex administratione reipublicae civilis in Hispania fieret magna jactura bonorum spiritualium in Africa, tenetur Princeps corrigere hujusmodi administrationem. Ergo hoc est propter dependentiam, & ordinem. Et confirmatur hoc: Quia tota Ec-

Ecclesia est unum corpus, nec ex republica civili, & spirituali fiunt duo corpora: sed unum tantum, ut certum est ex Apostolo Paulo, ut supra inductum est, quia Christus est caput totius Ecclesiae, & esset monstruosum, vel unum corpus esse sine capite, vel unum caput habere duo corpora, sed in uno corpore omnia sunt invicem connexa, & subordinata, & partes ignobiliores sunt propter nobiliores. Ergo etiam in republica Christiana sunt omnia subordinata, & connexa, & officia, & fines, & potestates, & nullo modo est dicendum, quod spiritualia sunt propter temporalia. Ergo econtrario temporalia sunt propter spiritualia, & dependent ab illis. Item probatur: Quia non videtur esse minoris dignitatis Sacerdos novae legis, quam veteris legis, qui poterat etiam causas temporales in casu terminare, ut supra probatum est. (1) Deut. 17.

⁽¹⁾
11 Septima propositio: In Ecclesia * est aliqua potestas, & authoritas temporalis in totum orbem. Ista patet primo: (2) Ex. cap. Omnes, distinct. 22. In quo Nicolaus Papa inquit: *Christus Beato Petro vita aeterna clavigero, terreni simul, & Cœlestis Imperii jura commisit.* Ubi gloss. Argumentum, (inquit) quod Papa habet utrumque gladium, spirituale scilicet, & temporalis. Item allegat^{46.} distinct. cap. *Tibi dico*, & cap. *Nos Sanctorum*, & cap. *Juratos*. Item est expressa determinatio Beati Bernardi ad Eugen. Ubi tamen nihil omnino tribuit assentationi, & gratiae Pontificis, sed potius quantum licet, reprimit ambitionem illius sedis. Et probatur ratione. Necessarium fuit ad commoda administrationem Ecclesiae, & ad finem spiritualem, ut in Ecclesia esset potestas temporalis. Ergo est ponenda talis potestas. Antecedens probabitur, & declarabitur in octava propositione, quæ talis est.

⁽²⁾
12 Octava propositio: In * ordine ad finem spiritualem Papa habet amplissimam potestatem temporalem supra omnes Principes, & Reges, & Imperatores. Et primo, quod in Ecclesia sit potestas temporalis in ordine ad finem spiritualem: probatur, quia temporalia, ut supra dictum est, aliquo modo sunt necessaria, & ori-

⁽¹⁾
Deut. 17.

⁽²⁾
Ex cap. Omnes, dist. 22.

^v
alius item.

^{+causa 15. Augst. 6.}

dinata ad finem spiritualem: Ergo Christus non satis providisset, & cavisset rebus spiritualibus, si non reliquisset aliquam potestatem, ad quam spectaret, quando opus esset ordinare, & uti temporalibus convenienter ad finem spiritualem: sed hoc non spectat ad officium Principum secularium, qui ignorant proportionem rerum temporalium ad spiritualia, nec habent curam rerum spiritualium: ergo ista cura utendi temporalibus ad spiritualia, est potestatis Ecclesiasticae: ergo si necessarium sit aliquando ad conservationem, aut administrationem rerum spiritualium uti temporalibus, & materiali gladio, & authoritate temporali, Papa hoc poterit. Dico ergo quod babet amplissimam potestatem: quia quantum, & quando necesse est ad finem spiritualem, potest non solum omnia, quae Principes世俗ares possunt, sed facere novos Principes, & tollere alios, & imperia dividere, & pleraque alia.

Sed ut haec magis exponantur, dubitatur: Utrum* 13 haec potestas temporalis in Summo Pontifice intelligatur solum mediante potestate, & gladio spirituali, an immediate exercere possit potestatis temporalis actum: exempli gratia, si pro defensione fidei necesse est, ut Hispani proficiantur ad bellum adversus Saracenos, utrum Papa solum possit censuris, & praceptis cogere Regem, ut proficiantur Hispani ad bellum: an ipse indicere bellum propria authoritate, & vocare Hispanos in bellum, & quod teneantur eum sequi sicut Regem. Vel, ut sit exemplum familiarius, Imperator fecit legem, ut possessor etiam male fidei prescriberet, & suppono, quod lex non est de se ita iniqua, quin haberet vim legis, nisi esset revocata: nihilominus quia est occasio injuriarum, & rapinarum, & plus mali affert, quam boni, expedit ut tollatur, & antiquetur.

Dubitatur an Papa possit sua autoritate immedia-
ta revocare, & contrariam ferre, an solum possit prae-
cipere Imperatori, & cogere ut revocet, & tollat.

Respondeo primò: Quod Papa non potest immedia-
ta revocare eam legem quia hoc spectat ad potestatem
civilem: & Papa non debet, nec potest usurpare po-
tes-

testatem civilem nisi necesse, alias ficeret injuriam principibus, si occuparet officium eorum. Probatur: Quia si solum per hoc quod sit conveniens ad finem spiritualem aliquis actus potestatis civilis, posset Papa, illum exercere, cum tota administratio temporalis sit necessaria ad finem spiritualem, posset Papa semper exercere totam potestatem civilem, & sic cessaret officium Principum. Non ergo sufficit, ut aliquid sit necessarium ad finem spiritualem ad hoc, quod spectet ad Papam, sed oportet, ut illud sit in casu necessitatis: id est, ubi cessat potestas civilis, & non ubi facere potest officium suum. Dico ergo, quod Papa primo debet uti potestate spirituali, jubendo scilicet illud revocari, quod si nolit Princeps secularis, tunc potest ipse, & debet propria authoritate revocare, & erit revocatum. Et eodem modo dico, si Populus Christianus eligeret Principem Infidelem, de quo meritò timeretur, quod Populum adverteret à fide, nihilominus manendo in jure divino solum, esset verus Princeps, nihilominus Papa deberet admonere Populum, imò præcipere, ut tolleret illum: quod si nollet, aut non posset, tunc Papa sua authoritate posset eum tollere, & qui prius erat verus Princeps, authoritate Papæ perderet principatum. Et similiter dico in aliis negotiis temporalibus, quod Papa non potest prævenire potestatem temporalem, & quantumcunque potestas temporalis sit negligens in administratione reipublicæ, si hoc non vergit in detrimentum rerum spiritualium, Pontifex nihil potest: sed si hoc vergit in iacturam gravem spiritualium, potest adhibere remedium eo modo, quo dictum est. Et similiter si Principes inter se belligerant de aliqua Provincia cum manifesto detrimen-
to, & malo religionis, non solum potest interdicere eis bellum, sed si aliter convenire non possunt, potest judicare inter illos per autoritatem propriam, & dare jus uni eorum, & auferre alteri.

Ratio omnium istorum est: Quia respublica spiri-
tualis debet esse perfecta, sicut, & temporalis, & per
consequens sibi sufficiens: sed respublica temporalis
hoc

hoc juris habet, ut si aliter non possit servare se indemnem, & incolumem, possit exerceret jurisdictionem, & autoritatem. Si enim aliter Hispani non possunt se defendere ab injuriis Gallorum, possent occupare Civitates eorum, & constituere eis novos Principes, & Dominos, & punire nocentes, & cætera propria autoritate facere, ac si essent verè domini, ut omnes Doctores habent fateri. Ergo similiter si potestas spiritualis non potest aliter servare se indemnem, & suam rempublicam, poterit cum autoritate omnia facere necessaria, ad illum finem aliâs potestas esset manca, & non sufficienter constituta ad suum finem.

Dub. alterum.

Dubitatur secundò: Si * enim Papa non habet potestatem temporalem nisi duntaxat in casu necessitatis, si Papa diceret aliquan legem civilem, aut aliquam administrationem temporalem non esse convenientem, & non expedire gubernationi reipublicæ, & juberet cani tolli, Rex autem diceret contrarium, cujus sententia standum esset? Respondeo: Si Papa diceret talem administrationem non expedire gubernationi temporali reipublicæ, Papa non esset audiendus: quia hoc judicium non spectat ad eum, sed ad Principem: & licet verum esset, nihil ad autoritatem Papæ. Eò enim ipso quod hoc non sit contrarium saluti animarum, & religioni, cessat officium Papæ. Sed si Papa dicat talem administrationem cedere in detrimentum salutis spiritualis, ut quod talis lex servari non posset sine peccato mortali, aut esse contra jus divinum, aut esse fermentum peccatorum standum esset judicio Pontificis, quia Rex non habet judicare de rebus spiritualibus, ut suprà dictum est. Et hoc intelligitur, nisi aperte erraret, vel faceret in fraudem. Debet enim Pontifex rationem habere temporalis administrationis, nec quicquid primò aspectu videtur conducere ad promovendam religionem: statim decernere sine respectu rerum temporalium: non enim tenentur nec Principes nec Populi ad optimam rationem vitae Christianæ, nec ad hoc possunt cogi, sed solum ad servandum legem Christianam intra certos limites, & terminos.

Et

Et confirmatur hoc, quia cum sint in una Ecclesia relicta à Christo duas potestates distinctæ ad conservationem, & incrementum bonorum, tam temporalium, quam spiritualium, & possint non raro oriri dubia, & controversia inter utraque potestate, non videretur sufficienter provisum Ecclesiæ, nisi esset aliquod iudicium, ubi terminarentur hujusmodi dubia, alias omne regnum divisum desolaretur. (1) Matth. 12. & Luc. 11. Et non est rationabile dicere, quod hoc spectet ad Principes世俗的, qui non possunt recte judicare de spiritualibus. Ergo videntur quod potius hoc spectet ad Principes Ecclesiasticos. Et præterea quantumcunque interveniat detrimentum in administratione temporalium si aliquid est necessarium ad vitam spiritualem subditorum, postponi debent temporalia. Et ideo cum cognitio rerum spiritualium spectet ad Praelatos Ecclesiasticos, etiam iudicium de comparatione temporalium ad spiritualia, oportet ut ad eos spectet. Ad hunc sensum suprà positum videntur Petrus de Palude dare autoritatem in temporalibus Summo Pontifici licet eam extendat benignius quam opus est. Vide illum (2) in tract. de Potest. Ecclesiæ. (3) Bonifatius VIII. in Extravaganti: *Unam sanctam. In hanc ejusque potestate, inquit, scilicet in Romani Pontificis potestate, duos esse gladios, spiritualem scilicet, & temporalem, Evangelicis dictis instruimur.* Nam dicentibus Apostolis: *Ecce duo gladij, &c.* Et consequenter dicit: *Non est potestas nisi à Deo: & quæ à Deo sunt, ordinata sunt, non autem ordinata essent, nisi gladius esset sub gladio, & tanquam inferior reduceretur per alium in supra.* Et idem determinat Innocentius III. (4) in cap. Per venerabilem qui fil. sint legit.

Sed contra aliqua ex predictis possunt fieri argumenta, quibus moti sunt aliqui ex authoribus ad sentendum contrarium aliquarum propositionum assertarum. Arguitur ergo primò, maximè contra tres pri-
mas propositiones: Christus * Redemptor noster fuit Dominus Orbis, etiam secundum humanitatem: sed Papa est Vicarius Christi: ergo Papa est simpliciter verus

Do-

(1)
Matth. 12. &
Luc. 11.(2)
Palude, in
tract. de Po-
test. Eccles.(3)
Bonifa. VIII.
in Extravag.(4)
Innocent. III.
in cap. Per
venerab.Arg.contra tres
primas propo-
sitiones.

54 De Poteſtate Eccleſiae.

Dominus Orbis, & ſic habet omnimodam potestatem ſupra omnes Principes, & ſupra omnem potestatem temporalem. Antecedens patet, quia ipſe eſt Rex regum, & Dominus dominantium. (1) Apoc. 18. Et ipſe de ſe dicit: *Data eſt mihi omnis potestas in Cælo, & in terra.* (2) Matth. 28. Et de ipſo habetur in Prophetis, quod ipſe dominabitur Gentium: (3) Psalm. 21. *Et Regnum ipſius omnibus dominabitur.* (4) Psalm. 102. & 46. Quod regnabit ſuper Gentes. Minor autem probatur, tum quia absolute dictum eſt Petro: *Pafce oves meas* (5) Joan. ultim. Sine limitatione, ergo videtur, quod habet authoritatem pafciendi ſicut Christus ſcilicet in ſpiritualibus, & temporalibus. Item quia Apoftolis dictum eſt: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* (6) Sed ipſe missus eſt cum utraque potestate: ergo etiam in Eccleſia manet utraque potestas. Item: Quia videtur, quod ſe Regem fecerit, quia de hoc accusatus fuit, nec ipſe videtur negaffe. (7) Luc. 23. & Joan. 19. & Matth. 27.

Ad hoc argumentum primū dico: Quod non ſatim valet, quia Christus habuit potestatem temporalem, vel fuit orbis dominus: ergo hanc potestatem reliquit in Eccleſia, ſicut Doctores conſentunt, quod in Christo fuit potestas excellentiæ, quam tamen non reliquit in Eccleſia. Nec enim eſt in Eccleſia potestas instituendi nova Sacra menta, nec deſtituendi jam condita, nec remittendi peccata ſine Sacramento, quæ potestas fuit in Christo. Et ſic eſto, concedatur, quod Christus habuerit dominium totius orbis, expediebat quidem, quod ipſe haberet, tum propter authoritatem personæ, tum quia erat renovatus orbe m, & ipſe non poterat abuti potestate: non autem expediebat, ut eana potestatem relinquere in Eccleſia: qua poſſent Pontifices male uti ad perniciem Eccleſiarum, ſicut etiam Doctores oppoſitæ ſententiæ fatentur non expedire, ut Papa exerceat illam potestatem. Quid autem opus erat iſta potestate mathematica, quam nunquam eſſet Eccleſia in uſu habitura?

Secundo, quia alibi prolixius hunc locum de tem-

(1) Apoc. 18.
(2) Matth. 28.
(3) Psalm. 21.
(4) Psal. 102. & 46.
(5) Joan. ultim.

(6) Joan. 20.
(7) Luc. 23. & Joan. 19. & Matth. 27.

De Poteſtate Eccleſiae.

55

porali potestate Christi traxavi, in praesentia dico:
16 Quod * Christus non fuit Rex hereditaria ſuccessione. Patet, quia de hoc Regno nihil habemus in Evangelio, & fruſtra fingimus: & videtur quod foemina non poſſet venire ad regnum, & ſic nec Christus.

17 Tertiò dico: Quod * nec puto eum etiam dono Dei habuisse dominium temporale, quale eſt dominium Principum: ſed regnum ipſius fuit alterius rationis. Et utrumque horum probatur: quia ubicumque fit mentio de Regno Mefſiæ in Scriptura, ſemper ostenditur eſſe alterius generis, & ad aliud finem quam regna temporalia. Hoc patet: (1) in Psalm. 2. *Ego autem conſtitutus sum Rex ab eo ſuper Sion montem sanctum ejus, predicans preceptum ejus.* Quem locum cum ipſe dignatus eſt exponere in Evangelio: (2) Joan. 18. *Regnum meum non eſt de hoc mundo. Ego ad hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati.* Quod idem eſt, ac dicere: *Predicans preceptum ejus.* In quo loco profecto in ſenſu literali videtur omnino exclusiſſe omnem opinionem de regno temporali. Cum enim Pilatus interrogasset eum: *Tu ex Rex Iudeorum?* Respondit Dominus: *A temetipſo hoc dicas, an alii tibi dixerunt de me?* Quæ verba id aperte oſtentunt. Nam Pilatus legis ignarus, & religionis, non poterat intelligere aliud regnum niſi temporale, quale Principes ſæculi habent: atque adeò ſi hoc à ſe diceret, non poterat intelligere, niſi de regno temporali, & oportuiffet Dominum aliter respondiffe: quam respondit. Si autem hoc dicebat ex criminatione Judeorum, qui dicebant eum ſe Regem facere, aliter erat respondendum. Et ſic postquam Pilatus dixit: *Gens tua, & Pontifices tui tradiderunt te mihi.* Dominus voluit eum admonere, ne deciperetur calumniis Judeorum, ſed intelligeret, regnum, de quo Judæi male habebant Christum ſe Regem facere, non eſſe tale regnum, quale Pilatus potuerat intellexiſſe, ſed eſſe regnum Mefſiæ, quod non erat regnum de hoc mundo, id eſt, non ejusdem rationis, nec ad eum finem, ad quem alia regna temporalia ordinantur, ſed ad prædicationem veritatis: quiaſi dicat:

Noli

(1) Psalm. 2.
(2) Joan. 18.

56 *De Potestate Ecclesiae.*

Noli falli Pilate, regnum enim meum, de cuius affectatione me Judæi accusant, non est tale regnum, qualem vestra regna. Itaque non negat objectum, si sane, & verè intelligatur: Neque Judæi unquam eum accusaverunt de alio regno, nisi de regno Messiae. Sic enim dicebant: (1) *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, prohibentem tributa dari Cesari, & dicentem se Christum Regem esse.* Verum est autem, quod Judæi putabant regnum Messiae esse regnum temporale, cuius sententia etiam videntur esse isti, qui ei tribuunt hæreditario jure regnum Judæorum, quod tamen Christus aperte negavit. Regnum * ergo: Christi in toto orbe nec fuit ex aliquo principio humano, puta jure paterno, aut elezione, aut alio simili titulo, nec ad aliquem finem temporalem, sed fuit titulo redemptionis, sicut Apostolus dixit: *Factus est obediens usque ad mortem, propter quod, & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genuflectatur, Cœlestium, Terrestrium, & Infernorum,* (2) Philipens. 2. Atque etiam ad finem redemptionis, qui est finis spiritualis, ad quem finem habuit plenissimam potestatem, etiam in temporalibus, & potuit mutare omnia regna mundi, & novos Principes instituere, & alios redigere in ordinem, & privatos facere, & omnia facere quæ ad finem redemptionis, propter quem in orbem venerat, opus essent: quam etiam potestatem in casu supraposito non negamus Ecclesiæ. Profectò si omnes Christiani vellent Principes Paganos eligere, Papa posset obstare, & Christianos Principes præficere. Facit etiam illud: *Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.* (3) Joan. 3. & alibi. *Quis me constituit judicem inter vos?* (4) Luc. 12. Et ratione probari potest, quia non est usus ea potestate, & frustra est potentia, quæ non reducitur ad actum.

Sed dicunt propter dignitatem, & perfectionem magnam: Quam vero dignitatem affectaret Dominus carnem rerum scilicet quas omnes Paululus tamquam ster-

(1)

Luc. 23.

(2)

Philipens. 2.

(3)
Joan. 3. &
alibi.(4)
Luc. 12.57 *De Potestate Ecclesiae.*

cora arbitratus est. (1) Certè Christus verbo docuit contemnere, non solum usum, sed proprietatem rerum temporalium, nedum exemplo sibi vendicasset. Item faciunt argumentum ex illo: (2) *Ecce duo gladii hic.* (3) De quo vide Cajeten. in Jentaculo. Quod *Bonifacius in Extravag. intelligit. de gladio spirituali, & temporali; & Bernardus ad Eugenium. (3)

Tertiò arguitur: Zacharias Pontifex depositus à Regno Regem Francorum, & præfecit in Regno Pipinum, Caroli Magni patrem, ut testatur Gelatius 15. quæst. 6. cap. *Alius.* (4) Item Stephanus Papa transtulit Imperium à Græcis ad Germanos tempore Constantini Imperatoris, & instituit primum Imperatorem Carolum cognomento Magnum, ut testatur Innocencius in cap. *Venerabilem*, de *Electione.* (5) Item Innocencius IV. Regi Portugalæ interdixit Regni administrationem, ut habetur in cap. *Grandi*, de *Supplenda negligentia Prælatorum*, lib. 6.

Ad omnia hæc respondeatur, quod nihilo plus probant, quem à nobis assertum est, quod scilicet in casu summus Pontifex omnia illa potest, ubi scilicet illa sunt necessaria ad tollendum scandalum in Regno, ad protectionem Religionis contra Paganos, & alia similia, de qua etiam re vide cap. *Licet* 1. de Foro competenti; & Clementina *Pastoralis*, de re iudicata.

Quartò arguitur: Ad Ecclesiasticam potestatem spectat cognoscere de omni peccato mortali, saltem devolvitur judicium ad illam per viam correctionis fraternalę. (6) Cùm ergo in omni causa quantumcumque seculari altera pars facit injuriam, Ecclesia poterit judicare de illa causa, & sic poterit cognoscere de omni controversia, & causa seculari, quod spectat ad potestatem civilem. Respondetur quod in multis articulis, & causis: Utrum pars faciat injuriam, dependet ex jure civili: & ideo non spectat ad potestatem Ecclesiasticam cognoscere de illa causa, sed oportet quod terminetur in foro suo, scilicet civili. Postquam autem illic terminata est, si pars altera nolle obedi-

(1)

Philipens. 5.

(2)

Luc. 22.

(3)

Lib. 4. de Consideratione.

(4)

Gelasius 15.

(5)

Innocentius.

Ad arg. 2. & 3.

(6)

Matth. 18.

re, tunc ratione peccati posset haberi recursus ad Ecclesiā, sed non prius.

Secundō: Ille processus, quo tales causæ devolvuntur ad judicium Ecclesiæ, tali ratione est solum ad finem correctionis fraternalę, & non ad satisfactiōnem partis læsæ: in foro autem civili contrario modo, & ideo judicium illud potestatis Ecclesiasticæ non est temporale, sed spirituale, nec etiam illo judicio debet aut potest Papa uti in fraudem, aut impedimentum jurisdictionis civilis. De duobus gladiis clarum est, quod in sensu literali nihil habetur. Sed cūm Christus ostendisset eos habituros contradictionem, & necessè esse habere defensionem, ipsi errantes dixerunt: *Ecce duo gladii hic, &c.* Vide Turrecrematam lib.2. cap. 113. 114. 115. (1)

Quintò potest fieri argumentum, quia Pontifices distribuunt provincias infidelium, ut patet de Insulis inventis ab Hispanis. Sed ex dictis patet etiam ad hoc solutio. Nihilominus vitandus est error Ocham. in Dialog. lib.6. cap.8. & in fine Dialogi, & Gerson lect.4. de Vita spirituali, (2) quod Papa non omnia peccata potest punire sententia excommunicationis, puta peccata, quæ sunt contra legem naturæ, sed solum quæ sunt directè contra Evangelium, ut de Sacramentis, & Fide. Hoc tamen est contra Paul. (3) ubi excommunicat incestum: quod tamen peccatum est contra legem naturæ.

UTRUM CLERICI SINT exempti à potestate civili.

S U M M A.

1. Clerici jure sunt exempti, & liberi à potestate civili, &c.
2. Non omnis Clericorum exemptio est de jure divino.
3. Clericorum aliqua exemptio à potestate seculari est de jure divino.

4. Cle-

4. Clericorum personæ, non omnino, & quo ad omnia sunt exemptæ à potestate civili, nec jure divino, nec humano.
5. Ecclesiasticæ personæ licet non essent exemptæ jure divino, aut casareo, summus Pontifex potuit eas excire à potestate civili.
6. Clericorum exemptio, maximè quoad personas, ita quod nec judicari, nec puniri à seculari potestate possint, multum est conformis juri divino, & naturali.
7. Clericorum exemptio, sive sit de jure divino, sive non nequit à Principe seculari tolli.
8. Clericorum libertas, si esset in manifestam Reipublicæ perniciem, & Pontifices nollet remedium adhibere, quid agendum.
9. Pretores, & Magistratus omnes citra Principem graviter errant, & peccant, judicia exercentes contra privilegia Clericorum, quamvis pernicioforum.

Sequitur consequenter, ut è contrario quæramus, an Clerici sint exempti à potestate civili. Ad questionem respondeo breviter per propositiones.

Prima: Clerici * jure sunt exempti & liberi à potestate civili, ita ut jure non possint conveniri apud Judicem secularis in causis criminalibus, vel civilibus, i.e. q.i. & in variis locis, quæ omitto, quia nota sunt, & non est opus vos illorum admonere, & oppositum est condemnatum in Concilio Constanciensi inter articulos Joannis Vycleff.

Secunda propositio: Non * omnis exemptio Clericorum est de jure divino. Probatur primò: Hoc non habetur alicubi in jure divino: ergo non est tali jure sancta, hujusmodi exemptio. Antecedens probatur: Quia duo testimonia, quæ adducuntur ad hoc probandum, non satis ostendunt hanc exemptionem. Primus locus est Matth. 17. ubi cūm exigissent didrachma à Christo, Dominus dixit Petro: *Reges gentium à quibus accipiunt tributum, vel censem, à filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalicemus eos, vade ad*

H 2

ad mare, & mitte hamum, & eum pīcēm, qui prius ascenderit, tolle, & aperto ore ejus, invenies staterem, illum sumens, da eis pro me & te. (1)

Ex quo loco arguunt aliqui. In illo loco Christus signavit aliquid hominum genus non esse obnoxium Principibūs, sed esse liberū, non autem videtur intelligi posse aliū ordo hominum præter Ecclesiasticos, qualis erat Christus cum Apostolis: ergo illi sunt liberi. Assumptum probatur, quia certè non intelligitur de militibus, nec de nobilibus, omnes autem alii sunt subjecti tributo: ergo omnino oportet, quod intelligatur de Ecclesiasticis.

Respondetur ad istum locum ex S.Thom. & Bonavent. in fine secundi senten. quod Dominus loquebatur de se, & Discipulis suis, qui non erant servilis conditionis, nec res temporales habebant, de quibus dominis suis obligarentur ad tributa solvenda: Et ideo non sequitur, quod omnis Christianus sit particeps humani libertatis, sed illi solum qui Apostolicam vitam sequentes, non sunt servilis conditionis. Fortasse ergo solum voluit Christus eximere eos, qui non habent facultates: Ecclesiastici autem habent. Idem dicit S. Thom. in illum locum Matthæi, ubi etiam dicit, quod videtur velle Dominus innuere, quod ipse non tenetur solvere censum, quia sit Rex: ipse enim est Rex Regum, & Dominus dominantium. Est autem differentia inter tributum, & censum. Tributum enim solvit ex bonis, census autem pro capite in signum subjectionis. Christus autem non erat subjectus, quia Rex, & ad hoc satis erat, quod esset Rex Regno Messiae, etiam si non esset Rex Regno seculari. Messias enim quo ad personam saltem exemptus erat à potestate Principum. Item etiam erat de genere Regum, erat enim filius David, unde illud videbatur satis ad exemptionem. Si enim paret exemptus, etiam filius: ergo si maiores Christi fuerunt exempti, ergo etiam Christus, etiam lege gentium.

Vel aliter, & credo quod verius. Christus enim Deus est Rex totius orbis, & per consequens cum sit

fi-

filius Dei naturalis, & filii naturales sint exempti, etiam jure gentium, ideo Christus fuit liber: non enim tollerbat libertatem humanitas, fortè siquidem Christus volebat significare se filium Dei.

Secundum locum ex Scriptura solent afferre: *Nolite tangere Christos meos.* (1) Ex quo volunt aliqui habere, quod cum Clerici sint Christi Domini, cum sint re vera sancti, & consecrati Domino, non licet eos tangere, hoc est, nec judicare. Sed ille locus nihil iuvat causam Clericorum. Nam aut illud testimonium nihil agit de Clericis, aut solum in sensu allegorico, unde non trahitur argumentum. Secundò principaliiter arguitur: Quod Clerici sint exempti non jure divino, sed privilegio Principum. Et quidem hoc expressè dicit S. Thom. super illum locum Roman. 13. *Ideo enim tributa praefatis.* (2) Et dicit hanc exemptionem habere aquitatem quandam, non autem necessitatem. Et probatur: Quia in eo loco absolute Paulus præcipit solvi tributa, nulla mentione facta de Clericis, aut alio genere hominum: ergo illa exemptione à tributis non est de jure divino, omnino enim est licentiosè & temerè factum, si Canon positus in scriptura est generalis, ponere exemptionem, quae nusquam in scriptura posita sit, cum scriptura sit aperta. Omnino certè puto Clericos non esse exemptos à tributis jure divino. Et confirmatur, quia sentiunt censum, ergo debent sentire onus.

Tertia propositio. Aliqua * exemptione Clericorum à potestate seculari est de jure divino. Hæc probatur. In causis pure Ecclesiasticis Clerici non subjiciuntur potestati civili de jure divino: ergo aliqua exemptione est de jure divino. Antecedens patet ex dictis: Quia potestas Ecclesiastica est distincta à civili, nec ab ea dependet, & Princeps secularis non habet judicare de causis spiritualibus, ergo quo ad illas causas Clerici sunt omnino exempti. Et confirmatur: Tota potestas Principum secularium est à communitate & republica, ut in præsentia supponimus: sed respublica non habet aliquam potestatem spiritualem, ut infra ostendetur:

(1) Psalm. 104.

(2) S. Thom.

er-

(1)
Actor. 5.

ergo nec Princeps secularis potest in rebus spiritualibus judicium habere. Et confirmatur secundo: Quia Apostoli exercebant, & curabant totam administrationem Ecclesiæ sine respectu & authoritate Principum secularium: & ita omnes Sancti fecerunt etiam post christianitatem Principum. Ergo Ecclesia habet omnimodam potestatem in rebus ecclesiasticis, nec subjecitur Principibus. (1) *Petrus interfecit Ananiam, & Sappiram.* Oppositum est damnatum contra Mars. de Padua. Ex his sequitur: Quòd si Principes circa administrationem rerum ecclesiasticarum aliquid loci habent, ut eligere Episcopum, aut præsentare personas ad dignitates, aut Sacerdotia Ecclesiastica, hoc totum habent privilegio & indulgentia Ecclesiæ, non ratione suæ dignitatis. Corollarium constat ex dictis. Circa quod nota, quòd dominus Cajetanus concedit lib. de Potestate Papæ, cap. 27. quod etiam circa administrationem ecclesiasticam possunt Principes resistere Papæ, si manifestè dissipet Ecclesiam, ut si perniciosè proideat, vel simonicè det beneficia, non est danda possessio illis, nec obediendum in malis. Vide illum. Confirmatur hoc ex cap. *Quanquam*, de Cens. Quòd personæ Ecclesiasticae non solum jure humano, sed divino sunt exemptæ à secularibus, & cap. *Si Imperator*, 96. dist. quòd Deus voluit non à legibus publicis, nec à potestatibus sæculi, sed à Pontificibus, & Sacerdotibus ordinari, & judicari. Et confirmatur hoc totum: Quia Petro dictum est: *Pasce oves meas.* (2) Si ergo Princeps haberet judicare in causis Ecclesiasticis, vel hanc potestatem haberet ex aequo cum Papa, & hoc non est possibile, quia esset confusio reipublicæ, nec supra Petrum, quia Petrus habuit immediate à Christo. Ergo non potest habere nisi sub Petro, vel à Petro, &c. Et confirmatur iterum ex verbis & facto Magni Constantini, qui ut refert Rufinus lib. 10. Ecclesiasticae Historiae, (3) cum Episcopi, qui venerant ad Synodum Nicenam obtulissent ei libellos, ubi continebantur cauſæ, & querelæ aliorum adversus alios, convocatis illis omnibus, dixit: *Deus vos constituit Sacerdotes, & potesta-*

(2)
Joann. 21.(3)
Ruf. lib. 10.

tatem quoque dedit de nobis judicandi, & ideo nos à vobis rectè judicamur, vos autem judicari ab hominibus non potestis. Ecce confessionem Imperatoris, & quidem (ut verisimile est) non suo sensu expressam, sed instructus à viris spiritualibus, & sapientibus, hoc videtur dixisse: & si hoc verum est, certè potissimum verum habet in causis spiritualibus. Itaque non est dubitandum quia Principes non habeant aliquid judicium, nec administrationem, nec de jure divino, nec à republica in rebus spiritualibus: & si quid juris habent, totum est ab Ecclesia.

4 Quarta propositio: Personæ * Clericorum non omnino & quo ad omnia sunt exemptæ à potestate civili, nec jure divino, nec humano. Patet, Clerici tenentur obedire legibus civilibus in his quæ expectant ad gubernationem & administrationem temporalem civitatis, & non impediunt administrationem Ecclesiasticam, & peccant facientes contra legem. Ergo non omnino sunt exempti. Consequentia est nota. Nam si essent omnino exempti, non plus tenerentur ad leges civitatis, quam si essent alterius reipublicæ. Antecedens autem probatur. Quia Clerici præter hoc, quòd sunt Ministri Ecclesiæ, sunt incolæ civitatis. Ergo tenentur vivere aliquibus legibus civilibus, non latis à Papa: quia Papa non potest condere leges civiles ordinariè, ut supra probatum est: ergo Clerici tenentur vivere legibus civilibus latis ab Imperatore, aut Principe laico. Item Rex est Rex non solum laicorum, sed & Clericorum: ergo aliquo modo subjiciuntur ei. Item Clerici quantum ad temporalia non administrantur potestate Ecclesiastica, ut dictum est: ergo habent Principem, cui tenentur obedire in temporalibus.

5 Quinta propositio: Quanquam * personæ Ecclesiasticae non essent exemptæ jure divino, aut cæsareo, summus Pontifex potuit eas eximere à potestate civili. Probatur: Hoc est conveniens, imo videtur necessarium ad administrationem rerum spiritualium, quòd personæ Ecclesiasticae sint exemptæ à judicio civili; & ut supra dictum est, Respublica Ecclesiastica est per-

ficta, & sibi sufficiens: ergo in ea est potestas ad fereendas leges convenientes administrationi Ecclesiae: ergo si exemptio Clericorum est conveniens, potest ferre leges de tali exemptione. Quod autem sit necessaria talis exemptio, patet: quia si Ministri Ecclesiae possent trahi ad judicium seculare, possent avocari à ministerio Ecclesiae, & non possent commodè vacare officio suo. Nemo enim militans Deo, implicat se negotiis secularibus. (1) Et ita si implicarentur Ministri judiciis secularibus non possent Deo militare. Item Papa posset propria autoritate deligere Ministros Ecclesiasticos, non obstante, quod potestas civilis contradicceret: ergo eadem ratione potest subtrahere illos à judicio seculari. Item cum pro causis Ecclesiasticis, ut dictum est, posset conveniri, imo non posset alibi appellari, nec in iudicio Ecclesiastico, si posset simul vocari ad judicium seculare esset omnino perplexus aliquando, ut non posset satisfacere utrique iudicio. Item quia re vera nullo modo erat consentaneum, ut Ecclesiastici, qui sunt Pastores ipsorum etiam iudicium secularium, vexarentur in iudicio à subditis suis.

Sexta propositio: Exemptio * Clericorum, maxime quoad personas, ita scilicet quod nec iudicari, nec puniri à seculari potestate possint, est multum conformis juri divino, & naturali. Hæc propositio primo probatur ex illo iudicio Magni Constantini, supra positio, cuius verba sunt: *Vos autem non potestis ab hominibus iudicari, propter quod Dei solius inter vos expectate iudicium, & vestra iurgia quaecumque sunt, ad divinum reserventur examen: vos enim nobis à Deo dati estis dei, conveniens non est, ut homo iudicet deos.* Idem apparel ex facto Joseph, (2) qui reliquit terram sacerdotalem liberam. Item sunt distinctæ potestates, & respublicæ: ergo de se oportet ut habeant proprios Ministros, non subditos aliis. Item omnino sequetur magna absurditas, ut Prætor diceret causam coram Episcopo, & Episcopus coram Prætore, & esset scandalum. Qua etiam rareione Apostolus prohibet, nec apud ethnicos habeant causas. (3) *Audet quis vestrum habens*

(1)

2. Thim. 2.

(2)
Genes. 47.(3)
1. Corinth. 6.

bens negotium contra alterum judicari apud iniquos, & non apud Sanctos? Effet aperte scandalum, si Prædictores fidei haberent causas coram Rege Pagano.

7 Septima propositio: Sive * exemptio Clericorum sit de Jure Divino, sive non: tamen non potest à Principe seculari tolli talis libertas, vel exemptio. Hæc primum patet ex quinta, quia postquam hoc expedit ad ministratio rerum Ecclesiasticarum Papa potuit eximere Ministros Ecclesiae etiam sine authoritate Principum. Secundò probatur: Quia potestas Principum est tota à republica, sed tota Respublica Christiana jam consensit in hanc libertatem Ecclesiasticorum: Ergo Principes non possunt illam auferre.

8 Octava propositio: Nihilominus * si libertas Clericorum esset in manifestam recip. perniciem, ita ut Ecclesiastici impune baccharentur in cædem Laicorum, & Pontifices nollent adhibere remedium, possent Principes consulere suis civibus, non obstante privilegio Clericorum. Probatur: Quia (ut supra dictum est) respublica civilis est perfecta, & sibi sufficiens: ergo potest se defendere, & servare ab injuria cujuscumque propria autoritate, & super hoc leges convenientes ferre. Et confirmatur: Nam possunt Principes servare proprias respublicas, ab injuria aliarum rerum publicarum, non solum per modum defensionis, sed authoritative, ut supra ostensum est: ergo etiam ab injuriis Clericorum.

9 Nona propositio: Prætores * tamen, & omnes magistratus citra Principem graviter errant, & peccant: iudicia exercentes contra privilegia Clericorum, quamvis perniciosorum, & etiam criminofos ab Ecclesiis extrahentes extra casus in jure permisso. Probatur hoc: Quia non sunt subditi illorum, nec habent potestatem in illos, & stantibus legibus non licet eis agere contra leges, & ipsi non habent potestatem, vel tollendi legem, vel dispensandi in lege, sed solum Principes. Joannes vigesimus secundus in Extravagantibus damnavit errores Marsili de Padua: & Joannis de Janduno, inter quos unus est, quod cum Christus in Evangelio,

se-

I

(1) solvit tributum, hoc fecit non liberalitate & condescensione, sed necessitate coactus. Secundus, quod ad Imperatorem spectat corrigerem Papam, ac instituere. Tertius, quod unus Sacerdos habeat maiorem auctoritatem, quam alius, hoc habet ab Imperatore, & sicut dedit, potest tollere. Quartus, quod nec Papa, nec tota Ecclesia posset punire quemcunque hominem coactivè, nisi Imperator dedisset auctoritatem, (2) Cajetanus de Potestate Papæ cap. 27. dicit: Quod quamvis quilibet licite possit occidere Papam invasorem, se defendendo: tamen nulli licet Papam propter homicidium punire poena mortis: & credo quod intelligit Jurę Divino, alias nihil esset dictum.

(2)
Cajet. c. 27.

RELECTIO II.

DE POTESTATE Ecclesiastica.

S U M M A.

1. *Potestas Ecclesiastica, an sit per se in tota Ecclesia.*
2. *Potestas Ecclesiastica, sive spiritualis quomodo possit esse in tota Ecclesia, ostenditur.*
3. *Potestas spiritualis tota, quæ fuit in veteri lege, quomodo primo, & solum in Tribu Levitica fuerit.*
4. *Potestas verè, & propriè spiritualis, qualis nunc est in Ecclesia, quæ vocatur potestas Ecclesiastica, nec primò nec per se, imò nullo modo est immediatè in tota Ecclesia universalis eo modo, quo potestas civilis est in republica.*
5. *Ecclesia ex quibus constet.*
6. *Potestas Ecclesiastica immediatè est in Concilio, & etiam ratione totius. Et multa de potestate Concilii.*

In-

IN altera Relectione quam de hac materia anno superiori fecimus differuimus, de potestate Ecclesiastica ex parte. hoc est, quo jure, & quando instituta est, de distinctione ipsius à potestate civili, de comparatione utriusque inter se. In hac consequenter disputatur sumus de subiecto hujus potestatis, & reliquias graviores Questiones Theologicas circa potestatem contingentes. Ante omnia ergo queritur: * An potestas Ecclesiastica sit per se in tota Ecclesia, distinguendo Ecclesiam universalem à singularibus personis, eo modo quo concedunt tuam Philosophi, tum Theologici, & verum est, quod civilis potestas est immediatè in tota republica. Et quidem possit videri, quod sic primò ex hoc ipso, quod exempli gratia attulimus nam potestas secularis est in tota republica, & ab illa derivatur in magistratus, & alias potestates, & ordo gratiæ non tollit ordinem naturæ, cum uterque sit à Deo. Ergo eadem ratione videtur quod potestas Ecclesiastica sit in tota universalis Ecclesia, quæ nihil aliud est, quam Christianorum, quedam respública. Et probatur consequentia: Quia utraque potestas est propter bonum reipublicæ: ergo si propter bonum, & in bonum reipublicæ constituta est, videtur quod primò debet esse in republica. Et confirmatur secundò: Quia in Concilio ritè congregato est immediatè potestas Ecclesiastica, ut in præsentia suppono tanquam verum, & statim probatur sum: sed Concilium non videtur vendicare sibi illam potestatem nisi in quantum gerit personam, & vices totius Ecclesiae universalis: ergo.

Quæstio.

*Argum. pro
parte affirm.*

Secundò arguitur principaliter: Quia Ecclesia eligit Summum Pontificem. Cardinales, namque non sua auctoritate, sed Ecclesiæ eligunt Papam: ergo Ecclesia habet summam potestatem, non enim posset dare, quod non habet. Confirmatur: Quia Concilium dicit in suis Decretis: *Universalis Ecclesiam representans, &c.* ergo:

(I)

Matth. 18.

Tertio arguitur ex illo: (1) *Dic Ecclesiae, & si Ecclesia non audierit, sit tibi tanquam ethicus, & Publicanus.* Ubi data est potestas Ecclesiæ.

I 2

Quar-

Quartò arguitur: Prælati sunt Ministri Ecclesiæ: ergo potestas est Ecclesiæ. Ad solutionem hujus quæstionis oportet revocare in hanc disputationem distinctiōnem illam dudum à nobis positam in proxima Relectione, quæ talis est, potestas Ecclesiastica duplicitate accipi potest. Uno modo largè pro quacumque authoritate, aut potestate ordinata per se ad finem spiritualem, & ad Cultum Divinum, sive habeat aliquem effectum spiritualem, & supernaturalem, sive non habeat: qualis fuit potestas omnis Ecclesiastica ante, datas claves Ecclesiæ ante à Domino, cujusmodi fuit Sacerdotium totum in lege naturæ, & in lege scripta. Aliter capitur potestas Ecclesiastica pro potestate, & authoritate proprie spirituali, aperiendi scilicet, & claudendi Regnum Cœlorum, quæ sola potestas vocatur clavis à Domino, (1) quæ solæ habent effectum spiritualem, ut in priori Relectioni declaratum est.

His præmissis sit prima propositio: Potestas * Ecclesiastica sive spiritualis, primò modo potest esse in tota Ecclesia, sive republica. Probatur hoc: Quia quælibet respublica justa constituta est à Deo patet: (2) Non est potestas nisi à Deo. Sequitur continuo corollarium, quod in lege naturæ respublicæ, habuit autoritatem constituendi Sacerdotes, & alios Ministros Divini Cultus. Hoc patet ex conclusione. Nam si in republica erat hujusmodi potestas, poterat eam mandare, & committere cuicumque vellet. Et confirmatur. Nam cum talis potestas jure naturæ non spectaret potius ad unum ex civibus, quam ad alium, non poterat aliter provideri, nisi authoritate reipublicæ. Signum autem hujus est, quod in historia, sive fidelium, sive gentilium in lege naturæ non legimus Sacerdotes aliter constitutos, quem vel Populi suffragiis, sicut apud Romanos, vel Regis authoritate apud quem est reipublicæ tota potestas. Si enim Melchisedech fuerit Sem, filius primogenitus Noe, (ut Hebræi putant) & hæc fuerit prærogativa omnium primogenitorum, hoc non est credendum fuisse aliquo speciali præcepto, aut instituto Divino, sed ipsius Noe, qui Princeps suo-

(1)
Matth. 16. &
18.

Resp. ad quæst.

(2)
Ad Rom. 13.

suorum fuit ordinatione, aut alijs aliqua Populorum, aut nationum ordinatione, vel constitutione. Ut enim in priori Relectione ostendimus, nulla fuit ea ætate potestas, quæ indigeret peculiari authoritate divina. Etsi Abel fuit Sacerdos, hoc fuit ipsius Adæ primi parentis ordinatione, quæ, & durare potuit usque ad tempora Noe. Secundum corollarium, Sacerdotes, & Pontifices Gentilium poterant leges, & decreta facere de cultu sacrorum. Patet, quia habebant authoritatem vel lumine Fidei, vel solum lumine naturali sine nova authoritate ordinati in finem spiritualem, & sunt capaces cultus divini, imò ad hoc tenentur præcepto juris naturalis, ut superius ostensum est. De hoc enim damnantur Gentiles: (1) *Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt;* sed administratio hujus cultus, vel omnium admonitionum quæ ordinantur ad finem spiritualem, ut supra probatum est, non spectat ad potestatem civilem, sed ad aliud genus potestatis: ergo apud rem publicam residet hujusmodi potestas spiritualis.

Secunda propositio, Tota * potestas spiritualis, quæ fuit in veteri lege, erat primò, & solum in Tribu Levitica, nec licebat alicui ex alia Tribu ministrare in Templo. Hoc patet; Deut. 10. (2) ubi post mortem Aaron, qui & ipse erat de Tribu Levi: *Functus est Sacerdotio Eleazar filius ejus,* & ex eo tempore separavit Tribum Levi, ut portaret Arcam fœderis Domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine ejus usque in præsentem diem: quoniam non habuit Levi partem, nec possessionem cum fratribus suis, quia ipse Dominus possessione ejus est. Et idem habetur: Josue 13. (3) Tribui autem Levi non dedit possessionem, sed Sacerdotia, & victimæ Domini Dei Israel, ipsa est ejus hereditas.

Et confirmatur ex Paul. ad Heb. 7. (4) ubi dicit, quod Levi, qui decimas accepit, decimatus est in lumbis Patris ejus Abrahæ, & iterum: *Si ergo consummatio per Sacerdotium Leviticum erat, quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedec alium surgere Sacerdotem?*

Ex

(1)
Ad Rom. 13.

(2)
Deuter. 10.

(3)
Josue 13.

(4)
Ad Heb. 7.

Ex quo patet quod totum Sacerdotium veteris legis erat in Tribu Levitica. Et confirmatur secundo: Quia ibidem Paulus dicit de Domino: *Manifestum est enim quod de Iuda ortus sit Dominus noster: in qua Tribu nihil de Sacerdotibus loquutus est Moyses: & eadem ratio est de aliis Tribubus, de quibus etiam nihil loquutus est Moyses.*

Tertia conclusio: *Potestas * secundò modo, id est, verè, & propriè spiritualis, qualis nunc est in Ecclesia, quæ vocatur potestas Ecclesiastica, nec primò, nec per se,*

*imò nullo modo est immediatè in tota Ecclesia universalì eo modo, quo potestas civilis est in Republica. Probatur conclusio: Quia vel convenit toti Ecclesiæ jure naturali, aut humano, aut divino; sed nullo tali jure convenit, ergo non est in illa. Antecedens patet, quia (ut disputatum abundè à nobis fuit in priori Relectione) Potestas Ecclesiastica excedit, & jus humanum, & naturale, tum ex parte finis, quia ordinatur in finem supernaturalem, tum ex parte effectus, quia omnino excedit omnem humanam facultatem, qualis est peccatorum remissio, collatio gratiæ, Eucharistiaæ consecratio. Relinquitur ergo ut nec naturali, nec humano jure hæc potestas convenire possit Ecclesiæ universali. Quod autem non conveniat Jure Divino patet: quia tota hæc potestas authorem habet solum Christum Dominum nostrum ac Redemptorem, qui est caput omnis Principatus, & Potestatis: (1) *Ipse dedit Apostolos, Prophetas, Evangelistas, Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerrii, in ædificationem Corporis Christi.* (2) Ut ad Ephes. 4: dicitur: *Unicuique vestrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* (3) Et Apocalyp. 13. & Apostolus; (4) ostendit quod Sacerdotium novi Testamenti est aliud à Sacerdotio veteris Legis, & quod Sacerdotium Ecclesiæ est secundum ordinem Melchisedec. Est enim translatum Sacerdotium cum Lege, ut Apostolus dicit, sed Christus habuit Sacerdotium non ab Ecclesia, sed à Deo, ut patet: (5) *Non vos me elegistis.* (6) *Ego autem constitutus sum Rex ab**

(1) Ad Corint. 2.
Joan. 2. & ad
Phil. 4. & ad
Heb. 7.

(2) Ephes. 4.

(3) Et Apoc. 3.

(4) Ad Heb. 7. 8.
& 9.

(5) Joan. 15.

(6) Psalm. 2.

*ab eo super Sion Montem, &c. Et Apostolus hoc locis citatis ostendit: (1) *Sicut, & Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret, sed qui loquitus est ad eum, Filius meus es tu, ego bodie genui te, quem admodum alio loco dicit: Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedec.* Et aperte cap. 7. *Alii quidem sine jurejurando Sacerdotes facti sunt, hic autem cum jurejurando per eum, qui dixit ad illum: Furavit Dominus, & non paenitebit eum, tu es Sacerdos, &c.* (2) Et Heb. 1. & Psalm. 44. *Thronus tuus in seculum faculi, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo exultationis.* Jamque dubitari non debet, nec potest, quin tota potestas Ecclesiastica sit à Christo, & quod ipse non habuerit eam ab Ecclesia, sed ipse dederit aliis juxta illud: (3) *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.**

Quod autem ipse non dederit immediatè, & primò Ecclesiæ, sed certis suppositis, & personis, patet; (4) ubi promisit Petro claves, & super eum se ædificatum Ecclesiam est pollicitus: cui etiam Joan. ultimo dixit: *Pasce oves meas.* Et omnibus Apostolis: (5) *Quorum remiseritis peccata, &c.* Et nusquam invenitur dedisse Ecclesiæ in communi. Nam etiam Apostolis in Coena dedit potestatem consecrandi Eucharistiam: (6) *Hoc facite in meam commemorationem.* Et ipse non totam communitatem, sed solos Apostolos duodecim dicit elegisse. (7) Item, quandocumque Christus dedit hanc potestatem, non erat tota Ecclesia, sed soli Apostoli, etiam non admissis 72. Discipulis. Præterea si potestas Ecclesiastica esset primò in Ecclesia, sequitur quod omnes alii haberent potestatem ab Ecclesia, hoc est à communitate, & Republica Christianorum, sicut omnis potestas civilis est à communitate. Consequens patet falsum. Nec enim Apostoli, nec successores eorum habuerunt potestatem ab aliis hominibus, sed ipsi à Christo, & alii ab Apostolis, imò nullus unquam habuit ab Ecclesia universalì. Præterea Paul. ad Galat. 1. Testatur se non ab hominibus, nec per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum Patrem Apostolum constitutum. Et simile poterant dicere alii Apostoli. Præterea

(1)
Ad Heb. 5.

(2)
Heb. 1. &
Psalm. 44.

(3)
Joan. 20.

(4)
Matt. 16.

(5)
Joan. 20.

(6)
Luc. 22.

(7)
Joan. 6.

rea in Scripturis nusquam legimus Sacerdotes ex authoritate, & consensu plebis constitutos, sed à Pontificibus, & Prælatis, ut Paulus ordinavit Timotheum, & Titum: (1) *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyterii.* Et idem repetit. 2. ad Timoth. i. Idem ad Titum i. *Hujus rei gratia, Reliqui te Cretæ, ut ea quæ defuncti, corrigas, & constituas per Civitates Presbyteros.* Item: (2) *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* A Deo dixit, non à Plebe, ut vult impius Lutherus. Aaron siquidem, non à Plebe constitutus legitur, sed à Deo, ut patet Exod. 28. Nec unquam auditum est in tota serie scripturarum Sacerdotes inter Fideles aut Plebis authoritate, aut consensu institutos: etsi Ethnici Sacerdotes suffragiis Populi creabantur, quales erant, & Hamonis Sacerdotes, sed talis consecratio, quale Sacerdotium erat. Item, (3) admonet Paulus: *Manus citè nemini imposueris.* Non ergo à Plebe, sed ab Episcopo creabantur Sacerdotes. Igitur potestas Ecclesiastica non est primò, & immediatè in tota Ecclesia, sed in certis personis.

Probatur ratione: Quia in potestate Ecclesiastica continetur potestas Consecrandi Sacrosanctam Eucharistiam: sed hæc potestas non est immediate in communitate, cum illa non detur sine Consecratione, nec potest Ecclesia immediatè Consecrare.

Et confirmatur: Potestas remittendi peccata in foro interiori, & poenitentiæ non est in Ecclesia immediatè. Item eadem ratione potestas Episcopalis esset immediatè in Provincia Episcopi. Consequens nullus concedit. Nemo enim concedit, quod totus Populus unius Provinciæ habeat immediatè potestatem Episcopalem, vel quod ab illo derivetur potestas in Episcopum: ergo similiter nec in tota Ecclesia.

Item confirmatur hæc ratio: In communitate domestica, id est, in familia, potestas, & authoritas regendi non est immediatè peses familiam, sed penes Patrem Familias: Episcopus autem est tanquam Pater in Ecclesia, quia est tanquam vir, vel maritus ejus: ergo.

Item

Item arguit Cajet. Certum est, ut suprà diximus, quod potestas Ecclesiastica primò fuit in Christo Dominno totius Ecclesiæ, tanquam in Principe, non subdito Ecclesiæ, nec dependens ab illa; sed Christus adhuc est Caput, & Princeps Ecclesiæ, est enim adhuc nobiscum usque ad consumationem saeculi: (1) *Et Iudeæ vivorum, & mortuorum.* (2) *Et vivit, & regnat in saecula saeculorum,* (3) Et Paulus, (4) de hoc Regno Domini loquens dicit: *Unusquisque autem in suo ordine: Primitia Christus: deinde hi, qui sunt Christi, qui in adventum ejus crediderunt: deinde finis, cum tradiderit Regnum Deo, & Patri, cùm evacuaverit omnem Principatum, & Virtutem, & Potestatem.* Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Ergo ad Christum tanquam ad Principem spectat ordinare de Legato, & Vicario suo, & ab ipso derivatur potestas ejus, non ab Ecclesia, quæ ex natura sua non est domina in ordine ad spiritualia, sed serva Christi, quia redempta est ab eo. Et sic relinquitur, quod sicut Princeps Ecclesiæ non habet autoritatem ab Ecclesia, ita nec Vicarius ejus. Item probatur quod Christus maneat adhuc Caput Ecclesiæ: quia aliæ non essent Sacerdos in æternum. Non enim est Sacerdos nisi in Ecclesia.

Et confirmatur hoc: Quia Doctores, & Sancti non vocant Summum Pontificem Vicarium Ecclesiæ, sed Vicarium Christi. Ita enim est Vicarius Christi Successor Petri, sicut Petrus: Petrum autem, & alios Apostolos Ecclesia vocat Vicarios Dei: ut patet in præfatione: *Ut eis lemn rectoribus gubernetur, quos operis tui voluisti esse Vicarios.* Et Gloss. super illud Matth. 16. *Tu es Petrus,* dicit Petrum fuisse Vicarium Christi.

Item arguit Cajet. Signum apertum est hanc potestatem non residere immediatè, & primò apud Ecclesiam, quod Ecclesia non potest sibi retinere, nec duabus, aut tribus committere; quod tamen posset, si jus Principatus esset apud illam: sicut posset Respublica ad administrationem civilium, vel retinere sibi regimen vel creare Consules, vel Tribunos etiam supra potestatem

K

Re-

- (1) Matth. 28.
- (2) Actor. 10.
- (3) Apoc. 1.
- (4) 1.adCor. 15.

Regiam, sicut erant Ephori apud Lacedæmonios, & Senatores supra Principem apud Venetos: quòd tamen Ecclesia nullo modo posset, ut infra ostendemus.

Præterea non potest potestas committi alicui communitati, cuius magna pars non est capax illius, sed in Ecclesia sunt complures, qui non sunt capaces hujus potestatis: ergo non est immediatè in Ecclesia. Minor infra probabitur de mulieribus, pueris, & nonnullis fortasse aliis. Item quando aliquid committitur immediatè alicui communitati, omnes illius communitatis æqualiter se habent ad illam, ut patet in Republica seculari respectu civilis potestatis absolute; sed non omnes æqualiter se habent in Ecclesia ad claves, ut constat, & statim disputabo: ergo, &c. Ultimò: Potestas spiritualis, qualis erat in veteri lege, non erat commissa toti Plebi, sed solùm uni Tribui, scilicet Leviticæ, multo certè minus videtur tam sublimis potestas, qualis est Evangelica, vulgatam toti Plebi.

Ad Primum argumentum factum in principio questionis respondetur, negando consequentiam: & differentia, ac ratio est aperta. Civilis enim potestas, ut declaratum est, non se extendit nisi ad finem, & effectum naturalem: & sic potestas illa communiter à natura datur, omne autem naturale est commune, & primò convenit vel speciei, vel communitati, ut esse mortale homini; sed potestas Ecclesiastica est supernaturalis, atque à Deo ad superiora data: nec Respublica est domina respectu hujus potestatis, sed serva, ut dictum est, & Christus est Rex, & Dominus non à communitate ipsa, sed à Deo: & ideo non oportet spectare quomodo se habeant particulares personæ ad totam communitatem. Licet enim in ordine ad naturalia communitas sit superior, & quilibet homo velut subjectus, & inferior, in ordine, tamen ad hanc potestatem totum pendet ex voluntate, & institutione Christi, qui fuit primus Author hujus potestatis. Et præterea Respublica spiritualis habet Regem Christum, & potestas in Ecclesia est Vicaria.

Et

Objectio qua-
dam.

Et si instes quia Respublica Christia etiam in ordine ad spiritualia est unum corpus, ut patet ex Paulo ad Roman. 12. & 1. Corinth. 12. sed in corpore naturali quicquid parti principalius, & primò convenit, convenit toti, ut homo potius videt quām oculus, & potestas audiendi potius est hominis, quām aurum: & sic de reliquis humanis viribus. Et oculus potius est hominis, quām suus: ergo similiter in corpore mystico Ecclesiæ, potestas spiritualis singularium hominum prius, & principalius erit in Ecclesia tota.

Respondetur: Quòd sicut Aristot. dicit, parabola, & analogia non oportet nec potest per omnia esse simili: alias jam non parabola, sed ipsa eadem res esset. Et ideo ut dicit S.Thom. 3. part. q.8. Licet corpus naturale, & mysticum multa habeant similia, non tamen omnia, sed differunt non paucis, non solùm quantum ad esse naturale, quia omnis potestas corporis naturalis oportet esse simul. Ecclesia * autem constat ex omnibus fidelibus ab Abel justo, usque in finem seculi: sed multo magis quantum ad spiritualia. Unus enim homo ex capax gratiæ, & alterius formæ spiritualis, quæ non potest convenire immediate toti. Itens pars naturalis est præcisè propter totum in corpore: in Ecclesia singuli homines sunt propter Deum, & propter se solùm, nec bonum privatum ordinatur ad bonum totius, saltem præcisè, nec principaliter, sicut nec gratia, nec fides, nec spes, nec alia formæ supernaturales sunt immediate in tota communitate: sic nec potestas spiritualis, quæ est æquè, aut plus etiam supernaturalis.

Ad confirmationem respondetur ex Cajetano in Apolog. cap. 6. concedendo, quòd * in Concilio est immediate potestas Ecclesiastica etiam ratione totius. Sic enim nomine Concilii fiunt absolutiones, & damnationes, & omnia decreta: ut etiam in primò Concilio Apostolorum, (1) habetur scilicet: *Placuit nobis collectis in unum, & visum est Spiritui Sancto, & nobis.* Et sic est in tota Synodo quasi una potestas; & ideo

Ad hanc objes-
tionem.De compar.
potest. Papæ
& Concilio(1)
Actuum. 15.

K 2

etiam

etiam reclamantibus aliquibus ex Concilio, tamen nomine totius Concilii decernitur, & dicitur totum Concilium aliqua facere: sed hanc potestatem non habet, quod representet totam Ecclesiam universalem, ut falso imaginantur alii, nec ex commissione Christi facta immediate, vel toti Ecclesiae, vel Concilio, sed solum quia est unio, & congregatio ex potestatibus Ecclesiasticis.

Et ideò nihil aliud posset totum Concilium, nisi quod ex potestatibus ejus singulis, & illarum subjectis consurgere potest. Unde hæc potestas non est in Concilio immediate Jure Divino, sed ex voluntate Prælatorum, qui volunt ex seipsis unam autoritatem, & vendut unum corpus constituere. Imò non solum in Synodo universalı, sed etiam in Provinciali, vel etiam totius Orientis, sicut cum omnes conveniunt ad celebrandum illud Concilium, esset etiam una authoritas in tota illa congregatione ratione suæ totalitatis. Cujus signum est, quod licet omnes Episcopi essent æquales, id est, quamvis nullus esset superior alio: tamen decreta Concilii obligarent omnes, nec possent rescindi ab aliquo illorum: & tamen notum est, quod non imaginantur etiam adversarii, quod illi habent potestatem à tota Plebe Provinciarum suarum, nec quod sit etiam aliqua potestas Ecclesiastica immediate in tota una Provincia, quia eadem ratione ponetur in tota una Parochia: quod omnino esset absurdum sentire, vel dicere profectò. Ergo ita se habet totum Concilium universale ad Ecclesiam universalem, sicut Concilium Provinciale ad Provinciam: & fictitium omnino est aliud imaginari. Est itaque solum potestas immediate in toto Concilio ex voluntate Prælatorum: qui instituunt unam potestatem, & authoritatem, cui etiam seipso subjiciunt, sicut partes toti: hoc enim significat, quod volunt congregare Concilium, quod volunt stare decretis ejus.

Ad secundam confirmationem respondetur primò: Hoc solum reperitur in recentioribus Concilis, ut Basiliensi, Constancensi, non autem in antiquis. Nec mirum est, si in modo loquendi erratum sit. Secun-

dò

dò dico ut suprà, quod representant Ecclesiam non tanquam Vicarii, vel Legati, sed tanquam Patres, & Pastores, & Tutores ejus. Ex quo sequitur contra sententiam, vel imaginationem aliorum Scholasticorum, quod si casu omnes Episcopi Christianitatis convenienter in unum locum non animo celebrandi Concilium, nulla esset immediate potestas Ecclesiastica in tota illa multitudine. Non enim locus, aut corporalis congregatio dat eis illam potestatem, sed voluntas eorum. Unde nulla erat potestas in omnibus simul, cum essent in suis Provinciis, nec etiam est cum sunt in eodem loco, & in eodem Templo: alias eadem ratione si Episcopi unius Regni convenirent ad Curiam causa visitandi Regem, jam esset ibi Concilium.

Et si objicias, quia jam hoc est determinare, quod Concilium nonsit supra Papam, contra determinationem Parisiensium, (si enim nulla est potestas in Concilio nisi derivata à Patribus, sequitur manifestè non esse majoris potestatis quam Papa.)

Respondetur primò: In præsentia nihil constitui disputare de illa odiosa comparatione Papæ, & Concilii. Secundò, ea quæ dicta sunt, non pugnant cum aliqua sententia illorum circa illam comparationem. Undecunque enim Concilium habeat potestatem, etiam si derivetur ab ipsis Prælatis: potest teneri quod est major in toto Concilio quam in Papa, sicut in Concilio Provinciali, quam in quocumque Prælato Concilii. Si hoc non placet, posset teneri, quod potestas in Concilio est immediatè à Deo, sed non quia tenet locum totius Ecclesiae universalis, sed quia est unio ex omnibus Prælatis Ecclesiae, etiam si omnes alii Christiani dissentirent. Et adhuc etiam cum ista opinione stat ntraque sententia de comparatione Popæ, & Concilii.

Ad secundum argumentum principale: Disputaturus sum Paulo post, ad quem spectat electio Summi Pontificis. Sed in præsentia primò nego, quod Cardinales nomine Ecclesiae universalis elegant, sed ex ordinazione Ecclesiastica, vel Summi Pontificis: ut postea dicam. Secundò dico, quod dato, quod ad universalem

Ec-

*objectione.**Ad objectionem.**Resp. ad 2. argumentum principale.*

Ecclesiam spectet ele^ctio, non valet consequentia, ergo in Ecclesia est potestas, vel authoritas Ecclesiastica immediate. Antecedens enim est notum in jure, quod non oportet ut electores habeant authoritatem ad quam eligunt, sicut patet de electionibus Imperatoris: immo electores Abbatum nullam habent authoritatem, vel dignitatem, sed habent authoritatem, & potestatem applicandi dignitatem illi.

Ad tertium argumentum respondetur ex Domino Cajetano, (1) ad cuius evidentiam inquirendum est, quid nomine Ecclesiae intelligatur in illo loco. Die Ecclesiae: Et cum sit sermo de Ecclesia ad quam spectat audire, & judicare, oportet ut Ecclesia accipiatur, vel pro Ecclesia universalis, id est pro omni Ecclesia, vel pro aliqua particulari Ecclesia, vel indistincte pro qualibet Ecclesia. Dico ergo primo, quod non potest accipi solum pro Ecclesia universalis: quia clarum est, quod ad corrigendum fratrem non oportet me ire ad Concilium universale. Item etiam, quia cum eadem verba dixerit Beato Petro, sicut Ecclesiae. Scilicet: (2) *Quodcumque ligaveris super terram, &c.* Negari non potest, quin etiam Petrus habeat illam potestatem, quam dicunt datam Ecclesiae: ergo non solum potest intelligi Ecclesia universalis. Et alias perspicue patet, quod non intelligitur de aliqua Ecclesia particulari, puta Mediolanensi, quia non oportet nos recurrere ad illam ad correctionem fratris nec etiam de omni collectione propter Ecclesia admonitionem. Restat ergo quod accipiatur pro Ecclesia indistincte, seu indefinita: ita quod Ecclesiae datum est judicium fratris, non determinando hanc vel illam: & quoniam actor sequitur forum rei, determinatur ad Ecclesiam fratris peccantis, sive propriam, sive communem, & superiorem: & ille est aperitus sensus illius praecepti.

Sed dubium est, quid significetur nomine Ecclesiae in illo loco: & breviter dico, quod possunt intelligi convocatio, seu collectio fidelium. Sed dicunt adversarii, quod hoc loco Ecclesia significat communitatem fidelium, non in seipsis, sed in Prælatis eorum, sive Pa-

(1)
In Apoc. 2.

(2)
Matth. 18.

p2

pa intersit sive non. Sed quod ille non sit sensus literalis, ostenditur, quia utrobique oportet sumi eodem modo respectu cujuscumque peccantis. Certum est autem, quod si peccator fit de Ecclesia Mediolanensi, si ad correctionem ipsius procedendum est, non oportet dicere Ecclesiae Mediolanensi, id est, communitati Mediolanensi, sive Episcopus sit, sive non. Unde dico, quod licet ex vi vocabuli Ecclesiae non aliud intelligatur nisi communitas fidelium, tamen ex verbis sequentibus: *Si Ecclesiam non audierit.* Et, *Quicumque solveritis super terram, &c.* Constat accipiendum esse pro Ecclesia habente authoritatem. Et cum haec non sine Prælato, constat intelligi non posse Ecclesiam pro aliqua Congregatione sine Prælato, sed clauditur ipse Prælatus. Quod, & aliter probatur. Nam si in nomine Ecclesiae non includitur Prælatus illius, oportet dicere alterum duorum, vel quod Ecclesia particularis habet potestatem jurisdictionis etiam invito Episcopo, vel quia nomine Ecclesiae non intelligitur ipsa communitas.

Certum est enim quod Ecclesia, de qua dicitur: *Dic Ecclesiae, habet potestatem excommunicandi;* & certè ita est, quod nomine Ecclesiae. In illo loco intelligitur Prælatus. Hoc namque est dicere Ecclesiae, sicut judicium Episcopi dicitur judicium Ecclesiae: & excommunicatus ab Episcopo dicitur excommunicatus ab Ecclesia. Dicitum est autem: *Dic Ecclesiae, & non Episcopo,* quia intelligitur, quod debet dici Episcopo, non tamquam privato, sed in foro publico: & ideo dicitur, in foro, & judicio Ecclesiae. Et hoc aperte manifestatur: quia usus illius præcepti in Ecclesia talis est ut dicatur peccatum fratris Prælato, & tunc intelligimus dixisse Ecclesiae. Dixit autem: *Amen dico vobis, quodcumque solveritis, &c.* in plurali numero, vel quia judicium Ecclesiae licet fiat authoritate unius Prælati, tamen non debet fieri nisi per multos: vel simpliciter quia erant futuri multi Prælati, & multæ Ecclesiae. Dico præterea cum Cajetano, quod in illo loco Matth. 18. (1) nulla potestas videtur data. Nam ex illo: *Dic Ecclesiae, non datur aliqua potestas sed præcipitur denuntiatio;* per illa vero: *Si Ecclesiam non*

(1)
Matth. 18.

non audierit, si tibi tanquam ethnicus, & Publicanus præcipitur evitatio. Per illa verò verba: *Quaecumque solveritis, &c.* patet nullam dari autoritatem, quia per eadem verba dictum est Petro: *Quodcumque solveris, &c.* (1) & non est data ei aliqua potestas, sed postea Joan. ultimo: *Pascere oves meas.* Sed significatur solum quantum efficacia esset futura sententia Ecclesiae, quam illic non dat, sed solum vel promittit, vel supponit, & demum ad veritatem illorum verborum non oportet quod Ecclesia habeat immediatè authoritatem à Christo, sed satis est, quod habeat à suo Prælato: vel Prælati congregatis, vel ab ipso Papa; adhuc enim Ecclesia haberet potestatem, & quilibet teneretur audire Ecclesiam: ergo frustra comminiscuntur adversarii hanc potestatem.

Et sic ex omnibus patet, quod ex eo loco Matth. 18. nullo modo habetur, quod sit aliqua authoritas Jure Divino immediatè nec in Ecclesia universalis, nec etiam in Concilio, quamvis hoc secundum possit probabilius dici in sensu supra explicato. Hunc locum prolixius tractavi: quia adversarii nihil aliud ex scripturis afferunt ad probandum quod Jure Divino sit authoritas in Ecclesia universalis immediatè, & in Concilio. Addit Cajetano, quod in die Cœnæ fuit institutum Sacramentum Ordinis, & per consequens quando Dominus dixit ea verba Matth. 18. non erat potestas Episcoporum, nec Presbyterorum, & per consequens non dedit tunc potestatem Concilii, quod constat ex Episcopis, & Præsbyteris.

Ad quartum non est opus multis, & primum potius alii Prælati solent dici Ministri Ecclesiae, quam Papa, & certum est; quod non dicuntur Ministri Ecclesiae, quia acceperint authoritatem ab Ecclesia universalis: sed vel quia ministrant Ecclesiae: vel in Ecclesia, vel quia à Principe Ecclesiae sunt instituti. Et clarum est, quod etiam si nihil authoritatis ponatur in Ecclesia universalis, nihilominus dicerentur Ministri Ecclesiae. Cæterum quod potius debeat dici omnes tam Papa, quam alii Prælati Ministri Christi quam Ecclesiae, patet ex Paulo: *Si quid donavi, in persona Christi, &c.*

2. Co-

2. Corinthi. 2. & alibi: *Sic nos existimet homo, ut Ministrros Christi.* (1) Omnis enim potestas spiritualis & Ecclesiastica est quoddam donum Dei, & pure supernaturale. Sicut ergo alia dona, ut gratia, charitas, fides, & prophetia non data sunt primò Ecclesiae, sed primò convenient particularibus personis, & est fides in Ecclesia, quia aliqui particulares credunt: ita etiam potestas ecclesiastica data est certis personis primo, & per illas convenit Ecclesiae. Et omnino est commentum sophisticum, imaginari potestatem ecclesiasticam in communitate, qua nunquam esset usura, sed omnia geruntur, & semper gesta sunt per Prælatos, qui derivati sunt ab Apostolis, sicut revera si à natura essent Principes in Republica civili, & omnes Magistratus sufficientes ad gubernationem Reipublicæ profectò frustra somniaremus potestatem civilem in Republica immediate.

(1)
e. Ad Cor. 4.

SECUNDA QUÆSTIO PRINCIPALIS.

AN POTESTAS ECCLESIASTICA sit in omnibus Christianis.

S U M M A.

1. Christiani omnes, nec sunt Sacerdotes, nec omnes aequales, sed est ordo in Ecclesia, & gradus Ecclesiasticae potestatis.
2. Christiani, an sint aliqui, quibus convenire non possit potestas Ecclesiastica.
3. Mulieres, nec Sacerdotes esse possunt, nec aliquem ordinem, aut potestatem ecclesiasticam habere, que sit de jure divino.
4. Abbatissæ, & aliae Monasteriorum, & Virginum Matres, nullam habent potestatem, nec jurisdictionem spiritualem.

L

5. Mo-

5. Monache an teneantur obedire Abbatissae.
6. Jure divino nullus alius de numero Christianorum præter fœminas excluditur à potestate ecclesiastica, sive ordinis, sive jurisdictionis.
7. Potestas ecclesiastica, sive ordinis, sive jurisdictionis, tota fuit in Petro Apostolo.
8. Apostoli omnes an habuerint potestatem immediate à Christo, an solus Petrus à Christo, & alii à Petro.
9. Potestatem omnem, quam Apostoli habuerunt, receperunt immicdiatè à Christo.
10. Apostoli an aequalem acceperint cum Petro potestatem.
11. Petrus inter Apostolos omnes fuit auctoritate, & potestate primus & princeps, cum summa supra totam Ecclesiam potestate.
12. Potestatem ecclesiasticam aliquam, nullus alius à Christo videtur accepisse præter sacros Apostolos.
13. Potestas Ecclesiastica non solum fuit in Apostolis, sed etiam in aliis.
14. Potestas omnis ordinis & jurisdictionis, quæ prius erat in Christi Apostolis, illis defunctis perseveravit in Ecclesia.
15. Gradus Ecclesiae perseveraturi sunt in Ecclesia usque ad ultimum judicium, & mortuorum resurrectio-nem.
16. Potestas ordinis in Ecclesia tota derivata est, & pendet immediatè ab Episcopis.
17. Petro Apostolorum Principe defuncto, aliquis ei succedit cum simili & auctoritate, & potestate jurisdictionis in totum orbem.
18. Petro mortuo, Ecclesia habet potestatem subrogandi, & instituendi alium loco illius, etiam si Petrus nihil de hoc prius constituisset.
19. Electio summi Pontificis ad quem spectaret Cardinalibus deficientibus, negligentibus, aut perniciose inter se dissidentibus.
20. Electio summi Pontificis deficientibus Cardinalibus, &c. non videtur spectare ad totum Clerum.
21. Sedes Apostolica in quoconque casu vacaret, manendo in

- in solo jure divino, ad quem spectaret electio.
22. Beatus Petrus, vel solus, vel cum aliis Apostolis potuit constituere formam, & rationem, qua post obitum eligeretur ei successor.
23. Beatus Petrus potuit eligere, & designare successorem, qui, eo defuncto, sine alia electione esset summus Pontifex.
24. Ratio eligendi summum Pontificem, quæ nunc servatur in Ecclesia, non est de jure divino.
25. Ratio eligendi summum Pontificem ex constitutione, & auctoritate Ecclesiae, aut summorum Pontificum est, quæ eadem est, & eadem auctoritate mutari posset.
26. Apostolis aliis succedit nemo cum aequali potestate, & auctoritate jurisdictionis.
27. Quilibet Apostolorum aliorum à Petro potuit relinquere successorem, licet non universalem, saltem in quacunque Provincia voluisse, qui esset verus Episcopus illius Provincie.
28. Apostoli non solum potuerunt relinquere sibi successores, sed etiam quilibet successorum eorum potuit similiter sibi relinquere successorem.
29. Episcopus quilibet in sua Provincia potuit condere legem, ut Presbyteri eligerent Episcopum, vel aliam formam institutionis dare, etiam sede Petri inconsulta.
30. Petri successores potuerunt & possunt pro suo arbitrio Episcopos creare in singulis provinciis, & quacumque leges de hac re prius latas tollere, & novas condere, Provincias distinguere, & omnia ad hoc spectantia pro suo judicio, & potestate facere.

PRiuquam veniamus ad solidam, & germanam veritatem, oportet, ut adulterinas, & falsas sententias excludamus: quod ut commodius fiat rursus propono quæstionem. An potestas ecclesiastica sit in omnibus, aut singulis Christianis. In cuius quæstionis definitione licet omnes Catholici Authores satis convernant, tamen Neoterici hæretici incredibili arrogantia à tota Ecclesia receptæ sententiæ adversantur, afferentes,

Quæst. principali.

tes, & contendentes, omnes Christianos ex æquo esse Sacerdotes, nec esse aliquos gradus Ecclesiastici ordinis in Ecclesia. Nec tamen multis aut rationibus, aut testimoniis hoc probare laborant, sed suo more uno, aut altero scripturarum loco in suam sententiam detorto, mordicus hæresim suam retinent, & factio-nem propugnant. Sed verba imprudentissimi in pri-mis Lutheri ascribere satius est in libro de abroganda Missa priv. ita dicit: *Nos omnes eodem quo Christus Sacerdotio, Sacerdotes sumus, qui Christiani, id est, filii Christi Summi Sacerdotis sumus: nec ex ullo Scripturæ Sanctæ testimonio id habetur, quod Sacerdotes rati, & uncti aliqui in novo Testamento dicantur distincti à laicis.* Et paulò post: *Stat irrefragabilis sententia, Sacer-dotes visibiles, & à laicis diversos in novo Testamento nullos esse, qui autem sunt, sine testimonio scriptura-rum, & sine vocatione Dei sunt: hoc autem quid est aliud, quam ex diabolo esse?* Et alibi dicit: *Quod puer, & mu-lier, & quilibet Christianus absolvere potest à peccatis.* Adducit illud 1.Petr.2. *Vos autem genus electum, rega-le sacerdotium, gens sancta, populus acquis. &c.* Et eodem loco: *Et ipsi tanquam lapides vivi superaedifica-mi domus spiritualis in Sacerdotium sanctum.* Constat autem Petrum loqui generaliter omnibus fidelibus, & non solis ordinatis in Sacerdotes. Item Joan. (1) *Fe-cisti nos Deo nostro regnum, & Sacerdotes.* Et Apoc. 20. (2) *Sed erunt Sacerdotes Dei & Christi ejus. Quæ omnia vult dicta esse de omnibus Christianis.* Item illud Matth. 18. (3) *Quodcumque solveritis super terram, &c.* jura-tissimè affirmat dictum esse omnibus Christianis.

Contra omnes hæreticos ponō conclusionem: Non omnes Christiani sunt Sacerdotes, eo modo quo sunt Sacerdotes ab Ecclesia ordinati, id est, cum potestate consecrandi Eucharistiam, & absolvendi à peccatis. Vel ponatur sub aliis verbis sic: Nec * omnes Christiani sunt Sacerdotes, nec omnes sunt æquales, sed est or-do in Ecclesia, & gradus ecclesiasticæ potestatis. Hanc quæstionem totamque hanc disputationem, quam po-tero paucis absolvam. Postquam enim nulla cum Ca-tho-

- (1) Apoc. cap. 5.
- (2) Apoc. cap. 20
- (3) Matth. 18.

Conclusio con-tra Lutherum.

tholicis nobis concertatio est, sed solum cum hæreticis, nihil opere pretium facturum me puto, si religiosam, & piam prorsus contionem hoc argumento diutius re-tinuero. Et alioqui clarissimi viri Roffensis Episcopus, & Jodocus Clitoveus, de hoc capite adversus Lutherum doctissimè, & dissertissimè scriperunt, quos scio vobis familiares esse.

Probo igitur conclusionem totam simul. Primò Paul. (1) totam Ecclesiam quasi quoddam corpus mys-ticum esse dicit, quod variis organis, & membris sit compactum. *Sicut in uno, inquit, corpore multa sunt membra, omnia autem membra non eundem actum ha-bent, ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra: habentes autem donatio-nes secundum gratiam: quæ data est nobis, differentes.* Et i. Corinth. 12. (2) *Sicut corpus unum est, & membra ha-bent multa, omnia autem membra corporis, cum sint mul-ta, unum tamen corpus sunt: ita & Christus.* Et infra: *Corpus non est unum membrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de corpore, non ideo non est de corpore?* Si totum corpus oculus, ubi au-ditus? Si totum auditus, ubi odoratus? Nanc autem po-suit Deus membra, unumquodque eorum corpore sicut vo-luit. *Quod si effent omnia unum membrum, ubi corpus?* Nanc autem multa quidem membra, unum autem corpus. Et in principio illius cap. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus, & divisiones ministracionum sunt, idem autem dominus, & divisiones operationum sunt, idem vero Deus, &c.* Rogo, & appello religiosas, & pias au-reas, si omnes in Ecclesia æquales sunt, quomodo fe-cit Deus, ut Paulus dicit varia membra, manus, pedes, oculos, aures, in corpore Ecclesie? Omnes sumus oculi Luthero, ubi ergo pedes? aut quomodo erit verum, quod Paulus in eadem epistola & cap. Subjungit: *Non potest autem dicere oculus manui: Operatua non indigeo: aut iterum caput pedibus: Non effis mibi necessarii.* Certè si Lutherum audiamus, pedes poterunt dicere capit. Non es nobis necessarium: sic enim ipse docet, pedes hoc est plebem, non indigere capite, hoc est Sacer-do-

(1)
Romani. 12.

(2)
1. Cor. 12.

dote, sed omnes eos esse Sacerdotes.

Item in eodem loco Paulus: *Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primò Apostolos, secundò Prophetas, tertìò Doctores, & alios item gradus Ecclesiæ recenset, ubi omnino videtur sanctus Apostolus ex instituto velle elidere arrogantiam eorum, qui omnes in Ecclesia æquare volebant: vel rursus superbiam reprimere aliquorum, qui in altiori gradu constituti, inferiores contemnebant: aut certè plebem admonere, ne se eo minus in corpore Christi contentos reputarent, quod inter gradus Ecclesiasticos non censerentur.* In eandem sententiam scribit ad Ephes.4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii in adificationem corporis Christi.* Item Joan. (1) *Ego Joannes vidi sanctam civitatem novam, descendentem de Cœlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.* Qua verò ratione erit Ecclesia civitas, in qua nulli sint Magistratus, nulli moderatores, & nullus ordo civium, sed æqualitas, vel confusio potius & turba pro suo cuiusque arbitrio, & libidine agentium? Nec enim est civitas, ut Orator ait, quæcumque in unum locum quorumcunque hominum multitudo consistit. Idem Apostol. (2) Monet ut nemini cito manus imponeret: certè ut Sacerdotem consecraret. Idem 1. Timoth. 4. (3) *Noli negligere gratiam que in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum Presbyterii.* Et 2. Timoth. 1. *Ut resuscites gratiam, quæ est in te, per impositionem manuum mearum.* Titum præterea admonet cap.1. ut constituat per civitates Presbyteros. In Actibus item Apostolorum de Paulo, & ejus collegis legitur constituisse per diversas Ecclesias Presbyteros. Et idem Paulus ad Presbyteros Asiae, Militum accessitos: *Vos, inquit, posuit Spiritus Sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei.* (4) Certè ipse Apostolus (5) aperte distinguit plebem à Sacerdotibus: *Dei enim sumus, inquit, adjutores, Dei agricultura estis.* Sed video vobis ingratam esse rationem hanc sanè, in qua re non du-

(1)
Apocal. 21.

(2)
1. Timoth. 5.
(3)

1. Timoth. 4.

(4)
Actor. 20.
(5)
1. Corinth. 3.

dubia utar argumentis non necessariis: relinquam ergo primam hanc conclusionem tanquam certam, non omnes Christianos esse æquaes in potestate ecclesiastica. Certè Tertullianus, cuius authoritas, quod ad antiquitatem spectat gravissima est, de præscriptionibus hæreticorum execratur, non solùm quod novi hæretici dicunt omnes Christianos esse ex æquo Sacerdotes, sed ordinationes tam incertas. *Ordinationes*, inquit, eorum leves, temerariae, inconstantes: itaque alius bodie Episcopus, cras alius, bodie Diaconus, qui cras Lector, bodie Presbyter, qui cras laicus. Nam apud eos laicis sacerdotalia munera injunguntur.

Dubium.

2 *Sed ex hac quæstione emergere videtur dubium non contemnendum: An * sint aliqui Christiani, quibus convenire non possit potestas ecclesiastica.* Et primò quidem dubitatur de mulieribus, an sint capaces ecclesiastici ordinis, & potestatis. Et quidem videri possit, quod sint, ex eo quod Paulus ad Galatas tertio dicit, quod non est Judæus, nec Græcus, non est servus, nec liber, non est masculus, nec foemina in Christo Jesu, quare non videtur quod ad administrandum Christo in ordine ecclesiastico foeminæ rejici debeant in lege Christi. Item prophetia est (ut videtur) tantæ dignitatis, sicut potestas ecclesiastica, quæ tamen mulieribus aliquando communicatur, ut patet de Debora, ut patet 4. Regum.

3 Hoc non obstante, pono conclusionem: Mulieres * nec Sacerdotes esse possunt, nec aliquem ordinem, aut potestatem ecclesiasticam habere, quæ quidem sit de jure divino. Hanc conclusionem video placere omnibus Authoribus, atque adeo, quanquam defendi contrarium non absurdè fortasse possit, tamen ne more jureconsultorum novas conclusiones afferamus, ex sententia Doctorum probo hanc conclusionem. Primò: Nam ordines, & potestates ecclesiasticae omnes ordinantur (ut latè à nobis disputatum est) ad gubernationem populi, & directionem in finem spiritualem, sed ex Sacris literis hæc non possunt convenire mulieri. Unde 1. Corinth. 14. (1) *Mulieres in Ecclesia* ta-

*Resp. dubio
bac conclusio-
ne.*

(1)
1. Cor. 14.

taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse: si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent, turpe enim est mulieri loqui in Ecclesia. Et ne quis putet hoc esse Pauli præceptum, & non jure divino, adjunxit: *Si quis videtur Propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.* Et 1. ad Timoth. 2. (1) *Mulier in silentio discat cum omni subjectione, docere autem mulieri non permitto, nec dominari in virum, sed esse in silentio.* Ita etiam fuit constitutum in Concilio Carthaginensi, ut refertur 23. dist. cap. *Mulieres.* Et Ambrosius est in eadem sententia, ut 33. quest. 5. cap. *Mulieres.* Philosphus etiam dicit, corruptionem esse Reipublicæ ut Principatus & administratio ad foeminae deveniant. Item Dominus nullam potestatem legitur commississe mulieri, etiam sanctissimæ, simul & sapientissimæ Matri, ut patet in cœna, & post resurrectionem. Item non committitur eis, ut præsent viris, sed contra, ut sint subiectæ. Unde Genes. 3. (2) *Sub viri potestate eris.* Et quod profecto me plus movet est, quod in tam longa annorum serie, in tota copia optimarum, & sapientissimarum foeminarum, nunquam Ecclesia tentavit ad potestatem ministerium ecclesiasticum aliquam assumere. Hoc autem magnum argumentum apud me & in hac, & similibus causis est, ut quod nunquam factum est, cum fuerit magna occasio & copia faciendi, putem ideo non esse factum, quod fieri nec licuerit, nec potuerit. Itaque sic puto nec licere quidem foeminam quocumque divino ordine sacrare: quod si fecus actum sit, nihil omnino agi.

Sed tamen etiam si hoc verum sit, dubitari tamen potest, an mulieres, quæ in Monasteriis virginibus præficiuntur, aliquam potestatem ecclesiasticam habeant, saltem jurisdictionis, si ordinis habere non possunt, qualem Abbatissæ usurpant, ferentes leges & præcepta ad formam & morem Episcoporum.

Respondeo: Nec de hac quæstione magnam video controversiam inter Theologos. Nam de jureconsultis videant ipsi quid sentiant. Itaque ex sententia S.

Thom.

(1)

ad Tim. 2.

(2)

Genes. 2.

Dubium alterum.

Ad hoc dub.

Thom. 4: dist. 19. q. 1. art. 1. q. 3. ad 4. & dist. 25: q. 2. art. 1. quæstiunc. 1. ad 2. Et Paul. 4. dist. 19. q. 2. q. 3. Et Durand. ibid. Et Sylves. verb. *Abbatissa*, §. 3. Pono conclusionem: Abbatissæ, * & aliae Matres Monasteriorum, & virginum nullam habent potestatem spiritualiæ, nec jurisdictionem spiritualiæ. Probatur: Quia tota potestas spiritualis ortum habet à clavibus, mulier autem non potest habere claves, quia sunt propriæ Sacerdotum: ergo nec jurisdictionem spiritualiæ. Et licet aliqui habeant jurisdictionem spiritualiæ, qui non sunt Sacerdotes, nec habent claves; nullus tamen habet jurisdictionem spiritualiæ, qui non sit capax & Sacerdotii. & clavium. Et confirmatur hoc: Nam non sunt pejoris conditionis Religiosi professi, qui tamen non sunt Clerici quantum ad hoc quam Religiosæ foeminae: sed Religioso, non Clerico, ut omnes dicunt Doctores, non potest committi jurisdictione spiritualiæ: ergo multo minus foeminae cuicunque. Item non potest absolvere: ergo nec ligare. Certè enim ad eandem spectat potestatem. Item quicumque habet jurisdictionem extra forum pœnitentiæ, potest excommunicare: omnis enim Judex habet vim coactivam: foemina hoc non potest: ergo. Item non habet scientiam spiritualiæ, nec ad eam spectat habere: ergo non potest judicare de spiritualibus. Eset enim periculissimum committere salutem spiritualiæ animarum ei, qui judicare non possit quid expediat, aut noceat animarum incolumentati. Ex quo sequitur, quod tales Abbatissæ non possunt aliquid mandare in forma præcepti, puta in virtute Spiritus Sancti, & sanctæ obedientiæ, & sub præcepto: nec si faciat, tenet factum, ita quod obliget tanquam præceptum Episcopi, aut Abbatis, aut Prioris. Eset enim absurdum committere eis hujusmodi potestatem, quæ magnam eruditioñem exigit, ad discernendum quæ materia sit digna tali censura, vel qualis sit hujusmodi obligatio, immo nec intelligere possent, an quis transgressus effet hujusmodi præceptum.

M

E

Quæst. quæ-
dam.

Et si querat quis fortasse, * an Monachæ teneantur obedire Abbatissæ? Dico, quod tenentur, primò, quia tenentur servare regulam suam, ubi continetur obedientia Abbatissæ. Secundò dico, quod tenentur præceptis ejus ad modum, quod filii tenentur obedire patri: pecant enim trasgressores præceptorum patris, nec tamén pater habet jurisdictionem spiritualem: & tandem tenentur obedire Abbatissæ, sicut tenentur ad alia statuta suæ regulæ: ubi non est specialis præceptio. Vel dico, quod absoluè nolle obedire Abbatissæ est mortale: sed Abbatissæ non potest facere nova præcepta. Hæc autem omnia dicta sunt ratione juris positivi, non divini: quamvis enim mulier jure divino, non possit habere, vel ordinem, vel dignitatem spiritualem, & jurisdictionem, posse tamén habere potestatē aliquam jurisdictionis spirituali, sicut & laici possent, nisi jura prohiberent: jura atitem non plus concedunt in hac parte Abbatissæ, quām laicis.

Ultima conclusio circa hanc materiam: Nullus * 6 aliis de numero Christianorum, præter fœminas excluditur divino jure à potestate ecclesiastica, sive ordinis, sive jurisdictionis. Unde dico cum Doctoribus, quod etiam puer potest fieri Sacerdos, & amentes, & in universum omnes Christiani. Et differentiam assignant Doctores, quia illi pervenire possunt ad statum, ubi possint commode exercere potestatem. Est enim impedimentum contingens, secus in fœminis. Doctores tamén excludunt pueros à consecratione Episcopali jure divino, ut si puer consecretur in Episcopum, consecratio non teneat, sed certè non adeo gravi ratione permoti. Arque adeò si concedimus posse in Sacerdotem consecrari, non satis video quid obstet, quominus, & Episcopus possit ordinati, sed in medium hoc relinqui potest, nec quicquid habeo certi afferere.

Diximus hæc, in quibus non sit, aut esse non possit ecclesiastica potestas. Restat, ut jam dicamus in quibus inveniatur hujusmodi potestas. Et ut ad originem suam totam rem revocemus, sit prima conclusio.

To-

Conclusio ref-
ponsum principali-
cis quæst.

In quibus est
potestas ecclie-
siastica.

7 Tota * potestas ecclesiastica & ordinis & jurisdictionis fuit in Petro Apostolo. Hæc conclusio nota est ex Evangelio Matth. 16. (1) *Tibi dabo claves Regni Cœlorum, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Et Joan. ult. (2) *Pascœ oves meas.*

Secunda conclusio. In omnibus Apostolis fuit potestas ecclesiastica ordinis, & jurisdictionis. Hæc etiam nota est. Dictum est enim omnibus simul: *Hæc facite in meam commemorationem: & Quorum remiseritis peccata: & Quocumque salveritis, &c.* (3)

8 Sed circa conclusionem hanc primum dubium: * An omnes Apostoli haberent potestatem immediatè à Christo, an solus Petrus à Christo, & alii à Petro. Et de potestate quidem ordinis, de qua minus dubitandum videbatur, non omnino videtur esse certum. Nam & Jacobus ordinatus fuit Episcopus Hierosolimitanus post Ascensionem Domini à Petro, Jacobo, & Joanne, ut habetur in cap. Porrà, dist. 66. & Paulus, ac Barnabas ordinati etiam ab aliis fuerunt. Legitur enim Acto. 13. (4) *Segregate mihi Paulum & Barnabam.* Et subiungitur, *imponentes illis manus, dimiserunt.* Ubi Gloss. *In modum ordinatorum.* Et tamen non est dubitandum, quin Paulus tantam potestatem acceperit à Christo, quantam alii Apostoli acceperunt. Non ergo certum videtur, quod omnes Apostoli haberint tantam potestatem ordinis à Christo, quanquam de hac potestate satis Doctores conveniunt.

Sed de potestate jurisdictionis bona pars Scriptorum, & quidem gravissimorum, contendunt, solum Petrum habuisse à Christo eam potestatem, cæteros autem omnes à Petro. Quod probant primò magnorum quidem virorum authoritate, ut Anacleti, Cypriani, August. Leonis, Alexand. Quorum ego verba recitare superfdeo eo quod revera non significant id, quod Authores hujus sententiae volunt. Si quis cupit videre, legat apud Cardinalem Turrecrematam lib. 2. cap. 54. sed eorum Sanctorum testimonia eo tendunt, ut asseverent solum omnem authoritatem post Petrum, à Petro habuisse originem, ab eoque pendere, ipsumque Petrum

(1)
Matth. 16.

(2)
Joan. ult.

(3)
Luc. 22.
Matth. 18. &c
Joan. 20.

Dub. i. circa
hanc quæst.

(4)
Acto. 13.

M 2
Prin-

Principem fuisse tum aliorum Apostolorum, tum autem totius Ecclesiae Christi: quod tantum abest, ut nos negemus, ut pro intollerando errore contrariam sententiam habeamus.

Sed si testimonis non efficiunt, quod volunt, rationibus hoc evincere conantur. Et prima ratio eorum est: Nam Apostoli non habuerunt subditos ab ipso Christo: ergo nec iurisdictionem, quae nisi in subditos esse non potest. Antecedens probatur: Quia vel omnes homines, vel certos: Non secundum: quia voluntarie diceremus hos potius quam illos, cum in Evangelio non habeatur: nec omnes dedisse videtur, suissent enim multi Pastores, & ex aequo habentes plenitudinem potestatis in Ecclesia, quod in omni Principatu vitiosum est: *Multitudo enim Principum est pernicioſa*, ut Arist. etiam dicit⁽¹⁾ & *Omne regnum divisum desolabitur*. Præterea non esset unum ovile, & unus Pastor Gregis Christi, si essent multi Pastores ex aequo. Præterea non videtur quomodo Petrus suisset Princeps, & caput supra alios Apostolos, si alii similem cum Petro à Christo potestatem accepissent.

Conclusio qua resp. dub. praecedenti.

(2)

Matth. 18.

(3)

Luc. 22.

(4)

Joann. 20.

(5)

Matth. ult.

(6)

Joan. 20.

(7)

Matth. 10.

Marc. 3.

Luc.

6. Cor. 12. &

Ad Ephes. 4.

Verum quia in contrarium videtur stare Evangelium, pono hanc conclusionem: Omnem * potestatem, quam Apostoli habuerunt, receperunt immediate à Christo. Probatur primò. Omnibus dictum est Matth. 18. (2) *Quæcumque solveritis super terram, &c.* Item omnibus: *Hoc facite in meam commemorationem.* (3) Luc. 22. Item: *Quorum remiseritis peccata.* Joan. 20. (4) & Matth. ult. *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturae.* (5) Et Joan. 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* (6) Item: *Christus fecit eos omnes Apostolos*, ut patet Matth. 10. & Marc. 3. & Luc. 6. & 1. Cor. 12. & ad Ephes. 4. (7) Sed ad officium Apostolatus spectat potestas ordinis, & iurisdictionis: ergo utramque habuerunt Apostoli à Christo. Unde est considerandum, quod tria spectant ad dignitatem Apostolatus. Primum, authoritas gubernandi populum fidem: secundum, facultas docendi: tertium, potestas miraculorum. Hæc ostenduntur. Primo Luc. 9. scribi-

tur,

tur, quod convocatis Iesu duodecim Apostolis, dedit eis potestatem super omnia daemonia, & ut languores curarent, & misit eos prædicare regnam Dei, & sanare infirmos. Matt. quoque ultimo. Dominus dixit eis: *Euntes in Mundum universum, docete omnes gentes, baptizantes, & docentes servare omnia, que mandavi vobis.* In prima quoque Epistola ad (1) Corinth. cap. 12. *Ipse posuit quidem Apostolos.* Glos. dicit: *Omnium ordinatores, & judices.* Itaque si Christus eos Apostolos fecit, nec Apostoli esse poterant sine potestate ordinis & iurisdictionis: ergo utraque à Christo acceperunt.

Item non videntur minorem potestatem alii Apostoli receperisse à Christo, quam Paulus: sed Paulus omnem potestatem, quam habuit, habuit à Christo, ipse enim dicit ad Galat. 1. quod non ab homine, nec per hominem habuit, potestatem. Et ad Galat. 2. disertè dicit: *Se nihil accepisse ab aliis Apostolis, & nominatim à Petro.* Qui videbantur, inquit, aliquid esse, nihil mibi contulerunt. Qui enim operatus est Petro in Apostolatu circuncisionis, operatus est & mibi inter gentes. Pro certo ergo mihi videtur pronunciandum & tenendum Apostolos omnes accepisse utramque potestatem à Christo.

10. Sed super est dubium, An * aequalem acceperint cum Petro: nam hæc etiam quæstio in utramque partem habet assertores. Sed quia ad majora festinanti non vacat utriusque partis fundamenta tradere pro sententia, quam veriorem puto, pono conclusionem, Apostoli omnes habuerunt aequalem potestatem cum Petro. Quam sic intelligo, quod quilibet Apostolorum habuit potestatem Ecclesiasticam in toto orbe, & ad omnes actus ad quos Petrus habuit, non tamen loquor de illis actibus, qui spectant ad solum summum Pontificem, ut est congregatio generalis Concilii. Hæc probatur primò quoad primam partem ex loco jam citato: (2) *Euntes in mundum universum, &c.* Et sine exceptione: *Quæcumque solveritis, &c.* Et quorum remiseritis pec. &c. (3) Et Joan. 20. *Sicut misit me pater, &c.* Christus autem missus fuerat in totum orbem: ergo in totum orbem ipse misit Apostolos.

(1)
1. Corinth.
cap. 12.

Dub. incident.

(2)
Math. ult.
(3)
Joann. 20.

Se-

94 De Potestate Ecclesiae.

Secunda verò pars quod ad omnes actus, hoc videtur posse probari ex eo, quod (ut dictum est) authoritas gubernandi est de ratione Apostolatus: & non videtur quod sit limitata, qua nulla ratione diceretur quod extendat se ad certos actus, & non ad alios. Sed potius probatur ex gestis Apostolorum ipsorum, qui ubique terrarum constituebant Ecclesias, & Episcopos, & leges ferebant pro potestate: nec apparet quid Petrus posset, dimisis his, quæ ad solum Summum Pontificem attinent, quod non & alii. Et Paulus (1) satis defendit se parem potestatem cum Petro habere. Hæc est aperte sententia Cypriani in Epistola de unitate Ecclesiæ ad Novatianum, & habetur. 24. q. 1. *Ego dico tibi hoc, Utique erant cæteri Apostoli, quod Petrus, pars confortio prædicti, & honoris, & potestatis.* Nec audienda est Glos. dicens hoc debere intelligi in ordine & dignitate consecrationis, non in potestatis plenitudine: ut patere potest ipsam Epistolam Divi Cypriani legenti.

Et ne quisquam suspicetur me velle quicquam dergare de dignitatib; aut prærogativæ, aut primatui Petri, quem non solum cum Catholica Ecclesia confitemur, sed etiam pro virili defendimus: pono aliam conclusionem, Petrus * inter omnes Apostolos fuit authoritate & potestate primus, & princeps cum summa supratotam Ecclesiæ potestate. De hac conclusione à doctissimis viris non justi solum, sed prægrandes libri confessi sunt, & editi, atque ideo ego brevi me hoc loco nunc expediām, paucis modo contentus Evangelii testimoniis. Primus locus est (2) Matth. 10. *Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc.* Primus Simon, qui dicitur Petrus. (3) Et Luc. 6. *vocavit Dominus discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit, Simonem, quem cognominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, &c.* Et eodem ordine nominantur & numerantur à (4) Marc. c. 3. & tamen nulla ratione Petrus potuit dici primus nisi in dignitate Apostolatus, vel Pontificatus, nam ordine quidem vocationis, primus fuit Andreas frater Petri, ut patet ex primo, c. Joan. Imò Andreas jam vocatus à Christo, ut refert Joan. *Invenit*

Si-

(1)
Ad Gala. 1.
& 2.

(2)
Matth. 10.
(3)
Luc. 6.

(4)
Marc. cap. 3.

De Potestate Ecclesiae.

95

Simonem fratrem suum, & dixit ei: *Invenimus Mefiam: & adduxit eum ad Jesum.* Est præterea insigne testimonium, & omnino non refractario & obstinato intellectui apertissimum, Matth. 16. ubi ad quæstionem Domini musantibus & cunctantibus aliis discipulis, respondit Petrus: *Tu es Christus filius Dei vivi.* Cui Dominus: *Beatus es Simon Barjona, quia caro & sanguis non, &c. sed Pater meus, &c.* Et ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc petram adificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni Cœlorum. Certè vel cæco notum esse potest pro tam præclara confessione aliquid promisum Petro præ cæteris Apostolis. Item: *Ego orabo pro te, & tu aliquando conversus, confirma fratres, &c.* (1) Luc. 22. Nec obscurior locus est ille Joan. ultimo, ubi cùm bis Dominus rogasset Petrum, an se diligeret plus aliis Apostolis, illo respondentे se quidem amare, subjunxit bis. *Pasce oves meas, pasce agnos meos.* Prorsus est hominis præposteri, & perverse aliqui apertum testimoniū interpretantis, negare Christum eo loco voluisse Petro pro majori erga se amore majorem etiam autoritatem præstare. Atque vel ex his duobus locis liquidò constat Petro integrā authoritatem in Ecclesia commissam. Cui enim data est, si Petro est negata? Unde licet etiam, ut dictum est, alii Apostoli habuerint æqualem potestatem cum Petro ad sensum suprà positum, tamen potestas Petri erat eminentior. Primo quia potestas Petri fuit ordinaria, Apostolorum autem extraordinaria. Secundò potestas Petri erat perseveratura in Ecclesia, non autem aliorum. Tertio, quia aliorum potestas nec supra Petrum, nec supra se invicem, Petri autem supra omnes alios. Quartò, quia aliorum potestas subordinata fuit Petri authoritati. Prævaluisset enim authoritas Petri contra authoritatem aliorum.

Sed ut aliquando illum locum, *Pasce agnos meos, absolvam* (nam difficilior alius restat) sit in hoc arguimento hæc ultima conclusio: Præter * sacros Apostolos nullus alius à Christo potestatem Ecclesiasticam aliquam videtur accepisse. Hæc probatur: Nam si quisquam alius accepisset: maxime suisset ex numero septuaginta duo-

(1)
Luc. 22.

rum Discipulorum: sed illi non videntur accepisse: ergo de nullo est veri simile quod acceperit. De septuaginta duobus autem probatur, quia in omnibus locis, ubi data est potestas, non erant Discipuli isti: ergo. Et præterea quia Joseph, qui cognominatus est Barnabas, erat unus ex Discipulis, ut patet Act. 1. & tamen Actuum 4. dicitur post ascensionem Domini quod erat Levites. Non est autem credendum, si Christus potestatem aliquam Ecclesiasticam dedisset ei, quod fecisset solum Levitam, quia Dei perfecta sunt opera. Et Philippus, qui prædicavit Samaritanis, (1) Actuum 8. & baptizavit Eunuchum Candacis Reginæ, non fuit Philippus Apostolus, ut multi putant, nec sine causa, quod ad Baptismum ipsius, Samaritani non receperant Spiritum Sanctum: sed dicunt esse Philippum unum ex septem Diaconis de quo Act. 6. & 21. Ita dicit S. Thom. 4. dist. 2. q. 2. art. 4. ad primum & quodlibet. 11. art. 7. Licet oppositum videatur dicere super Joan. c. 12. leßt. 3. Hic igitur Philippus non videtur dubitandum, quin esset de numero septuaginta duorum cum post Apostolos non temere legatur alius præstantior Præparator aut Minister Evangelii, ad quod opus delecti fuerunt 72. discipuli, & tamen non erat Presbyter, sed tantum Diaconus. Imo septem illi Diaconi, qui (2) Act. 6. electi fuerunt administrandum mensis, creduntur fuisse de numero Discipulorum. Non enim ex Neophytis fuissent assumti ad tale ministerium, & tamen non erant Presbyteri, ut pro certo constat: imò re vera nullam habebant spiritualem potestatem. Ergo septuaginta duo Discipuli, nec fuerunt à Christo ordinati, nec habuerunt potestatem aliquam Ecclesiasticam, quæ sine ordine non est. Restat ergo conclusio vera, quod præter Apostolos nullus aliis accepit à Christo potestatem Ecclesiasticam: atque ita habemus primam originem potestatis Ecclesiasticæ. Fuerunt enim & primi & soli, qui à Christo Domino & Redemptore nostro hanc potestatem acceperunt duodecim Apostoli.

Supereft nunc tractare, qua ratione hæc potestas derivata est usque ad nos, & perseverat in Ecclesia, & sic erit absolutum totum negotium, quod suscepimus de subiecto potestatis Ecclesiasticæ.

Sit

(1)
Actum 8.(2)
Act. 6.Quæft. deri-
vatione potes-
tatis.

Sit ergo de hac quæftione prima propositio, Potestas * Ecclesiastica non solum fuit in Apostolis: sed etiam in aliis. Hæc est nota ex scripturis. Nam Paulus constituit Episcopum Titum, & Timotheum ut patet 1. Tim. 4. & 2. ad eundem 1. & ad Tit. 1. & ad Ephes. idem Apostolus dat præcepta & rationem instituendi, & creandi Presbyteros 1. Tim. 3. & ad Titum. 1. & Act. 20. Paulus loquitur ad Presbyteros Asiae. Et Joan. in Apoc. meminit Episcopi Laodiceæ. Ergo præter Apostolos aliqui alii habuerunt potestatem Ecclesiasticam.

14 Secunda propositio: Defunctis * Apostolis Christi, perseveravit in Ecclesia omnis potestas Ordinis & jurisdictionis, quæ prius erat in Apostolis. Probatur, Gradus potestatis Ecclesiæ sunt instituti à Christo non solum pro tempore Apostolorum, sed in totum tempus, quo perseveratura erat Ecclesia: ergo perseveraverunt in Ecclesia post decepsum Apostolorum. Antecedens patet ad Ephes. 4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios autem Pastores, & Doctores ad consumationem Sanctorum, in opus ministerii, in adificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram etatis plenitudinis Christi.*

15 Ex quo loco patet, quod * gradus Ecclesiæ sunt perseveraturi in Ecclesia usque ad ultimum judicium, & resurrectionem mortuorum. Item ut Paul. dicit (1) ad Hebr. 7. *Translato Sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat.* Ergo amissio Sacerdotio, etiam necesse est ut lex amittatur. Ergo si in Ecclesia non esset Sacerdotium institutum à Christo, nec etiam esset lex Christi. Lex autem Christi est æterna, est enim Testamentum ejus æternum, ut Paul. ait (2) ad Heb. 13. & Baruch. 2. *Statuum eius Testamentum alterum sempiternum.* Et in eodem c. 4. vocat legem Christi legem sempiternam. Ergo necesse est ut perseveret Sacerdotium à Christo institutum. In Sacerdotio autem omnis spiritualis potestas intelligitur, & includitur. Item non esset Christus Sacerdos in æternum, ut Prophetæ & Paulus appellant, si ejus Sacerdotium cadere & perire debuisset: non enim est Christus

(1)
Ad Hebr. 7.(2)
Ad Hebr. 13.

N

Sa-

Sacerdos nisi in Ecclesia. Item est praeceptum in Ecclesia, de sumptione Eucharistiae, ut patet Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem, &c.* Sed sine Sacerdotio Eucharistiae consecratio fieri non potest: ergo. Item saltem constat Apostolos reliquissime Episcopos, & Presbyteros, ut de Paulo non semel scriptum est: & potestas illorum non expiravit Apostolis defunctis: ergo potestas Ecclesiastica fuit in Ecclesia, etiam defunctis Apostolis.

Tertia propositio, Tota * potestas Ordinis in Ecclesia derivata est, & pendet immediate ab Episcopis. Volo dicere, quod sicut Apostoli, & illi soli habuerunt jure divino ordinare, & consecrare Presbyteros, & alios inferiores Ministros, ita omnes, & soli Episcopi hoc habent etiam jure divino. Et quod Episcopi habeant hanc potestatem, patet 1. Tim. 5. *Manus citò nemini imposueris.* Quod de ordinatione Presbyteri intelligendum omnes sancti docent. Et c. 5. instituit Timotheum, quales Presbyteros eligere debeat: *Oportet inquit Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, &c.* Quod de Presbytero intelligendum patet, ex eo quod statim subjicit quales oporteat esse Diaconos. Et ad Titum 1. *Hujus rei gratia reliqui te Creta, ut constitutas per civitates Presbyteros, si quis sine crimine est.* Nec inter Catholicos est dubitatio, Episcopos hanc habere potestatem. Et quod soli Episcopi habeant, videtur, quia numquam legimus ordinationes factas nisi ab Apostolis, vel ab Episcopis aliis. Unde etiam Actorum 14. de Paulo & Barnaba legitur, quod constitutis Lystræ, & Iconio, & Antiochiae per singulares Ecclesias Presbyteris, decesserunt. Et Dionysius Apostolorum Discipulus, & Synchtonus libro de Ecclesiastica Hierarchia, ubi formam Ecclesiasticam ab Apostolis traditam differt, & copiosè tractat, solis Pontificibus ordinationem ministrorum tribuit, immo nec Oleum Sanctum, quo sacrantur Presbyteri, ab alio, quam a Pontifice docet confici posse. Item potestas Ordinis est juris divini: ergo non est usurpanda nisi ab eis, quibus constat jure divino commissum, tales sunt soli Episcopi: ergo &c. Item consuetudo universalis Ecclesie hoc semper tenuit, ut soli Episcopi ordinationes fa-

faciant: & est, ut supra dixi, gravissimum argumentum, quod numquam factum est, ideo non esse, quia non licuerit, aut certè non potuerit. Itaque impium, & hereticum est dicere aut credere, quod novi haeretici putant, Sacerdotem vel plebis electione, vel quacumque alia ratione, quam Episcopi consecratione constituit posse.

Verum, est quod qui teneret, ut sunt qui disputent Episcopum à Presbytero non differre consecratione, sed sola potestate jurisdictionis consequenter necessario haberet concedere quemlibet Presbyterum posse etiam Presbyteros consecrare: nam potestas jurisdictionis non facit potestatem consecrandi. Sed quia illam sententiam existimo falsam, ut suo loco patebit, persevero in conclusione posita, quod omnibus, & solis Episcopis convenit ordinatio Ministrorum. Nec nunc dispiro, an ex privilegio summorum Pontificum Abbates aliqui habent conferre aliquos ordines, vel minores vel etiam maiores. Si enim aliqui ordines non sunt juris divini, ut certò constat de minoribus, non est dubitandum, quin collatio illorum committi possit non Episcopo. Si verò maiores omnes juris divini sunt quod in praesentia non puto¹, profecto videtur nec committi etiam posse nisi Episcopis, qui soli jure divino habent: quanquam non est eadem ratio de Presbyteratu, & Diaconatu, ut fateor, sed hoc omnino videtur probabilius, quod nec etiam Diaconi ordinari possent nisi ab Episcopis, siquidem juris divini ille ordo est.

17 Quarta propositio, Defuncto * Petro Principe Apostolorum, aliquis successit Petro cum simili autoritate, & potestate jurisdictionis in totum orbem. Probatur à (1) Sancto Thom. 4. contra Gent. cap. 76. Christus sic instituit Ecclesiam ut esset usque in seculum duratura. Unde Esai. 9. *Super solium David, & super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in iudicio & justitia à modò, & usque in sempiternum.* Sed Christus aedificavit Ecclesiam super Petrum. Ut ipse dicit (2) Matth. 16. ergo opus fuit, ut eo è medio sublato, alias loco ipsius subrogaretur. Item in veteri lege à Deo ins-

(1)
Sanct. Thom.
4. contr. Gen
cap. 76.

(2)
Matth. 16.

(1)
August. 24.
quaest. 1. c.
quodcumque.

tituta semper fuit unus summus Sacerdos, ut patet Deuter. 17. & aliis locis ergo. Hoc est quod August. (1) 24. q. 1. c. *Quodcumque* Dicit, quod cum Petrus accepit claves, accepit non tanquam privatus, sed nomine Ecclesiae: hoc est, data est ei potestas, quae esset duratura in Ecclesia, in cuius ædificationem Christus dedit. Unde sicut Adam quædam dona habuit personalia, quæ in posteros transfundere non potuit, ut plenitudinem omnium scientiarum, quædam autem communia statui innocentiae, ut justitiam, gratiam, immortalitatem: sic & Petrus privata dona habuit, quædam in quibus successorem non habuit (nec enim erat necesse) ut gratiam miraculorum, donum linguarum: quædam vero accepit, in posteros translaturus, ut potestatem clavium, quam non sibi, sed Ecclesiae accepit.

Item ille ordo, à principio constitutus à Christo in Ecclesia, ut scilicet esset unum caput, & unus princeps super omnia in tota Ecclesia, erat convenientissimus ad administrationem Ecclesiae. Quod constat non solum facto ipso Christi, cuius est summa sapientia, & providentia, sed etiam consensu meliorum Philosophorum, qui Monarchiam aliis principatibus praferunt, ut constat ex Arist. in Politicorum, & Ethicorum, & Metaphysicorum libris. Sed Christus non minus diligit nunc Ecclesiam suam quam tunc diligebat, cui etiam promisit se nobis ad futurum usque ad consummationem seculi, (2) Matth. ultim. Ergo nullo modo est verisimile, quod voluerit, defuncto Petro, mutare rationem & formam administrationis ab ipso Petro institutam, ut scilicet esset unus princeps totius potestatis Ecclesiasticae. Nec enim Petrus principatum in suum commodum acceperat, sed in utilitatem, & ædificationem Ecclesiae. Et vera non minus perniciosus fuit error negantium perseverare in Ecclesia unum Pontificem, cui omnes Christiani subesse teneantur, quam eorum, qui omnes Christianos æquales volunt esse. Hic enim majorem orbis Christiani partem primò in schismata deduxit, deinde ab Ecclesia alienavit, postremò in impientissimam Mahumeti perfidiam impulit. Certe qui beato Petro prin-

(2)
Matth. ult.

cipa-

cipatum non negant, nulla ratione se tueri possunt, quin unum etiam nunc summum Monarcham in Ecclesia concedant.

In hanc sententiam sunt aperta testimonia Ignatii, Cyrilli, Chrysost. & aliorum Doctorum Græcorum, imo & Conciliorum in ipsa Græcia celebratorum. Nam de Latinis Authoribus & Synodis dubitandum non est: quin omnes in unam hanc sententiam conspiraverint. Sed esto ut ita sit, sicut certò est, ut in Ecclesia semper sit unus successor Petri cum pari etiam dignitate, & autoritate, super est inquirendum, qua via, qua ratione ea dignitas, & potestas Petri, derivari, & pervenire possit ad alium. Nec enim ex morte Petri ad unum aliquem certum supra illa potestas attinebit.

Sit pro hac quæstione in ordine quinta propositio:

(3) *Petro* * mortuo, Ecclesia habet potestatem subrogandi, & instituendi alium loco illius, etiam si Petrus nihil de hoc prius constituisset. Hæc probatur. Licit enim Ecclesia (ut in Relectione priori declaratum à nobis est) non posset potestatem spiritualem constituere, nec (ut ita dicam) formaliter in se habeat, ut suprà explicavimus: tamen semel constituta à Christo potestate, non videtur, quod Ecclesia sit pejoris conditionis ad eligendum sibi Principem, quam civilis Respublica, quæ quocumque casu, deficiente Principe, potest sibi alium constituere. Item, ut dictum est, hæc potestas oportebat, ut perseveraret in Ecclesia, sed defuncto Petro, & nihil de successore providente, nec statuente, ut contingere poterat, non restabat aliud medium, nisi per electionem Ecclesiae. Ergo Ecclesia poterat alium elegere.

Et confirmatur: Quia nunc etiam si aut bellum, aut pestilentia, aut alia calamitas, aut casus abtumaret Cardinales omnes, non est dubitandum quin Ecclesia posset providere sibi de Summo Pontifice: alias vacaret perpetuò illa Sedes, quæ tamen perpetuò debet durare. Item illa potestas est communis, & spectat ad totam Ecclesiam: ergo à tota Ecclesia debet provide ri, & non ab aliqua peculiari Ecclesia, vel certo ordi ne,

Quæs.

ne, aut genere hominum: imò negligentibus Cardinalibus, aut perniciè dissidentibus, Ecclesia posset sibi providere.

Sed an ab omnibus Christianis? Respondeo, & sit sexta propositio: Electio * Summi Pontificis in tali casu spectaret ad solum Clerum, & nullo modo ad populum. Probatur: Quia administratio rerum spiritualium nullo modo spectat ad laicos, ut aliàs à nobis probatum est: sed institutio Summi Pontificis maximè spectat ad gubernationem & administrationem rerum spiritualium: ergo nullo modo spectat ad laicos. Item electio Presbyterorum, aut Episcoporum non spectat ad plebem, ut suprà latè probatum est. Ergo multò minus electio Summi Sacerdotis. Item populus non potest judicare merita & qualitates requisitas ad dignitatem Summi Pontificis, nec examinare, & discernere inter dignum, & indignum: ergo electio, vel institutio non spectat ad plebem. Eſſet enim absurdum, ut providentia Sacerdotii commissa eſſet illis, qui niſi fortè & casu non poſſent rectè providere. Item: Quia talis electio eſſet prorsus impossibilis, cùm eſſet impossibile ut totus populus conveniret ad eligendum, nec postquam conveniſſent, poſſet contingere, ut major pars unum & eundem optaret.

Septima propositio: Imò * non videtur etiam talis electio spectare ad totum Clerum: quia licet ad omnes Clericos spectet administratio spiritualium, tamen non omnia spectant ad omnes, sed citra Episcopos omnes habent certa & limitata ministeria, extra quæ non extendit ſe eorum officium, ut Diaconi ministrant Presbyteris, Presbyteri autem ministrant Sacramenta: & eadem ratione vix convenire poſſet Clerus totius orbis ad talem electionem.

Unde sit octava propositio: In * quocumque caſu vacaret Sedes Apostolica, manendo in solo jure divino, electio spectaret ad omnes Episcopos Christianitatis. Probatur: Quia ipſi ſunt Pastores Gregis, & Cura- tores, & Tutores, & tota administratio ecclesiastica citra Summum Pontificem ſpectat ad eos, & omnia poſſunt per

per ſe, quæ inferiores omnes poſſunt. Dico ergo, quod quomodo cumque, ſive iſtituto, ſive caſu omnes Episcopi Christiani convenirent, in tali caſu Episcopi poſſent eligeſſe unum Summum Pontificem tantè au- thoritatis, ſicut fuit Beatus Petrus, etiam reclamanti- bus omnibus, vel majori parte laicorum, aut etiam Clericorum.

Sed quia hæc forma eſſet etiam vehementer diſſi- cilis, ac penè imposſibilis: ſit nona propositio: Beatus Petrus * vel ſolus, vel cum aliis Apoſtolis poṭuit conſtituere formam, & rationem, qua poſt obitum ſuum eligeretur ei ſuccellor. Probatur breviter & clare, quia habebat plenitudinem potestatis & administrationis ad ferendas leges convenientes Eccleſiæ, ſed hæc erat una lex etiam neceſſaria ad gubernationem Eccleſiæ de electione Summi Pontificis: ergo poṭuit eam conde- re. Secundò probatur: Tota Ecclesia poſſet hanc legem facere, imò facta eſt in Conciliis: ergo Petrus poṭuit quia aliàs non habuiffet ſummam potestatem.

Et confirmatur: Quia omnis alia forma eligendi, fecluſa lege lata à Petro erat vel imposſibilis, ſi à tota Ecclesia, vel à toto Clero: vel faltem magna occaſio ſchismatum, ſi per omnes Episcopos deberet fieri: ergo omnino hoc expediebat, ut lege daretur certa via, & ratio eligendi.

Verum circa has propositiones oritur dubium. Nam Episcopus Romanus eſt Summus Pontifex. Ergo dato quod Petrus decessiffet, ſufficiebat Romanus Clerus ad eligendum Episcopum Romanum, & per conſequens Summum Pontificem. Et augetur dubium. Nam (ut ex historia habetur) aliquando vel Clerus Romanus, vel populus Summum Sacerdotem eligebat.

Respondeo primò: An Episcopus Romanus ſit jure divino Summus Pontifex, inferius (ſi vacaverit) diſputaturus ſum.

Secundò dico, quod ſi Clerus, aut Populus Roma- nus aliquando hoc juris habuit, ut eligeret Summum Pontificem, hoc fuit certè, vel lege de hoc lata, vel conſuetudine recepta, & non jure divino. Nam etiam eli-

*Dubium circa
has propositio-
nes.*

eligente Romano Clero , si Episcopi Christiani , ratam habebant electionem , hoc satis esse potuit , ut illa forma electionis per aliquam ætatem servaretur.

Decima propositio : Beatus * Petrus potuit eligere & designare sibi successorē , qui , defuncto Petro , sine alia electione esset Summus Pontifex . Hæc propositio non recipitur à Theologis recentioribus , quod sint Pontificiae Dignitati aliquanto inferiores , quam deceret alioqui pios , & Christianos Scriptores . Sed probatur primò ex facto Petri , qui (si fides habenda est vera narrantibus) Clementem vivens ipse viventem Pontificem nominavit , ut habetur 8. q. i. cap. Si Petrus , ex autoritate Joann. scilicet tertii , qui fuit temporibus Justiniani .

Item probatur manifesto & invicto argumento : Nam ut probatum suprà est , poterat ferre legem de electione successoris : sed potius ferre legem , ut vivens Pontifex eligeret successorē , inquit illa lex videtur futura convenientissima ad tollenda schismata , & ambitiones . Sicut apud Romanos durante adhuc Magistratu Consulū designabantur futuri Consules , quare non ita potuit fieri de Summo Pontifice ? Item potuit ferre legein , ut Episcopus vivens nominaret sibi successorē , quare non potuit de Summo Pontifice ? Sequitur consequenter , quod tantundem potuit facere quilibet successor Petri . Patet , quia habuit eandem potestatem .

Undecima propositio : Ratio * eligendi Summum Pontificem , quæ nunc servatur in Ecclesia , non est de jure divino . Hæc nota est ex præcedentibus , quia exclusa humana lege , spectat ad Episcopos . Item : Nusquam invenitur in tototo jure divino . Item : Petri successores potuerunt eam mutare , ut dictum est . Item , non semper hoc modo fuit facta . Et ultimo , quia ordo Cardinalium , qui nunc sunt Electores , non est ex jure divino .

Ultima propositio : Ratio * eligendi Summum Pontificem , est ex constitutione & authoritate Ecclesiæ , aut Summorum Pontificum , quæ eadem est , & eadem auctoritate mutari posset . Hæc est ratio & origo qua auctoritas & dignitas Beati Petri ad nos usque perseveravit , duratura est in finem seculi .

Su-

Superest , ut agamus de successoribus aliorum Apostolorum , de quo sit prima propositio . Nemo * successit aliis Apostolis cum æquali potestate , & auctoritate jurisdictionis : hoc est , ut in toto orbe haberet plenitudinem potestatis , sicut quilibet Apostolorum habuisset , ut supra ostensum est . Hæc probatur primò ipso facto . De nullo enim legimus , quod se gesserit pro Episcopo universalis Ecclesiæ , præter Romanum Pontificem , sed proximi quique Apostolorum , vel Hierosolymitanus , vel Antiochenus , vel alterius urbis Episcopus dictus est .

Secundò : Quia illa potestas universalis in aliis Apostolis fuit extraordinaria , & personalis , ut dictum est (& sic non potuerunt eam successoribus relinquere) & sola potestas Petri erat ordinaria , & in perpetuum duratura : ab Ecclesia autem nullus recipit tam amplam potestatem , quæ etiam sine suo capite nihil potest : nec à Summo Sacerdote , hoc est , vel Petro , vel Clemente , legimus quemquam subrogatum cui quam Apostolorum cùm illa potestatis amplitudine . Tertio : Fuisse , maxima occasio schismatis , & dissensionum in successoribus , qui non erant in gratia confirmati , si Provincias non habuissent distinctas .

27 Secundà propositio : Quilibet * aliorum Apostolorum à Petro potuit relinquere successorē , licet non universalem , saltem in quacumque Provincia voluisse , qui esset verus Episcopus illius Provinciæ . Hanc propositionem scio non placitaram omnibus Doctoribus , tum Theologis , tum Jurisconsultis , quæ nec ipsis Cardinalibus Turrecremat . & Cajet . placeret . Omnes enim illa persuasio semel invasit , omnem potestatem jurisdictionis ita dependere à Romano Pontifice , ut nullus possit habere nec minimam quidem spiritualem potestatem , nisi ex mandato , vel lege ipsius post Apostolos quidem , qui ex singulari privilegio habuerunt à Christo , quod nullus alijs potest habere nisi à Petro . Sed probo primò hanc propositionem apertè . Quilibet Apostolorum potuit vivens creare Episcopum in quacumque Provincia , & ille non amitteret potestatem defuncto

O

Apos-

Apostolo : ergo potuit relinquere successorem. Antecedens est notum , quia Paulus constituit Titum , & Timothaeum , & idem juris habuerunt alii Apostoli : & in hoc sensu propositio à nemine negari potest.

Sed dico eam esse veram in sensu, in quo diximus Petrum potuisse nominare successorem : id est, qui re vera non haberet potestatem nisi post obitum Apostoli : itaque potuit Joannes in Asia nominare Ignatium, ut post se Episcopus esset in ea Provincia. Hoc probatur: Nam ut suprà abundè probatum est , nec alii diffitentur , cæteri Apostoli viventes æqualem habuerunt potestatem cum Petro: ergo potuerunt condere legem, ut vivens ipse Apostolus eligeret sibi successorem: ergo potuit illa lege ipse primus eligere. Certè de antecedente non videtur dubitandum eis , qui concedunt æqualem autoritatem aliis Apostolis cum Petro. Et si Petrus poterat talem legem ferre in Provinciis, quare Paulus non potuisset? Imò certum est non indigere alios Apostolos expeditasse mandatam Petri ad omnia quæcumque opus erant in Provinciis. Atque adeo videtur mihi propositio non solùm probabilis, sed de qua dubitari non potest.

^a Tertia propositio: Non * solùm Apostoli hoc potuerunt, sed quilibet successorum similiter potuit relinquere sibi successorem. Hæc probatur apertè ex se cunda. Nam lata lege à Joanne , vel Paulo , ut vivens Episcopus nominaret successorem , potuisset Titus nominare alium.

Sed ultrà addo (quod difficilius videtur , sed puto non minus verum) quòd etiam si de hoc nulla lex esset lata à Paulo , potuit Titus , & Timothaeus nominare sibi successorem , inconsulto etiam successore Petri: & simile est de omnibus aliis Episcopis. Probatur: Quia Episcopus est Pastor, & Gubernator Provinciae Jure Divino: ergo si à majore potestate non impediretur , potest facere omnia, quæ expediunt ad salutem suæ Provinciae : sed hoc potuit maximè eo tempore esse expediens , ut vivens Episcopus nominaret successorem: ergo potuit hoc facere , imò & legem ferre , ut hoc mo-

modo perpetuo fieret. Unde enim habemus , quòd Episcopus possit legem condere de electione Abbatis, vel Parochi , vel de quacunque alia re , & non de electione Episcopi?

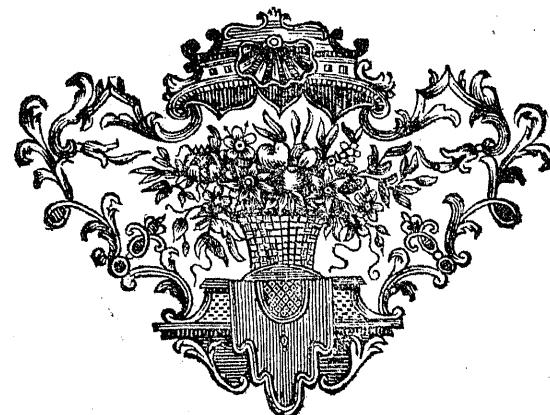
Et confirmatur: Quia certè non solùm hoc videbatur possibile , & conveniens , sed omnino eo tempore necessarium. Quomodo enim defuncto in ultima India Episcopo , potuissent expectare mandatum Petri ad sufficiendum novum Episcopum ? Et hæc omnia dicta sunt quantum ad potestatem jurisdictionis. Nam quoad potestatem ordinis , si Episcopatus dicit ordinem , vel potestatem distinctam à Presbytero , & à jurisdictione , sicut video placere penè omnibus , operatus præter electionem concurrere aliquam consecrationem , tam ad institutionem Papæ , quam Episcoporum: sed illam potuit facere quilibet Episcopus vivens , faciendo successorem , vel etiam uno defuncto , Episcopus alterius Provinciae potuit ordinare successorem prius electum , & nominatum.

²⁹ Ultima propositio : Quilibet * Episcopus in sua Provincia potuit condere legem , ut Presbyteri eligerent Episcopum , vel aliam formam institutionis dare , etiam inconsulta sede Petri. Hæc sequitur ex aliis. Nam potuit leges convenientes Provinciae facere de hac re , sicut de aliis. Ecce rationem quomodo auctoritas , & dignitas Episcopalis potuit derivari successiva ab uno in alterum usque ad nos , & per Episcopos omnis alia potestas inferior. Sed his non obstantibus (ne quis putet me velle derogare Romanæ sedi , & dignitati.) Pono aliam conclusionem.

³⁰ Successores * Petri potuerunt , & possunt pro suo arbitrio Episcopos creare in singulis Provinciis , & quascunque leges de hac re prius latas tollere , & novas condere , & Provincias distinguere , & omnia ad hæc spectantia pro suo judicio , & potestate facere. Omnia enim quæ dicta sunt intelligenda sunt , nisi à Sede Petri aliter provideatur. Hæc propositio probatur clare. Quia Petro dictum est absolutè : *Pascet gressus meas*, sine aliqua exceptione. Ergo ad Petrum

spec.

spectat omnis administratio sine limitatione, & per consequens etiam creatio Episcoporum. Si enim quicumque aliorum Apostolorum hoc poterat, & fecerunt, ut constat, multo magis ad Petrum, & successores Petri. Ex quo patet corollarium, quod nunc non potest Episcopus fieri nisi secundum formam traditam à Summis Pontificibus, & si secus tentatum fuerit, nihil efficietur ratum, sed totum erit irritum, & inane. Dico verò quantum ad authoritatem jurisdictionis, nam quod à consecrationem spectat, secus est. Secundò sequitur, quod tota potestas Ecclesiastica, sive ordinis, sive jurisdictionis, mediè, vel immediate pendet à Sede Petri. Patet, quia ab illa Sede pendent Episcopi, & ab Episcopis Presbyteri, & omnes inferiores ordines, & potestates.

RE-

REVERENDI PATRIS FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA.

SELECTIO DE POTESTATE CIVILI.

S U M M A.

1. *Potestas omnis seu publica, seu privata, qua Respublica secularis administratur, non solum justa, & legitima est, sed ita Deum actorem habet, ut nec orbis totius consensu tolli, aut abrogari possit.*
2. *Potestas duplex, publica, & privata.*
3. *Potestatis Civilis finis quis fit.*
4. *Hominis miseria recensetur. Et quid faciendum oportuit, ut illius necessitatibus consuleretur.*
5. *Civitatum, rerumque publicarum fons, & origo non fuit inventum hominum, sed tanquam à natura profectum.*
6. *Potestatis Civilis causa efficiens que.*
7. *Respublica unde habeat potestatem Civilem. Et de causa materiali ejusdem potestatis. Et penes quem jure naturali, & divino residenceat.*
8. *Monarchia, sive Regia potestas, non solum justa est, & legitima, sed Reges etiam à Jure Divino, & Naturali habent potestatem, & non ab ipsa Respublica, aut proorsus ab hominibus.*
9. *Potestates, quibus Infidelium Respublicæ gubernantur, an sint legitime. Vel, an inter Paganos sint legitimi Principes, & Magistratus.*
10. *Potestatis publicæ secularis tres cause explicantur.*
11. *Libertas, non est minor in regali Principatu, quam in Aristocratico, & Democratico.*
12. *Respublica, tota posset puniri licetè pro peccato Regis.*
13. *Bellum quando nullum esset justum.*
14. *Respublicæ sicut major pars Regem supra totam Rem-
pu-*

- publicam, constituere potest, aliis invitis, ita pars major Christianorum, reliquis etiam remittentibus Monarcham unum creare jure posset, cui omnes Principes, & Provincia parere teneantur.
15. *Principum leges, constitutiones quomodo obligent in foro conscientiae. Et quid de preceptis parentum in filios, & maritorum in uxores.*
 16. *Lex Humana, & Divina in quo differant, & in quo etiam convenient.*
 17. *Lex Divina sicut habet vim obligandi ad culpam, ita & lex humana.*
 18. *Legum humanorum transgressores, ad quam culpane obligentur, ad mortalem, an ad veniale solum.*
 19. *Leges humanae quando obligent ad mortale, & quando ad veniale, qualiter dignosci poterit.*
 20. *Rex si vellet non obligare ad culpam, an posset.*
 21. *Leges Civiles, an obligent Legislatores, & maxime Reges.*
 22. *Legis ratione cessante, an esset obligatio.*
 23. *Tyrannorum leges an obligent.*
 24. *Precepta parentum, eodem modo obligant, sicut leges Civiles. Et idem de preceptis maritorum in uxores.*

Officium, ac munus Theologi tam latè patet, ut nullum argumentum, nulla disputatio, nullus locus alienus videatur, à Theologica professione, & instituto. Et fortasse hoc etiam in causa est, sicut de oratore dicit Cicero, cum in omni disciplinarum genere, omnibusque artibus tam pauci inveniantur, & clari, & excellentes viri: tanta sit, ne plus exigam, Theologorum bonorum inopia, & solidorum. Est autem Theologia omnium disciplinarum, studiorumque orbis prima, quam Græci θεολογίαν vocant. Quare nihil minimum videri debet, si non tam multi in tam difficultiore sane absoluti inveniantur. In tam igitur magno solo, ac latè patenti scripturarum omnium Doctorum campo cùm infinita suppeterent, unum potissimum locum mihi delegi: certè si pro sua dignitate à me trac-

tractari valeat, dignum vestro conspectu, viri ornatusimi, & doctissimi. Locus itaque est de Republica: de qua re cum gravissimi, & eruditissimi viri multa disserverint, plura tamen super sunt. Et quoniam argumentum amplius est, quād ut una disputatione expleri posset, de potestate publica, & privata, qua Respublica gubernantur, hodie negotium suscepit.

Locus relegendus ac tractandus est in Magistro Sententiarum, (1) & sumptus est ex Paul. (2) *Non est potestas nisi à Deo.* In quem locum licet per multa sint quæ afferri possent tamen in præsentiarum de Laicæ, seu Seculari potestate tota nostra disputatione erit nonnullis limitibus coercita, ne effusius quam opus sit, erret, & evagetur. Tota ergo præsens Relectio tribus terminabitur conclusionibus.

1. Prima conclusio est. *Omnis * seu publica, seu privata potestas, qua Respublica secularis administratur, non solum iusta, & legitima est, sed ita Deum Auctorem habet, ut nec orbis totius consensu tolli, aut abrogari possit.* Prisquam ad probationem hujus conclusionis veniam, nonnulla mihi præmittenda sunt, ad ejus explanationem, & intelligentiam necessaria. Nec tamen omnia, quæ in hoc amplissimo argumento congeri possunt, persequi constitui, sed adstricto, & presso sermone Scholastico more, quantum, potero, paucissima verba, quæ solum instituto sunt necessaria,
2. *conferam. Cùm * autem duplex sit potestas publica, seu privata, prius de publica, mox vero de privata agemus. Et quoniam (ut Aristot. admonet) sub finem 2. Phis. Unumquodque tunc arbitramur scire, cum causas ejus cognoscimus, opere pretium me facturum puto, si Civilis, & Laicæ potestatis, de qua tota futura est oratio, causas investigavero.*

Quibus certè præceptis, & vis, & effectus ipsius potestatis facile patebunt. Illud igitur in primis notare oportet, quod ipse Aristot. in Phis. docet. *Non in naturalibus tantum, sed in omnibus prorsus humanis rebus necessitatem considerandum ex fine, utpote causarum omnium, & prima, & potissima. Quod dogma, seu*

(1)

In 2. d. 44.

(2)

Ad Rom. 13.

seu Arist. inventum fuerit, sive à Platone receptum, ingens Philosophiæ argumentum fuit, magnamque rebus omnibus attulit lucem. Anteriores homines non eruditionis expertes, sed primi etiam nominis Philosophi, necessitatem rerum materiae tribuebant, ac si (ut ipsius Arist. exemplo utar) domum ita necessario constructam esse putarent: non quod humanis usibus ita expediret, sed quia gravia quædam deorsum suapte natura ferantur, idcirco lapides quidem ac fundamenta sunt infra terram, suprà autem propter levitatem præminent ligna. Item homines inferius pedes habere non incessus gratia, sed quod ea pars maximè crasior sit. Ossaque similiter animantibus inesse, non quod ita necessaria fuerint, ut caro membraque corporis stabilitatem haberent, sed quod ea materia durior, & solidior sit.

Verum enim vero homines crassis opinionibus imbuti, toto (ut ajunt) Cœlo errabant, ut nec rerum aliquarum rationem secundum sententiam eorum reddere possent, certè optimarum maximarumque rerum fabricam artificio, philosophandi ratione nullo modo expedire possent. Quomodo enim illi, ut non inquiram qua materiae varietate terra ornatur in media Sede mundi locata, solida, & globosa, & undique circum se suis nutibus congregata, vestita floribus, herbis, arboribus, ut non exigam unde fontium gelidæ perennitates, liquores perlucidi, unde riparum vestitus viridissimi, singularium partium membrorumque hominis compositionem uni materiae acceptam referrent? Quæ est illa materiae vis, quæ inter animantia oculos homini sublimes dedit, Cœlumque videre jussit, & erectos ad sydera tollere vultus? Ita enim illi responderent fieri aliter non potuisse, quām ut homo erectus esset, bruta verò prona, inclinataque: & non finis alicujus, aut utilitatis gratia; sed quod animantium materia, disparque conditio esset.

Atque ex hoc capite manavit Epicuri stolidissimum placitum, & ejus discipuli Lucretii. Dicebat enim nec oculos ad videndum esse natos, nec aures ad audiendum,

dum, sed omnia fortuitò atque adeò ex illo atomorum multifario concursu per infinitum, & inanem voluntatum contigisse, quo nihil potest dici, vel fingi, aut stultius, aut ineptius, nec quicquam proclivius, quam tam apertam stultitiam arguere. Quod copiosissime Cicero de Natura Deorum, & Lactantius de Opificio Dei fecerunt. Sed nostro instituto, & præsenti proposito satis erit, ut summam veritatem teneamus, qua omissa, semper necesse errare est. Credamusque non Cœlum, nec terram, ac reliquias orbis partes hominemque ipsum orbis principium, sed omnia, quæ Cœlo continentur, alicujus usus, & finis gratia stetisse, fierique omnia, atque ita fieri necesse propter finem, unde ratio, & necessitas rerum accipienda est.

(Quærendum igitur, & investigandum nobis sufficiet, quis * sit finis ille: cuius gratia potestas hæc, de qua tractaturi sumus, constituta sit. Pro quo considerari oportet, quod sicut homo cæteris animalibus præstat ratione, sapientia atque sermone, ita illi aeterno, immortali, sapientique animali, multa à providentia gubernatrice gubernata sunt, quæ reliquis animalibus sunt tributa, & concessa. Jam enim primum ut cœmmunitati, & tutelæ animantium consultum esset, ab ipso statim principio omnia alia animalia suis tegumentis natura mater dotavit, quo facilius possent vim pruinarum, & frigora sustinere. Singulis autem quibus ad propulsandos impetus extraneos sua propria munimenta constituit, aut ut naturalibus telis repugnant feriora, aut quæ sunt imbecilliora, subtrahant se periculis perniciitate fugiendi, aut rostro veluti hasta se protegant, aut latibulis sepiant: & ita quædam illorum, aut plumis levibus in sublimè suspensa sint, aut suffulta unguibus, vel instructa cornibus: nullique sui præsidium deest.

⁴ Hominem * aut unum ratione, & virtute concessa reliquit frigilem, imbecillem, inopem, & infirmum, omnique auxilio destitutum, undique indigentem, & nudum, incrinemque contra se ex naufragio producit, in cuius vita miserias sparsit, quippe qui ab ipso statim

tim ortu nihil aliud potest quam fragilitatis suae conditione plorata fletibus ominari. Juxta illud: (1) *Repletur multis miseriis: & tantum ut restet (ut Poeta refert) transire malorum.* Ut ergo hujusmodi necessitatibus consuleretur, necessaria porro fuit, ut homines non vagi errarent, & palantes instar ferarum in solitudine, sed in societate viventes, invicem sibi adjumento essent. *Vae enim soli* (ait Sapiens) *quia si cederit, non habet sublevantem se: si autem fuerint multi, fovebuntur mutuo.* Atque adeo ex hoc capit. Arist. (2) admonet, non sine doctrina, & experientia, perfici posse ex parte intellectus, quæ in solitudine haberi minimè potest. Imò etiam hoc loco brutis animalibus ipsis inferiores esse videmur, quia illa necessaria sibi per se cognoscere possunt, homines autem nullatenus hoc possunt. Rursus etiam sermo intellectus est nuntius, & in hunc solum usum datum Arist. tradit, quo uno homo cæteris animalibus antecedit: qui extra hominum societatem nullus foret: atque adeo etiam, si fieri posset, si sapientia esset sine sermone ingrata, & infociabilis esset ipsa sapientia. Ita enim in Ecclesiastico habetur *sapientia abscondita, & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrinque?* (3) Quapropter, & in 1. Polit. Arist. ostendit hominem naturaliter esse Civilem, sociabilemque. Jam verò voluntas, cujus ornamenta sunt justitia, & amicitia, deformis verò omnino, ac velut manca, extra hominum confortia sit necesse est: justitia quidem nisi à multitudine exerceri non potest: amicitia verò, sine qua non aqua, non igne, non Sole (ut ait Cicero pluribus locis) utimur, & sine qua nulla virtus est secundum Arist. sententiam: sine vitæ communicatione omnis periit. Et si constaret humana vita, & sibi sufficeret, tamen in solitudine non nisi injocunda, & inamabilis esse posset. Nihil enim natura solitarium amat, omnésque, ut ait Arist. natura ferrimur ad communicationem. Si quis (inquit Cicero) *in Cœlum ascendisset, naturamque mundi, atque sydereum inspexisset pulchritudinem, insuavis illi sine amico administratio foret.* Quare, & Timon ille Atheniensis, qui

(1)
Job 14.(2)
2. Ethicor.(3)
Eccles. 41.

qui se instituto ab hominum communitate segregabat, inhumana brutalique natura ab Arist. 1. Pol. censetur, & inter feras hujusmodi homines, ponuntur. Sicut enim ait August. (1) *Ego enim eos non tantum homines, quam bestias dixerim, qui sic dicunt esse vivendum, ut nulli consolationi sint, nulli etiam oneri, vel dolori, qui nibil delectationis ex alterius bono concipient, nihil amaritudinis sua aliis perversitate inferant, amare nullum, amari à nullo curantes.* Cum itaque humanæ societates propter hunc finem constituta sint scilicet, ut alter alterius onera portaret, & inter omnes societates societas Civilis ea sit in qua commodius homines necessitatibus subveniant, sequitur, communitatem esse (ut ita dixerim) naturalissimam communicationem naturæ convenientissimam. Quanquam enim mutua officia sibi præstent, non tamen familia una sufficiens est sibi, & maximè adversus vim injuriamque propulsandam: quæ maximè causa videtur, & Cham, & Nemrod adduxisse, ut primi omnium homines in Civitatem cogerent ut legitur Genes. 10.

5 Patet ergo * fontem, & originem Civitatum rerumque publicarum, non inventum esse hominum, neque inter artificiata numerandum, sed tanquam à natura profectum, quæ ad mortalium tutelam, & conservationem hanc rationem mortalibus suggerit, atque ex eodem capite statit consequitur eundem esse finem, eandemque necessitatem publicarum potestatum. Si enim ad mortalium incolumitatem necessaria sunt concilia, & coetus hominum, societas nulla consistere potest sine vi aliqua, & potestate gubernante, & providente, idem omnino usus utilitasque est, & publicæ potestatis & communictatis, societatisque. Nam si omnes aequales essent, & nulli potestati subditi, unoquoque ex sua tentativa, & arbitrio in diversitatem tendente, necessario distraheretur Respublica, dissolvetur Civitas, nisi aliqua esset providentia, quæ in communiciaret consuleretque communi bono. Omne enim Regnum in seipsum divisum, desolabitur. Et ubi non est gubernator (ut ait Sapiens) dissipabitur Populus. Sicut

(1)
August. lib.
de Amicit.
cap. 8.

corpus hominum in sua integritate conservari, non posset, nisi esset aliqua vix ordinatrix, quæ singula membra in usus aliorum membrorum, maximè in commodum totius hominis componeret: fane ita in Civitate contingere necesse esset, si unusquisque pro suarum rerum utilitate, solicitus esset, & unusquisque civis publicum bonum negligeret. Habemus igitur finalem, & pòtissimam causam potestatis Civilis, & Secularis utilitatem, imò potius in gentem necessitatem, cui non nisi dii repugnant.

Efficientem * verò causam hujus potestatis ex dictis facile est intelligere. Si enim publicam potestatem ordinemus constitutam jure naturali, jus autem naturale Deum solum Auctorem cognoscit: manifestum evadit, potestatem publicam à Deo esse, nec hominum conditione, aut jure aliquo positivo contineri. Deus enim qui omnia in sapientia fecit, quiq; attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter, & cujus opera omnia ordinata sunt, ut ait Apostolus: hujus naturæ, & conditionis homines constituit, ut nisi in societate vivere non valeant. Imò (ut apud Ciceronem differit Scipio) nihil est illi Principi Deo, qui omnem mundum regit, & quicquid est in terris fecit acceptius, quam Concilia cujusque hominum jure societatis, que Civitates appellantur. Et si Republicæ societatesque Jure Divino, seu Naturali sunt constitutæ, potestates etiam, sine quibus Republicæ stare non possent. Idem de Jure Divino etiam, ut nullum dubium superesse possit, rationibus, & testimoniis confirmabimus. Et primò quidem Arist. 8. Physicorum, gravia, & levia à generante moveri afferit, non ob aliam causam, quam ob naturalem illam inclinationem, quam habent à generante, necessitatem ad motum. Si ergo Deus necessitatem istam atque inclinationem hominibus dedit, ut in societate, & sub alia potestate regente degere non possent, hoc ipsum Deo Auctori acceptum referre necesse est. Quæ enim apud omnes natura-
lia sunt, à Deo naturaliter sine dubio sunt: qui enim
dat

dat speciem, seu formam ut idem Arist. ait, dat ad speciem seu formam consequentia. Quamobrem etiam Paulus admonet: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

Constitutione * ergo Divina Respublica hanc potestatem habet: causa verò materialis, in qua hujusmodi potestas residet Jure Naturali, & Divino, est ipsa Respublica, cui de te competit gubernare seipsum, & administrare, & omnes potestates suas in commune bonum dirigere. Quòd sic probatur: Nam cùm de Jure Naturali, & Divino sit aliqua potestas gubernandi Rempublicam, & sublatu communi jure positivo, & humano, non sit major ratio, ut potestas illa sit in uno, quam in altero, necesse est, ut ipsa communitas sit sibi sufficiens, & habeat potestatem gubernandi se. Si enim prius quam in Civitatem homines convenienter, nemo erat aliis superior, non est aliqua ratio, cur in ipso coetu, seu Conventu Civili, quisque sibi super alios potestatem vendicaret: maximè cùm quilibet homo jure naturali habeat potestatem, & jus defendendi se. Si quidem nihil magis naturale quam vim vi repellere. Et certè non est aliqua ratio, cur hanc potestatem Respublica non objicit circa suos cives tanquam in membra ad integratem totius, & conservationem publici boni. Item hominem occidere, est Jure Divino prohibitum, ut patet in præceptis Decalogi: ergo authoritas occidendi oportet quod sit à Jure Divino, sed Respublica, ut ex usu, & consuetudine constat, habet authoritatem occidendi hominem: ergo habet à Jure Divino. Nec satis est dicere, quòd Jus Divinum non prohibet absolútè occidere hominem, sed occidere innocentem: quia conclusio est, quòd homini privato non licet occidere hominem, quamvis criminosum: ergo aliquam authoritatem habet Respublica occidendi hominem, quam non habet privatus homo: & illa non potest esse jure positivo: ergo Jure Divino.

Et

Et quia hæc potestas principaliter est in regibus, quibus Republica comisit vices suas, de regio Principatu & potestate disputandum est. De qua non desunt aliqui, etiam de numero Christianorum, qui non solum negant regiam potestatem esse à Deo, sed etiam omnes Reges, Duces, Principes, dicunt esse tyrannos, & hujus libertatis esse prædones, adeò infensi sunt omnibus dominationibus, & potestatibus, una dumtaxat Republica excepta: quod etiam probare conantur authoritatibus, & rationibus. Et primò quidem, quia homo conditus est in libertate. Non enim in illo fœlici statu innocentiae quisquam dominus fuisse, nec quisquam servivisset. Secundò quia hominibus à principio dictum est: *Dominamini pīcibus maris, & volatilibus Cœli.* Et rursus: *Fecit Deus hominem, ut pīceſſet pīcibus maris, &c.* nec dixit, hominibus. Tertiò, quia in lege naturæ inter cultores veri Dei nunquam legimus aliquem Principem fuisse. Quartò, quia Principatus ortum habuit à tyrannide: *Primum enim Nemrod, qui fuit ex posteritate reprobata à Noe, accepit tyrannidem, qui fuit filius Cham.*

(1) Nec Sancti Doctores hoc sub silentio præterierunt. Greg. enim contra naturam & magnum dicit esse, velle dominari unum hominem, cum naturali jure omnes homines sint æquales. Et Isidorus: *Communis (inquit) omnium pōſſeſſio, & una libertas juris naturalis est, propria uti libertate.* Quòd si ante legem Evangelicam regius Potentatus prohibitus non esset, saltem Christianos dicunt libertate donatos à Christo. Patet ex illo loco, ubi dicit Dominus: *Reges terræ, à quibus accipiunt tributum, à filiis suis, an ab alienis?* Respondit Petrus: *Ab alienis.* Ex quo, inquiunt, certum est, Christianos tributum non debere nisi ratione scandali. Et confirmatur per illud Apostoli: *Nemini quicquam debeatis, niſi ut invicem diligatis.* Item: *Nolite fieri servi hominum: empti enim eſtis pretio magno.* Et rursus ad Ephes. *Unus Dominus,* inquit, *una fides, unum baptisma.* Non ergo licet nos Christianos Principes superinducere. Unde homines factiosi, corrupti superbia, & ambitione, nihil mirum, si adversus Principes seditiones movent.

Ideò

(1)
Genef. 10.

Ideò * nos cùm omnibus sapientibus melius dicimus: Monarchiam, sive regiam potestatem non solum justam esse, & legitimam, sed dico Reges etiam à jure divino & naturali habere potestatem, & non ab ipso Republica, aut prorsus ab hominibus. Et probatur: Quia cùm Republica potestatem habeat in Reipublicæ partes, hæc autem potestas per ipsam multitudinem exerceri non potest (non enim commode posset leges condere, atque edicta proponere, lites dirimere, & transgressores punire) nec esse ergo fuit, ut potestatis administratio alicui, aut aliquibus commendaretur, qui hujusmodi curam gererent: & nihil refert, unian pluribus commendetur: ergo potuit commendari potestas, quæ eadem est, quæ Reipublicæ. Et authoritatibus probatur. Constat enim regnum non esse contrarium juri naturali, ut isti putant. Jus enim naturale est immutabile, ut Arist. probat s. Ethicor. & etiam habetur in decretis. Nam si regnum esset contra jus naturale, nullo seculo, aut ætate justum esse potuit. Cujus contrarium esse constat ex veteri Testamento, ubi laudatur Melchisedec Rex Salem, & Joseph Procurator Regni Pharaonis, & exactor tributorum, & Jacob vir justus regionem incolendam à Pharaone accepit, & Daniel cum sociis suis constitutus est à Nabuchodonosor Præfectus Provinciæ: quod utique viri sancti non admissent, si Regnum pro tyrannide reputassent. Et Deuter. 10. ponuntur leges, & conditiones Regibus, quibus regnaturi erant apud filios Israel, nec prohibentur Regem sibi constituere, sed tantum ne sit alienigena, qui constituendus esset, & ibi præcipitur, ut stet Sacerdotis præcepto, & decreto sub capitib[us] etiam poena: nihil autem interst[et] an sit Sacerdos, an Rex, dummodo eandem habeat potestatem. Et Levitæ constituuntur judicæ, qui potestatem haberent vitæ & mortis. Et in libris Regum quidam Reges ab ipso Deo constituti leguntur, alii ejus præcepto præpositi: quod utique nunquam Dominus fecisset, si contra jus naturale fuisse. Et Machabæi, viri fortissimi & sanctissimi ab omnibus reputantur, qui tamen suorum patrum Principatum, aut

aut delatum suscepserunt, aut justis de causis illud sibi vindicaverunt.

Est verò prorsus absurdum existimare aliquid esse contrarium juri naturali, aut divino, quod rerum humanarum administratione expedisset. Non itaque, ut sapienter ait Job: *Deus tanquam timidus abjicit potestatem, cùm ipse sit potens.* Nec libertas Evangelica (ut seditionis homines imperitae plebis auribus suggesterunt) regis potestati impedimento est. Ut enim alio loco ostenditur, nihil quod lege naturali licitum sit, Evangelio prohibetur: atque in hoc maximè libertas evangelica consistit. Quare si ante Evangelium civitatibus Reges sibi constituere licebat, non est aestimandum post Evangelium non licere. Et certè si Reges, legitimi Principes non essent, nunquam Apostoli Christi nobis ut illis pareamus, commendassent. Non enim Paulus (1) aliud agere videtur: *Omnis inquit anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Et iterum: *Non est potestas nisi à Deo.* Et *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Et multa alia in hanc sententiam. Item ad Tit. 3. (2) *Admone, inquit, illos Principibus & potestatibus subditos esse.* Et 1. Timoth. 2. *Obsecro autem primam omnium fieri obsecrationes pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt constituti, ut quietam & tranquilam vitam agamus.* Et 1. Petr. 2. cap. *Subjecti estote omni creatura propter Deum, sive regi, &c.* Videtur ergo quòd regia potestas sit non à Republica, sed ab ipso Deo, ut Catholicci Doctores sentiunt. Quamvis enim à Republica constituantur (creat nanque Respublica regem) non potestarem, sed propriam authoritatem in regem transfert, nec sunt duas potestates, una regia, altera communitalis. Atque ideo sicut potestatem Respublicæ à Deo, & à jure naturali constitutam esse dicimus, idem prorsus de regia potestate dicamus necesse est (quod satis consonum scripturaræ videtur) consuetudinique, quaे principes Dei, non Respublicæ ministros appellat. Salomon enim ait: *Per me Reges regnant.* Et Dominus Pilato respondit: *Non haberes potestatem adversum me ullam nisi tradita tibi esset desuper, id est*

(1)
Roman. 13.

(2)
Ad Tit. 3.

est de Cœlo. Errare ergo videntur authores concedentes Reipublicæ potestatem esse de jure divino, non autem regiam potestatem. Quòd si homines, vel Respublica non haberent potestatem à Deo, sed ex condicione omnes convenient, & pro bono publico vellent potestatem contra se constituere, illa quidem esset ab hominibus sicut est, quam Religiosi tribuunt Abbatii. Non ita verò est. Constituta est enim in Respublica omnibus etiam civibus invitis potestas seipsum administrandi, in quo officio civiles reges constituti sunt.

Sed dubitari potest, an * ita etiam sit de potestatibus quibus infidelium Respublicæ gubernantur: scilicet, an inter paganos sint legitimi Principes, & alii Magistratus. Et videtur quod non: quia si ex Christiano fieret quis infidelis, omni prorsus publica potestate, ut jura dicunt, privatur propter infidelitatem: ergo cùm eadem ratio infidelitatis maneat ei, impediet legitimum principatum, aut potestatem. Et Richardus, vir aliqui præstantissimi ingenii, in libro de Paupertate Christi, non solum infidelitatem, sed quodcumque mortale peccatum putat impedire omnem potestatem, & dominium, jurisdictionemque tam publicam quam privatam, & titulum, & fundamentum cuiuscunque potestatis credit esse gratiam: cuius rationes prætereo, quia infirmiores sunt, quād ut declaratione indigeant. Nec omnino est dubitandum quin apud ethnicos sint legitimi Principes, & domini, cùm Apostolus in locis supra dictis, obediendum potestatibus, & principibus, & toto tempore servire præcipiat, qui certè eo tempore omnes erant infideles. Et Joseph, & Daniel, paganorum Principes, procuratores, & ministri erant: nec aut Principes Christiani seculares aut Ecclesiastici hujusmodi potestate, & Principatu privari possent infideles, eo dumtaxat titulo, quia infideles sunt, nisi ab eis alia injuria profecta sit.

10. Et * tres quidem causæ publicæ potestatis secularis rectè explicantur per definitionem, quaæ ab autho-

Q

thoribus talis ponitur. Potestas publica est facultas, authoritas, sive jus gubernandi rempublicam civilem. Ex dictis facile patet probatio illius.

Quatenus ad publicam potestatem spectat, ostendimus publicas potestates esse à Deo, atque adeo justas, & legitimas: ex quibus sequitur probatio ultimæ partis conclusionis supra positæ, in qua dicebamus, nullam hujusmodi potestatem hominum consensu abrogari posse. Si enim homo cedere non potest juri, & facultati se defendendi, propriisque membris ex commodo suo utendi: ergo nec etiam potestati, cum hoc illi naturali, & divino jure competat. Itidem etiam Respublica nullo modo potest privari hujusmodi potestate tuendi se, & administrandi adversus injuriam, & suorum, & exteriorum, quod sine publicis potestatibus facere non potest: atque ita si cives omnes in hoc convenient, ut omnes has potestates amitterent, & ut nullis tenerentur legibus, nulli imperarent, pactum esset nullum, & invalidum, utpote contra jus naturale.

Ex superioribus infertur corollarium non contendum, his maximè, qui sub uno principatu, & regali degunt. Solent enim civitates, quæ sine rege sunt, & populari administratione reguntur jactare suam libertatem. Et corollarium est: Quòd * non est minor libertas in regali principatu, qui in Aristocratico, & Democratico. Sic enim distinguit Arist. 3. Ethic. principatus in Monarchiam, & Monarchiam in principatum unius Aristocratam, id est optimatum principatum, & Democratam, id est popularem seu multitudinis principatum. Dico ergo non esse minorem libertatem in regali principatu, quam in aliis. Probatur: Quia cum eadem sit potestas, ut supra probatum est, sive in uno, sive in pluribus sit, & tantum uni melius sit subjici quam pluribus (tot enim sunt domini quot sunt superiories) ergo non est minor libertas, ubi omnes uni sunt subditi, quam pluribus, maximè cum ubi sunt plures dominantes, plures sunt qui potestatem ambiant: & necesse est, ut fe-

seditionibus, & dissensionibus respublicæ sàpe laboret propter illorum diversas sententias. Nulla enim fides regni sociis, ait Poeta. Et Dominus per Prophetam. *Pastores multi demoliti sunt vineam meam.* Optimum ergo regnum est unius, sicut totus orbis ab uno Principe, & domino sapientissimo gubernatur.

Secundum corollarium quod ex superioribus potest inferri, est: Quòd * tota Respublica potest puniri licet pro peccato Regis. Unde si Rex injustum bellum inferret alicui Principi, potest ille, qui injuriam accepit, prædari, & alia jure belli persequi, & occidere Regis subditos, etiam si omnes sint innocentes: quia postquam Rex à Respublica constituitur, si quid ille insolenter comitat, imputatur Reipublicæ: teneatur enim Respublica non commitere hanc potestatem nisi ei, qui justè exerceat, & utatur potestate, alias periculo fe committrit.

Tertium corollarium: Nullum * bellum est justum, si constat geri majori malo Reipublicæ, quam bono, & utilitate, quantumvis aliunde suppeditant tituli, & rationes ad bellum justum. Probatur: Quia si Respublica non habet potestatem inferendi bellum, nisi ad tuendum se, resque suas, atque se protegendum: ergo ubi ipso bello attenuatur potius, atque atteritur, quam augetur, bellum erit injustum, sive à Rege inferatur, sive à Respublica. In iò cùm una Respublica sit pars totius orbis, & maximè Christiana Provincia pars totius Reipublicæ, si bellum utile sit uni Provincia, aut Reipublicæ cum damno orbis, aut Christianitatis, puto eo ipso bellum esse injustum, ut si bellum Hispaniarum esset adversus Gallos alias ex causis justis suscepimus, & alioqui Regno Hispaniarum utile: tamen cum majori malo, & jactura gerirur Christianitatis, puta quia Turcæ occupant interim Provincias Christianorum, cessandum estet à tali bello. Et hæc ad explicationem primæ conclusionis.

Secunda conclusio: Sicut * major pars Reipublicæ Regem supra totam Rempublicam constituere potest, aliis invitis: ita pars major Christianorum reliquis etiam

etiam renitentibus, Monarcham unum creare jure potest, cui omnes Principes, & Provinciæ parere teneantur. Prima pars hujus conclusionis satis ex superioribus patet. Si enim Respublica suam potestatem uni alicui mandare potest, & hoc propter utilitatem Reipublicæ, certum est non obstare dissensus unius aut paucorum, quominus cæteri providere possint bono Reipublicæ: aliás non esset sufficienter consultum Reipublicæ, si consensus omnium exigeretur, cùm ille in multitudine, aut vix, aut nunquam contingat. Satis ergo est ut major pars conveniat in unum, ut jure aliquid fiat. Item probatur efficaciter: Quia duabus partibus dissentientibus, oportet, ut prævaleat sententia alicujus partis necessariò. Postquam enim contradictoria volunt, & non debet prevalere sententia minoris partis: ergo sequenda est sententia majoris partis. Nam si ad creandum Regem requiritur consensus omnium, quare etiam non requiritur ad non creandum? Quare enim magis requiritur consensus omnium ad affirmativam, quam ad negativam?

Secunda pars est, quod hujusmodi Rex est super totam Rempublicam: volo dicere, quod in regio Principatu Rex est non solum supra singulos, sed etiam supra totam Rempublicam, id est etiam supra omnes simul. De qua Republica quamquam sunt inter Philosophos variae sententiæ, multaque disputentur, tamen ego probo illam partem conclusio nis nostræ. Quia si Respublica esset supra Regem, ergo esset Principatus Democraticus, id est populiari s, & sic non est Monarchia & Principatus unius: & hæc videtur esse sententia Aristot. 3. Polit. Item Respublica potest dare potestatem alicui, non solum supra singulos, sed etiam supra omnes simul, & ille haberet potestatem regiam, & non alia esset, quam adhuc Principatus unius, non Democraticus, aut Aristocraticus: ergo Rex est supra omnes. Item non appellatur à Rege ad Rempublicam: ergo non est major Respublica, nec superior.

Tertia pars conclusionis est, quod major pars Christia-

tianorum posset Monarcham constituere. Probatur. Nam tota Ecclesia est quodammodo una Respublica, & unum corpus. Juxta illud Apostoli: *Omnes unus corpus sumus.* Ergo habet potestatem se conservandi, & tuendi, rationemque optimam constitueundi, qua se melius ab hostibus defendere possit. Item cùm finis temporalis, ut alio loco uberior tractavit, sit sub spirituali, & ad illum dirigatur: si habere unum Monarcham, esset expediens ad defensionem, & propagationem Religionis Fidei Christianæ, non video cur non possint illi, ad quos spirituale spectat, cogere Christianos, ut unum Monarcham crearent, sicut in Fidei favorem Ecclesiastici Principes Hæreticos privant Principatu aliás legitimo. Item, quia aliquando genus humanum habuit istam potestatem, scilicet eligendi Monarcham, ut patet à principio antequam fieret divisio: ergo, & nunc potest: cùm enim illa potestas esset juris naturalis, non cessat. Ex hac conclusione infertur corollarium. Quod in liberis Civitatibus, ut sunt Venetiæ, Florentiæ, possit major pars eligere sibi Regem aliis contradictentibus. Et hoc verum videtur, non solum quia hoc manifestè expedit Reipublicæ: sed dato quod magis expediret Politia Aristocratica, aut Democratica. Nam postquam Respublica habet jus se administrandi, & id quod facit major pars, facit toto: ergo potest accipere politiam, quam voluerit, etiam si non sit optima, sicut Roma habuit Aristocraticam, quæ non est optima.

Tertia conclusio. Principum* Leges, & Constitutiones ita obligant, ut transgressores in foro conscientiæ culpæ rei sint: quam etiam vim parentum in filios, & maritorum in uxores habent præcepta. In hoc argumento, & pro materia hujus conclusionis multa afferri possent, nec dictu indigna nec inutilia, si tempus concederet. Sed ratione hujus oportunitatis toram rem quam paucis potero, expediam. Et primùm omnium, sunt qui putant leges nullam vim habere, ut earum transgressores culpa in foro conscientiæ teneantur, sed hanç solum obligationem in-

du-

ducere, ut Principes, & Magistratus legum violatores justè punire possint, negantque subditos ad aliquid aliud coram Deo teneri: sicut plerique Religiosi de suis Constitutionibus dicunt, quod obligant quidem ad poenam, non ad culpam, nec sine ratione infaniunt, sed probant rationibus, & argumentis non invalidis.

bis

Primò. Quia aliàs sequeretur, secularem potestatem esse spiritualem, si obligat in foro conscientiae. Secundò. Quia finis Reipublicæ, & potestatis Secularis est solum aliquid temporale, puta pacificus status, civiunque convictus: sed hoc nihil ad conscientiam: ergo. Tertiò. Quia esset omnino potestas Secularis altera parte manca, nam obligaret, & non posset obsolvere. Quartò. Quia tunc puniretur quis ~~vis~~ pro peccato: nam in hoc mundo punirent Principes, in alio autem Deus. Quintò. Non potest imponere poenam spiritualem: ergo nec obligare ad culpam, cum non videatur major ratio de uno, quam de alio. Sextò. Nam vel est in potestate Principis non obligare ad culpam, aut non. Si primum, contra. Quia Prælati spirituales possunt non obligare, ut patet in Religionibus. Si secundum, quomodo ergo constabit quando velint obligare, cum ipsi non explicit?

Sed his rationibus non obstantibus, quæ graves Doctores moverunt, non videtur mihi dubitandum quin Leges Civiles obligent in foro conscientiae, cum hoc aperte videatur Paulus testificari ad Romanor. 13. Potestate subditi estote non solum propter iram, sed propter conscientiam. Et Petrus dicit: Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi quasi præcellenti: quod etiam videtur nullo modo posse intelligi, si leges obligarent solum in foro contentioso, & non in foro conscientiae. Sed quoniam posset aliquis respondere, quod non sit idem obligare in foro conscientiae, & ad culpam, maximè cum Religiosi confiteantur se teneri suis legibus in foro conscientiae, quæ tamen ad culpam non inducunt. Ideò dico etiam, quod Leges Civiles obligant sub pena peccati, & culpæ æquæ ac leges Ecclesiasticae. Hoc pro-

probatur aperte ex dicto Pauli: (1) Qui autem resistunt: inquit, ipsi sibi damnationem acquirunt, non autem incurritur damnatio, nisi propter culpam: ergo legum transgressores incurront coram Deo veram cul-
pam.

(1)
Ad Rom. 13.

Ad majorem autem declarationem, & confirmationem istorum, est advertendum, quod * Lex Humana, & Divina in aliquo differunt, & in aliquo convenientiunt. Differunt, quidem: nam Lex Divina sicut à solo Deo fertur, ita à nullo alio, aut tolli, aut abrogari potest. Lex autem humana sicut per hominem constituitur, ita ab homine tolli, aut annullari potest. Differunt etiam quia in Lege Divina ad hoc quod justa sit, & per hoc obligatoria, sufficit voluntas Legislatoris, cum sit pro ratione voluntas. Ut autem Lex Humana sit iusta, & possit obligare, non sufficit voluntas Legislatoris: sed oportet quod sit utilis Reipublicæ, & moderata cum cæteris. Item etiam differunt, quia Divina firmius, & intensius obligat. In multis enim casibus obligat Lex Divina, ubi non obligat Humana. Nec ego aliam differentiam satis videre possem. Convenient autem in hoc, quod Lex Divina constituit aliquid in esse & genere virtutis aut vitii, ita, quod eo ipso, quod aliquid Lege Divina præcipitur est bonum, & officium, quod aliàs non esset: & eo quod prohibetur, habet quod sit malum, & vitiosum: quod aliàs non esset, ut exemplo de Baptismo patet, & de Confessione, & de aliis Sacramentis, in quibus non est alia bonitas, quam quod sunt à Christo præcepta. Et usus carnium, & aliæ quidem legalia in veteri Lege non habebant aliquid aliud vitii, nisi quod erant prohibita in Lege. Unde constat, quod nullum sit vitium, nisi quia prohibitum in Lege, nec virtus nisi quia præceptum, vel laudatum in Lege. Tota enim bonitas voluntatis humanæ, ut Doctores firmiter probant, est ex conformatitate ad voluntatem: & Legem Divinam, & omnis malitia ex deformitate ad Legem Divinam provenire, quæ est regula omnium actuum hu-

humanorum. Ita etiam Lex Humana habet vim constitutendi aliquid in esse virtutis, & ejus contrarium in esse vitii. Sic ut enim quia ebrietas est prohibita in Lege Divina, est intemperantia: ita jejunium est opus virtutis, quia eadem lege commendatur, & abstinentia à cibis quibusdam est virtus, quia præceptum est humana lege. Et ne exemplum afferamus solum de Ecclesiasticis Legibus, emere pecunia Magistratum est ambitionis quia prohibitum Lege Humana, Item sericum induere, est luxuriosum solum, quia prohibitum, supra terminum legis erogare in convivio, erit in temperantia, quod ante legem potuit esse temperantia, & magnificencia. Nec quicquam interest quantum ad hoc inter Legem Humanam, & Divinam, sicut enim meritum est in opere virtutis, ita culpa in opere vitii.

Ideo * sicut Lex Divina habet vim obligandi ad ¹⁷ culpam, ita, & Lex Humana. Quod ne voluntate dictum videatur, probatur sic. Lex Humana est à Deo: ergo eodem modo obligat sicut Divina. Assumptum probatur. Nam non solum opus Dei dicitur, quod se solo producit, sed etiam quod mediantibus causis secundis efficit: ergo non solum dicitur Lex Divina, quam ipse solus sancivit, sed etiam quam Dei potestate homines tulerunt: sicut Leges Pontificum dicuntur, non solum quas Papa per se tulit, sed etiam quas Papæ autoritate alii inferiores tulerunt. Ita enim vocantur Papæ Constitutiones Universitatnm, & Collegiorum quas constat Papam non fecisse per se, sed alii ejus autoritate condiderunt. Vel ut clarius probetur arguitur sic, supposito quod Papa habet auctoritatem condendi leges obligatorias in foro conscientiae. Si Papa committeret alicui, ut daret Leges alicui Communitati, præcipiens eis, ut obedirent, non ne præcepta Legati haberent vim obligandi in foro conscientiae? Ergo cum Deus dicat: *Per me Reges regnant, & Legum conditores iusta decernunt*, quare decreta illorum non obligabunt similiter in foro conscientiae? Et ut apertius constet, videtur omnino absurdum, concedere quod si Papa præcipiat, quod in hac Ci-

vitate omnes obediant Cardinali Legato, præcepta Legati obligarent ad culpam, ut omnes fatentur, & cum Christus præcipiat parere principibus, negare quod Principum leges obligent ad culpam. Et tandem qui concedunt Leges Pontificum obligare ad culpam, negare nullo modo possunt, quin etiam Leges Civiles obligent. Ita enim Dominus constituit Principes Seculares ad gubernandam Rempublicam Secularem, sicut Pontifices ad Spiritualem. Nec illud dictum Domini: *Qui vos spernit, me spernit*, solum ad Ecclesiasticos, sed etiam ad Civiles Magistratus spectat: nec minus diligenter in scriptura commendatur obedientia Principum Secularium, quam Ecclesiasticorum. Nihil ergo interest quantum ab obligationem, quod humanae sint Leges, aut Divinae, sicut æquè verum Sacramentum esset ab Apostolis, aut ab Ecclesia conditum, si eam potestatem habuissent, ac si à Christo constitutum esset: nec minus obligabat lex vetus, quæ tamen per Angelos fuit data, non à Deo per se, quam obligat Evangelica ab ipso Christo per se ipsum data: & hoc pro certo tenendum.

¹⁸ Dubitari autem potest * ad quam culpam obligent, ad mortalem, an ad veniale solum. Et quod obligent ad mortalem, aliquando satis constare potest ex verbo Pauli jam allegato: *Qui autem resistunt sibi damnationem acquirunt*. Item Dathan, & Abirom devorati sunt, quia restiterunt Moysi, & Aaron: non autem punirentur poena mortis pro culpa veniali.

In contrarium autem, quod nunquam obligent ad mortale, videtur. Nam si concurreret præceptum Divinum solum ad veniale obligans, cum quacunque lege humana, potius oportebit transgredi legem humanam, quam mentiri: si autem lex humana aliqua obligaret ad mortale, potius esset parendum illi, quam præcepto de veniali, cum mortale potius sit fugiendum.

Respondetur ad hoc dubium, grave ex paulo antedictis. Dicatum est enim quod quoad vim obligandi, idem est judicium de legibus humanis, & Divinis: ad considerandum autem quomodo, aut quantum obligant hu-

Dub. Arg.
pro part. affir
mat.

Arg. cont.

Resp. ad hoc
dub.

humanae leges, oportet eas considerare, ac si essent Divinae. Humana enim lex, quae si esset Divina, obligaret ad veniale, obligat etiam ad veniale, & quae si esset Divina, obligaret ad mortale, obligat etiam ad mortale. Dictum est namque quod quantum ad hoc nihil refert. Nam eodem modo obligant, ac si essent latæ à Deo, licet non ita firmiter. Sicut ergo inter leges Divinas aliquæ obligant ad mortale, & aliquæ ad veniale: ita etiam humanæ aliquæ ad veniale, aliquæ autem ad mortale obligant.

Sed * qualiter dignosci poterit, quando obligent ¹⁹ leges humanæ ad veniale, & quando ad mortale, cum Lex ipsa Civilis hoc non significet, imo nec Legislatores de hoc cogitabit, quando condidit legem. Respondetur, quod nec in lege quidem Divina, & maximè naturali, semper significatur, quod præceptum sit de mortali, & quod de veniali, & inter ipsa mortalia non significatur gravitas alterius ad alterum, id est quod illorum sit gravius. Sicut enim dicitur. Non occides, ita dicitur: Non furtum facies: Et, Non mentieris: Et, De omni verbo otioso tedienda est ratio: eadem ergo est regula, & ratio distinguendi gravitatem aliquis peccati. Totum siquidem relinquitur cogitandum ex parte materiae. Sicut in lege naturali, & divina illud aestimatur mortale, quod est contra honorem Dei, vel charitatem proximi, ut est blasphemia, homicidium id autem veniale, quod est difforme rationi, & legi, non autem est contra honorem Dei, aut proximi charitatem, ut verbum otiosum, & alia id genus. Sic etiam erit in legibus humanis, si enim aliquid statuantur, quod multum expedit ad pacem civium ad incrementum boni publici, ad honestatem morum: transgressio illius videtur mortale peccatum. Si autem quod instituitur, non sit adeo necessarium, sed velut quoddam leve, erit veniale. Exempla non ita sunt in promptu, sicut in Legibus Divinis: sed potest accipi de tributo, quod videtur omnino necessarium ad defensionem Reipublicæ, & ad alia publica munia, & opera: & ideo si quis non solveret, esse mortale, quare si nul-

nulla lex data esset à Deo, sed totam curam legum ferendarum mandasset hominibus, & esset Lex Civilis: Non occidis, & non mentieris: prima obligaret ad mortale, secunda ad veniale. Sicut nunc cum sunt Divinae Leges. Ita si quis contra Legem Civilem venaretur, aut indueretur byssō, non videtur mortale. Alia exempla commodiora ponи possent: nec enim pendet hoc ex voluntate Legislatoris, sed ex natura, & qualitate rei, & materiae.

Ex quo patet quantus est error juniorum quorundam Theologorum, dicentium gravitatem peccatorum sumendam esse, & considerandam ex quantitate obligationis, cum contrà omnino faciendum sit. Nam quantitas obligationis sumenda est ex quantitate materiae, nec naturaliter scimus majorem esse obligationem de non occidendo, quam de non furando, nisi ex ipsa materia, & non econtrario. Nec oportet respicere, an illud, quod præcipitur, aut prohibetur sit nunc, aut semel in magnum commodum, aut malum Reipublicæ, sed quale sit, si communiter, aut ab omnibus, aut multis fiat. Si enim prohibetur nequis pecunias extra Regnum portet, quicumque exportant, peccant mortaliter, quavis una exportatio parum noceat Reipublicæ. Sed quia si communiter fieret, exhaustiretur Regnum sat est, ut lex communis obliget ad mortale, sicut una fornicatio parum nocet, sed si passim fieret, multum noceret. Unde quilibet est mortalis. Sed contra dicta arguitur vehementer, quia si ex parte materiae est attendenda gravitas peccari: ergo lex non facit culpam. Si enim illa transgressio est in damnum Reipublicæ, post legem, ergo ante legem: ergo prius erat peccatum, & tam grave, sicut post legem.

Respondeatur primo, quod lex non solum obligat prohibendo, sed præcipiendo, & sic aliquid, quod ante legem erat bonum Reipublicæ, non tamen necessarium, lex potest præcipere, & sic post legem transgressio illius erit peccatum, quod prius non erat peccatum.

Secundò dico, quod, ut patet in exemplis propositiis,

Arg.

R. 2

tis, potest esse aliquid, quod sit ante legem malum in aliquo: & in aliquo non: post legem autem illud erit in omnibus malum: quia fuit ratio sufficiens prohibendi omnibus, verbi gratia, ne portarent sericum, vel auream vestem, quod erat quidem prius malum in paupere nobili: post legem autem in omnibus, quia fuit sufficiens ratio prohibendi omnibus, licet nullum esset antea de se inconveniens, quod aliquis de magnatibus haberet vestem auream, aut sericam.

Sed adhuc supereft dubium: * Si Rex vellet non obligare ad culpam, an posset?

Respondetur, quod non est dubium, quod possit, sicut potest Ecclesiasticus Legislator, qui quandocumque facit aliqua statuta, sine quacumque obligatione, ut Prælatus Religiosorum inter fratres suos. Esset enim contra rationem dicere, quod constitutiones Prælati Ecclesiastici non semper obligent ad culpam, & secularium non possint non obligare. Aliquando enim Legislator, sive Ecclesiasticus, sive secularis non vult in suis legibus exigere obedientiam debitam à subditis, sed simpliciter ordinat quid faciendum sit, dicens, & dirigens potius, quam præcipiens: qualiter multa videntur esse in legibus & pragmaticis civilibus, & Ecclesiasticis, sicut non semper cum petit pecuniam creditor, exigit tanquam volens obligare.

Quæst. Quæritur tandem: * An leges civiles obligent Legislatores, & maximè Reges. Videtur enim aliquibus quoniam non, cum sint supra totam Rempublicam, & nullus possit obligari, nisi à superiore: sed certius, & probabilius est, quod obligentur. Quod probatur primo: Quia hujusmodi Legislator facit injuriam Reipublicæ, & reliquis civibus, si cum ipse sit pars Reipublicæ, non habeat partem oneris, juxta personam tam suam & qualitatem, & dignitatem. Sed ista obligatio est indirecta, ideo aliter probatur. Nam eandem vim habent latæ leges à Rege, ac si ferrentur à tota Republica, ut supra declaratum est. Sed leges latæ à Republica obligant omnes; ergo etiam si ferantur

à Rege, obligant ipsum Regem. Et confirmatur: Quia in Aristocratico Principatu senatus consulta obligant ipsos Senatores authores illorum, & in populari regimine plebiscita obligant ipsum populum: ergo similiter leges regiae obligant ipsum Regem: & licet sit voluntarium Regi condere legem, tamen non est in voluntate sua non obligari, aut obligari. Sicut in pactis. Libere enim quisquis paciscitur, pactis tamen tenetur.

Ex omnibus dictis infertur corollarium, quod jus gentium non solum habet vim ex pacto & condictio inter homines, sed etiam habet vim legis, habet enim totus orbis, qui aliquo modo est una res publica, potestate ferendi leges, æquas, & convenientes omnibus, quales sunt in jure gentium. Ex quo patet, quod mortaliter pecant violantes jura gentium, sive in pace, sive in bello, in rebus tamen gravioribus, ut est de incolumitate legatorum, neque licet uni regno nolle teneri jure gentium, est non latum totius orbis autoritate.

22 Circa tertiam conclusionem dubitatur: Utrum * cessante ratione legis, cessef obligatio, ut (exempli gratia) prohibetur lege, ne quis noctu telum portet, & ratio ejus est propter nocturna pericula, ego autem scio nullum esse propter me periculum, an sim in culpa arma ferendo.

Dubium.

Respondetur: Dupliciter potest ratio legis cessare uno modo: quia in universali cessat ratio, propter quam lex lata est: ut si tempore belli prohibeantur arma ad Gallos deferri, tempore pacis lex non obligat: nam eadem ratione requiritur ut lex obliget, ut & duret, & ad hoc quod feratur, si deficit, ergo ratio ad ferendum: ergo etiam ad conservandum illam. Et confirmatur: Quia per easdem causas res corruptitur, per quas generatur. Item si lex non est utilis Reipublicæ, jam non est lex. Secundo potest cessare ratio in particulari quo ad aliquem. Non tamen quo ad omnes absolutè, vel quoad plures, ut in casu positivo, & tunc nihilominus etiam talis obligatur lege. Quia enim sequuntur sæpe pericula ex armis nocturnis, est sufficiens

cien's ratio, ut omnibus prohibeatur, alias lex nullius esset efficacia, cùm unusquisque putaret legem non pro se esse positam, sed propter alios: & ita in aliis præceptis non ratio particularis, sed universalis est attendenda.

Dubium.

Dubitatur * de tyrannorum legibus, an obligent,²³ & videtur quod non habeant potestatem aliquam.

In contrarium est: Quia cùm Respublica opprimitur à tyranno, & non sit sui juris, nec possit ipse ferre leges, nec jam ante datas exequi, si non pareret tyranno, jam Respublica interiret.

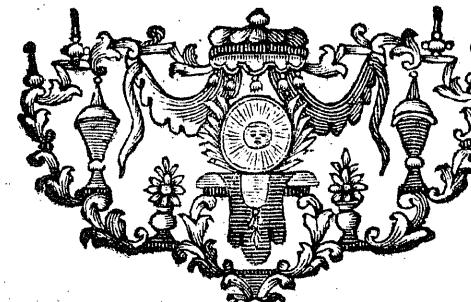
Certè videtur, quod leges, quæ sunt convenientes Reipublicæ obligent, etiam si ferantur à tyranno, non quidem quia à tyranno, latæ, sed ex consensu Reipublicæ, cùm sanctius sit ut serventur leges à tyranno latæ, quam quòd nullæ serventur. Et profectò esset in apertam perniciem Reipublicæ, si Principes, qui non habent justum titulum, occuparent regnum, quòd nulla essent judicia, nec aliquo modo possent malefactores puniri, aut coerceri, cum non sit tyrannus Judex legitimus, si leges ejus non obligant.

Ultima pars conclusionis est: Quod * præcepta parentum eodem modo obligant, sicut leges civiles, & præcepta maritorum in uxores. Probatur, de filiis. Nam sicut præcipitur obedire præpositis ita commendatur obedire parentibus: ut patet ex illo: *Filii obedite parentibus.* Ephes. 6. & Colos. 3. (1) Ergo si est culpa non parere præpositis, etiam erit peccatum non obedire parentibus. Et ad Roman. 1. inter crimina & peccata, in quæ Deus dicit permisisse gentes incidere, annumeratur, & hoc: *Parentibus non obedientes.* Item, quia leges præcipiunt obedientiam parentum: ergo si leges obligant ad culpam etiam erit culpa, non obedire parentibus. Et certè hoc videtur inclusum in illo præcepto de honoratione parentum, & sic ut supra dictum est, quod leges aliquando quidem obligant ad mortale, aliquando verò ad veniale, ita videtur dicendum de præceptis parentum. Unde certè si pater aliquid præcipiet, quod multum refert ad administrationem familie, trans-

(1)
Ad Ephes. 6.

transgressio illius videtur mortalis, imo etiam in iis, quæ spectant ad dispositionem ipsius filii. Sed sicut dictum est, quod non omnis lex obligat ad culpam, puta illa, in qua Rex plus dirigit, quām præcipit, multo magis hoc habet vim de parentibus, qui non semper volunt exigere debitum obedientiæ, sed solùm præcipientes aliquid, volunt significare voluntatem suam.

Advertendum tamen est, cùm familia sit pars reipublicæ, quòd leges possunt determinare, in quibus filii teneantur obedire parentibus, & in quibus non oporteat, sicut determinaverunt usque ad quam etatem, & sic in aliis non erit culpa non obedire parentibus: sic etiam ad leges spectat determinare quā poena posset castigare pater filium inobedientem & coercere ne ultra liceat patri progredi. De præceptis autem virorum circa uxores hrobari potest. Nam alias non poterit constare familia, nisi sit unum caput, cui cæteri parere teneantur: hoc autem est vir, qui est caput domus & uxoris, ad Ephes. 5. Et ibidem: *Mulieres suis viris subditæ sint sicut Domino.* Et postea dicit: *Uxor autem timeat virum suum.* Item quia leges hoc jubent, ergo tenentur obedire, & etiam ad leges spectat quomodo, & quousque uxor teneatur obedire viro, & an possit vir uxorem verberibus castigare, sicut de filiis diximus determinate.

RE-

REVERENDI PATRIS FRATRIS
FRANCISCI A VICTORIA.

D E P O T E S T A T E P A P Æ,
& Concilii Relectio cum quæstione: Utrum
Concilium Generale possit facere decreta,
& leges condere, quas nec Summus Pon-
tifex possit immutare, vel per dispen-
sationem, vel prorsus per abro-
gationem.

Locus relegendus est apud Joann. Pasce
oves meas. Joan. cap. ult.

S U M M A.

1. *Papa in quo genere decretorum aut canonum nihil pos-
sit immutare dispensando, & multo minus abrogan-
do.*
2. *Concilium si declarat aliquid esse de fide, aut de ju-
re divino: Papa in hoc nihil potest declarare, aut
immutare maxime si tale jus spectet ad fidem, vel ad
mores Ecclesie universalis.*
3. *Papa posset dispensare in legibus, & statutis Concilii
generalis.*
4. *Summus Pontifex potest non solum dispensare institu-
tis Conciliorum, sed in totum aliquando abrogare ta-
lem legem, vel statutum.*
5. *Papa non obstante decreto irritante Concilii, posset
dispensare in statutis ejus.*

Pax

D e P o t e s t a t e P a p æ, & C o n c i l i i.

6. *Papa dispensando in legibus, & decretis, tam Con-
ciliorum, quam aliorum Pontificum, posset errare, &
graviter peccare.*
7. *Papa non licet dispensare in legibus, & decretis Con-
ciliorum pro suo arbitrio, & sine causa rationabili,
etiam ubi nihil continent juris divini.*
8. *Papa multo minus potest abrogare sine causa ratio-
nabili decreta Concilii, quam in eis dispensare.*
9. *Lex aliqua etiam positiva, posset esse in Ecclesia, &
forte aliquæ tales sunt, in quibus expediret, ut nun-
quam dispensaretur.*
10. *Concilium quando, & in quo casu posset declarare,
& determinare, & etiam statuere, ut in aliqua lege
ecclesiastica nunquam dispensaretur.*
11. *Concilium videtur non posse errare in determinatio-
ne, quod in aliqua lege Ecclesiastica nunquam dispen-
setur.*
12. *Concilii facta determinatione, quod nunquam in alt-
qua lege Ecclesiastica dispensetur, an liceret unquam
Papa dispensare in tali lege, & utrum dispensando ex
quacunque causa, peccaret mortaliter.*
13. *Decretum si fieret à Concilio, quod in aliquibus
legibus ecclesiasticis nunquam dispensaretur, non de-
beret apponi in multis legibus, sed solum in paucis,
bisque gravissimis, & valde necessariis.*
14. *Decreto factò, per Concilium, quod in aliqua lege
Ecclesiastica nunquam dispensetur. Si illo non obstan-
te Papa dispensaret, utrum teneret factum licet ma-
le ficeret.*
15. *Sicut Papa peccaret dispensans contra decretum Con-
cilii, ita etiamsi peccaret, qui petit dispensationem,
& utens illa.*
16. *Pontificis dispensationes, sunt in duplice differentia,
& quæ sint.*
17. *Papa quid possit, aut quid non possit, non spectat
ad subditos determinare, aut examinare.*
18. *Papa mandatum, non semper obligat subditos ad pa-
rendum.*

S

Pax

19. Papa si dispensaret, in quo casu subditi non tene-
rentur parere dispensationi.
20. Papa non deberet agreferre, sed potius gaudere, quod
fieret aliquod decretum à Concilio, quo caveretur, ut
in aliqua lege Ecclesiastica nunquam dispensaretur.
21. Papæ mandatis, an liceat resistere per appellationem
ad futurum Concilium.
22. Pontificis mandatis resistere, & non parere, non vi-
detur permittendum cuicunque privato sua autorita-
te, etiam si hujusmodi mandata essent contra deter-
minationem Concilii.
23. Papa si facta declaratione, & decreto à Concilio
contrarium mandaret, quid agendum.
24. Concilium, quando, & in quo casu posset convocari,
& congregari contra voluntatem Papæ.
25. Concilium quæ maximè debeat caverre, si quando
decretem aliquod effet faciendum, ut Papæ authori-
tas illibata conseretur.

Argumenta
pro parte af-
firmativa.

PRO parte affirmativa quæstionis arguitur: Quia Concilium est supra Papam, ergo Papa non potest immutare decreta illius. Consequentia patet, quia pars in parem non habet imperium, cap. *Innotuit*, de Electione. Ergo multo minus inferior in superiore. Antecedens est communis sententia Parisiensium, & multorum Doctorum. Et confirmatur consequentia: Quia aliæ eadem ratione posset defendi, quod Episcopus posset dispensare in legibus Papæ, immo & in legibus Conciliorum. Si enim Papa cum sit inferior, nihilominus potest dispensare, aut abrogare legem Concilii: ergo non obstabit etiam, quod Episcopus licet sit inferior, possit etiam dispensare. Et confirmatur iterum, saltem recepta illa opinione de superioritate Concilii, videtur omnino sequenda pars affirmativa: sed illa opinio est probabilis, ergo etiam hæc. Confirmatur: Quia dato quod sint partes potestates, pars in parem non habet imperium, ut in dicto cap. *Innotuit*. Ergo non potest tollere quod

Con-

Concilium sancivit. Unde videtur, quod Concilium in hac causa posset dicere Pontifici, quod Hebrei responderunt Moyli: *Quis te constituit Principem, & Ju- dicem super nos?*⁽¹⁾ Et summus Pontifex debet meminisse illius responsi Domini nostri: *Quis me constituit Ju- dicem super vos?*⁽²⁾

In contrarium est: Quia dispensatio & abrogatio legis tempore & loco opportuno est pascere gregem. Omnis enim actus jurisdictionis est actus Pastoris. Sed summus Pontifex est universalis Pastor, juxta verba proposita Joan. 21. (3) *Pasce oves meas.* Et in Concilio Calcedonensi acclamatum est Pontifici Leoni: *Apostolico œcuménico in universali.* Et Matth. 18. (4) *Quodcumque solveritis super terram, &c.* Sed dispensare est solvere obligationem: ergo.

Notandum primò quod (ut ponit Herveus d. 47.) prim. sent. differentia est inter abrogare, & dispensare, & interpretari, pro quo vide Sylvestrum, in verbo *Pa- pa*, §. 16.

Notandum secundò quod omnes Doctores distin-
gunt, specialiter S. Thom. quodlibet. 4. art. 13. & mul-
tis aliis locis, quod duplex est genus canonum & de-
cretorum, sive sint Conciliorum, sive sint Sanctorum
Patrum, & est unum genus canonum revera de jure di-
vino, sicut qui pertinent ad Articulos Fidei, & ad
substantiam Sacramentorum, aut qui necessariam &
manifestam habent connexionem ad legem divinam,
seu naturalem, & pertinentia ad bonos mores.

Et ut certo ordine, ac more theologico proceda-
mus, sit prima propositio. In * hoc genere decreto-
rum, aut canonum Papa nihil potest immutare dispen-
sando, & multo minus abrogando. Conclusio est om-
nium Theologorum absque controversia, quicquid
Canonistæ disputent. Et ponit eam S. Thom. in multis
locis, ut in quodlib. ubi supr. & in primo Sentent. d. 47.
& in 3. Sentent. d. 37. vide verba ejus 1. 2. q. 27. art. 4.
ad tertium, & q. 100. art. 8. &c. potest breviter probari,
quia ius naturale est immutabile, & ut habetur in
Decretis, d. 5. cap. 1. naturale ius semper permanet. Et

S 2

Efai.

(1)
Exod. 2.
(2)
Luc. 12.
Argumenta
pro parte ne-
gativa.

(3)
Joann. 21.
(4)
Matth. 18.

Esai. 24. contra eos qui temere tentaverunt immutare jus naturale, dicitur: *Quod transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt foedus sempiternum, &c.* Sed jus divinum etiam positivum habet eandem vim sicut naturale, quia jus naturale non habet vim, nisi quia latum est auctoritate divina: alias non esset obligatorium, quicquid dicat Gregorius: cum obligatio esse non possit nisi a superiore: ergo simpliciter in jure divino non cadit dispensatio humana.

*Argumenta
contra banc
propositionem.*

Pro majori tamen & breviori declaratione arguo contra istam propositionem. Primo, Papa potest dispensare in matrimonio rato non consummato, & insolubilitas matrimonii est de jure divino: ergo potest dispensare in jure divino. Major probatur: Quia votum solemne dirimit matrimonium ratum, ut patet in cap. *Ex publico*, de conversione conjugatorum. Sed votum solemne est de jure positivo, ut patet in cap. unico de Voto in 6. Ergo jus positivum tollit jus divinum. Minor patet ex illo: *Quos Deus coniunxit, homo non separat.* (1)

(1)
Matth. 19.
& 1. Cor. 7.

Secundo argumento: Papa dispensat in gradibus prohibitis jure divino: ergo. Antecedens pater. Quia accipere reliquam fratris est prohibitum jure divino, ut patet Levit. 18. *Uxorem fratris sui nullus accipiat.* (2) Et eodem modo accipere amitam, vel materteram ibidem expressè prohibetur: & tamen Papa dispensat in istis: ergo.

(2)
Levit. 18.

Tertio: Papa dispensat in voto saltem simplici, ut patet ex usu, & in titulo de voto & voti redemptione: & tamen servare votum est de jure divino: *Si quid vorasti, ne moreris reddere, displicer enim Deo infidelis & stulta promissio.* Ecclesiast. 5. Idem expressè Deuter. 23. (3)

(3)
Eccles. 5. &
Deut. 23.

Quarto: Papa dispensat cum bigamo & homicida, sed tales sunt irregulares de jure divino, ut patet 1. Timot. 3. *Oportet Episcopum unius esse uxoris virum, non percussum.* (4) Quod Glossa, & omnes Doctores intelligunt de Presbyteris: quod patet, quia statim subdit, *Diaconos similiter pudicos, nulla alia mentione fac-*

facta de Presbyteris. Confirmatur. Quis talis irregularitas non tollitur per Baptismum, sicut aliæ irregularitates, ut Doctores dicunt in 4. dist. 27. Ex auctoritate Augustini, Ambrosii, & omnium Doctorum Theologorum, & Canonistarum. Et quod possit dispensare cum bigamo, tenet S. Thom. in 4 dist. 27. q. 3. art. 3. & in quodlib. 4. q. 13. Et Doctores, extra de bigamis cap. *Nuper, & cap. final.* & d. 34. cap. *Lector.* Glos. dicit Lucium, Papam dispensasse cum Archiepiscopo Panormitano bigamo. Et cum homicida posse etiam dispensari, tenet Abbas in cap. *Sicut dignum, de homicid.* Dicens Communiter hoc teneri per Doctores: nec de hoc dubiant Theologi.

Quinto. Papa est Vicarius Christi ex themate: *Passe oves meas.* Et ex illo: *Quocumque solveris super terram, &c.* Et habetur in cap. *Inter corporalia, de translatione Episcopi*, & in cap. 1. de homicidio in 6. Imò Paulus de omnibus Apostolis ait: (1) *Pro Christo fungimur legatione, &c.* Et Dominus expressè: *Qui vos audit, me audit, &c.* Et sicut misit me Pater, ita, & ego mitto vos. Sed Vicarius, & Delegatus potest quicquid potest principalis, nisi sit ei prohibitum specialiter, ut Extrav. de Officio Delegati, & de Officio Vicarii, per totum. Sed non invenitur ubi sit prohibita hæc dispensatio Papæ: ergo. Confirmatur. Quia Apostoli dispensaverunt in Lege Divina, aut in Baptismo: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti,* ipsi enim baptizabant *in nomine Iesu.* Et Petrus occidit Ananiam, & Sapphiram. Act. 5.

Ad primum igitur argumentum communis Schola Theologorum in 4. dist. 27. negat majorem, scilicet quod Papa possit dispensare: sed in contrarium sunt multi Doctores Canonistarum, in d. cap. *Ex public.* Et cum illis Cardinalis Cajetanus in particulari Opusculo super hoc: & nostris temporibus dicitur factum à Clemente VII. sed nihil refert quam opinionem teneamus, si enim Canonistarum, consequenter oportet dicere, quod insolubilitas Matrimonii ante consummationem

(1)
2. Ad Cor. 6.

142 *De Potestate Papæ, & Concilii.*

(1)
Matth. 12.

non est de Jure Divino : & illa verba Salvatoris , (1) exponuntur de Matrimonio jam consummato : quamvis aliter posset responderi , ut dicemus in solutione ad quartum. Si verò opinionem Theologorum teneamus, quæ probabilius videtur , quia aliæ partes per se possent ditimere Matrimonium , & Matrimonium sequens teneret , etiam inter Fideles , &c. Tunc ad rationem de ingressu Religionis dicimus , quod hoc est de Jure Divino , quod professio dirimat Matrimonium , quod Jus Divinum constat ex autoritate Dei , & usu Ecclesiæ. Votum autem solemne est de jure positivo quantum ad determinationem , & modum , puta qua etate , & quo ordine , quo tempore , &c. sed non quantum ad substantiam suam.

Ad secundum argumentum aliqui , ut Archiepiscopus Florent. 3.p. tit. 1. cap. 14. & Palud. in 4. dist. 40. videntur tenere , quod in omnibus gradibus prohibitis in Levitico Papa non possit dispensare. Et hoc reputat Sylvester probabilius. Sed oppositum est longe probabilius , ut tenet Cajet. 22. quæst. 154. art. 9. & determinatum fuit Romæ his diebus in causa Regis Angliae. Et ideo hanc opinionem tenendo , respondeatur ad argumenta , quòd præcepta veteris legis , quæ non sunt de jure naturali , omnia cessaverunt , nec plus habent vim obligatoriam præcepta judicialia , quam ceremonialia , ut omnes Doctores tenent , & necessarium est tenere , quia Paulus ita determinat ad Heb. 7. *Translato enim Sacerdotio , necesse est , ut translatio Legis fiat* , quod habetur in cap. *Translato de Constitutionibus* , & tenet S. Thomi. in 12. quæst. 103. art. 3. Probat enim ibi Paulus , quòd Sacerdotium Christi est aliud à Sacerdotio veteris legis , & per consequens quod lex vetus expiravit : & idem probat ad Heb. 8. per hoc quod Dominus vocat Testamentum novum : ex quo arguit Paulus , quod antiquum Testamentum interiit. Dico ergo , quod aliqui gradus prohibiti in Levitico , non sunt de jure naturali. Imo Cajetanus tenet , quod nullus præter primum in linea recta.

Ad tertium , nota quod propter argumentum hoc

mul-

143 *De Potestate Papæ, & Concilii.*

multi tenent , quod Papa propriè non potest dispensare in votis. Quia dispensatio propriè , ut suprà diximus , est relaxatio juris , & obligationem voti certum est non esse de jure positivo : ergo dispensatio voti est relaxatio Juris Divini : quod videtur durum. Unde dicunt , quod nunquam potest dispensare in voto , nisi vel votum ipsum fiat , aut sit illicitum vel inutile , aut majoris boni impedimentum : hoc autem non est relaxare Jus Divinum , sep interpretari , quod non est propriè dispensare. In illis enim casibus re vera tale votum non est obligatorium Jure Divino. Imò si constat , quilibet potest proprio arbitrio non implere tale votum. Et hujus Sententiae videtur fuisse S. Thom. in 2. 2. q. 88. art. 10. ad 3. Ubi diserte determinat , quod non cadit dispensatio in voto , nisi quia est simpliciter malum aut inutile , aut majoris boni impedimentum. Imò hoc dicit esse propriè dispensationem. Et utinam hæc opinio non sit vera.

In contrarium tamen est communis opinio , scilicet quod potest etiam tollere obligationem. Et probatur. Irritatio voti est de jure positivo , & non divino jus enim positivum dat licentiam parentibus usque ad certam ætatem : & tamen irritatio non interpretatur , sed verè tollit obligationem voti. Et tunc ad argumentum respondentis aliqui , quod duplex ex Jus Divinum , quoddam absolutum , & independens , quod scilicet , non supponit actum humanum , ut præceptum de Baptismo , de Eucharistia , quo omnes obligantur , nec ejus obligatio pendet ex humano actu , aut judicio. Aliud est dependens ex humano actu , quod scilicet non obligat nisi mediante actu humano. Nullum enim Jus Divinum obligat ad ingrediendum Religionem , sed si quis promittat eam , obligatur Jure Divino implere promissum.

Ex qua distinctione respondeatur ad argumentum , quod in Jure Divino non dependenti non potest Papa dispensare , sed bene in Jure Divino dependenti. Quia habet potestatem tollendi id quod per hominis voluntatem inductum est. Probabilis est iste modus

¶44 De Potestate Papæ, & Concilii.

dus respondendi, sed qui possit tamen impugnari.

Melius tamen videtur respondere, ut respondet S. Thom. in 22. quest. 88. art. 10. ad 2. ubi sic arguit. *In iis, quæ sunt in lege naturæ, & in preceptis divini non potest per hominem dispensari, & præcipue in preceptis prime Tabulae. Sed implere votum est de Lege Naturæ, & Lege Divina, ut suprà probatum est. Ergo in voto dispensari non potest. Respondetur quod sicut de jure naturæ tenetur homo implere votum, ita, & ex iisdem tenetur obedire superioris legi, & mandato. Et tamen cum dispensatur in aliqua lege humana, non sit ut legi humanae non obediatur, quod est contra legem naturæ, & mandatum Divinum: sed fit, ut hoc quod erat lex, non sit lex in hoc casu: ita etiam auctoritate superioris dispensantis fit ut hoc quod continetur sub voto, non contineatur in quantum determinatur in hoc casu, hoc non esse congruam materiam voti. Et ideo Prælatus sic dispensans, non dispensat in precepto juris naturalis vel divini, sed determinat id quod cadebat sub obligatione deliberationis humanae: quæ non potuit omnia circenspicere. Unde patet, quod Sanct. Thom. facit idem judicium de voto, & de lege humana, ita ut talis obligatio sit quasi peculiari legi iste obligaretur: & ita dispensatio in voto est dispensatio in actu humano. Itaque videtur quod duplex sit obligatio Divina, & humana. Humana etiam est duplex, ex lege, & ex voto.*

Aliter potest dici, quod cum votum non sit nisi promissio quædam. Idem videtur dicendum de hac promissione, & de aliis. Qui enim promisit aliquid tenetur servare promissum de jure naturali, ut S. Thom. dicit in 22. q. 88. art. 3. ad 1. In promissione autem humana potest ille, cuius interest, remittere, & liberare promittentem à redditione promissi. Hoc autem non est abrogare, vel dispensare in Lege Divina, & per consequens nec si superior in hoc dispensat, est dispensare in Lege Divina, & si Deus ipse remitteret votum, non esset dispensatio in Lege Divina de impletione voti. Ita ergo quia Papa habet Vices Dei, potest remitte-

re

De Potestate Papæ, & Concilii.

¶45

re debitum ex rationabili causa, nec ex hoc dispensat in Lege Divina. Confirmatur. Episcopus potest dispensare in voto, ut certum est, & sic dato, quod disputetur de Papa, non dubitatur quod Episcopus non possit dispensare in Lege Divina. Et sic propter dispensationem voti non oportet dicere, quod Papa possit dispensare in Lege Divina.

Ad quartum breviter, & faciliter respondetur, quod in Scriptura Sacra sunt aliqua decreta, & mandata Juris Divini, id est auctoritate Divina lata, quamvis ab Apostolis, sicut de Extrema Unctione dicunt Doctores, quod est Sacramentum Juris Divini, sed promulgatum Jacobi 5. Et Apostolus: (1) *Iis qui Matrimonio sunt juncti, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere.* Alia sunt statuta ab Apostolis ipsis, ut Paulus statim ubi suprà: *Nam cæteris dico ego, non Dominus, si quis habet uxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.* Et non est dubitandum, quod Apostoli multa disposuerint sua auctoritate, sicut nunc Pontifices faciunt. Et Paul. (2) *Cùm venero, cætera disponam.* Et in his non est dubitandum quin successores Apostolorum habeant auctoritatem dispensandi hujusmodi, ergo sunt statuta de bigamia, & homicidio. Et de utroque paret primò. Quia irregularitas illorum non est de jure naturali absolute, ut constat: in nova eutem lege non sunt præcepta negativa, aut prohibitiva, nisi juris naturalis, ut docet S. Thom. 12. q. 108. art. 1. & ideo dicitur lex libertatis Jacobi 1. & 2. Et irregularitas homicidii tollitur per Baptismum, dift. 5. cap. *Si quis per Baptismum.* Secundum Innocentium, Gofredum, & Guillielmum, & omnes Theologos, in 4. d. Si vero esset de jure naturali aut Divino, tolli non posset ergo. Et præterea si homicida, aut bigamus ordinaretur etiam absque dispensatione, manet ordinatus, & reciperet characterem, ut Doctores determinan in 4. Ergo illa irregularitas non est de Jure Divino, alias non teneret factum. Sicut si mulier ordinaretur, non teneret ordinatio, nec valeret; & sic Papa potest dispensare, cum sit de jure positivo. Confirmatur. Illa quæ conf.

T.

(1)
1. Ad Cor. 7. 1.

(2)
1. ad Cor. 1. 1.

constituta sunt ab Apostolis, non sunt de Jure Divino: quia etiam in Concilio Apostolorum Actorum 15. dicitur: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis, quam haec necessaria, ut abstineatis ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato.* Jam vero haec lex nulla est: non potuisset autem cessare fuisset de Jure Divino: ergo.

Ad quintum respondeatur, quod verum est, quod Papa est Vicarius, & Legatus Christi. Et nego consequiam: non enim infertur. Est Vicarius Christi, ergo potest quicquid potest Christus: nec unquam aliquis tribuit hanc licentiam Papæ. Et ad probationem respondetur, quod econtrario Vicarius non habet quod non prohibetur, sed solum quod conceditur. Christus autem non concessit solutionem, aut relaxationem mandatorum suorum, sed solum ministerium, & dispensationem illorum, ut ait Apostolus: (1) *Quid igitur est Apollo, quid vero Paulus? Ministri ejus, cui credidisti.* Et cap.4. *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores, &c.* Et officium Apostolorum Paulus semper vocat ministerium, & 2. ad Corinth. 6. *In omnibus exhibeamus nos sicut Dei Ministros.* Certè si quis mandata ejus relaxaret, non se haberet sicut Dei Minister, sed sicut æqualis, aut potius superior. Item commissum est Pontifici remittere peccata contra præcepta admissa, non autem relaxatio mandatorum. Et 1. ad Corinth.3. *Fundamentum aliud nemo ponere potest, praeter id, quod possum est, quod est Christus Jesus.* Id est Fides, & Lex. Illud oportet, ut maneat immutatum, & illibatum, Prælati autem possunt ædificare, aurum, argentum, lapides pretiosos. Et tunc diceretur rectè: *Obedire oportet plus Deo quam hominibus.* Item: Nunquam fuit talis authoritas dispensandi in minimo præcepto cætermoniali, tamen erant Pontifices, & Gubernatores Ecclesiæ, & hoc facit illud: *Unum iota, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia sint.* Item ratione. Quia dispensatio in lege spectat solum ad Legislatorem, vel Superiorum, vel ad illum cui specialiter commiserint ipsi, ut afferit Sanctus Thom. 12. q.97. art.10. ad 3. Mamen-

(1)
1. Ad Cor. 3.

net ergo conclusio tanquam certa, & firma, quod in primo genere præceptorum Concilii, scilicet quæ sunt Juris Divini, Papa non potest dispensare, & totum confirmatur, ex cap. *Contrat. 25. q.1.* Ubi Zozimus Papa dicit: *Contra Statuta Sanctorum Patrum condere aliquid, aut immutare nec hujus quidem Sedis potest autoritas.* Idein habetur in cap. *Cum ad Monasterium*, de Statu Monachorum.

Sed dato quod ita sit, quod Papa non potest aliquid immutare in iis, quæ sunt Juris Divini, tamen ad Papam, vel Concilium spectet interpretari, & declarare tale jus, adhuc posset dubitari. Et item, an si Concilium aliquod determinet aliquid esse de Fide, aut de Jure Divino, Papa possit hoc aliter declarare; sed in hoc priori nulla est contentio, & ideo breviter sit secunda propositio. Si * Concilium declarat aliquid esse de Fide, aut de Jure Divino, Papa in hoc nihil potest aliter declarare, aut immutare, maximè si tale jus spectet ad Fidem, vel ad mores Ecclesiæ universalis. Probatur. Quia in illis Concilium errare non potest, juxta promissum: (1) *Ego oravi pro te, &c.* (2) *Ubicumque fuerint duo, vel tres, &c.* Et non minus est Spiritus Sanctus in quocumque Concilio Generali, quam in Concilio Apostolorum, ubi Spiritus Sanctus assistebat juxta illud, Act. 15. *Visum est Spiritui Sancto, &c.*

(1)
Luc. 22.
(2)
Matth. 18.

Confirmatur. Quia si in illis Concilium errare posset, & Papa errare posset, et si utrumque errare posset, standum esse potius Concilio. Sicut ergo postquam determinatum fuit in Concilio Apostolorum, quod legalia erant extincta, non potuit Petrus aliter definire: ita in quocumque Concilio Generali. Et patet. Quia si errare posset, non esset Ecclesia fundata supra firmum petram, cum semper maneret dubia, & vacillaret, nec Evangelium esset certum, cui Augustinus dicit se non creditur nisi propter authoritatem Ecclesiæ: & non posset Petrus Confirmare Fratres suos, nec essent lux mundi, Matth. 5. Nec esset vera promissio Spiritus Sancti: *Quem ego, inquit, mittam vobis à Patre, ille vos docebit omnia.*

Aliud genus Canonum, & Decretorum est, quæ omnino sunt extra jus naturale, & Divinum, sed speculant, & sunt utilia ad conservationem juris naturalis, & Divini. Suppono enim, quod Prælati in Ecclesia possunt condere leges etiam obligatorias multo magis quam Principes Seculares, qui hoc possunt, ut patet apud Paulum ad Rom. 13. Et ex Beato Petro 1. Petri 2. Et patet ex illo: *Qui vos audit, me audit* (1) *Et super Cathedram Moyſi.* (2) Et Paul. (3) *Obedite præpositis vestris.* Nec de hoc est aliqua contentio inter Catholicos, quanquam sit cum novis Hæreticis hujus temporis, & licet sit solus unus Doctor Theologus, scilicet Gerson inter recentiores, qui videtur dicere, quod Papa non possit ferre leges obligatorias, nisi sequantur ex Jure Divino, vel naturali, sed ille non auditur à Theologia in hac parte, & quædam alia tenet profectò male sonantia in Doctrina Theologica: quod si Prælati hoc possint, multo magis Concilia.

De hoc ergo genere vertitur maxime in dubium, utrum Papa possit immutare, aut dispensando, aut abrogando, ut de jejunio Quadragesimæ, de Horis Canonicas, & similibus: de quibus sit tertia propositio. Papa potest dispensare in Legibus, & statutis Concilii Generalis. Pro hujus conclusionis probatione est notandum, quod de comparatione potestatis Papæ & Concilii est duplex sententia, altera est S. Thom. & sequacium multorum: & aliorum, tam in Theologia, quam in Jure Canonico, quod Papa est supra Concilium, & altera est communis sententia Parisiensium, & multorum etiam Doctorum in Theologia, & Canonibus, ut Panorm. & aliorum, contraria, quod Concilium est supra Papam: non tamen est locus nunc disputandi quæ illarum sit verior, quia non de hoc agitur. Puto utraque esse probabilem opinionem: & quia quælibet habet magnos assertores, non oportet in quæstione proposita procedere solum ex altera opinione, sed statuere quid dicendum, quæcumque sententiam sequamur.

Et ideo dico conclusionem positam esse veram, non solum tenendo primam opinionem, sed etiam

secundam. Et probatur primò: Quia leges humanæ sunt de humanis actibus, qui sunt pro temporum & personarum conditione variabiles, & quod in communi expedit uni personæ, vel in aliquo casu non convenit, vel in alio tempore, ut ait Augustin. i. de libero arbitrio. Et hæc est causa, quare Aristot. dicit 7. Ethicorum: Necessæ est in Principe *τάκτης* esse, sive æquitate, cuius officium est in casibus, ubi tenor legis vergit in detrimentum Reipublicæ, discedere à verbis legis: eadem inquam ratione est necessæ in Ecclesia esse autoritatem dispensandi pro loco & tempore, & ita tenet S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 10. alias multa, quæ pro bono publico sunt ordinata, vertentur in permitiem Reipublicæ, ut in cap. Regul. d. 29. dicitur: *Quod regula Sanctorum Patrum pro varietate temporum & locorum temperatur.* Si ergo hujusmodi dispensatio est necessaria in Republica, dicere quod solum resideret in Concilio, absurdum est, cùm dispensationes sint necessariæ ordinarie propter variationem casuum & temporum. Concilium autem non sæpe potest congregari, nec Apostolos legimus nisi bis coegeret Concilium, semel Actor. 1. ad electionem Matiae, & iterum Actor. 15. super contentionem legalium. Ergo oportet quod resideat in Papa. Et universaliter S. Thom. 1. 2. q. 97. art. 4. dicit, quod in omni lege humana potest dispensari per Rectores Reipublicæ.

Item dato, quod Concilium esset supra Papam, hoc tamen non est intelligendum extensivè, id est, quod aliquem actum posuit Concilium, in quem Papa non posuit, hoc enim nullo pacto est probabile, sed solum intensivè, puta si contrarium determinaretur, esset standum potius Concilio, vel quod Papa teneretur parere Concilio, & non è contrario. Cùm igitur Concilium posse dispensare in suis decretis, ergo etiam Papa poterit.

Item alias non esset Papa. Hoc namque omnes intelligunt per Papam, in quo omnis potestas ecclesiastica residet, si enim dispensatio in legibus ecclesiasticis eximeretur à Papa, jam potestas Papæ est parti-

cularis, & non universalis. Item est Vicarius Christi (ut supra probatum est) ergo habet generalem administrationem ad omnia. Item Papa est generalis Commisarius Dei, assumptus in plenitudinem potestatis, 2. q. 6. qui seicit, & 24. q. 5. quodcumque ergo potest in omnem actum jurisdictionis.

Item cum Concilium possit dispensare in suis legibus, saltem Concilium posset hanc potestatem committere suo Legato, seu Vicario. Si ergo summus Pontifex non posset dispensare, & ille Legatus possit, jam daretur in Ecclesia aliquis Prælatus major Papa: & sic Papa non esset supremus, & omnino esset sacrilegium dicere, quod Concilium possit constituere in Ecclesia aliquam potestatem superiorem Papa, quem Christus constituit.

(1)
Joan. 21.
(2)
Matth. 18.

Item conclusio firmiter probatur testimonii supra inductis, Joan. 21. (1) *Pasce oves meas.* Et Matth. 18. (2) *Quodcumque solveris super terram.* Dispensare autem pascere est, & solvere. Ultimò probatur: Quia impedimenta, quæ impediunt, & dirimunt matrimonium de jure positivo, ut aliqui gradus consanguinitatis, & affinitatis, sunt ex autoritate Conciliorum, ut patet extra de consanguin. & affin. cap. *Non debet*, & 35. quæst. 3. de affinitate, & in multis capit. eadem causa & quæstione. Et tamen quotidie Papa dispensat, saltem in 3. gradu & 4. nec quisquam dubitat, quin factum teneat, & est sententia omnium Doctorum. Et habetur expressè in cap. *Quod dilectio*, & in cap. *Quia circa*, de consang. & affin. & 35. q. 3. quædam lex, §. *Quod l. scripsi.* Hanc conclusionem ponit S. Thom. in opusculo contra impugnantes Religionem: *Omnia, inquit, statuta Sanctorum Patrum sunt relata dispensationi Papæ, ut possit ea mutare, vel dispensare secundum opportunitatem temporum, & negotiorum.* Et illud Zozini 25. quæst. 7. contra statuta Patrum, ut supra dicitur, intelligendum de statutis spectantibus ad ius divinum. Et hæc est sententia expressa domini Archiepiscopi Rhemensis lib. de Synodis, cap. 39. *Facultatem, inquit, temperandorum, sive mutandorum canonum potest.*

testati Romani Pontificis adjucere non dubitamus.

Quarta propositio: Summus * Pontifex non solum potest dispensare in statutis Conciliorum, sed in totum etiam aliquando abrogare aliquam tales legem, vel statutum. Hæc patet ex præcedenti & ejus probatione. Quia aliquando expedit abrogatio alicujus legis ad rectam gubernationem Ecclesiae, ut in cap. *Non debet*, de consanguin. & affin. & in cap. *Alma mater*, de sent. excommunic. Unde cum Concilium generale congregari ex toto orbe difficile possit, oportet quod sit in Ecclesia aliqua potestas, quæ hæc posset. Et confirmatur tertia & quarta conclusio. Non enim videtur, quin summus Pontifex posset, quod potest sola consuetudo, sed consuetudo rationabilis potest tolle statuta etiam Conciliorum, ergo summus Pontifex. Minor probatur, quia in Concilio Apostolorum, ut patet Act. 15. constitutum fuit, ut Christiani abstinerent à suffocato, ab immolato, & sanguine: *Vixum est, inquit, Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria: ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato.* Et hoc fuit observatum in Ecclesia, non solum à conversis ex Judæis, sed etiam à Gentilibus per multos annos, non solum tempore Apostolorum, sed multo post, ut patet ex Tertulliano in Apolog. cap. 9. imò expresse in Concilio Gangreni, quod fuit post Nicenum (ut habetur d. 70. cap. *Si quis carnem*) habetur inquam quod non licet velci sanguine, aut suffocato: tamen sola consuetudo abrogavit illud præceptum, nusquam enim legitur revocatum. Unde apud Græcos, apud quos perseverat consuetudo, fortasse adhuc durat abligatio. Quid ergo obstat, quin aliquis summorum Pontificum advertens jam illud præceptum non esse necessarium, abrogare illud, quantumcumque esset latum à Concilio Apostolorum? Hanc conclusionem tenent non solum Doctores, qui sequuntur sententiam, quod Papa est supra Concilium, sed etiam tenentes contrariam opinionem. Unde Panor. in cap. *Significasti*, de electione, ita tenet, & est sententia uni-

universalis Joan. Andr. quod potest tollere, & mutare statuta Concilii, in cap. *Statutum*, de rescript. in 6. Nec certè de his duabus conclusionibus posset quis rationabiliter dubitare, nec posset quis nisi magna temeritate affirmare, quod si Papa ex rationabili causa dispenset in jejunio Quadragesimæ, vel abstinentia carnium, non teneat dispensatio: tamen illa sunt ex statutis Conciliorum.

Dubium.

Sed dato quod absolute ita sit, tamen restat magnum dubium. Utrum saltem si Concilium prohibetur dispensationem, & addat decretum irritans, si fecus fieret, utrum saltem in tali lege possit dispensare Papa. De qua, primò tenendo quod Papa est supra Concilium, videtur quod non possit dubitari, quin hoc possit: quia si par in parem non habet imperium, multo minus inferior in superiorem. Sed tenendo alteram partem, prima facie etiam videtur, quod sequatur, si Concilium hoc prohibet, quod Papa non possit. Ista quæstio fuit agitata in Concilio Basiliensi, in quo fuerunt quidam Theologi, & Jurisperiti, qui contendebant, quod si in aliquo statuto Concilii addatur decretum irritans, Papa in tali statuto non possit dispensare: & si tentaret hoc facere, nihil faceret. Contra quos Cardin. de Turrecrem. fecit opusculum, quod vocavit: *De Decreto irritante*, in quo contrarium illius sententiæ contendebat ostendere. Sed illum librum ego invenire non potui. Ego vero pro nostra sententia respondeo ad hoc dubium, secundum utramque opinionem sive teneamus quod Concilium est supra Papam, sive contrarium.

Et sit quinta propositio. Non * obstante decreto irritante Concilii, Papa possit dispensare in statutis ejus. Hoc probatur primò: Quia cessante tali decreto, Papa habet potestatem ex officio suo ad dispensandum in statutis Conciliorum: sed Concilium non potest limitare potestatem Papæ, vel officium Papæ: ergo non obstat tali decreto potest. Et confirmatur: Quia Papa non habet potestatem dispensandi ab ipso Concilio. Totam enim potestatem habet ab ipso jure divino: ergo

go Concilium non potest auferre ei illam potestatem. Item: cum Concilium poscit illam autoritatem dispensandi committere alicui Episcopo, si possit auferre a Papa, jam esset in Ecclesia aliqua potestas major Papa, ut supra arguebamus. Et confirmatur: Quia Papa jam non esset universalis Pastor, si esset aliquis actus jurisdictionis, in quem Papa non possit, scilicet talis dispensatio, quæ fieri quidem possit, sed non à Papa. Item eadem ratione Concilium posse prohibere, ne Papa possit dare Indulgencias, vel absolvere ab excommunicatione pro tali crimen, vel tali, vel aliam quamcumque partem jurisdictionis adimere: quod esset absurdum. Jam enim non esset Papa. Consequentia autem patet: Quia si possit adimere istum actum jurisdictionis, quare non quaecunque alium? Itaque puto falsum & pericolosum dicere, quod ratione decreti irritantis tolleretur à Papa potestas dispensandi. Gerson autem Cancellerius Parisiensis i. part. tract. 3. determinat, quod Concilium generale potest limitare usum potestatis Papalis certis legibus, ut non possit vel dispensare, vel abrogare decretum Conciliorum, immo aliquem ex rationabili causa auferre ab obedientia Papæ, & multa in hanc sententiam tradit. Sed ille Doctor per omnia fuit infestus authoritati summorum Pontificum, & multos alias infecit suo veneno: parum enim differt à schismate ejus sententia de authoritate Papæ. Item potest argui: Vel enim leges Concilii exemptæ sunt à Papa, vel non. Si non sunt, ergo non obstante quocumque decreto, Papa poterit dispensare. Si sunt exemptæ, ergo etiam si non adjicerit decretum tale; erunt exemptæ, & Papa non poterit dispensare. Probatur, quia leges divinæ sunt exemptæ ab humana jurisdictione: etiam si numquam sit prohibita dispensatio, tamen nulla potestas humana potest in illis dispensare: & Episcopus non potest dispensare in legibus Papæ, quia est inferior, nec opus est alia prohibitione. Et profecto si ita est Concilium supra Papam, sicut supra Episcopos oportet dare aliquam rationem, quare Episcopus non potest dispensare in statutis Conciliorum.

V.

&

& potest Papa. Panorm. tamen in tractatu de Concil. Basilen. num. 18. contendit, quod Papa in iis quæ pertinent ad salutem, & generalem statum Ecclesiæ, non potest contra statuta Conciliorum venire. Citat ad hoc Archidiac. in cap. *Sic* 40. d. in quo cap. dicit Gregorius se suscipere quatuor Concilia principalia, sicut Sancti Evangelii quatuor libros: ex quo arguit, quod sicut Papa nihil potest immutare circa contenta in Evangelio, ita nec circa decreta Conciliorum.

Sed quia ex sententia, & conclusionibus supra dictis videntur omnia relata in arbitrium unius hominis non confirmati in gratia, sed qui potest & errare, & peccare: ideo oportet invenire aliquod remedium ad obviandum huic tanto periculo, & ideo sit sexta propositio: Papa * dispensando in legibus, & decretis tam Conciliorum, quam aliorum Pontificum, potest errare, & graviter peccare. Utinam liceret dubitare de hac conclusione, sed videamus quotidie à Romana Curia tam largas imò omnino dissolutas dispensationes profectas, ut orbis ferre non posset, nec solum in scandalum pusillorum, sed majorum. Sed hæc patebit clarius ex conclusionibus sequentibus.

Et ideo sit septima propositio: Non * licet Papæ dispensare in legibus & decretis Conciliorum pro suo arbitrio, & sine causa rationabili, etiam ubi nihil continet juris divini. Probatur: Quia leges humanæ & Conciliorum maximè sunt necessariæ ad gubernationem, & administrationem Ecclesiæ: ita ut sine illis, nec jus quidem divinum servari possit. Ergo si Papa per irrationalibes, & temerarias dispensationes tollat vel omnino, vel ex magna parte legum observationem: hoc necesse est, ut vergat in detrimentum magnum Ecclesiæ. Ergo non potest hoc Papa facere sine gravi peccato. Antecedens autem patet: Si quis imaginetur Ecclesiam sine legibus humanis, intelliget profecto non solum magnam confusionem, & inordinationem, sed videbit nullo pacto constare, nec fidem, nec Religionem Christianam. Cum enim de jure divino non sit determinatum tempus ad susceptionem Sacramen-

De Potestate Papæ, & Concilii. 155
torum, ut de confessione, & Eucharistia, imo Baptismo, item nec ratio sacrificii, & totius cultus divini: nulla ratio administrationis teneri posset in Ecclesia sublatis legibus humanis, & esset intollerabilis deformitas, si quilibet viveret suo arbitrio, etiam intra terminos juris divini. Et confirmatur: Quia non sunt minus necessariæ leges ad administrationem Ecclesiæ, quam civitatis: sed respublica, sive civitas, non potest esse sine legibus humanis, ut constat: ergo nec Ecclesia. Nec sine causa Paulus⁽¹⁾ inquit, quod qui legibus humanis resistunt, damnationem sibi acquirunt. Et sic ut Isidorus dicit: *Factæ sunt leges, ut earum metu humana coerceretur audacia, tutaque esset inter improbos innocentia.* Et Aristot. ⁽²⁾ etiam dicit, quod *melius est omnia ordinari à lege, quam dimittere Jūdicum arbitrio.*

Secundò probatur: Quia sicut leges debent fieri pro bono communis (debet enim lex nullo privato commodo, sed pro utilitate omnium conscribi, cap. *Erit autem lex*, 4. d. ut ait Isidorus) ita etiam dispensatio, quæ est quasi lex quædam, debet habere rationem boni communis, aliás erit dissipatio & non dispensatio.

Tertiò talis dispensatio esset in injuriam aliorum: ergo non est licita. Antecedens patet, quia una conditio legis est, quod sit æqualis, non autem esset æqualis, si sine causa rationabili aliquis eximeretur à lege, alii autem lege præmerentur: quod fit per temerarias & voluntarias dispensationes, ergo illud est illicitum. Confirmatur: Quia lex vel est ipsum jus, vel jus est effectus legis: unde & secundum diversas leges dicitur jus naturale, civile, canonicum, sed jus, & æquum, sive æquale, idem est. Ergo oportet omnino, quod lex sit æqualis. Et confirmatur hoc: Quia si in principio legis sine causa rationabili cæteris omnibus paribus legislator imponebat legem aliquibus, alios autem eximeret, faceret illis injuriam: ergo eadem ratione, imò multo magis post legem latam.

Quartò: Non licet Papæ dispensare in propriis le-

⁽¹⁾
Ad Rom. 13:

⁽²⁾
1. Rhetor.

gibus sine rationabili causa , ergo nec in legibus Concilii. Antecedens patet : Quia non potest ipse eximere se sine causa rationabili , ergo multò minus potest eximere alios. Assumptum probatur : Quia dato , quod Princeps non sit subditus suis legibus quantum ad poenam , vel quantum ad vim coactivam , tamen quantum ad vini directivam , & in foro conscientiae tenetur vivere secundum illas , quia (ut dicitur extra de Conſt. cap. Cum omnes) quod quisque juris in altum statuit , ipſe debet uti eo . Et Sapientis dicit authoritas. Patere legem , quam ipſe tuleris . Unde Matth. 23. (1) improperantur Scribæ à Domino , quod dicunt , & non faciunt ; & quod aliis onera gravia imponunt , ipsi autem nolunt digito movere . Unde & S. Thom. 12. q. 96. art. 5. ad 3. dicit quod quantum ad Dei iudicium Princeps non est à lege solitus . Et hoc non solum est verum ratione scandali , vel quia esset causa infirmitatis legum : sed de per se . Faceret enim injuriam aliis , cùm ipſe Princeps sit membrum Reipublicæ . Facit injuriam non ferendo partem oneris sine iusta causa . Lex autem digna vox , C. de Leg. ubi dicitur , quod Princeps non tenetur suis legibus , intelligitur quantum ad vim coactivam , ut dicit S. Thom. loco citato .

Octava propositio : Multo * minus poterit abrogare & sine rationabili causa decreta Concilii. Ista patet , quia magis est abrogare , quām dispensare : immo ex hoc iterum surgit argumentum pro septima conclusione . Quia non licet Papæ abrogare , ergo nec ita passim & sine rationabili causa licet dispensare . Antecedens est notum apud omnes , maximè de illis decretis , quæ spectant ad universalem statum Ecclesiæ , vel ad bonam administrationem Religionis , & morum in Ecclesia . Nullus enim concederet , quin Papa graviter delinqueret , si abrogaret omnino leges de gradibus prohibitis ad matrimonium . Item de irregularitatibus , ut de bigamia , & de homicidio . Probatur autem consequentia clare . Quia si passim cum omnibus petentibus dispensaret , jam nullus esset effectus legis , & frustra lata esset lex . Quid enim juvasset prohibuisse bigamos à

Sa-

Sacerdotio , si omnes bigami , qui volunt , promoverentur ? Et similiter homicidae ? Lex enim lata est , ut ista non fierent , non ut fierent cum licentia , & ideo si quis advertat ; intelliget esse perversissimam licentiam istarum dispensationum . Nam legum natura hæc est , ut regulariter , quidem , & ut plurimum lex observeatur : dispensatio autem fiat raro , & in casibus peculiaribus . Est enim , ut Doctores omnes dicunt , dispensatio quasi quedam interpretatio juris in casibus , quos Legislator videre non potuit . Per istas autem dispensationes fit omnino contrario modo , ut lex quidem quam rarissimè servetur ; dispensatio autem fiat regularis , ut plurimum . Nullus enim est , qui velit contrahere cum consanguinea , qui non obtineat dispensationem : nec bigamus vult promoveri , qui non promoteatur , nec etiam homicida , aut faltem mutilator . Et ita de aliis penè legibus omnibus positivis . Itaque si quis non contrahit cum consanguinea , non est ratione legis , sed quia non cupid , vel non placet . Et si quis consideret , intelliget , quod si tollatur lex de impedimentis Matrimonii , vel irregularitatis , non plures tales contrahent , aut promotebuntur , quam nunc faciunt per dispensationem . Nunc enim solum servant legem , qui volunt , vel forte pauper aliquis , qui non habet unde possit dispensationem procurare , quod iterum est alia species iuriaz , ut pauperes excludantur , divites admittantur , nulla alia causa posita . Atque adeo sunt verae 7. & 8. conclusiones , ut Cajet. in Apologia de Potestate Papæ , dicat : Quod non solum Decreta Concilii Generalis , sed nec Provincialis , Papa potest licite abrogare , aut super eis dispensare , sine rationabili causa . Ubi etiam tenet , quod Decreta Concilii obligant Papam in foro conscientiae , cui in hac parte eo magis credendum est , quia fuit semper fautor , & studiosus potestatis Pontificiaæ , quam etiam in eo opere supra Concilium defendit . Et istæ conclusiones sunt communiter Doctorum , & expresse tenet Sylvest. in verbo Papa , §. 15. & in verbo Concilium , §. 2. & est expresse hoc ex mente S. Thom. 12. & 22. & contra Impugnantes Religionem , & Panormi-

mitan, in cap. *Nun debet*, de consanguin. & affinitat.

Nona propotio. Aliqua * lex etiam positiva posset esse in Ecclesia, & forte aliquæ tales sunt in quibus expediret, ut nunquam dispensaretur. Probatur. Quia (ut dictum est) Jus Divinum aut nullo modo, aut vix observari potest sine aliquibus legibus humanis, ergo aliquæ leges humanæ sunt tam utiles, imò poenè necessariae ad observationem Christianæ Religionis, ut universalis observatio illarum sit valdè utilis Ecclesiæ, & è contrario etiam si aliquando videatur dispensatio rationabilis, tamen multo utilior esset inviolabilis observatio legis, quam ut aperiatur janua ad dispensationes. Exemplum est de statuto, cap. *Omnis utriusque sexus*, de Pœnitentia, & remissione. Quod licet sit de Jure Divino, quantum ad Confessionem, & Communionem, tamen quantum ad tempus est de jure positivo: non est dubium quin melius sit, quod nunquam in eo dispensetur. Quia si semel detur locus dispensationi, & relinquatur arbitrio humano judicare an fit causa rationabilis dispensandi, per ambitionem Principum, aut gratiam, aut improbitatem hominum multiplicabuntur dispensationes cum magno periculo, non solum juris humani, sed etiam Divini. Multæ aliæ leges possent dari tales.

Confirmatur. Quia etiam communiter se offerunt casus, in quibus videretur etiam conveniens, ut in Lege Divina dispensaretur, ut quod aliquis relinqueret primam uxorem, & transiret ad secundam ad pacem Regni, vel Familiae, vel haberet duas, vel mentiretur pro aliqua magna utilitate, & tamen nec Deus dispensat unquam, nec reliquit in Ecclesia potestatem dispensandi (ut suprà dictum est.) nimirum Summa Sapientia cum intelligeret multo majus detrimentum sequutrum, semel data licentia dispensandi, quam bonum, quod provenire possit ex tali dispensatione etiam alias rationabilis.

Nec solum hoc est verum ex Jure Divino naturali, sed etiam de jure positivo. Nunquam enim in veteri Testamento dispensatum est, ut quis comedederet carnes

suil-

suillas, nec alia vetita in lege, nec in quocunque mandato totius legis: nec in nova lege, ut aliquis non baptizaretur, aut confiteretur, cum tamen possunt prætendi causæ longe apparentiores ad dispensandum, quam sæpe fiat pro legibus humanis. Certè nisi Christus optimè prævidisset expedire Ecclesiæ suæ, ut nunquam in talibus legibus dispensaretur, reliquisset potestatem dispensandi. Nescio quis reprehendat, tamen viri sapientes laudant Chartusienses, qui in sua abstinentia carnium nunquam dispensant, non obstante quacumque occasione, aut periculo. Si enim semel inciperet dispensari, major esset, seu latius se extenderet dispensatio quam observatio. Similiter profectò est in aliquibus legibus humanis, in quibus satius esset nunquam dispensare, quam illarum rigorem fieri per dispensationem.

Sed dicunt, quod contingunt aliquando casus magna necessitatis, ubi sequatur magnum periculum nisi dispensetur.

Respondet primò. Aliquæ sunt leges, ex quibus nunquam sequi potest tale inconveniens, ut patet consideranti, sicut nec in Legibus Divinis. Mala enim non sequuntur ex observatione bonarum legum; sed ex dispensatione illarum.

Secundò. Etiam minus malum esset illud, quam dare occasionem ad infirmandas, & violandas leges necessarias ad conservationem Religionis. Et præterea cum dicimus nunquam esse dispensandum, non excludimus unum casum qui fortè possit contingere in mille annis, quando scilicet sequeretur aliquod magnum scandalum: tunc enim merito posset dispensari dummodo hoc esset lege cautum, nec relinqueretur arbitrio humano. Utinam eiigerentur aliquæ leges graviores, & concernentes universalem statum Ecclesiæ, & magis necessariæ ad gubernationem ejus, & reformationes morum, in quibus nullus esset locus dispensationi. In quocumque enim casu præferendum est bonum commune bono privato, quod per dispensationem prætenditur: sed manerent inviolabiles sicut divinæ, sic ut nec per Papam, nec per Concilium in eis dispensaretur.

De-

Decima propositio. Si ex usu, & experientia, aut providentia intelligeretur, * quod si dispensaretur in aliqua lege ex Ecclesiastica, vergeret in perniciem, aut grave, damnum Ecclesiae, & Religionis; Concilium posset hoc declarare, & determinare, & etiam statuere, ut in tali lege nunquam dispensaretur. Hæc probatur. Quia declarare quidem certum est quod spectat ad Concilium, statuere autem probatur quod possit, quia sicut dictum est in nona propositione, hoc expediret, ergo Concilium posset facere tale statutum. Item, quia Papa potest facere tale statutum, ergo etiam Concilium.

Undecima propositio. Videtur * quod in tali determinatione Concilium errare non possit. Probatur. Quia est de iis, quæ spectant ad mores universalis Ecclesiae, ut supponimus, sed in illis dictum est suprà quod Concilium errare non potest: ergo non potest errare in hujusmodi determinatione, & statuto.

Duodecima propositio. Facta * tali determinatione, nunquam liceret Papæ dispensare in tali lege, & peccaret mortaliter, dispensando ex quacumque causa. Probatur. Quia si Concilium determinasset, quod dispensatio est perniciosa per decimam propositionem, & non potest errare per undecimam: ergo ita est, quod est perniciosa dispensatio, ergo est illicita. Item, si Papa dispensat sine rationabili causa, peccat, ut in septima propositione dictum est: sed nulla potest esse rationabilis causa dispensandi contra mandatum Concilii Generalis, ergo male faceret dispensando: quia gravius est, & melius, observare sententiam Concilii, quod errare non potest, quam observare, vel capere causas, vel casus particulares. Item, si Concilium determinat, quod dispensatio in tali lege est perniciosa toti Ecclesiae, hoc maximè esset, quando talis dispensatio vergeret in detrimentum, non solùm legis humanæ, sed etiam Juris Divini: quia (ut dictum est) Jus Divinum servari non potest sine legibus humanis. Et si Concilium deberet facere aliquod tale statutum, in quo nunquam esset dispensatio: ideo esset, quia ex talibus dispensationibus fe-

sequeretur, aut pernicies, aut periculum etiam contra Jus Divinum. Non enim deberet esse pro decimis, aut bonis Ecclesiasticis, sed pro majoribus rebus. Ut si ex dispensatione puerorum sequeretur mala administratio in Ecclesia, & ex consequenti vitiola administratio Sacramentorum, morum corruptela, & nullum bonum ex tali administratione posset nasci: merito Concilium determinaret, ut nunquam fieret dispensatio in illa lege. Et tunc arguitur sic. Papa non potest dispensare in Jure Divino, ut dictum est suprà in prima propositione: ergo si aliqua lex humana est necessaria ad observationem Juris Divini, non poterit Papa dispensare licet in illa.

Sed tota difficultas est, quia licet dispensatio temeraria, & vulgata, & irrationabilis possit esse perniciosa, tamen dispensatio particularis ex rationabili causa, & raro, non esset perniciosa, ut cum isto puero, vel juvene optimæ indolis, & morum optimorum, eruditio, & nobilitas, & qui re vera plus proderit quam quicunque alius, dispensetur quod fiat Episcopus: ergo Concilium non potest determinare quod universaliter omnis talis dispensatio in tali lege est perniciosa, sed temeraria, & passim facta: & per consequens non potest prohibere Summum Pontificem ne in aliquo casu emergenti possit dispensare.

Respondeo ad hoc dubium. Primò. Quod leges non respiciunt casus particulares: sed ad hoc quod lex universaliter feratur, satis est quod quasi semper sit expediens, vel ut plurimum. Exempla sunt clara, si per se consideremus aliquando expedire, ut vir relinqueret uxorem, & aliam duceret, vel quia sterilis, vel quia intolerabilis, vel quia malis moribus inficit fortasse maritum: sed quia ut plurimum non expedit, ideo lata est universaliter lex, ne aliquis dimittat uxorem, etiam si fuerit haeretica, & conaretur maritum subvertere, vel in quocumque alio casu. Idem de pluralitate uxorum etiam pro pace, in conversione totius Regni.

Item nullum inconveniens videtur aliquando sequi

ex concubitu fornicario, si per se consideretur. Ratio enim quare est malus, & prohibitus, est, quia est contra bonum prolis, ut nasceretur sine certo patre, & per consequens malè educaretur. Hoc autem cessare potest in casu ubi mulier est sterilis, & jam ætatis proiectæ: & tamen universaliter est prohibita fornicatio, cum quibusvis circumstantiis, quia in prolibus sequeretur mala educatio, & procreatio prolis. Ita profectò Legislatores humani possunt habere rationem, & respectum ad illud. Quòd penè semper accidit, etiam si aliquando deficiat, & ferre leges universaliter etiam in quocumque casu: & si non esset lata lex de insolubilitate Matrimonii à Deo, Ecclesia posset condere illam legem ita universalem, sicut fecit ipse Deus; & indispensabilem in quocumque casu: quia si nunc lata à Deo ita universalis est rationabilis, & utilis, etiam esset talis lata ad Concilio, vel Papa. Nil enim facit à quo sit lata lex ac hoc, quod sit rationabilis: nec Deus faceret leges ita indispensabiles, nisi ita expediret: *Diponit* namque *omnia suaviter*. (1) Et ut convenit rebus. Et in legibus humanis prohibetur universaliter aliquid omnibus, ubi tamen ratio legis non invenitur in omnibus. Verbi gratia: Prohibetur ne nocturno tempore aliquis armatus incedat: certè ratio legis est, quia illo tempore solent insidiaæ fieri, & cædes, & est major licentia peccandi. Si quis autem certus, quòd nihil mali facturus est ex hoc, sed ex aliqua alia occasione portat arma illo tempore, est reus legis, & peccat contra legem, & meritò punitur: & si esset lata excommunicatio, incurreret sententiam, quia propter pericula frequenter accidentia rationabiliter fuit facta prohibitio omnibus. Sic ergo, licet aliquando quis junior rationabiliter possit assumi in Episcopum, tamen quia hoc esset rarò, & contrarium plurimum contingit, posset Concilium ordinare, quod cum nullo dispensaretur: & hoc est profectò verum, etiam si nulla ratio esset, & optimè ficeret.

Sed præter hoc est notandum, quod non solum oportet spectare in condendis legibus quid boni sequatur

(1)
Sapient. 2.

163
tur ex casibus particularibus, & ex observatione legis, vel quid mali in casibus singulis in transgressione illius, sed quid sequatur, si tollatur talis lex universalis. Verbi gratia: Si consideremus quid mali sequatur ex ista fornicatione, aut illa, non videtur quod sequatur magnum inconveniens, & si aliquod est, posset etiam facile adhiberi remedium: sed si consideremus quid mali sequeretur, si tollatur illa prohibitio, intelligeremus quām necessaria est illa lex. Si enim licet fornicari, non solum sequeretur prava educatio prolis, sed etiam quod non sit procreatio liberorum, & periret genus humanum. Nam si hoc liceret, multi non ducerent uxores, & mallent uti libertate: & per consequens cum ex hujusmodi vago concubitu non multiplicentur liberi, sed rarò eveniant, sequitur defecitus, & inopia filiorum in Republica, & inde sequitur quod non sint familiæ, & per consequens Civitates, nec Respublicæ, & multa alia inconvenientia. Idem patebit de insolubilitate Matrimonii. Non enim oportet respicere ad hoc, quid mali sequatur, si Petrus uxorem suam reliquerit, sed oportet videre quid mali sequatur, si passim liceat dimitere uxores. Cùm enim inter conjuges sæpe incident jurgia, & capiat eos invicem satietas, rara essent Matrimonia firma. Et cum relicta ab uno non reciperetur ab alio, esset magnum periculum incontinentiæ. Et præterea esset in magnam jacturam, & detrimentum liberorum, qui relinquenterunt, aut sine matre apud novercam, aut sine patre apud matrem, & multa alia mala, unde justissimè est adempta illa facultas. Ita in legibus Ecclesiasticis non oportet considerare quid boni, aut quid mali sequatur, si iste juvenis fiat Episcopus, vel si quis emat hoc beneficium, quia non videtur magnum malum, sed oportet considerare quid sequeretur, si hoc passim liceret fieri sive per dispensationem, sive alia quacumque via, sequeretur enim confusio, & pernicies rerum Ecclesiasticarum, & bonorum morum, ut constat. Et ideo si hoc alia ratione impediri non potest, nisi ista, ut omnino tollatur facultas dispensandi, hæc accipienda est.

Præterea considerandum est, quod ratio legis potest esse certa, & determinata, quia est in communi, & universali. Sed ratio legitima dispensandi in lege non potest esse determinata, quia est ex singularibus conjecturis, & circumstantiis, de quibus non potest haberi scientia, nec certitudo, ut Philosophus dicit: quia variantur in infinitum, & ideo oportet si dispensandum est, quod relinquatur arbitrio humano, quando, & quomodo: & cum sint tot rerum varietates, sœpe proponuntur circumstantiæ, quæ licet non sint sufficienes, sunt apparentes, vel verisimiles, & per consequens trahunt hominem ad dispensandum frequenter in lege, cuius tamen observatio est necessaria, & sic defraudatur intentio legis. Et præterea est magna improbitas hominum, qui nituntur in vetitum semper, cupiuntque negata, & concupiscunt: quia lex dicit: *Non concupisces*. Et Prælati, etiam Summus Pontifex errare potest in hujusmodi dispensationibus, ut in sexta propositione dictum est, & sunt infirmi ad resistendum ambitioni, & importunitatibus. Ideo si maneat licentia dispensandi in legibus pro suo arbitrio, periculum est manifestum, ne dispensationes fiant sœpius irrationabiliter, quam cum causa rationabili, cum magno detimento Ecclesiæ, ergo si aliud remedium adhiberi non potest, quam hoc, hoc accipendum est.

Præterea considerandum est, quod in moralibus non oportet multum considerare quid possit fieri: sed quid in rerum statu, & natura inveniatur, & contingat, & potius experientia tot annorum, quam argumentationibus standum est. Possent Judices esse fortes viri, ac ita justi, ut nullis muneribus corrumperentur, aut retraherentur à justitia: sed quia usu, & experientia compertum est, quod Judices accipientes munera, non rectè solent judicare, ideo generaliter prohibitum est munera accipere. Ita in proposito nos bene possumus philosophari, & imaginari, quod Summi Pontifices possent esse sapientissimi, & sanctissimi viri: & quod nunquam dispensabunt sine legitima causa: sed clamat experientia in contrarium: & videmus, quod nullus

Ius querit dispensationem: quin obtineat: ergo despendandum est, si relinquantur dispensationes arbitrio humano, quod solum fient ex legitima causa, & quavis sint multi summi Pontifices sapientes & sancti, unus potest omnia perdere & maximè quia summus Pontifex non potest exminare omnes causas obrutus gravissimis occupationibus spiritualibus, & temporalibus, & necesse habet mandare aliis curam, à quibus sœpe fali potest, etiam si fuerit B. Gregorius.

Et præterea dicit Aristot. 1. Rhetic. & S. Thom. 12. q. 95. art. 1. ad 2. Quod omnia quæ possunt, debent lege determinari, & disponi, & quam paucissima relinquunt arbitrio Judicis, cujus præcepti multas rationes: sed potissima est, quia Legislator fert leges in universali, & de futuris, nec tunc innititur, aut gratia amicorum, aut improbitate hominum, aut prece, aut pretio, sed solum respicit bonum reipublicæ, cui omnes favent. In casibus autem particularibus concurrunt multa, quæ possunt hominem ab æquo, & bono avertere. Et ideo multo liberior est ad ferendas leges, quam ad judicandum. Item facilius est invenire paucos sapientes ad ferendas leges, quam tot Judices. Item leges ponuntur ex magna consideratione, in particulari autem non vacat ita considerare. Ita est in proposito, leges Ecclesiæ feruntur cum assensu omnium, & à nemine impugnantur, aut contradicuntur, & sic sunt optimæ. Sed in dispensationibus concurrunt multa, quæ inducere possunt ad non rectè dispensandum: & ideo, optimum esset rescindere occasiones. Et adhuc ita loquimur, quasi cum magna difficultate fiant dispensationes, & oporteat adhibere magias machinas ad extorquendam unam dispensationem, & non sint Romæ spectantes, an quis velit petere dispensationem omnium, quæ legibus sancta sunt.

Sed dicet aliquis: Videmus semper quod in literis Apostolicis dispensationum, semper profertur causa justa dispensationis: ergo si ita sit, quid opus est ista nova cautela?

Respondetur: Ego nullam dispensationem in particulari condemno, nec meum est, non judico alienum servum. Fortasse ita est, ut dicitur. Sed video duo: Primum, quod in fine anni sunt tot dispensationes factæ, ut nescio, an sint tot, qui legem servent. Quod, ut supra dictum est, etiam contra rationem dispensationis, quæ debet fieri, ut in paucioribus. Secundo video, quod omnes, qui petunt, afferunt dispensationes, quos omnes mirum est habere legitimas causas, ut cum eis dispensetur in impedimentis matrimoniī, ætatis ad ordines, & irregularitatis, & pluralitatis beneficiorum. Itaque omnibus pensatis, videretur certè conducibile, ut hac ratione iretur obviam huic dispensationi legum optimarum, ut prohiberetur dispensatio absolute. Quod si omnino videatur durum, & necessarium esse, ut omnis lex habeat aliquam exceptionem, nec aliqua lex humana sit omnino indispensabilis, hoc statuatur lege, in quo casu possit Papa dispensare, & terminetur in tali, & in tali, & non alias, & sic poterit fieri dispensatio sine violatione, & dissipatione legis. Sed tutius & justius videretur, ut fieret absolute de aliquibus legibus.

Est præterea considerandum, quod (ut dictum est) bonum commune est præferendum bono particulari, & ideo cùm lex lata sit propter bonum publicum, dato, quod ita esset, quod ex illa in casu particulari sequeretur detrimentum alicujus particularis, etiam ubi alias esset irrationabile non dispensare, tamen ferendum est propter conservationem boni communis, nec statim oportet occurrere ad dispensationes, quia dispensando in causis justis, aperitur janua ad dispensationes injustas. Circa quod optimè S. Thom. 12. q. 97. art. 4. ad 1. & q. 100. art. 8. dicit, quod nunquam dispensatio est facienda cum detimento boni communis. Et 22. q. 88. art. 12. dicit, quod omnis dispensatio à Prælato debet fieri ad honorem Dei, vel utilitatem Ecclesiae. Et 12. q. 97. art. 4. ait quod qui dispensat, non habens intentionem ad bonum commune infidelis est. Ex quo patet, quod in dispensationibus non est legiti-

tima causa, quæ solum respicit privatam utilitatem, & specialiter personæ privatae, sed debet potius habere respectum, an talis dispensatio vergat in bonum commune, vel è contrario. Unde cùm aliquæ leges sint ita graves, ita necessariæ ad bonam gubernationem, & statum Ecclesiae: si tamen contingat casus, ubi dispensatio videatur rationabilis, melius esset ut non dispensaretur, etiam ubi non esset dispensatio prohibita, ut præsuponimus in ista propositione 12. Exemplum est clarum, si ista lex, quod filii Clericorum non succedant parentibus in beneficiis, judicatur esse necessaria in Ecclesia: dato quod sit aliquis talis filius, ita prædictus omni virtute, & doctrina, ut omnino expediret ut succederet patri, & nullus alius sit ita idoneus, & possit hoc fieri non solum sine ullo scandalo, sed etiam ad gratiam totius populi: melius esset adhuc, ut non dispensaretur cum tali, ut tollatur spes aliis procurandi tales dispensationes.

Et demum cum ex duobus malis minus sit eligendum, ut in decretis 13. d. *Duo mala.* Et ut etiam ait Aristot. lib. 6. Top. Datò quod non dispensare in aliquibus casibus esset malum, tamen cùm neesse sit, vel incidere in hoc malum, vel per hanc occasionem venire in majus malum, scilicet desolationem, & corruptionem legum necessiarum: melius est tolerare hoc primum malum, ut etiam cum aliquo detimento numquam dispensetur, quam ut præmissa licentia dispensandi fiat pernicies morum & legum.

Si quis objiciat, quod hujusmodi decretum esset omnino novum, & numquam simile factum in aliquo Concilio oecumenico, ubi tamen fuerunt patres sapientissimi, siveque nullo modo deberet præsumi hoc inceptum in novo Concilio, quod certè ut sit celeberrimum, numquam superabit autoritatem & maiestatem illorum antiquorum Patrum.

Ad hoc respondetur distinguendo tempora, ut dicunt Juristæ, & concordando jura. Tempore Conciliorum antiquorum erant Pontifices similes Patribus Conciliorum, quod ad retinendum, & revocandum ab

ab immoderata & effusa licentia dispensandi, non erat opus hujusmodi decreto: inquit si bene revolvuntur iura & historiæ apud antiquos Patres, non præsumebant Pontifices decreta Conciliorum, ita facilitè & passim dispensare, sed tanquam oracula divina observabant: nec solum non ita temerè, sed fortasse nec semel dispensabant contra statuta Conciliorum, maximè circa leges graviores, & paulatim ad hanc intemperantiam dispensationum deventum est, & ad hunc tam statum, ubi nec mala nostra, nec remedia pati possumus, & ideo necesse est aliam rationem excogitare ad conservandas leges. Da mihi Clementem, Linos, Sylvestros, & omnia permittam arbitrio eorum. Sed ut nihil gravius dicatur in recentiores Pontifices, certè multis partibus sunt priscis illis inferiores. Et hoc de 12. propositione.

Decimatertia propositio: * Tale decretum non debet apponi in multis legibus, sed solum in paucis, hisque gravissimis & valde necessariis. Hæc patet: Primo, quia cum Papa sit Pastor universalis, non debet limitari ejus authoritas sine urgenti necessitate alias fieret ei injuria. Item si hoc extenderetur ad multas leges, hoc iterum possit vergere in impedimentum administrationis Ecclesiæ, quia dispensationes aliquando sunt necessariae, ut dictum est. Item esset occasio, ut sub illo prætextu Papa contémneretur tanquam haberet manus ligatas, & sumerent licentiam aliqui ad rebellandum contra eum. Et tandem hoc non debet fieri, nisi solum in aliqua lege ita necessaria, ut ex ejus dispensatione immineret magna pernities Ecclesiæ.

Sed restat magnum dubium, factò * tali decreto, 14 utrum si illo non obstante Papa dispensaret, teneret factum, dato quod male faceret.

Sit decimaquarta propositio: Tale decretum non facit de per se, quod Papa non possit dispensare, sed solum quod non liceat. Probatur primo, ut probatum fuit supra conclusione 3. 4. & 5. cum potestas Papæ non sit à Concilio, sed à Christo, Concilium non potest

rest coarctare autoritatem papalem, aut limitare: ergo si possit dispensare sine tali decreto, posset etiam illo posito. Item quia (ut supra probatum est) Concilium nihil potest, quod Papa non possit, sed Concilium possit dispensare, non obstante proprio decreto: ergo etiam Papa. Item si illud decretum fieret ab uno summo Pontifice, aliis sequens possit dispensare, quia par in parem non habet imperium: sed non habet maiorem autoritatem à Concilio, quam à Papa, ut supra probatum est. Et Sylvestr. in verbo *Papa*, §. 15. dicit secundum mentem S. Thom. quod Papa potest etiam sine causa dispensare in omni jure positivo, & etiam illud irritare. Itaque si irritaret, de facto nulla essent, & irrita: sed in hoc peccaret de quocumque statuto Concilii loquamur, ut probat Gloss. 1. cap. *Ubi periculum*, §. *Hoc sancto Concilio*, de Electione, de quo Panorm. in cap. *Significasti*, de Electione, & Joan. Andreas & alii.

Suppono autem, quod non valeat ista consequentia. Si Papa male dispensat, ergo non valet illa dispensatio. Si enim sine causa dispensaret in gradibus prohibitis ad matrimonium de jure positivo, dispensatio teneret, & matrimonium sic contractum esset validum. Nec tamen volo dicere quod omnis dispensatio Papæ etiam in jure positivo valeat: sed dico, quod si non valet, hoc aliunde est, & non solum ratione juris positivi, ut infra dicemus.

Et si dicas, supra supponebamus, quod hæc quæstio procederet secundum utramque opinionem, scilicet si Papa sit supra Concilium, sive è contrario: ergo si non obstante tali decreto Concilii adhuc Papa possit dispensare, in quo salvatur ista superioritas Concilii supra Papam?

Respondeo: Satis est ad hoc, quod Papa teneretur, & male faceret contraveniendo decreto Concilii. Vel forte diceretur, quod non potest tollere talem legem, & irritare, si Concilium prohibeat, sed potest dispensare: quia manente tali lege, respectat ad eum omnis actus jurisdictionis in Ecclesia, itaque si

Papa contra decretum Concilii institueret puerum in Episcopum, talis revera esset Episcopus, & haberet jurisdictionem.

Decimaquinta propositio: Eodem * modo sicut ¹⁵ Papa peccaret dispensans contra tale decretum etiam peccaret petens dispensationem, aut utens illa. Probatur primo: Quia consentit, imo eo ipso cooperatur peccato alterius: Et non solum qui male faciunt, digni sunt morte, sed qui consentiunt facientibus. (1) Item ille est occasio tantorum malorum, quæ ex hujusmodi dispensationibus sequuntur, ut supra ostensum est. Item isti etiam faciunt injuriam aliis, si eximant se à lege, aliis manentibus sub lege. Quemadmodum si rex exigeret tributum ab aliquibus civitatibus, & eximeret alias sine causa, non solum rex peccaret, sed etiam civitas illa, quod non subiret partem oneris. Non tamen volo dicere, quod si Papa mortaliter peccat dispensando irrationaliter, quod etiam dispensatus utens dispensatione, nec etiam quod semper si Papa male dispensat, semper utens dispensatione etiam peccet: sed nolo etiam recipere universaliter opinionem Panor. & aliorum in cap. *Non est*, de Voto, quod dispensatus à Papa in quocunque jure positivo, etiam sine causa est tutus in conscientia. Quæ tamen potest esse vera, si intelligatur, quod est tutus; hoc est, quod factum per illam tenet etiam in conscientia. Non est autem universaliter vera, si intelligatur, quod semper talis sine peccato potest illa uti, ut si dispensetur cum Sacerdote, ut ducat uxorem.

Et probatur quia (ut supra arguebam) Papa peccaret dispensans fecum sine causa legitima, quia in foro conscientiae tenetur suis legibus, ergo non potest eximere alium plusquam seipsum quin peccet. Unde, & ipsem Panor. confitetur, quod dispensatus ad plura beneficia sine causa non est tutus in conscientia. Et ita Joan. Andri. tenet in cap. *De multa*, de Præbent. conformiter ad S. Thom. quotlib. 9. q. 7. licet hoc etiam non solum videatur contra jus positivum, sed contra jus naturale.

Ta-

Tamen contra conclusionem arguitur: Quia si Papa omnino irritaret aliquod jus positivum, etiam si ne causa, & irrationaliter faceret, non peccaret qui postea non servaret tale jus: ergo etiam si dispensat in illo, quia dispensatio est relaxatio juris circa istum, sicut irritatio circa omnes. Antecedens patet, quia certè si Papa tolleret abstinentiam carnium in feria sexta, nullus peccaret, si vesceretur carnis illis diebus, nec si tollat jura de impedimentis matrimonii.

Respondeo concedendo antecedens: quia revera nullus manet titulus obligationis, quia nec jure divino, nec positivo. Et nego consequentiam: & ratio est, quia manente jure in ordine ad alios, irrationaliter facit, qui non vivit æquali jure cum aliis, atque ideo non omnino caret culpa, licet sape excusat à mortali.

Sed restat grave dubium: Summus Pontifex dispensat in tali statuto, non obstante tali decreto prohibente, utrum subditi, ad quos spectat recipere, & parere tali dispensationi, teneantur, verbi gratia, si statuitur in Concilio, quod nullus ante ætatem viginti annorum possit habere beneficium curatum, & in hoc numquam dispensetur, dispensat Papa cum puer, non solum contra decretum Concilii, sed etiam sine alia rationabili causa, an Parochia teneatur recipere illum, & dare illi decimas.

*6 Pro examinatione dubii est notandum, quod * dispensationes Pontificis sunt in duplice differentia. Quædam sunt omnino gratiæ, gratiosas voco, quæ spectant solum ad gratiam, id est, beneficium dispensati, nec faciunt ad commodum, vel incommodum aliorum, ut dispensatio in jejuniis, & abstinentiis, & astate ordinandorum, in impedimentis matrimonii, & similibus. Et in hujusmodi non est locus dubii: quia solum spectat ad ipsum dispensatio. Et tenet factum. Aliæ sunt dispensationes, quæ possunt spectare ad commodum, vel ad detrimentum aliorum, ut in exemplo posito, quod aliquis puer sit Parochus istorum, quod habeat beneficium & decimas sine residentia,

Y 2

quod

Dubium.

quod recipiat fructus præbendæ non serviens, quòd tunc habeat viginti beneficia. Ista enim sunt hujusmodi, quæ multum spectant ad jura communia, commoda, vel incommoda aliorum, & de hujusmodi vertitur in dubium, nec est facilis disputatio. Sed dicam, nihil omnino afferendo, sed proponendo solum, quæ videntur probabiliora esse.

Decimasexta propositio: Non * spectat ad subditos determinare, aut examinare, quid possit Papa, aut quid non possit, & quomodo teneantur parere, vel non. Probatur: Quia sacrilegium est disputare de potentia Principis, & præcipue Papæ 17. quæst. 4. §. *Committitur, & sequent.* Secundò: Quia hoc ipsum scilicet, determinare quæ sit potestas spiritualis alicujus, est jurisdictione, & est pars gubernationis, quæ non spectat ad subditos, saltem erga superiores: ergo hoc non convenit illis. Tertiò: Quia profectò hoc esset in turbationem & dissolutionem Ecclesiasticæ Hierarchiæ, & authoritatis, si quilibet posset dicere, Papa non potest: & hoc modo eximeret se à mandatis Papæ, & esset manifestum nutrimentum inobedientiæ, & schismatum, & hæresum. Imò hinc natæ sunt hæreses, ut ait Cyprian. quod Sacerdoti Dei, vel Papæ non obediatur, sed quilibet audet dicere, quòd Papa malefacit, & quod non potest facere: & ideo etiamsi Papa erraret, melius est ut in omnibus illi pareatur, quam per hoc, quòd unus habeat licentiam non parendi Papæ in uno casu forsäm rationabili; dare occasionem, ut alii non pareant etiam in justis & honestis.

Decimaseptima propositio: Non * semper manda- 18 tum Papæ, aut dispensatio obligat subditos ad parentum. Nec loquor hic in casu, quòd Papa aliquid præcipiat manifestè contra jus divinum: hoc enim fortè nunquam continget, nec contingit, nec esset dubium quòd non esset tunc parentum, sed extra tales casum. Probatur primò: Papa non habet majorem potestatem ad dispensandum, quam ad ferendum leges: sed si ferret legem iniquam, & injustam, vel aliás intolerabilem, & valde gravem, subditi non tenerentur parere: ergo nec

nec etiam si dispensatio sit hujusmodi. Antecedens patet: Quia, sicut Sanctus Thomas optimè determinat 12. q. 96. art 4. Lex non obligat subditos in foro conscientiae nisi sit justa: ad hoc autem quòd sit justa, requiruntur tria, primum potestas in ferente, deinde finis, scilicet propter bonum commune, postremò forma, ut scilicet secundum æqualitatem proportionis imponat subditis leges onerosas. Et è contrariò sunt injustæ, vel ubi deest authoritas, vel cum præses imponit onera subditis non pertinentia ad utilitatem communem, sed magis propria commoditate, vel cupiditate, vel gloria, vel etiam aliorum privatorum, vel etiam ex forma, cum inæqualiter onera dispensantur, etiam si ordinentur ad bonum commune, vel etiam si faciat contra jus divinum. *Et ex quacunque causa lex sit injusta, non obligat*, inquit Sanct. Thom. in foro conscientiae, nisi forte propter scandalum vitandum. Quia sicut August. in lib. de Libero arbitrio ait: *Lex esse non videtur, quæ justa non fuerit.* Ergo si Papa legem aliquam injustam faceret ex aliqua prædictarum causarum, non tenerentur subditi parere. Ergo nec si dispensatio esset injusta ex aliqua tali causa: quia non potest magis gravare subditos per dispensationem, quam per leges. Et quòd non solum intelligat Sanctus Thomas, quando leges sunt contra jus divinum, patet illuc, quia quatuor causas ponit, unde potest esse injusta: Et quarta est, si sit contra jus divinum, & tamen undecunque sit injusta, generaliter dicit, quod non obligat.

Et confirmatur. Quia lex civilis injusta non obligat, ergo nec Ecclesiastica. Antecedens patet, quia potestas Principum est à Republica, quæ non dedit eis potestatem ad gravandum subditos, sed ad conservandum. Consequentia autem probatur, quia certè absurdum esset dicere, quod habet majorem Papa autoritatem ad nocendum, & gravandum subditos, quam secularis potestas, cùm illi sit solum data potestas ad pascendum. S. Thom. absolute loquitur de omni lege humana injusta universaliter quæ sine distinctione: nec hoc potest esse dubium, quantum ad hoc idem sit judicium

174. *De Potestate Papæ, & Concilii.*(1)
Rom. c. 13.

cium de potestate Ecclesiastica, & civili, nec profus habet ad hoc majorem authoritatem Papa in spiritu-
libus, quam Rex in temporalibus: utraque enim potes-
tas est à Deo. (1) Et confirmatur ex illo Proverb. 8.
*Per me Reges regnant, & legum conditores justa decer-
nunt.* Ex quo patet, quod non habet à Deo potestatem
decernendi nisi justa.

Secundò arguitur. Sententia injusta à quocumque
sit lata, non obligat, ergo nec lex. Antecedens pro-
nunc supponitur ex consensu omnium Doctorum. Quod
si sit injusta secundum se, id est, non solum in forma
procedendi: Scilicet, quia non tribuit unicuique quod
suum est, sive Judex faciat ex malicia, sive ex falsa
præsumptione, non obligat partes. Et certum est, quod
si Papa ferret sententiam contra innocentem de pecu-
nia, vel alia re, sive faceret certa scientia, sive ex fal-
sa præsumptione: talis sententia non obligat. Et conse-
quentia videtur nota: quare enim potius obligaret lex
injusta, quàm sententia, cum lex plus noceat?

Tertio, lex injusta Episcopi non obligat, ergo nec
Papæ. Antecedens est notum, & concessum ab omnibus.
Et consequentia videtur nota, quia non habet majorem
authoritatem Papa ad inferendum injuriam, quàm Epis-
copus. Circa ea enim, quæ sunt sui officii, & in propriis
subditos non minus potest, quàm Papa.

Quartò arguitur, deducendo ad manifestissima in-
convenientia. Quis enim diceret, quod si Papa sine
rationabili causa conderet legem quod Christiani loco
decimarum solverent quintam, aut quartam partem
fructuum, quòd obligarentur Christiani illa lege? Vel
si arrogaret sibi sicut annatas Episcopatum, ita etiam
mediatatem omniam fructum Ecclesiasticorum, vel
alias peiores leges faceret: in his enim agitur de jactu-
tura temporali: peior autem est jactura spiritualis, ergo.

Nec sufficit respondere, quòd Papa non facit hujusmo-
di: hoc enim est loqui de facto, de quo non disputatur.

Sed quid juris si faceret? Ego pro certo habeo,
quod omnes leges injustæ, etiam Papæ, non obligant
in fôro conscientiae. Quod si ita est, quare dispensa-
tio-

175. *De Potestate Papæ, & Concilii.*

tiones injustæ, & in gravamen aliorum obligabunt?
Item potestas Papæ est ad ædificandum, non ad dissipa-
endum. Sed hujusmodi dispensationes sunt ad dissipan-
dum, non ad ædificandum: ergo non sunt recipien-
dæ. Item Doctores dicunt, quod in concernentibus uni-
versalem statum Ecclesiæ, non potest Papa disponere
contra statutum Concilii generalis, ut in cap. *Litteras*,
de restit. spol. & notat Abbas in eodem tit. cap. *Sig-
nificati*. Et Innocen. in cap. *Quanto*, de confuet. &
maxime ubi Ecclesia decoloraretur: ergo in tali casu
subditi non tenentur parere, etiam si solum ageret con-
tra jus positivum.

Et omnia hæc confirmantur: Quia Papa non est
dominus Ecclesiæ, nec bonorum ejus, hoc enim est ge-
neraliter omnibus Prælatis prohibitum. *Luc. 22. Reges
gentium dominantur eorum: vos autem non sic.* *Matth. 20.*
& *Marc. 10.* (1) Et *1. Petri. 5. Non dominantes in clerum,*
sed forma facti gregis. (2) Et Paul. (3) *Sic nos existimet
homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteri-
orum Dei.* Ergo non potest disponere pro arbitrio, sed
secundum quod est expediens Ecclesiæ.

19. Decimaoctava propositio: Facta * tali declaratio-
ne, & decreto Concilii, si ut dictum est in 10. con-
clusione Papa dispensaret, subditi non tenentur pare-
re tali dispensationi. Probatur: Quia ex 3. conclusione
si lex aut dispensatio injusta non obligat subditos ad
parendum, ergo licet non expectet ad subditos hoc
judicare (ut dictum est in 16. conclusione) tamen post-
quam Concilium hoc declarasset, non tenerentur sub-
diti parere. Itaque si Concilium determinat, quod dis-
pensatio cum pueris ad Episcopatum est pernicioса Ec-
clesiæ, & prohiberet ne unquam in hoc dispensaretur:
si hoc non obstante, Papa mitteret puerum pro Epis-
copo, non tenerentur subditi recipere illum, nec obe-
dire.

20. Decimanona propositio: Papa * non deberet ægre-
ferre, sed potius gaudere, quod fieret aliquod tale de-
cretum. Probatur hæc propositio. Si justum est, &
expediens, ut supra probatum est, cum Papa debeat
pro-

(1)

Matth. 20.& *Marc. 10.*

(2)

1. Petri. 5.

(3)

1. Ad Cor. 4.

procurare omne commodum Ecclesiæ: ergo de hoc debet gaudere. Item, quia in hoc nullo modo laeditur authoritas illius: Non enim prohibetur talis dispensatio tanquam inferiori, nec quod non licet ei dispensare, vel non posset: nec est propter defectum auctoritatis, quam habet amplissimam, & à nullo limitabilem, sed propter materiam ipsam, quæ non recipit dispensationem sine magno malo Ecclesiæ. Sicut qui negat eum posse dispensare in voto solemni, nec etiam in aliis votis sine rationabili causa, nihil derogat auctoritati ipsius: sicut nec auctoritati divinæ, qui negat posse creari infinitum, aut posse mentiri, & similia. Item si Concilium retineret sibi auctoritatem dispensandi, & negaret Papæ posset merito conqueri: sed nec ita est faciendum, sed absolute, quod à quocumque non fiat dispensatio. Item, quia, ut dicunt Juristæ, exceptio firmat regulam in contrarium, & sic fit dum excipiuntur paucissimi casus, fit regula, quod in omnibus aliis pareatur Papæ. Item hac ratione vitant Pontifices improbitates, & molestias principum, qui solent instare odiosissimè pro dispensationibus absurdis prorsus, & irrationabilibus, quibus est difficile Papam negare aliquid, nec principum solum, sed hominum etiam insolentium, qui omnia se posse consequi sperant Romæ, & vel pertrahunt Pontifices in suam voluntatem, vel sunt graves, & importuni Pontificibus, à quibus essent liberi per aliquod tale decretum: & deberet Papa dicere: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: & Omnia possum, sed non omnia adificant.* Et (quod certè non est contemnendum) tolleretur scandalum, & sermones multorum, qui male sentiunt, & loquuntur de Romana Curia, hac una occasione hujusmodi dispensationum.

Sed restat dubium, si ita est, quod subditi non tenentur parere hujusmodi dispensationibus, qua via possit resisti mandatis Papæ, si forte velit cogere ad parentum.

Respondeo, & sit 20, propositio. Non * videtur mihi quod expiat, nec liceat resistere mandatis Papæ per viam appellationis ad futurum Concilium. Bene scio quod

quod Panorm. & Gerson & Ocham, defendant, quod licet appellare à Papa ad Concilium: sed illi (ut supra dixi) sunt plurimum infesti auctoritati Summorum Pontificum. Et sic probatur breviter ex cap. *Ipsi sunt*, 9. q. 3. *Ipsi sunt* Canones, qui appellationes totius Ecclesiæ ad hujus Sanctæ Sedis examen voluerunt deferri, ab ipsa verò nunquam prorsus appellari debere sanxerunt, & eadem quæst. cap. *Nemo*.

Nec valet responsio, id est à nullo alio Prælator: & nunquam, id est à nulla particulari Ecclesia: quia de hoc nunquam fuit quæstio. Sed quia de hac re sunt multæ quæstiones, & contentiones, volo extenderem probationes. Certè si in aliquo casu licet appellare ad Concilium, nescio quare non in omni casu, ubi Pontifex facit injuriam, imò ubi est dubium, utrum faciat.

Et arguitur sit: Vel appellatio à Summo Pontifice ad Concilium est de jure divino, vel de jure positivo: si est de jure divino, & jus divinum non distinguit in causa graviori vel leviori, si licet in aliqua causa appellare, ergo in qualibet quantuncumque leviori. Si autem est de jure positivo, primum nullum tale jus profertur, ubi talis appellatio concedatur, nisi forte in aliquo Concilio novo, & schismatico, vel dubio, quale fuit Basiliense. Nec auctoritas Glossæ vel Panormitani hoc tenentium est alicujus momenti sine confirmatione juris. Si hoc non est de jure divino, sed de jure positivo, & si est aliquod tale jus, nunquam distinxit inter causam; & causam: unde nullo modo consequenter loquuntur Doctores, qui concedunt quod in causis gravissimis à Papa potest appellari, non autem in aliis.

Et dico non esse appellandum, etiam si teneamus, quod Concilium est supra Papam. Quamvis enim ita sit, tamen cum sit Papa, oportet quod ultima decisione causarum spectet ad eundem. Et confirmatur: Quia à Rege non est appellatio: sed non est neganda tanta auctoritas Papæ in spiritualibus, quanta Regi in temporalibus datur, ergo

Sed dato quòd secundum se liceret appellare, dico quòd non expedit. Primo hoc probatur experientia, & exemplis, quæ in moralibus faciunt magnam probationem. Omnes enim appellations hactenus factæ ad Concilium, male cesserunt, & tandem devenerunt in schisma aliquod, vel etiam hæresim. Secundo, quia hoc esset magna occasio turbationis in Ecclesia: primum, quia si Papa timeret ne facta ejus deberent rescindi in Concilio, nunquam vellet congregare Concilium cum magna jactura profecto rerum Ecclesiasticarum: & congregare sine illo, vel non licet, vel esset valde difficile. Semper enim erunt aliqui, imò major pars, qui velint sequi partes Pontificis, & unus Princeps faveret Concilio, alius Pontifici, & sic nihil pacifice, nec ad utilitatem Ecclesiæ posset fieri: imò essent multo maiores turbationes, ut experientia compertum est. Et ab eo tempore, quo propter novas opiniones Doctorum Pontifices incepérunt timere Concilia, Ecclesia manet sive Conciliis, & manebit cum magna calamitate, & pernicie Religionis.

Vigesimaprima propositio: Non * videtur permittere cuicunque privato, sua autoritate resistere, & non parere mandatis. Pontificis, quantuncumque essent contra determinationem Concilii. Probatur: Quia esset magna irreverencia, & quasi contemptus summæ authoritatis, si cuilibet hoc concederetur respectu Papæ: quod non licet in ordine ad Episcopum, à cuius mandato, quantuncumque injusto, non licet propria autoritate discedere.

Vigesimasecunda propositio: Facta * tali declaratio-
ne, & Decreto Concilii, si Papa contrarium manda-
ret, possent vel Episcopi, vel Concilium Provinciale
per se resistere tali mandato, vel etiam implorare Prin-
cipes, ut autoritate eorum resisterent Summo Ponti-
fici, impediendo executionem mandatorum ejus. In ista
conclusione erat tota difficultas, & propter quam to-
ta disputatio est exorta. Hæc conclusio primo tenendo,
quòd Concilium est supra Papam, non indiget nova
probatione; & ita tenentes illam partem, non revo-
ca-

carent in dubium. Sed quia, ut supra diximus, hic procedimus secundum utramque opinionem, simpliciter probatur conclusio. Et primum quod mihi fecit animum tenendi hanc sententiam, fuit, quòd Doctores egregii, & aliter magni defensores authoritatis Pontificiæ, etiam in ordine ad Concilium tenent expressè hanc sententiam. Unde Cajet. in ipso opere, in quo tenet superioritatem Papæ supra Concilium, cap. 27. dicit post alia: *Resistendum est ergo etiam in faciem Papæ publicè dilantantis Ecclesiam: verbi gratia, quia non vult dare Beneficia Ecclesiastica, nisi pro pecunia, aut commutatione officii, & cum omni obedientia, & reverentia neganda est possessio talium beneficiorum iis, qui emerunt.* Et Sylvest. in verbo Papa §.4. Quid autem, inquit, faciendum est quando Papa suis moribus Ecclesiam destruit? Et 15. dicit: Quid si Papa sine causa vellet abrogare jus positivum? Respondet: Peccaret quidem, nec esset permittendum, nec ei obediendum in malis, sed resistendum per honestam reprehensionem. Unde si vellet totum thesaurum Ecclesiæ, aut patrimonium Petri dare parentibus, vel ejus Ecclesiam destruere, vel hujusmodi, non esset permittendum, sed resistendum. Et ratio est: Quia in destruendo nihil potest, & si de destructione constat, potest resisti.

Ex ipsis omnibus habetur, quod ubi mandata, vel facta Papæ essent in destructionem Ecclesiæ, potest ei resisti, & impediri executio mandatorum: ergo si jam constet ex determinatione Concilii, quòd hujusmodi dispensationes sint in destructionem Ecclesiæ, poterunt gubernatores ipsius Ecclesiæ, & Principes resistere in his.

Secundo probatur: Quia vim vi repellere licet jure naturali. Sed Papa infert vim hujusmodi mandatis, & dispensationibus, quia facit injuriam, ut supra probatum est: ergo licitum est resistere illi. Unde, ut dicit Cajetanus, omnia ista loquimur, non quòd aliquis posset esse judex Papæ, nec authoritatem habeat in illum, sed per modum defensionis: cuilibet enim est jus ad resistendum injuria, & impediendum, defendendumque.

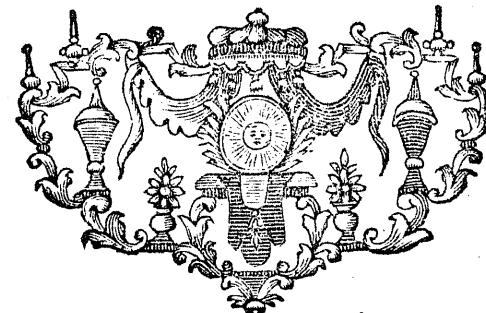
Sequitur corollarium: Quòd non solum liceret non parere talibus mandatis, sed etiam facto, & vi, si opus esset, resistere illis, & impedire armis executionem illorum mandatorum, & maximè intercedente publica authoritate, ut principis, & comprehendere, & punire executiones talium mandatorum, semper tamen servato moderamine inculpatæ tutelæ, non excedendo reverentiam, nec negando aliquo pacto authoritatem illius, sed solum allegando, quòd hoc est injustum, & in detrimentum Ecclesiæ. Et confirmatur totum hoc: Quia profectò tyrannicum est dicere, quòd Summus Pontifex habeat majorem authoritatem ad gubernandum Ecclesiam in hac parte, quam Rex ad gubernandam civitatem, & Rempublicam temporalem: sed si Rex faceret graves injurias, posset ei resisti, non solum verbis, & jure, sed etiam facto: ergo etiam Papæ.

Vigesimatercia propositio: Propter * injustas dispensationes, vel alia mandata insolentia, quæ in perniciem Ecclesiæ procedunt, posset convocari, & congregari Concilium generale contra voluntatem Papæ, ut ei resisteret, obviaretque ejus insolentia. Hoc expressè tenet Sylvest. in verbo *Papa* §. 4. Quòd si Papa suis moribus destruit Ecclesiam, potest convocari Concilium contra ejus voluntatem, ut per illud Papa monetur, & Deus invocetur, & resistendo, in malis medium apponatur. Hoc expressè tenet Turrecrem. assertor vehementissimus Pontificiæ dignitatis lib. 3. cap. 10. ubi loquens de utilitate Conciliorum: *Celebratio*, inquit, *Conciliorum utilis est ad refrenandum exorbitantias quorundam Pontificum*, qui *Pontificatum suum aut extra Sanctorum Patrum regulas pro voluntate exercent, aut simoniaca pravitate debonellant*. Hac de causa congregatum legitur Concilium Episcoporum Italiae, Romæ, per Imperatorem contra Joannem Papam XII. qui venator, lubricus, & incorregibilis erat. Quòd factum laudat, & approbat Turrecrem. & hoc est valde utile. Ut enim ait Hormisda Papa in Epistola ad Episcopos per Hispaniam constitutos: *Difficile est, ut cujusque*

De Potestate Papæ, & Concilii. 181
cor sic pravis cogitationibus induretur, ut in se patiantur culpandus fieri, cum noverit se judicio subdendum Concilii. Unde etiam confirmantur quæ supra dicta sunt. Nihil enim prodesset congregatio Concilii, nisi sua authoritate posset determinare, quibus in rebus Pontifex non debet, nec possit attentare contra Patrum decreta, & sanctiones.

25 Vigesimaquarta propositio: In * omnibus supradictis cavendum est maximè à duobus. Primum, ut quantum fieri possit, servetur semper illibata authoritas, observata reverentia quæ debetur Papæ: quia ejus contemptus, vel contumelia, vel quæcumque irreverentia, vergit in dehonestatem Ecclesiæ: unde oportet ut habeatur in summo honore etiam à summis Principibus. Et si semel inciperet sparsi ejus authoritas, tota Ecclesia laboraret schismatibus, & factionibus. Quare etiam in Concilio si aliquod tale decretum faciendum esset, oporteret ut quam modestissimè loqueretur de authoritate & persona Papæ, ut puta, sub hac forma. Quamvis haec tenus summi Pontifices moti probabilibus apparentibus causis dispensaverint, ut aliquis plura beneficia possit obtinere, vel ut aliquis regressum habeat ad aliquod beneficium vivente adhuc legitimo possessore: tamen quia hoc usu & experientia compertum est vergere in magnam confusione Ecclesiæ, & perniciem Ecclesiarum, prohibemus omnino, ne posthac cum aliquo quacumque occasione, vel merito super hoc dispensemur. Quod si secus factum fuerit, sacrum Concilium existimatur est summum Pontificem contra suam dignitatem & officium, & contra sacram Concilium, atque adeò contra Christi honorem fecisse. Per quam quidem sanctionem non intendimus summæ authoritati, & dignitati quicquam derogare, nec ejus potestatem aliquo pacto limitare: sed declaramus hoc esse necessarium ad rectam, & piam administrationem Ecclesiæ, ne posthac summorum Pontificum in hac re, sua authoritate abutantur, sub hac forma, vel alia commodiori, posset proponi decretum ad re-

medium & salutem Ecclesiæ sine offensione Pontificis, secundum quod maximè etiam caveri debet in hac re est scandalum: primum in ipso decreto faciendo, ne forte suminus Pontifex indignatus de hoc Concilio, & repugnans ne hoc decernatur, turbet totum Concilium, & impedianter alia commoda, quæ à Concilio fieri possunt, & dividatur Concilium in schisma, & factio-nes. Sed deinde debet valde caveri ab scandalo, si forte Papa negligat hujusmodi decretum Patrum: & op-porteat illi resistere. Debet enim valde animadvertisse hoc fiat cum scandalo, & inde oriatur majus malum, & ne si semel detur licentia principibus resistendi, & non parendi Pontifici in aliquo, ipsi accipient in aliis, ubi minimum expediatur.

RE-

REVERENDI PATRIS FRATRIS

FRANCISCI A VICTORIA.

DE INDIS RECENTER INVENTIS.

SELECTIO PRIOR.

LOCUS RELEGENDUS EST
ex Matth. *Docete omnes gentes baptizan-tes eos in nomine Patris, & Filii,*
& Spiritus Sancti. Matth. cap. ult.

SUMMA.

1. *Dubius in rebus ut sit tutus in conscientia, quomodo
debeat consulere illos, ad quos spectat haec docere.*
2. *Dubius in rebus, post consultationem rei dubiæ
debet sequi sententiam sapientum alias non erit
tutus.*
3. *Dubius in rebus, si post consultationem rei dubiæ
diffiniatur à sapientibus illud esse licitum, quod alias
est illicitum, ut sit tutus in conscientia, an debeat
sequi sententiam illorum.*
4. *Indi barbari, utrum essent veri domini ante adven-tum Hispanorum privatim, & publicè. Et utrum es-sent inter eos aliqui viri principes, & domini alio-rum.*
5. *Error quorundam recensetur, qui dicebant, nullum
in peccato mortali existentem habere dominium in qua-cunque re.*
6. *Periculum mortale non impedit dominium civile, &
verum dominium.*
7. *Dominium, utrum perdatur ratione infidelitatis.*

8. Ha-

8. Hæreticus, jure divino non amittit dominium bonorum suorum ob hæresim commissam.
9. Hæreticus, an de jure humano perdat dominium bonorum suorum.
10. Hæreticus à die commissi criminis incurrit pænam confiscationis bonorum.
11. Hæretorum bona non licet fisco occupare ante condemnationem, quamvis de crimine constet.
12. Condemnatione facta etiam post mortem hæretici retro agitur bonorum confiscatio ad tempus commissi criminis ad quacumque pervenerit potestatem.
13. Hæretici venditiones, donationes, & omnis alia alienatio bonorum à die commissi criminis sint invalidæ, &c.
14. An hæreticus sit dominus bonorum suorum in foro conscientiae antequam condemnetur.
15. Hæreticus, licet potest vivere ex bonis suis.
16. Hæreticus titulo gratioſo potest transferre bona sua, puta donando.
17. Hæretico non licet titulo oneroſo, puta vendendo, aut dando in dote, bona sua transferre, si crimen posset venire in judicium.
18. Hæreticus in quo casu etiam titulo oneroſo posset bona sua licet alienare.
19. Barbari, nec propter peccata alia mortalia, nec propter peccatum infidelitatis impediuntur quin sint veri domini tam publicè, quam privatim.
20. Dominii ut quid sit capax, an usus rationis requiratur.
21. Puer, an possit esse dominus ante usum rationis.
22. Amens, an possit esse dominus.
23. Barbari, amentiae prætextu non impediuntur esse veri domini, cum non sint amentes.
24. Indi barbari antequam Hispani ad illos venissent erant veri domini, & publicè & privatim.

(1)
Matth. ult.

Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Fili, & Spiritus Sancti. (1)
In hunc locum movetur quæſtio: An licet bapti-

zare filios infidelium invitis parentibus. Quæ quæſtio tractatur à Doctoribus 4. Sententiar. dist. 4. & à Sancto Thom. 22. q. 10. art. 12. & 3. part. q. 68. art. 10. Et tota disputatio & relectio ſucepta eft propter barbaros iſtos novi orbis, quos Indos vulgo vocant, qui ante quadraginta annos venerunt in potestatem Hispanorum, ignoti prius nostro orbi. Circa quos præſens disputatio habebit tres partes. In prima tractabitur quo jure venerint barbari in ditionem Hispanorum. In ſecunda, quid poſſint Hispanorum Principes erga illos in temporalibus, & civilibus. In tertia, quid poſſint vel iſpi, vel Eccleſia erga illos in ſpiritualibus, & in ſpectanti- bus ad Religionem, ubi repondebitur ad quæſtionem propositam.

Quoad primam partem, ante omnia videtur, quod tota haec disputatio ſit inutilis & otiosa, non ſolum inter nos, ad quos non ſpectat, aut ſi omnia recte geruntur in administratione illorum hominum diſpu- tare, aut dubitare de illo negotio, aut ſi quicquā forte peccatur, illud emendare, ſed etiam apud eos, quorum interest haec conſiderare & administrare. Pri- mò, quia neque Principes Hispanorum, neque qui eo- rum consiliis præpoſiti ſunt, tenentur de integro ex- minare & retractare jura, & titulos, de quibus aliàs deliberatum eſt, & decretum maximè in hiſ quæ bona fide Principes occupant, & ſunt in pacifica poſſeſſione. Quia, ut Aristot. dicit 3. Ethicor. ſi ſemper quipiam conſultaverit, in infinitum res abiret, neque poſſent Principes, & aliorum Consiliarii eſſe ſecuri, & certi in conſcientia ſua: & ſi oporteret à primordio repeteret titulos ſuæ ditionis, nihil exploratum poſſent tenere. Et præterea cùm Principes noſtri, ſcilicet Fer- dinandus, & Iſabella, qui primi occupaverunt regio- nes illas, fuerint Christianissimi, & Imperator Carolus Quintus ſit Princeps justissimus, & religiosissimus: non eſt credendum quin habeant exploratiſima & exquiſitiſſima omnia quæ expectare poſſunt ad ſecurita- tem ſui status, & conſcientiae, maximè in tanta re: atque adeo non ſolum ſuperyacanum, ſed etiam te- me-

Objicitur quid
haec diſputatio
ſit inutilis.

merarium videri potest de his disputare, & hoc videatur esse quærere nodum in scyrpo, & iniquitatem in domo justi.

Resp. ad objectionem.

Pro solutione hujus objectionis est considerandum, quod Aristot. dicit 3. Ethicor. quod sicut consultatio, & deliberatio non est de rebus impossibilibus, aut necessariis, ita nec consultatio moralis est de illis, de quibus certum & notum est esse licita & honesta, neque è contrario, de quibus certum, & evidens est esse illicita, & inhonesta. Neque enim quisquam rectè consultaverit, an temperatè, fortiter, justè vivendum sit, vel injustè, aut turpiter agendum, neque an adulterandum, an pejerandum, an colendi parentes, & cætera hujusmodi. Certè non esset consultatio Christiano digna: sed cùm aliquid agendum proponitur de quo dubitari meritò potest, an sit rectum, vel pravum, justum, an injustum, de his expedit consultare, & deliberare, neque prius temerè aliquid agere, quam sit inventum & exploratum, quid liceat, aut non liceat. Talia sunt quæ in utramque partem habent speciem boni & mali, qualia sunt multa genera commutationum, & contractuum, & negotiorum.

Et in his omnibus ita res se habet, quod si quis antequam deliberaverit, & legitimè illi constiterit tale factum licitum esse, aliquid tale faceret, & fortè secundum se esset licitum: talis peccaret, neque excusa retur per ignorantiam: cùm illa, ut patet, non esset invincibilis, postquam ille non facit quod in se est, ad examinandum quid liceat, aut non liceat. Ad hoc enim, ut actus sit bonus, oportet si aliàs non est certum, ut fiat secundum diffinitionem, & determinacionem sapientis. Hæc enim est una conditio boni actus 2. Ethicor. atque adeò si iste non consuluit sapientes in re dubia, excusari non potest. Imò dato quod talis actus secundum se licitus esset, postquam dubitatur merito de illo, tenetur quilibet consultare & arbitrio sapientum facere, etiam si fortè illi errarent. Unde si quis contractum, de quo inter homines dubitatur, an sit licitus necne, faceret sine consilio Doctor-

torum, sine dubio peccaret, etiamsi aliàs contractus esset licitus, & ipse ita putaret, non ex authoritate sapientis, sed ex sua affectione, & sententia. Et eadem ratione si quis in re dubia consuluit sapientes, & illi determinaverint illud non licere: si talis proprio iudicio faceret aliquod tale, peccaret, etiamsi aliàs illud in se esset licitum. Ut si quis exempli gratia esset dubius, an hæc sit uxor sua, consultat, an teneatur reddere debitum, vel utrum liceat, vel etiam exigere: respondetur à Doctoribus, quod nullo modo licet, ipse autem ex affectu uxoris, vel propria cupiditate, non credit, sed putat sibi liceere, certè peccaret accedens ad uxorem, quamvis de se licitum esset, sicut revera est, quia talis facit contra conscientiam, quam tenetur habere. Tenetur enim credere in his quæ spectant ad salutem, his, quos Ecclesia posuit ad docendum: & in re dubia arbitrium illorum est lex. Nam sicut in foro contentioso Judex tenetur judicare, secundum allegata, & probata: ita in foro conscientiæ quilibet tenetur judicare, non ex proprio sensu, sed vel per rationem probabilem, vel per authoritatem sapientium, aliàs est temerarium judicium, & exponit se periculo errandi, & hoc ipso errat. Sicut enim in veteri Testamento Deuter. 17. præcipiebatur. Si quid esset ambiguum *inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & judicum*, ait Dominus, *intra portas tuas videris verba variare: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniensque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad Judicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui judicabunt tibi judicium veritatis, & facies quodcumque dixerint, qui præsunt loco, sequerisque sententiam eorum, neque declinabis ad dextram, neque ad sinistram.*

Ita, inquam, in rebus dubiis tenetur quilibet consulere illos, quos Ecclesia ad hoc constituit, quales sunt Prælati, Prædicatores, Confessores, divinæ & humanæ legis periti. Sunt enim in Ecclesia alii oculi, alii pedes, &c. (1) *Et ipse dedit quidem quosdam Apostolos, alios Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores.* Et

Aa 2

(1)
1. Cor. 12.
& Ephes. 4.
Su-

(1)

Mttah. 23.

Super Cathedram Moyſi sederunt Scribe & Pharisei, omnia quæcumque dixerint vobis, servare, & facite. (1) Et facit etiam præceptum Aristot. i. Ethicor. ex Heſiodo.

At qui ex ſe nescit, cuiquam neque porrigit aures, Ut bona percipiunt: demens & inutilis ille eſt.

Itaque non fatis eſt ad ſecuritatem vitæ & conſcien-
tiæ, ut quis putet ſe bene agere: ſed in rebus dubiis
neceſſe eſt ut aliorum, ad quos ſpectat, authoritati
natur. Nec enim negotiatoribus fatis eſt, ut nihil
faciant, quod ipsi illicitum putent, ſi aliàs ſine conſi-
lio peritorum illicitos contractus faciant.

Unde non puto verum quod Cardin. Cajet. dicit,
quòd ſi revera aliquid ſecundum ſe eſt licitum, ſi ve-
niat in dubium, quamquam Prædicatores, aut Con-
fessores, qui aliàs habent authoritatem judicandi in
iſtis, dicant illud eſſe illicitum, vel veniale dicunt eſſe
mortale: qui ex affectu ad rem non credit illis, ſed for-
mat ſibi conſcientiam, quòd non eſt mortale, non
peccat. Exemplum ponit, ut quòd foeminae utantur
ſuco, & aliis ornamentiſ ſuperfluis, quod revera non
eſt mortale, dato quòd Prædicatores & Confessores di-
cerent eſſe mortale: ſi foemina ex studio ſe ornandi
non credit, ſed putat vel eſſe licitum, vel non eſſe mor-
tale, non peccat mortaliter ita ſe ornando.

Hoc inquam periculoſum eſt. Nam foemina te-
netur credere peritis in his quæ ſunt neceſſaria ad fa-
ludem, & exponit ſe periculo faciens contra illud, quod
ſecundum ſententiam ſapientum eſt mortale. Et eſt con-
trariò in re dubia ſi quis deliberavit cum ſapientibus,
& accepit determinationem, quòd illud eſt licitum:
talis eſt tutus in conſcientia, quoſque fortalſe iterum
fit admonitus, vel tali authoritate, vel hujusmodi
rationibus. quibus meritò debeat moveri ad dubitan-
dum, vel etiam credendum contrarium. Hoc eſt notum,
quia facit quod in ſe eſt, & ſic ignorantia eſt invinci-
bilis.

Ex his ergo conficiuntur propositiones.

Prī-

1 Prima: In * rebus dubiis quilibet tenetur conſule-
re illos ad quos ſpectat hæc docere, aliàs non eſt tu-
tus in conſcientia, ſive illa dubia ſint de re in ſe li-
cita, ſive illicita.

2 Secunda: Si * post consultationem rei dubiæ dif-
finiſtum ſit à ſapientibus illud eſſe illicitum, quilibet
tenetur ſequi ſententiam illorum, & contrarium faciens
non excusatur, etiam ſi aliàs illud eſſet licitum.

3 Tertia ècontrariò: Si * post consultationem rei du-
biæ diffiniſtum ſit à ſapientibus illud eſſe licitum, qui
ſequitur ſententiam illorum, eſt tutus, etiam ſi aliàs ſit
illicitum.

Ergo redeundo ad propositum negoſium barbaro-
rum, nec eſt de ſe ita evidenter injuſtum, ut non po-
ſit diſputari de iuſtitia illius: nec rurſus ita evidenter
iustum, ut dubitari non poſſit de injuſtitia illius: ſed
in utrāque partem videtur habere ſpeciem. Nam pri-
mū cùm videamus totum illud negoſium administrari
per viros, & doctos, & bonos, credibile eſt rectè, &
iuste omnia tractari. Deinde cum audiamus tot hominum
cædes, tot ſpolia hominum alioqui innoxiōrum, detur-
batos tot dominos poſſeſſionibus, & diſtionebus ſuiſ
privatos, dubitari meritò potest jure an iuſtria hæc fa-
ta ſint: & ſic hæc diſputatio non videtur omnino ſu-
pervacanea. Et per hoc patet reſpoſtio ad objec-
tionem. Et praeterea, dato quod nullum eſſet dubium in tota
hac quæſtione, non eſt novum diſputationes theolo-
giſcas iñſtitui de re certa. Nam, & diſputamus de Incar-
natione Domini, & aliis articulis fidei. Non enim ſem-
per diſputationes theoloſicæ ſunt in genere delibe-
ratio-vo. Sed pleræque in genere demonſtrati-vo, id eſt non
ad conſultandum, ſed ad docendū ſuſceptæ.

Quòd ſi quis occurrat dicens: Licet aliquando fue-
rint aliqua dubia circa hoc negoſium, fuerunt tamen
jam hæc tractata, & diſfinita à ſapientibus, & ſic ex
conſilio eorum jam omnia administrari, nec opus eſſe
nova examinatione.

Reſpondeſt primum, ſi ita eſt benedictus Deus,
nec noſtra diſputatio quicquam obſtat, neque ego mo-
ve-

Dubium pri-
cipale.Occurrat ob-
jeſt.

vere volo novas querelas. Secundo dico, quod haec determinatio non spectat ad Jurisconsultos, vel saltem non adulos illos. Quia cum illi barbari, ut statim dicam, non essent subjecti jure humano, res illorum non sunt examinandae per leges humanas, sed divinas, quarum Juristae non sunt satis periti, ut per se possint hujusmodi questiones diffinire. Nec satis scio, an unquam ad disputationem, & determinationem hujus questionis vocati fuerint Theologi digni, qui audiri de tanta re possent. Et cum agatur de foro conscientiae, hoc spectat ad Sacerdotes, id est ad Ecclesiam, diffinire. Unde Deuter. 17. præcipitur Regi, ut accipiat exemplar legis de manu Sacerdotis. Tertio, ut summa rei sit satis examinata, & certa, nonne in tanto negotio possunt alia peculiares dubia occurrere, quæ merito disputari possent? Itaque non solum non otiosum aliquod, & inutile, sed magnum opere pretium me facturum putarem, si hanc questionem pro dignitate possem tractare.

Quæst. 1.

Redeundo ergo ad questionem, ut ex ordine procedamus, queritur primo, utrum * barbari isti essent veri domini ante adventum Hispanorum, & privatim, & publicè: id est utrum essent veri domini privatuarum rerum, & possessionum, & utrum essent inter eos aliqui viri Principes, & domini aliorum.

Argum. pro parte negat.

Et posset videri quod non. Quia servi non habent dominium rerum: servus enim nihil suum habere possit. *Institut. per quas person. nobil. acquirere liceat. §. Item vobis.* Et, ff. de adquirend. hered. l. Placet. Unde quicquid acquirit dominio acquirit. *Institut. de his qui sunt sui, vel alien. jur. §. Nam apud omnes.* Sed barbari isti sunt servi: ergo. Probatur minor. Nam ut Arist. (1) eleganter, & accuratè tradit, aliqui sunt natura servi quibus, scilicet melius est servire, quam imperare. Ii autem sunt, quibus ratio non sufficit ad regendum etiam seipso, sed solum ad iusta capescendum, & quorum vis magis in corpore est quam in animo. Sed profecto si aliqui tales sunt, maximè isti barbari, qui revera parum distare videntur à brutis ani-

(1)
x. Politic.

animantibus, & omnino sunt inhabiles ad regendum: Et sine dubio melius est illis ut regantur ab aliis, quam ut se ipsos regant. Et Arist. dicit justum naturale esse, ut tales serviant: ergo tales non possunt esse domini.

Nec obstat, quod ante adventum Hispanorum non haberent alios dominos: non enim repugnat, servum esse sine domino. Ut notat Glos. in l. Si usum fructum, ff. de liberali causa. Imò habetur expressè in ipsa lege, & est casus expressus in l. *Quod servus*, de serv. Itipulat. de servo, qui à domino relatus est, & à nullo occupatus, quod potest à quocumque occupari: Si ergo erant servi, potuerunt ab Hispanis occupari.

In contrarium est: Quia illi erant in pacifica possessione rerum, & publicè, & privatim: ergo omnino (nisi contrarium constet) habendi sunt pro dominis, neque in dicta possessione deturbandi.

Argum. pro parte affirm.

Pro solutione nolo revocare in propositum multa, quæ à Doctoribus traduntur in definitione, & distinctione dominii, quæ à me etiam latè adducta sunt in materia de restitutiane, 4. dist. 15. & 2. 2. q. 62. Illa inquam, prætereo, ne occasione illorum omitam magis necessaria.

Et ideo his prætermisis notandum, quod si barbari non haberent dominium, non videtur quod possit prætendi alia causa, nisi vel quia sunt peccatores, vel quia infideles, vel quia amentes, vel insensati.

Fuerunt * ergo aliqui, qui defendebant, quod titulus dominii est gratia, & per consequens quod peccatores, saltem in mortali peccato existentes, nullum habent dominium in quacumque re. Iste fuit error pauperum de Lugduno, sive Valdesium, & postea Joannis Wicleff. Cujus unus error damnatus in Concilio Constantiense fuit: *Nullus est dominus civilis, dum est in peccato mortali.* Eadem fuit sententia Armachani lib. 10. de quæst. Amer. c. 4. & in dialogo. *Defensorium pacis.* Adversus quem scripsit Wald. tom. 1. de Antiq. lib. 3. cap. 82. & 83. Et tom. 2. cap. 3. Probat Armac. quia tale dominium reprobatur à Deo. Officæ 8. *Ipsi regnaverunt, & non ex me, Principes extiterunt, & non cogno-*

Errores quidam referuntur.

Offex 8. novi. (1) Et sujungitur caula: *Argentum, & aurum suum ficerunt sibi idola, ut interirent, &c.* Et ideo, inquit, tales carent justo dominio apud Deum. Certum est tamen omne dominium esse autoritate divina, cum ipse Deus sit creator omnium, neque aliquis possit habere dominium, nisi cui ipse dederit. Non est autem consentaneum, ut det innobedientibus, & transgressoribus preceptorum suorum: sicut & Principes humani nondant sua bona, ut villas, aut castra rebellibus, & si dederint, auferunt. Per humana vero debemus judicare de divinis. Rom. 1. ergo Deus non concedit dominium inobedientibus. Unde in signum hujus Deus aliquando tales projicit a principatu, ut Saulem. 1. Reg. 15. & 16. & de Nabuchodonosor, & Balthasar, Daniel. 4. & 5. Item Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, ut praestit piscibus maris, &c.* (2) Apparet ergo quod dominium fundetur in imagine Dei, sed haec non est in peccatore, ergo non est dominus. Item talis committit crimen laesae Majestatis, ergo meretur perdere dominium. Item August. dicit, quod peccator non est dignus pane, quo vescitur. Item Dominus dederat primis parentibus dominium Paradisi, & ratione peccati privavit eos illo, (3) ergo.

Verum est, quod tam Wicleff, quam Armachanus non distinete loquuntur, & videntur potius loqui de dominio superioritatis, quod est principum. Sed quia argumenta æqualiter procedunt de omni dominio, ideo videntur sentire de omni dominio generaliter. Et ita intelligit illorum sententiam Conrradus de Contrac. lib. 1. q. 7. & satis clare dicit Armachanus. Qui ergo sequeretur hanc sententiam, posset dicere, quod barbari non habebant dominium, quia semper erant in peccato mortali.

Sed contra hanc sententiam ponitur propositio: Peccatum * mortale non impedit dominium civile, & verum dominium. Hæc propositio licet sit determinata in Concilio Constantiæ, tamen arguit Almain. 4. dist. 15. q. 2. ex Aliaco, quia tunc existens in peccato mor-

(2)
Genes. 1.

(3)
Genes. 1.

Resp. ad hec:

Almaini Arg.
proponitur,
rejicitur.

tali, & constitutus in extrema necessitate comedendi panem esset perplexus, quia ex una parte tenetur comedere panem: & ex altera si non habet dominium, accipit alienum, ergo non potest evadere mortale. Sed hoc argumentum parum procedit, primum quia neque Armachanus, neque Wicleff videntur loqui de dominio naturali sed civili. Secundo negatur consequentia, & diceretur, quod in casu necessitatis posset alienum accipere. Tertio: Non est perplexus, quia potest poenitere.

Et ideo aliter arguitur. Primo: Quia si peccator non habet dominium civile, de quo videntur loqui, ergo nec naturale: consequens est falsum; ergo. Probo consequentiam: Quia etiam dominium naturale est ex dono Dei, sicut civile: immo plus, quia civile videtur esse de jure humano: ergo si propter offendit Dei homo perderet dominium civile, eadem ratione perderet etiam dominium naturale. Falsitas autem consequentis probatur. Quia non perdit dominium super proprios actus, & super propria membra, habet enim peccator jus defendendi propriam vitam. Secundo, Scriptura sacra saepe nominat Reges illos, qui mali erant, & peccatores, ut patet de Salomone, Achab, & aliis multis: non est autem Rex qui non est dominus: ergo. Tertio converto argumentum factum pro parte contraria. Dominium fundatur in imagine Dei: sed homo est imago Dei per naturam, scilicet per potentias rationales: ergo non perditur per peccatum mortale. Minor probatur ex August. lib. 9. de Trinit. & ex aliis Doctoribus. Quartò, David vocabat Saulem dominum suum, & regem tempore quo persequebatur eum: 1. Reg. 16. & in aliis locis: immo ipse David aliquando peccavit, nec propterea perdidit regnum. Quintò: *Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore ejus donec veniat, qui mittendus est, &c.* (1) Et tamen multi fuerunt mali Reges: ergo. Sexto, potestas spiritualis non perditur per peccatum mortale: ergo nec civilis, quia multo minus videtur fundari in gratia, quam spiritualis. Antecedens autem patet,

Probatur pre-
positio.

(2)
Genes. 49.

tet, quia Presbyter malus consecrat Eucharistiam, & malus Episcopus Sacerdotes, ut certum est: licet Wileff neget, concedit tamen Armachanus. Ultimo, nullo modo est verisimile, cum sit præceptum obedire principibus: *Obedite præpositis vestris, non tantum bonis, sed etiam dyscolis.* (1) Et non capere alienum, quod voluerit Deus quod esset ita incertum, qui essent veri Principes, & domini. Et in summa, hæc est manifesta hæresis: & sicut Deus solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos: ita bona temporalia dedit bonis, & malis, nec disputatur eo quod dubitetur, sed ut crimen ab uno, id est, à tam amenti hæresi discamus omnes hæreticos.

Sed restat, utrum * saltem ratione infidelitatis perdatur dominium. Et videtur quod sic: quia hæretici non habent dominium, ergo nec alii infideles, quia non videntur esse melioris conditionis. Antecedens autem patet ex cap. *Cum secundum*, de hæret. lib. 6. ubi cavetur, quod bona hæreticorum ipso jure sint confiscata.

Respondeo per propositiones.

Prima: Infidelitas non est impedimentum, quomodo aliquis sit verus dominus. Hæc conclusio est S. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 12. Et probatur etiam primò. Quia Scriptura vocat Reges aliquos infideles, ut Sannacherib, & Pharaonem, & multos alios Reges. Item quia gravius peccatum est odium Dei, quam infidelitas, sed per odium, &c. Item Paul. (2) & Petrus (3) jubent præstare obedientiam principibus, qui tunc erant omnes infideles, & servos obedire dominis. Item Tobias jubebat reddi hædum à Gentilibus captiū tanquam furtivum. (4) Quod non esset, si Gentiles non haberent dominium. Item Joseph fecit totam terram Ægypti tributariam Pharaoni, qui erat infidelis. (5) Item ratione S. Thom. Quia infidelitas non tollit nec jus naturale, nec humanum, sed dominia sunt vel de jure naturali, vel humano: ergo non tolluntur dominia per defectum fidei. Et tandem iste est ita manifestus error sicut præcedens.

Ex

(1)
Ad Rom. 13.
& 1. Pet. 2.

Quæst.
Arg. in contra.

Resp. ad
quæst.

(2)
Ad Rom. 13.
(3)
1. Petr. 2.
(4)
Tob. 2.

(5)
Genes. 47.

De Indis.
Ex quo patet, quod nec à Saracenis, nec à Judæis, vel aliis infidelibus licet capere res quas possident, per se loquendo, id est, quia infideles sunt: sed est furtum, vel rapina, non minus quam à Christianis.

Sed quia peculiaris difficultas est de hæresi, sit se-
cunda propositio. Stando * in jure divino hæreticus non amittit dominium bonorum, hæc est omnium, & est nota. Cum enim amisio bonorum sit poena, & nulla sit poena de lege divina pro isto statu, constat stando in jure divino non amitti bona propter hæresim. Item patet hæc propositio ex prima. Nam si propter aliam infidelitatem non perditur dominium, ergo nec propter hæresim, cum nihil sit cautum specialiter de hæresi quantum ad hoc in jure divino.

Sed * utrum de jure humano? Conradus quidem de contractibus lib. 1. q. 7. conclus. 2. & 3. videtur tenere, quod hæreticus ipsofacto perdit dominium bonorum suorum: ita quod in foro conscientiæ cadit à dominio. Ex quo infert, quod nec potest alienare, & alienatio non tenet, si fiat. Probatur ex illo cap. *Cum secundum Leges*. Ubi Papa præmittit, quod propter aliqua crimina secundum leges, eo ipso suarum rerum dominium authores delictorum perdunt, & Papa determinat quod idem sit pro criminе hæresis. Et idem videtur tenere Joann. Andr. in dict. cap. *Cum secundum*, & videtur haberi ex l. 4. cap. *De hæret.* ubi interdicitur hæreticis venditio, & donatio, & omnis contractus bonorum suorum.

Item, leges obligant in foro conscientiæ, ut docet S. Thom. 1. 2. quæst. 96. art. 4.

Sed pro declaratione sit tertia propositio: Hæreticus * à die commissi criminis incurrit poenam confiscationis bonorum. Ita tenent communiter Doctores, & est determinatio Direct. lib. 3. tit. 9. & Summa Baptista in verbo *Absol.* S. 17. & videtur diffinitum in illo cap. *Cum secundum leges*, & in dict. l. 4. cap. *De hæret.*

Quarta propositio: Nihilominus * quamvis constet de criminе, ante condemnationem tamen non licet si-

Bb 2

co

eo occupare bona hæreticorum. Hæc est etiam omnium, & est determinatio dict. cap. *Cum secundum*. Imo esset contra jus divinum, & naturale, ut poena mandaretur executioni antequam quis condemnetur.

Sequitur ex tercia conclusione, quod * condamnatione facta etiam post mortem, retroagitur confiscatio ad tempus commissi criminis ad quacumque per venerit potestatem. Hoc corollarium est etiam omnium, & particulariter Panormit. in cap. fin. de hæreticis.

Secundò sequitur, quod * venditiones, donationes, & omnis alia alienatio bonorum à die commissi criminis sunt invalidæ. Itaque facta condemnatio ne, omnes rescinduntur à fisco, & bona capiuntur ab eodem fisco, etiam pretio non restituto emptoribus. Et jam hæc est omnium, & nominatim Panormit. ubi supra, & patet ex l. 4. cap. *De hæreticis*.

Quinta propositio: Nihilominus * hæreticus est dominus in foro conscientiæ antequam condemnetur. Hæc propositio videtur contra Conrad. & Direct. & Joann. Andr. sed tamen est propositio Sylvest. in verb. *Hæresis*. I. §.8. Et tenet illam, & disputat ad longum Adrian. quot.6. quæst.2. & idem videtur dicere Cajetan. in Summa in verbo *Pœna*.

Et probatur primò: Quia hoc ipsum scilicet, privari in foro conscientiæ est poena, ergo nullo modo debet infligi ante condemnationem: nec satis scio an jus humanum hoc posset facere. Item probatur manifestè: Quia ut patet in illo cap. *Cum secundum leges*. Eodem modo sunt confiscata bona ipsofacto propter incestas nunptias. Item si mulier ingenua rapta nubat raptori: imo si quis de mercibus importatis non solvat vestigalia consuera, ipsofacto bona confiscantur. Item qui illicitas merces exportat, ut arma, ferrum, ad Saracenos: ut patent omnia ista in dict. cap. *Cum secundum leges*, & cap. *De incestis nuptiis*, l. *Cum ancillis*, cap. *De raptu virg.* l. *Una*, & de Judæis, cap. *Ita quorundam*, & ff. *De vestig.* l. *fin.* Imo Papa in dict. cap. *Cum secundum*, expresse dicit, quod sicut est confiscatio in illis casibus, ita vult quod fiat propter hæ-

re-

resim. Sed nullus negat, quin incestuosus, & raptor, & deferens arma Saracenis, & non solvens vestigalia, quin maneat verus dominus bonorum suorum in foro conscientiæ, quare ergo non etiam hæreticus? Et ipse Conradus etiam eodem modo dicit de illis casibus, & de hæretico: & gravius esset cogere hominem jam emendatum ab hæresi, restituere bona fisco.

15 Sequitur corollarium, quod * hæreticus potest licet vivere ex bonis suis. Secundò sequitur item, 16 quod * titulo gratiose potest transferre bona sua, puta vendendo, aut dando in dotem, si crimen posset venire in judicium, non licet transferre. Patet, quia decipit emptorem, & ponit eum in periculo perdendi & rem & pretium, si venditor condemnetur. 18 Ultimò sequitur, quod * si revera non esset periculum confiscationis, posset etiam licet titulo oneroso alienare, ut si quis esset hæreticus in Germania, Catholicus posset licet emere ab illo. Grave enim esset, quod non posset licet in aliqua civitate Lutheranorum, si quis est Catholicus, emere agrum ab hæretico, nec vendere illi: quod tamen necessario esset dicendum, si omnino hæreticus non esset dominus in foro conscientiæ.

19 Ex omnibus his sequitur conclusio, quod * barbari nec propter peccata alia mortalia, nec propter peccatum infidelitatis impediuntur quin sint veri domini, tam publicè, quam privatim: nec hoc titulo possunt à Christianis occupari bona, & terræ illorum, ut late & eleganter deducit Cajetan. 22. q.66. art. 8.

Sed restat modò dubium, an ideo non sint domini, quia sunt insensati, vel amentes. Et circa hoc est dubium, an * ad hoc ut aliquis sit capax dominii, requiratur usus rationis, & Conrad. quidem lib. I. q.6. ponit conclusionem, quod dominium convenienter creaturæ irrationali tam sensibili quam insensibili. Probatur: Quia dominium nihil aliud est quam jus utendi re in usum suum. Sed bruta habent jus super herbas,

(1)
Genes. 1.

bas, & plantas. (1) *Ecce dedi vobis omnem herbam affrentem semen super terram, & universa ligna, quae habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam, & cunctis animantibus terra.* Item astra habent jus illuminandi. (2) *Posuit ea in firmamento Cœli, ut lucerent, ac præfessent diei, ac nocti.* Et Leo habet dominium super omnia animalia gressibilia, unde & Rex animantium vocatur. Et Aquila est domina inter volucres, unde Psalm. 103. *Herodii domus dux est eorum.* (3) Ejusdem sententia est Sylvest. in verbo *Dominum, in princ. ubi dicit; quod elementa dominantur invicem.*

Sed respondeo per propositiones. Prima: Creaturæ irrationales non possunt habere dominium: quia dominium est jus, ut fatetur etiam Conrad. sed creaturæ irrationales non possunt habere jus: ergo nec dominium. Probatur minor, quia non possunt pati injuriam: ergo non habent jus. Probatur assumptum: Quia qui prohiberet Lupum, aut Leonem à præda, vel Bovem à paltu, non faceret ei injuriam, nec qui claudit fenestram, ne sol illuminet, facit injuriam soli. Et confirmatur: Quia si bruta habent dominium, ergo qui tolleret herbam Cervo, faceret furtum, quia caperet alienum invito domino. Item: Feræ non habent dominium sui: ergo multo minus aliarum aliarum rerum. Assumptum probatur: Quia licet eas impunè interficere etiam animi gratia: Unde etiam Philos. 1. Politic. ait, quod venatio ferarum est justa & naturalis. Item, ipsæ feræ, & omnia irrationalia, sunt sub hominis potestate, multo magis quam servi. Ergo si servi non possunt habere aliquid suum, multominus irrationalia.

Et confirmatur propositio, auctoritate S. Thom. 1.2. q.1. art.1. & 2. & 12. q.6. art. 2. & 1. contr Gent. cap. 100. Sola creatura rationalis habet dominium sui actus, quia ut ipse etiam dicit 1. part. q. 82. art. 1. ad 3. per hoc aliquis est dominus suorum actuum, quia potest hoc, vel illud eligere. Unde etiam, ut ibidem dicit, appetitus circa ultimum finem non sumus do-

mi-

(2)
Genes. 1.(3)
Psalm. 103.

mini. Si ergo bruta non habent dominium suorum actuum, ergo nec aliarum rerum. Et licet disputatio videatur de nomine, certè hoc est valde impropre loqui, & præter communem modum loquendi tribuere dominium irrationalibus. Non enim dicimus aliquem esse dominum, nisi ejus, quod situm est in sua facultate. Nam ita loquimur: Non est in mea facultate, non est in mea potestate, quando non sum dominus. Bruta autem cum non moveant se, sed potius moveantur, ut S. Thom. ait 1. 2. ubi supr. eadem ratione nec habent dominium.

Nec valet quod Sylvest. dicit, quod dominium aliquando non dicit jus, sed solam potentiam, & hoc modo ignis habet dominium in aquam: si enim hoc fatis est ad dominium, ergo latro habet dominium ad interficiendum hominem, quia habet potentiam ad hoc; & fur habet potentiam ad capiendum pecuniam. Quod autem dicit astra dominari, & Leoneim esse Regem, certum est hoc dictum esse metaphorice, & per translationem.

21 Sed * potest videri dubium de puer ante usum rationis, an posse esse dominus. Quia videtur nihil differre ab irrationalibus. Et Apostolus: (1) *Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt à servo.* Sed servus non est dominus, ergo, &c.

(1)
Ad Galat 4.

De hoc sit secunda propositio: Pueri ante usum rationis possunt esse domini. Hoc patet, quia possunt pati injuriam, ergo habent jus rerum: ergo & dominium, quod nihil aliud est, quam jus. Item bona pupillorum non sunt in bonis tutorum: & habent dominos, & non alios, ergo pupilos. Item, pueri sunt hæredes. Sed hæres est, qui succedit in jus defuncti, & qui est dominus hæreditatis. L. *Cum hæres, ff. de Di- ver. & tempor. præscript. & Inst. de Hæred. qualit. & differentia. §. fin.* Item diximus, quod fundamentum dominii est imago Dei, quæ adhuc est in pueris: & Apostolus eodem loco Galat. 4. *Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt à servo, cum sit dominus omnium.* Nec est idem de creatura irrationali, quia puer

puer non est propter alium, sed propter se, sicut est brutum.

Sed * de amentibus quid? Dico de perpetuo amen-²² tibus nec habent, nec est spes habituros usum ra-
tionis: sitque tertia propositio.

Videtur adhuc quod possint esse domini, quia pos-
sunt pati injuriam, ergo habent jus. Sed hoc remitto
ad Jurisconsultos, utrum possint habere dominium
civile.

Et quicquid sit de hoc, sit quarta propositio: Nec *²³
ex hac parte impediuntur barbari ne sint veri domini.
Probatur: Quia secundum rei veritatem non sunt amen-
tes, sed habent pro suo modo usum rationis. Patet:
quia habent ordinem aliquem in suis rebus, postquam
habent civitates, quae ordine constant, & habent ma-
trimonia distincta, magistratus, dominos, leges, op-
ficia, commutationes, quae omnia requirunt usum
rationis: item Religionis speciem: item non errant in
rebus, quae alii sunt evidentes, quod est indicium
usus rationis. Item Deus & natura non deficiunt in ne-
cessariis pro magna parte speciei: præcipuum autem
in homine est ratio, & frustra est potentia, quae non
reducitur ad actum. Item fuissent sine culpa sua tot
millibus annorum extra statum salutis, cum essent na-
ti in peccato, & non haberent baptismum, nec usum
rationis ad querendum necessaria ad salutem, undè
quod videantur tam insensati & hebetes, puto maxi-
ma ex parte venire ex mala & barbara educatione,
cum etiam apud nos videamus multos rusticorum pa-
rum differentes à brutis animantibus.

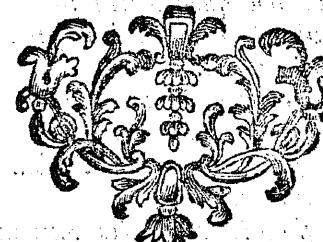
Restat ergo ex omnibus dictis, quod sine dubio
barbari erant, & publicè, & privatim ita veri domini,
sicut Christiani: nec hoc titulo potuerunt spoliari, aut
Principes, aut privari rebus suis, quod non essent ve-
ri domini. Et grave esset negare illis, qui nihil inju-
riae unquam fecerunt, quod concedimus Saracenis, &
Judæis perpetuis hostibus Religionis Christianæ: quos
non negamus habere vera dominia rerum suarum, si
alijs non occupaverunt terras Christianorum.

Sua

Respondetur
pro parte neg-
posita.

Supereft respondere ad argumenta in contrarium,
ubi arguebatur, quod isti videntur servi à natura; quia
parum valent ratione ad regendum etiam seipso. Ad
hoc respondeo, quod certe Aristoteles non intellexit,
quod tales, qui parum valent ingenio, sint natura alieni
juris, & non habeant dominium & sui, & aliarum
rerum: hæc enim est servitus civilis, & legitima, qua
nullus est servus à natura. Nec vult Philosophus si
qui sunt natura parum mente validi, quod liceat occu-
pare bona, & patrimonia illorum, & illos redigere in
servitutem, & venales facere: sed vult docere, quod
à natura est in illis necessitas, propter quam indigent
ab aliis regi & gubernari: & bonum est illis subdi aliis,
sicut filii indigent subjici parentibus ante adultam eta-
tem, & uxor viro: Et quod hæc sit intentio Philosophi,
patet: quia eodem modo dicit, quod natura sunt ali-
qui domini, scilicet qui valent intellectu. Certum est
autem, quod non intelligit, quod tales possent sibi
arripere imperium in alios illo titulo, quod sint sa-
pientiores, sed quia natura habent facultatem, ut pos-
sint imperare & regere. Et sic, dato quod isti barbari sint
ita inepiti & hebetes, ut dicitur: non ideo negandum est
habere verum dominium, nec sunt in numero ser-
orum civilium habendi. Verum est, quod ex hac ratione
& titulo posset oriiri aliquod jus ad subjiciendum eos,
ut infra dicemus.

* Restat nunc conclusio certa: Quod * antequam
Hispani ad illos venissent, illi erant veri domini,
& publicè, privatim.

Ca

DE

DE TITULIS NON LEGITIMIS,
quibus Barbari novi orbis venire potuerint in ditionem Hispanorum.

S U M M A.

1. *Imperator non est totius orbis dominus.*
2. *Imperator licet esset dominus mundi, non ob id posset occupare provincias barbarorum, & constitucere novos dominios, & veteres deponere, vel vectigalia capere.*
3. *Papa non est dominus civilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio, & potestate civili.*
4. *Summus Pontifex quamvis haberet potestatem secularis in mundo, non posset eam dare Principibus secularibus.*
5. *Papa habet potestatem temporalem in ordine ad spiritualia.*
6. *Papa nullam potestatem temporalem habet in barbaros Indos, neque in alios infideles.*
7. *Barbari si volint recognoscere dominium aliquod Papæ, non ob id posset eis bellum inferri, & illorum bona occupari.*
8. *Barbari, an priusquam aliquid audissent de Fide Christi, peccarent peccato infidelitatis, eo quod non crederent Christo.*
9. *Ignorantia ad hoc quod alicui imputetur, & sit peccatum, vel vincibilis, quid requiratur, & quid de ignorantia invincibilis.*
10. *Barbari, an ad nuntium primum Fidei Christianæ teneantur credere, ita quod peccant mortaliter non credentes Christi Evangelium, solum per simplicem annuntiationem, &c.*
11. *Barbaris si similiiciter Fides annuntiaretur, & proponeretur, & nolent statim recipere, hac ratione non pos-*

possent Hispani illis bellum inferre, neque jure belli contra eos agere.

12. *Barbari rogati, & admoniti, ut audiant pacificè loquentes de Religione, quomodo si nolint, non excusentur à peccato mortali.*
13. *Barbari quando tenerentur recipere Christi Fidem sub mortalis peccati pœna.*
14. *Barbaris an hactenus ita proposita, & annuntiata fuerit Fides Christiana, ut teneantur credere sub novo peccato, no satis liquet secundum authorem.*
15. *Barbaris, et si quantumcumque Fides annuntiata probabiliter, & sufficienter fuerit, & noluerint eam recipere, non tamen ob id licet eos bello persecui, & bonis suis spoliari.*
16. *Principes Christiani non possut, etiam auctoritate Papæ, coercere barbaros à peccatis contra legem naturæ, nec ratione illorum eos punire.*

Supposito ergo quod barbari illi erant veri domini, superest videre quo titulo potuerint Hispani venire in possessionem illorum, vel illius regionis: & primò referam titulos, qui possint prætendi, sed qui non sint idonei, nec legitimi. Secundò, ponam alios titulos legitimos, quibus potuerint barbari venire in ditionem Hispanorum. Sunt autem septem tituli, qui possunt prætendi, sed non idonei: septem autem alii, vel octo justi, & legitimi.

Primus ergo titulus posset esse, quod Imperator est dominus mundi: Et sic dato, quod tempore præterito fuisse aliquid vitii, jam esset purgatum in Cæsare Imperatore Christianissimo. Nam dato quod ita sit, quod sint veri domini, possent habere superiores dominos, sicut inferiores Principes habent Regem, & aliqui Reges habent Imperatorem, quare in eandem rem possunt plures habere dominium: unde est illa distinctio Juristarum trita: Dominum, altum, bassum, directum, utile, merum, mixtum.

Dubitatur ergo, utrum isti haberent dominium superiorem. Et quia non potest esse dubium, nisi de

Imperatore, aut de Papa, ideo de istis dicemus.

Et videtur primò, quod Imperator si totius orbis dominus, & per consequens etiam barbarorum. Primum ex communi appellatione, quam tribuunt Imperatori, Divo Maximiliano, aut Corolo semper Augusto, orbis domino. Item: *Exitit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis.* (1) Sed non debent esse pejoris conditionis Imperatores Christiani: ergo. Item: Dominus videtur judicasse Cæsarem, esse verum dominum Judæorum: *Reddite, inquit, quæ sunt Cæsar, Cæsari, &c.* (2) Non videtur autem quòd jus posset habere, nisi quia Imperator, ergo. De hoc Bart. in Extravagant. ad reprimend. quæ est Henr. 7. tenet exprestè, quòd Imperator de jure est totius orbis dominus. Et idem tenet Gloss. in cap. *Per venerabil. qui filii sint legit.* Et idem ad longum Gloss. in cap. *Venerabil. de Election.* & probant primò 8. q. 1. in apib. ubi Hieronymus dicit, quòd in apibus unus est Rex, & in mundo unus Imperator. Item ff. ad l. Rhodi, l. *Deprecatio*, ubi Imperator Antoninus dicit: *Ego quidem mundi dominus.* Et in l. *Bene à Zenone*, C. de Quadr. præscriptione omnia Principis esse intelliguntur. Et posset etiam probari: quia Adam primò, & postea Noe videntur fuisse domini orbis: (3) *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, ut præsest piscibus maris, & volatilibus Cœli, universaque terræ, &c.* Et infra: *Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subjicite eam, &c.* Et idem in sententia dictum est Noe Genes. 8. Sed illi habuerunt successores: ergo. Item quia non est credendum, quin Deus instituerit in orbe optimum genus gubernationis. (4) *Omnia in sapientia fecisti.* Sed illud est Monarchia, ut S. Thom. egregie dicit de Regimi. Princip. lib. 1. cap. 2. & videtur sentire Aristot. 3. Polit. ergo videtur quòd ex institutione divina debeat esse unus Imperator in orbe. Item ea quæ sunt præter naturam, debent imitari naturalia: sed in naturalibus est semper unus rector, ut in corpore cor, in anima una ratio, ergo ita debet esse in orbe unus rector, sicut unus Deus.

Sed

(1)
Luc. 2.(2)
Luc. 20.(3)
Genes. 1.(4)
Psalm. 103.

Sed hæc opinio est sine aliquo fundamento. Et ideo sit prima conclusio. Imperator * non est dominus totius orbis. Probatur: Quia dominium non potest esse nisi vel jure naturali, vel divino, vel humano. Sed nullo tali est dominus orbis: ergo. Minor probatur, primum de jure naturali, quia ut bene dicit S. Thom. 1. p. q. 92. art. 1. ad 2. & q. 96. art. 4. In jure naturali homines liberi sunt, excepto dominio paterno, & maritالي. De jure enim naturali pater habet dominium supra filios, & maritus in uxorem. Ergo nullus est qui jure naturali habeat Imperium orbis. Et, sicut etiam dicit S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 10. dominium, & prælatio introducta sunt jure humano, ergo non sunt de jure naturali: nec esset major ratio quare hoc dominium conveniret Germanis magis quam Gallis. Et Aristot. 1. Polit. dicit quod duplex est potestas. Una familiaris, ut patris ad filios, & viri ad uxorem, & hæc est naturalis. Alia est civilis, quæ licet à natura quidem habeat ortum, & ideo potest dici de jure naturæ, ut S. Thom. de Regino. Princ. cap. 1. lib. 1. est enim homo animal civile: non tamen natura, sed lege constituta est.

De jure autem divino ante adventum Christi Redemptoris non legimus fuisse Imperatores dominos mundi, quamvis Gloss. illa Bar. in Extravagant. ad reprimend. adducat de Nabuchodonosor, Daniel. 9. de quo dicitur: *Tu Rex Regum es, Deus Cœli, Regnum, fortitudinem, gloriam, & imperium dedit tibi, & omnia in quibus habitarent filii hominum.* Sed certum est, quod nec Nabuchodonosor accepit imperium specialiter à Deo, sed eo modo quo alii Principes, ut Paulus dicit: (1) *Omnis potestas à domino Deo est.* (2) *Per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt.* Nec etiam habuit imperium jure in totum orbem, ut putat Bart. Nam Judæi non erant ei subiecti jure. Item ex hoc ipso patet, quòd nullus erat de jure divino dominus totius mundi, quia gens Judæorum erat libera ab omni alienigena, imò erat prohibitum in lege, ut haberent dominum alienigenam: (3) *Non posteris alterius gentis hominem Regem facere.* Et quamvis

Resp. & Im.
pug. natur.
i. titulus.

(1)
Rom. c. 13.
(2)
Proverb. 8.

(3)
Deut. 17.
S.

S.Thom. de Reg. Princ. lib.3. cap.4. & 5. videatur dicere, quod Imperium Romanorum fuit à Deo traditum propter justitiam illorum, & amorem Patriæ, & propter optimas leges, quas habebant, hoc non est intelligendum, quod ex traditione, aut ex institutione divina haberent imperium, ut August. etiam dicit 18. *De Civit. Dei*, sed quod providentia divina factum est, ut consequerentur imperium orbis: sed alio jure scilicet vel justi belli, vel alia ratione, non eo modo quo habuit Saul, & David regnum à Deo. Et hoc facile intelligit quis, si consideret, qua ratione, & successione imperia, & dominia in orbe pervenerint usque ad nos. Ut enim omittamus omnia, quæ præcesserunt diluvium, certè post Nœ orbis fuit divisus in diversas provincias, & regna, sive hoc fuerit ex ipsius Noe ordinatione, qui supervixit diluvio 350. annos, (1) qui in diversas regiones misit colonias, ut patet apud Berroum Babylonicum: sive, quod verisimilius est, ex consensu mutuo gentium, diversæ familiae occupaverunt diversas Provincias, ut (2) Abraham dixit ad Lot: *Ece universa terra coram te est, si ad sinistram jeris, ego dextram tenebo: si tu dextram elegeris, ego ad sinistram pergam.* Unde Genes. 10. traditur, quod per propnepotes Noe divisæ sunt nationes, & regiones, sive in aliquibus regionibus primò incepérint esse domini per tyrannidem, sicut videtur fuisse Nemrod, de quo Genes. 10. habetur, quod primus incepit esse potens in terra: sive convenientibus in unum aliquibus in unam Rempublicam ex consensu communi sibi constituerunt Principem. Certum est enim vel his, vel aliis non dissimilibus modis dominia, & imperia incepisse in mundo, ac postea, vel jure hereditario, vel jure belli, vel aliquo alio titulo derivata esse usque ad nostram ætatem, saltem usque ad adventum Salvatoris: Ex quo patet, nullum ante adventum Christi habuisse jure divino orbis imperium, neque illo titulo hodie posse Imperatorem sibi arrogare orbis dominium, & per consequens nec barbarorum.

Sed post adventum Domini posset quis prætende-

(1)
Genes. 9.

(2)
Genes. 13.

re,

re, quod ex traditione Christi esset unus Imperator in orbe, quia Christus etiam secundum humanitatem fuit orbis dominus, juxta illud: (1) *Data est mihi omnis potestas, &c.* quod secundum August. & Hieronymum intelligitur secundum humanitatem. *Et omnia subjecit sub pedibus ejus*, ut introducit Apostolus 1. Corin. in fin. ergo sicut reliquit in terra unum Vicarium in spiritualibus, ita reliquit etiam in temporalibus, & hic est Imperator. Et S. Thom. de Reg. Princ. lib. 3. c. 13. dicit, quod Christus à nativitate sua erat verus mundi dominus, & Monarcha, cuius vices gerebat Augustus, licet non intelligens. Et clarum est, quod non gerebat vices in spiritualibus, sed in temporalibus. Cùm ergo Regnum Christi si fuit temporale, fuit in toto orbe, ergo etiam Augustus erat Dominus orbis, & eadem ratione successores ejus.

(1)
Matth. 28.

Sed neque hoc dici ullo modo potest. Primum, quia hoc ipsum est dubium, an Christus secundum humanitatem fuerit Dominus temporalis orbis. Et probabilius est quod non, & ipse Dominus videtur asseruisse in illo loco: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Unde, & Sanctus Thomas illic dicit, quod dominium Christi directè ordinatur ad salutem animæ, & ad spiritualia bona, licet à temporalibus non excludatur eo modo, quoad spiritualia ordinatur. Unde patet, quod non est sententia S. Thom. quod regnum ejus esset ejusdem rationis cum regno civili, & temporali, sed ita est, quod ad finem redemptionis habebat omnimodam potestatem, etiam in temporalibus: sed secluso illo fine, nullam habebat. Et præterea, dato quod fuisse Dominus temporalis, hoc est divinare dicere quod reliquit illam potestatem Imperatori, cum de hoc nulla mentio facta sit in tota scriptura. Et quod S. Thom. dicit, quod Augustus gerebat vices Christi, primum hoc dixit ibi. In tertia autem parte, ubi loquitur ex professo de potestate Christi, nullam mentionem fecit de hac temporali potestare Christi.

Secundò S. Thom. intelligit, quod gerebat vices Christi quatenus temporalis potestas est subiecta, & mi-

ministra spiritualis potestatis. Imò hōc modo Reges sunt ministri Episcoporum, sicut, & ars fabrilis est subjecta equestri, & militari: sed tamen miles, aut dux non est Faber, sed habet imperare Fabro in armis fabricandis. Et S. Th. in illo loco (1) expressè dicit regnum Christi non esse temporale, nec tale quale Pilatus iutelligebat, sed regnum spirituale, quod ipse Dominus declarat eodem loco: *Tu dicis quia Rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium peribeam veritati.* Et sic patet, quod est merum commen-
tum dicere, quòd ex traditione Christi sit unus Imperator, & Dominus mundi.

Quod etiam apertè confirmatur: Quia si hoc esset ex jure divino, quomodo imperium fuit divisum in Orientale, & Occidentale? Primo inter filios magni Constantini, & postea ab Stephano Papa, qui imperium Occidentale transstulit ad Germanos, ut habetur in dict. cap. *Per venerabilem.* Est enim ineptum, & ineruditum, quod Gloss. illic dicit, quod Graeci postea non fuerunt Imperatores. Nunquam enim Imperatores Germani hoc titulo prætenderunt se esse Graeciae dominos. Et Joann. Palaologus Imperator Constantinopolitanus, in Concilio Florentino habitus est pro legitimo Imperatore. Et præterea patrimonium Ecclesiæ (ut fatentur ipsi Juristi, etiam Bartolus) non est subjectum Imperatori. Quod si omnia essent subjecta Imperatori jure divino, ex nulla donatione Imperatorum, nec alio titulo potuerint eximi ab Imperatore, sicut nec Papa potest quenquam eximere à Potestate Papæ. Item nec Regnum Hispaniæ est subjectum Imperatori, nec Francorum, ut etiam habetur in dict. cap. *Per venerabilem*, licet Gloss. ex capite suo addat, quòd hoc non est de jure, sed de facto. Item Doctores concedunt quòd civitates, quæ aliquando fuerunt subjectæ Imperio, potuerunt per consuetudinem eximi ab Imperio: quod non esset si subjectio hæc esset de jure divino.

De jure autem humano constat, quòd Imperator non est dominus orbis. Quia vel esset sola autoritate legis: & nulla talis est; & si esset, nihil operare-

(1)
Joann. 18.

Tunc

tur, quia lex presupponit jurisdictionem. Si ergo ante legem non habebat Imperator jurisdictionem in orbe, lex non potuit obligare non subditos, nec hoc habuit Imperator, aut per legitimam successionem, aut donationem, aut permutationem, aut emptionem, aut justo bello, aut electione, aut aliquo alio legali titulo, ut constat. Ergo nunquam Imperator fuit dominus totius mundi.

2. Secunda conclusio: Dato * quòd Imperator esset dominus mundi, non ideo posset occupare Provincias barbarorum, & constituere novos dominos, & veteres deponere, vel vestigalia capere. Probatur: Quia etiam qui Imperatori tribuunt dominium orbis, non dicunt eum esse dominum per proprietatem, sed solum per jurisdictionem: quod jus non se extendit ad hoc, ut convertat Provincias in suos usus, aut donet pro suo arbitrio oppida, aut etiam prædia. Ex dictis ergo patet, quòd hoc titulo non possunt Hispani occupare illas Provincias.

Secundus titulus, qui prætenditur, & quidem vehementer asseritur ad justam possessionem illarum Provinciarum, est ex parte Summi Pontificis. Dicunt enim quòd Summus Pontifex est totius orbis Monarcha etiam temporalis, & per consequens, quòd potuit constituere Hispaniarum Reges Principes illorum barbarorum, illarumque regionum: & ita factum est.

Circa hoc, opinio est quorundam Jurisconsultorum, quòd Papa habet plenam jurisdictionem in temporalibus in toto orbe terrarum, adjacentes etiam, quòd omnium principum secularium potestas à Papa in eos derivata sit. Ita tenet Hostien. in cap. *Quod super his*, de Vot. & Archiepis. 3. part. tit. 22. cap. 5. §. 8. & Aug. Anch. ita tenet Sylvest. qui multo etiam largius, & benignius hanc potestatem tribuit Papæ, in verb. *Infidelitas* §. 7. & in verb. *Papa* §. 7. 10. 11. & 14. & in verbo *Legitimus* §. 4. mirabilia dicit in illis locis circa hoc: ut puta, quòd potestas Imperatoris, & omnium aliorum principum est subdelegata respectu Papæ, & quòd est derivata à Deo mediante Papa, & quòd tota illo-
rum

Dd

rum potestas dependet à Papa, & quòd Constantinus donavit terras Papæ in recognitionem dominii temporalis. Et è contrario Papa donavit Constantino Imperium in usum, & stipendum. Imò quòd Constantinus nihil donavit, sed reddidit quod erat subtractum: & quòd si Papa non exercet jurisdictionem in temporalibus extra patrimonium Ecclesiæ, non est propter defectum autoritatis, sed ad vitandum scandalum Ju-dæorum, & ad nutriendam pacem, & multa alia his vaniora, & absurdiora, ibi dicit. Tota probatio istorum est: Quia: *Domi ni est terra, & plenitudo ejus: & Data est mihi omnis potestas in Cœlo, & in terra.* Et Papa est Vicarius Dei, & Christi. Et (1) *Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, &c.* Et hujus opinionis etiam videtur esse Bart. in illa Extravagant. ad reprimendam, & videtur favere. S. Thom. in fine secundi Sententiarum, cuius ultima verba sunt in solutione ad quartum argumentum, quod est ultimum totius libri, quòd Papa tenet utriusque potestatis apicem, scilicet secularis, & spiritualis. Et ejusdem opinionis est Herveus de potestate Ecclesiæ.

Hoc ergo fundamento jacto, dicunt authores hujus sententiae. Primò, quòd Papa liberè potuit constituere Principes barbarorum Reges Hispaniæ, tanquam supremus dominus temporalis. Secundò dicunt, quòd dato hoc non posset, saltem si barbari nolunt recognoscere dominium temporale Papæ in eos hac ratione potest eis inferre bellum, & imponere Principes: Utrunque autem factum est: nam primò Summus Pontifex concessit illas Provincias Régibus Hispaniæ. Secundò etiam barbaris propositum fuit, & significatum, quòd Papa est Vicarius Dei, & habet vices ejus in terris: & ideo, quod recognoscant eum superiorem, quod si illi recusaverint, iam justo titulo dicitur eis bellum inferendum, & occupatæ Provinciæ illorum, &c. Et hoc secundum nominatim dicit Hostien. ubi supra, & summa Angel.

*Resp. contra
dicta, & im-
pugn. 2.titu-
lus.*

Sed quia de dominio temporali Papæ prolixè disputavi in relectione de Potestate Ecclesiastica, ideo hic bre-

3 breviter per propositiones respondebo. Prima: Papa * non est dominus civilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio, & potestate civili. Hæc conclusio est Turrecrem. lib.2. cap.113. & Joann. Andr. & Hugo 69.dist. Cum ad verum. Et fatetur doctissimus Innocen. in dict. cap. Per venerabilem. Se non habere potestatem temporalem in Regno Franciæ. Et videtur expressa sententia Bernardi in 2.lib. de Cons. ad Eugen.

Et opposita sententia videtur esse contra præceptum Domini, qui (1) ait: *Scitis quia Principes gentium dominantur eorum, &c.* Non ita erit inter vos. Item contra præceptum Apostoli. (2) Non dominantes in clerum, sed forma facti gregis. Et si Christus dominus non habuit dominium temporale, ut suprà tanquam probabilius disputatum est, etiam ex sententia S. Thom. multo minus Papa habet, qui est Vicarius: & S. Thom. tribuunt Summo Pontifici quod ipse nunquam agnovit: imò contrarium fatetur in multis locis, ut in relectione illa dictum est, & satis probatum, sicut suprà de Imperatore: quia non potest ei convenire dominium nisi jure naturali, aut divino, aut humano. Naturali, aut humano, certum est quòd non. De divino nullum profertur: ergo frustra asseritur, & voluntariè. Et quod Dominus dixi Petro: *Pasce oves meas,* satis ostendit esse potestetem in spiritualibus, & non temporalibus. Et præterea ostenditur Papam non esse dominum in toto orbe. Nam ipse Dominus dixit: (3) quòd in fine seculi *fiet unum ovile, & unus pastor.* Unde satis constat in præsentia non omnes esse oves nnius ovilis. Item dato, quòd Christus haberet hanc potestatem, constat non esse commissam Papæ. Patet, quia non minus Papa est Vicarius Christi in spiritualibus, quam in temporalibus, sed Papa non habet jurisdictionem spiritualem super infideles, ut etiam fatentur adversarii, & videtur expressa sententia Apostoli: (4) *Quid ad me de his, qui foris sunt, judicare?* ergo nec etiam in temporalibus.

Et certè argumentum nullum est, Christus habuit potestatem temporalem in toto orbe: ergo, & Papa ha-

(1)
Matth. 20.
& Luc. 22.
(2)
Petr. c. ult.

(3)
Joann. 10.

(4)
1.Corinth. 5.

habet. Nam Christus sine dubio habuit potestatem spirituali-
ritualem in toto orbe, non minus supra fideles, quam
supra infideles: & potuit ferre leges obligantes totum
orbem, sicut fecit de Baptismo, & articulis fidei: &
tamen Papa non habet illam potestatem supra infideles,
nec posset eos excommunicare, nec prohibere connubia
in gradibus jure divino permisssis: ergo. Item quia
etiam secundum Doctores Christus potestatem excellen-
tiæ non commisit etiam Apostolis: ergo etiam nihil va-
let consequentia, Christus habuit potestatem tempo-
ralem in orbe: ergo, & Papa.

Secunda propositio: Dato * quod Summus Pon-
tifex haberet talem potestatem secularem in toto or-
be, non posset eam dare principibus secularibus. Hoc
pater, quia esset annexa Papatui, nec potest eam Pa-
pa separare ab officio Summi Pontificis, nec potest
privare successorem illa potestate, quia non potest esse
sequens Summus Pontifex minor præcessore suo: & si
unus Pontifex dedisset hanc potestatem, vel nulla esset
talis collatio, vel sequens Pontifex posset auferre.

Tertia propositio: Papa * habet potestatem tem-
poralem in ordine ad spiritualia, id est quantum ne-
cessere est ad administrationem rerum spiritualium. Hæc
etiam est Turrecrem. ubi supra cap. 114. & est omnium
Doctorum. Et probatur, quia ars, ad quam pertinet
finis superior, est imperativa, & præceptiva artium
ad quas spectant fines inferiores ut habetur 1. Ethicor.
Sed finis potestatis spiritualis est ultima felicitas, fi-
nis autem potestatis civilis est felicitas politica: ergo
potestas temporalis est sujecta spirituali. Et hac ratio-
ne utitur Innocen. in cap. *Solicite*, de majori. & obedien.
Et confirmatur, quia cui commissa est cura alicujus
officii intelliguntur concessa omnia sine quibus officium
recte expediri non potest de officio deleg. cap. 1. Cùm
ergo ex commissione Christi Papa sit Pastor spiritualis,
& hoc officium impediri possit per potestatem ci-
vilem, cùm Deus, & natura non deficiant in nece-
fariis: non est dubitandum quin fuerit ei reliqua po-
testas in temporalibus quantum necessere est ad guber-
nationem spiritualium. Et

Et hac ratione potest Papa infringere leges civiles,
quæ sunt nutritivæ peccatorum, sicut infregit leges
de præscriptione malæ fidei, ut patet de *Præscript. cap.*
fin. Et hac etiam ratione discordantibus Principibus de
jure alicujus principatus, & in bella ruentibus, potest
esse Judex, & cognoscere de jure partium, & senten-
tiā ferre, quam tenentur recipere Principes, ne sci-
licet eveniant tot mala spiritualia, quot ex bello inter
Principes Christianorum necesse est oriri. Et licet hoc
vel non faciat Papa, vel non sape faciat, hoc non est,
quia non potest, ut dicit dominus Durand. sed quia
timet scandalum, ne Principes putent hoc facere per
ambitionem, vel veritus rebellionem Principum à Se-
de Apostolica. Et hac ipsa ratione potest aliquando
Reges deponere, & etiam novos constituere, sicut ali-
quando factum est. Et certè nullus legitimè Christia-
nus deberet negare hanc potestatem Papæ. Et ita tenet
Palud. & Durand. de *Potestate Eccles.* & Henric. Gand.
quotlibet. 6. art. 23. & ad hunc sensum intelligenda
sunt jura, quæ dicunt Papam habere utrumque gla-
dium, quæ multa sunt, & Doctores antiquiores hoc
dicunt, sicut etiam S. Thom. in 1. *Sententiar.* ut cita-
tum est.

Imò non dubito quin Episcopi habeant hoc modo
authoritatem temporalem in suo Episcopatu eadem ra-
tione, qua Papa in orbe. Unde male dicunt, & male
faciunt, vel Principes, vel Magistratus, qui contendunt
impedire Episcopos, ne coerceant seculares à peccatis
per poenas pecuniarias, aut exilium, aut alias poenas
temporales. Hoc enim non est supra potestatem eo-
rum, modò non faciant ex avaritia, & ad quæstum,
sed ad necessitatem, & commodum rerum spiritualium.
Et ex hoc loco iterum sumitur argumentum pro
prima conclusione: si enim Papa esset dominus orbis,
etiam Episcopus esset Dominus temporalis in suo Epis-
copatu, quia etiam in suo Episcopatu est Vicarius Chris-
ti: quod tamen adversarii negant.

Quarta conclusio: Papa * nullam potestatem tem-
poralem habet in barbaros istos, neque in alios infi-
de-

deles. Hæc patet ex 1. & 3. Nam non habet potestatem temporalem, nisi in ordine ad spiritualia; sed non habet potestatem spiritualem in illos, ut patet 1. Corinth. 5. ergo nec temporalem.

Sequitur corollarium, quod * etiam si barbari nolint recognoscere dominium aliquod Papæ, non ideo potest eis bellum inferri, & bona illorum occupari. Patet, quia nullum tale dominium habet. Et confirmatur hoc manifestè. Nam (ut infra dicetur, & adversarii fatentur) dato quod barbari nolint recipere Christum pro domino, non tamen possunt bello peti, aut aliquo malo affici: absurdissimum est autem, quod ipsi dicunt, quod cum possint impune non recipere Christum, teneantur recipere Vicarium ejus, aliás possint bello cogi, & spoliari omnibus bonis, imo & suppicio affici. Et confirmatur iterum, quia causa secundum istos: quare etiam si nolint recipere Christum, aut fidem ejus, non possunt cogi, est, quia non potest eis evidenter probari per rationes naturales: sed multo minus potest probari dominium Papæ: ergo etiam non possunt cogi ad recognoscendum hoc dominium. Et Sylvest. quamvis latissimè loquatur de potestate Papæ, tamen in verbo infidelis septimo, expressè tenet contra Hostiens. quod infideles non possunt bello cogi ad recognoscendum hoc dominium, nec hoc titulo possunt spoliari bonis suis. Et ita tenet Innocentius in dict. cap. *Quod super his*, de Voto. Et non est dubium quin S. Thom. sit hujus sententiae 2. 2. q. 66. art. 8. ad 2. & Cajet. illic expressè, ubi dicit S. Thom. quod infideles non possunt spoliari suis bonis, nisi qui sunt subditi Principibus temporalibus, propter causas legum legitimas, propter quas etiam alii subditi possunt privari. Imò nec Saraceni inter Christianos unquam isto titulo fuerunt spoliati suis bonis, aut aliquo incommodo affecti. Nam si iste titulus est sufficiens ad inferendum eis bellum, hoc tantundem est, ac si quis dicat, quod ratione infidelitatis possunt spoliari. Certum est enim quod nullus infidelium recognoscit hoc dominium: nullus autem doctor, nec etiam

etiam inter adversarios est, qui hoc concedat, scilicet quod solo titulo infidelitatis possunt spoliari: ergo omnino est sophisticum, quod illi Doctores dicunt, quod si infideles recognoscunt dominium Romani Pontificis, non possunt bello infestari, benè autem si non recognoscunt. Nullus enim recognoscit.

Ex quo patet, quod nec iste titulus est idoneus contra barbaros, vel quia Papa dederit provincias illas tanquam dominium abioluit, vel quia non recognoscunt dominium Papæ, habent Christiani causam justi belli contra illos. Et hanc sententiam tenet Cajetanus 2. 2. q. 66. art. 8. ad 2. Nec authoritas Canonistarum in contrarium multum debet movere: quia (ut supra dictum est) hæc tractanda sunt ex jure divino, & plures, & majores contrarium tenent, inter quos etiam est Joann. Andr. nec habent pro se aliquem textum, nec etiam gravis authoritas Archiepisc. Florent. hoc loco recipienda est, secutus est enim August. Anch. sicut alias solet sequi Canonistas. Ex dictis patet, quod Hispani cum primum navigaverunt ad terras barbarorum, nullum jus secum afferebant occupandi provincias illorum.

Et ideo alius titulus est, qui potest prætendi in jure inventionis, nec alius titulus à principio prætendebatur: & hoc solo titulo primo navigavit Columbus Januen. Et videtur quod hic titulus sit idoneus, quia illa, quæ sunt deserta, fiunt jure gentium & naturali occupantis. Institut. de Rerum division. §. *Ferae bestie.* Ergo cum Hispani fuerint primi, qui invenerint, & occupaverint illas provincias, sequitur quod jure possident, sicut si solitudinem inhabitatam hactenus inventissent.

Sed de isto titulo, qui tertius est, non oportet multa verba facere: quia ut supra probatum est, barbari erant veri domini, & publicè, & privatim. Jus autem gentium est, ut quod in nullius bonis est, occupanti concedatur: ut habetur expressè in dict. §. *Ferae bestie.* Unde cum illa bona non carerent domino, non cadunt sub illo titulo. Et sic licet iste titulus cum alio

Titulus 3. in pugnatur.

alio aliquid facere possit (ut infra dicetur) tamen per se nihil juvat ad possessionem illorum, non plusquam si illi invenissent nos.

Et ideo quartus titulus prætenditur, quia scilicet nolunt recipere fidem Christi, cùm tamen proponatur eis, & sub oblationibus admoneantur, ut recipiant: & videtur quòd iste titulus sit legitimus ad occupandas terras barbarorum. Primo, quia barbari tenentur recipere fidem Christi, quia: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur.* Nullus autem condemnatur nisi pro mortali. Et Acto. 4. *Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Cùm ergo Papa sit Minister Christi, saltem in spiritualibus, videntur quod saltem auctoritate Papæ possent cogi ad recipiendam fidem Christi: & si requisiti nolint recipere, jure belli possit agi contra eos. Imò videtur, quòd etiam Principes sua auctoritate hoc possint, quia sunt Ministri Dei: (1) *Et vindices in iram eis, qui male agunt.* Isti autem pessimè agunt, non recipientes fidem Christi: ergo possunt cogi à Principibus. Secundò, quia si Galli nolent obedire Regi suo, posset Rex Hispaniæ cogere illos ut obedirent: ergo si nolunt obedire Deo, qui est verus & supremus Dominus, possunt Principes Christiani cogere illos barbaros, ut obedient. Non enim videtur quòd debeat esse pejoris conditionis causa Dei, quàm hominum. Et confirmatur: *Quia sicut arguit Scotus 4. dist. 4. q. 9. de pueris infidelium baptizandis, potius debet aliquis cogi ad obediendum domino superiori, quàm inferiori.* Si ergo cogi possent barbari ut obedirent Principibus suis: ergo multo magis ut obedient Christo, & Deo.

Tertio, quia si blasphemarent publicè Christum, possent bello cogi, ut desisterent ab hujusmodi blasphemias, ut Doctores concedunt, & verum est. Possimus enim bello persequi, si uterentur Crucifixo ad irrisiōnē, vel quocumque modo abuterentur ad ignominiam rebus Christianis, ut fingentes ad illusionē Sacra menta Ecclesiaz, vel aliquod simile. Quod etiam

etiam patet. Nam si facerent injuriam Regi Christiano, etiam defuncto, possemus vindicare injuriam: multo ergo magis si faciant injuriam Christo, qui est Rex, & Dominus Christianorum. Nec de hoc est dubitandum, quia si Christus viveret inter mortales, & pagani facerent ei injuriam, non est dubium quin possemus bello persequi injuriam: ergo etiam nunc. Sed manus peccatum est infidelitas, quàm blasphemia, quia ut S. Thom. dicit, & probat 2. 2. q. 10. art. 3. infidelitas est gravissimum inter peccata, quæ contingunt in perversitate morum, quia opponitur directè fidei, & blasphemia non opponitur directè fidei, sed confessioni fidei. Infidelitas etiam tollit principium conversionis in Deum, scilicet fidem, non autem blasphemia. Si ergo pro blasphemia in Christum possunt Christiani bello persequi infideles: ergo pro ipsa infidelitate. Et confirmatur: Quòd blasphemia non sit ita magnum peccatum, sicut infidelitas. Quia pro infidelitate est poena capitalis Christiano per leges civiles, non autem pro blasphemia.

8 Pro responione sit prima propositio: Barbatii * priusquam aliquid audissent de fide Christi, non peccabant peccato infidelitatis, eo quòd non crederent in Christum. Hæc propositio est ad literam S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 1. ubi dicit, quòd apud eos, qui nihil audierunt de Christo, infidelitas non habet rationem peccati, sed magis pœnae, quia talis ignorantia divinorum, ex peccato primi parentis secuta est. Qui autem (inquit) *sunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, sed non propter peccatum infidelitatis.* Unde Dominus dicit Joann. 15. *Si non venissem, & loquutus eis non fuisset, peccatum non haberent.* Quod exponens Augustinus dicit, quòd loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Christum. Idem videtur dicere S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 6. & q. 34. art. 2. ad 2.

Hæc propositio est contra multos Doctores, & primo contra Altisiod. 3. part. in q. *Utrum fidei possit subesse falsum.* Ubi dicit, quòd non potest aliquis habere ignorantiam invincibilem, non solum Christi, sed cu-

juscumquè articuli fidei: quia si faciat quod in se est, Dominus illuminabit, sive per Doctorem intrinsecum, sive extrinsecum: & sic semper est peccatum mortale credere aliquid contrarium articulis fidei. Ponit exemplum de vetula, cui Episcopus prædicaret aliquid contra fidei articulum. Et generaliter dicit, quod ignorantia juris divini neminem excusat. Eadem fuit opinio Guillelmi Parisiensi, qui eodem modo argumentatur. Vel enim talis facit quod in se est, & illuminabitur: si non facit, non excusatur. Et in eadem sententia videtur fuisse Gerson. de Spirituali vita animæ, lect. 4. *Concors (inquit) est sententia Doctorum, quod in his, quæ sunt juris divini, non cadit ignorantia invincibilis, quantum facient quod in se est, Deus semper assistat paratus illustrare mentem, quantum oportebit ad salutem, & erroris evitatem.* Et Hugo de Sancto Victore lib. 2. part. 9. cap. 5. dicit neminem excusari per ignorantiam à præcepto baptismi suscipiendi: quia nisi sua culpa obstiterit, audire & scire poterit, ut exemplum est de Cornelio Act. 10. Hanc sententiam & opinionem limitat Adrian. in quodlibet. q. 4. *Ea, inquit, quæ sunt juris divini, sunt in duplice differentia. Quædam sunt, ad quorum scientiam Deus non obligat omnes universaliter, ut sunt apices juris divini, & difficultates circa illud, & circa Scripturam sacram, & præcepta: & circa hæc bene potest cedere ignorantia invincibilis, etiam si quis faciat totum quod in se est. Alia sunt, ad quorum scientiam Deus generaliter obligat omnes, ut articuli fidei, præcepta universalia legis: & de his est verum, quod Doctores dicunt, quod non potest quis excusari per ignorantiam. Si enim quis faciat quod in se est, illuminabitur à Deo per Doctorem interiorem, vel exteriorem.*

Sed nihilominus conclusio posita videtur expressè de intentione S. Thom. Et probatur: Tales, qui nunquam audierunt quicquam quantumcumque sint alias peccatores, ignorant invincibiliter: ergo talis ignorantia non est peccatum. Antecedens patet ex illo ad Rom. 10. *Quomodo credent, nisi audiant; quomodo au-*

tem

tem audient sine prædicante? Ergo si non est eis prædicta fides, ignorant invincibiliter, quia non possunt scire. Neque Paulus condemnat infideles, quia non faciunt quod in se est, ut illuminantur à Deo: sed quia cum audissent, non crediderunt. Nunquid (inquit) non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum. Ex hoc condemnat illos, quia in omnem terram fuit prædicatum Evangelium, alias non condemnaturus quantumcumque haberent alia peccata.

Unde etiam decipitur Adrianus in alio puncto circa materiam de ignorantia. Dicit enim in eodem quodlib. quod etiam in materia morum si quis adhibet omnem industriam, & diligentiam ad sciendum ea quæ oportet, non satis est ad excusationem ignorantiae, nisi per contritionem peccatorum disponat se ad hoc, ut illuminetur à Deo: ut si quis dubitat de aliquo contractu, & querit à viris doctis, & alias laborat ad sciendum veritatem, & putat esse licitum: si forte non est licitus, & exercet, non excusatur, si forte alias est in peccato, quia non facit totum quod in se est ad vincendum ignorantiam, & licet stet, quod etiam si disponat se ad gratiam, non illuminetur: tamen non excusatur, nisi tollat hoc impedimentum, scilicet peccatum. Unde si de eodem casu, & contractu Petrus, & Joannes dubitant, & faciunt æqualem diligentiam humanam, & uterque putat esse licitum: Petrus autem est in gratia, Joannes in peccato: Petrus habet ignorantiam invincibilem, Joannes vincibilem: & si uterque exerceat contractum, Petrus excusatur, Joannes non excusatur. Fallitur inquam in hoc, sicut à me disputandum est latè prima secundæ, in materia de ignorantia. Mirabile enim esset dicere, quod in nulla materia juris divini posset habere ignorantiam invincibilem infidelis, immo quicumque est in peccato mortali. Imo sequitur, quod ille Petrus, qui erat in gratia, & ignorabat invincibiliter aliquid circa usum, aut simoniam, solum per hoc quod caderet in mortale, illa ignorantia fieret vincibilis, quod absurdum est.

Unde dico, quod ad hoc, quod ignorantia imputetur, & sit peccatum, vel vincibilis, requiritur negligencia circa illam materiam, puta, quia noluit audire, vel auditum non credidit: & è contrario ad ignorantiam invincibilem satis est, quod fecerit humanam diligentiam ad sciendum, etiam si alijs sit in mortali. Unde quantum ad hoc idem est judicium de existenti in peccato, & de existenti in gratia nunc & statim post adventum Christi, vel post passionem ejus. Nec possit Adrianus negare, quin paulo post passionem Domini Iudei, qui erant in India, vel Hispania, ignorantem invincibiliter passionem Domini, quantumcumque essent in mortali, immo expresse hoc ipse concedit in 1. q. ad 4. in materia de observantia legalium. Et certum est, quod Iudei absentes à Iudea, sive essent in peccato, sive non, habebant ignorantiam invincibilem de Baptismo, aut de Fide Christi. Sicut ergo tunc poterat cadere ignorantia invincibilis de hoc, ita & nunc apud eos, apud quos non est facta annuntiatio de Baptismo. Sed in hoc decipiuntur isti Doctores, quia putant, quod si ponamus ignorantiam invincibilem de Baptismo, aut Fide Christi, quod statim consequitur, quod possit aliquis salvari sine Baptismo, aut Fide Christi: quod tamen non sequitur. Barbari enim ad quos non pervenit annuntiatio Fidei, aut Religionis Christianæ, damnabuntur propter peccata mortalia, aut idolatriam, sed non propter peccatum infidelitatis, ut dicit S. Thom. 2. 2. ubi supr. quod si facerent quod in se est, bene vivendo secundum legem naturæ, ira est, quod Dominus provideret, & illuminaret illos circa nomen Christi: non ideo tamen sequitur, quod si male vivant, imputetur eis ad peccatum ignorantia, aut infidelitas circa Baptismum, & Fidem Christianam.

Secunda propositio: Barbari * non ad primum iognitum Fidei Christianæ tenentur credere ipsum, ita quod peccent mortaliter, non credentes solum per hoc, quod simpliciter annuntiatur eis, & proponitur, quod vera Religio est Christiana, & quod Christus est

Sal-

Salvator, & Redemptor mundi, sive miraculis, aut quacunque alia probatione, aut suaione. Probatur hæc conclusio ex prima. Si enim antequam aliquid audissent de Religione Christiana, excusabantur, non obligantur de novo per hujusmodi simplicem propositionem, & annuntiationem, cum talis annuntiatio nullum sit argumentum, aut motivum ad credendum. Imo, ut Cajet. ait 2. 2. quæst. 1. art. 4. temere, & imprudenter quis crederet aliquid, maximè in his, quæ spectant ad salutem, nisi cognoscat à viro fidedigno illud asseri. Quod barbari non cognoscunt, cum ignorent qui, aut quales sint, qui eis novam Religionem proponunt. Et confirmatur, quia ut ait S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 4. ad secundum argum. & art. 5. ad 1. ea quæ sunt fideli, sunt visa, & evidenter sub ratione credibilis. Non enim fideli crederet nisi videret ea esse credenda, vel propter evidenter signorum, vel propter aliquod hujusmodi: ergo ubi neque hujusmodi signa, neque aliquod aliud ad persuadendum concurrit, non tenentur barbari credere. Et confirmatur, quia simil Saraceni eodem modo proponerent barbaris secundum suam simpliciter, sicut Christiani, non tenerentur eis credere, ut certum est: ergo nec Christianis sine aliquo motivo, & suaione proponentibus, quia non possunt, nec tenentur dividere utra sit verior Religio, nisi appareant probabiliora motiva pro altera parte. Hoc enim esse citò credere, quod est levis corde, ut dicit Ecclesiasticus cap. 19. Et confirmatur per illud: (1) *Si signa non fecisset, &c. peccatum non haberent: ergo ubi nulla fiunt signa, neque motiva, nullum erit peccatum.*

Ex qua propositione sequitur, * quod si solum illo modo proponatur fides barbaris, & non recipiant, non hac ratione possunt Hispani inferre illis bellum, neque jure belli contra eos agere. Patet, quia sunt innocentes quantum ad hoc, nec fecerunt aliquam iniuriam Hispanis.

Et confirmatur hoc corollarium, quia ut S. Thom. tradit 2. 2. quæst. 40. art. 1. ad bellum justum requiriatur

(1)
Joan. 151

tur causa justa, ut scilicet illi, qui impugnantur, propter aliquam culpam impugnationem mereantur. Unde Augustinus dicit lib. 8. 3. q. *Justa bella solent diffiniri, qui ulciscuntur injurias, si gens, vel civitas plectenda factum est, vel vindicare neglexerit quod à suis improbo reddere quod per injuriam ablatum est.* Si ergo nulla præcessit à barbaris injuria, nulla est causa justi beilli. Et hæc est sententia communis omnium Doctorum, non solum Theologorum, sed etiam Jurisconsultorum, ut Hostiensis, Innocentii, & aliorum. Et ponit eam disertè Cajet. 2. 2. q. 66. art. 8. nec scio aliquem Doctorem, qui oppositum sentiat. Unde hic non esset legitimus titulus ad occupandas Provincias barbarorum, & spoliandos priores dominos.

Tertia propositio: Si * barbari rogati, & admoneantur, ut audiant pacificè loquentes de religione, nolent audire, non excusatentur à peccato mortali. Probatur: Quia, ut supponimus, illi habent gravissimos errores, de quibus non habent rationes verisimiles, aut probabiles: ergo si quis admoneat eos, ut audiant, ac deliberent de rebus spectantibus ad religionem, tenentur saltem audire, & consultare. Item necessarium est eis ad salutem credere in Christum, & baptizari. (1) Qui crediderit, &c. Sed non possunt credere, nisi audiant: (2) ergo tenentur audire, alias essent extra statum salutis, sine culpa sua, si non tenentur audire.

Quarta propositio: Si * fides Christiana proponatur barbaris probabiliter, id est cum argumentis probabilibus, & rationabilibus, & cum vita honesta, & secundum legem naturæ studiosa, quæ magnum est argumentum ad confirmandam veritatem: & hoc non semel, & perfusorè, sed diligenter, & studiosè, barbari tenentur recipere fidem Christi sub poena peccati mortalitatis. Probatur ex 3. conclusione. Quia si tenentur audire: ergo, & acquiescere auditis si sunt rationabilia: & patet manifestè ex illo: (3) Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creature. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit;

qu

qui verò non crediderit, condemnabitur. Et per illud:

(1) Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.
Act. 4.

14. Quinta propositio: Non * satis liquet mihi, an fides Christiana fuerit barbaris, hactenus ita proposita, & annuntiata, ut tenentur credere sub novo peccato. Hoc dico, quia (ut patet ex secunda propositio-ne) non tenentur credere, nisi proponatur eis fides cum probabili persuasione. Sed miracula, & signa nulla audio, nec exempla vitæ adeò Religiosa: immò contrà, multa scandala, & sœva facinora, & multas impietas. Unde non videtur quod Religio Christiana fatis commode, & piè sit illis prædicata, ut illi teneantur acquiescere: quanquam videntur multi Religiosi, & alii Ecclesiastici viri, & vita, & exemplis, & diligentí prædicatione sufficienter operam, & industriam adhibuisse in hoc negotio, nisi ab aliis, quibus alia cura est, impediti essent.

15. Sexta propositio: Quantuncumque * fides annuntiata sit barbaris, probabiliter, & sufficienter, & noluerint eam recipere: non tamen hac ratione licet eos bellō persequi, & spoliare bonis suis. Hæc conclusio est expressa S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 8. ubi dicit, quod infideles, qui nunquam suscepserunt fidem, sicut Gentiles, & Judæi, nullo modo sunt compellendi ad fidem. Et est conclusio communis Doctorum etiam in jure Canonico, & Civili. Et probatur: Quia credere est voluntatis, timor autem multū minuit de voluntario. (2) Et ex timore servili dumtaxat accedere ad Mysteria, & Sacraenta Christi, sacrilegum est. Item probatur ex cap. De Judæis 45. dist. De Judæis autem præcepit Sancta Synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre, cui enim vult, Deus miseretur, & quem vult, indurat. Non est dubium quin sententia Concilii Toletani sit, ut non agatur cum Judæis minis, & terroribus ad recipiendam finem. Et idem dicit expressè Greg. in cap. Qui sincera, eadem dist. Qui sincera (inquit) intentione extraneos à Christiana Religione, ad fidem cupiunt perfectam perdulvere, blandimentis debent,

(2)
3. Ethics

(1)
Marc. ultim.

(2)
AdRom. 10.

(3)
Marc. ultim.

non asperitatibus studere: nam quicumque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consueta sui ritus voluerint cultura removere, suas illuc magis quam Dei causas probantur attendere. Item probatur propositio ex usu, & consuetudine Ecclesiæ. Nunquam enim Imperatores Christiani, qui sanctissimos, & sapientissimos Pontifices à consilio habebant, bellum intulerunt infidelibus, eo quod nollent recipere Christianam Religionem. Item bellum, nullum argumentum est pro veritate Fidei Christianæ: ergo per bellum barbari non possunt moveri ad credendum, sed ad fingendum se credere, & recipere fidem Christianam, quod immane, & sacrilegum est. Et quamvis Scot. in 4. dist. 4. q. ultim. dicat, quod Religiosè fieret, si infideles cohererentur à principibus minis, & terroribus ad fidem: hoc tamen non videtur intelligere, nisi de infidelibus, qui alias sunt subditi Principum Christianorum, de quibus postea dicetur. Barbari autem non sunt tales: unde puto quod nec Scotus hoc affereret de barbaris istis. Patet itaque, quod neque iste titulus idoneus est, & legitimus ad occupandas Provincias barbarorum.

Alius titulus prætenditur serio, & est titulus quintus, scilicet peccata ipsorum barbarorum. Dicunt enim quod licet non possint bello infestari ratione infidelitatis suæ, aut quia non recipiunt fidem Christianam, possunt tamen bello peti, propter alia peccata mortalia, quæ multa habent, & ipsa gravissima, ut ajunt. Circa peccata autem mortalia distinguunt. Dicunt enim, quod sunt aliqua peccata, quæ non sunt contra legem naturæ, sed solum contra legem divinam positivam: & pro his barbari non possunt infestari bello. Alia autem sunt contra naturam, ut esus carnis humanae, concubitus indifferens, cum matre, sororibus, & cum masculis: & pro his possunt infestari bello, & cogi, ut ab his desistant. Et ratio utriusque est, quia circa alia peccata, quæ sunt contra legem positivam, non potest eis ostendi evidenter, quod male faciant: circa alia autem quæ sunt contra legem naturæ, potest eis ostendi, quod offendunt Deum: & per consequens pos-

possunt coerceri ne offendant eum amplius. Præterea possunt cogi ut servent legem, quam ipsi profitentur, ea autem est lex naturæ: ergo. Hæc est opinio Archiepis. Florent. 3. part. tit. 22. cap. 5. §. 8. post August. de Anch. idem Sylvest. in verb. Papa. §. Septimo: & est opinio. Innocenc. in cap. Quod super bis. de Voto. ubi expressè dicit: *Gredo quod si Gentiles, qui non habent nisi legem naturæ contra legem naturæ faciant, poterunt per Papam puniri.* Et arguitar Genes. 19. ubi Sodomita puniti sunt à Deo. Cùm autem Dei iudicia sint nobis exemplaria, non video quare Papa, qui est Vicarius Christi, hoc non possit. Hæc Innocen. Et eadem ratione poterunt auctoritate Papæ puniri à Principibus Christianis.

Resp. & im-
pug. 3. tit. Sed pono conclusionem: Principes * Christiani, etiam auctoritate Papæ non possunt coercere barbaros à peccatis contra legem naturæ. Nec ratione illorum eos punire. Probatur primo. Quia isti presupponunt falsum, videlicet, quod Papa habeat jurisdictionem in illos, ut supra dictum est. Secundò, quia vel intelligunt universaliter pro peccatis contra legem naturæ, ut pro furto, fornicatione, adulterio, vel peculiariiter pro peccatis contra naturam, de quibus S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 11. & 12. quomodo peccatum contra naturam dicitur non solum quia est contra legem naturæ, sed contra ordinem naturalem, quod 2. ad Corinth. 2. vocatur immunditia, secundum Gloss. ut concubitus puerilis, & bestialis, vel foeminæ ad foeminam: de quo ad Rom. 1. Si secundo modo solum, contra arguitur. Quia homicidium est ita grave, vel gravius peccatum, & ita manifestum, quod si pro illis licet: ergo & pro homicidio. Item blasphemia est ita grave peccatum, & ita manifestum, ergo. Si primo modo, id est generaliter pro omni peccato contra legem naturæ: contra, pro fornicatione non licet: ergo nec pro aliis peccatis quæ sunt contra legem naturæ. Antecedens patet: (1) *Scripsi vobis in Epistola, ne commisceamini fornicariis.* Et præterea, si quis frater nominatur inter vos fornicator, aut idolis serviens, &c. Et infra: *Quid enim mihi de his, que foris sunt iudicatae?*

(1)
1. Ad Cor. 5.

re? ubi S. Thom. dicit: *Prælati acceperunt potestatem super eos tantum, qui fidei se subdiderunt.* Ubi aperte patet, quod Paulus dicit non spectare ad eum iudicium de infidelibus, & fornicariis idololatris. Item nec omnia peccata contra legem naturæ possunt evidenter ostendi, saltem omnibus. Item hoc tantundem est dicere, ac si quis dicat, quod propter infidelitatem liceat barbaros debellare: omnes enim sunt idololatæ. Item non licet Papæ inferre bellum Christianis, quia sunt fornicarii, aut fures, imo quia cynedi: nec ideo potest publicare terras eorum, & dare aliis Principibus, hoc enim modo cum in omni Provincia sint multi peccatores, quotidie possent mutari regna.

Et confirmatur graviora enim peccata sunt hæc apud Christianos, qui sciunt illa esse peccata quam apud barbaros, qui ignorant esse peccata. Item mirum est quod Papa non possit ferre leges infidelibus, & possit exercere iudicia, & inferre poenas. Item arguitur, & certè videtur convincere, quia vel barbari tenentur ferre poenas illatas pro illis peccatis, vel non. Si non tenentur: ergo nec Papa potest inferre. Si tenentur: ergo tenentur recognoscere Papam tanquam dominum, & leglatorem: ergo si non recognoscant, jam propter hoc solum potest eis inferri bellum: quod etiam isti negant, ut supra dictum est. Et profectò mirum est quod possint impune negare autoritatem, & jurisdictionem Papæ: & tamen teneantur subire iudicium ejus. Item non possunt acceptare iudicium Papæ, qui non sunt Christiani. Nullo enim alio jure Papa potest eos condemnare aut punire, nisi quia Vicarius Christi. Sed isti fatentur, tam Innocentius, quam August. de Anch. quām etiam Archiepif. & Sylvest. quod non possunt puniri, quia non recipiunt Christum: ergo nec quia non recipiunt iudicium Papæ. Hoc enim præsupponit illud.

Et confirmatur, quod nec iste titulus, nec præcedens sit sufficiens. Quia etiam in veteri Testamento, ubi tamen armis res gerebantur, nunquam populus Israel occupavit terras infidelium: vel quia essent infi-

de-

deles, & idololatæ, vel quia haberent alia peccata contra naturam, qui multa habebant, quia erant idololatæ, & alia peccata contra naturam habebant, ut quia sacrificabant filios suos, & filias suas dæmoni: sed vel ex speciali dono Dei, vel quia transitum impe diebant, vel eos offenderant. Item quid isti vocant, profiteri legem naturæ? si est cognoscere, non totam cognoscunt: si est velle servare legem naturæ, contra, etiam volunt servare totam legem divinam. Si enim scirent legem Christianam esse divinam, vellent servare, ergo non magis profitentur legem naturæ, quām Christianam. Item profectò maiores probationes habemus ad probandum legem Christi esse à Deo, & esse veram quām ad probandum quod fornicatio est mala, vel cavenda alia, etiam lege naturali prohibita. Ergo si possunt cogi ad observandum legem naturæ, quia potest probari: ergo etiam ad observationem legis evangelicæ.

Restat aliis, & sextus titulus, qui potest prætendi, vel prætenditur, scilicet per electionem voluntariam. Hispani enim cùm ad barbaros perveniunt, significant eis, quemadmodum Rex Hispaniæ mittit eos pro commodis eorum, & admonent eos, ut illum pro domino, & Rege recipient, & acceptent. Et illi retulerunt placere sibi. Et nihil tam naturale est, quām voluntatem domini volentis rem suam in alium transferri, ratam haberi. Institut. de Rerum divisione, §. Per traditionem.

Sed ego pono conclusionem. Nec iste titulus est idoneus. Patet primò: Quia deberet abesse metus, & ignorantia, quæ vitiant omnem electionem. Sed hæc maximè intervenit in illis electionibus, & acceptationibus. Nesciunt enim barbari quid faciunt, imò fortè nec intelligunt quid petunt Hispani. Item hoc petunt circumstantes armati ab imbelli turba, & meticulosa. Item cùm illi (ut supra dictum est) haberent veros dominos, & Principes, non potest populus sine alia rationabili causa accersere novos dominos: quod est in detrimentum priorum. Item nec è contrariò ipsi domini possunt novum Principem creare sine assensu populi. Cum er-

Impug. 6. iii.

go

Ff₂

go in hujusmodi electionibus, & acceptationibus non concurrant omnia requisita ad legitimam electionem, omnino ille titulus non est idoneus, nec legitimus ad occupandas, & obtinendas illas Provincias.

Septimus titulus est, qui posset prætendi, scilicet ex speciali dono Dei: dicunt enim nescio qui, quod Dominus in suo peculiari iudicio condemnavit istos barbaros omnes ad perditionem, propter abominationes suas, & tradidit in manus Hispanorum, sicut olim Canaanæos in manus Iudeorum.

Impag. 7. tit.

Sed de hoc nolo multum disputare, quia periculose crederetur alicui prophetiam afferenti contra communem legem, & contra regulas Scripturæ, nisi miraculis confirmaretur doctrina sua: quæ tamen nulla proferuntur ab hujusmodi prophetis. Item dato quod ita esset, quod Dominus perditionem barbarorum facere constitisset, non tamen ideo consequitur, quod ille, qui eos perderet, esset sine culpa, sicut nec erant sine culpa Reges Babylonie, qui contra Hierusalem ducebant exercitum, & filios Israël ducebant in captivitatem: licet revera totum fuerit ex peculiari Providentia Dei: sicut saepe illis erat prædictum. Nec Je-roboam rectè avertit populum Israel à Roboam, quamvis hoc factum fuisset consilio Domini: sicut etiam Dominus per Prophetam comminatus fuerat: & utinam secluso peccato infidelitatis, non sint majora peccata in moribus apud aliquos Christianos, quam sunt inter illos barbaros. Scriptum quoque est 1. Joann. 4. Nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus, utrum ex Deo sint. Et ut ait S. Thom. 1. 2. quæst. 68. *Dona dantur à Spiritu Sancto ad perficiendum virtutes. Unde ubi fides, aut authoritas, aut providentia ostendit quid agendum sit, non est recurrentum ad dona. Hæc de falsis, & non idoneis titulis occupandi provincias barbarorum sufficient.*

Sed notandum, quod ego nihil vidi scriptum de hac quæstione, nec unquam interfui disputationi, aut consilio de hac materia: unde fieri posset, ut alii fortasse fundent titulum, & justitiam hujus negotiationis,

nisi, & principatus in aliquo prædictorum, non sine ratione aliqua. Sed ego haec tenus non possum aliud intelligere, nisi quod dictum est: unde si non essent alii tituli quam isti, profectò male consultum esset saluti Principum, vel potius eorum, ad quos spectat hæc detegere. Nam Principes sequuntur aliorum consilium: quia per se hæc examinare non possunt. *Quid prodeft, inquit Dominus, homini si universum mundum lucretur, seipsum verò perdat, & detrimentum sui faciat?* Matth. 16. & Marc. 8. & Luc. 9.

DE TITULIS LEGITIMIS, quibus Barbari potuerint venire in ditionem Hispanorum.

S U M M A.

1. *Barbari, quomodo potuerunt venire in ditionem Hispanorum ratione naturalis societatis, & communatatis.*
2. *Hispani habent jus peregrinandi ad Indorum barbarorum provincias, & illic degendi, sine eorum tamen documento aliquo, nec possunt ab illis prohiberi.*
3. *Hispanis licet apud Indos barbaros negotiari, sine patriæ tamen incommodo, importando merces, quibus illi carent, &c. & efferendo inde aurum, & argentum, vel alia quibus abundant, nec illorum Principes possunt impedimento esse quominus subditæ exerceant commercia inter Hispanos, &c.*
4. *Barbaris, non licet prohibere Hispanos à communicatione, & partitipatione illorum, quæ apud eos sunt communia tam civibus, quam hospitibus.*
5. *Liberi, si apud Indos nascantur ex parentibus Hispanis illic domicilium habentibus, & velint esse cives, non possunt arceri, vel à civitate, & vel à commode aliorum civium.*

6. Bar-

6. Barbari, si bellent prohibere Hispanos à commercio cum ipsis, &c. quid esse agendum.
7. Hispani, si omnibus modestissimè tentatis, non posse sunt consequi securitatem cum Barbaris, seu Indis, nisi civitates oscupando, & subjiciendo illos, an hoc facere licet possint, sic civitates occupare, & ipsos subjecere.
8. Hispani, quando, & in quo casu possent sèire in barbaros tanquam in perfidos hostes, & in illos omnia belli jura prosequi, eos spoliare, imò & in captivitate redigere, quin etiam & dominos priores deponere, & novos constituere.
9. An barbari causa Religionis Christianæ propagande potuerint in Hispanorum ditionem venire. Et quod Christiani habent jus prædicandi, & annuntiandi Evangelium in provinciis barbarorum.
10. Papa potuit negotium conversionis Indorum barbarorum solis Hispanis demandare, & omnibus aliis, non solum prædicationem, sed etiam commercium interdicere, si ita expediret ad Christianæ Religionis propagationem.
11. Barbari non sunt debellandi, neque suis bonis priuandi, si permittant Hispanos liberè, & sine impedimento Evangelium prædicare, sive illi fidem recipient, sive non.
12. Barbari, sive eorum domini, sive ipsa multitudo, impedites Evangelii promulgationem, quomodo ab Hispanis (absque scandalo tamen) possint coerceri. Et quid dicendum de his, qui prædicationem admittunt, conversionem tamen, aut interficienes, aut punientes, ad Christum conversos, aut alios deterrentes impediunt.
13. Barbari, quomodo potuerunt in Hispanorum ditionem venire, eo quod cùm essent conversi, & Christiani effecti, eorum Principes vi, aut metu volentes eos ab idolatria revocare, ab Hispanis fuerint protetti, & sub eorum tutelam recepti.
14. Barbari in Hispanorum venire potuerunt ditionem: quia cum bona pars eorum esset ad Christum conversa,

- Papa illis potentibus, aut non potentibus, potuit ex rationabili causa dare illis Christianum Principem, ut est Hispanorum Rex, aliis dominis infidelibus repulsis.
15. An barbari in ditionem Hispanorum venire potuerint propter tyrannidem suorum dominorum, vel propter leges tyrannicas in injuriam innocentium.
 16. Barbari Indi potuerunt in Hispanorum ditionem venisse per veram, & voluntariam electionem.
 17. Barbari, societatis, & amicitiae titulo potuerunt venire in ditionem Hispanorum.
 18. An Hispani potuerint barbaros redigere sub ditionem suam si certè constaret eos esse amentes.

NUNC dicam de legitimis titulis, & idoneis, quibus barbari venire potuerunt in ditionem Hispanorum.

Primus titulus.

Primus titulus * potest vocari naturalis societatis, & communicationis.

2. Et circa hoc sit prima conclusio: Hispani * habent jus peregrinandi in illas provincias, & illic degredi, sine aliquo tamen nocumento barbarorum, nec possunt ab illis prohiberi. Probatur primò ex jure gentium, quod vel est jus naturale, vel derivatur ex jure naturali. Instit. de Jure naturali gent. Quod naturalis ratio inter omnes gentes constituit, vocatur jus gentium. Apud omnes enim nationes habetur inhumanum sine aliqua speciali causa hospites & peregrinos male accipere: è contrario autem humanum, & officiosum, habere benè erga hospites: quod non esset, si peregrini male ficerent, accedentes ad alienas nationes. Secundò: A principio orbis (cum omnia essent communia) licebat unicuique in quacunque regionem vellet, intendere, & peregrinari. Non autem videtur hoc demptum per rerum divisionem. Nunquam enim fuit intentio gentium per illam divisionem tollere hominum invicem communicationem: & cerrè temporibus Noe fuisse inhumanum. Tertiò: Omnia licent, quæ non sunt prohibita, aut alias sunt in:

in injuriam, aut detrimentum aliorum. Sed (ut supponimus) talis peregrinatio Hispanorum est sine injuria aut damno barbarorum: ergo est licita. Quarto, non liceret Gallis prohibere Hispanos à peregrinatione Galliæ, vel etiam habitatione, aut è contrariò, si nullo modo cederet in damnum illorum, nec facerent injuriam: ergo nec barbaris. Item quinto: Exilium est poena etiam inter capitales: ergo non licet relegare hospites sine culpa. Item sexto: Hæc est una pars belli, prohibere aliquos tanquam hostes à civitate, vel provincia, vel expellere jam existentes. Cùm ergo barbari non habeant justum bellum contra Hispanos, supposito quòd sint innoxii: ergo non licet illis prohibere Hispanos à patria sua. Item septimò facit illud Poetæ:

Quod genus hoc hominum, queve hunc tam barbara morem.

Permittit patria, hospitio prohibemur arena?

(1)
Eccles. 17.

(2)
Matth. 25.

Item octavò: *Omne animal diligit sibi simile.* (1) ergo videtur quòd amicitia inter homines sit de jure naturali: & quòd contra naturam est vitare conformatum hominum innoxiorum. Item nonò facit illud: (2) *Hospes eram, & non collegisti me.* Unde cùm ex jure naturali videatur esse recipere hospites, illud Christi iudicium statuetur cum omnibus. Decimò: *Jure naturali communia sunt omnium, & aqua profluens, & mare: item flumina, & portus, atque naves jure gentium undecumque licet applicare.* Instit. de Rerum divisione, & eadem ratione videntur publica: ergo neminem licet ab illis prohibere: ex quo sequitur, quòd barbari injuriam facherent Hispanis, si prohiberent illos à suis regionibus. Item undecimò, ipsi admittunt omnes, alios barbaros undecumque: ergo facherent injuriam non admittentes Hispanos. Item duodecimò: Quia si Hispanis non liceret peregrinari apud illos, vel hoc esset jure naturali, aut divino, aut humano: naturali & divino certè licet. Si autem lex humana esset, quæ prohiberet sine aliqua causa à jure naturali, & divino, esset

esset inhūmānum, nec esset rationabilis, & per conseq̄uens non haberet vim legis. Decimotertiò: Vel Hispani sunt subditi illorum, vel non. Si non sunt subditi, ergo non possunt prohibere. Si sunt subditi, ergo debent eos bene tractare. Item decimoquartò: Hispani sunt proximi barbarorum, ut patet ex Evangelio (1) de Samaritano. Sed tenentur diligere proximos, (2) sicut seipso: ergo non licet prohibere illos à patria sua sine causa. Augustin. de Doctrina Christiana: Cùm dicitur: *Diliges proximum tuum, manifestum est omnem hominem proximum esse.*

Secunda propolitio: Licet * Hispanis negotiari apud illos, sine patriæ tamen damno, puta importantes illuc merces, quibus illi carent: & adducentes illinc vel aurum, vel argentum, vel alia, quibus illi abundant. Nec Principes illorum possunt impedire subditos suos ne exerceant commercia cum Hispanis, nec è contrariò Principes Hispanorum possunt commercia cum illis prohibere. Probatur ex prima. Primo, quia etiam hoc videtur jus gentium, ut sine detimento civium peregrini comercia exerceantur. Item secundò eodem modo probatur: Cùm hoc liceat jure divino: ergo lex quæ hoc prohiberet sine dubio, non esset rationabilis. Item tertio: Principes tenentur diligere Hispanos jure naturali: ergo non licet eis si potest fieri sine detimento illorum, prohibere illos à commodiis suis sine causa. Quartò: Quia videntur facere contra illud proverbium: *Non facies alteri, quod tibi fieri non vis.* Et in summa certum est, quòd non plus possunt barbari prohibere Hispanos à commercio suo, quām Christiani possunt prohibere alios Christianos. Clarum est autem, quòd si Hispani prohiberent Gallos à commercio Hispaniarum, non propter bonum Hispaniæ, sed ne Galli participant aliquam utilitatem, lex esset iniqua, & contra charitatem. Si autem hoc lege caveri justè non potest, nec etiam facto fieri, quia lex non est iniqua, nisi propter executionem legis. Et ut dicitur ff. de Justit. & jure, *velut vim inter homines omnes cognitionem quandam,*

Gg

(1)
Luc. 10.
(2)
Matth. 22.

natura constituit. Unde contra jus naturale est, ut homo hominem sine aliqua causa averetur. Non enim homini homo lupus est, ut ait Ovidius, sed homo.

Tertia propositio: Si * quae sunt apud barbaros communia tam civibus, quam hospitibus, non licet barbaris prohibere Hispanos. à communicatione, & participatione illorum. Exempli gratia: Si licet aliis peregrinis, vel effodere aurum in agro communi, vel ex fluminibus, vel piscari margaritas in mari, vel in flumine: non possunt barbari prohibere Hispanos, sed eo modo duntaxat, quo aliis, licet ipsis hæc & hujusmodi facere, dummodo cives, & naturales incolæ non graventur. Hæc probatur ex prima, & secunda. Nam si licet Hispanis peregrinari & negotiari apud eos: ergo licet eis uti legibus, & commodis omnium peregrinorum. Secundo: Quia quæ in nullius bonis sunt, jure gentium sunt occupantis. Instit. de Rerum divis. §. Feræ bestiæ. Ergo si aurum in agro, vel margaritæ in mari, aut aliud quocumque in fluminibus non est appropriatum, jure gentium erit occupantis, sicut & pisces in mari. Et quidem multa videntur procedere ex jure gentium, quod quia derivatur sufficienter ex jure naturali, manifestam vim habet ad dandum jus, & obligandum. Et dato quod non semper derivetur ex jure naturali, satis videtur esse consensus majoris partis totius orbis, maximè pro bono communi omnium. Si enim post prima tempora creati orbis, aut reparati post diluvium, major pars hominum constiterit, ut legati ubique essent inviolabiles, ut mare esset commune, ut bello capti essent servi, & hoc ita expediret, ut hospites non exigerentur: certè hoc haberet vim, etiam aliis repugnantibus.

Quarta propositio: Imò * si ex aliquo Hispano nascantur ibi liberi, & velint esse cives, non videtur quod possint prohiberi, vel à civitate, vel à commodis aliorum civium: dico ex parentibus habentibus illic domicilium. Probatur: Quia hoc videtur esse de jure gentium, ut civis dicatur, & sit, qui natus est in civitate, ff. de Appel. l. Cives. Et confirmatur: Quia cùm

cùm homo sit animal civile, talis natus in una civitate, non est civis alterius civitatis. Si ergo non esset civis illius, non esset civis alicujus civitatis, per quod impediretur à jure naturali, & gentium: imò si qui vellent accipere domicilium in aliqua civitate illorum, ut accipiendo uxorem, vel alia ratione, qua alii peregrini solent fieri cives: non videtur quod possint prohiberi plusquam alii: & per consequens gaudere privilegiis civium sicut alii, modò etiam subeant onera aliorum. Etiam facit, quod hospitalitas commendatur: (1) *Hospitales invicem*: & i. ad Timoth. 3. de Episcopo: *Oportet Episcopum hospitalem esse*. Unde è contrario nolle accipere hospites, & peregrinos, est de se malum.

Quinta propositio: * Si barbari velint prohibere Hispanos in supra dictis à jure gentium, puta vel commercio, vel aliis, quæ dicta sunt, Hispani primo debent ratione, & suationibus tollere scandalum, & ostendere omni ratione se non venire ad nocendum illis, sed pacifice velle hospitari, & peregrinari sine aliquo incommode illorum: & non solum verbis, sed etiam ratione ostendere, juxta illud: *Omnia sapientes prius verbis experiri decet*. Quod si reddita ratione barbari nolunt acquiescere, sed velint vi agere, Hispani possunt se defendere, & omnia agere ad securitatem suam convenientia: quia vim vi repellere licet, non solum hoc, sed si aliter tuti esse non possunt, artes, & munitiones ædificare: & si acceperint injuriam, illam auctoritate Principis bello prosequi, & alia belli jura agere. Probatur: Quia causa belli justi est ad propulsandam & vindicandam injuriam, ut supra dictum est ex S.Thom. 2. 2. q.40. Sed barbari prohibentes à jure gentium Hispanos, faciunt eis injuriam: ergo si necesse sit ab obtinendum jus suum bellum gerere, possunt hoc licite facere. Sed est notandum, quod cùm barbari isti sint natura meticulosi, & alias stolidi, & stulti, quantumcumque Hispani velint eos, demere à timore & reddere eos securos de pacifica conversatione: possunt adhuc meritò timere, videntes homines cultu

(1)
i. Petr. 4.

extraneos , & armatos , & multo potentiores se. Et ideo si commoti hoc timore concurrunt ad exigendos , vel occidendos Hispanos , liceret quidem Hispanis se defendere , & servato moderamine inculpatæ tutelæ , nec alia belli jura liceret exercere in illos , puta vel parta victoria , & securitate , occidere illos , vel spoliare , vel occupare civitates eorum , quia in illo casu sunt innocentes , & meritò timent , ut supponimus. Et ideo debent Hispani se tueri : sed quantum fieri poterit cum minimo detrimento illorum , quia est bellum dumtaxat defensivum. Nec est inconveniens , cùm ex una parte est jus , & ex altera ignorantia invincibilis , quòd sit bellum justum ex utraque parte. Ut sicut Galli tenent Burgundiam cum probabili ignorantia , credentes pertinere ad eos , Imperator autem noster habet jus certum ad illam provinciam , potest bello repetere , & illi illam defendere : sic potest contingere cum barbaris , & hoc multum est considerandum. Alia enim sunt jura belli adversus homines verè noxios , & injurios , & alia adversus innocentes , & ignorantes. Sicut etiam aliter vitandum est scandalum Pharisæorum , aliter pusillorum , & insirmorum.

Sexta propositio : Si * omnibus tentatis , Hispani non possunt consequi securitatem cum barbaris , nisi occupando civitates , & subjiciendo illos , licet possent hoc etiam facere. Probatur : Quia *finis belli est pax , & securitas* : ut dicit August. ad Bonifac. postquam autem (ut dictum est) licet Hispanis bellum suscipere , vel etiam si necesse sit , inferre : ergo licet omnia facere necessaria ad finem belli , scilicet ad obtinendam securitatem , & pacem.

Septima conclusio : Imò * si postquam Hispani omni diligentia , & re , & verbo ostendissent , non stare per eos quin barbari pacificè , & sine damno suarum rerum agant , nihilominus barbari perseverarent in malitia sua , & contendenter ad perditionem Hispanorum : jam tunc non tanquam cum innocentibus , sed tanquam cum perfidis hostibus agere possent , & omnia belli jura in illos prosequi , & spoliare illos , & in captivitatem redi-

digeré , & dominos priores deponere , & novos constituer , moderate tamen pro qualitate rei & injuriarum. Hæc conclusio satis patet , quia si licet eis bellum indicere : ergo etiam jura belli persequi.

Et confirmatur : Quia non debent esse melioris conditionis , quia sunt infideles. Sed hæc omnia licent aduersus Christianos , si semel esset injustum bellum : ergo etiam licent aduersus illos. Item hoc est generale jus gentium , ut omnia capta in bello fiant victoris , ut habetur in I. *Si quid in bello* , & I. *Hoftes* , ff. de Captivis , & cap. *Jus gentium* , I. dist. & expreſſiū Institut. de Rerum division. §. Item quæ ab hostibus , ubi dicitur , quòd jure gentium , quæ ab hostibus acceperimus , statim nostra fiunt , adeò ut etiam homines in nostram servitutem deducantur. Item , quia (ut Doctores dicunt in materia de bello) Princeps , qui habet justum bellum , fit ipso jure Judex hostium , & potest eos juridicè punire , & condemnare pro qualitate injuriarum. Et confirmantur omnia supradicta : Quia legati jure gentium sunt inviolabiles , & Hispani sunt legati Christianorum : ergo barbari tenentur eos audire saltem benigniter , & non repellere. Iste ergo est primus titulus quo Hispani potuerunt occupare provincias , & principatum barbarorum , modò fiat sine dolo , & fraude , & non querant fictas causas belli. Si enim barbari permitterent Hispanos pacificè negotiari apud illos , nullam possent Hispani ex hac parte prætendere justam causam occupandi bona illorum , non plusquam Christianorum.

Alius titulus potest * esse , scilicet causa Religio-nis Christianæ propagandæ : pro quo sit prima conclusio : Christiani habent jus prædicandi , & annuntiandi Evangelium in provinciis barbarorum. Hæc conclusio nota est ex illo : *Predicate Evangelium omni creature* , &c. Item : *Verbum Domini non est alligatum*. (1) Se-cundò patet ex prædictis : Quia si habent jus peregrinandi , & negotiandi apud illos : ergo possunt doce-re veritatem volentes audire , maximè de spectantibus ad salutem , & fœlicitatem multò magis , quam de spēc-

(1)
z. Timoth. 2.

spectantibus ad æliquam humanam disciplinam. Tertio: quia aliæ illi essent extra statum salutis, si non liceret Christianis ire ad eos ad annuntiandum Evangelium. Quartò: Quia correctio fraterna est de jure naturali, sicut & dilectio. Cùm ergo omnes illi sint non solum in peccatis, sed extra statutum salutis: ergo ad Christianos spectat corrigere, & dirigere eos, imò videtur quod teneantur ad hoc. Quintò & ultimò: Quia sunt proximi, ut supra dictum est: *Sed unicuique mandavit Deus de proximo suo.* (1) Ergo spectat ad Christianos instruere illos ignorantes, de divinis rebus.

(1)
Ecclesiast. 17.

Secunda conclusio: Licet * hoc sit commune & 10
liceat omnibus, tamen Papa potuit hoc negotium
mandare Hispanis, & interdicere omnibus aliis. Pro-
batur: Quia licet, ut supra dictum est, Papa non sit
dominus temporalis, tamen habet potestatem in tem-
poralibus in ordine ad spiritualia: ergo cùm spectet ad
Papam specialiter curare promotionem Evangelii in
totum orbem, si ad prædicationem Evangelii in illis
provinciis commodiū possent Principes Hispani dare
operam, potest eis committere, & interdicere omni-
bus aliis: & non solum interdicere prædicationem,
sed etiam commercium, si hoc ita expediret ad Re-
ligionis Christianæ propagationem, quia potest ordi-
nare temporalia, sicut expedit spiritualibus. Si ergo
hoc ita expedit, ergo spectat ad authoritatem &
potestatem summi Pontificis: sed omnino videtur ita ex-
pedire, eo quòd si indiscriminatim ex aliis provinciis
Christianorum concurrent ad illas provincias, possent
se invicem facile impedire, & excitare seditiones:
unde & tranquillitas impediretur, & turbaretur nego-
tium fidei, & conversio bárbarorum. Præterea cùm
Principes Hispani suis auspiciis, & sumptibus primi
omnium eam navigationem suscepérint, & tam felici-
ter novum orbem invenerint: justum est, ut ea pe-
regrinatio aliis interdicatur, & ipsi solum fruantur
inventis. Sicut etiam pro pace conservanda inter Prin-
cipes, & Religione amplificanda, potuit Papa provin-
cias

clas Saracendorum inter Principes Christianos ita distri-
buere, ne alius in alterius partes transeat: sic etiam
posset pro commodo Religionis Principes creare, &
maximè ubi antea nulli fuissent Principes Christiani.

11 Tertia conclusio: Si * barbari permittant Hispanos
liberè & sine impedimento, prædicare Evangelium,
sive illi recipiant Eidem, sive non: non licet hac ra-
tione intentare illis bellum, nec aliás occupare terras
illorum. Hæc probata est superiùs, ubi confutavimus
quartum titulum: & per se patet, quia nunquam est
bellum justum, ubi nulla præcessit injuria, ut dicit
S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 1.

12 Quarta conclusio: Si * barbari, sive ipsi domini,
sive etiam multitudo impediunt Hispanos quominus
liberè annuntient Evangelium, Hispani redditæ prius
ratione ad tollendum scandalum, possunt illis invitit
prædicare, & dare operam ad conversionem gentis
illius: & si sit opus propter hoc, bellum suscipere, vel
inferre, quoisque parent opportunitatem & securita-
tem prædicandi Evangelium. Et idem est iudicium, si
etiam permittentes prædicationem, impediunt conver-
sionem, occidentes, vel aliter punientes conversos ad
Christum, vel minis aliter alios deterrentes. Hæc pa-
tet: Quia faciunt in hoc barbari injuriam Hispanis, ut
patet ex dictis, habent ergo justam bellum causam. Secun-
dò etiam: Quia impeditetur commodum ipsorum bár-
barorum, quod Principes eorum non posunt impedi-
re justè. Ergo in favorem illorum qui opprimuntur,
& patiuntur injuriam, possunt Hispani movere bellum,
maximè cùm res sit tanti momenti. Ex qua etiam con-
clusione patet, quòd etiam hac ratione, si aliter nego-
tium Religionis procurari non potest, licet Hispanis
occupare terras, & provincias illorum, & novos domi-
nos creare, & antiquos deponere, & prosequi jure
belli, quæ in aliis bellis justè fieri possent, ser-
vato semper modo, & ratione, ne ultra procedatur,
quam opus sit: & ut potius de proprio jure remittatur,
quam aliud quod non licet, invadendo, & semper
om-

omnia dirigendo magis ad commodum barbarorum, quām ad proprium quæstum.

(1)
x. Ad Cor. 6.

Sed considerandum valdè est quod Paul. dicit: (1) *Omnia mibi licent, sed non omnia expedient.* Hæc enim omnia quæ dicta sunt, intelliguntur per se loquendo. Fieri enim potest, ut per hæc bella, cædes, & spolia, potius impediretur conversio barbarorum, quām quæreretur, & propagaretur. Et ideo hoc in primis caverendum est, ne offendiculum ponatur Evangelio. Si enim ponatur, cessandum esset ab hac ratione evangelizandi, & alia quærenda esset. Sed nos ostendimus, quod per se hæc licent. Ego non dubito quin opus fuerit vi & armis ut possent Hispani illuc perseverare; sed timeo ne ultra res progressa sit, quām jus fasque permittebant. Iste ergo potuit esse secundus titulus legitimus, quo barbari potuerunt cadere in ditionem Hispanorum. Sed semper habendum est præoculis quod statim dictum est, ne hoc quod per se licitum est, redatur malum per accidens: quia bonum est ex integra causa, malum autem per circumstantiam, ex Aristot. 3. Ethicor. & Dionys. 4. cap. de Divinis nominibus.

Alius titulus potuit * esse, qui derivatur ex isto, 13 & est: Si qui ex barbaris converti sunt ad Christum, & Principes eorum, vi, aut metu, volunt eos revocare ad idolatriam, Hispani hac ratione etiam possunt, si aliás fieri non potest, movere bellum, & cogere barbaros ut desistant ab illa injuria, & contra pertinaces jura belli prosequi, & perconsequens aliquando dominos deponere, sicut in aliis bellis justis: & iste potest poni tertius titulus, & non solum titulus Religionis, sed amicitiae, & societatis humanæ. Ex hoc enim quod aliqui barbari sunt conversi ad Religionem Christianam, sunt facti amici, & socii Christianorum: & debemus operari bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Ad Galat. 6.

Alius titulus potest esse: Si * bona pars barbarorum conversi essent ad Christum sive jure, sive injuria: id est, dato quod minis, aut terroribus, vel aliás non

non servatis servandis, dummodo verē essent Christiani, Papaæ ex rationabili causa posset, vel ipsi petentibus, vel etiam non petentibus, dare illis Principem Christianum, & auferre alios dominos infideles. Probatur: Quia si ita expediret ad conservationem Religionis Christianæ, quia timetur ne sub dominis infidelibus apostatae fiant, id est deficiant à fide, vel illa occasione graventur à suis dominis: in favorem fidei Papa potest mutare dominos. Et confirmatur: Quia (ut Doctores dicunt) & expressè S. Thom. 2.2. q.10. art.10. Ecclesia posset omnes servos Christianos, qui serviunt infidelibus, liberare, etiam si aliás essent legitimi captivi. Et hoc expressè dicit Innocent. in dict. cap. Superbis, de Voto. Ergo magis poterit liberare alios subditos Christianos, qui non sunt tam asticti, sicut servi. Et confirmatur: Quia tantum, vel plus, tenetur uxor viro, sicut subditus domino, cum illud vinculum sit juris divini, hoc autem non: sed in favorem fidei liberatur uxor fidelis à viro infideli, si maritus ei molestus est pro religione, ut patet ex Apost. 1.ad Cor. 7. & cap. Quanto, de Divortiis. Imò ita nunc consuetum est, ut ipso facto, quod alter conjugum convertitur ad fidem, sit liber ab alio conjugum infideli: ergo etiam Ecclesia in favorem fidei, & ad vitandum periculum, potest liberare omnes Christianos ab obedientia, & subjectione dominorum infidelium, secluso scandalo. Et ponitur iste quartus titulus legitimus.

Alius titulus posset * esse propter tyrannidem, vel ipsorum dominorum apud barbaros, vel etiam propter leges tyrannicas in injuriam innocentum, puta quia sacrificant homines innocentes, vel aliás occidunt indemnatos ad vescendum carnibus eorum. Dico etiam, quod sine autoritate Pontificis possunt Hispani prohibere barbaros ab omni nefaria consuetudine, & ritu, quia possunt defendere innocentes à morte injusta. Hoc probatur: Quia unicuique mandavit Deus de proximo suo: & illi omnes sunt proximi: ergo quilibet potest defendere illos à tali tyrannide, & oppressione, & hoc maximè spectat ad Principes. Item pro-

Hh
ba.

batur Proverb. 24. Erue eos , qui ducuntur ad mortem , & qui trahuntur ad interitum , liberare ne cesses . Nec hoc solum intelligitur cum actu ducuntur ad mortem , sed etiam possunt cogere barbaros , ut cessent a tali ritu : & si nolunt , hac ratione possunt eis bellum inferre , & jura belli in eos persequi . Et si aliter tolli non potest sacrilegus ritus , possunt mutare dominos , & novum principatum inducere . Et quantum ad hoc habet verum illa opinio Innocenc . & Archiepisc . quod pro peccatis contra naturam possunt puniri . Nec obstat , quod omnes barbari consentiant in hujusmodi leges , & sacrificia , nec volunt se super hoc vindicari ab Hispanis . In his enim non ita sunt sui juris , ut possint seipso , vel filios suos tradere ad mortem . Et iste possit esse quintus titulus legitimus .

Alius titulus posset esse * per veram , & voluntariam electionem , putat si barbari ipsi intelligentes prudentem administrationem , & humanitatem Hispanorum , ultrò vellent accipere in Principem Regem Hispaniae tam domini , quam alii : hoc enim fieri possit , & esset legitimus titulus etiam de lege naturali . Quilibet enim Respublica potest sibi constituere dominum , nec ad hoc esset necessarius consensus omnium , sed videtur sufficere consensus majoris partis . Quia sicut alias disputationibus in his , quae spectant ad bonum Reipublicæ , illa quae constituantur à majori parte , tenent , etiam alias contradicentibus : alias nihil possit geri pro utilitate Reipublicæ , cum difficile sit ; ut omnes conveniant in unam sententiam . Unde si in aliqua civitate , aut Provincia , major pars esset Christianorum , & illi in favorem fidei , & pro bono communi vellent habere Principem Christianum , credo quod possent eligere , alias invitatis , etiam relinquendo alios dominos infideles : & dico quod possent eligere Principem , non solum sibi , sed toti Reipublicæ , sicut & Galli pro bono sua Reipublicæ mutaverunt Principes , & ablatto regno à Childerico , tradiderunt Pipino , Caglioli magni patri : quam mutationem Zacharias Pontifex comprobavit . Et hic potest poni sextus titulus .

Alius

¹⁷ Alius titulus posset esse causa * sociorum , & amicorum . Cum enim ipsi barbari inter se gerant aliquando legitima bella , & pars , quae injuriam passa est , habet jus bellum inferendi , potest accersere Hispanos in auxilium , & præmia victoriae illis communicare . Ut feruntur fecisse Talcathedani contra Mexicanos , qui cum Hispanis composuerunt , ut eos juvarent ad debellandos Mexicanos : haberent autem quicquid jure belli , ad eos spectare poterat . Quod enim haec sit causa justa belli pro sociis , & amicis , non est dubium , ut etiam declarat Cajet . 2.2. q.40. art.1. Quia æquè potest Respublica advocate extraneos ad vindicandum inimicos contra extraneos malefactores . Et confirmatur : Quia profecto hac maximè ratione Romani dilataverunt Imperium suum , dum scilicet sociis , atque amicis auxilia præstabant , & ea occasione justa bella suscipientes , jure belli in possessionem novarum Provinciarum veniebant . Et tamen Imperium Romanum approbatur tanquam legitimum à Beato Aug . lib . 3 . De Civit . Dei , & à S. Thom . opusculo 21 . & Sylvester Constantinum Magnum pro Imperatore habuit , & Ambrosius Theodosium . Non videtur autem quo alio iuridico titulo venerint Romani in possessionem orbis , nisi jure belli , cuius maximæ occasionses fuerunt defensio & vindicatio sociorum . Sicut , & Abraham ad vindicandum Regem Salem , & alios Reges qui cum eo fœdus percusserant , dimicavit contra quatuor Reges illius regionis , Genes . 14 . à quibus ipse nullam injuriam accepit . Et iste videtur septimus , & ultimus titulus , quo potuerunt , aut possent venire barbari eorumque Provinciæ in possessionem , & dominium Hispanorum .

¹⁸ Alius titulus posset * non quidem asseri , sed revocari in disputationem , & videri aliquibus legitimus . De quo ego nihil affirmare , sed nec omnino condemnare ipsum audeo : & est talis , Barbari enim isti , licet ut supradictum est , non omnino sicut amentes , tamen parum distant ab amentibus : & ita videtur , quod non sint idonei ad constituendam vel administrandam legitimam Rempublicam etiam intra terminos humanos , & ci-

Hh 2

vi

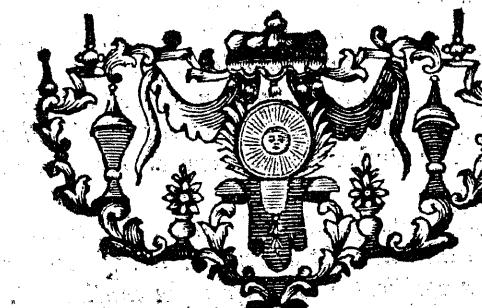
viles. Unde nec habent leges convenientes, neque magistratus, imò nec sunt satis idonei ad gubernandam rem familiarem: unde etiam carent, & literis, & artibus, non solum liberalibus, sed etiam mechanicis, & agricultura diligenti, & opificibus, & multis aliis rebus commòdis, imò necessariis ad usus humanos. Posset ergo quis dicere, quòd pro utilitate eorum possent Principes Hispani accipere administrationem illorum, & constituere illis per oppida præfèctos, & gubernatores; imò etiam illis dare novos dominos, dummodo constaret hoc illis expedire. Hoc inquam posset suaderi, quia si omnes erant amentes, non dubium est quin hoc esset non solum licitum, sed convenientissimum: imò tenerentur ad hoc Principes, sicut, si omnino essent infantes. Sed videtur quantum ad hoc eadem ratio de illis, & de amentibus, quia nihil, aut paulo plus valent ad gubernandum se ipsos, quam amentes: imò quam ipsæ feræ, & bestiæ, nec mitiori cibo quam feræ, nec penè meliori utuntur: ergo eodem modo possent tradi ad gubernationem sapientiorum.

Et confirmatur hoc appareret. Nam si fortuna aliqua omnes adulti perirent apud illos, & manerent pueri, & adolescentes habentes quidem aliqualem usum rationis, sed intra annos pueritiae, & pubertatis: videtur præfecto, quod possent Principes recipere curam illorum, & gubernare illos quandiu essent in tali statu. Quod si hoc admittitur videtur certè non negandum, quin idem fieri possit circa parentes barbaros supposita hebetudine, quam de illis referunt qui apud eos fuerunt, quæ multò inquiunt, major est, quam apud alias nationes sit in pueris & amentibus. Et certè hoc possit fundari in præcepto charitatis, cùm illi sint proximi nostri, & teneamus bonâ illorum curare. Et hoc (ut dixi) sit sine assertione propositum, & etiam cum illa limitatione, ut fieret propter bona, & utilitatem eorum, & non tantum ad quæstum Hispanorum. In hoc enim est totum periculum animalium, & salutis: & ad hoc possit etiam prodeesse illud, quod supra dictum est, quod aliqui sunt natura servi: nam tales videntur omnes isti bar-

barbari, & sic possent ex parte gubernari ut servi. Sed ex tota disputatione videtur sequi, quòd si cessarent omnes isti tituli, ita quòd barbari nullam rationem justi belli darent, nec vellent habere Hispanos Principes, &c. Quòd cessaret tota illa peregrinatio, & commercium cum magna jactura Hispanorum, & etiam proventus principum magnum detrimentum acciperent, quod non esset ferendum.

Respondetur primo: Commercium non oporteret ut cessaret, quia ut jam declaratum est, multa sunt apud barbaros, quibus ipsi abundant, & per communionem possent Hispani adhibere. Item multa etiam sunt quæ ipsi pro desertis habent, vel sunt communia omnibus volentibus occupare: & Lusitani magnum commercium habent cum similibus gentibus, quas non subjecerunt, & cum magno commendo. Secundo: Fortasse regii reditus non minores essent. Nam æquè justè posset imponi vectigal super aurum, & argentum quod à barbaris reportaretur, vel ad quintam partem, vel etiam ad majorem pro rei qualitatè & merito cùm navigatio fuerit à Principe inventa, & sua autoritate essent tuti negotiatores. Tertiò patet, quod jam postquam ibi facta est conversio multorum barbarorum, nec expediret, nec liceret Principi omnino dimittere administrationem illarum.

provinciarum.

RE.

REVERENDI PATRIS FRATRIS
FRANCISCI A VICTORIA.

DE INDIS, SIVE DE JURE BELLI
Hispanorum in Barbaros.

RELECTIO POSTERIOR.

S U M M A.

1. Christianis licet militare, & bella gerere.
2. Bellum gerendi, aut indicendi penes quem sit auctoritas.
3. Bellum defensivum, quilibet posset suscipere, & gerere etiam privatus.
4. Invasus a latrone, aut inimico, an possit repercutere invasorem, si possit fugiendo evadere.
5. Respublica quilibet habet autoritatem indicendi, & inferendi bellum.
6. Princeps eandem autoritatem habet ad indicendum, & inferendum bellum, sicut Respublica.
7. Respublica quid est, & quis propriè dicatur Princeps.
8. Respublicæ, aut Principes plures, si habeant unum communem dominium, aut Principem, an possint per se inferre bellum sine auctoritate superioris Principis.
9. Reguli, sive Principes, qui non præsunt Reipublicæ perfectæ, sed sunt partes alterius Reipublicæ, non possunt bellum inferre, aut gerere. Et quid dicendum de civitatibus.
10. Belli justi, que possit esse ratio, & causa. Et quod justi belli causa non sit diversitas Religionis, probatur.
11. Imperii amplificatio non est justa causa belli.
12. Principis gloria propria, aut aliud commodum, non est belli justa causa.

I 3. In-

13. Injuria accepta, est unica & sola causa justa ad inferendum bellum.
14. Injuria qualibet, & quanta vis, non sufficit ad bellum inferendum.
15. Bello justo existente, licet omnia facere quæ ad defensionem boni publici sunt necessaria.
16. Bello justo licet recuperare omnes res perditas, & illarum partem.
17. Bello justo licet occupare ex bonis hostium impensam belli, & omnia damna ab hostibus injustè illata.
18. Princeps justi belli recuperatis rebus ab hostibus, quid ulterius posse facere.
19. Principi justi belli, licet parta victoria, recuperatis rebus, ac pace etiam & securitate habita, vindicare injuriam ab hostibus acceptam, & animaduertere in hostes, & punire illos pro injuriis illatis.
20. Bellum, ut dicatur justum, non semper est satis Principem credere se habere justam causam.
21. Belli iustitia summoperè, & magna cum diligentia examinanda est.
22. Subditi, an teneantur examinare causam belli. Et quomodo si subdito constet de injustitia belli, non licet ei militare, etiam si Princeps imperet.
23. Subditi, si habeant conscientiam de injustitia belli, non licet illis sequi bellum, sive errnet, sive non.
24. Senatores, Reguli, & universaliter omnes, qui admittuntur, vel vocati, vel etiam ultro venientes ad consilium publicum, vel Regis, tenentur injusti belli causam examinare.
25. Belli causas examinare qui non teneantur, sed possint fide adhibita majoribus, licet militare.
26. Subditos militantes quando non excusaret ignorantia de injustitia belli.
27. Belli iustitia, si sit dubia, quid faciendum. Et quomodo si Princeps unus sit in legitima possessione, manente dubio, non possit alius bello, & armis repetere.
28. Civitas, aut Provincia, de qua dubitatur, an habeat legitimum possessorem, maximè si est deserta morte legitimi domini, &c. quid in tali casu sit agendum.

29. Du-

De Jure belli.

248

29. Dubitans de jure suo, etiamsi pacificè possideat, quomodo examinare teneatur diligenter causam, si forte possit certum scire vel pro se, vel pro alio.
30. Examinata causa, quandiu rationabiliter perseverat dubium, legitimus possessor non tenetur cedere possessioni, sed potest licite retinere.
31. Subditis non solum licet in bello defensivo in re dubia sequi Principem suum in bellum, sed etiam in bello offensivo.
32. Bellum an possit ex utraque parte esse justum. Et quomodo seclusa ignorantia hoc non possit contingere.
33. Princeps, sive subditus, qui ex ignorantia sequutus est bellum injustum, si postea constiterit ei de injustitia belli, an teneantur restituere.
34. Innocentes interficere in bello, an liceat.
35. Innocentes interficere, nunquam per se & ex intentione licet.
36. Interficere an liceat infantes & fœminas in bello contra Turcas. Et quid dicendum de agricolis apud Christianos, togatis, peregrinis, hostibus, & Clericis.
37. Interficere innocentes per accidens, etiam scienter, aliquando licet, & aliquando non.
38. Innocentes, à quibus in futurum imminet periculum, an liceat interficere.
39. Spoliare an liceat innocentes inter hostes. Et quibus rebus sint spoliandi.
40. Bellum, si satis commodè geri potest, non spoliando agricultores, aut alios innocentes: videtur non liceare eos spoliare. Et quid dicendum de peregrinis, & hospitiis, qui sunt apud hostes.
41. Hostes, si nolint restituere res injuria ablatas, & non possit, qui est laesus, aliunde recuperare, quomodo possit undecimque satisfactionem capere, sive à noncentibus, sive ab innocentibus.
42. Innocentes, & pueri licet non sint interficiendi, an saltem liceat ducere eos in captivitatem, & servitatem.
43. Obsides, qui vel tempore induciarum, vel peracto bel-

De Jure belli.

249

- bello, ab hostibus recipiuntur, utrum interfici possint, si hostes fidem frangerent, & conventis non starent.
44. Interficere an liceat omnes in bello nocentes.
45. Interficere licet indiferenter omnes, qui in actuali confictu prælit, vel in opugnatione, aut defensione civitatis contra pugnant, & quandiu, res est in periculo.
46. Interficere licet nocentes, parta victoria, & rebus jam extra periculum positis.
47. Interficere non semper licet omnes nocentes solum ad vindicandum injuriam.
48. Interficere aliquando, & licet & expedit omnes nocentes, & hoc maximè in bello contra infideles. Et quid in bello contra Christianos.
49. Captivos, aut deditos, an liceat interficere, supposita quod etiam fuerunt nocentes.
50. Capta in bello justo, utrum fiant capientium, & occupantium. Et quomodo capta injusto bello usquead sufficiemt satisfactionem rerum ablatarum per injuriam, & etiam impensarum fiant occupantum.
51. Mobilia omnia quomodo jure gentium fiant occupantis, etiamsi excedant compensationem damnorum.
52. Militibus an liceat civitatem permittere in prædam. Et quomodo non sit illicitum, sed & necessarium.
53. Militibus non licet prædas agere, aut incendia facere sine autoritate, alias tenerentur ad restitutionem.
54. Occupare licet, & tenere agrum, arces, & oppida hostium quantum necessarium fuerit ad damnorum illatorum compensationem.
55. Occupare licet ab hostibus, & tenere arcem aliquam, aut civitatem proparanda securitate, & vitando periculo, aut pro defensione, & ut tollatur ab hostibus occasio nocendi, &c.
56. Hostes mulctare parte agri, licet ratione injuria illata, & nomine poena, hoc est ad vindictam. Et quomodo bac etiam ratione potest arx, aut oppidum cum moderamine occupari.
57. Tributa an liceat vicitis hostibus imponere.
58. Principes hostium an liceat deponere, & novos po-

- nere & constitutere, vel sibi principatum restituere. Et quomodo non passim, & ex quacumque causa belli justi hoc liceat facere.
59. Principes hostium quando legitimè possent deponi, ostenditur.
60. Canones, seu regulæ belligandi describuntur.

QUIA possessio, & occupatio provinciarum illorum barbarorum, quos Indos vocant, videntur tandem maximè jure belli posse defendi: ideo postquam in priori Relectione de titulis disputavi, quos Hispani possunt prætendere ad alias provincias, sive justis, sive injustis: visum est de jure belli brevem disputationem habere, ut Relectio superior absolutior videatur. Sed quia temporis angustia pressi non poterimus hic tractare omnia, quæ in hac materia tractari possent & disputari, non licuit extendere calamus pro amplitudine, & dignitate argumenti, & materiæ, sed quantum brevitas temporis patiebatur. Itaque solum notabo propositiones præcipuas in hac materia cum probationibus brevissimis, abstinens me à multis dubiis, quæ in hac disputatione conferri possent.

Tractabo autem quatuor quæstiones. Prima: An omnino Christianis sit licitum bella gerere. Secunda: Apud quem sit authoritas, aut gerendi, aut indicendi bellum. Tertia: Quæ possint, & debeant esse causæ justi belli. Quarta: Quid in bello justo, & quantum licet in hostes.

Quantum ad primum, posset videri, quod omnino bella sint interdicta Christianis. Prohibitum enim videtur eis se defendere, juxta illud: *Novos defendentes, charissimi, sed date locum iræ.* (1) Et Dominus in Evangelio: *Si quis te percuserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram.* Et ego dico vobis *non resistere malo.* (2) Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. (3) Neque satis videtur respondere, quod omnia hæc non sunt in præcepto, sed in consilio. Satis enim magnum inconveniens esset, si bella omnia, quæ à Christianis suscipiuntur, sunt contra consilium Domini.

In

In contrarium est sententia omnium Doctorum, & usus receptus in Ecclesia.

Pro quæstionis explicatione notandum: quod licet inter Catholicos satis conveniat de hac re, Lutherus tamen, qui nihil incontaminatum reliquit, negat Christianis etiam adversus Turcas licere arma sumere: innixus tum locis Scripturæ supra positis, tum etiam, quod si Turcae ait invadant Christianitatem, illa est voluntas Dei, cui resistere non licet. In qua tamen re non ita potuit imponere Germanis hominibus ad arma natis, sicut in aliis suis dogmatibus. Et Tertullianus non adeò videtur abhorrire ab hac sententia, qui libro de corona militis, disputat, an in totum Christianis militia conveniat. Et tandem profectò in hanc sententiam declinare videtur, ut Christiano militare interdictum putet. *Cui, inquit, nec litigare quidem licet.*

Sed relicitis extraneis opinionibus, sit responsio ad quæstionem unica conclusione: Licet * Christianis militare, & bella gerere. Hæc conclusio est Augustini in multis locis. Nam contra Faustum, & lib. 83. Quæstionum, & de verbis Domini, & 2. lib. contra Manich. & in Sermone de puerō Centurionis, & in Epistola ad Bonifacium disertè eam astruit. Et probatur conclusio, ut probat Augustin. ex verbis Joann. Baptiste (1) ad milites. *Neminem concutiatis, nemini injuriam feceritis.* Quod si Christiana disciplina (inquit August.) omnino bella culparet, hoc potius consilium salutis potentibus in Evangelio daretur, ut abjicerent arma, seque militiae omnino subtraherent. *Dictum est autem eis: Neminem concutiatis, contenti estote stipendis vestris.* Secundò probatur ratione S.Thom. 2.2. q.40. art.1. Licet strin gere gladium, & armis uti adversus interiores malefactors, & seditiones cives, secundum illud: (2) *Non sine causa gladium portat, Minister enim Dei est vindex in iram ei, qui male agit:* ergo etiam licet uti gladio, & armis adversus hostes exteriores. Unde Principibus dictum est: (3) *Eripite pauperem, & egenum de manu peccataris liberate.* Tertiò: In lege naturæ hoc licuit, ut patet de Abraham, qui pugnavit contra quatuor

Lutheri sententia.

(1)
Luc. 3.

(2)
AdRom. 13.2

(3)
Psalm. 17.4

Arg.

(1)
AdRom. 12.

(2)

Matth. 5.

(3)

Matth. 26.

(1)
Genes. 14.

tuor Reges. (1) Item in lege scripta, ut patet de David, & Machab. Sed lex Evangelica nihil interdicit, quod jure naturali licitum sit, ut S. Thom. eleganter tradit 12. q. 107. art. ult. unde & dicitur lex libertatis Jacob. 1. & 2. ergo quod licebat in lege naturæ, & scripta, non minus licet in lege Evangelica.

Et quia de bello defensivo revocari in dubium non potest, quia vim vi repellere licet, ff. *de Justitia, & jure*, l. *Vim vi*. Quartò probatur etiam de bello offensivo, id est in quo non solum defenduntur, aut etiam repetuntur res, sed ubi petitur vindicta pro injuria accepta. Probatur inquam authoritate August. lib. 83. q. & habetur cap. *Dominus 23. q. 2. Justa bella solent diffiniri, quæ ulciscuntur injurias, si gens, vel civitas plectenda est, quæ vel vindicare neglexit, quod à suis improbè factum est, vel rederer quod per injuriam ablatum est*. Probatur etiam quinto de bello offensivo: Quia bellum etiam defensivum geri commodè non potest, nisi etiam vindicetur in hostes, qui injuriam fecerunt, aut conati sunt facere: fierent enim hostes audacie ad iterum invadendum, nisi timore poenæ deterreantur ab injuria. Probatur sextò: Quia finis belli est pax, & securitas reipublicæ, ut August. inquit de verb. Domini, & ad Bonif. sed non potest esse securitas in republica, nisi hostes coercentur metu belli ab injuria: esset enim onnino iniqua conditio belli, si hostibus invadentibus injustè rempublicam, solum liceret reipublicæ avertere hostes, nec possent ulterius persequi. Probatur septimò ex fine, & bono totius orbis. Prorsus enim orbis consistere in foelici statu non posset, imò esset rerum omnium pessima conditio, si tyranni quidem, & latrones, & raptiores possent impune, injurias facere, & opprimere bonos, & innocentes, nec liceret vicissim innocentibus animadvertere innocentes. Probatur octovò, & ultimò: Quia in moralibus potissimum argumentum est ab autoritate, & exemplis sanctorum, & bonorum virorum, sed fuerunt multi tales, qui non solum bello defensivo tutati sunt patriam, resque suas, sed etiam be-

(1)
• Mach. 2.

bello offensivo prosecuti sunt injurias ab hostibus acceptas, vel attentatas, ut patet de Jonathia, & Simone, (1) qui vindicaverunt morteni Joannis fratris sui contra filios Jambri. Et in Ecclesia Christiana patet de Constantino Magno, Theodosio majore, & aliis clarissimis & Christianissimis Imperatoribus, qui multa bella utriusque generis gesserunt, cùm haberent in Consiliis Sanctissimos, & Doctissimos Episcopos.

2 Secunda quæstio: Apud * quem sit authoritas gerendi, aut indicendi bellum. Pro qua sit prima propositiō: Bellum * defensivum quilibet potest suscipere, & gerere, etiam privatus. Hæc patet: Nam vim vi repellere licet. ff. *Ubi supra*. Unde hoc bellum quilibet potest gerere sine authoritate cujuscumque alterius, non solum pro defensione personæ, sed etiam rerum, & bonorum.

Quæst. 2.
principal.

Sed circa istam conclusionem dubitatur primò: An 4 * invasus à latrone, aut inimico, possit repercutere invasorem, si possit fugiendo evadere. Et Archiepiscopus quidem respondet, quòd non. Quia jam non est defensio cum moderamine inculpatæ tutelæ: quilibet enim tenetur se defendere quantum poterit cum minimo detimento invasoris. Si ergo resistendo oportet aut occidere, aut graviter vulnerare invasorem, potest autem se liberare fugiendo: videtur quòd teneatur. Sed Panormit. cap. *Olim de Restit. spoliat.* distinguit. Si enim invasus magnum dedecus subiret fugiendo, non tenetur fugere, sed potest repercutiendo, injuriam repellere: si verò non faceret jacturam famæ, aut honoris, ut monachus, aut rusticus invasus à nobili, & forti viro, tenetur potius fugere. Bart. autem in l. i. ff. *de Poenis*, & in l. *Furem*, ff. *de Sicariis*. Indistinctè tenet, quod licet se defendere, nec tenetur fugere: quia fuga est injuria. l. *Item apud Labeonem*, ff. *de Injuriis*. Si autem pro rerum defensione licitum est armis resistere, ut in dict. cap. *Olim*, & in cap. *Dilect.* de Sentent. excommunic. lib. 6. multo magis pro arcenda injuria corporali, quæ major est quam rerum jactura l. *In Servorum*, ff. *de Pæn.* Et hæc opinio potest probabiliter &

Dubium.

& satis tuto teneri, maximè cum jura civilia hoc concedant, ut in dict. l. *Furem*. Authoritate autem legis nemo peccat, quia leges dant jus in foro conscientiae. Unde etiam si jure naturali non licet occidere pro defensione rerum, videtur quod jure civili factum sit licitum: & hoc revera seculo scandalo, videtur licere non solum laico, sed etiam Clerico, & Religioso viro.

Secunda propositio: Quælibet * Respublica habet authoritatem indicendi, & inferendi bellum. Pro probacione est notandum quod differentia est quantum ad hoc inter privatam personam, & Republicam: quia privata persona habet quidem jus defendendi se, & sua, ut dictum est: sed non habet jus vindicandi injuriam, immo nec repetendi ex intervallo temporis res ablatas. Sed defensio oportet ut fiat in praesenti periculo, quod Jurisconsulti dicunt incontinenti. Unde transacta necessitate defensionis, cessat licentia belli. Credo tamen, quod per injuriam percussus possit statim repercutere, etiam si invasor non deberet ultra progredi. Sed ad vitandam ignominiam, & dedecus posset qui Colaphum (exempli gratia) accepit, gladio statim repercutere, non ad sumendam vindictam, sed (ut dictum est) ad vitandam infamiam, & ignominiam. Sed respublica habet authoritatem non solum defensionis, sed etiam vindicandi se, & suos, & persequendi injurias. Quod pobatur, quia ut Arist. tradit 3. Polit. Resp. debet esse sibi sufficiens: sed non posset sufficienter conservare bonum publicum, & statum Republicæ si non possit vindicare injuriam, & animadvertere in hostes. Fierent enim (ut supra dictum est) mali promptiores, & audaciores ad injuriam inferendam, si possent impune, hoc facere: & ideo necessarium est ad commodam rerum mortalium administrationem, ut hæc authoritas concedatur Republicæ.

Tertia propositio: Eandem * authoritatem habet quantum ad hoc Princeps, sicut Respublica. Hæc est sententia August. expresse contra Faustum. *Ordo*, inquit, *naturalis paci accommodatus, hoc poscit, ut suscipiendi belli authoritas, atque consilium penes Principes sit.* Et

ratione probatur: Quia Princeps non est nisi ex electione Reipublicæ: ergo gerit vicem, & autoritatem illius: immo jam ubi sunt legitimi Principes in Republica, tota authoritas residet penes Principes, neque sine illis aliquid publicè aut bello, aut pace geri potest.

7 Sed tota difficultas est quid * est Respublica, & quis propriè dicitur Princeps? Ad hoc breviter respondetur; quod Respublica propriè vocatur perfecta communitas: sed hoc ipsum est dubium quæ sit perfecta communitas.

Pro quo notandum, quod perfectum idem est quod totum. Dicitur enim imperfectum, cui aliquid deest, & è contrario perfectum, cui nihil deest. Est ergo perfecta Respublica, aut communitas, quæ est per se totum, id est, quæ non est alterius Republicæ pars, sed quæ habet proprias leges, proprium consilium, & proprios magistratus, quale est Regnum Castellæ, & Aragonie, & Principatus Venetorum, & alii similes.

Nec enim obstat quin sint plures Principatus, & Respublicæ perfectæ sub uno Principe. Talis ergo Respublica, aut Princeps illius, habet authoritatem indicendi bellum, & solum talis.

8 Sed ex hoc ipso dubitari meritò potest, an * si plures hujusmodi Respublicæ, aut Principes habeant unum communem dominum, aut Principem, an possint per se inferre bellum sine autoritate superioris Principis. Et respondeo, quod sine dubio possunt, ut Reges, qui sunt subjecti Imperatori, possunt invicem belligerare, non expectata authoritate Imperatoris: quia (ut dictum est) Respublica debet sibi esse sufficiens, nec sufficeret sibi sine tali facultate.

9 Ex quibus sequitur, & patet, quod * alii Reguli, sive Principes, qui non præsunt Respublicæ perfectæ, sed sunt partes alterius Republicæ non possunt bellum inferre, aut gerere, quemadmodum Dux Albanus, aut Comes Beneventanus: sunt enim partes Regni Castellæ, & per consequens non habent perfectas Respublicas. Sed cùm hæc sint magna ex parte, aut jure gentium, aut humano, consuetudo potest dare facultatem, & autho-

ritatem belli gerendi. Unde si qua civitas , aut aliis Princeps obtinuit antiqua consuetudine jus gerendi per se bellum , non est ei neganda hæc authoritas , etiam si alias non esset Republica perfecta. Item etiam necessitas hanc licentiam , & autoritatem concedere posset. Si enim in eodem regno una civitas aliam oppugnaret , vel aliquis ex Ducibus alium Duce , & Rex negligeret , aut non auderet vindicare injurias illatas , posset civitas , aut Dux , qui passus est injuriam , non solum se defendere , sed etiam bellum inferre , & animadvertere in hostes , & malefactores etiam occidere: quia alias neque defendere quidem commode se posset. Non enim hostes abstinerent se ab injuria. Si illi qui patiuntur injuriam , contenti essent solum se defendere. Qua ratione etiam conceditur privato homini ut possit invadere inimicum , si aliter non patet ei via se defendendi ab injuria , & hæc satis de ista quæstione.

*Quæst. 3.
Principal.*

Tertia quæstio est : Quæ * possit esse ratio , & 10 causa justi belli. Quæ quæstio magis necessaria est ad hanc causam , & disputationem barbarorum. Pro qua sit prima propositio : Causa justi belli non est diversitas Religionis. Hæc probata fuit prolixè in priori relectione. Ubi impugnavimus quartum titulum qui prætendi potest ad possessionem barbarorum: quia scilicet nolunt recipere fidem Christianam. Et est sententia S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 8. & communis sententia Doctorum : neque scio aliquem qui contrarium sentiat.

Secunda propositio : Non * est justa causa belli amplificatio Imperii. Hæc notior est , quam ut probatione indigeat , alias esset æquè justa causa ex utraque parte belligerantium , & sic essent omnes innocentes. Ex quo iterum sequitur quod non liceret occidere illos: & implicat contradictionem: quod esset justum bellum , & quod non liceat occidere illos.

Tertia propositio: Non * est justa causa belli , aut 12 gloria propria , aut aliud commodum Principis. Hæc etiam nota est. Nam Princeps debet , & bellum , & pacem ordinare ad bonum commune Reipublicæ nec publicos redditus pro propria gloria aut commodo ero-

ga-

gare , & multo minus cives suos periculis exponere. Hoc enim interest inter Regem legitimum , & tyranum , quod tyrannus ordinat regimen ad proprium quæstum , & commodum: Rex autem ad bonum publicum , ut tradit Aristot. 4. Politic. 10. Item habet autoritatem à Republica : ergo debet uti illa ad bonum Reipublicæ. Item leges debent esse nullo privato commodo , sed pro communi utilitate civium conscriptæ , ut habetur dist. 4. cap. *Erit autem lex* , ex Isidoro : ergo etiam leges belli debent esse pro communi utilitate , & non propria Principis. Item hoc differunt liberi à servis , ut Arist. tradit 1. Polit. cap. 3. & 4. quod domini utuntur servis ad propriam utilitatem , non servorum : liberi autem non sunt propter alios , sed propter se. Unde quod Principes abutantur civibus : cogendo eos militare , & pecuniam in bellum conferre , non pro publico bono , sed pro privato suo commodo , est cives servos facere.

13. Quarta propositio: Unica * est , & sola causa justa inferendi bellum , injuria accepta. Hæc probatur primo auctoritate August. lib. 83. quæst. *Justa bella solent diffiniri* , &c. Ut suprà , & est determinatio S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 1. & omnium Doctorum. Item. bellum offensivum est ad vindicandum injuriam , & animadvertendum in hostes , ut dictum est. Sed vindicta esse non potest , ubi non præcessit culpa , & injuria: ergo. Item non majorem auctoritatem habet Princeps supra extraneos , quam supra suos; sed in suos non potest gladium stringere , nisi fecerint injuriam: ergo neque in extraneos. Et confirmatur ex eo , quod supra allatum est ex Paulo (1) de Principe : *Non sine causa gladium portat: minister enim Dei est vindicta in iram ei qui male agit.* Ex quo constat , quod adversus eos , qui nobis non nocent , non licet ita gladio uti , cum occidere innocentes prohibitum sit jure naturali. Omitto nunc si fortè Deus specialiter aliud præciperet , ipse enim est dominus vitæ , & mortis , & posset pro suo jure aliter disponere.

14. Quinta propositio: Non * quælibet , & quantavis

Kk

(1)
Ad Rom. 13.}

injuria sufficit ad bellum inferendum. Hæc probatur: Quia nec etiam in populares, & naturales licet pro quacumque culpa poenas atroces exequi, ut mortem, aut exilium aut confiscationem bonorum. Cum ergo quæ in bello geruntur, omnia sint gravia, & atrocia, ut cedes, incendia, vastationes: non licet pro levibus injuriis bello persequi authores injuriarum, quia juxta mensuram delicti debet esse plagarum modus. (1)

(1)
Deut. 25.

Quest. 4.
principal.

Quarta quæstio est de Jure belli, quid scilicet, & quantum liceat in bello justo. De qua sit prima propositio: In * bello licet omnia facere, quæ necessaria sunt ad defensionem boni publici. Hæc nota est, cum ille sit finis belli, Rempublicam defendere, & conservare. Item hoc licet privato in defensione sui, ut probatum est: ergo multo magis licet Reipublicæ, & Principi.

Secunda propositio: Licet * recuperare omnes res perditas, & illarum premium. Hæc etiam est notior quam ut indigeat probatione. Ad hoc enim vel infertur, vel suscipitur bellum.

Tertia propositio: Licet * occupare ex bonis hostium impensam belli, & omnia damna ab hostibus injustè illata. Hæc patet: Quia ad omnia illa tenentur hostes qui fecerunt injuriam: ergo Princeps potest omnia illa repetere, & bello exigere. Item ut prius. Quia cum non patet alia via, licet privato occupare omne debitum à debitore. Item si quis esset legitimus judex utriusque partis gerentis bellum, deberet condemnare injustos aggressores, & authores injuriæ, non solum ad restituendas res ablatas, sed etiam ad resarcendum impensam belli, & omnia damna. Sed Princeps, qui gerit justum bellum, habet se in causa belli tanquam judex, ut statim dicemus: ergo etiam ille potest omnia illa ab hostibus exigere.

Quarta propositio: Non * solum hæc licent, sed ulterius etiam progredi potest Princeps justi belli quantum scilicet necesse est ad parandam pacem, & securitatem ab hostibus, puta diruere arcem hostium, & in hostico etiam munitionem erigere, si hoc necesse sit ad

vitandum periculum ab hostibus. Probatur: Quia, ut supra dictum est, finis belli est pax, & securitas: ergo gerenti bellum justum licent omnia, quæ necessaria sunt ad consequendam pacem, & securitatem. Item tranquillitas, & pax computantur inter bona humana. Unde nec summa etiam bona faciunt statum felicem sine securitate: ergo si hostes eripiunt, & turbant tranquillitatem Reipublicæ licet vindicare ab illis per media convenientia. Item contra hostes intraneos, hoc est contra malos cives, licet hæc omnia facere: ergo etiam contra hostes extraneos. Antecedens patet: Si quis enim in Republica fecit injuriam civi, Magistratus non solum cogit authorem injuriæ satisfacere læso, sed etiam si timetur ab illo, cogitur dare fidejussores, aut recedere à civitate, ita ut vitetur periculum ab illo. Ex quibus patet, quod parta victoria, & recuperatis rebus, licet ab hostibus exigere obsides, naves, arma, & alia quæ sine fraude, & dolo necessaria sunt ad retinendum hostes in officio, & vitandum ab illis periculum.

49 Quinta propositio: Nec * tantum hoc licet, sed etiam parta victoria, & recuperatis rebus, & pace etiam, & securitate habita, licet vindicare injuriam ab hostibus acceptam, & animadvertere in hostes, & punire illos pro injuriis illatis. Pro cuius probatione notandum, quod Principes non solum habent authoritatem in suos, sed etiam in extraneos ad coercendum illos, ut abstineant se ab injuriis, & hoc jure gentium, & orbis totius autoritate. Imò videtur quod jure naturali, quia aliter orbis stare non posset nisi esset poenes aliquos vis, & authoritas deterrendi improbos, & coercendi, ne bonis, & innocentibus noceant. Ea autem quæ necessaria sunt ad gubernationem, & conservationem orbis, sunt de jure naturali, nec alia ratione probari potest, quod Respublica jure naturali habeat authoritatem afficiendi supplicio, & poenis cives suos, qui Reipublicæ sunt perniciosi. Quod si Respublica hoc potest in suos, haud dubium quin orbis possit in quoscumque perniciosos, & nequaquam homines: & hoc non nisi per Principes: ergo pro certo Principes possunt puni

re hostes qui injuriam fecerunt Reipublicæ , & omnino postquam bellum rite , & justè suscepimus est , hostes obnoxii sunt Principi tanquam judici proprio. Et confirmatur hæc : Quia revera nec pax , nec tranquillitas , quæ est finis belli , aliter haberi potest , nisi hostes malis , & damnis afficiantur , quibus deterreantur , ne iterum aliquid tale commitant. Quæ omnia etiam probantur , & confirmantur authoritate , & exemplis bonorum. Ut enim suprà citatum est Machabæi gesserunt bella non solum ad recipiendas res amissas , sed ad vindicandum injurias. Quod idem fecerunt Christianissimi Principes , & religiosissimi Imperatores. Et præterea non tollitur ignominia , & dedecus Reipublicæ profligatis tantum hostibus , sed etiam severitate poenæ affictis , & castigatis. Princeps autem non solum res alias , sed honorem , & autoritatem Reipublicæ defendere tenetur , & conservare.

Ex omnibus suprà dictis oriuntur multa dubia. Et primum quidem dubium circa justitiam belli , utrum ad bellum justum sufficiat quòd Princeps credat se habere justam causam. Ad hoc sit prima propositio : Non * semper hoc satis est. Probatur primo : Quia in aliis minoribus causis non sufficit nec Principi , nec privatis , quod credant se justè agere , ut notum est. Possunt enim errare vincibiliter , & affectatè : & ad actum bonum non sufficit sententia cujusque , sed oportet ut fiat secundum judicium sapientis , ut patet 2. Ethic. Item aliàs sequeretur , quòd plurimum essent bella justa ex utraque parte. Communiter enim non contingit , quòd Principes gerant bellum mala fide , sed credentes se justam causam sequi : & sic omnes bellantes essent innocentes , & per consequens liceret non interficere in bello. Item aliàs etiam Turcæ , & Saraceni gererent justa bella adversus Christianos : Putant enim se obsequium præstare Deo.

Secunda propositio : Oportet * ad bellum justum magna diligentia examinare justitiam , & causas belli , & audire etiam rationes adversiorum , si vellint ex quo , & bono disceptare. Omnia enim sapienti (ut ait

ait Comicus) verbis prius experiri oportet , quam armis : & oportet consulere probos , & sapientes viros , & qui cum libertate , & sine ira , aut odio , & cupiditate loquantur. Haud enim facile verum cernitur (ut ait Crispus) ubi illa officiunt . Hæc manifesta est. Nam cum in rebus moralibus difficile sit verum & justum attingere , si negligenter ista tractentur , facile errabitur , nec talis error excusabit authores , maximè in re tanta , & ubi agitur de periculo & calamitate multorum , qui tandem sunt proximi , & quos diligere tenemur , sicut nos ipsos.

^{Dubium 2.} 22 Secundum dubium : An * subditi teneantur examinare causam belli , vel an possint militare nulla diligentia circa hoc adhibita , quemadmodum lictores exequi possunt decretum prætoris sine alia examinatione. De hoc dubio sit prima propositio : Si subdito constat de injustitia belli , non licet militare , etiam ad imperium Principis. Hæc patet : Quia non licet interficere innocentem quacunque autoritate ; sed hostes sunt innocentes in eo casu : ergo non licet interficere illos. Item Princeps peccat inferendo bellum in eo casu , sed non solum qui male agunt , sed qui consentiunt facientibus , digni sunt morte. (1) Ergo milites etiam mala fide pugnantes non excusantur. Item non licet interficere cives innocentes mandato Principis : ergo nec extraneos.

⁽¹⁾ 23 Ex quo sequitur corollarium : Quòd * etiam si subditi habeant conscientiam de injustitia belli , non licet sequi bellum , sive errent , sive non. Patet : Quia omne quod non est ex fide , peccatum est. (2)

^{Ad Rom. 14.} 24 Secunda propositio : Senatori * & Reguli , & universaliter qui admittuntur , vel vocati , vel etiam ultrò venientes ad consilium publicum , vel Principis , debent & tenentur examinare causam justi belli. Patet : Quia quicumque potest impedire periculum & damna proximorum , tenetur , maximè ubi agitur de periculo mortis , & majorum malorum , quale est in bello: Sed tales possunt consilio suo , & authoritate causas belli examinantes avertere bellum , si forte injustum est:

^{Ad Rom. 14.}

(2)

^{Ad Rom. 14.}

ergo tenentur. Item si negligentia istorum bellum injustum gereretur, isti videntur consentire: imputatur enim alicui quod potest & debet impedire, si non impedit. Item quia solus Rex non sufficit ad examinandas causas belli, & verisimile est quod potest errare, immo quod errabit magno cum malo, & pernicie multorum: ergo non ex sola sententia Regis, immo nec ex sententia paucorum, sed multorum, & sapientum, & proborum debet geri bellum.

Tertia propositio: Alii * minores, qui non admittuntur, nec audiuntur apud Principem, aut in consilio publico, non tenentur examinare causas belli, sed possunt credentes majoribus licite militare. Probatur primò: Quia nec fieri potest, nec expediret reddere rationem negotiorum publicorum omnibus de plebe. Item quia homines inferioris ordinis, etiam si intellegent in justitiam belli, prohibere non possent, & sententia eorum non audiretur: ergo frustra examinarent causas belli. Item quia ejusmodi hominibus, nisi contrarium constiterit, sufficies argumentum debet esse pro justitia belli, quod publico consilio & auctoritate geratur: ergo non est opus illis ulteriori examinatione.

Quarta propositio: Nihilominus * possent esse talia argumenta, & indicia de injustitia belli, quod ignorantia non excusaret etiam hujusmodi subditos militantes. Patet: Quia posset esse talis ignorantia affectata, & pravo studio adversus hostes concepta. Item aliás infideles excusarentur, sequentes Principes suos in bello contra Christianos, & non liceret illos interficere: quia certum est, quod credunt se habere justam causam belli. Item excusarentur milites, qui cruciferunt Christum ex ignorantia, sequentes edictum Pilati. Item etiam excusaretur populus Judaeorum, qui persuasus à majoribus, clamabat: *Tolle, tolle, crucifice eum,* ut illi animos suos in pacem daretur.

Dab. 3.

Tertium dubitum: Quid * faciendum, cum justitia belli dubia est, hoc est, cum in utramque partem sunt rationes apparentes & probables. Prima propo-

si-

satio, quoad ipsos Principes. Videtur, quod si unus est in legitima possessione, manente dubio, non possit alius bello, & armis repetere. Ut, exempli gratia, si Rex Francorum est in legitima possessione Burgundiæ, si etiam est dubium an habeat jus ad illam necne, non videtur quod Imperator possit armis repetere: & è contrario, nec Rex Francorum Neapolim, aut Mediolanum, si dubium est cuius juris sint. Probatur: Quia in dubiis melior est conditio possidentis: ergo non licet spoliare possessorem in re dubia. Item si res ageretur coram judice legitimo, numquam in re dubia spoliaret judex possessorem: ergo dato quod ille Princeps, qui prætendit jus, sit judex in illa causa: non potest licite spoliare possessorem manente dubio de jure. Item in rebus, & causis privatorum nunquam in causa dubia licet spoliare possessorem legitimum: ergo nec in causis principum, leges enim sunt Principum: si ergo secundum leges humanas non licet in causa dubia spoliare legitimum possessorem: ergo meritò potest objici Principibus: *Patere legem, quam ipse tuleris.* Quod enim quisque juris in alios statuit, ipse eodem jure uti debeat. Item aliás esset bellum justum ex utraque parte, & bellum nunquam componi posset. Si enim in causa dubia licet uni armis repetere: ergo alteri defendere; & postquam unus recuperasset, posset iterum aliis reposcere: & sic numquam esset finis bellorum cum pernicie & calamitate populorum.

Secunda propositio: Si * civitas, aut provincia, de qua dubitatur, non habet legitimum possessorem, ut si deserta est morte legitimi domini, & dubitatur an haeres sit Rex Hispaniæ, aut Rex Gallorum, nec potest certum sciri: jure videtur, quod si unus velit componere, & dividere, vel compensare pro parte, quod alter tenuerit recipere conditionem, etiamsi sit potentior, & possit armis totum occupare: nec haberet justam causam belli. Probatur: Quia aliis non facit injuriam in pari causa: petendo æqualem partem. Item in privatis causis, etiam in re dubia, non liceret totum occupare. Item eodem modo bellum esset justum ex utraque par-

parte. Item justus judex neutri totum addiceret, & attribueret.

Tertia propositio: Qui * dubitat de jure suo etiam si pacificè possideat, tenetur examinare causam diligenter, & audire pacificè rationes alterius partis, si forte possit certum scire vel pro se, vel pro alio. Hæc probatur: Quia jam non bona fide possidet qui dubitat, & neglit scire veritatem. Item in causa matrimoniali, si quis etiam legitimus possessor incipit dubitare, utrum hæc mulier sit sua, vel alterius: certum est quòd tenetur rem examinare: ergo eadem ratione in aliis causis. Item Principes sunt judices in propriis causis, quia non habent superiores. Sed certum est, si quis contra legitimum possessorem opponit aliquid, quòd judex tenetur examinare causam: ergo etiam Principes in re dubia tenentur examinare causam.

Quarta propositio: Examinata * causa quandiu rationabiliter perseverat dubium, legitimus possessor non tenetur cedere possessioni, sed potest licitè retinere. Patet primò: Quia judex non posset eum expoliare: ergo nec ipse tenetur cedere, nec in toto, nec in parte. Item in causa matrimoniali in re dubia non tenetur cedere, ut in cap. *Inquisitioni*, de Sententia excom. & in cap. *Dominus*, de Secundis nupt. ergo nec in aliis causis. Et Adrianus expressè q. 2. quodlibet. 2. tenet, quòd dubitans, licitè potest retinere possessionem: hoc quoad ipsos Principes in re dubia. Sed quoad subditos in dubio belli justi, Adrianus quidem quodlib. 2. ad 1. argumentum principale dicit, quòd subditus dubitans de justitia belli, id est, utrum causa, quæ allegatur, sit sufficiens, vel simpliciter an subsit causa sufficiens ad indicendum bellum: non potest licitè etiam ad imperium superioris militare in tali bello. Probat, quia exponit se periculo peccati mortalis. Item quia quod non est ex fide peccatum est, quod secundum Doctores & veritatem, non solum intelligitur contra conscientiam certam, aut contra opinativam, sed etiam contra dubiam. Idem videtur tenere Sylvestr. verbo *Bellum*, 1. §. 9.

Sed

³¹ Sed sit quinta propositio: Primò non * est dubium quin in bello defensivo liceat subditis in re dubia sequi Principem suum in bello, imò quòd teneantur sequi. Sed etiam de bello offensivo. Probatur. Primò, quia Princeps, ut dictum est, nec potest semper, nec debet reddere subditis rationes belli: & si subditi non possint militare nisi postquam scirent justitiam belli, Respublica periclitaretur vehementer, & pateret injuriaè hostiū. Item in dubiis tutior sequenda est pars. Sed si subditi in casu dubii non sequantur Principem suum in bello, exponunt se periculo prodendi hostibus Rempublicam: quod multo gravius est, quam pugnare contra hostes cum dubio: ergo debent potius pugnare. Item manifestè probatur: Quia lictor tenetur exequi sententiam judicis etiam si dubitet an sit justa: contrarium enim esset valde periculosum. Item hoc argumentum videtur defendere Augustin. contra Manich. *Iustus si forte etiam sub Rege homine sacrilege militet, rectè potest eo jubente bellare: si, quod sibi jubetur, vel non esse contra Dei præceptum, certum est, vel utrum sit, certum non est.* 23. q. 1. quod culpatur. Ecce August. diffinientem expressè si non est certum, id est, si dubium est an sit contra Dei præceptum; quòd licitum est subdito bellare. Nec Adrianus se expedire potest ab illa Augustini autoritate, quamvis se in omnem partem vertat. Sine dubio enim conclusio nostra est determinatio August.

Nec valet dicere, quòd talis debet tollere dubium, & formare sibi conscientiam, quòd bellum sit justum: nam stat quòd moraliter loquendo non possit, sicut in aliis dubiis. Adrianus autem videtur errasse in hoc, quod putavit, si dubito an hoc bellum sit justum Principi, vel utrum sit causa justa hujus belli, quòd statim consequatur, quod dubitent utrum liceat mihi ire ad hoc bellum, necne. Fateor enim quòd nullo modo licet facere contra dubium conscientiæ, & si dubito, an liceat mihi facere hoc, necne, pecco si faciam; sed non sequitur, dubito an sit justa causa hujus belli: ergo dubito an liceat mihi bellare, vel

militare in hoc bello. Imò oppositum sequitur. Si enim dubito an bellum sit justum, sequitur quod licet mihi ad imperium Principis mei bellare, sicut non sequitur, licet dubitat an sententia judicis justa sit, ergo dubitat an liceat ei exequi sententiam, imò scit quod tenetur exequi: & idem est de hoc dubio: ego dubito an hæc sit vxor mea: ergo teneor ei reddere debitum.

Quartum dubium est: An * possit esse bellum iustum ex utraque parte.

Dub. 4. Respondetur: Prima propositio: Seclusa ignorantia manifestum est, quod non potest contingere. Quia si constat de jure, & justitia utriusque partis, non licet in contrarium bellare, nec offendendo, nec defendendo. Secunda: Posita ignorantia probabili facta aut juris potest esse ex ea parte qua vera justitia est, bellum justum per se, ex altera autem parte bellum iustum, id est excusatum à peccato bona fide; quia ignorantia invincibilis excusat à toto. Item saltem ex parte subditorum saepe potest contingere. Dato enim quod Princeps, qui gerit bellum injustum, sciat injustitiam belli, tamen (ut dictum est) subditi bona fide possunt sequi Principem suum: & sic ex utraque parte subditi licet pugnant.

Dub. 5. Sed ex hoc sequitur quintum dubium: Utrum * qui ex ignorantia sequutus est bellum injustum, si postea constiterit ei de injustitia belli, teneatur restituere, sive loquamus de Principe, sive de subdito.

Prima propositio: Si quidem habebat probabilitatem de injustitia belli, tenetur adveniente notitia de injustitia, restituere ablata, quæ nondum consumpsit, id est quantum factus est locupletior: non autem quæ consumpsit, quia regula juris est, quod qui non est in culpa, non debet esse in damno: sicut quæ bona fide fuit in convivio lautissimo furis, ubi scilicet res furtivæ consumptæ sunt, non tenetur restituere, nisi forte quantum domi consumpsisset. Si autem dubitavit de injustitia belli, sequutus autoritatem Principis, Sylvester in verbo *Bellum I. §.9.* dicit, quod teneatur

tur de omnibus, quia mala fide pugnavit.

Sed sit secunda propositio conformiter ad supra dicta. Nec iste tenetur de consumptis, sicut nec alius, quia (ut dictum est) licet, & bona fide pugnabit. Sed esset verum, quod Sylvester dicit, si revera dubitasset, an liceret ire ad bellum, quia jan facit contra conscientiam.

Sed est multum considerandum, quod stat, quod bellum sit justum & licitum per se, illicitum autem per accidens, stat enim quod quis habeat ius ad recuperandam civitatem, aut provinciam, & tamen ratione scandali fiat prorsus illicitum. Cum enim, ut supra dictum est, bella geri debeant pro bono communi, si ad recuperandam unam civitatem, necesse est quod sequantur majora mala in Republ. ut vastatio multarum civitatum: cædes magna mortalium, irritatio Principum, occasiones novorum bellorum in perniciem Ecclesiæ: item quod paganis detur opportunitas invadendi & occupandi terras Christianorum: indubitate est quin teneatur Princeps potius cedere juri suo, & abstinere se bello. Clarum est enim quod si Rex Gallorum, verbi gratia, haberet ius ad recuperandum Mediolanum, ex bello autem & Regnum Galliæ, & ipsa provincia Mediolanensis paterentur in toleranda mala, & calamitates graves: non licet ei recuperare: quia bellum ipsum aut fieri debet, vel propter bonum Galliæ, aut Mediolani: quando ergo è contrario utriusque magna mala ex bello futura sunt, non potest bellum justum esse.

Circa aliam quæstionem quantum liceat in bello justo, sunt etiam multa dubia.

Dub. 6. Primum: An * liceat in bello interficere innocentes: & videtur quod sic, quia filii Israel primò interfecerunt infantes, ut patet Jos. 6. in Jerich. & postea Saul. 1. Reg. 15. interfecit pueros in Amalec. utrumque ex authoritate, & mandato Domini. Quæcunque autem scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut patet ad Rom. 15. ergo & nunc si bellum sit justum, licet interficere innocentes.

De hoc dubio sit prima propositio: Nunquam * licet per se & ex intentione interficere innocentem. Probatur primò: Exod. 13. *Insontem & justum non occides.* Secundò: Fundamentum justi belli est injuria, ut supra ostensum est; sed injuria non est ab innocentē: ergo non licet bello uti contra illum. Tertiò: Non licet in Republica pro delictis malorum punire innocentēs: ergo etiam nec pro injuria malorum licet punire innocentēs apud hostes. Quartò: Alias jam bellum esset justum ex utraque parte, seclusa ignorantia: quod esse non potest, ut ostensum est. Et patet consequentia, quia innocentēs, certum est quod possunt se defendere contra quemicunque conantem interficere. Et confirmatur totum hoc Deuter. 20. Mandatur filiis Israel, ut cum vi ceperint civitatem, alios quidem interficiant, parcant autem mulieribus, & parvulis.

Ex quo sequitur, quod * etiam in bello contra Turcas non licet interficere infantes. Patet, quia sunt innocentēs. Imò nec foeminas. Patet, quia quantum ad bellum spectat, præsumuntur innocentēs, nisi forte constaret de aliqua foemina, quod esset in culpa. Imò idem videtur judicium de innoxīis agricolis apud Christianos, imò de alia gente togata, & pacifica, quia omnes præsumuntur innocentēs, nisi contrarium constaret. Hac etiam ratione sequitur quod nec licet interficere peregrinos, nec hospites, qui versantur apud hostes, quia præsumuntur innocentēs, nec revera sunt hostes. Eadem ratione nec Clericos, nec Religiosos, quia præsumuntur innocentēs in bello, nisi constet de contrario, ut cùm actualiter pugnat.

Secunda propositio: Per * accidens autem etiam scienter aliquando licet interficere innocentēs, puta cùm oppugnatur arx, aut civitas justè, in qua tamen constat multos esse innocentēs, nec possunt machinæ solvi & alia tela, vel ignis subjici ædificiis, quin etiam opprimantur innocentēs, sicut nocentes. Probatur: Quia aliás non posset geri bellum contra ipsos nocentes, & frustraretur justitia bellantium: sicut è contra-

riò

riò si oppidum oppugnatur injustè, & justè defendi-
tur, licet mittere machinas, & alia tela in obſeffores,
& in castra hostium, dato quod inter illos sint aliqui
pueri, aut innoxii. Sed tamen est considerandum, quod
paullò ante dictum est, quod oportet cavere ne ex ipso
bello sequantur majora mala, quam vitentur per ipsum
bellum: si enim ad summam belli victoriam parum
confert expugnare arcem, aut oppidum, ubi est præsi-
dium hostium, & sunt multi innocentēs, non vide-
tur quod liceat ad expugnandum paucos nocentes, oc-
cidere multos innocentēs, subjiciendo ignem, vel ma-
chinas, vel alia ratione, qua indiferenter opprimantur
innocentēs cum nocentibus. Et tandem nunquam vi-
detur licitum interficere innocentēs, etiam per acci-
dens, & præter intentionem, nisi quando bellum justum
expediri & geri aliter non potest, juxta illud Matth. 13.
Sinite crescere zizania, ne forte colligentes zizania,
eradicetis simul & triticum.

38. Sed circa hæc potest dubitari: An * liceat interficere innocentēs, à quibus tamen in futurum immi-
net periculum, puta, pueri Saracenorum sunt inno-
centēs: sed timendum meritò est, ne facti adulti,
pugnant contra Christianos, & inferant bellum cum
periculo. Et præterea etiam togati puberes apud hos-
tes, qui non sunt milites, præsumuntur innocentēs:
sed isti postea sument arma, & inferent periculum,
an liceat tales interficere.

Dubium in-
cidens.

Et videtur quod sic, eadem ratione qua per ac-
cidens licet interficere alios innocentēs. Item Deuter.
20. præcipitur filiis Israel, ut cum expugnaverint ali-
quam civitatem, interficiant omnes puberes, non est
autem præsumendum, quod omnes essent nocentes.

Respondetur ad hoc: Licet posset fortasse defen-
di: quod in tali casu possint interfici, tamen credo,
quod nullo modo licet, quia non sunt facienda ma-
la, ut vitentur etiam alia mala majora. Et intolera-
bile est, quod occidatur aliquis pro peccato futuro.
Et præterea sunt alia remedia ad cavendum in fu-
turu ab illis, ut captivitas, exilium, &c. ut statim
di-

dicemus. Unde sequitur, quod si jam parta victoria, sive in actu bellum geratur, si constat de innocentia alicujus militis, & milites possunt eum liberare, tenentur.

Ad argumentum in contrarium, respondeo, quod illud factum fuit speciali mandato Dei, qui iratus, & indignatus contra populos illos, voluit perdere omnino. Sicut misit ignem in Sodomam, & Gomorrham, qui devoraret tam innocentibus, quam nocentes: ipse autem est dominus omnium, nec dedit hanc licentiam ex lege communi. Et ad illud Deuter. 20. posset eodem modo responderi: sed quia illic data est lex belli communis in omne tempus futurum, potius videtur, quod illud Dominus dixit, quia revera omnes puberes reputantur in civitate inimica nocentes, & non possunt distingui innocentibus à nocentibus: ideo omnes possunt interfici.

Dubium 2. Secundum dubium est: An * liceat in bello iusto spoliare innocentibus? sitque prima propositio. Certum est, quod licet spoliare innocentibus bonis, & rebus quibus hostes adversum nos usuri sunt, ut armis, navibus, machinis. Patet: Quia aliter victoriam consequi non possemus, quae est finis belli, imo etiam licet accipere pecunias innocentium, & comburere, & corrumpere frumenta, occidere equos, si ita opus est, ad debilitandum hostium vires.

Ex quo sequitur corollarium, quod si bellum sit perpetuum, licet indiferenter expoliare omnes apud hostes tam nocentes quam innocentibus: quia ex opibus suorum hostes alunt bellum injustum: & contra debilitantur vires eorum si cives eorum spolian-
tur.

Secunda propositio: Si * bellum satis commodè geri potest, non spoliando agricolas aut alios innocentibus, videtur quod non liceat eos spoliare. Hoc tenet Sylvest. in verb. *Bellum* I. §. 10. quia bellum fundatur in injuria: ergo non licet iure belli uti in innocentibus, si aliunde potest compensari injuria. Imò addit Sylvest. quod etiam si fuerit justa causa spolian-
di

di innocentibus, transacto bello, tenetur vicitur restituere illis quicquid superest.

Sed hoc non puto esse necessarium: quia, ut infra dicitur, si jure belli factum est, omnia cedunt in favorem, & jus justum bellum gerentium. Unde si licet sunt capta puto quod non sunt obnoxia restitutio. Dictum tamen Sylvestri pius est, & non improbabile. Spoliare autem peregrinos, & hospites, qui sunt apud hostes, nisi constet de culpa illorum, nullo modo licet, quia illi non sunt de numero hostium.

41 Tertia propositio: Si * hostes nolunt restituere res injuria ablatas, & non possit, qui læsus est, aliunde commodè recuperare, potest undecunque satisfactionem capere, sive à nocentibus, sive ab innocentibus. Ut si latrones Galli fecerint prædas in agrum Hispanorum, & Rex Francorum nolit cogere illos ad restitutio. nem, cum possit, possunt Hispani autoritate principis sui spoliare mercatores Gallos, aut agricultoras quantuncunque innocentibus: quia licet forte à principio Respublica aut Princeps Gallorum non fuerit in culpa: jam est in culpa, quia negligit vindicare, ut ait August. quod improbè à suis factum est, & Princeps læsus potest ex omni membro, & parte Reipublicæ satisfactionem accipere. Unde literæ marcharum, aut repræfaliarum, quæ à principibus in hujusmodi casibus conceduntur, non sunt per se injustæ, quia per negligentiam, & injuriam alterius Principis, concedit læso iūs Princeps, ut possit recuperare bona sua etiam ab innocentibus. Sunt autem periculæ, & præbent occasionem rapinarum.

42 Tertium dubium: Dato quod * non liceat interficere pueros, & alios innocentibus, an saltem liceat ducere illos in captivitatem, & servitutem. *Dub. 3.*

Sitque pro illius declaratione unica propositio: Eodem modo licet ducere innocentibus in captivitatem, sicut licet spoliare illos, quia libertas, & captivitas inter bona fortunæ reponuntur: Unde quando bellum

est

est talis conditionis, quod licet spoliare indifferenter omnes hostes, & occupare omnia bona illorum, etiam licet ducere in captivitatem omnes hostes sive nocentes, sive innocentes. Et cum bellum adversus paganos sit hujusmodi, quia est perpetuum, & nunquam satisfacere possunt pro injuriis, & damnis illatis: ideo non est dubitandum quin liceat, & pueros, & foeminas Saracenorum ducere in captivitatem, & servitutem. Sed quia iure gentium inter Christianos videtur receptum, ut Christiani jure belli non fiant servi, in bello quidem inter Christianos non licet, sed si opus est ad finem belli captivos ducere etiam innocentes, ut pueros, & foeminas: non quidem in servitutem, sed ut pro illorum redemptione pecunias recipiamus licitum esset. Quod tamen extendendum non est ultrà, quam belli necessitas postulet, & consuetudo legitimè belligerantium obtinuit.

Dub. 4. Quartum dubium est: Utrum * saltem obsides,⁴³ qui vel tempore judiciarum, vel peracto bello ab hostibus recipiuntur, interfici possint, si hostes fidem fregerint, & conventis non steterint.

Respondeo per unicam conclusionem. Si obsides alias sint de numero nocentum, puta qui tulerunt contra eos arma, interfici jure possunt in eo casu. Si autem sunt innocentes, ex supra dictis constat, quod interfici non possunt, ut cum sint pueri, aut foeminae, aut alii innocentes.

Dub. 5. Quintum dubium: An * saltem in bello justo licet interficere omnes nocentes.⁴⁴

Pro responsione notandum est, quod ut ex supra dictis patet, bellum geritur primò ad defendendum nos, & nostra. Secundo, ad recuperandum res ablatas. Tertiò, ad vindicandum acceptam injuriam. Quartò ad pacem, & securitatem parandam.

His præmissis sit prima propositio: In * ipso actuali confictu prælii, vel in oppugnatione, aut defensione civitatis licet indifferenter occidere omnes, qui contra pugnant: & breviter, quandiu res est in-

pe-

periculo. Hoc patet: Quia aliter rem bene gerere non possent bellantes, nisi tollendo omnes impedientes, & contra pugnantes.

Sed totum dubium est, & difficultas, an parta jam victoria, & ubi periculum non est ab hostibus, an liceat interficere omnes qui contraria arma tulerunt. Et videtur aperte quod sic. Quia ut supra dictum est, inter præcepta militaria, quæ Dominus dedit Deuter. 20. unum est, ut expugnata civitate hostium, interficerentur omnes habitatores. Verba illius loci sunt haec: *Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem. Si reperierit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est, salvabitur, & serviet tibi sub tributo; si autem foedus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus eam in manu tua, percuties omne quod in ea est generis masculini in ore gladii, absque mulieribus, & infantibus.*

46 Secunda propositio: Parta * victoria, & rebus jam extra periculum positis, licet interficere nocentes. Probatur: Quia (ut jam dictum est) non solum ordinatur bellum ad recuperandas res, sed etiam ad vindicandum injuriam: ergo pro injuria præterita licet interficere authores injuriæ. Item hoc licet in proprios cives malefactores: ergo etiam in extraneos, quia (ut supra dictum est) belli Princeps jure belli autoritatem habet in hostes, sicut legitimus Judex, & Princeps. Item, quia licet in præsentia non esset periculum ab hostibus, tamen in futurum securitas non haberetur.

47 Tertia propositio: Solum * ad vindicandam injuriam non semper licet interficere omnes nocentes. Probatur: Quia etiam inter cives non liceret, ubi etiam esset delictum totius civitatis, aut Provinciae interficere omnes delinquentes, nec in communi rebellione liceret occidere, & perdere totum populum. Unde pro simili facto Theodosius ab Ambrosio ab Ecclesia est prohibitus. Hoc enim esset contra publicum bonum, quod tamen est finis belli & pacis: ergo etiam non licet occidere omnes nocentes ex hostibus. Oportet ergo

Mm

Ratio pro parte affirmativa.

go habere rationem injuriæ ab hostibus acceptæ, & damni illati, & aliorum delictorum. Et ex hac consideratione procedere ad vindictam, & animadversiōnem omni atrocitate, & inhumanitate seclusa. In hoc enim proposito Cicer. 2. Offic. ait, quod animadver-
tendum est in noxios quantum æquitas & humanitas patiantur. Et Salust. *Majores*, inquit, *nostri religiosissimi mortales nihil viatis eripiebant, præter injuria licetiam.*

Quarta propositio: Aliquando * etiam licet & ex-
pedit interficere omnes nocentes. Probatur: Quia etiam bellum geritur ad parendum pacem, & securitatem; sed aliquando aliter obtineri securitas non potest, nisi tollendo omnes hostes: & hoc maximè videtur contra infideles, à quibus nunquam ullis conditionibus pax sperari potest. Et ideo unicum remedium est, tollere omnes, qui contra arma ferre possunt, modo jam fuerint in culpa. Et ita intelligendum est illud præcep-
tum Deuter. 20. Alias autem in bello contra Christianos non puto, quod hoc sit licitum. Cùm enim necesse sit ut veniant scandala (ut habetur Matth. 18.) & bella inter Principes, si semper victor interficeret adversarios omnes, essent in perniciem generis humani, & Christianæ Religionis, & orbis cito in solitudinem redige-
retur: nec bella pro bono publico, sed in publicam calamitatem perdite gererentur. Oportet ergo ut pro mensura delicti sit plagarum modus, nec ultra pro-
grediatur vindicta, in quo etiam habenda est ratio & consideratio, quòd (ut suprà dictum est) subditi non tenentur, nec debent examinare causas belli, sed pos-
sunt sequi Principem suum in bellum, contenti autho-
ritate Principis, & publici consilii: unde pro majori parte, licet ex altera parte sit bellum injustum, tamen milites qui veniunt ad bellum, & pugnant in bello, aut defendunt, vel opugnant civitates ex utraque par-
te, sunt innocentes, & ideo cùm jam viati sunt, & non est periculum ab illis, credo quòd interfici non pos-
sunt, non modo omnes, sed nè unus quidem ex illis, si præsumitur, quòd bona fide in prælium venerunt.

Sex-

Dub. 6.

49. Sextum dubium: An * liceat interficere deditos aut captivos, supposito etiam quòd fuerunt nocentes. Repondetur, quòd per se loquendo, nihil obstat quominus capti in bello justo, aut dediti, si fuerunt nocentes, interfici possint per se loquendo, servata æquitate: sed quia in bello multa jure gentium consti-
tuta sunt, videtur receptum consuetudine, & usu bel-
li, ut captivi parta victoria, & periculo transeunte
(nisi forte sint profugæ) non interficiatur, & servan-
dum est jus gentium eo modo, quo inter bonos viros
servari consuetum est. De deditis autem non lego, nec
audio talēm consuetudinem, imò in ditionibus ar-
ciūm civitatum, solent qui se dediderunt cavere sibi con-
ditionibus, ut salva sint capita, & salvi mittantur: scilicet
veriti ne simpliciter, & nullis conditionibus de-
dantur, interficiantur: & hoc aliquoties factum legimus.
Unde non videtur iniquum, ut si oppidum nihil caven-
do dedatur, mandato Principis, aut judicis, aliqui qui
fuerunt nocentiores, occidan-
tur.

50. Septimum dubium: Utrum * omnia capta in bello
justo fiant capientium, & occupantium.

Dub. 7.

Prima propositio: Non est dubitandum, quin omnia capta in bello justo usque ad sufficientem satisfac-
tionem rerum ablatarum per injutiam, & etiam im-
pensarum, fiant occupantium. Nec indiget probatio-
ne hæc propositio: quia ille est finis belli, sed seclu-
sa consideratione, & restitutionis, & satisfactionis, &
stando in jure belli distinguendum est: nam capta in
bello aut sunt mobilia, ut pecunia, veste, argentum,
aurum: aut immobilia, ut agri, oppida, arces. Quo
supposito sit.

51. Secunda propositio: Mobilia * quidem jure gen-
tium omnia fiunt occupantis, etiam si excedant com-
pensationem damnorum. Hoc patet ex I. *Si quid in bel-
lo, &c. Hostes, ff. de Capt. & cap. Jus gentium*, I. dist.
& expressius Instit. *De rer. divisi. §. Item ea quæ ab hosti-
bus. Ubi dicitur, quod jure gentium, quæ ab hostibus
capiuntur, statim nostra fiunt, adeò ut etiam liberi ho-
mines in nostram servitutem deducantur. Et Ambr. lib.*

Mm 2.

de

(1)
Genef. 14.
Eccl. 24. q. 5.

de Patriar. dicit, cum Abraham occidit quatuor Reges, prædam quidem fuisse Abrahæ victoris, quanquam recusavit accipere. (1) Et confirmatur ex autoritate Domini, Deuter. 20. ubi de civitate expugnanda dicit: *Omnens prædam exercitui dividet, & comedet de spoliis hostium tuorum.* Hanc sententiam tenet Adrianus in questione de restitutione, in particulari questione de bello. Et Sylvest. in verb. *Bellum* §. 2. & §. 9. ubi dicit quod qui justè pugnavit, non tenetur restituere prædam. 23. q. 7. *Si de rebus.* Ex quo inferr, quod capta in bello iusto, non compensantur cum debito principali: ut tenet etiam Arch. 23. q. 2. *Dominus noster.* Ita tenet Bar. in dict. I. *Si quid in bello:* & hoc intelligitur, etiam si hostis sit paratus aliis satisfacere de damno, & injuriis. Quod tamen limitat Sylvest. & bene, quousque secundum æquitatem sit sufficienter satisfactum de damno, & injuryia. Non enim est intelligendum, quod si Galli exciderint unum pagum, aut innobile oppidum Hispanæ, quod liceat Hispanis etiam (si possint) prædari totam Galliam. Sed pro modo, & qualitate injuryæ arbitrio boni viri.

Dubium inciden-
dens.

Sed ex hac determinatione sequitur dubium: An * 52 liceat permettere militibus civitatem in prædam.

Respondeatur, & sit tertia propositio: Hoc de per se non est illicitum, si necessarium est ad bellum gerendum, vel deterrendos hostes, vel ad accendendum militum animos. Ita Sylvest. verbo *Bellum*, §. 10. Sicut etiam licet incendere civitatem ex rationabili causa. Sed tamen quia ex hujusmodi permissionibus sequuntur multa sæva, & crudelia præter omnem humanitatem, quæ à barbaris militibus commituntur, innocentum cædes, & cruciatus, virginum raptus, matronarum stupra, templorum spolia: ideo sine dubio, sine magna necessitate, & causa maximè civitatem Christianam prædæ tradere periniquum est. Sed si ita necessitas belli exigat, non est illicitum, etiam si credibile sit, quod milites aliqua hujusmodi foeda, & illicita patrent, quæ tamen duces, & interdicere, & quam possunt, prohibere tenentur.

Quar-

Quarta propositio: His omnibus non obstantibus, 53 non * licet militibus sine authoritate Principis aut du- cis prædas agere, aut incendia facere, quia ipsi non sunt judices, sed executores, & aliter facientes tene- tur ad restitutionem.

Sed de bonis, & rebus immobilibus major difficul- 54 tas est, & sit quinta propositio: Non * est dubium quin liceat occupare, & tenere agrum, & arces, & oppida hostium, quantum necessarium est ad compensationem damnorum illatorum: puta si hostes diruerunt arcem no- stram, incenderunt civitatem, sylvas, aut vineas, aut oliveta: licebit occupare vicissim agrum hostium, aut arcem, aut oppidum, & tenere. Si enim licet capere com- pensationem ab hostibus pro rebus ablatis: certum est quod jurè divino, & naturali, non plus licet hanc re- compensationem accipere in rebus mobilibus, quam in immobilibus.

Sexta propositio: Etiam * ad parandam securitatem, & vitandum periculum ab hostibus, licet occupare, & tenere arcem aliquam, aut civitatem hostium neces- sariam ad defensionem nostram aut tollendam hostibus occasionem, unde possint nocere.

Septima propositio: Etiam * pro injuryia illata, & nomine poenæ, hoc est in vindictam, licet pro quali- tate injuryæ acceptæ multare hostes parte agri, aut etiam hac ratione occupare arcem, aut oppidum. Sed hoc, ut diximus, debet fieri cum moderamine, & non quantum viribus, & potentia armorum occupari, & expugnari potest. Et si necessitas, & ratio belli postulat, ut major pars agri hostium occupetur, & plures ci- vitates capiantur oportet ut compositis rebus, & per- acto bello restituantur, tantum retinendo, quantum sit justum pro compensatione. damnorum, & impensarum & pro vindicta injuryæ, servata æquitate, & humani- tate, quia poena deber esse proportionata culpæ: & intolerabile esset, quod si Galli agerent prædas in pecora Hispanorum, vel incenderent pagum unum, quod liceret occupare totum Regnum Francorum.

Quod autem hoc titulo liceat occupare, aut pars

tem

tem agri; aut aliquam civitatem hostium, patet ex illo Deuter.20. ubi datur licentia in bello occupandi civitatem, quæ pacem recipere noluerit. Item malefactores intraneos licet punire hoc modo, scilicet privando illos domo, aut agro, aut arce pro rei qualitate: ergo etiam extraneos. Item superior judex potest commodè mulctare authorem injuria, tollendo scilicet ab eo civitatem, aut arcem: ergo & Princeps, qui læsus est, hoc poterit, quia jure belli factus est tanquam judex. Item Imperium Romanum hoc modo, & titulo auctum, & amplificatum est, occupando scilicet jure belli civitates, & Provincias hostium à quibus injuriam acceperant, & tamen Imperium Romanorum tanquam justum, & legitimum defenditur ab Augusto Hieronymo, Ambr. Thoma, & aliis Sanctis Doctoribus. Imò posset videri approbatum à Domino in illo loco: *Reddite quæ sunt Caesaris Caesaris*, & à Paulo, qui Caesarem appellavit, & ad Rom.13. admonet potestatis sublimioribus, & principibus subditos esse, & tributa pendere eis, qui eo tempore omnes habebant autoritatem ab Imperio Romano.

Dub. 8.

Octavum dubium: Utrum * liceat imponere viciis 57
hostibus tributa:

Respondetur, quod sine dubio licet, non solum ad compensandum damna, sed etiam ratione poenæ, & in vindictam. Hoc patet ex supradictis, & ex illo loco Deuter.20. ubi dicit, quod postquam ex justa causa accesserint ad expugnandum civitatem, si receperit eos, & aperterit portas, cunctus populus, qui in ea est, salvabitur, & serviet illis sub tributo, & hoc jus, & usus belli obtinuit.

Dub. 9.

Nonum dubium: An * liceat deponere Principes 58
hostium, & novos ponere, & constituere, vel sibi retinere Principatum?

Prima propositio: Hoc non passim, & ex quacumque causa belli justi licet facere: ut patet ex dictis. Nam poena non debet exceedere quantitatem, & rationem injuria, imò poenæ sunt restrainingæ, & favores ampliandi, quæ est non solum regula juris humani, sed etiam

etiam naturalis, & divino: ergo dato quod injuria illata ab hostibus sit sufficiens causa belli, non semper erit sufficiens ad exterminationem Principatus hostis, & ad depositionem legitimorum, & naturalium Principum, hoc enim esset prorsus fæcum, & inhumanum. 59 Secunda propositio: Non * est negandum quin aliquando possint contingere sufficientes, & legitimæ causæ vel ad mutandos Principes vel ad occupandum Principatum: & hoc vel pro multitudine, & atrocitate damnorum, & injuriarum, vel maximè quando aliter securitas, & pax ab hostibus obtineri non potest: & imminaret grande periculum Reipublicæ ab illis, nisi hoc fieret. Hoc patet. Si enim licet occupare civitatem ex causa, ut dictum est: ergo tolere Principem civitatis. Et eadem est ratio de Provincia, & Principe Provinciæ, si causa major contingat.

Sed notandum circa 6.7.8. & 9. dubium, quod aliquando, imò frequenter non solum subditi, sed etiam Principes ipsi, qui revera non habent causam justam, tamen bona fide gerunt bellum, ita inquam bona fide, quod excusantur ab omni culpa, puta cum facta diligent examinatione, ex sententia doctorum, & bonorum virorum geritur bellum. Et cum nemo debeat sine culpa puniri in tali casu, quamvis liceat victori recuperare res ablatas, & forte impensam belli: tamen sicut non licet parta victoria quanquam interficere, ita nec ultra justam satisfactionem occupare, nec exigere in rebus temporalibus. Quia omnia alia fieri non possunt, nisi nomine poenæ, quæ in innocentibus cadere non debet.

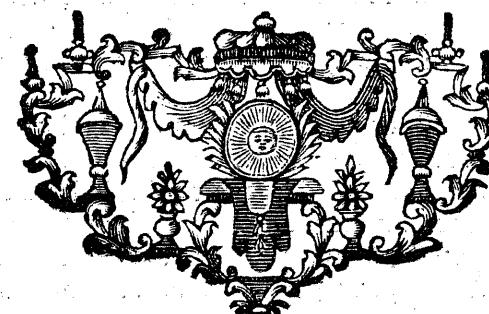
Ex his omnibus possunt componi pauci canones, & regulæ belligrandi. Primus canon: Supposito * quod Princeps habet authoritatem gerendi bellum, primum omnium debet non querere occasiones, & causas belli: sed si fieri potest, cum omnibus hominibus pacem habere, ut Paulus præcepit ad Rom.12. debet autem recognoscere, quod alii sunt proximi, quos tenemur diligere sicut nos ipsos, & quod habemus omnes unum communem Dominum, ante cujus tribunal tene-

mur

mur rationem reddere. Est enim ultimae immanitatis, causas querere, & gaudere, quod sint ad interficendum, & perdendum homines, quos Deus creavit, & pro quibus Christus mortuus est: sed coactum & invitum venire oportet ad necessitatem belli.

Secundus canon. Conflato jam ex justis causis bello oportet illud gerere non ad perniciem gentis, contra quam bellandum est, sed ad consecutionem juris sui, & defensionem patriæ, & reipublicæ suæ, & ut ex illo bello pax aliquando, & securitas consequatur. Tertius canon. Parta victoria, & confecto bello, oportet moderatè, & cum modestia christiana victoria uti, & oportet victorem existimare se judicem, sedere inter duas respublicas, alteram, quæ læsa est, alteram, quæ injuriā fecit: ut non tamquam accusator, sed tanquam judex sententiam ferat, qua satisfieri quidem possit reipublicæ læsæ. Sed quantum fieri poterit, cum minima calamitate, & malo reipublicæ nocentis: castigatis nocentibus, quantum licuerit: & maximè, quia plurimum inter Christianos tota culpa est penes principes. Nam subditi bona fide pro principibus pugnant: & est per iniquum, quod Poeta ait:

Ut quicquid delirant Reges plectantur Achivi.

RE-

REVERENDI PATRIS FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA

RELECTIO.

D E M A T R I M O N I O.

S U M M A.

1. *Matrimonium quid sit.*
2. *Matrimonii quotuplex finis.*
3. *Fus convenienti, an satis sit ad matrimonii essentiam.*
4. *Consensus inter virum & fæminam, an sit de ratione matrimonii.*
5. *Matrimonium quantum ad suam essentiam quid sit.*
6. *Matrimonii vinculum, quomodo ex lege naturali, aut divina non contrahatur, nisi conjugum ipsorum consensu, licet Deus sine dubio, nullo consensu viri & fæminæ interposito, constituere possit.*
7. *Matrimonium, nulla autoritate humana posset constitui, nisi consensu contrahentium.*
8. *Matrimonii consensus qualis sit.*
9. *Canon, sive regula universalis observanda, si ex aliquo pacto, aut stipulatione non statim ab initio oritur matrimonium.*
10. *Matrimonium, si quis deceptus contrahat, an teneata.*

Annibalem pænum illum summum ducem, atque optimum Imperatorem rogatum aliquando, ut hominem quendam seniculum sophistam de re militari disserentem audiret dixisse postquam audisset asserrunt, se deliros senes vidisse multos, illo vero neminem magis ridiculum, qui cum prælio nunquam interfuisset, castra nunquam vidisset, præcepta tamen mili-

N

ta-

taria, præsente Annibale dare sustineret. Et ille quidem suo jure hominis vanitatemi ita irrisit, qui non præliorum modo bellica præcepta, sed Ductum omnium, & Imperatorum gesta ac stratagemata facta, dictaque omnia, vel Marte ipso judice facile unus pergravasset. At ego nescio an ineptius aliquanto homine illo facturus sim, qui hodie, professus celibatum, apud vos patres & viri religiosissimi de matrimonio sim orationem habiturus, qui sitis omnes, & usi, & specie, & voto non solum à nuptiis abhorrentes, & alieni, sed totius continentiae, vel exempla clarissima, vel quantum in istam adolescentiam cadere potest ruditamenta certissima, & indoles quamvis expectationem, vel spem superatura. Verum si me ab ista suggillatione non vendicat, vel quod Apostolus Paulus tam multa præcepta conjugibus, dederit ipse quantum ego arbitrio matrimonii ignarus, vel quod sanctissimi viri, & clarissimi Doctores volumina composuerint certè excusabit me, quod non mihi integrum fuit per amicos, & necessarios argumentum, quod fueram meditatus, tractare, & mea professione, & vestra expectatione fortasse non indignum.

Cùm enim superioribus diebus delata esset in hanc Universitatem causa de matrimonio illustrissimorum Principum, Regumque Anglorum, atque per aliquot dies in illo gravissimo Doctorum, atque Magistrorum jactata Senatu, & ventilata fuerit: contenderunt à me nonnulli mei invicem studiosi, ut de ea re prima mea relectione differerem: quibus, quia negare non licet, cùm recepisse, necessarium mihi fuit, ut hoc alieno ære hodierna die me exolverem. Quamquam profectò tot se mihi molestam gravem causam agresso objecerunt, ut non mediocriter timeam, ne priusquam ad illam penetrare possim, & tempore, & clepsidra, & vestra, quam mihi soletis præstare, benevolia audientia destituar. Ergo utcumque res casura sit, vestrum erit, & si quæ non expectabatis, audieritis, & quæ expectabatis, adhuc desideraveritis, meo nomine boni consilere, & meis conatibus & studiis (ut hactenus fecistis) vel favere, vel connivere.

Lo-

Locus igitur à me relegendus in præsentiarum, & commentandus habetur Matth. 19. & Marc. 10. & afferatur à Magistro sentent. 4. lib. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* In cuius loci explicatione tres erunt quæstiones & partes. In prima de constitutione matrimonii. In secunda de impedimentis. In tertia de dissolutione agendum est.

Et quia secundum Ciceronem 1. Officior. *Omnis, quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione profici sci:* ideo ante omnia quæritur * quid sit matrimonium, an (ut quidam putant) matrimonium sit jus inter virum, & foeminam, quo mutuò liceat uti ad liberorum procreationem, aut (ut simplicius dicam) ad copulam carnalem.

Et videtur quod sic: quia omnis usus foeminæ extra matrimonium est illicitus: ergo matrimonium est jus hujus usus. Præterea per matrimonium nihil aliud videtur fieri, quamquod vir, & mulier consequantur facultatem utendi invicem corporibus suis, ad usus generationis: & sic facultas hæc nihil aliud videtur esse, quam jus lícitè utendi: ergo.

In contrarium est, quod matrimonium exigit inseparabilitatem, ut ex themate hujus disputationis patet, & Apostol. (1) *His, qui matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: & si discesserit, manere innuptam, & vir uxorem non dimittat.*

Ad hujus dubii explicationem præmitto fundatum ex Aristot. 2. Phyſ. quod res naturales, necessitates suas ex fine habent: matrimonium autem ab Aristotele in lib. Politic. inter naturalia computatur. Dicit enim quod homo plus est animal conjugale, quam politicum: & tamen idem dicit hominem esse natura animal civile: habet ergo matrimonium suos fines, propter quos est institutum. Deus autem, qui author, & institutor est matrimonii, illud non frustra, sed proper finem condidit.

Est * autem duplex finis matrimonii secundum Aristotelem. Primus & potissimus, procreatio, & edu-

Quest. 1.

Argumentum pro parte affirmativa.

(1)
1. Ad Cor. 7.

ca-

catio prolis, & in esse naturali, & in esse rationali, hoc est ad vitam, & virtutem civilem: quia dans formam, dat consequentia ad formam, ut dicitur in lib. de Generat. id est, ea, quæ rei naturali convenient in quantum talis est, ut ignis dat non solum formam ignis, sed & calorem, & alias proprietates ignis: sic etiam ad patres spectat, non solum dare subtantiam, sed & quæ hominis sunt, ut homo est, scilicet vitam secundum rationem, sive politicam. Est enim homo natura animal civile, sicut & ignis natura calidus, & ideo ad parentes spectat non solum conferre necessaria ad vitam naturalem, sed etiam ad vitam civilem. Alter finis est, mutua obsequia, & officia inter virum, & foeminam. Sicut enim homo est animal infirmum, & alterius opis egens, ita est animal civile: & ideo quia non omnia munia ad vitam hominum degendam sunt competentia, aut omnino viris, aut omnino foeminis, sed quædam spectant ad viros, ut arare, ædificare, & similia, quædam autem ad foeminas, ut nere, & cætera, conjunguntur mares, & foeminae.

Jeci fundamentum ad omnia penè, quæ in mea relectione disputaturus sum. Nam secundum Aristotelem lib. de Anima, dubia omnia contingentia de re aliqua, ex diffinitione illius solvenda sunt. Ea autem, quæ sunt propter finem, optimè diffiniuntur per finem, quare & dubia incidentia de matrimonio ex fine matrimonii explicanda sunt.

Sic ergo dico, quod * ad matrimonii essentiam non satis est jus conveniendi. Probatur: Nam si vagus concubitus esset licitus, non satis esset ad rationem matrimonii. Patet: Quia illo posito, frustraretur talis conjunctio utroque fine matrimonii. Probatur: Si enim etiam vagus concubitus esset licitus, scilicet liber congressus viri cuiuslibet cum qualibet foemina, matrimonii finis haberi nullo modo posset. Nam certè præterquamquod ex tali concubitu rara solet proles contingere, non posset proles commodè, aut procreari, aut educari, incerto scilicet patre, non solum quoad civilem, sed & quantum ad naturalem vitam, cum foemina

Resp. ad rationes pro parte affirmativa platas.

na

na sit infirmior, & improvidentior sine viro, quam ut rotam filiorum curam sustinere possit: & certus pater esse non potest, si concubitus est promiscuus; & dato etiam, quod una esset unius viri, tamen sine mutua obligatione impediretur adhuc uterque finis matrimonii. Nam neque procreatio prolixis effeta certa ex libera conjugatione, neque educatio à parentibus, qui invicem convivere non tenentur, & instructio moralis esse vix posset, cum oporteret filium apud matrem educari propter naturales necessitates, & rursum à patre doceari, qui tunc cum matre non habitaret. Præterea mutua obsequia, & beneficia constare non possent, cum omnis beneficentia ex amore proficiatur, qui esse non posset viri in foeminam: quæ alios viros pateretur, nec foeminae in virum, qui cum aliis rem haberet. Atque ideo dico, quod præter illud jus requiritur obligatio mutua certi viri ad certam foeminam, & perpetua ad procreationem liberorum. Probatur: Sine tali obligatione non constabit finis matrimonii: ea autem posita, constabit: ergo illa exigitur. Confirmatur ex Apost. (1) *Quæ sub viro est mulier vivente viro, alligata est legi.* Et (2) *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem, & vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier:* ergo requiritur obligatio.

Secundo dubitatur, & oritur dubium ex solutione 4 primi dubii: An * de ratione matrimonii sit consensus inter virum, & foeminam.

Et videtur quod sic: Quia de ratione matrimonii est obligatio, quæ non potest provenire, nisi ex pacto, & consensu inter virum, & foeminam: ergo exigitur consensus inter foeminam, & virum. Et confirmatur: Nam ex sententia omnium Jurisconsultorum, & Theologorum, matrimonium non transfigitur, aut conficitur nisi consensu contrahentium, ut etiam Magister ex Pandectis, & decretis allegat: ergo.

In contrarium est, quod omne jus, quod alicui competere potest ex pacto, potest convenire decreto legis superioris: in omnibus enim aliis negotiis, idem effectus, & obligatio, quæ nascitur ex contractu, & pac-

(1)
Ad Rom. 7.
(2)
1. Corinth. 7.

Arg. pro parte
affirm.

pacto, potest aliunde oriri, ut servitus, quæ ex pacto oriri potest, eadem jure belli, & aliis causis constituitur. Item translatio rerum, quæ pacto conficitur, eadem aut jure præscriptionis, aut alio titulo fieri potest. Non ergo videtur negandum quin etiam obligatio maritalis, quæ contrahentium consensu, & pactione firmari solet, aliunde etiam posset proficisci.

Resp. ad du-
biū.

Pro solutione hujus dubii dico, quòd de ratione matrimonii, absolute loquendo, non est contractus, nec consensus inter virum, & foeminam. Probatur primò ex illo principio apud Theologos receptissimo: Quicquid Deus potest facere cum causa secunda, potest se solo facere. Si ergo pacto, & consensu viri, & foeminæ constituitur matrimonium: ergo Deus se solo posset facere illam obligationem, non ex consensu, aut pacto aliquo viri, & foeminæ. Sed mutuo utrumque obligando ad conjunctionem maritalem, eodem modo, sicut pacto, & conjunctione conjuncti erant. Confirmatur: Quia Deus habet majus dominium super virum, & foeminam, quam ipsi in seipso: si ergo ipsi habent tradendi sui corporis potestatem: ergo etiam Deus, & tale matrimonium esset ejusdem rationis cum matrimonio ex pactis, & consensu constituto: quia esset obligatio ejusdem rationis, & ad eosdem fines: atque hoc negare, perinde esset ac si quis contenderet murem à sole generatum, non esse verum murem ejusdem rationis cum mure genito à patre: quod olim à legitima Philosophia explosum est.

Confirmatur: Dominus præcepit: Oseæ 1. Sume tibi uxorem fornicariam, & fac tibi filios fornicationis. Ex quo præcepto si fuisset de certa foemina, potuisset Oseas illam etiam invitam in uxorem accipere, quia jam erat facta ipsius, quod graves Doctores, & egregii factum asserunt. Atque hoc pacto non est necesse recurre ad divinam dispensationem in præcepto de fornicatione: quia Deus fecit, eam propriam Oseæ uxorem esse, quod etiam videtur ex serie dictæ prophetiæ, ubi illam uxorem vocavit, cur ergo non potuit etiam mutuo alterum in alterius tradere potestatem? Confirmatur ultimò.

mò: Inter primos parentes fuit verum matrimonium, de illis enim dictum est: Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, &c. Et præcepit illis Dominus: Crescite, & multiplicamini. Et Adam dixit: Mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedì: & tamen Scriptura non meminit pacti inter ipsos: ergo auctoritate divina fuerant conjuncti, quod Dominus in Evangelio dicere videtur: Quod Deus conjunxit, homo non separat.

Nec potest dici, quòd factum est per illa verba: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quam obrem relinquet homo, &c. Nec unquam mihi placuit expositio illorum, qui ita dicunt. Nam primùm illa fuerunt verba solius Adæ, qui matrimonium solus facere non poterat. Deinde illa verba videntur esse post factum matrimonium. Habeo ergo pro certo, nec puto cuiquam dubitandum quin auctoritate divina posset constitui matrimonium ejusdem rationis: sicut si consensu partium contraheretur, & forsan ita factum fuit. Palud. verò in 4. distin. 16. q. 1. art. 2. dicit, quòd fortasse illud matrimonium Deus fecit inter Adam, & Evam ipso dormiente, & quòd evigilans cognovit factum in se, & prophetavit faciendum in aliis: verius tamen, inquit, est, quòd non fuit à Deo immediatè, sed sibi fuit inspiratum, quòd consentiret, & ipso evigilante consenserunt mutuo, & sic secutum est vinculum. Sed ipse hoc dicit, nec tamen probat. Vide S. Thom. dist. 27. q. 1. art. 2. q. 1. ad 2. & dist. 33. q. 1. art. 2. ad 5. & dist. 27. q. 1. art. 1. q. 3.

Itaque ex omnibus ultro, citròque jactatis, duo sunt, quæ pro compertis haberi possunt. Primum est, quòd * matrimonium quantum ad suam essentiam nihil aliud est, quam vinculum, sive mutua, & individua, id est perpetua obligatio viri certi, ad certam foeminam, ad procreationem liberorum, sive ad usus generationis: ita ut per procreationem intelligamus, & filiorum, & familiæ institutionem. Secundum est, quòd hoc vinculum licet Deus quidem sine dubio, nullo consensu viri, & foeminæ interposito constituere possit, ex le-

lege tamen naturali, & divina non contrahitur, nisi conjugum ipsorum consentu.

Argum. contra predicta.

Sed contra prædicta arguitur. Nam in contractu sponsalium est mutua obligatio ad usum matrimonialem: & tamen non est matrimonium: ergo non tota ratio matrimonii consistit in mutua obligatione, sed exigitur aliquis alius contractus, vel consensus.

Respondeo: Primum nego, quod in contractu sponsalium sit mutua obligatio, saltem immediata ad usus matrimonii. Non enim potest esse obligatio ad rem illicitam. Sola autem obligatione sponsalium stante, non est licitus usus matrimonii, imo esset fornicatio, cum exigatur ad id consensus de præsenti. Est enim in sponsaliis sola obligatio ad contrahendum matrimonium, in matrimonio autem est obligatio immediata ad usus matrimonii, & est actualis traditio corporis, unde nascitur talis obligatio: & ita intelligendum est, quod ratio matrimonii consistit in mutua traditione corporis, & obligatione ad usum corporis. Sed traditio intelligitur à quocumque fiat: nihil enim refert an fiat ab ipsis, qui traduntur, an à superiori. Secundò dico, quod per obligationem intelligo non solum jus, sed verum dominium. Non enim ita uxor debet viro corpus vel usum corporis, sicut qui pecuniam ex aliqua stipulatione debet, quæ quidem debitoris, non creditoris est, quamvis debita sit: sed corpus uxorius non est uxorius, sed viri, & contra: ut Paul. dicere videtur. Unde etiam matrimonium non solum est mutua obligatio, sed translatio corporis ad usus generationis.

Quæst. quædam disput.

Verum ex hoc loco oritur latus disputationis campus. Si enim ita est, ut de ratione matrimonii non sit aut contractus aliquis, aut consensus conjugum, sed factis est mutua obligatio ad usus matrimoniales cum actuali traditione corporum, & hoc ipsum Deus universorum dominus non solum potest facere, non expectata cuiusvis autoritate, sed etiam aliquando fecit an potestatem istam reliquerit Reipublicæ vel Ecclesiæ, itaque Ecclesia, vel Imperator posset constituere matrimonium sine consensu, ut scilicet possit ex causa fœ-

foeminam viro in uxorem dare, aut utroquè, aut certè altero invito.

Argum. pro parte affirmativa.

Et videtur quòd sic, quia in omnibus aliis negotiis omne jus, quod convenit alicui ex pacto vel consensu, potest convenire ex ordinatione legis. Tam enim in Republica seculari, quā in Ecclesiastica invenitur potestas transferendi ex legitimis causis dominium rei ab uno ad alterum dominum, priori domino invito. Cur hanc potestatem in hac una re coarctamus, & contrahimus, ut non possit Ecclesia ex quacumque causa dare viro jus, & potestatem in corpus foeminæ, aut è contrario? Potest siquidem Princeps domum, agrum, equum pecuniam unius legitimi domini, ob criminis, aut stipulationis, aut alicujus conditionis causam transferre in novum dominum, priore etiam reclamante: cur Ecclesia hoc non poterit ex probabili, & justa causa facere de corpore subditorum? Posset ergo Ecclesia constituere, ut post sponsalia, & copulam, esset matrimonium utroque contrahentium invito. Confirmatur: Si hoc non posset Ecclesia, esset propter vinculum inter conjuges: sed majus vinculum est redigere aliquem in servitutem: & tamen hanc potestatem habet, & ei non negamus, imo, & parentes liberos in servitutem dare, jus fasque aliquando fuit: cur ergo hanc potestatem in matrimonio, scilicet hominis tradendi tam obstinate negamus?

Argum. 2.

Præterea Aristoteles in Politicis dicit, quod homo plus est Reipublicæ quām sui ipsius: ergo Respublica habet majus dominium super ipsum, quām ipsem. Sed ipse potest se obligare: ergo si indiget Respublica persona istius ad istos usus scilicet matrimonii, videtur quòd possit ut illo etiam invito, sicut posset illum etiam exponere morti propter salutem totius communitatis.

Argum. 3.

Quòd si maximè obviā eatur huic disputationi per hoc, quod non idem jus sit superioribus in res hominum aut in corpora aut in personas eorum, non tamen satis videtur res expediri. Nescio enim unde exploratum habeatur, non residere hanc potestatem in su-

pe-

perioribus, cum tamen eis vita, & mortis potestate non negemus: quod majus videtur, quam potestas collocandi uxorem viro.

Argum. 4.

Præterea, Ecclesia videtur hoc jam fecisse, quia habetur in cap. *Si conditiones*, de Conditionibus appositis, quod si quis contrahat cum conditione impossibili, vel turpi, habetur pro matrimonio, dummodo illa conditione non sit contra substantiam matrimonii; ut, contra hoc tecum si me feceris Deum, vel, si Petrum occidas, tunc est verum matrimonium, & tamen est sine consensu: ergo, &c. Nec sufficit dicere, quod illud matrimonium est præsumptum, quia nulla videtur præsumptio contra eum, qui apposuit turpem vel impossibilem conditionem.

Argum. 5.

Item, & certè fortius, Ecclesia potest facere aliquem monachum professum etiam invitum: & tamen hoc est majus vinculum, cum dirimat matrimonium: ergo etiam poterit Ecclesia facere ex non marito maritum. Major probatur ex 1. cap. de Regularibus, lib. 6. ubi decernitur, quod si quis perseveraverit in monasterio scienter, & voluntariè, ultra annum, habeatur pro professo etiam sine consensu: & est verus monachus, etiam si nollit: nec est professio præsumpta, sed vera, & est obligatus in foro interiori. Et certè oportet ostendere hanc exceptionem, unde scilicet habetur, quod omnia alia quæ fieri possunt per contractum voluntarium, possunt fieri auctoritate superioris, & hoc solum non potest.

Argum. 6.

Item si hoc negatur Ecclesiæ, esset propter nimiam libertatem, quam Deus voluit esse in matrimonii contrahendis. Sed contra: Ecclesia cogit per excommunications, & alias poenas eos qui contraxerunt sponsalia ad contrahendum matrimonium, quod adimit libertatem: imò posset Princeps statuere poenam mortis si quis non duceret sponsam: ergo postquam hoc modo potest adimere libertatem, quare negatur de matrimonio?

Argum. 7.

Item si Christus potuit (ut certum est) hanc potestatem dare Ecclesiæ, videtur quod saltem in casu de-

derit, puta si tota Ecclesia periclitaretur, nisi filius Regis duceret filiam Regis Turcarum, alias Christianam, & volentem, & ille primus filius Regis nullo modo vellit, quare Papa non poterit eum cogere? cogere inquam, hoc est, obligare tantum, ac si omnino duxisset illam.

Item in illo casu vel simili potest Ecclesia praepare ut ducat, & excommunicare nisi ducat. Hoc autem omnino tollit libertatem, cum nullo modo possit evadere damnationem nisi ducat: ergo non obstat libertas, quin possit Ecclesia constituere verum matrimonium.

Argum. 8.

Item quæ à Deo sunt, ordinata sunt: (1) *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*: Sed hoc expedit multum Reipublicæ, ut talis potestas esset in superioribus, cum aliquando esset remedium ad constituantem pacem, & ad tollendum bella pernicioса.

Argum. 9.

(1)

Ad Rom. 13.
& Genes. 10.

Et confirmatur: Casu quo essent decem homines, & foeminae, ut tempore Noe, quare non posset cogi vir ad accipiendum uxorem?

Nonne poterat cogere Noe filios suos, & filias, certe non videretur intolerabilis error, si quis vellet defendere quod post sponsalia posset Ecclesia matrimonium constituere, & obligare aliquem, sequuta copula, altero etiam invito.

Sed quia Theologis non licet in suis disputationibus, sicut Jurisconsultis aliquid insolens, novum, & inauditum contra majorum auctoritatem afferere: ideo

secutus communem opinionem teneo, quod * matrimonium nulla auctoritate humana potest constitui, nisi consensu contrahentium. Probatur, ex tali conjunctione frustraretur utroque fine matrimonium: ergo Ecclesia non potest. Assumptum probatur. Primus enim finis matrimonii, scilicet procreatio proli, & educatio certè esse non posset inter invitatos, & se non invicem amantes, cum commercium matrimoniale sit magnum signum amoris. Et propter hoc, Paul. (2) commendat viris ut diligent uxores suas, & Dominus in Genesi: *Propter hanc, &c. Quia scilicet non possunt matrimonialia*

Resp. ad hanc
quest.

(2)

Ad Ephes. 5.
& Colos. 3.

Oo 2

of

officia impendi sine mutuo amore , & animorum concordia , quæ inter eos , qui inviti junci essent , malè coalescere posset , conjugibus male inter se convenientibus , & de liberis diversa sentientibus .

Secundus etiam finis multo minus consequi posset . Nam officia , & mutua obsequia nisi ex amore profici non possunt , qui contingere aut vix , aut nunquam posset , si matrimonia inter invitatos constituerentur . Confirmatur : Quia potestas humana omne vinculum quod potest constituere , potest dirimere . Sed Ecclesia non potest dirimere vinculum matrimonii : ergo nec constituere . Major patet : Quia in omnibus aliis translationibus rerum sicut potest Princeps rem transferre invito domino , ita etiam post translationem potest invito secundo , priori domino restituere , non obstante quacumque possessione , & usu rei : ita quod eandem potestatem habet ad rescindendum contractum , sicut ad constituendum : sed non potest Papa rescindere contractum matrimonii , saltem partibus invitatis , vel post matrimonii usum , juxta illud : *Quod Deus conjunxit , &c.* ergo . Et certè nulla ratio est , ut ex aliqua causa Ecclesia possit matrimonium constituere invitatis partibus , rescindere autem etiam ipsis poscentibus nullo casu possit . Tertiò : Si eodem tempore Petrus per verba de praesenti contraheret cum Maria , & Papa traderet in matrimonium Mariam Joanni : tunc vel nullum esset matrimonium : vel illa esset uxor duorum . Patet : Ibi sunt duas causæ sufficentes ad constituendum matrimonium : ergo vel utraque habet effectum : & sic illa erit uxor duorum : vel se mutuo impediunt , & tunc nullum esset matrimonium : & nunquam sciri posset , an aliquod esset verum matrimonium , vel non , quia dubitari posset an Papa vellit eam tradere alteri .

Et si dicas , quod in eo casu authoritas superioris major est , & per consequens illa esset uxor Joannis : contraria , & est quartum argumentum : Si hoc Papa potest : ergo & quilibet Episcopus in sua Dioecesi . Nescio enī quid Papa posset in tota Ecclesia , quod non possit Episcopus in suo Episcopatu , nisi forte in illis quæ de se spectant

tant ad universalem Ecclesiam , ut determinatio fidei : omnia enim alia quæ Papa potest , videntur Episcopi etiam posse in sua dioecesi , nisi quod in aliquibus potestas eorum contracta est jure , ut in dispensationibus votorum , & impedimentorum matrimonii . Quintò : Ecclesia nunquam uta est hac potestate , nec in lege naturæ , nec in lege scripta , nec in lege Evangelica , cùm tamen non sit dubitandum quin aliquando expediret uti hac potestate : ergo signum est non esse talem potestatem in Ecclesia . Sexto : Ecclesia cogit aliquem ad contrahendum matrimonium , ut post sponsalia ; nolentes autem non jungit tanquam conjuges : & tamen in omnibus aliis si quis nollet reddere debitum , cogitur ad reddendum debitum decretis & poenis : ergo si Ecclesia posset dare maritum puellæ , ipsa invita , deberet post sponsalia , etiam si nollet tradere eam in manus viri : quod tamen numquam tentavit facere .

Ad argumenta in contrarium patet , quid dicendum sit . Dicimus enim quod in omnibus aliis translationibus , & vinculis non impeditur finis propter quem inventæ & institutæ sunt . In proposito autem (ut ostensum est) omnino tolleretur finis matrimonii . Secundò dicimus , quod in aliis translationibus si forte post factum sequatur majus inconveniens , potest remedium adhiberi . Possunt enim revocari in priorem , aut meliorem statum , matrimonium autem semel rite perfectum dirimi , aut revocari non potest : & ideo non est tantum periculum , si fiant sine consensu eorum , ad quos spectant : & ideo etiam timor impedit matrimonium , & non alia . Tertiò etiam videtur potissima ratio , quia in omnibus aliis negotiis idem effectus sequitur , si aliqua translatio fiat auctoritate superioris , vel hominum voluntate , & pacto . In eosdem enim usus est dominus rei , qui eam sibi vendicat auctoritate legis , aut præscriptione , aut quovis alio legitimo titulo , ac si habuisset emptione , aut donatione domini , & idem est de pecunia , & omnibus aliis : matrimonium autem in eos usus Deus , & natura constituerunt ; qui nisi à voluntariis exigi nullo modo possunt . Nunquam enim

*Ad argum.
resp.*

enim quisquam invitus operam liberis dare poterit procreandis , aut procreatos educare , & instituere.

Quare omnino si maximè Princeps , aut Ecclesia posset viro uxorem , aut è contrariò mulieri maritum dare , omnino ea donatio inefficax esset , etiam in illos effectus , aut usus : quare prorsus vana esset hujusmodi potestas. Secus autem est de Deo , qui non solum corpora , sed animas , & corda habet in potestate , & suo nutu mortales in quæcumque officia voluerit , volentes , aut nolentes trahere potest: & non minorem potestatem habet ad jungendum invicem corpora vinculis conjugalibus , quæ animas mutua benevolentia , & amore. Quartò dicimus , quòd in tali necessitate , qua teneretur quis uxorem ducere , respùblica posset quidem hujusmodi compellere ; sed si omnino nollet , non posset invito uxorem dare : unde non excusantur filiæ Lot ideo quòd etiam credentes fortasse nullos alios superesse in genere humano , ingressæ sunt ad patrem , non solum quia incestæ , sed quia ad non suum virum accesserunt.

De secundo punto prime partis.

Ques. diff.

SED restat inquirere : Qualis * sit iste consensus matrimonii. Nec tamen est in animo omnia , quæ de consensu matrimoniali à Doctoribus disputantur , tractare ; (esset enim infinitum) sed solum unicum locum delegi , de quo Jurisconsulti , & Theologi ambigunt , & contendunt , & adhuc sub judice lis est : An scilicet contractus per verba de præsenti , & cum consensu interposita conditione de futuro , adveniente illa conditione , matrimonium teneat , non revocato priori consensu , ut , Accipio te in uxorem , si pater tuus consenserit , vel si pater tuus obierit. Et pono etiam , quòd contractus fiat cum intentione contrahendi matrimonium posita conditione. Et quidem illustres , & celeberrimi Doctores Pontificii Juris defendant assertoriam partem , prorsus affirmantes firmari eo casu

ma-

*Pro sententia
affirmativa.*

matrimonium adveniente conditione , nec opus esse novo consensu , aut contractu. Panorm. cap. *De illis* , de Condit. apposit. Hostiens. in Summa , quod etiam sentiunt Theologi non ignobiles , inter quos videtur esse Petrus Palud. author alioqui quantivis pretii , in 4. dist. 29. q. 2. conclus. 8.

Et contendunt argumentis hoc confirmare. Primum in omnibus aliis contractibus conditionatis , adveniente conditione , manet contractus absolutus , nullo novo consensu requisito , ut si contrahatur sic : Do tibi centum libras ferri , si navis mea salva venerit: Do domum , si nuptui dederis filiam : Vendo agrum , si pater obierit : conditione posita , tenet contractus: ergo etiam in matrimonio.

Secundò , si hoc negetur matrimonio , quod conceditur aliis pactis , hoc esse non potest , nisi ratione libertatis singularis , quæ in matrimoniois præ aliis exigitur ; sed hoc ipsum est contra libertatem , scilicet non posse contrahere cùm quis voluerit , & pro tempore quo voluerit , & sicut voluerit : ergo si quis nunc vult contrahere pro crastino die , & non pro hodierno , omnino videtur contra libertatem , quòd impediatur.

Præterea ille contractus non est sponsarium : ergo est matrimonialis. Consequentia est nota. Antecedens probatur : Quia si esset sponsarium , vel pro tempore quo fit , vel pro tempore conditionis. Non primum , quia quod impedit matrimonium , impedit sponsalia , scilicet defectus conditionis : nec secundum , quia contractus sub conditione , quando ponitur conditio , manet purus , id est , ac si esset sine conditione , ut sic : Contraho tecum , si habes facultatem patris tui : si conditio adeat , tantum valet : sicut , Contraho tecum absolute sine conditione : ergo pro tempore , quo ponitur conditio , jam contractus ille manet absolutus , & per consequens est matrimonium. Confirmatur , quòd non fiat sponsalia pro nunc : quia ex illo contractu non nascitur publicæ honestatis justitia , ut habetur cap. unico , *de Sponsalib. lib. 6.* ubi dicit quòd in sponsalibus conditionatis , non contrahitur publicæ honestatis justitia ,

Arg. 1.

Arg. 2.

Arg. 3.

tia, nisi purificatus fuerit contractus per conditionis eventum, & tamen ex sponsalibus nascitur publicæ honestatis justitia.

Arg. 4. Item contractus nihil efficit nisi ex intentione contrahentium, sed isti intendunt efficere matrimonium, & non sponsalia: ergo si non efficiunt matrimonium, nihil efficiut: cuius contrarium patet, quia obligatur talis illo contractu, posita conditione, ut dicitur in cap. supra citat. & cap. *Super eo*, de Condit. opposit.

Arg. 5. Præterea: Si talis contractus fieret tempore, quo ponitur conditio, esset verum matrimonium. Sed idem videtur operari ille contractus præteritus, si interim non est revocatus, sicut si nunc esset: ergo videtur quod faciat matrimonium.

Arg. 6. Sextò arguitur in cap. *De illis*, de Condit. appositi. dicitur quod si quis his verbis juraverit foeminam seducturum uxorem, si dederit pecuniam: si non dederit, non est reus perjurii, nisi consensus de præsenti intervenierit: aut copula carnalis fuerit subsequuta: ergo à contrario sensu, si sit consensus, erit reus perjurii. Sed in proposito, ut supponimus, est consensus de præsenti: ergo erit matrimonium.

Arg. 7. Item, si contraho tecum pro crastina die, adveniente crastina die, videtur quod sit matrimonium, non pro nunc, sed pro crastina die. Probatur: Sicut si dicat: Si crastina dies fuerit, vel si sol oriatur cras, duco te in uxorem, est matrimonium: ergo etiam cum alia conditione, si adveniat conditio, quæ suspendit contractum: videtur contractus purus, & per consequens matrimonium. Idem enim videtur pro crastina die, & pro tempore, quo dederis mihi centum aureos.

Arg. 8. Præterea: Si quis contraheret his verbis: Contraho tecum, si consentias, & contrahas mecum; ipsa respondentem: Contraho; est verum matrimonium, & tamen illa conditio est etiam de futuro: ergo à simili si dicat: Contraho tecum, si intra annum consenseris, posita conditione, erit verum matrimonium. Assumptum probatur. Nam in contractu matrimonii ita videtur contingere, quod alter prius dicat: Contraho-

tecum, & adveniente consensu alterius, perficitur matrimonium: unde semper videtur quod efficacia consensus dependeat à futuro.

In contrarium est communis sententia Theologorum, ex quorum autoritate, & doctrina pono canonem universalem: Si * ex aliquo pacto, aut stipulatione non statim ab initio oritur matrimonium, quicquid postea supervenerit, sive sit ætas, sive copula carnalis, sive dispensatio super impedimentum, sive conditio apposita contractui, numquam erit matrimonium, nisi de integro omnia ponantur, quæ necessaria sunt, & de essentia matrimonii.

Unde dico, quod ad legitimum matrimonium, & verum, sicut sufficit, ita exigitur mutuus consensus expressus, & purus in præsenti, hoc est, pro tempore pro quo contrahunt, & pro tempore pro quo matrimonium conficitur: & sic in dubio oblato solùm sunt sponsalia, etiam adveniente conditione. Probatur primò: Matrimonium est Sacramentum novæ legis, quod non videtur dependere de futuro, & ratihabitatio non efficit Sacramentum: ergo. Præterea (ut habetur in cap. *Super eo*, de Condit. apposit.) Tali superveniente conditione non est matrimonium, quia tunc si matrimonium jam esset ratum, & integrum, non esset cogenitus ad contrahendum, sed ad cohabitandum, vel consummandum matrimonium; sed cogitur contraherea ergo talis contractus non habetur pro matrimonio. Præterea: Mattrimonium conficitur ex consensu; sed ille consensus non fuit sufficiens: ergo nec est sufficiens posita conditione. Probatur minor: Si talis ante adventum conditionis revocet consensum, jam non est matrimonium, ut etiam authores contrariæ sententiaæ tenent: ergo nec nunc etiam, si non dissentiant. Probatur ista consequentia: Quia dissensus non tolit, nec irritat virtutem contractus: ergo si contractus habeat vim conficiendi matrimonium, non obstante dissensu, efficit matrimonium. Quod verò dissensus non irritet illum contractum, patet:

Quia non obstante quocumque dissensu, compelle-
tur
Pp

*Resp. ad
questionem.*

tur ad contrahendum, ut patet ex illo cap. *Super eo*, alias contractus conditionalis esset nullius roboris, si per solam voluntatem alterius contrahentium rescinderetur.

Præterea: Si tentaret contrahere cum alia ante adventum conditionis, teneret matrimonium: ergo etiam adveniente conditione, non tenet matrimonium cum prima. Probatur consequentia: Quia sine dubio si quis habet potestatem contrahendi cum alia, habet potestatem non contrahendi cum ista.

*adsp. ad Arg.
Re 1. § 2.*

Ad argumenta autem in contrarium dico ad primum, quod certè ex natura contractus non habetur, quod adveniente conditione, sit translatio rei, cùm primus contractus solum videatur promissivus, sed hoc disponitur legibus, quod qui promisit, velit nolit stet promissis, quod (ut supra dictum est) in matrimonio leges disponere non possunt. Vel potest dici absolutè, quod in aliis negotiis tenet contractus adveniente conditione, non autem in matrimonio propter summam illam libertatem, quam Deus voluit esse in matrimonio, ut scilicet quicunque nondum habet uxorem, sit in ejus libertate, & potestate, vel accipere, vel non accipere, quare cùm etiam secundum adversarios talis ante adventum conditionis non haberet uxorem, in ejus potestate est ducere, aut non ducere: & per hoc patet solutio ad secundum.

Ad tertium dico, quod tale pactum est sponsalium pro nunc, & pro tempore etiam conditionis.

Ad quartum dico, quod quantumcumque habeat intentionem non sponsaliorum, sed matrimonii, tamen in favorem matrimonii hoc valet, & intelligitur illa clausula, Si non valet ut ago, valeat ut valere potest.

Ad septimum, aliis omisiis, dico, quod si quis contrahat in tempus incertum, non est matrimonium, sed sponsalia, nisi fortè sit in tempus necessarium, ut in crastinum.

Sed quid si superveniente conditione perseverat consensus contrahentium, an sit matrimonium?

Et videtur quod sic, quia si à principio fuisset posita

Dub. incident.

*Arg. 1. pro
parte affirm.*

z. Arg.

ta conditio, fuisset matrimonium: ergo si nunc consensus utriusque adest cum conditione, videtur quod idem operetur. Et confirmatur: Quia (ut dictum est) consensus de præsenti sufficit ad substantiam matrimonii: ergo si nunc adest consensus, erit matrimonium verum.

Sed his non obstantibus, dico, quod etiam si consensus, qui ab initio fuit in utroque, perseveret, non est matrimonium. Et probatur: Ab initio non fuit matrimonium: ergo oportet quod de integro ponantur omnia sufficientia: sed ille consensus, qui fuit à principio, non fuit sufficiens ad matrimonium, cùm non esset purus, sed verè conditionatus: ergo nec nunc sufficit. Item consensus non sufficit nisi exprimatur: sed consensus ille non exprimitur per adventum conditionis: ergo non efficit matrimonium. Item ille consensus (ut habetur in illo cap. *Super eo*) habetur non pro consensu de præsenti, sed de futuro: ergo non sufficit ad matrimonium. Præterea: Per id quod non est in potestate alicujus, non videtur posse confici matrimonium, sed conditio illa non est in potestate contrahentis: ergo non potest facere matrimonium.

Respondetur modo ad argumenta in contrarium. Ad primum nego consequentiam. Ad secundum dico, quod si nunc sit consensus, & nunc ponitur conditio, revera esse matrimonium, saltem si exprimatur consensus, sed si solum manet consensus, quia approbo quidem primum pactum, & placet mihi, sed nihil de novo volo facere, non est matrimonium. Ex dictis patet quid dicendum ad casus contingentes, cùm quis minor aetate contraxit per verba de præsenti, & cum consensu etiam de præsenti, & cum intentione contrahendi etiam matrimonium: an cùm pervenerit ad aetatem legitimam, & prius non revocaverit consensum, imò placet ei semper primus contractus, an teneat matrimonium. Item si quis contraxerit cum consanguinea, ea conditione, si Papa dispensaverit, & dispensat, etiamsi habeat acceptam & gratam dispensationem:

*Resp. ad da-
biuum hoc.*

*Ad arg. resp.
1. § 2.*

nem. Ad omnia hæc & similia respondeatur, nullum tale esse matrimonium.

Sed restat scrupulus non contemnendus: Quid * si deceptus quis contrahat, an teneat matrimonium, an si eo casu, vel simili credens judicio, & sententiæ Jurisconsultorum, credere se verè contraxisse, & hoc errore seductus affectu maritali contraheret, & conveniret cum hujusmodi muliere sibi desponsata, quām aliàs non esset ducturus: an matrimonium esset validum. Disputari certè in utramque partem probabiliter posset.

Nam primò videtur matrimonium tenere, non enim jura, vel Doctores alium errorem tradunt impedire matrimonium, quām errorem personæ: sed in casu positivo non intervenit error personæ, sed juris: ergo sibi imputetur si crediderit in hoc viris minus laudientibus: quemadmodum si crediderit esse virginem, quæ passa est virum, vel ditem, quæ pauper erat.

Et contrario tamen adduci potest, nam hic non videtur velle aliquid de integro, hoc est, quidquam agere novi, sed ratum habere, quod putat jam actum esse. Si ergo revera matrimonium ante nullum fuerat, nec nunc quidem erit sanè: quod tamen in alio loco prolixius dicendum reservo.

Sed in præsentia mihi potius placet, ut dicamus tale matrimonium nullum esse, non solum propter argumentum jam factum, quòd tamen non infirmum est: sed quia in universum error circa ea quæ sunt de essentia contractus vitiat contractum: talis autem videtur in casu contingisse, cùm iste credit se jam non esse sui juris, sed actam rem agere, & verè esse matrimonium, atque ideo merito rescinditur contractus tanquam ex errore procedens. Facit ad hoc quod Doctores notant in cap. 1. pe. regul. lib. 6. quòd si aliquis ante annos pubertatis facit votum Religionis, non obligatur, etiam si major factus, ratificaverit ex errore: quia scilicet credebat votum tenere. Puto ergo omnino, quòd non est matrimonium, quia ille habet erro-

rem

Dubium alterum incidentem.

Arg. pro parte affirmativa.

Arg. pro parte negativa.

Resp. ad dubium.

rem circa essentialia, & fundamenta matrimonii, scilicet circa consensum, qui de substantia est matrimonii, & nihil est tam contrarium consensui, quām error, l. Si per errorem, ff. *De jurisdictione omnium iudicium.*

SECUNDÆ PARTIS RELECTIONIS

DE MATRIMONIO.

SUMMA.

1. *An sicut Ecclesia aliquas personas sua autoritate reddit illegitimas ad contrahendum, sic Princeps secularis.*
2. *Authoris sententia de dubio, an Princeps secularis possit ponere impedimentum matrimonio.*
3. *An gradus omnes, qui Levit. 18. & 20. prohibentur, sint jure naturali prohibiti.*
4. *Ex hoc quod personæ aliquæ jure divino prohibeantur contrahere, non sufficienter probatur, si contrahant, matrimonium esse nullum, & irritum.*
5. *Ex hoc etiam quod personæ aliquæ in Levit. prohibentur contrahere, non ducitur firmum argumentum ad probandum, eas tempore legis Evangelicæ jure divino prohiberi.*
6. *Quæ personæ sint prohibite à matrimonio jure divino, quòd terminari non possit nisi ratione naturali, hoc est ex morali philosophia, & propositionibus cognitis ex lumine naturali.*
7. *Gradus in Levitico prohibiti, quod non omnes jure naturali sint prohibiti, ostenditur.*
8. *Ducere uxorem fratri defuncti, quod non fit prohibitum lege natura.*
9. *Ducere relictam fratri sine liberis defuncti, ut in causa Regum Anglorum contingit, quod nunquam fuit prohibitum jure divino legis veteris.*

10. Fra

10. *Frater, quod secluso jure humano, sive quacumque Papae dispensatione posset accipere uxorem fratris, si ve cum liberis, sive sine liberis defuncti.*

Quæst.

IN Secunda parte tractandum est de impedimentis matrimonii, & primum dubium est: An * sicut Ecclesia aliquas personas sua authoritate reddit illegitimas ad contrahendum, etiam Princeps posset hoc facere. Utrum scilicet Princeps secularis possit ponere impedimentum matrimonio, hoc est, an personæ legitimæ ad matrimonium possint lege civili illegitimæ reddi, ita ut si contrahant, factum non teneat.

Pro parte affirmativa.

Arg. i.

Et videtur quod sic, sicut enim suprà dictum est: sicut in naturalibus, ita in moralibus, & in civilibus, ratio rei sumenda est ex fine. Potes^ttas autem regia vel civilis constituta est propter bonum Reipublicæ quicumque ille sit, sive pacificus convictus, sive etiam simpliciter omne bonum quatenus humanum est: ergo quidquid vel necessarium est, vel conductit ad tales finem, omnino videtur cadere sub potestate regia, sive civili. Sed bona pars communis, sive civilis boni constat ex matrimonio: ergo potest princeps leges condere, ubi matrimonia quoquomodo obstantia, quoquomodo Republica, vitet & irritet. Item videtur, quod finis matrimonii ordinetur ad finem legislatoris, scilicet in bonum communem: ergo, &c.

Arg. ii.

Secundò arguitur: Omnes rationes, quæ à Doctoribus ponuntur, ut Ecclesia aliquos gradus consanguinitatis vel affinitatis arceat à matrimonio, procedunt in lumine naturali, & intra prudentiam politicam: ergo cum prudentia politica sit regula Principum & gubernatorum rerum publicarum (ut Aristot. ponit in Ethicis) sequitur quod hoc spectabit ad humanam, & civilem potestatem. Antecedens patet: Nam altera ratio solet assignari periculi cognitorum in eadem domo habitantium ne scilicet si licentia matrimonii permitteretur inter se conjugio jungendi, daretur occasio incestus, & stupri. Altera est, ut amicizie propagentur, neque necessitudines intra unos eosdemque lares, & parietes coer-

coerceantur, sed utraque res spectat certè ad civiles leges, quæ prohibere habent supra, sicut & adulteria, & etiam in Republica, amicitias inter cives conflare, & propagare: ergo tota res non videtur excedere civilem potestatem.

3. Arg.

Tertiò: Matrimonium vel est contractus civilis, vel fundatur in contractu civili: sed Princeps habet potestatem super omnes tales contractus: ergo potest leges facere de matrimonio contrahendis. Et confirmatur: Quia multæ leges latæ sunt, ubi aliqua matrimonia prohibentur, ut patet, ff. *De ritu nuptiarum*, l. *Sororis*, §. *Si quis*, & l. *Semper*, §. *Si senatorium*, & l. *Palam*, §. *Senatus*, & l. *Quin etiam*, & l. *Non est*, & l. *Finali*, dicitur quod quoddam est crimen incestus contra jus gentium, quoddam solum contra jus civile, & idem, l. *Si adulterium cum incestu*, §. i. ff. *Ad l. Julianam de adulteriis*.

Nec valet dicere, quod matrimonium est sacramentum, & ideo eximitur à quacumque potestate, non spirituali: primò, quia redibit difficultas de matrimonio antequam esset sacramentum propriæ, sed solum in officium. Secundò, quia non obstat, quod sit sacramentum, quin privati homines leges, & conditiones apponant matrimonio, sine quibus non est sacramentum. Et rursus: Papa non habet potestatem super matrimonium, nisi solum in quantum est contractus quidam: ergo per hoc quod est sacramentum, non excluditur à potestate seculari, sicut si emptio esset sacramentum.

Nec rursus valet dici, quod matrimonium est contractus in foro conscientiae: & apud Deum, quod Princeps non habet potestatem in foro conscientiae, sed solum in foro contentioso. Primo: quia etiam alii contractus civiles sunt contractus in foro conscientiae, ut emptio, donatio, & alii similes contractus. Et iterum falsum omnino, & erroneum est dicere, quod Principes non habent potestatem in foro conscientiae, cum potestas civilis sit etiam à Deo. æquè ac spiritualis, dicente Paul. (1) *Omnis potestas à domino Deo est. Et Qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit.* Ergo nec ex hac

(1)
Ad Rom. 13.

par-

parte potestas civilis à matrimonio arctetur.

Nec iterum sufficit dicere, quod matrimonium est pactum naturale: hoc est, quod est de lege naturali, alia verò pacta sunt civilia, id est ex ordinatione legum civilium, & ideo non subjicitur legibus civilibus, hoc inquam, non sufficit: nam etiam alia pacta, ut donationes, promissiones, & reliquæ stipulationes tenent, & sunt vera pacta, exclusis legibus civilibus.

Nec demum diluit quæstionem dicere, quod ad leges civiles spectet solum præmiare bona, & punire delicta, ut adulterium, furtum, homicidium, non autem aliquid, quod natura sua bonum est, aut licitum prohibere. Exempli gratia: Consobrinam in uxorem duce-re, non spectat ad legem civilem hoc prohibere, sed si natura hoc illicitum sit sororem ducere, spectaret ad legem hoc punire: non inquam hoc sufficienter satisfacit huic negotio: falsum enim est leges civiles non posse aliquid natura licitum vitare. Ut enim Arist. (1) docet, leges feruntur de his, quæ prius quam sanciantur, nihil interest, sic, an aliter fiant, postea verò refert, & sine dubio potest lex non solum mala punire, sed etiam aliquid constituere in genere vitii aut virtutis: potest si quidem lex prohibere sumptus alioqui licitos, ludos alias innoxios, & multa hujus generis, quæ in Republica esse possunt, alioqui potestas civilis esset deficiens, & Respublica non sibi sufficiens, si non posset leges condere suo statui convenientes, & de rebus nulla alia lege constitutis.

In contrarium est: Quia idem non videtur spectare ad diversos Principatus, & legislatores. Eset enim turbatio, & confusio rerum, si de eadem re diversa insolidum constituerentur in ordine ad eosdem subditos, quod tamen in proposito contingere, si Princeps secularis, & Pontifex potestatem haberent de matrimonio constituendo: posset enim aliquid contrarium ab uno constitui legibus alterius, atque adeò populus incertus teneri, cui maximè parendum esset. Item aliqui gradus prohibentur lege civili, qui tamen non prohibentur lege canonica, inter quos matrimonia recipiuntur ab

(1)
Lib. 5. Eth.

*Arg. pro parte
contraria.*

ab Ecclesia: ergo. Item matrimonium est causa spiritua lis: sed potestas civilis non agit causas spirituales: ergo, &c.

Ad hanc quæstionem respondeo * primū, quod non est dubium quin Princeps secularis ex genere, & natura suæ potestatis vim habeat, & jurisdictionem super matrimonium, etiam ad prohibendum connubia inter cognatos, aut affines, & posset leges ferre, & impedimenta ponere similia, sicut Ecclesia. Nec video cur Moyses legislator easdem leges propria authoritate contra matrimonium ferre non potuerit quas authoritate divina tullit, & supponamus ejus potestatem nullo modo fuisse spiritualem, sed fuisse Principem populi Israel. Nec scio si lege naturali prohibitum non esset matrem habere uxorem, cur Princeps hujusmodi legem ferre non posset, irritans omnino si quid secus factum fuiisset. Imò puto ante legem Christi nullam fuisse potestatem, nec jurisdictionem spiritualem, qualis est in Ecclesia: & tamen nescio cur Principes non possent leges facere de matrimoniis contrahendis. Confirmatur: In lege naturali videntur fuisse leges de matrimoniis contrahendis, ut de fuscitando semine fraterno: imò multa inconvenientia posita in Levitico sunt de jure naturali, ubi nulla erat potestas spirituaiis.

Secundo dico: Hoc non obstante, Ecclesia potest prohibere potestatem civilem ab hac jurisdictione: hoc est, Princeps temporalis arceri potest, & impediri per potestatem spiritualem, puta per Summum Pontificem, ab hac jurisdictione. Probatur: Quia, ut in praesentiarum pro certo haberi volo, temporalis Respublica est quodammodo subjecta spirituali, & consequenter etiam potestas temporalis est subjecta potestati spirituali. Ut enim Arist. lib. I. ait, si finis unius artis, aut facultatis inferior sit, & ordinatus in finem alterius facultatis, etiam ars subjecta erit arti, & artifex artifici: ut fabrilis, & nautica subjecta est militari facultati, ut etiam faber Imperatori. Cùm ergo humana pax, & civilis honestas, & convictus ordinetur in spirituralem felicitatem, & perfectum bonum hominis, inquantum homo est: consequens est,

Qq

Resp. ad queſtioneſ.

est, ut civilis facultas, & potestas certo modo sit dependens, & sujeta spirituali potestati. Ergo non solum in pactis connubiorum, sed etiam in aliis pactis, & civilibus conditionibus, non est dubium quin spectet ad spiritualem potestatem, moderari facultatem, & potestatem secularem in his quæ conjuncta sunt cum rebus spiritualibus, & terminos præscribere, & limites, quatenus, & quoisque civilis potestas in hujusmodi progredi possit.

Nec tamen volo dicere, quòd temporalis potestas sit in omnibus, aut etiam ordinariè subjecta spirituali potestati. Imò nihilominus puto quām Principes seculares esse Vicarios Christi aut Pontificum, sed habere iudicariam potestatem à Deo æquè atque ipsi Summi Pontifices habent, quam nisi in casu spiritualis potestas impedire non potest.

Verū dico ex justis causis posse Ecclesiam potestati temporali tollere cognitionem, aut jurisdictionem aliquorum, de quibus alioqui jure suo discernere, & statuere posset, quia scilicet ex natura sua spectant ad potestatem civilem, puta quia non satis commodè, & convenienter ad finem spiritualem per solam potestatem civilem administrari possent. Exemplum est in proposito. Nam cùm pactum matrimonii pendeat ex jure divino, & quid ad matrimonium exigatur, & inter quas personas transigi matrimonium possit, inter quas non possit, & pleraque ad hujusmodi contractum spectantia, solo divino jure terminari, & intelligi possent: non possent leges congruè de matrimonio fieri ab eo, qui jus divinum non habet cognoscere, cuiusmodi est Princeps secularis. Nec enim humana solum eruditio ne satis cognosci possunt multa, quæ circa connubia occurunt, inter quæ hoc est unum, quæ personæ ad matrimonium legitimæ sint. Quare justis de causis totum negotium de matrimoniis paciscendis, & jungendis potestati spirituali servatum est, etiam si matrimonium non effet sacramentum. Sicut etiam puto Episcopum in sua Diœcesi posse etiam matrimonio impedimenta ponere, & omnia quæ Papa potest, nisi ea causa Pon-

ti-

tifici reservata effet: sicut alia multa.

S.Thom. 4. dist. 25. q.2. art.2. dicit: Matrimonium quantum ad utilitatem, quæ matrimonium consequitur, sicut est amicitia, & mutuum obsequium habet institutio nem à lege civili. Et dist. 34. q. 1. art. 1. ad 4. Personæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo quòd sunt contra legem, qua matrimonium constituitur. Matrimonium autem in quantum est officium naturæ necessarium, statuitur lege naturæ: in quantum est sacramentum, statuitur jure divino: in quantum est officium communictatis, statuitur lege civili, & ideo ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona fieri, illegitima ad matrimonium. Tamen dist. 40. art. 4. ad 2. dicit, quòd matrimonium est tantum sacramentum, sed est etiam in officium: & ideo magis subjacet ordinatio ni ministrorum Ecclesiæ, quām baptismus, qui est sacramentum tantum, quia sicut contractus, & officia humana determinantur legibus humanis, ita contractus, & officia spiritualia legibus ecclesiasticis. Palud. 4. dist. 26. q. 3. art. 3. conclus. 2. tenet, quòd quæcumque ordinatio legis humanæ non habet effectum non solum si est contra jus divinum, & canonicum, imò etiam si non sit jure canonico approbata, quia causa matrimonii est spiritualis, & Ecclesiastica: laicus autem in rebus Ecclesiasticis ordinandis non est tributa facultas aliqua, à quibus si quid in talibus constitutum fuerit, non est alius cuius firmatatis, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. *Extr. de constitutionibus, cap. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ.* Hæc Palud. & S.Thom. in 4. d. 42. art. 2. ad 4. expressè dicit, quòd prohibito legis humanæ non sufficeret ad impedimentum matrimonii, nisi intervenerit authoritas Ecclesiæ, quæ idem etiam interdicat.

*AN GRADUS PROHIBITI
in Levitico sint contra Jus Divinum,
Et omnes de Jure Canonico
illegitimi.*

*Causa matr-
monii Regum
Angliae.*

Secunda pars quæstionis est: An omnes gradus prohibiti in Levitico sint contra jus divinum, & omnes jure divino illegitimi. In qua parte descendendum est in causam, & argumentum principum Anglorum, cuius causa hæc summa est: Catherina incolytissima foemina, filia Regum Hispaniæ, nupsit primogenito Henrici Anglorum Regis, quo sine liberis defuncto, iterum nupsit Henrico nunc Anglorum Regi Serenissimo, qui post multos annos cupiens eo matrimonio liberari, causatur illud conjugium esse prohibitum jure divino, & naturali: atque adeò nec Summum Pontificem potuisse dispensare, ut uxor mortui fratris sibi nuberet atque matrimonium irritum esse, & fuisse.

Istius occasione quæritur: Utrum * omnes gradus, qui Levit. 18. & 20. prohibentur, sint prohibiti jure naturali. Pro cuius solutione pono tale fundamentum. Ex hoc quod aliqui gradus sunt prohibiti jure divino ad contrahendum non sufficierter probatur, quod si tale matrimonium aliquis tentet facere, non teneat. Probatur manifestè: Quia non sufficit, ut matrimonium sit interdictum jure quocumque ad hoc, ut non teneat. Patet: Quia jure divino prohibita est stipulatio, & etiam collatio simoniaca, quæ tamen si fiant, dant verum jus super tale beneficium, quod spectat ad jus divinum. Et beneficiorum multitudo, quantum puto, est prohibita jure divino: qui autem plura beneficia habent, rerum dominium seu jus habent. Et de jure divino prohibitum est post sponsalia ducere secundam: & tamen si fiat, matrimonium tenet.

Ante omnia igitur præmitto, quod multum interest, pactum aliquod, aut factum esse prohibitum jure,

& esse irritum jure, aut nullum. Multa siquidem sunt jure tam humano, quam divino prohibita, quæ tamen facta tenent: exempla sunt ita manifesta, ut revocare in memoriam non sit opus. Manifestum enim est prodigalitatem esse prohibitam jure divino, & tamen donatione prodigalitatis tenet, & per illam verum jus acquiritur. Contractus simoniacus, sive etiam collatio simoniaca prohibita sunt jure divino: tamen quatenus ad jus divinum spectat, facta tenent, & ex tali collatione recipiens Ecclesiasticum beneficium, aut sacerdotium, verum titulum consequitur. Beneficiorum multitudo prohibita est jure divino, & tamen qui possidet, ut verum titulum habet, percipitque jure fructus beneficiorum.

Et ut proprius ad argumentum, quod tractamus, accedamus, post sponsalia cum una facta, matrimonium contrahere cum secunda prohibitum est lege divina, & naturali: tenet tamen matrimonium si contrahatur. Et in universum ubicumque lege Ecclesiastica est impedimentum impediens matrimonium contrahendum, non autem dirimens contractum: peccatur quidem contra legem matrimonialem, nihilominus matrimonium validum est, & ratum. Item post votum simplex, prohibitum est de jure divino matrimonium, factum tamen tenet.

Ex quo infero, quod * ex hoc, quod aliquæ personæ jure divino prohibentur contrahere, non sufficierter probatur, quod si contrahatur, matrimonium sit nullum, & irritum. Patet, quia (ut ostensum est) non sufficit pactum esse prohibitum, ut sit irritum, & nullum. Non ergo ad probandum, quod aliquid matrimonium sit irritum, satis est probare, quod personæ sint prohibitæ de jure divino. Et confirmatur: Nam sub eisdem verbis, quibus personæ conjunctæ consanguinitate, aut affinitate in lege prohibebantur, etiam prohibebantur aliæ personæ, inter quas tamen matrimonium constare poterat: ut Exod. 34. prohibebatur filiis Israel accipere uxores de filiabus Chanaan, & Levit. 21. prohibentur Sacerdotes accipere uxorem,

scor-

scortum, aut vile prostibulum: & tamen non puto si quis contra mandatum Domini hujusmodi uxorem duxisset, non futurum verum matrimonium, cum Deuter. 21. licentia permittatur filiis Israel accipiendi in uxorem mulierem ex captivis alienigenis sub certis ceremoniis, & solemnitate. S. Thom. autem dist. 39. dicit, quod intelligitur de aliis gentibus, vel cum solebat mulier talis converti ad ritus Judæorum. Et de Salomone legitur 3. Reg. 11. quod habebat uxores Moabitidas, & Ammonitidas, & Cethæas de gentibus super quibus dixit Dominus Israel: *Non ingredimini ad eas, nec de filiis illis ingredientur ad vestras.* Et tamen illæ erant veræ uxores, sic enim Scriptura appellat eas. Et Neemias ultimo legitur de filiis Israel, quod ducebant uxores Azotidas, Ammonitidas, & Mohabitudas. Item habetur 1. Esdr. 10. & lib. 3. cap. 8. & 9. Imò exp̄s̄e dicitur cap. 8. quod collocaverunt mulieres alienigenas sibi in matrimonium. Vide tamen S. Thom. 4. dist. 39. ubi videtur dicere, quod non fuit verum matrimonium, nec tamen videtur asseverandum omnes illas pro scortis, & concubinis habendas, & pro non legitimis uxoribus. Non ergo obstat præceptum Domini, quominus etiam ex vetitis mulieribus accipere uxorem quis possit.

Ex quibus omnino videtur, quod ex hoc, quod aliquæ personæ prohibentur à matrimonio in Levitico, non firmiter probatur, quod inter eas non possit esse verum matrimonium, etiam durante lege. Et ut exemplo rem apertiores faciamus, si in Levitico scriptum esset ne quæ votum continentiae vovisset, virum acciperet: an si talis contra mandatum Domini nupsisset, non fuisse verum matrimonium: profectò non est dicendum, cum revera nunc sit jure divino prohibitum, & tamen actenùs nemo negavit ejusmodi mulierem nubere posse. Nec jus divinum efficacius esse poterat in veteri testamento, quam in lege Evangelica est. Non ergo satis videtur esse, ut negemus inter alias personas matrimonium constitui posse, quod jure divino prohibitæ sunt, &c.

Se-

Secundò dico, quod * ex hoc, quod in Levitico aliquæ personæ sint prohibitæ contrahere, non est argumentum, quod illæ personæ sint prohibitæ tempore legis Evangelicæ jure divino. Probatur: Quia verus testamentum est abrogatum. Multaque sunt in veteri testamento præcepta divina, quæ tempore Evangelii evacuata sunt. Qualia sunt præcepta omnia cærimonialia, item & judicialia: quod fatis constat non solùm ex verbo Domini in Cruce: *Consummatum est:* sed etiam ex sententia & Concilio Apostolorum Actuum 15. ubi recitata hæresi Phariseorum dicentium, quod oportebat circuncidi eos, & servare legem Moysei, tandem ventum est in decretum illud: *Vixum est Spiritui Sancto, & nobis nihil ultra imponere vobis oneris, quam hac necessaria.* Et Paul. (1) *Lex in homine dominatur quanto tempore vivit: itaque vos fratres mortificati estis legi per Corpus Christi.*

Quod exponit per similitudinem mulieris, quæ sub viro est, quæ mortuo viro, soluta est à lege viri. Et ad Galat. 4. hoc item astruit per similitudinem pueri, qui est sub pædagogo usque ad definitum tempus à patre. Et rursus exponit per illud: *Abraham duos habuit filios, unum de ancilla, alterum de libera, & dictum est ei: Ejice ancillam, & filium ejus.* Et subdit: *Itaque non sumus filii ancillæ, sed liberæ.* Per ancillam videlicet intelligens vetus testamentum, per liberam novum testamentum. Et ad Hebr. 7. Reprobatio fit prioris mandati propter infirmitatem ejus, & inutilitatem. Et in cap. 8. inducit illud Jerem. 31. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentum novum, non secundum testamentum, quod feci patribus eorum.* Et subdit: *Dicendo autem novum, veteravit prius: quod autem antiquatur, & senescit, prope interitum est.* Ex hoc ergo, quod Levit. 18. cavetur, ubi arcentur personæ certæ, nullum trahitur argumentum.

Et si objiciatur: *Quod præcepta moralia veteris testamenti non cessaverunt. Cum ergo Apostolus non fas-*
ciat

(1)
Rom. 7.

ciat distinctionem inter præcepta , videtur ergo , quòd nec ista præcepta cœlaverint.

Ad hoc respondet, quòd argumentum omnino concludit , quòd omnia , quæ potuerunt cessare, cessa- verunt. Unde præcepta moralia nullum vigorem ha- bent ex lege. Itaque ex eo loco non majus argumen- tum trahitur ad probandum non licere nunc matri- monium inter gradus illic prohibitos , quām si quis velit probare ex eadem lege abstinentum esse à carni- bus suillis , vel certis diebus à fermentato. Nec so- lūm non adducitur ex eo capite sufficiens argumen- tum , sed etiam hæreticum est asserere , ideo quemquam prohiberi in lege Evangelica à matrimonio consanguineorum, quòd sit prohibitum in Levitico: cùm sit hæ- reticum dicere, quòd lex Mosayca currat simul cum Evangelica , ut in cap. *Majores*, de Baptismo , & ejus effectu habetur. Et oppositum fuit error Cherinthi, & Hebionis.

Tertiò dico , quod dubium hoc , * quæ scilicet per- sonæ prohibitæ sunt à matrimonio jure divino, termi- nari non potest , nisi ratione naturali : hoc est , ex mo- rali philosophia , & propositionibus cognitis ex lumi- ne naturali. Probatur: Nihil cognoscitur , nisi vel re- velatione , vel ratione naturali. Si ergo de hoc aut nihil , aut certè non adeò multum est de hac re in Scriptura traditum , ex quo trahi posuit argumentum, (in novo enim testamento tractata quæstio non inveni- tur : in veteri autem non satis pro præsenti tempore sufficit ad expediendum quæstionem , quid super hac re cautum sit) restat ut referendum sit in judicium na- turalis rationis. Et confirmatur: Quia receptissimum est apud omnes Theologos , & necessarium est ita te- nere ex omnibus præceptis veteris legis sola moralia integra & firma restituisse in nova lege. Cum autem eadem omnino sint moralia præcepta ex omnium sen- tentia , quæ naturalia sunt vel juris naturalis : eadem omnino quæstio est , an præceptum Levitici de gradi- bus matrimonii , nunc teneat , ac si queratur , an illud præ-

præceptum sit juris naturalis : quod autem sit aliquid de jure naturali , nisi naturali ratione cognosci non potest : quare omnino tota res humanis & naturali- bus rationibus transfigenda est. Et confirmatur: Quia lex Evangelica tum multis justissimis causis , tum vel ob hanc causam lex libertatis à Christo & ab Apostolis vocatur , quòd solo jure naturali , post Evangelium Christiani teneantur ex omnibus , quæ in lege veteri erant. Quare si jure naturali matrimonium aliquod damnatum non sit , omnino nihil est , propter quod tale matrimonium illegitimum inter Christianos sit. Puto enim nullum esse præter præcepta juris natura- lis præceptum negativum in Evangelio. Cum ergo præ- ceptum impediens matrimonium sit negativum , non est in nova lege, lex autem vetus autoritatem nullam facit: rationi ergo naturali stare debemus.

Nec eo tamen disputatio , aut examinatio erit in- firmior : ipsa enim ratio naturalis , non est humanum inventum , cùm naturale lumen ab ipso Deo nature conditore donatum sit. Illud enim est lumen vultus Domini , quod signatum est super nos (ut Propheta dicit) atque adeo etiam Paul. (1) quæ naturali ratione cognoscuntur , revelationem divinam vocat. Deus enim , inquit , illis revelavit. Quare non multo incertior erit diffinitio si ex naturalibus procedat , quam si ex sa- cris literis argumentaremur.

His præmissis , pono conclusionem : Non * om- nes gradus in Levitico prohibiti sunt jure naturali. Probatur: Nam , ut à principio admonebam , ra- tio , & necessitas in moralibus , & prorsus in omnibus agendis sumenda est ex fine , sed uterque finis ma- trimonii salvus prorsus & incolumis constabit , etiam si non omnes illæ personæ à matrimonio arceantur , & eliminentur : ergo quantum ex jure naturali pendet , non omnes illæ personæ sunt prohibitæ ad matrimo- nium inter se jungendum. Probatur minor exem- plo.

Prohibetur in lege , ne quis ducat amitam , aut ma- teria

(1)
Ad Rom. 14

Resp. ad que-
tionem pri-
cipalem.

terteram: certè non videtur quod officiat, aut obstet ad finem matrimonii, sive ad procreationem, aut educationem prolis, sive ad maritalia officia, & obsequia.

Et ut apertius intelligatur, secludamus totum, quod in Levitico proditum est, postquam ut dictum est, ex illo loco non potest trahi argumentum contra nostram conclusionem: nec plus obligat illud præceptum, quām si numquā latum esset, & agamus sola ratione: certè non invenietur probabilis ratio, quæ amitam à connubio nepotis arceat. Et confirmatur: Nunquam aliquis Philosoporum, qui tamen de connubiis multa scriperunt, putavit illicitum matrimonium inter hujusmodi necessitudines: non ergo videtur hoc esse prohibitum jure naturali: certè enim alicui venisset in mentem jus hoc, si naturale esset. Et confirmatur ulterius: Hujusmodi matrimonia ut ex historia cognoscere est, passim celebrantur inter gentes quæ legem non noverunt, sine quacunque reprehensione: & tamen, ut Apostolus ad Rom. dicit: *Gentes, quæ legem non noverunt, naturaliter quæ legis sunt faciunt: hoc est, quæ legi naturæ consentanea sunt: ergo omnino non videntur ea connubia lege naturali damnata.*

Probatio 2.

Secundò principaliter arguitur: Nam aliquæ personæ æqualiter conjunctæ sicut illæ, quæ prohibentur in lege, eadem lege contrahere permittuntur, & tamen stando in lege naturali, eadem ratio videtur de utrisque: ergo neque illæ, quæ prohibentur in lege, omnes sunt de jure naturali. Antecedens patet: Prohibetur in lege, ne eadem mulier nubat duobus fratribus, & tamen non prohibetur ne idem vir ducat duas sorores: cùm tamen prorsus videatur eadem ratio de utrisque, eadem enim est prorsus affinitas, & conjunctio: ergo si ducere duas sorores non est prohibitum lege naturæ, non videtur quare sit prohibitum è contrariò nubere duobus fratribus. Tertiò arguitur: *Ante legem scriptam inveniuntur aliqua matrimonia, etiam*

etiam inter sanctos confecta, quæ tamèn in lege prohibentur, ut cognoscere licebit Sacram Scripturam evolventi: ergo non omnia, quæ lege prohibentur, prohibentur lege naturæ. Consequentia probatur, quia ea quæ sunt naturali jure prohibita, non plus licebant ante legem, quām in lege, & post legem: ergo, &c.

Contra hanc conclusionem tamen arguitur primò: Aliquæ personæ prohibitæ in Levitico sunt de lege naturæ prohibitæ, & non videtur major ratio de aliquibus, quām de aliis: ergo omnes sunt prohibitæ lege naturali. Assumptum patet, de patre & matre cum filiis suis, quod esse contra leges naturæ, vel ex eo manifestum est, quod numquam fuit aliqua nationem barbara aut immanis, quæ non hujusmodi connubia horreret, immo etiam bruta, & feræ tales concubitus refugiunt, ut Aristot. lib. i. de Animalib. ponit. Item de uxore patris, de qua Apostol. (1) *Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris aliquis habeat.* Unde videtur quòd sit contra legem naturæ matrimonium inter privignum & novercam. Et confirmatur: Si omnia connubia licita sunt ubi finis matrimonii salvus esse possit, sequitur, nulla prorsus esse illegitima. Potest enim esse educatio, & procreatio prolis, & mutua officia & obsequia inter quascunque personas, alicui non steriles: ergo cùm omnia sint legitima matrimonia sic, nec sufficit quòd sint convenientia ad fines matrimonii.

Arg. 1. contra
hanc conclu-
sionem.

(1)
1. Ad Cor. 5.

Arg. 2.

Secundò, illud præceptum Levitici non est cæremionale, ut manifestum est: nec etiam videtur juditiale, cùm judicialia sint, quæ justitiam componunt inter homines, ad quod illud præceptum non videtur spectare: ergo videtur quod sit præceptum morale, & ex consequenti de jure naturali.

Arg. 3.

Tertiò arguitur sic: Illa quæ prohibentur in illo præcepto, erant illicita apud gentes etiam ante legem: ergo sunt de jure naturali. Consequentia est nota, cùm gentes alia lege non tenerentur. Antecedens probatur:

Rr 2

Nam

Nam post illud præceptum ubi prohibentur illæ personæ in eodem cap. subditur: *Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminata sunt gentes universæ, quas ego ejiciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra, cujus ego scelera visitabo, ut evomat habitatores suos.*

Ex quibus certè videtur, quod illa eadem quæ in loco illo prohibentur, essent illicita, & scelerata inter gentes, quæ certè non fuissent, nisi lege naturali prohibita essent. Et confirmatur: Quia eisdem verbis prohibentur omnes necessitudines, quæ arcentur, & interdicuntur à matrimonio in illo capitulo. Semper enim dicitur revelare turpitudinem, quod videtur quandam naturalem inhonestatem præ se ferre, & eodem nomine appellat scelera abominationes, & execrationes: ergo si aliqui gradus sunt contra jus naturale, & omnes itidem erunt.

*Ad argum.
resp.*

Ad hæc argumenta respondetur. Ad primum quidem, concessa majori, nego minorem: & dico sine dubio esse prohibitum jure naturali connubium inter filium & matrem, & inter filiam & patrem. Pro quo est considerandum, quod sicut virtutes sunt connexæ (ut Arist. tradit) & omne verum vero consonant, ita & præcepta Dei invicem consonant, nec ulla ex parte repugnant: alioqui sapientia divina non omnia suaviter disponeret, si quod uno loco præciperet, alibi prohiberet. Non enim solum præcepta non sunt sibi contraria, sed ita se mutuo juvant, ut difficile admodum sit alterum sine altero servari, est autem unum præceptum juris naturalis venerari parentes, & reverenti, ergo, &c. Item est præceptum, ut conjuges mutuo sibi inserviant, cùm ergo sit ille alter ex duobus matrimonii finibus, nullo modo matrimonium constare intet parentes & liberos potest. Quomodo enim mater filio, salva reverentia & pietate filii, servire poterit? Quomodo ex præceptis & nutu filii pendere? Aut quomodo filius sustinere poterit, ut matri imperet, & conjugalia obsequia exigat? Non ergo ullo pacto con-

ve-

venire potest, ut filius matrem uxorem habeat. Et confirmatur ex illo Pauli: (1) *Unusquisque uxorem suam sicut se ipsum diligat: uxor autem timeat virum suum.* Oportet ergo si mater nubat filio suo, ut filium timeat, quod exhorret naturalis lex. Et in eodem: *Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino: quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesie.* Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Oporteret itaque matrem in omnibus subjectam esse filio contra legem naturæ.

(1)
Ad Ephes. 5.

Quod si contendat quis hac ratione bene obstarī ne mater nubat filio, non autem impediri quin filia nubat patri: nec hoc quidem satis commodè fieri potest. Probatur: Nam esto, quod vir caput sit mulieris, tamen mulier socia est, non serva. Et notum est non posse inter officia, & munia conjugalia commodè servari pietatem, & reverentiam liberorum ad parentes. Uxor etiam certè jus habet exigendi debitum à viro, quod filiæ in patrem non satis convenire potest. Item Paulus: (1) *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi:* non est autem consentaneum ut pater tales à filia consensum expectare debeat. Et in eodem loco. Paul. *Qui cum uxore est, solitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & quæ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.* Nihil autem minus convenire videtur, quām ut pater solitus sit quomodo placeat filiæ, aut mater quomodo filio placeat, cum è contrario filii solicieti esse debeant, quomodo placeant parentibus: ergo. Et præterea, hoc videtur omnino tollere principalem finem matrimonii, scilicet procreationem, & educationem liberorum: nam ut plurimū ita evenit, ut cum filius adultus sit, & aptus matrimonio, mater jam sit effoeta, & annus, & minimè idonea viro, ut intelliget facile quis si rationem æstatum habeat. Atque adeò ex hujusmodi connubiis, aut nulla, aut certè rara proles possit procreari. Et rursus mater senescat neceſſe est, filio adhuc eodemque viro in juventutis flore constituto, quod præ-

(1)
x Ad Cor. 7.

terquamquòd esset continentiae grande offendiculum, cùm tamen matrimonium sit in remedium continentiae, omnino impediretur magna ex parte liberorum procreatio, non habente scilicet hujusmodi marito ex qua filios susciperet: quòd esset magnum Reipublicæ detrimentum, & generis humani jactura. Et quanquam non ita videatur grande inconveniens, si filia patri nuberet: tamen si ratio ætatum habeatur, æquè videtur magna ex parte procreationem liberorum impediri ex talibus conjugiis, & incontinentiae adolescentium foeminarum incendium grande parari.

Quare prorsus pro indubitate haberì debet, ejusmodi connubia naturali lege esse omnino prohibita, illegitima, & incesta. Quod etiam satis significatur ex verbis ipsius primi parentis Genes. 2. *Propter hanc relinquet homo patrem, & abdærebit uxori suæ*, ubi significavit aliam debere esse uxorem, & alium vitum, quàm patrem, & matrem. Et quamvis non ita certum sit, aut notum, eadem videtur ratio de uxore patris, sive de noverca, & privigno. Cùm enim ex conjugio fiant duo in carne una, eadem pietas, & reverentia videtur deberi uxori patris, quæ ipsi patri, quare nec illam decet in uxorem accipere: & eadem ratione liberorum generatio impediretur, sicut ex matrimonio cum matre. Quare hoc etiam matrimonium videtur lege naturali prohibitum.

*Resp. ad
queſt. de ma-
trim. Regum
Anglie.*

Descendendo ergo ad casum positum de matrimonio inter Regem, & Reginam Anglorum, quæritur utrum accipere relictam fratri defuncti uxorem sit prohibitum jure naturæ. Ad hoc sit prima conclusio principalis: *Ducere * uxorem fratris defuncti non est prohibitum lege naturæ.* Pro cuius probatione præmitto, quod aliqua se habent tripliciter ad jus naturale: quædam enim sunt de se inhonesta semper, quæ scilicet in nullo casu licet fieri possunt, ut perjurium, & adulterium: sicut è contrario quædam semper, & per se sunt honesta, & rationi consona, ut Deum colere, parentes venerari, & similia. Hoc jus naturale dicitur necessarium, sive im-

immutable. Alia sunt de se quidem inhonesta, & prohibita jure naturali, sed quandoque propter graves causas possunt licet fieri. Sicut è contrario sunt aliqua honesta quidem, & consona rationi, & principiis moralibus, seclusa etiam omni lege positiva, immò præcepta lege naturali: sed tamen non habent bonitatem immutablem, vel necessariam; sed secundum diversas temporis, loci, & personarum circumstantias, & conditiones, varietatem recipiunt, ut servare fidem, reddere debitum, non habere plures uxores, & similia. Alia sunt, quæ non sunt quidem prohibita jure naturali, sed inter minora bona computantur, quale fortasse est matrimonium respectu cælibatus, de quibus Paul. (1) *Omnia mibi licent, sed non omnia expedient.* Horum contraria naturali jure sunt approbata tanquam meliora quidem, sed non ut necessaria, absolute loquendo. Fortasse Cælibatus (sicut diximus) jure naturali præfertur matrimonio: non tamen alterum est in præcepto, alterum prohibitum. Rationes enim Paul. (2) quibus præfert cælibatum matrimonio, videntur procedere in jure naturali. Item paupertas melior est divitiis, neutrum tamen sub præcepto.

His suppositis dico, quòd ducere relictam fratribus defuncti non est de primo genere prohibitum jure naturali. Probatur: Nulla ratione naturali, quæ quidem necessaria videatur probari potest, illud esse tam in honestum, ut in nullo casu liceat fieri: ergo, &c. Confirmatur manifestè: Quia illud aliquando (ut omnes fatentur) licuit. Hoc patet Deuter. 25. ubi præcipitur, ut frater accipiat uxorem fratris sui sine liberis defuncti. Si enim esset malum ex primo genere, vel non posset Deus dispensare, secundum saniorem sententiam, sicut nec in perjurio, vel certè non ita passim, & sine grandi necessitate: solum ceremoniæ, & significationis gratia dispensaret. Et omnino absurdum est, & parum pium dicere, quod Deus legem condiderit contrariam legi naturali primævæ.

Secundò dico, quòd inter ea quæ prohibentur Levit.

(1)
1. Ad Cor. 6.

(2)
1. Ad Cor. 7.

vit. 18. præter primum gradum , scilicet inter ascen-
tes , & descendentes , fortasse omnia alia sunt prohibi-
ta jure naturali. Secundo modo , hoc est absolutè , &
non urgente aliqua gravi causa , & rationabili. Proba-
tur : Quia ex tali matrimonio semper sequitur aliquid ,
quod licet non tollat finem matrimonii , tamen ex par-
te officii vel obstat fini , vel est contra reverentiam na-
turalem debitam consanguineis , ut quòd nepos sit do-
minus , & caput amitæ aut materteræ , cui debetur
idem honor qui matri: & non videtur consentaneum
rationi naturali , ut amita serviat nepoti , & timeat ne-
potem : & simile posset dici de omnibus aliis gradi-
bus prohibitis in lege. Sed ista incommoditas , quæ con-
tingeret ex hujusmodi conjunctionibus , matrimoniali-
bus , omnino non est tanta , quin possit compensari ali-
quo magno bono , quod ex tali conjunctione consequi-
tur , aut gravi malo quod devitetur , ut ad constituendū pacem in Republica , ad tollendas similitates inter
illustres , ad supplendum insignem aliquam solitudinem ,
& raritatem hominum in orbe , aut provincia. In hoc
ergo genere reponi potest matrimonium viri cum uxore
fratris defuncti. Videtur enim quòd ex tali conjunc-
tione irrogatur injuria quædam priori viro. Semper enim
æstimatum fuit uxorem ingratam esse priori viro , quæ
secundò nupsit. Unde etiam Dido apud Maronem.

Ille meos primum , qui me sibi junxit , amores.

Abstulit , ille habeat secum , servetque sepulchros.

Et paulò prius.

Ante pudor quām te violam , aut tua jura resolvam.

Quasi inhonestè , & turpiter se acturam diceret , si
priori marito alterum superinduceret : turpius autem
id vederi potest , per hoc quòd frater sit hujus qualifi-
cumque injuriæ aut ingratitudinis author , aut particeps
uxorem fratris accipiens. Quare videtur sua natura il-
laudabile , & reprehensibile , non tamen ita quin ex cau-
sa aliqua compensari possit hoc quod de se parum ho-
nestum videtur.

Ter-

Tertio dico , quòd fortasse hoc ipsum matrimonium:
non in secundo genere , sed in tertio reponendum est.
hoc est , non inter ea , quæ natura sua mala sunt , licet
ex circumstantia bona esse possint , sed inter ea quæ mi-
nus bona sunt : hoc est , licet quidem solo jure natura-
li posito , uxorem fratris accipere liceat , sed non expedi-
at , hoc est , melius est abstinere ab hujusmodi ma-
trimoniis : quemadmodum , & quidam gradus ad Eccle-
sia interdicti sunt à matrimonio , ut inter consobrinos
vel in quarto gradu consanguinitatis , aut affinitatis. Non
enim appetat tatio malitiæ in tali conjunctione , licet of-
fendatur magis expedire , ut talia matrimonia interdi-
cantur.

9. Secunda conclusio principalis : Ducere * relictam fra-
tris sine liberis defuncti , ut in causa Regum Anglorum
contigit , nunquam fuit prohibitum jure divino veteris legis. Probatur : Si fuisset prohibitum hoc , maxi-
mè fuisset in illo præcepto Levit. 18. & 20. *Non re-
labis turpitudinem uxoris fratris tui:* Sed hoc non pro-
batur , quia aut intelligitur lex illa vivente fratre , qua-
liter intelligitur illud Joann. Baptistæ , ad Herode-
dem : *Non licet tibi habere uxorem fratris tui:* Et
hoc non obstat conclusioni : aut intelligitur de fratre de-
functo cum liberis , & nec hoc obstat : aut de fratre mor-
tuῳ sine liberis , & hoc modo probatur , quòd non pos-
sit intelligi. Nam Deuter. 25. lata est lex , ut si frater
sine prole decesserit , reliqtam fratris frater superstes
accipiat : ergo lex illa Levitica intelligi non potest de
fratre sine liberis defuncto.

Nam audiendum non est , aut quòd in lege essent
duo contraria præcepta , aut quòd id quod est in Deu-
teronomio , sit dispensatio ejus legis , quæ est in Levi-
tico. Non enim est satis intelligibile , ut eodem tempo-
re aliquid prohibeatur , & dispensetur in eo generali-
ter. Nam dispensatio nihil aliud est , quām relaxatio le-
gis : ac per consequens singulariter licebat fratri duce-
re uxorem fratris sine liberis defuncti. Non ergo erat
lex , talia matrimonia interdicens : nihil enim plus effi-
ciunt

Ss

ciunt illæ leges latæ in Levitico, & Deuter. quām si in eodem contextu sanciretur primū, ne quis uxorem fratri cum liberis defuncti duceret, & secundò, ut uxorem fratri sine liberis defuncti superstes frater ducere teneretur, aut certè possit. Iстis enim duobus capitibus cavetur omnino totum, atque idem quod in Levitico, aut Deuteronomio cautum est: atque adeò mihi non est dubium, nec cuiquam sanè sacras literas tractanti, & intelligenti, nunquam lege divina prohibitum esse, ne frater uxorem fratri sine liberis defuncti uxorem accipiat.

Ultima conclusio contra bonam partem Theologorum: Secluso * jure humano sine quacumque Papæ dispensatione frater posset accipere uxorem fratri sive cum liberis, sive sine liberis defuncti. Probatur primū. Hoc connubium spectat ad ea quæ sunt juris naturalis tertio modo, id est, quæ sunt quidem meliora, sed contraria non prohibentur jure naturæ, ergo non est prohibitum. Patet: Nam dato quòd melius esset non ducere quām ducere, nihilominus non esset illicitum ducere, & dato quòd esset de secundo genere juris naturalis, nihilominus posset ducere. Probatur primū, si subeffet causa rationabilis, ut declaratum est, quæ scilicet illud quod sua natura malum est, licitum in eo casu faceret: Imo (in quo est major difficultas) dico quòd etiam si nulla subeffet causa rationabilis matrimonium esset validum.

Probatur, quia ut in primo fundamento hujus questionis diximus non est idem matrimonium aliquod esse prohibitum, aut esse jure nullum, aut irritum. Unde dato quod esset illicitum jure naturali, non sequitur, quòd si contrahatur, non teneat. Sicut etiam, quod idem videtur, si successivè accipiat duas sorores, videretur æqualiter prohibitum jure naturali, & tamen non est dubitandum, quin secluso jure humano matrimonium teneret: sicut beatus Ambrosius ad Paternum dicit esse illicitum jure naturali, ut patruus accipiat neptem in uxorem, & tamen dubitari non potest, quin fe-

Epistola 66.

secluso humano jure si contraheret, matrimonium tenebat, cùm etiam in tempore veteris legis non esset prohibitum, nam Abraham habuit Saram secundum August. & Hieronym. neptem ex fratre. Et post legem scriptam Othoniel frater Chaleb duxit Axam filiam Chaleb. Josue. 15. & Jud. 1. Non ergo est dubitandum, quin etiam nunc si quis duceret, teneret matrimonium, ut dictum est, stando in jure naturæ.

Et ad hunc sensum intelligenda sunt sanctorum dicta, dicentium, quòd aliqui gradus sunt prohibiti jure naturali, qui tamen nunquam in lege prohibiti inventiuntur, ut inter consobrinos. Item etiam quandocumque dicunt, quòd sit contra legem naturæ, accipere uxorem fratri, intelligendum inquam sine dubio est, quòd est quidem illicitum jure naturæ: non ita tamen, quod si fiat, non teneat factum, sicut supra dictum est, quòd qui post votum continentiae acciperet uxorem, peccaret quidem contra legem naturæ: nullus tamen hæc tenus defendit, quin tale matrimonium teneat. Oportebit ergo rationem reddere quare, cùm æquè, vel certè plus sit contra legem naturæ, uxorem post votum continentiae accipere, quām relictam fratri defuncti: quare inquam, si in primo casu matrimonium tenet, non in isto etiam teneat. Confirmatur apertè, & manifestè ex cap. Finali, dè Divortiis. Ubi cùm esset consultus Innocentius tertius: Quid de Livoniensibus conversis ad fidem faciendum esset, qui prius secundum tenorem legis Moysi uxores fratrum sine liberis defunctorum duxerant.

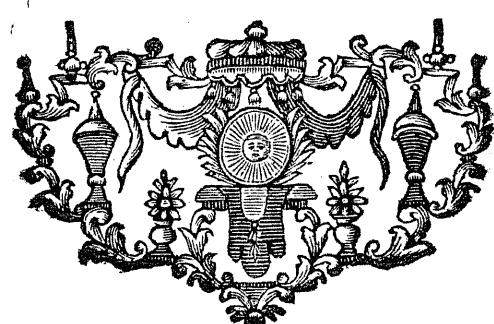
Respondet Pontifex, concedens illis, ut in contractis matrimoniis perseverent. Manifestum est autem quòd si talia matrimonia essent irrita jure naturali, non posset Pontifex illa concedere, aut approbare, maximè cùm lex Moysi, non solum apud Christianos, sed apud omnes mortales prorsùs jam nullius sit virtutis, & efficaciæ: Quare si nobis jure naturali interdicterentur talia matrimonia, non relevaret ab hoc interdicto vel lex, vel dispensatio Moysi. Unde apertè,

sine dubio concluditur tale matrimonium non esse iure naturali prohibitum: vel si est, non ita tamen, ut si attentatur, factum dirimatur aut non teneat.

Ex quo sequitur corollarium quod omnes infideles contrahentes in gradibus ab Ecclesia prohibitis, si non constet esse jure naturali prohibitum, vere contrahunt, & est ratum matrimonium. Itaque si quis inter infideles duceret reliquam fratris sive cum liberis, sive sine liberis defuncti, dubitandum non est, quin tale matrimonium esset validum, nec conversi ad fidem indigent Papæ dispensatione, imo neque quacumque autoritate possent separari, scilicet cum solo iure humano, quo infideles non tenentur, hujusmodi matrimonia sint interdicta.

**

FINIS PRIMI TOMI.

RE-

REVERENDI PATRIS FRATRIS
FRANCISCI A VICTORIA,

ORDINIS P R A E D I C A T O R U M,
Sacrae Theologiae in Salmanticensi Academia quondam Professoris primarii,

RELECTIO.

DE AUGMENTO CHARITATIS,
diminutione.

LOCUS RELEGENDUS EST EX EPISTOLA PAULI
ad Philipp. 1. *Oro ut charitas vestra magis
ac magis abundet, &c.*

S U M M A.

1. *Charitas, an augeatur per quemlibet charitatis actum?
Et quomodo, de hoc tres opiniones recitantur.*
2. *Actus intensior habitu, an augeat habitum secundum suam totam latitudinem, an solum secundum excessum quem habebat supra habitum.*
3. *Actus intensior non auget habitum per totam suam latitudinem, sed solum secundum excessum quem habebat supra habitum.*
4. *Actus quilibet meritorius, auget gratiam secundum totam suam latitudinem, & non solum secundum excessum supra habitum.*
5. *Charitas non augetur per totam latitudinem actus, sed solum secundum excessum actus supra habitum.*
6. *Charitas nunquam est aequalis gratiae, saltē in adulto.*

7. Glo-

7. Gloria respondet gratiae, & non charitati.
8. Opiniones secunda, & tertia de augmento charitatis, in quo differant à prima.
9. Agentia plura nunquam producunt majus lumen, vel calorem in primo puncto sphaerae sue, activitatis, quam produceret unum illorum, quod maximum est.
10. Lumen productum nunquam est majus, quam sit lumen in maximo luminoso.
11. Per quemlibet actum charitatis quantumvis remissum, meretur quis, & habebit majorem gloriam.
12. Per quemlibet actum charitatis quantumvis remissum, augetur gratia.
13. Si per actum remissum charitatis non augetur charitas statim, voluntarium videtur dicere, quod augetur in fine vite.
14. In augmentatione habitus, an habeatur respectus non ad intensiorem gradualem actus meritorii, sed ad quantitatem meriti.
15. Data opinione quod non augetur habitus per actum remissum, an plures actus remissi possint augere habitum, vel etiam unus actus continuatus possit equivalere in merito uni actui intenso. Et de triplici istius questionis opinione.
16. Meritum nullo modo proportionatur intensioni.
17. Meritum non solum non proportionatur intensioni, sed nec magna multitudo actuum remissorum equivallet uni actui intenso, vel perfecto.
18. An meritum duplicetur, si non sit magna continuatio, & perseverantia in actu.
19. Habitus sine dubio augetur, quandocumque pervenitur ad meritum aequale cum actu intenso, sive per multiplicationem, sive per continuationem.
20. Charitas an diminuatur dupliciter disputari potest. Uno modo an per peccatum veniale, alio modo an per mortale.
21. Charitas, vel gratia, an per peccatum veniale diminuatur.
22. Nullum peccatum veniale potest tollere gratiam.

RE-

RELEGENDUS LOCUS EST PAULI APOSTOLI PHILIPPENS. I.
Oro ut charitas vestra magis ac magis abundet, &c.
Relectio nostra habebit duas partes. In prima agemus de augmentatione charitatis. In secunda de diminutione ejus. De augmentatione non omnes quæstiones tractare statuimus: nec enim liceret in tam brevi tempore: sed unam elegimus, quæ inter Doctores celebrior est, & magis ad Theologum spectat; & ea est: An * per quemlibet actum charitatis augeatur charitas. Et quidem pro parte affirmativa arguitur, quia quilibet talis actus est meritorius gloriae, ergo & gratiae, & per consequens charitatis. Assumptum patet, quia actus quicumque bonus relatus in Deum ex charitate est bonus, & meritorius, ut latè tractat S. Thom. I. 2. Consequentia probatur, quia gloria correspondet gratiae & charitati: ergo si pro tali actu datur major gloria: ergo major gratia, & charitas.

Arg. pro parte affirmativa.

Pro parte autem negativa arguitur, quia in agentibus naturalibus agens remissum non agit effectum intensiorem: ergo neque actus charitatis remissus auget habitum charitatis intensum. Consequentia probatur, quia de spiritualibus, & supernaturalibus debemus judicare per proportionem ad naturalia, nisi oppositum constet testimonio scripturarum, juxta illud Apostoli ad Rom. I. *Invisibilia Dei à creatura mundi per ea, qua facta sunt intellecta conspicuntur.*

Arg. pro parte negativa.

De quæstione hac est triplex opinio. Prima tenet alterum extreum, quod, scilicet, quolibet actu charitatis quantumcumque remisso augetur charitas & gratia. Ista est communis opinio recentiorum, eorum scilicet qui nominales vocantur, ut est videre apud Gabriel. in I. dist. 17. q. 4. & in 3. dist. 23. q. 1. & in eiusdem locis apud alios Doctores.

Secunda opinio tenet duo: primum, quod pro quolibet actu charitatis quantumvis remisso datur major gloria: secundum, quod per actum remissum non augetur charitas, aut gratia. Ista opinio est Scoti in 4. & Ricard. in 2. dist. 16.

Tertia opinio tenet alterum extreum, quæ dicit, quod

quod per nullum actum augetur charitas, nisi sit intensior ipso habitu charitatis, & per consequens, quod pro tali actu non datur major gloria. Ista opinio vel est, vel attribuitur S. Thom. 1. 2. q. 52. art. 3. & 2. 2. q. 24. art. 6. & in 1. dist. 17. & videtur opinio Durandi 1. dist. 17. q. 8. licet fortasse potius sit cum secunda opinione recitata.

Ex his opinionibus, primo volo examinare quod est commune tribus ipsis opinionibus. Commune autem est ipsis, quod per actum intensiorem augetur habitus charitatis. Circa quod revocatur in dubium: An actus * intensior habitu augeat habitum secundum suam totam latitudinem, an solum secundum excessum, quem habebat supra habitum. Verbi gratia, si habitus est ut quatuor, & actus intensior ut octo, an habitus ille augebitur per octo gradus, an solum per quatuor.

Arg. 1. pro parte affirm. Et videtur, quod actus intensior augeat habitum secundum suam totam latitudinem, quia alias non servaretur debita proportio præriorum ad merita. Si enim Petrus habeat actum meritorium ut quatuor, & per consequens habitum charitatis, & gratiæ ut quatuor, & postea habeat secundum actum meritorium ut octo, si actus non augeat habitum per totam latitudinem, sed solum secundum excessum, sequitur quod habitus charitatis & gratiæ in Petro erit solum ut octo: & cum gloria correspondeat gratiæ, etiam erit ut octo, & tamen habebit meritum ut duodecim: ergo gloria est minor meritis. Et iterum si Petrus & Paulus primò habeant meritum ut quatuor; & per consequens gratiam ut quatuor, & postea Paulus habeat secundum actum meritorium ut octo: jam secundum hanc opinionem gratia Pauli erit solum ut octo, & Petri ut quatuor: ergo est proportio dupla: & similis proportio erit in gloria: & tamen meritum Pauli fuit triplum ad meritum Petri: ergo inter illos non servaretur similis proportio inter præmia, quæ fuit inter merita.

In contrarium autem arguitur: Quia in agentibus naturalibus agens intensum non auget effectum minus.

Ques. diff.

Arg. 1. pro parte affirm.

Arg. pro parte negativa.

norem secundum totam suam latitudinem, sed solum secundum excessum: ergo ita est in habitibus & in actibus. Antecedens declaratur, & probatur, quia si calefactivum ut octo applicaretur calido ut quatuor, non faceret calidum, ut duodecim, sed solum ut octo: ergo.

Et quia solutio quæstionis principalis, bona ex parte pendet ex hoc dubio, volo id diligentius examinare, & pono conclusionem talem. Actus * intensior non auget habitum secundum totam suam latitudinem, sed solum secundum excessum, quem habet supra habitum.

Ista conclusio probatur. Primò, de habitibus acquisitis, quia loquendo de habitibus, qui sunt in potentia naturali, puta intellectu, & appetitu sensitivo, videtur sequi, quod habitus quicunque intenditur, semper ad minus augeatur in duplo, quam prius erat. Quia cum potentia naturalis agat semper ex toto conatu, videtur quod semper actus elicitus a habitu, sit intensior habitu, & per consequens si auget habitum secundum totam suam latitudinem, semper augebit plusquam in duplo, immo videtur sequi, quod per quemlibet actum sequentem augetur habitus plusquam per omnes præcedentes. Patet gradatim discurrendo per actus. Si enim habitus prius sit ut quatuor, actus sequens ex toto conatu ad minus erit ut quinque, & tunc habitus esset ut novem, & sequens actus ad minus erit ut decem, & habitus ut novendecim, & sequens actus ut viginti, & habitus ut triginta novem, & sic consequenter. Hoc autem consequens non videtur profecto admittendum: ergo nec ista opinio.

Et confirmatur, quia omne agens potest agere conformiter ad formam, per quam agit, ut calidum ut quatuor potest producere calorem ut quatuor: & lucidum ut quatuor, lumen ut quatuor. Ergo potentia agens per habitum ut decem, ad minus potest producere actum ut decem: & sic potentia merè naturalis semper habebit actum ad minus æqualem habitui in-

Resp. ad quaestiones.

intensione, & per consequens semper augetur ad minus in duplo. Secundò confirmatur: Quia profectò nihil aliud videtur esse habitus ut decem, quām quod possit producere actum ut decem: ergo habitus existens in potentia naturali, semper producit actum ad minus &quām intensum.

Secundò principaliter probatur idem de habitu infuso, quia similiter sequitur, quòd si quis agit ex toto conatu, semper augebitur habitus infusus plusquam in duplo, imò per quemlibet actum sequentem plusquam per omnes præcedentes. Patet eodem modo, sicut priùs, quia si actus sequens habitum est ex toto conatu, videtur quòd sit intensior habitu, & per consequens si auget habitum secundūm totam suam latitudinem, semper auget habitum plusquam omnes præcedentes. Si enim omnes actus præcedentes fuerunt centum graduum, & habitus similiter, actus productus ex tali habitu, ex toto conatu erit intensior quām centum graduum, & sic augebit habitum plusquam omnes actus præcedentes. Ex quo iterūm sequitur, quòd talis actus erit majoris meriti, quām actus præcedentes, & quòd pro qualibet actu sequenti habebit quis majorem gloriam, quām pro omnibus præcedentibus. Quod omnino videtur absurdissimum. Neque enim est opinabile, quòd Joannes Baptista, aut etiam Beata Virgo per quemlibet actum, in ultimo vitæ suæ, plus mererentur, quām per omnes præcedentes.

Et certè hoc argumentum ita videtur urgere, ut non appareat facilis solutio. Sed tamen potest responderi uno ex tribus modis. Primò, potest dici ad argumentum, quòd homines communiter non agunt ex toto connatu, & per consequens actus non est intensior habitu, & sic ruit id quod inferebatur.

Sed profectò solutio nulla ex parte satisfacit, quia saltem aliquando virti perfecti videtur, quòd agant ex toto conatu: & satis magnum inconveniens videtur, quòd hoc possit contingere, etiā non semper continet: neque enim rationabiliter esset concedendum, quòd Petrus, aut Paulus, aut etiam Adam post tot annos non

mutu-

mutato objecto, neque aliis circumstantiis haberent unam dilectionem Dei, per quam plus mererentur, quām per omnes actus totius vitæ.

Et ideo secundò & apertius potest dici, quòd etiam si quis agat ex toto conatu, actus non perveniet ad totam latitudinem habitus, quando habitus est magnæ intensionis: utpotè si quis habeat charitatem ut centum, quantumcunque agat ex toto conatu, non habebit dilectionem ut centum, neque fortè ut quinquaginta.

Sed neque hoc videtur satis facere, quia non videatur intelligibile, quare habitus dicatur ut centum, nisi quia potest producere actum ut centum, cum habitus dicatur in ordine ad actum, neque est luminosum ut decem, quod non possit producere lumen ut decem, & cum quælibet alia forma possit producere effectum secundūm totam suam intensionem in subjecto capaci, ut de calore, luce, & frigore patet, erit merè voluntarium dicere, quòd hoc est singulare in habitibus, ut non solùm possint producere effectum æqualem sibi.

Item saltem quilibet talis actus, qui sequeretur ex tali habitu intensissimo, esset incredibilis intensio- nis. Cùm enim cæteris paribus, ex majori habitu producatur intensior actus, si quilibet actus auget habitum secundūm totam latitudinem, fiet brevi tempore habitus ita intensus, ut actus sequens non possit esse nisi intensissimus. Et maximè, quia quanto aliquis magis inclinatur ad aliquem actum, tanto majori conatu agit, & sic cùm actus augeat inclinationem regulariter, semper erit major conatus in actu sequenti, quām in præcedentibus: & sic dato, quòd actus sequens non adæquet omnes præcedentes, saltem æquivaleret mediati, aut tertiae, aut quartæ parti omnium actuum præcedentium ipsum, quod non est parvum inconveniens.

Et si addas, quòd charitas augetur non solùm per proprium actum, sed per omnem actum meritorium cuiuslibet virtutis, & quælibet etiam virtus invicem per actus aliarum virtutum: si actus auget habitum

Tt 2

per

per totam suam intensionem, vides quod progrediatur intensio cuiuslibet habitus. Imò videtur similis calculatio, qualis solet poni in acervatione illa vulgari de ludo latrunculario, aut de granis frumenti. Si quis enim prima die anni solverit unum granum frumenti, & secunda die duo, & tertia quatuor, & quarta octo, & sic consequenter, profectò ante finem anni, tam in immensum cresceret multitudo frumenti, ut totus ager Campanæ ferre tantum frumenti uno anno non posset, imò neque tota Hispania. Similis profectò ratio videtur sequi in proposito, si nuda potentia producat actum ut unum, & habitus sit ut unum, sequens videtur quod sit ut duo, & habitus ut tria secundum hanc opinionem, & sequens actus ut quatuor, & habitus ut septem, & sic semper qualibet die fiet duplo major totus habitus, & paucis annis neque cogitari quidem possit tanta intensio habitus.

Item ad minus vitare non possemos secundum hanc opinionem, quin saltem in eo, qui per longum tempus perseverat in gratia, essent habitus infusi intensi, certè plusquam ostendat experientia. Neque etiam experiuntur boni tantam in se intensionem habituum, quanta esset in illis, si ad istum modum augerentur. Item si actus essent ita intensi ratione habituum, sequerentur majores motus in appetitu sensitivo, qui naturaliter ex actu voluntatis movetur, quam experientia monstrat. Si enim poenitentia infusa esset ita intensa, sicut per hanc rationem oporteret esse, etiam de præteritis & præsentibus esset tristitia interior intensissima, & sequeretur intensissimus dolor in appetitu sensitivo, quod tamen raro sancti viri experiuntur.

Sed ad hoc argumentum de experientia respondeatur, & est tertia solutio, quod non habemus experientiam de intensione habituum infusorum, sicut nec de ipsis habitibus infusis.

Sed nec hæc solutio sufficit. Primo, quia saltem haberemus experientiam de intensione ipsorum actuum procedentium ab habitibus infusis, & cum exactibus virtutum infusarum (secundum opinionem

omnium

omnium aliorum à S. Thom.) producantur, & augeantur habitus acquisiti, saltem experientia perciperemus istam admirabilem intensionem habituum. Quibus omnibus si addas argumentum factum à principio de agente naturali, certè videbitur conclusio posita satis confirmata. Si enim calefactivum ut octo, superveniens calido ut quatuor, non auget nisi per quatuor gradus, nescio quis hoc privilegium dedit actui ut octo, ut auget habitum ut quatuor per octo gradus.

Sed restat modò solvere argumentum factum à principio contra conclusionem, quia videbitur quod ex illa conclusione non servetur proportio præmii ad meritum, nec meritorum inter se ad præmia. Pro cuius solutione præsuppono duo. Primum est, quod gratia distinguitur à charitate. Hoc suppositum in præsentia non probo, quia mihi satis est respondere ad argumentum secundum principia S. Thom. Et qui hoc suppositum negant, habent querere aliam solutionem. Secundum quod suppono, est, quod gratia non oportet ut sit æqualis charitati. Hoc ostendam necessariò esse dicendum. Et videtur probari in Christo, in quo secundum opinionem communem fuit infinita gratia, & tandem non fuit infinita charitas. Quod probatur, quia eadem ratione fuissent aliæ omnes virtutes infinitæ: & sic essent actus ejus infiniti, & infinita tristitia, & ex consequenti non posset naturaliter vivere: quia ex infinita tristitia in voluntate, sequitur naturaliter tantus motus in appetitu sensitivo, quod non posset naturaliter cum illo vivere.

His suppositis ad argumentum respondeo per quatuor conclusiones. Prima, * quilibet actus meritorius auget gratiam secundum totam suam latitudinem, & non solum secundum excessum supra habitum. Patet hoc clarè, quia pro tali actu debetur gloria secundum totam latitudinem actus, & gloria correspondet gratiæ, ut in præsentia suppono: ergo augetur gratia secundum totam latitudinem actus, ut si est gratia ut quatuor, & actus meritorius ut octo, dico quod gratia fiet duodecim graduum. Et confirmatur, quia iste est

*Resp. ad Arg.
pro parte af-
firmativa.*

est gratiæ ut octo, quâm prius erat: ergo gratia est aucta ut octo. Secunda: Charitas * non augetur per totam latitudinem actus, sed solum secundum excessum actus supra habitum. Hoc est probatum omnibus argumentis suprà positis. Tertia: Charitas * nunquam est æqualis gratiæ saltem in adulto. Hoc patet ex dictis, quia actus auget gratiam secundum totam suam latitudinem, & charitatem solum secundum excessum: ergo gratia est major quâm charitas. Quarta: Gloria * respondet gratiæ, & non charitati. Patet, quia per gratiam sumus grati, & digni gloria: charitas autem data est ad diligendum, sicut fides ad credendum: ergo. Item patet hæc ex tribus, jam positis conclusionibus.

Ex his patet solutio ad argumentum: respondente enim gloria gratiæ, servatur proportio meritorum ad præmia, etiam si charitas non augeatur secundum totam latitudinem, ut declaratum est. Neque ex isto augmento gratiæ sequuntur inconvenientia quæ suprà inferebamus: gratia enim non facit ad intensiōnem actus, sed solum charitas: & sic licet augeatur gratia in duplo, non sequitur quod actus sequens sit duplo major, quâm prior, quia charitas non fuit aucta in duplo. Et certè quicquid secundum alias opiniones sit dicendum, videtur necessarium sic respodere secundum opinionem S. Thom. & Durand. Scot. & Ricard. & omnium aliorum, qui tenent, quòd habitus non augetur nisi per actus intensiores. Si enim ita est, & actus auget habitum secundum totam suam latitudinem necessarium est concedere corollarium illatum, quòd habitus nunquam augetur quin augeatur plusquâm in duplo, quâm prius erat, ut patet intelligenti. Et sic in Adam, vel alio ex partibus antiquis, qui fermè ad mille annos vixerunt, in ultimis annis vitæ suæ nunquam potuerunt augeri habitus quin augerentur plusquâm esset tota intensio habitus præcedentis, quod est absurdissimum.

Sed quia hoc dubium est commune in omni opinione, & argumentum videtur procedere contra omnes, ideo ad hoc argumentum de proportione merito-

rum

rum ad præmium tenendo quòd gratia, & charitas sunt idem, oportet respondere, quod charitas per actuam meritorum augetur in esse gratiæ secundum totam latitudinem actus, in esse autem charitatis solum secundum excessum. Et sic etiam servabitur proportio meritorum ad præmium: & videtur quòd etiam secundum communem opinionem oportet concedere quòd gratiam oportet esse majorem in esse gratiæ, quâm in esse charitatis, ut patet in Christo, in quo gratia fuit infinita, charitas autem in esse charitatis finita, ut suprà probatum est, & hoc modo conclusio posita posset defendi in omni opinione.

Secundo oportet examinare id, in quo differunt secunda, & tertia opinio à prima. Differunt * autem in hoc, quòd prima putat charitatem augeri etiam per actus remissiores. Secunda, & tertia defendant, quòd non augetur charitas, nisi per actus intensiores.

Arguitur ergo pro secunda, & tertia opinione contra primam. Primo arguento Durand. Quia non est dignus novo beneficio, & gratia qui abutitur, vel negligenter utitur jam receptis beneficiis, sed qui habet charitatem intensam repide, & remissè operans negligenter se habet, & abutitur charitate: ergo non est dignus ut augeatur. Et licet hoc argumentum videatur prima facie leve, & infirmum, tamen si quis consideret quòd in hac materia non possunt fieri argumenta evidētia, multominus quâm in aliis materiis moralibus, non contemnet argumentum. Si enim licet arguere ab humanis ad divina, profectò hoc est morale, & familiare in vita politica, ut qui in obsequendo, & promerendo apud dominum vel Principem fit negligentior, & remissior, non crescat in gratia, & amicitia apud dominum, sed bene agitur cum illo, si perseverat in eadem gratia, in qua priùs erat, etiam si aliàs non offendat. Si ergo invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intelecta conspicuntur, non male arguimus, & timendum est ne ita nobis contingat apud Deum remisse, & negligenter operando.

Secundo arguitur arguento S. Thom. Habitus ac- qui-

*Pro 2. & 3.
opinione. Arg.
2.*

Arg. 2.

quisitus non augetur per actus remissiores: ergo nec habitus infusus. Et quia hoc est unum ex precipuis argumentis, volo examinare quantum valeat. Et primò probatur consequentia, quia licet habitus infusus non augeatur effectivè ab actibus, tamen verisimile est, quòd eo modo augetur à Deo ac si augeretur effectivè ab ipsis actibus, sicut habitus acquisitus, aliàs si non oportet servare proportionem ad naturalia, quid possimus capere, aut dicere de rebus spiritualibus, utpote nobis ignotis? Et confirmatur⁴, quia si charitas augeretur effectivè per actus meritorios, non aliter dicemus augeri, nisi sicut habitus acquisiti augmentur. Et confirmatur iterum, quia secundum adversarios per eosdem actus, per quos meritorie augetur habitus infusus, augetur effectivè habitus acquisitus: ergo videtur, quòd si per actus remissos non augetur habitus acquisitus: ergo nec etiam infusus. Antecedens autem, quia negatur non solum ab adversariis nostræ opinio- nis, sed etiam à Durando, qui est in eadem senten- tia nobiscum, primo probatur, quia similes actus similes habitus efficiunt, ut ait Arist. 2. Ethic. ergo vi- detur quod actus remissi non possunt facere habitum intensum, qui non est sibi similis, quanquam scio non in hoc proposito locutum in eo loco.

Arg. 3. Item omne agens intendit assimilare sibi passum: ergo actus remissi non augent habitum intensorem: quia hoc non est facere simile, sed dissimile.

Arg. 4. Item passum in principio est dissimile agenti, & in fine simile. Secundo de Anima: ergo actus remissus non auget habitum intensum, aliàs in fine actionis habitus non esset similis actui, sed dissimilis.

Arg. 5. Item calidum ut quatuor, non aget in calidum ut quinque: ergo nec actus ut quatuor, aget in habitum ut quinque: vel ostendatur hoc privilegium in acti- bus, quòd non sit in aliis agentibus naturalibus.

Arg. 6. Item actus remissus nihil agit incontinuatione: ergo nec in principio. Consequentia patet, quia non est majoris activitatis, nec est major resistentia. Ante- cedens probatur, quia agens naturale quod agit sine re- sis-

sistentia, nihil agit in continuatione, sicut patet de sole respectu cœli: sed actus nullam habet resistentiam ad producendum, vel ad augendum habitum: ergo ni- hil agit in continuatione. Et confirmatur, quia si actus augeret habitum in continuatione, malè vitaretur argu- mentum commune de infinita intensione. Si enim in quolibet instanti habitus augetur per certum gradum, se- quitur infinita intensio in quantocumque parvo tempore.

Secundum autem communem opinionem, videtur facile expediri hoc argumentum. Sive enim in conti- nuatione, sive in productione actus quandocumque veniat ad hoc, ut actus sit æqualis, vel minor ha- bitu, cessat omnis actio, & sic si actus sit ut quin- que, & habitus ut quatuor, in primo instanti habitus fiet ut quinque, & neque per reactionem neque per continuationem fiet major intensio, quia jam agens, & passum sunt similia, & simile non agit in simile, ne- que minus in majus.

Item ex contraria opinione sequitur, quòd assen- sus conclusionis erit intensior assensu præmissarum. Con- sequens est contra Arist. lib. Post. & contra totam dia- lecticam. Probatur consequentia. Sit enim ita quòd as- sensus præmissarum sit ut quinque, & conclusionis ut quatuor: & per consequens habitus scientificus etiam ut quatuor, volo quòd habens talēm habitum eliciat frequenter assensum conclusionis, non cogitando ac- tualiter de præmissis, quia sine dubio est possibile, tunc secundum opinionem contrariam augebitur habitus sci- entificus, & poterit fieri ut quinque, & ut sex: & per consequens etiam assensus conclusionis erit ut sex, & sic intensior assensu præmissarum. Et confirmatur, quia sequitur, quod talis assensus erit evidentior assensu præ- missarum, quia quilibet gradus est evidens: unde si assensus conclusionis est intensus ut sex: ergo evidens ut sex. Confirmatur secundo: Volo enim quod post primam demonstrationem, in qua assensus conclusio- nis sit ut quatuor, adducantur novæ demonstraciones æquales cum prima in evidentia, & intensione, tunc per aduersarios augetur habitus scientificus; & sic ite- rum

rum assensus scientificus poterit pervenire ad intensiō-
nem, & evidentiam supra quemlibet assensum praeūl-
tarum.

Ista argumenta etsi non concludant, & convincant,
certè videntur esse apparentia, & minus probabilem
facere opinionem primam.

Sed quia præcipuum fundamentum hujus opinionis
est, quòd in naturalibus agens remissum non auget ef-
fectum intensiōrem, vel quòd agens remissum superven-
iens agenti intensiori non facit effectum intensiōrem;
quod non solum adversæ opinione, sed etiam Duran-
dus qui nobiscum sentit, negat: ideo arguitur contra hoc
fundamentum: & probo, quòd agens remissum augeat
effectum intensiōrem. Et arguitur argumento Duran-
di, & etiam Gabr. nam experientia docet quòd tres,
& quatuor lucernæ, supervenientes primæ lucernæ in-
tensiōri, vel æquali, intensius illuminant quàm sola pri-
ma: ergo agens remissum, vel æquale, &c. Idem pro-
batur de ignibus, majorem enim calorem producunt
multi ignes vel æquales, vel etiam minores, quàm fo-
lius unus: ergo ruit fundamentum de agenti naturali.

Ad argumentum dico primo, quòd * nunquam plu-
ra agentia producunt majus lumen, vel calorem in
primo puncto (ut ita dicam) spheræ suæ activitatis,
quàm produceret unum illorum.

Secundo dico, quòd * nunquam lumen productum
est majus quàm sit lumen in maximo luminoso, ut si
sit unum luminosum ut octo, & multa alia ut octo,
vel minora, nunquam lumen productum erit supra
octo. Et probatur utrumque dictum, & fundamentum
principale. Certum est enim, quod si sol divideretur in
duas medietates ut fierent duo luminosa: nulla alia mu-
tatione facta, non producerent intensius lumen, quàm
nunc producunt: sed una medietas produceret tam in-
tensem lumen sicut sol producit: ergo duæ medietas
non producentes majus lumen, quam una medietas.
Minor probatur, quia sol est uniformis secundum lumen,
& tam intensem lumen est in medietate solis, sicut in toto
ole. Ergo tam intensem lumen producit medietas solis.

sicut totus sol. Et idem est judicium de igne, & quoli-
bet alio agente naturali. Si enim ignis sit uniformiter ca-
lidus, tantum calorem intensiōne producit medietas ignis,
sicut totus ignis, & duæ medietates separatae non
producerent plus quàm totum: ergo duæ medie-
tates non producerent intensiōrem calorem, quam una
medietas, & sic plura agentia naturalia æqualia non
producunt intensiōrem effectum, quàm unum illorum:
nec agentia æqualia se adjuvant ad producendum in-
tensiōrem effectum. Et confirmatur, quia si sint decem
luminosa ut quatuor, & ex illis fiat unum, totum
erit ut quatuor, & non plus. Sicut si ex multis al-
bis ut quatuor, fiat unum album, erit solum ut qua-
tuor. Sed quodlibet luminosum ut quatuor, poterit pro-
ducere lumen ut quatuor: ergo luminosum composi-
tum ex illis non producit intensius lumen, quàm sin-
gula luminosa ut quatuor. Nam cum non agunt intensiō-
sū separata, quàm in unum composita, non
intensiōs agunt decem luminosa ut quatuor, quàm unum
illorum. Et confirmatur, quia mirabile esset, quòd
aggregatum ex omnibus luminosis non sit nisi ut qua-
tuor, & producat lumen intensius quam quatuor, cùm
nullum agens agat supra suam intensionem. Item aliás
sequeretur, quòd daretur majus maximo. Si enim agens
æquale vel minus juvet ad augendam intensionem: er-
go si maximè calidum aut luminosum sit ut decem,
& apponatur ei luminosum ut decem, vel ut quin-
que, lumen productum esset ut undecim vel duode-
cim, & sic majus maximo.

Ad argumentum de experientia dico primo, quòd
magnitudo, seu multitudo materiae etiam in eadem in-
tensione facit ad extensionem activitatis, ita ut si cale-
factivum pedale intensionis ut quatuor potest caleface-
re per viginti passus calefactivum decempedale ejus-
dem intensionis ut quatuor calefacit per plures passus.

Secundo, quod omne agens fortius agit in propin-
quum, quàm in remotum. Tertiò, quòd agens agit
uniformiter disformiter per spatium, vel spheram acti-
vitatis. Ita ut si agens sit ut octo illuminaret spacium
duo-

duorum passuum, ita ut in quinto passu esset lumen ut sexto, & in decimo ut quarto, & in decimo quinto ut decimo secundo, & sic consequenter: ergo si adiunguntur alia quatuor similia luminosa intensione, & quantitate, jam erit spatium illuminatum quinque graduum, ut 100. passuum, & 20. passuum, ut prius erat lumen ut quatuor, erit plusquam 6. quia in 5. passuum erit lumen ut 4. Et idem erit, si luminosum ut 8. addatur luminoso ut quatuor augebitur in sphæra activitatis, & per consequens intensio.

Deinde sequitur, quod nunquam erit majus lumen in quocumque puncto, quam in maximo luminoso, quod si erat ut octo, nunquam in medio erit majus lumen quam ut octo, quotcumque sint agentia. Et confirmatur hoc, quia ut crescit lumen, aut calor, si luminosum idem aut calidum fiat majus in quantitate, sic si multiplicentur luminosa, ut notum est. Sed si luminosum pedale aut ignis pedalis intensionis ut octo fiat tripodalis manente eadem intensione, nullus dicet, quod producat lumen aut calorem ultra octo: ergo quotquot multiplicentur luminosa ut octo nunquam producent lumen ultra octo: neque unquam experientia aliter docuit multiplicatis agentibus augeri effectum, quam sicut dictum est.

Imò ex hoc arguitur contra opinionem contrariam. Nam quotcumque multiplicentur agentia ut quatuor, sive simul, sive successivè, nunquam producent effectum supra quatuor: ergo quantumcumque multiplicentur actus ut quatuor, nunquam producent habitum supra quatuor. Et ita patet quid dicendum est ad primum argumentum contra fundamentum conclusionis.

Sed arguitur aliter secundò, contra fundamentum de habitu acquisito, & probo, quod quilibet actus quantumvis remissus, augeat habitum acquisitum, quia aliàs sequeretur, quod nunquam augeretur habitus, nisi augeretur conatus potentiae. Patet, quia si secundus actus non est major primo, nihil facit secundum opinionem: sed ut sit major actus, videtur quod sequi-

tur major conatus: ergo. Ad hoc dico, primò negando consequentiam, quia cum æquali conatu posito habitu producitur major actus: & est communis opinio, sed Durandus hoc negat, quia tenet quod habitus non facit per se majorem intensionem: sed non est probabilis ejus sententia.

Tertiò arguitur: Experientia docet, quod ex frequentatione actuum semper augeatur habitus, sed non videtur quod semper actus sequentes sint intensiores præcedentibus, ergo hoc non requiritur ad augmentum habitus: Dico primò, quod experientia docet oppositum nam si quis remisè & tepidè operatur, non invenit se promptiorem, quod tamen esset, si habitus augeretur. Secundò dico, quod regulariter ubi est major inclinatio, est major conatus, & quia habitus augeat inclinationem, consequenter qui operatur ex habitu, operatur ex majori conatu, & ideo actus sequentes sunt intensiores. Et sic videtur manere secundum argumentum principale in suo vigore.

Quartò principaliter arguitur pro nostra opinione, quia ut latè probatum est, actus intensior augeat habitum solùm secundùm excessum: ergo actus æqualis, vel minor nil augeat. Patet consequentia, quia si actus ut sex, augeat habitum ut quatuor, augeat præcisè per duos gradus: ergo actus ut tria videtur quod nihil augeat, idem de actu ut quatuor. Si enim actus augeat habitum solùm secundùm excessum: ergo si non excedit, videtur quod non augeat. Et confirmatur, quia in naturalibus, ut dictum est, remissius agens non augeat effectum intensiore.

Quintò arguitur: Experientia docet, quod qui remisè, & tepidè operatur, facile amittit habitum: quod non esset, si talis habitus augeretur: esset enim difficilis mobilis, & firmius persisteret, quod non ita contingit. Imò qui consuevit tepidè operari, facile definit operari. Plura argumenta possent fieri pro hac opinione, sed ista videntur potiora.

Atqui pro majori declararione materiæ arguitur pro prima opinione contra secundam & tertiam: & pro

probo, quòd habitus augeatur per quemlibet actum. Et primo arguo arguento factō in principio, quia talis actus etiam remissus, loquendo de habitu charitatis infuso, est meritorius: ergo respondet ei aliquis gradus gloriæ, & gloria correspondet charitati & gratiæ: ergo ratione talis actus augetur gratia & charitas. Dico primò, quòd non est certum, quid Patres antiqui senserint de hoc dubio, & neoterici quidem ita volunt intelligere. S. Thom. quasi velit dicere, quòd pro actu remisso nec gradus gratiæ, neque gloriæ datur; ipse verò non dicit nisi in 1. dist. 17. q. 2. quòd ad multitudinem actuum charitatis non necessariò sequitur augmentum præmii essentialis. Scot. autem in 4. videtur dicere, quòd pro actu remisso sicut habebit quis gradum gloriæ, ita habebit gradum gratiæ in fine vita.

Sed quidquid senserint Patres, respondeo per tres propositiones. Prima: Per * quemlibet actum charitatis quantumvis remissum mereretur quis, & habebit majorem gloriam. Hæc propositio videtur esse S. Thom. 1. 2. q. 52. & 2. 2. q. 24. art. 6. licet fortasse super sententias aliter senserit.

Eadem propositio est apertè Scot. Et primò probatur, quia videtur repugnare quod sit meritorius de condigno, & non detur pro eo præmium.

Item perfecti viri viderentur esse multo iniquioris conditionis, si habentes habitus intensissimos, forte aliquando elicientes actus minoris intensionis, omnino frustrarentur præmio, qui tamen actus apud imperfectos essent valdè meritorii.

Item videtur facere, quod Dominus dicit Matth. 10. *Quicumque potum dederit calicem aquæ frigidae, non perdet mercedem suam.* Item Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Sed certum est, quòd per actus remissos charitatis servat quis mandata: ergo pro illis habebit vitam æternam. Item contritio quantumcumque remissa, dummodo habeat alias circumstantias, est sufficiens dispositio ad gratiam & gloriam: ergo multò magis actus charitatis elicitus quantumcum-

cumque remissus erit sufficiens ad idem.

Item omnino videtur absurdum, & acerbum, ut si quis heri habuisset actum ut decem, & habuisset pro illo magnum præmium, quia scilicet habebat habitum remissiorem, & hodie quia crevit habitus pro simili actu, nullam mercedem habeat.

Item actu intensiori, ut dictum est, licet augeatur charitas solùm penes excessum actus tamen datur gloria proportionabiliter ad totam latitudinem actus: ergo pro actu remisso dabitur etiam proportionabi iter aliquis gradus gloriæ.

Et quidquid sit de argumentis & opinionibus novorum Theologorum, nullo modo dubito de hac propositione, quia ex fide, & sacris literis habemus apertè, quòd pro bonis actibus, saltem ex gratia procedentibus, habebimus gloriam in cœlo. An autem per actus remissos augeatur habitus necne, totum pendet ex opinionibus, propter quas nullo modo debemus discedere à regula, & sinceritate scripturarum, quæ apertè nobis promittunt præmium pro bonis operibus, juxta id: *Ut recipiat unusquisque prout in corpore gesit sive bonum, sive malum.* Hoc certè indignum videtur divina bonitare, ut pro actu malo quantumcumque remisso recipiat quis poenam, & pro actu bono remisso non habeat mercedem.

12 Secunda propositio: Quolibet * tali actu augetur gratia. Hæc patet ex prima, quia si pro illo debetur ei major gloria: ergo talis est dignus majori gloria: & per consequens est gratior. Nihil enim aliud videatur esse gratius, quam dignius, & magis acceptum ad vitam æternam: ergo qui prius erat gratus ut decem, si pro actu ut duo debentur ei duo gradus gloriæ, jam est gratus ut duodecim. Similiter ergo sicut suprà diximus, quod per actum intensum augeatur gratia secundum totam latitudinem actus, charitas autem solùm secundum excessum: ita dicimus quod per actum remissum augetur gratia, non autem charitas.

13 Tertia propositio: * Si per actum remissum non augetur gratia,

getur charitas statim , voluntarium videtur dicere , quod augetur in fine vitæ . Nihil enim de hoc est nobis traditum .

Secundo principaliter arguitur pro eadem prima opinione , quia actus minus intensus potest esse magis meritorius quam actus magis intensus : ergo si per actum intensorem augetur habitus , etiam per actum minus intensum . Consequentia patet , quia habitus infusus non augetur nisi meritorie : ergo ubi est majus meritum , est majus augmentum . Et antecedens probatur clare , quia majus meritum est dare totam substantiam pauperibus , etiam per actum remissum , quam unum denarium per actum intensum .

Respondetur ad argumentum quod petit dubium : An * in augmento habitus infusi habeatur respectus non ad intensionem gradualem actus meritorii , sed ad quantitatem meriti .

Dubium in-
sidens.
Arg. 1.
Et posset quidem dici probabiliter , quod debeat haberi respectus solum ad intensionem , quia videtur quod augeatur habitus meritorie , sicut augeretur effectivè , si actus posset augere illum effectivè : sed si actus augeret effectivè habitum augeret secundum intensionem gradualem , & non secundum meritum , ut patet de habitu acquisito , qui augetur ab actu meritorio , non secundum proportionem meriti , sed secundum gradualem , & naturalem intensionem : ergo similiter videtur dicendum de habitu infuso . Et confirmatur , quia per actum meritorium virtutis acquisitione augetur habitus infusus : ergo videtur quod proportionabiliter sicut auget habitum acquisitum penes intensionem gradualem , & non penes meritum , ita augeat habitum iufusum .

Arg. 2.
Item quia sicut patet ex superioribus , augmentum charitatis non facit per se ad præmium , sed solum ad intensorem actum eliciendum . Præmium enim respondet gratiæ , & non charitati : ergo rationabilius videtur , quod magis in intensione charitatis habeatur respectus ad intensionem gradualem actus , quam ad meritum .

Sed

Sed his non obstantibus , dico probabilius ad dubium , quod etiam habitus charitatis , & alii habitus infusi augeantur secundum proportionem meriti , & non secundum intensionem gradualem actus . Probatur , quia virtutes infusæ sunt dona Dei , & quodam modo præmia actuum bonorum : ergo omnino est tenendum , quod melioribus dantur majora dona , & maiores virtutes . Sed qui magis meretur melior est : ergo magis augeatur in eo virtutes quantumcunque alias habeat actus intensiores , sed non æque meritorios .

Tertiò principaliter arguitur : Ponamus Petrum in charitate ut octo , & habeat successivè duos actus meritorios , utrumque ut sex : & Paulus item habeat charitatem ut octo , & habeat unum actum ut duodecim . Arguitur sic : In Paulo augetur charitas : ergo etiam in Petro , qui tamen habet actus remissos . Patet consequentia : quia æqualiter merentur , & ex præcedenti determinatione in augmento habituum infusorum , habetur solum respectus ad meritum : ergo si augetur in Paolo , etiam in Petro .

Arg. 3.
Et quia tangitur eadem difficultas , arguitur quartò , quia actus in continuatione est meritorius : ergo quilibet actus quantumcunque remissus per continuationem potest pervenire ad meritum actus intensioris : sed ut dictum est , intensio fit ratione meriti : ergo per actum remissum augetur habitus : ut verbi gratia , si quis habeat habitum ut octo , eliciat actum ut quatuor , ille actus per continuationem fiat meritorius ut decem , quia certum est , quod quanto majori tempore continuatur , tanto magis est meritorius : & cum quilibet actus continuatur , videtur , quod quilibet actus remissus augeat habitum .

Arg. 4.
Respondetur , quod ista duo argumenta petunt dubium : An * data etiam opinione quod habitus non augeatur per actum remissum , plures actus remissi possint augere habitum , vel etiam unus actus remissus possit equivalere in merito uni actui intenso .

De quo dubio sunt tres opiniones : Prima , quod quomodounque perveniatur ad meritum actus intensi , sive per multiplicationem actuum , sive per continuationem .

Resp. ad du-
bium.

Arg. contra
hanc resol.

Arg. 4a

Dubium alteri
rum incidentes.

i. opinio

unius actus, augetur habitus: quia, sicut dictum est, intensio habitus infusi fit ratione meriti: ergo sive per multiplicationem actuum remissorum, sive per continuationem unius actus remissi perveniantur ad æquale meritum unius actus intensi, augebitur habitus infusus.

Sed contrà, quia videtur sequi, quod per quemlibet actum quantumvis remissum augetur habitus. Videtur enim quòd per continuationem semper veniatur ad meritum actus intensi, maximè tenendo, quòd in quolibet instanti continuationis liberè continuatur. Item, quia S.Thom. ut allegatum est in primo distinctione decima septima, dicit, quod per multiplicationem actuum remissorum non necessario augetur charitas, & certè doctores, qui negant intensionem habituum per actus remissos, non admisissent, quòd per continuationem aut multiplicationem talium actuum augetur habitus.

2. opinio.

Ideo est secunda opinio, quòd per actus remissos neque continuatos, neque multiplicatos, nunquam augetur charitas: & forte hæc fuit opinio antiquorum.

Sed contrà: Certum est, quòd per continuationem vel frequentationem actuum remissorum fit aliquis melior, quàm alius per unicum actum intensum, & inconveniens videtur, quòd qui melior est, non habeat majora dona dei, & per consequens maiores virtutes infusas: ergo talis multiplicatio vel continuatio actuum sufficit ad intensionem habitus.

3. opinio.

Iccircò est tertia opinio media, quod per actus quidem remissos non augetur habitus, sed adveniente aliquo actu intenso augetur habitus, non solùm pro illo, sed etiam pro omnibus præcedentibus quantumcunque remissis.

Sed certè hoc videtur esse divinatio, & merè voluntarium. Si enim ratio intensionis est meritum, & in præcedentibus actibus remissis fuit sufficiens meritum, commentum videtur, quod oportet expectare aliquem actum, qui per se sit sufficiens ad augendum habitum. Et S. Thom. ponit exemplum de guttis cavantibus lapide, quod ultima cavat virtute præcedentium, & ita est de actibus meritorii. Unde videtur, quòd posito aliquo actu remisso cum præcedentibus, augetur ha-

bitus, qui tamen per se non sufficeret augerè, sicut est de gutta, quæ cavat lapidem.

Dubium ergo est quæ sit verior ex istis opinionibus. Dicam igitur quod probabilius mihi videtur per propositiones. Prima, contra sententiam multorum scholasticorum: Meritum * nullo modo proportionatur intensioni, hoc est, si dilectio Dei est intensa ut tria non oportet ut sit meritoria ut tria.

17 Secunda: Non * solùm non proportionatur meritum intensioni, sed nec magna multitudo actuum remissorum æquivalet uni actui intenso, & perfecto; volo dicere, quòd magis meritoria est una dilectio Dei perfecta, quæ sit verbi gratia ut decem, quàm centum imperfectæ, quarum quælibet sit ut unum.

Probantur ambæ propositiones: Quia difficultas ex parte objecti multum facit meritum, & difficilis est habere unam dilectionem perfectam, quàm centum imperfectas. Item quia magis conforme est præcepto de dilectione Dei, diligere semel Deum ex magno conatu, quam sæpius tepidè, & remissè, quia præceptum est ut toto corde diligamus. Item perfectior est una oratio cum magna devotione, & attentione, quàm multæ tepidæ, & remissæ. Et confirmatur totum hoc, quia certè in æstimatione rerum, pluris æstimatur una res perfecta in sua specie, quàm decem imperfectæ, ut patet in margaritis. Præfiosior enim est adamas magnitudinis avellanaæ, quam centum adamantes minutis etiam si omnes simul sint majoris ponderis, & hoc in omni genere margaritarum. Item in animantibus pluris est equus unus perfectus quam decem imperfecti, & invalidi. Ita certè majoris præcii est unum opus, & officium virtutis perfectum, quam multa imperfecta, & minuta etiam in eadem specie.

Tertia: Idem est dicendum de continuatione. Est enim absurdum, & ridicula calculatio scholasticorum, ut si quis in productione actus meretur ut decem, quod in quolibet instanti continuationis tantundem meretur. 18 Dico enim quòd * nisi sit magna continuatio, & perseverantia in actu, non duplicatur meritum. Licet possit esse tanta continuatio, & perseverantia, ut etiam sit

*Quæ ex his
opinionibus sit
vera.*

majus meritum in continuatione quam in productione.

Quarta: Quomodocumque * perveniat ad meritum aequale cum actu intenso, sive per multiplicacionem, sive per continuationem actus, sine dubio augeatur habitus. Sed hoc non ita frequenter contingit, ut dictum est. Probatur propositio, quia talis est aequa bonus, sicut aliis esset per actum intensum: ergo habet etiam aequales virtutes. Videtur enim inconveniens, quod qui melior est, non habeat majorem charitatem. Si ergo quis fit melior per multiplicationem, aut continuationem, quam alius per intentionem: ergo habebit majorem charitatem. Item quia augmentum est quodammodo præmium: ergo si est sufficiens meritum, erit etiam augmentum. Item profectò absurdum videtur, quod qui habet charitatem ut viginti, & orans per totum diem per actum meritorium ut decem, & novem non mereatur augmentum charitatis. Hoc videtur conforme dicto S. Thom. 2.2. ubi supra, dicentis, quod quilibet actus meretur augmentum, licet non statim, sed cum sufficienter se homo disponuerit, videturque quod hæc dispositio sit, quando pervenitur ad meritum aequale cum actu intenso. Et per hoc patet ad tertium, & quartum argumentum.

*Arg. 5. contra
prædicta.*

Quinto arguitur, quia videtur sequi ex opinione, quod quantumcumque quis agat ex toto conatu, nunquam in continuatione augebitur habitus. Consequens videtur inconveniens, scilicet, quod nihil operetur ad augmentum habitus, quod aliquis diu perseveret in bono actu. Sequela autem videtur probari, quia demus exempli gratia, quod Petrus habens habitum ut quatuor, eliciat actum ut quatuor, in primo instanti habitus fieri aequalis actui per super adita, & actus manebit aequalis (ut supponimus) in continuatione, & per opinionem actus aequalis non auget habitum: ergo nunquam in continuatione augebitur habitus.

Arg. 6.

Respondetur, quod jam dictum est, quod in augmento habituum infusorum habetur respectus solum meriti, & in continuatione poterit perveniri ad majus meritum, quam sit latitudo habitus, vel quam esset meritum unius actus intensioris, & sic augebitur habitus.

Sex.

Sexto arguitur: Sequitur quod ceteris paribus esset melioris conditionis qui elicit primò actum remissum, & postea intensum, quam è contrariò qui prius elicit actum intensum, & postea remissum: verbi gratia, Petrus habens charitatem ut octo, eliciat primò actum ut quinque, postea ut decem, per regulam positam augebitur habitus per septem gradus, & si contrariò eliciat primò actum ut decem, & postea, ut quinque, solum augebitur habitus per duos gradus. Probatur, quia statim cum primo eliciat actum ut decem, jam habitus austus est per duos gradus, scilicet usque ad decem, & per actum ut quinque sequentem non augetur habitus: ergo omnino sequitur illatum, quod ordo ille actuum multum facit ad augmentum, quod videtur absurdum.

Dico primò quod fortasse hoc argumentum, & alia similia ostendunt, quod nostra opinio non caret etiam calumnia, nec bene se expedit à dubiis & difficultatibus, & forsitan oportet ponere aliam opinionem distinctam à tribus recitatis.

Resp. 1.

Secundo dico, quod consequens non est majus inconveniens concedere, quam concedere de habitu acquisito. De quo oportet concedere, quod si quis habet habitum ut octo, & eliciat primò actum ut novem, & postea ut decem, quilibet actus auget habitum, quia semper invenit habitum remissorem. Si autem mutato ordine, primò eliciat actum ut decem, & postea ut novem primus quidem auget habitum, secundus vero non, quia invenit jam habitum intensorem se. Imo de aliis agentibus naturalibus videtur, quod oportet simile concedere. Si enim primò adhibetur calefactivum ut quatuor, & postea calefactivum ut octo, utrumque producit, vel auget calorem. Si autem mutetur ordo, & primò adhibetur calefactivum ut octo, & postea ut quatuor, secundum nihil facit, ut declaratum est: quanquam revera non est simile, quia in habitibus infusis actus remissus, & intensus computantur pro uno actu quantum ad meritum, & sic possunt facere unum augmentum, quod non potest dici de acquisito.

Resp. 2.

Septimo arguitur: Quia saltè sequitur, quod si quis ex habitu intenso habet solum unum actum acquisitum, qui

Arg. 7.

Respon. qui etiam per continuationem non perveniat ad meritum intensi, sequitur, inquam, quod pro illo actu nunquam recipiet augmentum charitatis, cum tamen illo actu fiat melior alio, qui non habet illum actum ceteris paribus.

Respondeo, quod omnino consequens videtur concedendum secundum hanc opinionem, & satis est quod augetur gratia.

Ex his omnibus relinquitur, quod de augmento gratiae eadem est opinio nominalium, id est recentiorum, & S. Thom. differunt tamen ab opinione Scot.

Secundo relinquitur, quod profecto non est certum, sed valde dubium, quomodo fiat augmentum charitatis, & virtutum infusarum. Neque mihi per omnia placet etiam opinio S. Thom. recitata, neque possum ex sententia satisfacere dubiis emergentibus ex illa.

Tertio, videtur tamen quantum ad hoc probabilius, quod non per quemlibet actum augeatur charitas.

Quartò, posset nihilominus defendi probabiliter, quod per quemlibet actum augetur charitas non admodum quidem quo adversarii putant, sed ut dicamus, quod charitas ut decem, augetur per actum ut duodecim, per duos gradus, & per actum ut sex, per unum gradum, & per actum ut tria, per dimidium: & sic proportionabiliter, & demum in hac materia facilius esset mihi dicere quid est falsum, quamquid est verum.

SECUNDA PARS

DE DIMINUTIONE CHARITATIS.

Quæst. IN secunda parte relectionis agendum est de diminutione charitatis: Duobus * autem modis intelligi potest, aut 20 disputari, quod charitas diminuatur. Uno modo per peccatum veniale. Alio modo per peccatum mortale, ita quod ratione illius aliquis ad minorem charitatem, & gratiam resurgat, quam prius habuerat. De primo modo dubitatur, an * per peccatum veniale diminuatur charitas vel 21 gratia.

Et videtur quod sic, quia quanto crescit offensa, tan-
ta

to minuitur gratia, ut patet in omni vita civili. Tantum enim aliquis cadit à gratia alicujus, quantum illum offendit. Sed veniale peccatum est offensa Dei: ergo minuit gratiam.

In contrarium est, quia sequitur, quod multiplicatis, venialibus tollerentur gratia, & charitas. Omne enim finitum per ablationem finiti consumitur.

Respondeo: Opinio est Altisiод. celebrata in scholis, quod peccata venialia minuant charitatem, quæ impugnatur ab omnibus doctoribus tam antiquis, quam neoteris. De qua opinione, & questione pono duas propositiones.

Prima: Opinio Altisiод. non tam improbabilis est si-
cut solet videri in scholis. Probatur, quia pro illa sunt argumenta habentia apparentiam: & argumenta, quæ solent fieri contra illam, solvuntur apparerent: ergo opiniō illa est probabilis.

Argumenta nonnulla sunt pro illa opinione, & pri-
mum. Quod factum est, non debet videri ita infirmum. Si enim non imaginaremus gratiam esse habitum, sed hominem esse gratum Deo per voluntatem divinam, quæ habet illum acceptum, sicut homo est gratus regi non per aliquem habitum, facile esset intelligere quomodo per parvas offensas videlicet, peccata venialia, homo redde-
retur minus gratus, sicut etiam homo est minus gratus amico per multiplicationem etiam levium offensarum. Et certè si licet arguere ab humanis ad divina, non est du-
biū, quin hoc sit in usu hominum etiam bonorum, ut minuatur amicitia per multiplicationem etiam levium of-
fensarum, quæ tamen non sufficiunt tollere amicitiam. Nef-
cio ergo unde nos divinamus quod simus ita amici Dei,
& ita grati post infinitam multitudinem peccatorum ve-
nialium.

Item pro eadem opinione arguitur, quia ex multipli-
catione peccatorum venialium redditur homo minus
promptus ad actus charitatis, & aliarum virtutum: mi-
nuunt enim fervorem charitatis, ut doctores concedunt.
Signum est ergo, quod habitus est minor. Major enim
habitus majorem fervorem facit, & majorem prompti-
tudinem, & firmitatem, cujus contrarium experiuntur,
qui

qui habent consuetudinem peccandi venialiter.

Ad argumentum in contrarium, quando arguitur, sequitur quod per multiplicationem venialium tandem tolleretur charitas, & gratia: aliqui dicunt, quod quando gratia pervenit ad illum gradum, qui possit tolli per unum veniale, jam id veniale fit mortale ex illa circumstantia.

Contra hoc tamen est argumentum, quia quilibet invincibiliter ignorat illam circumstantiam. Nullus enim potest scire, quando gratia est in tali statu. Item oportet confiteri de tali mortali peccato, quod non est dubium, quin inveniretur in multis, qui carentes à mortalibus, tamen habent magnam consuetudinem venialium. Nullus autem haec tenus inventus est, qui de hoc confiteretur, nec doleret, nec quisquam tale consilium dedit: ergo.

Item arguitur, quia peccatum mortale, quod tollit gratiam, non est gravius mortaliter seipso sine tali circumstantia. Occidere enim hominem in eo qui erat in gratia, non est gravius, vel saltem non est gravius mortaliter, quam in eo, qui est extra gratiam: ergo per hoc, quod veniale toleret gratiam non mutaret speciem, nec esset in infinitum gravius.

Item arguitur: Præsupponitur unum falsissimum, quod aliquis teneatur ad conservationem gratiæ ex speciali præcepto: quod non est verum. Qui enim est in gratia, & adulterat, non peccat contra duo præcepta, sed solum contra præceptum non adulterandi.

Et ideo alii aliter respondent, quod secundum peccatum, etiam si sit æquale cum primo, non tantum tollit sicut primum, sed solum proportionabiliter, puta si primum tollit unum gradum, secundum tollit dimidium, & tertium quartam partem gradus. Et sic consequenter. Et clarum est, quod si ita fieret, etiam si in infinitum multiplicarentur peccata venialia, nunquam omnino tolleretur gratia.

Sed isti nullam rationem afferunt, quare secundum peccatum non auferat tantum sicut primum, nisi solum, quia sequitur inconveniens: quod non est satisfacere ad argumenta, & videtur voluntaria solutio.

Et ideo aliter dico, quod* nullum peccatum venia-

Ie potest tollere gratiam, etiam si possit tollere partem gratiæ. Et ratio est, quia sicut augmentum gratiæ est quodammodo præmium, ita diminutio est poena. Si autem aliquod veniale omnino tolleret gratiam, id puniretur plus quam omnia venialia præcedentia. Manifestum est enim, quod majus malum, & gravior poena est privari uno gradu gratiæ apud eum, qui solum habet illum gradum, quam privari centum gradibus apud illum, qui habet ducentos. Pejus est enim cadere à gratia omnino quam à magna gratia venire ad minimam. Et sic diceremus, quod si quis habet decem gradus gratiæ, per peccatum veniale perdit unum gradum, & per alia venialia multiplicita possunt perdi octo: sed cum venitur ad decem, nullum veniale, nec quæcumque venialia possunt tollere totum illum gradum, sed poterit tollere vel dimidium vel tres partes. Nec hoc est voluntariè dictum. Quia gravius est habenti unum gradum perdere dimidium, quam habenti centum perdere decem: sicut & major poena est habenti decem aureos perdere omnes, quam habenti milie perdere viginti: & gravius est habenti decem perdere novem, quam habenti centum perdere quinquaginta, & hoc modo possemus elabi ex argumento.

Si hoc non placet, possit aliter dici, quod venialia possibilia in tota vita unius hominis, sunt certa, & determinata, cum sit certum tempus, & per consequens quamvis possit esse immensa multitudo, est tamen certa, est enim aliquis determinatus numerus actuum, quos potest aliquis habere in una hora, & per consequens etiam in tota vita, quæ constat ex finitis horis. Hoc supposito ego dicerem, quod minima gratia, ut puta baptismalis, vel quæcumque alia habet plures partes quam sunt peccata venialia possibilia in tota hominis vita, & unum peccatum veniale non potest tollere nisi unam particulam ex illis. Ut si dicamus, quod venialia possibilia sunt decies centena milia, dico quod quæcumque gratia adhuc habet plures gradus, aut particulas, & licet quodlibet veniale possit tollere unam particulam, nunquam pervenietur ad ultimum. Neque hoc effet tam absurdum.

Et si nec hoc quidem satisfaceret, dicerem adhuc

quod si quis diu vivit in gratia, & non peccat mortaliter, dato quod committat multa venialia, impossibile est, quin s̄apē mereatur, & augeat gratiam, & sic etiam si venialia diminuant charitatem ex alia parte, augebitur plusquam minuetur. Et sic evadimus illud inconveniens, quod argumentum petebat. Et potest confirmari totum hoc. Quia temperantia acquisita, & aliæ virtutes minuuntur per peccata venialia contraria illis virtutibus, & tamē nunquam possunt totalliter corrumpere virtutes ipsas. Si enim quis semel habeat virtutem temperantiae, quantumcumque offendat venialiter in materia temperantiae, nunquam desinet esse temperatus, & sic posset defendi sententia Altisiodorensis.

Sed hoc non obstante est secunda propositio. Opinio communis est contra Altisiod. & est longe probabilius: & quantum ego puto, verior. Et præter argumenta communia contra Altisiod. argumentor sic contra illum, quia sequitur, quod charitas simul augetur, & diminuitur, quia potest quis mereri, & peccare venialiter simul, ut certum est: consequens autem videtur non solum falsum sed impossibile, & malè intelligibile. Quomodo enim potest esse, quod qualitas non extensa pro eodem instanti augeatur, & diminuatur. Et confirmatur, quia si charitas sit ut decem, & peccet quis venialiter peccato, quo meretur perdere unum gradum, & mereatur augmentum unius gradus, hic nulla mutatio fiet in charitate, sed manebit ut decem, sicut prius erat, quod videtur ridiculum dicere, quod mereatur quis augmentum, & non detur ei.

Item quia quero si postea remittitur veniale, an restituatur gradus gratiae amissus, necne: si dicas quod sic, frustra ergo fingimus illam diminutionem, cùm oporteat concedere, quod quando remittuntur venialia, iterum redditur ad pristinum statum. Si autem neges, contrà, quia non debent esse pejoris conditionis venialia, quam mortalia, sed per poenitentiam redit homo ad pristinum statum, & restituitur amissa gratia: ergo multo magis per poenitentiam venialium restitueretur amissa gratia per venialia. Et confirmatur, quia cùm venialia remittuntur, & per quodlibet sacramentum, & per dilectionem Dei semper

per perseverans in gratia recuperaret totam gratiam amissam ratione venialium, & sic illa diminutio est vana, & ficta. Et ista sint satis de primo modo diminutionis: de secundo autem, quia nunc non vacat, alias disputabimus.

REVERENDI PATRIS FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA,

RELECTIO

D E T E M P E R A N T I A.

Locus relegendus Genes. 9. *Omne, quod
movetur, & vivit, erit vobis
in cibum.*

S U M M A.

1. *Vitam suam propriam quilibet tenetur conservare per alimentum.*
2. *Cibi, aut alimenti nullum genus fuisse, aut esse prohibitum homini jure naturali, ostenditur.*
3. *Carnium usus, utrum ante diluvium esset concessus.*
4. *Condimentis, & artificio, an liceat uti ad edendum cibos suaviores.*
5. *Carnibus humanis an vesci liceat.*
6. *Carnibus humanis vesci, an in extrema necessitate licet.*
7. *Satisfacere homines Deo, ut faciunt barbari, & jure divino, & naturali prohibitum est.*
8. *Abstinere perpetuò à certo genere alimentorum, etiam in extrema necessitate, utrum sit laudabile Cartusianis, quod etiam seculo scandalo non videatur illicitum in extrema necessitate abstinere à carnibus.*

9. Cartusiensi an liceret in casu necessitatis extremae carnes comedere.
10. Vitam reddere breviorē per abstinentiam, utrum licet.
11. Vitam per abstinentiam ex intentione reddere breviorē, non licet.
12. Vitam, quantum quis per alimenta possit protegare, non tenetur.
13. Uti alimentis, quibus vita brevior reddatur, quando non effet peccatum.
14. Utens quis singulari inedia, & cibo nocuo, quando non excusaretur a mortali peccato.

Prima quæstio, quam in hunc locum scripturæ tractare constitui, ea est: An sit licitum vesci carnibus humanis?

Et videtur quod sic, primò ex loco citato, ubi nulla sit exceptio, & saltem videtur, quod non sit mortale, quia non est contra charitatem Dei vel proximi.

Secundo, quia nunquam legimus prohibitum saltem lege, & jure divino.

Tertiò, quia medici utuntur in pharmacis carnibus humanis, quas vocant carnemonia: ergo.

In contrarium est jus gentium, apud quas semper fuit abominabile. Item Arist. 7. Ethic. dicit, quod est feritas, vesci carnibus humanis.

Duabus partibus circa materiam temperantiæ præfensi quæstio absolvetur. Prima, utrum homo teneatur conservare seipsum per alimentum. Secunda: An teneatur homo conservare speciem per usum matrimonii.

Circa primum partem quæruntur novem. Primo: An teneatur absolute, & quo jure. Secundo: Utrum liceat uti omnibus alimentis absolute, excepta carne humana. Tertiò: An liceat humana carne uti in alimentum. Quartò: An liceat satisfacere homines. Quinto: Utrum hac ratione liceat barbaros debellare. Sexto: An liceat perpetuo abstinere ab aliquibus alimentis extra extremam necessitatem. Septimo: An liceat abbreviare vitam per abstinentiam. Octavo: An in extrema necessitate liceat abstinere a certo genere alimentorum. Nono: An Ecclesia po-

Pro parte affirmativa.

Arg.

Pro parte negativa.

po-

potuerit prohibere certum genus ciborum, & alimento rum.

Circa secundam partem quæruntur tria. Primo quæritur: An aliquando fuerit in præcepto dare operam liberis. Secundo, utrum nunc sit in præcepto. Tertio: Utrum si omnino effet peritura progenies hominum, tenerentur homines dare operam liberis, non obstante voto, aut aliis impedimentis consanguinitatis.

De primo, utrum homo teneatur servare se per alimentum. Videtur quod non, quia alias ægrotus, qui fastidio ciborum non commederet, damnaretur de mortali. Item eadem ratione teneretur sumere pharmacaum. Consequens videtur falsum juxta illud Agathæ: *Medicinam carnalem corpori meo nunquam exhibui;* & est inter epistolas Hieronymi ad hoc propositum quædam. Imo nationes sunt, quæ non utuntur pharmacis. Et Cato videtur condemnare usum medicorum apud Plin. lib. 29. cap. 1. Et primum medicum Romanum venisse anno ab urbe condita 535. Item condemnato ad mortem per judicem licet non commedere, quia condemnatus ad carcerem, vel ad mortem, non tenetur fugere.

Respondetur, & sit prima propositio: Quilibet tenetur conservare propriam vitam per alimentum. Probatur primo, facere contra inclinationem naturalem, est illicitum: sed ad conservationem propriam vescendo est inclinatio naturalis: ergo non conservare se est illicitum. Major probatur, quia inclinatio naturalis, vel sequitur ex jure naturali, vel è contrario jus naturale oritur ex inclinatione naturali, & sive hoc, sive illud sit, facere contra inclinationem naturalem, est facere contra jus naturale: hoc autem est illicitum: ergo. Minor probatur, quia omnia animalia naturaliter inclinantur ad utendum alimentis, & inclinatio naturalis est, quam non usus, aut ratio, sed natura impressit. Sicut jus naturale est, quod natura omnia animalia docuit. Instit. *De justitia, & jure,* §. *Jus naturale,* & ff. *Eodem titulo,* leg. *Jus naturale.* Et confirmatur, quia hoc modo probamus multa alia esse illicita, sicut probamus quod gravius peccant parentes, si odio habent liberos, vel etiam frater fratrem, aut consanguineus consanguineum, quia est contra naturalem inclinationem.

Quæst. r.
Arg.

Responda

Se-

Secundo, quilibet tenetur diligere seipsum, sed non conservando vitam suam facit contra dilectionem sui: ergo illud est illicitum. Major probatur, quia est præceptum diligere proximum sicut seipsum. (1) Si ergo non teneretur homo diligere se: ergo nec proximum.

(1)
Matth. 22.

Tertio, qui non utitur alimento necessario ad conservationem vitæ, interficit se ipsum: Sed interficere se ipsum est illicitum: ergo. Major patet, quia non pascere proximum tempore necessitatis, est occidere illum, juxta illud Ambrosii: *Pasce fame morientem, si non pavissi, occidisti*; lib. *De officiis*, & habetur dist. 86. Minor autem patet, quia ut August. dicit in primo de Civitate Dei: *Qui dixit, non occides, non exceptit se ipsum*. Unde cum occidere se ipsum, sit occidere hominem, est illicitum. Item Hieronymus: *Nihil interest quo pacto te interimas: quia de rapina holocaustum offert, qui vel ciborum nimia egestate vel manducandi pennuria immoderatè corpus affigit*. Et S. Thom. I. part. quæst. 97. art. 3. ad 3. dicit quod Adam etiam peccasset, si non sumpsisset cibum necessarium.

Respo. ad
Arg. pro parte
negat. posita.

Ad argumenta in contrarium, ad primum dico, pri-
mo, quod si voluntariè quis abstineret se à cibo, ut legimus apud Valerium, & Plinium de aliquibus apud gen-
tiles, non est dubitandum, quin peccarent mortaliter,
quamvis illi simul cum aliis erroribus putarent illud esse
laudabile. Secundo dico, quod si ægrotus potest sumere
cibum, vel alimentum cum aliqua spe vitæ, tenetur su-
mere cibum, sicut teneretur dare ægrotanti. Tertio di-
co, quod si animi dejectio tanta est, & appetitivæ vir-
tutis tanta consternatio, ut non nisi per summum laborem,
& quasi cruciatum quendam ægrotus possit sumere cibum,
jam reputatur quædam impossibilitas, & ideo excusatur,
saltē à mortali, maximè ubi est exigua spes vitæ, aut
nulla.

Ad confirmationem respondeatur. Primo, quod non
est simile de pharmaco, & alimento. Alimentum enim
per se est medium ordinatum ad vitam animalis, & na-
turale, non autem pharmacum: nec tenetur homo adhi-
bere omnia media possilia ad conservandam vitam, sed
media per se ad hoc ordinata.

Secundo etiam dicimus, quod aliud est mori ex defec-
tu

tu alimenti, quod imputaretur homini, & esset mors vio-
lenta: aliud ex vi morbi naturaliter ingruentis. Et sic
non comedere, esset se interficere: non sumere autem
pharmacum esset non impedire mortem aliunde imminen-
tem, ad quod non semper homo tenetur. Constat enim
quod aliquando possit quis licet defendere vitam suam,
& non tenetur: & aliud est non protelare vitam, & aliud
abrumperere. Secundum semper est illicitum, non autem
primum.

Tertio dicimus, quod si quis haberet certitudinem
moraliter, quod per pharmacum reciparet incolumentem,
sine pharmaco autem moreretur, non videtur pro-
fectò excusari à mortali: quia si non daret pharmacum
proximo sic ægrotanti, peccaret mortaliter, & medici-
na per se etiam ordinata est ad salutem à natura. Sed quia
hoc vix potest esse certum, ideo non sunt damnandi de
mortali, qui in universum decreverunt abstinere à phar-
macis, licet non sit laudabile, cùm creaverit Deus me-
dicinam propter necessitatem, ut ait Salomon.

De secundo: Utrum liceat omnibus alimentis uti, &
loquimur in genere exceptis carnibus humanis. Primo vi-
detur quod non, ex veteri lege, ubi prohibentur multa,
ut patet Levit. 11. tam ex animantibus terrestribus,
quam ex aquatilibus, & volatilibus. Nec satis est di-
cere quod erant præcepta cæmonialia. Quorū enim
attinebat prohibere tam multis species quadrupedum,
volucrum, & piscium? Nec videntur habere aliquod myf-
terium saltē omnia, sed videntur præcepta moralia:
ergo non cessaverunt: cæmonialia enim pertinebant ad
cultum Dei: Exod. 18. Item Genes. 9. videtur primo con-
cessus usus animalium: ergo saltē antea erat prohibi-
tus. Et Genes. 1. dicitur: *Ecce dedi vobis omnem herbam
afferentem semen*. Ubi nihil habetur de animalibus: ergo
saltē ante diluvium non licuit uti omnibus.

Item post legem Evangelicam. Act. 15. indicatum est
etiam his, qui crediderunt ex gentibus, ut abstinerent
se à suffocato, & sanguine: ergo saltē non licet ves-
ci, suffocato, & sanguine.

In contrarium est locus propositus pro themate re-
lectionis, & ibidem legitur: *Omnes pisces maris manui
ves-*

Quæst. 2.
Aug. pro parte
neg.

Arg. 23

Arg. 34

vestre traditi sunt, quasi olera virentia tradidi vobis omnia.

Respondeatur, & sit prima propositio: Nullum * cibi, aut alimenti genus fuit, aut est prohibitum homini jure naturali. Probatur, quia omnia sunt propter hominem, iuxta illud: *Omnia subiecisti sub pedibus ejus, oves, & boves, &c.* Sed homo non potest uti majori parte illorum, nisi in alimentum: ergo nihil est prohibitum. Et confirmatur ex illo: Genef. I. *Dominamini piscibus maris, & volatilibus celi, & univerbis animantibus, quae mouentur super terram.* Sed dominium est jus assumendi aliquid in suam facultatem, & homo non potest uti multis animantibus nisi in alimentum: ergo. Secundo: Quod est prohibitum jure naturali, potest cognosci ratione naturali: sed nulla ratione naturali potest cognosci, quod sit aliud quod alimentum prohibitum: ergo.

Item quia non est major ratio de uno quam de alio, si ergo unum esset prohibitum: ergo omnia: quod non est dicendum. Tertio: Deus, & natura nihil faciunt frustra, sed essent frustra alimenta, si non liceret vesci illis: ergo. Quarto, ut ait S.Thom. I.p.q.96.art.I. *Omnia animalia sunt naturaliter subdita homini.* Probatur, nam imperficiora cadunt in usum perfectiorem, sicut materia est propter formam, & plantæ propter bruta: ergo bruta propter homines. Unde Philosophus. I.Polit. infert, quod venatio sylvestrium animalium est justa, & naturalis, quia per eam vendicat sibi homo quod est naturaliter suum: & majori ratione est dominus homo aliarum rerum. Dicitur enim: Genef. I. *Faciamus hominem, ut præsit universæ creaturæ.* Et confirmatur I. Tim. 4. *Omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur.* Moralia autem præcepta non cessaverunt: ergo non est de jure naturali prohibitus aliquis esus. Unde S. Thom. I. 2. q. 102. art. 6. ad I. aits: *Nulla genera ciborum immunda sunt immunditia culpa ex natura sua.*

Unde Matth. 15. *Non quod intrat in os, coiquinat hominem, &c.* Et Actuum 10. cùm Petrus vidisset linteam, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, audivit: *Occide, & manduca.* Et cum respondisset Petrus:

Ab-

Absit à me domine, quia nunquam manducavi commune, & immundum: facta est vox ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris. Item Aug. contra Faustum lib.6. *Nihil est immundum ex natura sua.* Et disputat hoc ad longum contra Manichæos.

Item S.Thom. I. 2. q. 103. art. 4. ad 3. citans illud: *Omnia munda mundis.* (1)

(1)
Tit. 14

August. lib.6. contra Faustum, cap. 8. ad hoc sunt: *Omnis creatura Dei bona est, omnia enim quæ naturaliter sunt, in ordine suo bona sunt, & nemo in eis peccat.* Manichæi autem carnes omnes immundas dicebant, & habere animas humanas.

*Ad Arg. contra
tra hanc 2.
conclus. respon*

Ad argumenta in contrarium respondeatur. Ad primum dico, quod omnia illa præcepta computantur inter cærimonialia, ut patet ex S. Thom. I. 2. q. 101. art. 1. Et ad rationem in contrarium respondet S.Thom. ibidem: *Ad primum dicendum, quod ad cultum divinum, non solum spectant sacramenta, & hujusmodi alia, quæ immediate ad Deum ordinantur, sed etiam debita preparatio colentium Deum ad cultum ipsius:* quod fit per certam rationem etiam cibi, & potus. Sicut etiam Ecclesiastica jejunia in pro festis sanctorum spectant ad cultum divinum. Omnes autem cibi, qui prohibentur Judæis, habent aliquem modum corruptionis, & immunditiae, sicut S.Thom. eleganter declarat ibidem, & q. 102. art. 6. præter hoc, quod in multis observantiis ciborum etiam continebatur figura, & mysterium Christi, & sacramentorum ejus. Vel etiam potest dici, quod erant præcepta judicialia, quia spectabant ad bonam gubernationem populi.

Ad aliud, quod est majus dubium, augetur dubium, quia illa observantia perseveravit in Ecclesia non solum tempore Apostolorum, sed etiam multò post. Erat enim temporibus Tertuliani, ut patet in Apolog. cap. 9. & in Synodo Gangref. & habetur dis. 30. inter errores illic damnatus. Sic habetur: *Si quis carnem manducantem ex fiducia Religionis præter sanguinem, & idolo immolatum, & suffocatum crediderit condemnatum, anathema sit.* Et idem Rabanus in Poenitentiaro, & quotquot ante quadragesimos annos fuerunt, imo ajunt Græcos hodie obser-

Zz

VII

vare, & abstinere se à sanguine, & suffocato.

Ad hoc respondet S.Thom. i.2. quæst. 103. art.4. ad 3. quod hæc sunt prohibita, non ad observantiam legatum, sed ut ab initio posset coalescere unio Gentilium, & Judæorum. Judæis enim propter antiquam consuetudinem sanguis, & suffocatum erant abominabilia, & ideo interdicta sunt Gentilibus: sed cessante causa, cessavit effectus, adveniente lege libertatis, & luce evangelica, nihil est rejiciendum, quod cum gratiarum actione recipitur. 1.Tim.4. Idem dicit 4. dist.1. quæst.2. art.1. Item super Matth.c.15. *Licet antiqui dixerint*, inquit, *quod ab his abstinentia est, adhuc, quia immunda sunt.* Unde S.Thom. bene viderat Tertullianum, & Concilium Gangren. & Rabanum: hoc enim intelligit per antiquos. Ex quo sequitur, quod illud fuit præceptum juris apostolici, non divini.

*Quæst. in-
cidens.*

Sed queritur, quando cessavit obligare. Respondeunt, primò. Per contrariam consuetudinem potuit abrogari, quia est præceptum humanum, quod per contrariam consuetudinem potest abrogari, ut patet ex S.Thom. i.2. q.97. art.3. & Doct. in cap.1.de Treug. & pac. & cap. fin. de consuetudine, & in l. *De quibus*, ff. *De legibus*. Unde cum jam abhinc quadringentis annis sit consuetudo in contrarium, abrogatum est illud præceptum. Ex quo sequitur, quod si adhuc apud Græcos durat consuetudo abstinenti à suffocato, & sanguine, non esset licitum apud illos frangere illud præceptum Apostolorum. Dico si sola consuetudine ablatum est præceptum. Hoc est probabile, sicut in nostra Ecclesia fuisset peccatum ante sexcentos annos.

Et ideo potest dici secundò, & melius, quod cessante in universum ratione legis positivæ, cessat vis legis, etiam sine alia abrogatione legis, nec spectata consuetudine: quia ipso facto, quod lex est inutilis, non habet vim obligandi: quia si à principio legis ita fuisset, irrationabilis esset, & per consequens nec obligatoria, maximè cum esset onerosa. Sic autem est in proposito. Tota enim ratio legis illius fuit societas, & communicatio conversorum ex Judaismo, & Gentilitate, quæ ratio jam nulla est. Unde sequitur, quod non so-

solum jam inducta consuetudine in Ecclesia, sed ante omnem consuetudinem licebat vesci sanguine, & suffocato, dummodo intelligeretur causam cessasse, & ideo S.Thom. ubi suprà, non fundat facultatem vescendi illis in consuetudine, sed in eo, quod causa legis omnino cessavit. Sicut si in tempore belli fiat aliqua lex, quæ pro illo tempore est necessaria, cessante bello, ipso facto cessat lex, etiam si non exprimantur in lege.

Imò puto, quod tempore Apostolorum non servatur illa lex ubique sed solum ubi erat necessaria ad illam communicationem utriusque populi. Fortè verum est, sed nescio cum duraverit tandem post etiam ubi non erant Judæi. Sed etiam facit, quod 1.Corinth.10. dicitur: *Omne quod in macello venit, manducante, nihil interrogantes propter conscientiam.* Et si quis vocat vos infidelium ad coenam, & vultis ire, omne quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Et quod illa fuerit causa illius præcepti, patet, quia eodem contextu, prohibitur comedere idolothitum sive immolatum. Sic enim habetur: *Ut abstineatis vos ab immolato, similiter, & sanguine, & suffocato.* Sed tota ratio quare prohibebatur comedere immolatum, erat propter conscientias aliorum, non autem quod de se aliquid mali contineret, ut patet per Apostol. 1.ad Corinth.8. ergo idem dicendum est de suffocato, & sanguine.

Et ex eodem patet, quod etiam tempore Apostolorum licuisset gentibus extra communionem Judæorum viventibus, comedere suffocatum, & sanguinem, quia non obstante interdicto de idolothyto, licebat sine scandalo comedere idolotytm, ut patet ex verbis Apostoli. (1) *De his autem, quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus.* Et infra: *Quidam autem cum conscientia usque nunc, quasi idolothitum mandacant, & conscientia ipsorum cum sit infirma, poluitur. Esca autem nos non commendat Deo. Videte autem ne forte hac licentia vestra offendiculum fiat infirmis.* Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam in idolio recumbentem, nonne conscientia ejus cum sit infirma, edificabitur ad manducandum idolothyta, & peribit infirmus in tua conscientia?

(1)
1. Ad Cor. 8.

tia frater, propter quem Christus mortuus est?

Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam in Christum peccantis. Ex quibus verbis manifeste pater, quod vesci immolatis, non erat illicitum, nisi propter scandalum infirmorum: ergo eadem ratione ubi non erat opus abstinere à suffocato.

Sed licet illud videatur probabile, tamen etiam potest dici, quod non est simile de idolothyto, & suffocato, & sanguine: quia idolothytum prohibitum est solum propter scandalum, & ideo ubi non erat scandalum, non erat opus illa abstinentia, sed de suffocato alia fuit ratio, scilicet ut coalesceret amicitia inter utrumque populum: & quod licet illa fuerit ratio, tamen mandatum fuit absolutum, & sic non est simile. Et praeterea posset quis respondere, quod cum Paulus scripsit epistolam illam, non erat facta prohibitio, cum Concilium illud fuerit quindecim annos saltem post passionem Christi, sed ratio temporum non consentit, & certe epistola fuit posterior Concilio.

Sed potest aliter probari, quod non fuerint propter rationem scandali prohibita: quia eadem ratione prohibita fuissent alia legalia: ergo alia fuit ratio, ut arguit Altisiod. lib.4. in propria quaestione de suffocato, & sanguine, dicens, quod ad literam illud praeceptum non fuit de suffocato in illo sensu, sed ne occiderent homines, id est, ne suffocarent minus potentes, & ne effunderent sanguinem humanum.

Sed hoc est contra omnes Doctores. Et Hieronymus expresse super illud Ezechiel. 44. *Omne morticinum, & captum à bestia de pecoribus, & avibus, non comedent Sacerdotes*: ait. Ne comederent illud, cuius sanguis effusus non est, quod Epistola Apostolorum decreverat.

Sed contraria arguit Altisiod. & bene. Quia si illud praeceptum erat cærimoniale, contra, quia beatus Petrus in illo Concilio dixit: *Quid tentatis imponere jugum super cervices discipulorum, quod nec nos, nec patres nostri portuerunt portare?* Sed per gratiam domini nostri Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum, & illi Act. 15. Ex quo patet, quod sententia Petri fuit, quod non imponerentur illis cæmonialia. Et Jacobus ibidem dicit:

Ego

Ego judico non inquietari eos, qui ex Gentibus convertuntur ad Deum. Et aliter potest argui, quia profectò si solum illud præceptum erat eis impositum, quia Judæi abominabantur suffocatum, & sanguinem, & ut possent simul convivere Judæi, & Gentiles, contra, multo magis abominabantur carnes suillas, de quibus tamen nihil prohibetur, non ergo videtur illa causa: Sed certè, quod liceret.

Et Clitoveus in antilibr. 1. cap. 21. ubi dicit, quod non peccabant comedentes de immolatis, nisi illorum manducatio generaret aliis scandalum.

Et etiam ex Apostolo ad Rom. 14. videtur haberi ubi per totum capitulum sine exceptione videtur ipse Apostolus diffinire, quod nihil est immundum nisi ex conscientia, vel scandalo. *Confido, inquit, in domino Iesu, quod nihil commune per ipsum, nisi ei, qui existimat, quid commune esse, illi commune est.* Et S. Thom. dicit illic nihil esse prohibitum.

Est etiam determinatio expressa in Concilio Florentino, quod vide in doctrina quæ ibi datur Armeniis, ubi sic legitur: Firmiter credimus omnem creaturam Dei bonam esse, nihilque rejiciendum quod cum gratiarum actione suscipitur, quia juxta verbum Domini: *Non quod intrat per os, coquinat hominem*: Illamque Mosaicæ legis ciborum mundorum, & immundorum differentiam ad ceremonialia asserit pertinere, quæ surgente Evangelio transferunt. Illam etiam prohibitionem Apostolorum ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, dicit illi tempori congruisse, quo ex Judæis, atque Gentilibus, antea diversis cæmoniis, moribusque vivebant, & cetera: & determinat, quod jam cessante causa, cessat effectus, & nunc nulla est differentia facienda.

Ad aliud: Utrum * ante diluvium esset concessus usus carnium, S. Thom. quidem 1. 2. q. 102. art. 6. ad 2. dicit, quod eis carnium videtur esse post diluvium introductus. Tunc enim Genes. 9. dictum est: *Quasi olera virentia dedi vobis omnem carnem.* Et hoc ideo, quia à terra nascentia magis pertinent ad simplicitatem vitæ, eis autem carnium ad quasdam delicias, & curiositatem vivendi.

*Ad Arg. 2.
pro parte nego.
hujusq. quaest.
resp.*

di. Et Rom. 14. super illud: *Is qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non judicet*: dicit S. Thom. à terra nascentia fuerunt concessa homini ad edendum. Primo secundum illud Genes. 1. *Ecce dedi vobis omnem herbam, &c.* Sed post diluvium primò legitur concessus usus carnium. Unde legitur Genes. 9. *Quasi olera virentia tradidi vobis omnia: Scilicet animalium genera. Ex quibus verbis S. Thom. videtur dicere, quòd ante diluvium non solum non fuerint in usu carnes, sed nec fuerint licitæ.*

Sed quicquid sit de hoc, videtur primùm, quòd de jure naturali non essent illicitæ, ut suprà probatum est. Et confirmatur, quia per legem Christi non est aliquo modo abrogata lex naturalis: si ergo nunc licet vesci carnis, non ergo est contra jus naturale. Secundo videatur quòd non fuerit prohibitum lege divina etiam ante diluvium. Probatur: Primò non habetur talis prohibitiō.

Secundo illa dicebatur ætas legis naturæ, quia scilicet regebatur lege naturali, sine aliis præceptis, saltem erant paucissima. Et S. Thom. 1. 2. q. 103. art. 1. ad 4. dicit generaliter, quòd ante legem Moysi nulla lege erat prohibitus usus carnium aliorum animalium, sed solum propter abominationem, vel consuetudinem abstinebant homines ab aliquibus. Ita ergo potest dici, quòd si ante diluvium non erat usus carnium, hoc erat solum ex consuetudine, non ex aliquo præcepto divino speciali.

Nicolaus tamen Genes. 9. dicit, quòd tunc primò fuit concessus usus carnium, quia terra jam non erat adeo fructifera, acceperat enim detrimentum magnum ex diluvio. Idem dicit Abul. ibidem propter eandem rationem, scilicet quod ante diluvium non erat concessus usus carnium. Et Genes. 1. dicit idem Abul. *Hic taxavit Deus cibos hominibus, ut scilicet carnes non comederent, sed fructibus vescerentur.* Et facit quod Genes. 1. dicitur: *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna, quæ habent in semetipsis fermentem generis sui, ut sint vobis in escam, & cunctis animantibus terra, &c.* Unde videtur, quod non habuerunt aliud in escam.

Con-

Confirmatur, Genes. 9. ostenditur naturalis etsi carniū ibi: *carnem cum sanguine non comedetis: ergo omnino tunc coepit usus vel concessio.* Et Arist. 7. Ethic. c. 5. comedere carnes crudas numerat inter vitia feritatis. Hoc etiam Boent. videtur dicere de Consolatione lib. 1. *Felix initium prior ætas contenta dulcibus arbis, nec inertī perdita luxu, facileque sera solebat jejunia solvere glande.* Et Ovid. in 1. Met. *Contentique cibis, nullo cogente creatis: Arbuteos fætus, montanaque fraga legebant.* Cornaque, & in duris hærentia mora rubetis. Et quæ deciderant, patula jovis arbore glandes. Et Pythagoras suos carnibus abstinere docuit. De quo Ovid. 10. Met. *Parcite mortales, dapibus temerare nefandis Corpora.* Et alia eleganter dicit: Argumentum est certè, quod antiquus ille mos manuit in memoria hominum, nec Poetæ hoc finxerunt, sed acceperunt ex antiquitate.

Solus Cajetanus: (1) dicit etiam ante diluvium licitè usos carnibus. Quod probat, quia Genes. 4. laudatur Abel, qui offerebat de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, id est de pinguioribus. Si enim non vescebantur illis, quæ laus erat afferre pinguiores? Vel in quem usum habebant greges? Et tamen Hebr. 11. laudatur Abel, quod potiorem hostiam obtulit quam Cain.

Sed ad hoc alii respondent, quod causa pellium, & vellerum ad vestitum, & etiam lactis, quod edebant.

Sed contrà, etiam lac non legitimus concessum: ergo non erat usus propter lac. Item quid de volucribus ciüribus, & Gallinis? Quem ad usum nutrissent? Nam nec ipsa ova concessa fuerant. (2) Et posset facere ad Cajetanum, quòd (3) dixit Dominus Noe, ut tolleret de animalibus mundis septena, & septena, de immundis vero, duo & duo. Videtur enim quòd munda vocentur idonea ad vescendum, alia vero immunda. Sed S. Thom. 1. 2. q. 103. art. 1. ad 4. dicit, quod munda, & immunda distinguebant quantum ad sacrificium. Sed idem Cajet. 2. 2. q. 148. art. 2. ad 3. Martini, dicit, quòd Deus primo Adæ dedit in escam vegetabilia, deinde Noe dedit animalia.

Profecto primum videtur certum quòd scilicet in statu innocentiae non fuissent usi carnibus in alimentum: quia

(1)
Genes. 9.

(2)
Genes. 1.
(3)
Genes. 7.

quia ligna, & plantæ fuissent sufficientia ad vitam. Et omnino non videtur dubitandum, quin sequuti fuissent illam institutionem Genes. 1. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam.* Secundo apparentiam habet, quod ante diluvium non fuissent usi carnibus, & videtur ex illa prohibitione Genes. 9. Carnem cum sanguine non comeditis. Vel enim prius comedebant carnes, aut non. Si comedebant, vel cum sanguine, vel non. Si comedebant carnes, non tamen cum sanguine, videtur quod non esset opus illo novo præcepto. Si cum sanguine, tunc oportebat reddere rationem quare Deus antea permiserat, & tunc de novo prohibebat. Unde videtur profecto, quod tunc coepit usus, & ideo docuit dominus naturalem modum comedendi.

Et tunc hoc tenendo oportet dicere, quod licet non esset prohibitum jure naturali, erat prohibitum jure di-vino. Nec enim est dubitandum, quin haberent aliqua præcepta à Deo, quæ tamen non sunt scripta: vel cum conceduntur eis plantæ, videntur negata animalia: vel forte solum ex consuetudine erat, & non ex aliquo jure.

Tertio potest teneri cum Cajetano, quod erat usus animalium, licet forte non ita communis sicut postea fuit, licet Avicena 1. Canon. dicat veteres non nisi in prandiis usos carnibus, in coena vero solo pane. Posset etiam confirmari, quod non esset licitum ante diluvium vesci carnibus quia Genes. 9. non conceduntur plantæ, & ligna, quæ erant prius concessa, sed solum animalia: ergo postquam conceduntur animalia, signum est, quod non erant prius concessa.

Sed pro opinione Cajet. facit si ante diluvium non sunt usi carnibus, nec etiam piscibus, quia idem est iudicium, & eodem modo fuerunt de novo concessi. Genes. 9. & Genes. 1. solum conceduntur, de quo tamen doctores non faciunt mentionem. Forte non erat præceptum de abstinentia carnium, sed inspiratio interior, quæ non facit præceptum. Item quid Noe comedebat in arca? Et probatur omnino, quod esset usus animalium.

Et arguitur, non videtur quod esset usus in sacrificiis,

ciis, si non esset usus, & utilitas rerum: quia videtur quod non sit sacrificium de re nullius utilitatis, videlicet, si quis combureret paleas inutiles, vel serpentem, vel corium, tunc ergo queritur, utrum facerent sacrificia, vel ablationes columbarum, vel turturum. Si sic: ergo erant utilia ad aliquos usus, & non nisi ad edendum: ergo, &c. Si non, contrà videtur, quod fieret sacrificium ex eisdem rebus, ex quibus fiebat in lege scripta; Sed in lege fiebat oblatio columbarum, & turturum: ergo, &c.

Item Genes. 7. mandatum est Noe, ut tolleret in arca de animalibus mundis septena, & septena, & de immunibus duo, & duo, & sic ut dicit S. Thom. 1. 2. quæst. 103. art. 3. ad 4. intelligitur quoad sacrificium. Tunc quero, an ex columbis, & gallinis fuerint septena aut bina. Omnia septena, quia oportebat illa plus multiplicari: ergo erant munda: ergo erant in sacrificiis, & oblationibus: ergo erant inutilia, sicut corvi, sed utilia, ad edendum scilicet. Et S. Thom. ubi suprà respondens ad illud Genes. 7. dicit quod non erant munda quo ad esum, sed quia nulla lege erant prohibita, videtur quod simpliciter loquebatur etiam ante diluvium, quia illa distinctio erat ante diluvium, nec de hoc potest haberi major certitudo.

Et sic patet solutio argumentorum, & conclusio universalis, scilicet quod nullum est genus alimenti, nec in animalibus, nec in plantis quo non liceat uti, quantum quidem spectat ad jus naturale, vel divinum.

Sed restat dubium: Utrum * liceat uti condimentis, & artificio ad edendum cibos suaviores. Ad quod breviter respondeatur: quod etiam hoc de se non est illicitum, nam sponsa optat dare sponso poculum conditum. Cantic. 8. & si licet sale condire, imò præcipitur Levit. 2. Sale, &c. Quare non aromatibus? Item S. Thom. 2. 2. quæst. 142. art. 2. ad 2. dicit, quod circa naturales concupiscentias parum peccatur, ut Arist. etiam dicit 2. Ethic. sequendo scilicet naturalem concupiscentiam. Sed circa alia incitamenta concupiscentiæ, quæ hominum curiositas adinvicit, plurimum peccatur, ut sunt curiosè præparati cibi, & mulieres ornatæ, unde idem videtur iudicium de utroque,

Sed venio ad quæstionem propositam: An * liceat vesci carnibus humanis. Prima propositio est: Eius carnis humanæ est prohibitus jure divino. Hanc propositionem aliqui probant ex eo, quod dicitur Genes. 9. *Omne quod movetur, & vivit, erit vobis in escam quasi oleum virentia tradidi vobis omnia, excepto quod carnem cum sanguine non comedetis.* Videtur enim illic prohiberi eis carnis humanæ, ex eo, quod sequitur: *Sanguinem enim animarum vestiarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis, de manu viri, & fratribus ejus requiram animam hominis. Quicumque effuderit sanguinem hominis super terram, fundetur sanguis illius.* Itaque non videtur posse haberi alius sensus illius dicti, nisi de esu humanæ carnis. Ita dicit Nicolaus, & Burgensis. ibidem.

Sed contra, quia Levit. 7. & 17. prohibetur esus sanguinis, & non est dubium, quod ad literam intelligitur non de humano sanguine, aut carne, sed de quocumque sanguine, sicut etiam decretum Apostolorum *Actuum decimo quinto*: ergo ita etiam intelligendum est illud Genes. 9. & ita intelligebant Judæi. Ut patet ex Josepho, lib. 1. Antiquit. cap. 7. ubi describit historiam illam Genes. 9.

Et ideo Cajetanus in eodem loco, scilicet Genes. 9. dicit, quod prohibetur carnibus vesci humanis illic per verba sequentia, scilicet: *Sanguinem animarum vestiarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis, de manu viri, & de manu fratribus ejus requiram animam hominis. Quicumque effuderit humanum sanguinem fundetur sanguis illius.* Cajetanus enim non vult, quod illa verba sint consequentia, nec pertineant ad præcedentia illa: *Excepto, quod carnem cum sanguine non comedetis.* Sed est nova sententia, & non legit enim, sed verum, velutique, sanguinem utique, &c. Itaque sensus est, carnem autem humanam prohibeo vobis, &c. Et quia quicquid licet sumere in alimentum, licet præparare, & si opus est, occidere: *Prohibeo autem (inquit) vobis uti carne humana in alimentum, quia quicumque effuderit sanguinem humanum, &c.* Sed Septuaginta illic legunt, Καρνα, etenim, & ita legunt Interpretes ex Caldæo, & Hebræo.

Sed

Sed adhuc potest bene stare sensus Cajetani, & placet. Itaque in primis verbis, veruntamen carnem cum sanguine non comedetis, ostendit naturalem usum comedendi carnes, scilicet, non crudas, sed coctas, aliud enim est barbarum, & ferale. Postea sequitur, sanguinem enim animarum vestiarum. Quasi dicat, jam statui vobis quid comedere liceat vobis: non enim concedo vobis carnes humanas, requiram enim sanguinem vestrum.

Et ratione probatur, ut à principio arguebam. Illud est abominabile apud omnes nationes viventes civiliter, & non inhumaniter: ergo est injustum. Patet antecedens ex historia. Nam circa Pontum, & Danubium leguntur fuisse feri homines, qui humanis dapibus vescerentur. Et Sydones populi Danubii accolæ parentum, & propinquorum funera victimis, & festo conventu familiarium celebrabant, cadavera autem laniata, & pecorum vesceribus admista, obsonando, epulandoque consumebant. Et Indorum Massagetæ propinquos cognatosque cum ad multam senectutem pervenerant, vel aliquo casu morti appropinquarent, jugulatos autem magno epularum apparatu aliis eduliis mistos comedebant. Et Ulysses apud Homerum narrat Lestygonas immanes homines socios suos veribus affixos comedisse. Et Plinius putat Cajetanum fuisse Lestrygonum sedem, quales etiam Cyclopas describit Virgilius 3. Æneidos. Omnes autem historici, & poetæ tanquam feritatem, & inhumanitatem nefandam tales consuetudinem referunt. Consequentia probatur, quia illud dicitur juris naturalis quod natura dicit, & quod apud omnes est commune: si ergo omnes homines sentiunt hoc esse turpe, ita est etiam de jure naturali.

Item probat Cajet. ibidem, quia alimentum ordinatur ad id, cuius est alimentum, & per consequens debet esse ignobilius eo: ergo homo non est alimentum hominis: immò apud Gentiles tanquam infandum scelus habebatur: Unde, & Christianis hoc facinus à Paganis imponebatur, quod in nocturnis sacris infantes occisos comedenter, ut est apud Tertulianum in Apol. c. 5. & apud Eusebium in Historia Ecclesiastica.

Item à posteriori, quia omnino essent causa cædis,

Aaa 2

&

& homicidii, ut patet apud Barbaros, qui vescuntur carnis humanis. Item jus sepulturæ videtur esse de jure naturali, ut quilibet sepeliatur ubi voluerit, ut cap. *Funes* habetur, & cap. *Quæsitum* 13. q. 2. & de Poenit. dist. 6. cap. *Si quis*, & de Poenit. & Remis. cap. *Crimen*, quod tolleretur, si liceret vesci carnibus humanis. Item fieret injuria resurrectioni, cum confunderentur corpora hominum. Item sepelire mortuos est opus misericordiae, ut patet de Tobia, & Simonide poeta: ergo in sepultos abficere, est impietas. Item Deut. 21. prohibebantur Iudei relinquere in sepulta etiam cadavera maleficorum. Nec solùm comedere carnes, sed etiam dare bestiis ad devorandum, est inhumanum, ut legitur fuisse Caspios, Bactrianos, & Hyrcanos, & hoc videtur ex illo loco Genes. 9. *Sanguinem enim animarum vestiarum requiram de manu cunctarum bestiarum.* Ubi nihil aliud videtur prohiberi, nisi ne detur bestiis humana caro in alimentum, de hoc enim agitur ibi. Item pro diro, & atroci facinore ponitur, & damnatur etiam à Paganis authoribus, potasse humanum sanguinem: ut patet in conjuratione Catilinæ, apud Salustium, & Lucium Florum. Item est pietas naturalis etiam ad mortuos: ergo non licet abuti cadaveribus eorum. Item est peccatum feritatis comedere carnes humanas, ut Arist. dicit 7. Ethic. cap. 5.

Quæst.

Arg. 1. pro parte affirm.

Sed tota difficultas est: An * in extrema necessitate 6
liceat vesci carnibus humanis. Et videtur quod sic, quia,
ut in præsentiarum suppono, liceret uti carnibus suillis
in veterilege (de quo postea) in tali necessitate, non ob-
stante præcepto juris divini. Sed tantam vim habet jus na-
turale sicut divinum: ergo etiam liceret uti carne hu-
mana.

Item jus naturale est conservare vitam propriam ut supra concessum est: ergo non obstante alio jure pote-
runt comedere carnes humanæ ad conservandam vitam.

Item ita est contra jus naturale abscindere proprium membra, sicut vesci carne humana, sed ad salutem hominis licet abscindere membrum quare ergo non licebit comedere carnes, si est necessarium ad conservatio-
nem vitae? Item licet uti in medicamentis carne, quam

dicunt Medici Momiam: ergo in alimentis, si esset omni necessarium.

Resp. ad que-
tionem.

Hoc tamen non obstante sit conclusio probabilis, quod in quacumque necessitate non licet vesci carne humana. Patet primo, quia habitum est tanquam immane, quod aliqui in obsidione usi sunt tali alimento, ut patet apud historicos. Vide etiam declamationem Quintilia-
ni de eo, qui legatus ad frumentum coemendum non venit. Item si licet, ergo tenerentur homines in tali necessitate vesci tali carni. Cæsequens videtur falsum, cum nunquam fecerint homines, nec aliquis hactenùs consuluerit tempore famis, nec obsidionis, nec aliquis hoc auderet. Consequentia communiter probatur, quia si licet, & non est aliud medium, videtur quod te-
nerentur. Et confirmatur ex historia Josephi de bello Judaico, lib. 7. cap. 8. Ubi Maria Eleazar filia in extre-
mis quidem augstiis filium occidit, coctumque come-
dit medium, reliquias autem scelerati facinoris, nec con-
taminatisimi, & alias immanissimi homines edere sus-
tinuerunt, sed tremore correpti, tales epulas sunt aduersati, non obstante extrema necessitate.

Cajetan. tamen 2. 2. q. 148. art. 2. ad 2. Martini dicit,
quod est probabile, quid in extrema necessitate vide-
tur, quod non sit illicitum uti in cibum hominibus oc-
cisis in bello, licet alias inquit, sit mortalissimum. Mar-
tinus etiam, q. 2. de Gula, dicit, quod qui sine necessita-
te ex sola concupiscentia, & delectatione vesceretur car-
nibus humanis, peccaret mortaliter. Unde videtur dice-
re, quod in necessitate non esset mortale, vel non esset
peccatum. Abul. etiam 4. Reg. 6. tenet, quod in extrema
necessitate non est illicitum.

Sed S. Thom. 2. 2. q. 142. art. 4. ad. 3. dicit, quod illa
vitia, quæ excedunt humanam naturam, sunt expro-
babilia, sicut si aliquis delectaretur in comedione car-
nium humanarum, aut in coitu bestiarum, aut masculo-
rum. Ex hoc videtur, quod S. Thom. putet tam malum
comedere carnes humanas, sicut coire cum bestiis, quod
in nullo casu est admittendum: ergo nec comedere car-
nes humanas. Facit etiam quod Arist. 3. Ethic. cap. 1. dicit:
Sunt etiam quædam, ob quæ non licet etiam compulsum,

sed

ed potius oportet summa perpeccum tormenta mortem obire.

Et certè mirum est, quod etiam si omnium iudicio necessarium esset ad vitam fornicari, non tam licet, & quòd liceat comedere carnes humanas, quod multo gravius est per se.

Sed respondent aliqui, quòd fornicatio est intrinsece mala, non autem esus carnium. Hoc tamen est petere principium. Unde enim habetur illa differentia, cùm apud homines omnes sit abominabilius iste esus, quàm fornicatio? Et Almayn in Moralibus, cap. 3. ponit conclusionem: Nullus metus etiam mortis excusat actum prohibitum lege naturæ. Ex quo videtur confirmari conclusio nostra. Vide illum.

Item si hoc in extrema necessitate est licitum: ergo etiam si terrore barbarorum aliquis cogeretur comedere: nihil enim facit an timor sit ab intrinseco, vel extrinseco illatus. Et mirum est si hoc licet, quomodo nunquam fuit permisum nec in obsidione Hierosolymitana sub Vespasiano, ubi tot millia perierunt fame, nec in obsidione Jerusalem sub Joram Rege Israel. 4. Reg. 6. Ubi tantæ fuerunt angustiæ, ut matres paciscerentur de mutuo esu filiorum, præsertim cùm Elifæus esset præsens, qui eos admonere potuit, nec aliquis hoc unquam consuluit in ultima famè Provinciarum: ergo nullo modo est licitum.

Quarta quæstio est: Utrum liceat in sacrificio uti hominis sanguine. Dato quòd ita sit, quòd non liceat comedere carnes humanas, an liceat sacrificare ut Barbari faciunt.

Et videtur primo quòd hoc non sit contra jus naturale. Primùm, quia multæ nationes quondam habuerunt in usu, ut Scithotauri qui advanas Dianæ immolabant; Laodicei virginem Palladi: Arcades Jovi Lycaeum puerum, Carthaginenses Saturno pueros etiam Regiæ nobilitatis: Sapientes etiam Gallorum, Druide: Cimbri, Blemye, humanis litabathostis, de quo vide Alexandrum de Alexantris, lib. 6. cap. 25. Imò ad propitiandos deos vieti Carthaginenses ab Agathocle. Dicuntur nobilitatis filios mactasse ad aras. Et Germani, & Cimbri, & Senones, & penè omnes nationes hoc in sacrificiis ha-

Quæst.

Arg. 1. pro
parte affirm.

habuerunt ut mundarentur humano sanguine, imò hac superstitione Romani non caruerunt. De quibus legimus, quod ex fatalibus libris Græcum & Græcam in foro Boario vivos defoderunt sub terram ad placandas, scilicet iras deorum. Licuitque diu in sacris hominem interimere, & diis immolare. Factumque hoc fuit donec per Cornelium Lentulum, & Publum Licinum Crassum Consules vetitum fuit.

Item Dominus præcepit Abrahæ sacrificare filium suum Isaac. Genes. 22. Non ergo debuit credere si erat contra jus naturale. Item Jephete Judic. 11. obtulit unicam filiam in holocaustum, & tamen ponitur inter Sanctos. Hebr. 11. Mirum est autem si hoc erat contra jus naturale, quod ipse non intellexisset, cùm esset fidelis, esse impium, vel non admoneretur à sacerdotibus. Et maxime quia habetur, quod *venit spiritus Domini super Jephæte*, & ex illo spiritu vovit votum, quod postea perfolvit. Vide S.Thom. 2. 2. q. 88. art. 2. ad 2. & 4. dist. 38. q. 1. art. 1. q. 2. ad 3. & Hebr. 11. lect. 7. & August. quæst. super Judic. lib. 7. cap. 49. ubi sub dubio reliquit, an peccaverit necne.

Item ipse Redemptor noster seipsum sacrificabit in cruce.

Arg. 2.

Arg. 3.

Arg. 3.

Resp. ad
questionem.

In contrarium ponitur conclusio: Prohibitum * est jure divino, & naturali sacrificare homines Deo. Probatur primo aperte Deut. 12. *Quando disperdiderit dominus Deus tuus ante faciem tuam gentes, ad quas ingredieris possidendas, & possederis eas, atque habitaveris in terra eorum, cave ne imiteris eas postquam fuerint te introeunte subversæ, & requiras cærenias earum, dicens, sicut coluerunt gentes istæ deos suos, ita, & ego colam, non facies similiter domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas averfatur dominus, fecerunt diis suis, offerentes filios suos, & filias, & comburentes igne.* Item Num. 18. Dominus præcipiens, ut omnia primogenita offerrentur domino, & spectarent ad sacerdotem, primogenita tamen hominum jubet, ut redimantur: *Quicquid enim primum erumpit de vulva cunctæ carnis, quam offerunt domino, five ex hominibus, five ex pecoribus tui juris erit, ita dumtaxat, ut pro hemiœnum primogenitis pretium accipias.* Ex quo lo-

co

co August. super Judic. ubi suprà , satis dicit significari, quod immolatio quidem humanæ carnis est prohibita, & displicet Deo. Ex quo loco scilicet Deuter. 12. non solum constat esse prohibitum jure divino, sed naturali, quia Gentes non tenebantur alio jure nisi naturali, & tamen computatur inter abominationes eorum immola- se sanguinem humanum.

Sed quæ est ratio? Primum de innocentia est clara, quia est contra jus naturale occidere hominem innocentem , cùm sit præceptum decalogi. De nocente autem videtur majus dubium. Quid obstat sicut occiditur taurus in honorem Dei , quin homo alias maleficus , & impius, occidatur in honorem Dei? An non pro amore Dei licet occidere infidelem? Quare non est sacrificium?

Respondetur , sicut patet ex S. Thom. 2.2. q. 85. art. 3. ad 3. & clariùs q. 86. art. 1. quòd sacrificium est, cùm ali- quid exhibetur in cultum divinum consumendum : non enim sufficit, quòd offeratur ad cultum, sed quòd con- sumatur in honorem Dei , unde calix oblatus, non est sa- crificium, sed Eucharistia est Sacrificium in Missa. Ex quo sic arguitur: Vel nocens est damnatus , vel non: si non, non justè occiditur , & est contra jus divinum , imò na- turale. Nullus enim obligatur ad poenam , antequam con- demnetur , si autem est damnatus propter delictum , jam non occiditur ad cultum divinum. Nam si alias esset pe- riturus , non occiditur pro Deo , vel honore Dei: sicut nec boves qui occiduntur in macello quantumcunque lanus diceret , imò vellet occidere pro amore Dei , non esset sacrificium , & sic homines nocentes , & condem- nati sacrificari non possunt , nec licet , nec illicet. Propriè enim sacrificare hominem Deo est, quod illa sit causa occidendi hominem , quod non est de homine alias damnato.

Præterea etiam omne sacrificium est oblatio , ut S. Thom. dicit ubi suprà. Non offert autem quis , nec dic- tur offerre munus rei alias inutilis vel perdenda. Non enim esset vel munus , vel oblatio , si quis vinum , aut ovem prorsus ad nullos usus profuturam daret Deo , non plus , quā si lapidem , aut arenam. Offerre enim est ut aliquid sibi homo subtrahat , ut Deo tribuat. Cùm ergo ho-

homo damnatus non sit alicujus pretii , sed perniciosus, non potest ex illo offerri sacrificium , aut fieri, maxime quia Levit. 22. prohibebatur offerri animal quocumque modo morbidum. Unde videtur irreverentia offerre hominem noxiū. Restat ergo ut nec ex homine nocente, nec innocentia possit fieri sacrificium Deo acceptum.

Et præterea videtur, quod vita hominis non sit ita propriè in potestate hominis , sicut vita aliorum animan- tiuum. Non enim ita est dominus vitæ suæ , vel alienæ , si- cut est brutorum , quæ pro suo arbitrio potest perdere, & occidere sine injuria: homo autem etiam seipsum occi- dens , facit injuriam , & sic videtur , quod vita huma- na potius sit Dei , qui est dominus vitæ , & mortis. Cùm ergo sacrificium debeat fieri ex rebus nostris , quas Deo offerimus , videtur , quod non possit fieri sacrificium hu- manæ vitæ.

Et in summa quomodo Deus debeat coli , non pos- sumus scire nisi ab ipso Deo : ubicumque autem fuit divina doctrina , & prophetica , nunquam fuerunt hu- jusmodi sacrificia: ergo omnino numquam fuerunt Deo grata. Quòd si quis contenderet hoc non esse prohibitum jure naturali, excusaremus istos barbaros ab impietate, faltem antequām esset eis prædicata lex evangelica : quia excusabantur ignorantia juris evangelici , in quo non so- lū sunt prohibita hujusmodi sacrificia , sed quæcumque alia , excepto unico Sacrificio Missæ , ut patet ex Paul. ad Hebr. Quia Christus Jesus introivit semel in sancta , aeter- na redemptione inventa. Nec solum de sacrificio homi- nis , sed nec de quocumque alio posset redi ratio ali- qua , nisi Deus revelasset : quia cùm bonorum nostrorum non egeat potius videtur absurdum occidere in gratiam Dei animal quodcumque. Unde ex ipso solo sciri potest. Et iccirco in statu innocentia nullum fuisset sacrificium.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum patet quid sit dicendum. Primo enim respondetur , quod nunquam aliquæ nationes usæ sunt hujusmodi sacrificio , quin prius essent idololatræ. Unde post tantum errorem idem dæ- mon , qui suggestus ut deos falsos colerent , etiam per- suasit , ut nefariis sacrificiis colerent. Quare ille error non invaserit homines , nisi post alios intolerabiles errores

Bbb

Resp. ad Arg.

ut

ut dicit Paul. (1) *Propterea tradidit illos Deus in reprobum sensum.* Secundo patet, quia Deus damnavit sacrilegos illos ritus, ut patet Deuter. 12. Unde etiam Cornelio Lentulo, Publio Licinio Crasso consulibus, ne hominem immolare, neve humano sanguine litare liceret, sancitum est.

Ad secundum de Abraham beatus August. lib.7. super Judic. cap.49. dicit, quod dato, quod lege generali prohibita sint hujusmodi sacrificia, tamen jubente domino specialiter possunt fieri bene, & pie, sicut, & seipsum occidere, & innocentes, sicut præceptum est Sauli, ut occideret omnes habitatores Amalech. *Vel fortè, inquit, putavit Abraham dominum filium suum suscitatum, & sic nullam faceret Isaac jacturam.*

Sed quomodo credit illud esse à Deo, cùm haberet præceptum Dei in contrarium?

Respondetur: Illa revelatio videtur fuisse interior, & cui Abraham resistere non posset. *Sed hoc ipso,* inquit August. *satis ostendit displicere illi hujusmodi sacrificium, quod inhibuit Abraham.*

Ad tertium de Jephte, beatus August. eodem loco multa dicit. Primum condemnat non solum factum, & sacrificium Jephte, sed etiam votum, quia votum per se malum fuit: nam non videtur cogitasse de sacrificio pecoris alicujus. Non enim dixit: *Quodcumque exerit obviam mihi, sed quodcumque exerit de januis domus meæ obviam mihi revertenti in pace à filiis Amon: Dominò offeram illud in holocaustum.* Nec pecora solent occurrere ducibus à bello revertentibus, nisi forte canis, qui tamen sacrificio adhiberi non potuit: unde videtur in ipso voto licet non de filia, tamen de homine cogitasse. *Quia ergo de hoc voto,* inquit, *nec de facto scriptura aliquid diffinivit, sicut de facto Abrab. judicandum reliquit nobis ex regulis scripturarum.* Et possemus (inquit) dicere, *Deo displicuisse tale votum, & ideo permisisse, ut unica filia occurreret, ut de tali voto vindictam sumeret: nec prohibuisse eum 60. dierum spatio, sicut Abraham prohibuit:* licet infra eodem capitulo dicat, quod potest etiam dici, quod fecit totum ex spiritu domini, & votum, & factum, & fortasse ut aliqua hu-

mar-

mana victimæ: Christi significaretur victimæ. Quod si verum (inquit) est, non solum ejus insipientia culpanda non est, verum ejus obedientia laudanda. Sed potius videtur stare in prima solutione.

S. Thom. 2.2. q.88, art. 2. ad 2. satis concordat cum illa prima solutione, & citat Hieronymum, quod in vendo fuit stultus, & in reddendo impius. Videntur tamen S. Thom. & Hieronymus non damnare votum: nisi tanquam indiscretum, quod posset habere malum even- tum. August. autem videtur damnare secundum se, quasi intentio Jephte fuerit simpliciter hominem sacrificare. Non enim magnum fuisset, ut pro tali victoria vovisset holocaustum unius bovis, aut arietis. Certè aliquod magnum voluit vovere. Aliter dicit S. Thom. 4. dilt. 38. q. 1. art. 1. q. 2. ad 2. Idem Hebr. 11. lect. 7. Non autem condemnat votum, sed factum, quod fecutum est. Laudatur vero Jephte de fide quam habuit. Sicut & Gedeon eodem tenore laudatur à Paulo, qui tamen peccavit tentando Deum in vellere, & faciendo Ephod, post quod fornicata est multitudo filiorum Israel. Poenitentiam vero egisse uterque creditur, ut ait S. Thom.

Sed hoc jam constituto, quod nec sit licitum vesci carnibus humanis, nec sacrificare homines, sequitur quæstio moralis: An si qui habeant hanc sacrilegam consuetudinem, vel ut vescantur tali carne vel sacrificiis tam nefandis utantur, ut sunt barbari isti inventi in provincia Yucatan, id est, in nova Hispania, an possint Principes Christiani sua autoritate ista ratione bellum illis inferre, & quatenus liceat: & sic hoc non possunt sua autoritate an saltē ex autoritate, mandato, vel commissione Summi Pontificis hoc possint. Et quidem Aug. Anchon. Archidiac. & Sylvester dicunt, quod si quæ nationes sint quæ contra jus divinum supernaturale, & revealatum faciunt, coerceri non debent, nec possunt, ut defistant ab illa violatione, ut si qui peccant peculiariter contra legem Christianam, vel olim contra legem Mosaicam. Et ratio est, quia non possunt convinci manifestè quod malè faciant, & per consequens damnari juridice non possunt: & quia nemo indemnatus potest puniri, ideo non possunt illa causa, aut bello, aut alia perseguitione coer-

Quest. morali.

coerceri à talibus peccatis.

De illo tandem utrum, * sit laudabile abstinere perpetuo à certo genere alimentorum etiam in extrema necessitate est dubium.

Dubium.
Aug. pro parte neg.

Et videtur quod non licet, quia (ut suprà probatum est) homo tenetur servare propriam vitam per alimen-tum: ergo ubi non est aliud alimentum, nisi hujus generis, tenetur illo uti.

Arguitur secundo, quia si liceret, maximè ratione voti, quale dicuntur habere Cartusienses: Sed hoc non: ergo. Patet minor, quia votum debet esse de melioribon-o, ut S.Thom.2.2. q. 88. & Doctores 4. dist. 38. Et sal-tèm illud quod sine voto est malum, ratione voti non fit bonum: ut si est malum inepti, ratione voti non est bonum: sed abstinere à cibo in extrema necessitate est mortale, secluso voto: ergo etiam posito voto. Imò tunc videtur egregiè procedere dictum illud: In malis promis-sis, rescinde fidem.

Tertio arguitur: Si quis faceret votum abstinendi à carnibus non regulariter, vel semper, ut Cartusienses, sed solum in extrema necessitate, profectò votum esset stultum, & illicitum. Sed non videtur quod reddatur melius votum. Quia simul cum hoc voeat abstinere etiam extra necessitatem: ergo, &c. Item plus obligat lex divina, quam votum: sed Judæus in extremo teneba-tur comedere carnes prohibitas: ergo etiam Carthusienses.

Quarto arguitur: Liceret etiam Carthusiensi in tali necessitate constituto comedere carnes: ergo videtur, quod teneretur. Quia si habet medium licitum ad conservan-dam vitam, facit contra charitatem non utendo illo: ergo, &c.

Quinto: Nulla lex humana deobligat à divina, sed votum est peculiaris lex: ergo, &c.

In contrarium videtur consuetudo, & authoritas religiosissimi Ordinis Carthusiensis, ubi pro nulla neces-sitate violatur abstinentia illa à carnibus. Nec valet, di-cere, quod nunquam incidit necessitas, quia certè credendum est, quod aliqui objerunt, quia non comedere-runt carnes.

Pro

Pro dissolutione quæstionis nota, quod Gerson in proprio tractatu de abstinentia Carthusiensium ponit duas conclusiones principales in sententia. Prima: Carthusien-sis in extrema necessitate constitutus, secluso scandalo, tenetur comedere carnes.

Secunda, si ex tali esu carnium sequatur scandalum, puta dissolutio ordinis sui, & religionis, obligatur non comedere carnes. Easdem ponit Major 4. dist. 38. quæst. 4. & Martinus quæst. *De abstinentia.*

Primam conclusionem probant. Primo, quia talis oc-cideret seipsum non comedendo, juxta illud Ambrosii: *Pasce fame morientem: si non pavisti, occidisti.* Item nul-la lex humana potest deobligare à divina, sed iste tenetur lege divina in tali necessitate comedere: ergo, &c. Item nulla constitutio contra charitatem: ergo, &c.

Sed contra primam conclusionem arguitur 2.Machab.6. Machabæi cum periculo mortis abstinuerunt: ergo licet abstinere saltem Carthusiensibus in quacumque necessita-te.

Respondet Gerson quod Machabæi tenebantur absti-nere, quia obligabantur lege divina, & non est transgre-dienda lex divina pro corporalis vitæ salvatione. Et quod David comedendo panes peccasset, nisi habuisset revela-tionem.

Sed Major aliter respondet, & dicit, quod Machabæi tenebantur ratione scandali, alias debuissent comedere car-nes, quia major est obligatio divina servandi vitam suam, quam alia lex de non comedendo carnem suillam. Et ita dicit Almain in Moral. cap.3. imò quod tenebantur.

Ex quibus infert Gerson: *Si constitutio Carthusiensis di-ceret quod non comedenter carnes, etiam in extrema ne-cessitate sub pœna peccati mortalis, nescirem, inquit, fa-teor, constitutionem istam defendere ab iniquitate.* Hæc de-terminatio Gersonis, & Majoris, est valde probabilis, & maximè declarando primam conclusionem per secundam, scilicet quod ratione scandali potest abstineri in extrema necessitate capiendo largè scandalum, id est si ex hoc, quod Carthusiensis illa occasione vesceretur carnibus in-ciperet dispensatio, in casibus periculosis quidem, sed pau-

paulatim traheretur ad multos casus, & omnes graves morbi essent occasio solvendæ abstinentiæ, & cùm Medici de industria augeant opinionem, & timorem mortis in ægritudinibus, passim in infirmariis Carthusienses vescerentur carnibus. Fatetur autem Gerson, quod ne hoc eveniat, bene Carthusienses abstinent perpetuò. Sed tamen in casu occulto, unde non posset nasci occasio, & talis indigeret carnibus, posset comedere, ut ait.

Sed sicut hæc opinio est probabilis, ita contra eam ponio conclusionem probabiliter.

Non * videtur illicitum Carthusiensi in extrema necessitate abstinere à carnibus, etiam secluso scandalo. Probatur primò. Si comedere carnes in extrema necessitate est præceptum juris divini, ut ipsi dicunt: ergo hoc esset scandalum Pharisæorum, de quo non est habenda ratio, juxta dictum Domini: *Sinite illos, caci sunt, & duces eorum.* (1) Tunc enim maximè habet locum Gregorii dictum, scilicet: *Fasilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.* Et confirmatur, quia secundum illos Doctores, talis, qui in isto casu abstinenteret, faceret contra præceptum negativum, scilicet: Non occides. Sed certum est quod contra præceptum negativum non licet agere ratione scandali: ergo quod liceat Carthusiensibus abstinere in tali casu non est ratione scandali.

Secundo arguitur: Sequeretur, quòd quandocumque esset periculum ne ille moriatur ex abstinentia carnium, tenetur comedere. Consequens est falsum: ergo. Probatur sequela, quia extrema necessitas in moralibus ut certum est, vocatur, quando est probabile periculum. Falsitas consequentis patet ex ipso ritu, & consuetudine Carthusiensem, qui nunquam de hoc disputant, an indigeant carnibus, necne. Et dato quod medicus dicat eum aliàs moriturum, non respiciunt ad scandalum, sed omnino negant se datus.

Nec valet responsio Arnaldi de Villanova, qui dicit, quod quicquid potest fieri per eum carnium, potest fieri per ova sorbilia. Nam ut dicit Major clarum est, quod potest ex assuetudine incidere in fastidium ovorum, & omnino non posse comedere.

Tertio non semper quis tenetur servare vitam per om-

(1)
Matth. 15.

omne medium licitum, ut patet in multis casibus, ubi posset quis defendere propriam vitam, & tamen ad conservationem virtutis patientiæ quis possit permettere se occidi. Item uxor cum periculo vitæ suæ potest assidere, & assistere viro peste laboranti, etiam ubi non est necesse, sed tantum ad conservationem fidei maritalis: ergo &c.

Quarto non tenetur quis, solum ad conservationem vitæ mutare, puta de consilio Medicorum deferere patriam, quia frigida est, vel aliquid hujusmodi: ergo nec comedere carnes.

Quinto pro defensione patriæ possit quis procedere ad bellum cum probabili mortis periculo, etiam ubi non esset necesse: ergo pro conservatione, & augmento virtutis, & abstinentiæ licet non comedere carnes.

Sexto arguitur, quod non plus liceat comedere secrete, quam publicè: quia dato quòd illud factum sit secretum, tamen doctrina est publica: & si hoc liceret, non debet oppositum doceri, & si scandalizaret factum, etiam doctrina. Non enim minorem occasionem ruinæ præberet doctrina, quam factum.

Septimo non solum ad conservandum, sed ad augendum virtutem licet subire mortem, ut suppono: sed per hoc, quòd Carthusienses abstineant perpetuò, & in universum, augetur illa abstinentia, & virtus: ergo.

Item nullus tenetur ducere uxorem, etiam ubi certò instaret periculum mortis ex castitate, si fecit votum: ergo, &c.

Ad hoc argumentum respondent aliqui, negando consequentiam, quia hoc (ajunt) non est ordinatum ad conservandum vitam. Sed profectò non videtur sufficer: nam maritus si indigeret extremè, videtur quòd tenetur accedere ad uxorem: ergo quòd non teneatur, est pro bono castitatis, & non quia non ordinatur per se ad vitam.

Tandem pro solutione argumentorum notandum est, quòd aliud est non protelare vitam, aliud est abrumpere. Nam ad primum non semper tenetur homo, & satis est, quòd det operam, per quam homo regulariter potest vivere: nec puto, si æger non posset habere pharmacum nisi daret totam substantiam suam, quòd teneretur facere.

10 Secunda conclusio. In * casu extremae necessitatis pu-
to

to quod liceret Carthusiensi comedere carnes, alias lex esset intolerabilis. Posset aliter ad quæstionem responderi, distinguendo de extrema necessitate. Aut enim est ex fame, quia nihil habet quod edat nisi carnes, ut posset contingere, & in tali casu posset teneri opinio Gersonis, quod tenetur comedere, quia tunc fame moritur, quæ est mors violenta, & videtur imputari isti. Alia necessitas potest esse ex ægritudine, & tunc carnes se habent tanquam medicinæ, & posset dici quod in tali casu non teneretur, quia tunc moritur ex infirmitate, cuius iste non est causa, & sic mors non imputaretur ei. Hoc enim non est se interficere, sed non protelare vitam quantum potest, sicut suprà dictum est de aliis medicinis: & sic maneret salva consuetudo Carthusiensum, qui pro nullo periculo infirmitatis comedunt carnes. Et hæc esset confirmatio conclusoris primæ: Nam si licet abbreviare vitam per abstinentiam carnium, ut statim dicimus per decem aut plures annos, quare non licebit seni octoginta annorum abbreviare vitam per unum annum ne comedat carnes.

Resp. ad
Arg. pro parte
negat. posit.

Ad argumenta in contrarium in principio posita respondeatur. Ad primum patet quid dicendum sit, quia tenetur modo regulæ sufficienti, & casus extraordinarii non cadunt, sub obligatione.

Ad secundum respondeatur, quod facere votum solum de hoc, quod in extrema necessitate non vescatur carnibus nihil bonitatis habet, sed absolutè abstinere à carnibus perpetuò, est bonum, & per hoc patet ad tertium.

Ad quartum negatur consequentia.

Ad quintum nego, quod illud fit contra legem divinam: imò videtur, quod secluso voto si quis proposuisset nunquam comedere carnes, posset abstinere etiam in extrema necessitate. Fateor autem si regulariter, & sape contingere, quod morerentur ægrotantes ex abstinentia carnium, quod non deberet servari, sicut si ut plurimum navigantes perirent, non esset licitum navigate, nisi pro majori bono, quam sit vita: sed quia hoc non ita frequenter contingit, ferenda est hæc jactura pro majori commodo, quod sequitur ex navigatione. Ita in propo-

si

sito, licet sit aliqua jactura, quia aliquando moriuntur Carthusienses ex abstinentia carnium, tamen meritò fecerunt hanc jacturam pro majori bono scilicet virtutis abstinentiae.

Ex hac ratione posset formari aliud argumentum pro conclusione nostra. Quia iste est pars communis, & ideo bene facit pro bono spirituali communis subtilitudo periculum mortis cum jactura propriæ vitæ, & semper pro majori bono licet ponere vitam.

Sed restat, ut respondeamus ad quoddam argumentum suprà factum de Machabæis, an licuisse comedere suillas carne sine scandalo in extrema necessitate. Et primo certum est, quod in casu Machabæorum erat magnum scandalum, quia exigebatur ab eis in contumeliam legis.

Quæst. in
cidens

Sed si ponatur quod fame perirent in solitudine, an tunc liceret. Variæ sunt opiniones: Et profectò quicquid dicat Major, opinio Gersonis est probabilissima, quod non liceret. Nam tantæ authoritatis est præceptum divinum positivum, sicut naturale: si autem ex jure naturali esset illicitum comedere suillam non liceret etiam in extrema necessitate velci suilla: ergo nec etiam nunc, cum esset de jure positivo.

Sed probabilius videtur, quod utrumque liceret in tali necessitate, & comedere propter necessitatem, & abstinere propter reverentiam legis. Excusatur enim David comedens panes propositionis propter necessitatem, & discipuli vellentes spicas die festo, Matth. 12. & ita Machabæi bene fecerunt die Sabbati non propulsantes, sed oppetentes mortem ne violarent Sabbathum propter reverentiam legis, & fecerunt bene postea pugnantes die Sabbati, ne omnes perirent. 1. Machab. 2. vide S. Thom. 1. 2. q. 100. art. 8. ad 4. Imò non condemnantur Gothi, qui in Italia permiserunt aliquot millia ex exercitu perire ne pugnarent die Sabbati. Sed S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 4. dicit, quod esset tentare Deum, si quis non pugnaret in die Sabbati in necessitate.

II Restat quæstio: Utrum * liceat abbreviare vitam per abstinentiam.

Et videtur quod non, ex illa autoritate Hieronymi. Nihil intereat, quo pacto te interimas. Item non liceret

Arg. pro parte
neg.

Ccc

se,

senicentum annorum tollere etiam unum annum ab ultima parte vita: ergo nec successivè perdere decem annos.

Respondetur quòd ex primæ quæstionis solutione facile potest liquere, quid ad hanc sit respondendum. Breviter ergo respondetur per propositiones.

Prima: Non * licet ex intentione abbreviare vitam per abstinentiam. Patet, quia est contra dilectionem sui, quia est nocuum vita. Confirmatur. Non licet ex intentione abbreviare vitam alterius, cuius aliquis haberet curam, ut filiorum, & servorum. Secundo: Non licet abbreviare aliis mediis: ergo nec abstinentia. Ultimò auctoritate Augustini, qui in regula mandat, scilicet: *Carnem vestram domate jejuniis, & abstinentia esce, & potus quantum valetudo permittit.* Et patet ex prima conclusione suprà determinata. Patet ergo, quòd ex intentione abstinere contra valetudinem, est illicitum: & cum sit contra charitatem uniuscujusque, effet mortale. Item Augustinus de Moribus Ecclesiæ. Et habetur etiam apud D.Thom. 2.2. q.141. art.6. *Regula (inquit) temperantia est necessitas presentis vite.*

Secunda conclusio: Non * tenetur quis protelare vitam per alimenta quantum potest. Patet, quia non tenetur uti cibis optimis, & delicatissimis, & prætiosissimis, etiam si ea sint saluberrima, imò hoc est reprehensibile: ergo. Item non tenetur vivere in loco saluberrimo: ergo nec uti cibo saluberrimo. Item hoc effet damnare omnia jejuna Ecclesiastica, & Monastica.

Item non tenetur abstinere à vino, ut diutius vivat: ergo nec è contrario.

Tertia conclusio: Si * quis utatur alimentis, quibus homines communiter utuntur, & in quantitate, quæ solet sufficere ad valetudinem conservandam, dato quòd ex hoc abbrevietur vita, etiam notabiliter, & hoc percipiatur, non peccat. Patet breviter ex secunda, quia non tenetur prolongare, nec mutare solum ad alium salubriorem locum: ergo nec cibum. Ex quo sequitur corollarium quod non tenetur quis uti medicinis, ad prolongandam vitam, etiam ubi effet probabile periculum mortis, puta quotannis sumere pharmacum ad vitandas febres: vel aliquid hujusmodi.

Quar-

55 Quarta conclusio: Si * quis singulari inedia, vel cibis ita nocuo utetur, vel scienter, vel propria opinione contra bonorum, & sapientium sententiam, ut brevi abrumperetur vita, non excusaretur à mortali. Hæc patet ex prima conclusione, & ex determinatione primæ quæstionis nisi forte faceret peculiari consilio, & revelatione divina.

REVERENDI PATRIS FRATRIS

FRANCISCI A VICTORIA,

RELECTIO DE HOMICIDIO.

An sit fortis viri occidere se.

S U M M A.

1. Mortem sibi conciscere, quomodo sicut semper impium ita, & mortem non solum patienter, sed liberè etiam subire, plerumque consilium, nonnumquam præceptum fit.
2. Interficere seipsum, semper est impium. Et multa de inclinatione naturali, peculiariter an sit semper prona ad malum.
3. Inclinatio hominis, quatenus homo est, est bona, & ad nullum malum, aut virtuti contrarium inclinat.
4. Deus an naturas rerum immutare potuerit, vel ab initio alias facere, quād nunc sunt.
5. Quòd Deus naturas rerum mutare non possit ab auctore probari videtur.
6. Deus supposito quòd non possit rerum naturas mutare, quomodo fecerit hominem cum naturali inclinatione ad malum.
7. Inclinatio hominis quamvis sit ad malum, tamen non est mala malitia morali, quandiu manet intra terminos appetitus.
8. Deus creavit hominem sine inclinatione mala qua appetitus inclinat ad malum.

Ccc 2

Deus:

2. Deus dedit appetitui naturalem inclinationem ut obediret voluntati.
3. Homo quod non inclinetur ad diligendum se plusquam Deum, vel propriam bonum plusquam commune.
4. Praecepto: Non occides, quid, & qualiter homicidium prohibeatur. Et de triplici opinione ibi recitata.
5. Praeceptum de non occidendo, est juris naturalis, & non positivi, sicut etiam alia praecepta Decalogi, secundum autorem.
6. Praeceptum de non occidendo: semper fuit aequale, & ante legem, & in lege, & tempore Evangelii.
7. Interficere si licebat adulteram, aut furem in lege Moysi etiam, licuit ante legem, & licet in lege Evangelica.
8. Praecepto hoc: Non occides quomodo prohibeatur omne homicidium, quod stando in lege naturae sola, est malum, & irrationalis.
9. Praecepto de non occidendo: non magis prohibetur homicidium auctoritate publica, quam privata.
10. Occidi quomodo duplicitate potest homo, scilicet ex intentione, & prater intentionem.
11. Occidere hominem Reipublica nocuum ex intentione, stando in jure divino, & naturali licet ipsis Reipublica.
12. Homicidium de jure naturali, & divino permisum, quibus sit commissum.
13. Homicidium omne ex intentione, praecepto de non occidendo est probitum, seu publice, seu private personae, prater quam id, quod Reipublica aut publicis magistratibus, & principatis fuerit commissum.
14. Interficere seipsum quare non licet.
15. Objectum voluntatis non est solum verum bonum.
16. Deus solus est vita, & mortis dominus, non homo, qui quantum ad hoc, est peculiariter servus Dei unde occidere seipsum est Deo injuriam facere.
17. Homo in multis casibus quamvis licitis viis possit vitam servare, quomodo tamen non teneatur.
18. Quod homo, semper tenetur defendere vitam proximi, etiam quandcumque licet, non est exploratum.
19. Panem licet alteri cedere cum certa pernicie propria vita.

20. Animam ponere pro amicis licet fit stultitia hujus mundi, tamen est sapientia apud Deum.
21. Damnato ad mortem non licet se fame interficere.
22. Damnato ad mortem licet fugere, & mortem non expectare.
23. Damnato ad mortem per cicutæ seu veneni haustum, licet illud haurire, nec videtur ad succi mortem cooperari.
24. Auxiliari licet amico etiam cum quantocumque vita discrimine. Et quid dicendum de uxore, quæ etiam cum magno periculo marito peste laboranti adsideret.
25. Navigare, & artem militarem exercere etiam cum magno vita periculo servatis circumstantiis quæ magis, & ut plurimum contingunt, licet.
26. Vitam abbreviare nullo modo licet, et si non teneatur homo omnia media licita etiam facere, ut sibi vitam reddat longiorem.
27. Alimentis in salubribus, & nocuis vitam reddere breviorem, non licet, neque tamen uti tenetur quis optimis.
28. Vite conservandæ ratione non sunt omnia media adhibenda necessariò, sed solum illa, quæ ad hoc sunt de se ordinata, & congrua.
29. Vita non est in discrimine pro bonis temporibus ponenda, inter quæ gloria, honor & fama reponuntur.
30. Brutus, Cato, Decius, & alii innumeri, qui sibi mortem consicerunt, utrum excusationem habebunt, eò quid putabant in hoc se fortiter, & laudabiliter agere. Et quid de Samsoni, Rasia, & Saule.

NON de nihilo dixit Ecclesiastes: *Qui addit scientiam, addit & laborem.* Habent agricolæ sua otia, habent operarii, habent omnes opifices, & cum diebus operosis viatum paraverint, festis diebus requiem habent, & pro suo arbitrio remittunt, & oblectant animos, & corda oblita laborum. Nobis neque festis, neque pro festis licet esse otiosos nullas habemus studiorum ferias, nullam vacationem ab exercitiis literarum. Ecce convenimus patres religiosissimi, virique spectatissimi in festa tam celebri ad hanc relectionem, cum mihi non licuerit

rit non solum in sequentem annum ut putaram, sed neque in aliud quidem diem proferre: ergo ne supra laborem necessarium, novum etiam in Proceris assunamus, rem ipsam superis praेuentibus aggrediamur.

Argumentum à me tractandum in præsenti relectione, non est aliquis novus locus ad hoc designatus, & in ordinariis lectionibus prætermisso, ut in aliis relectionibus à me factum est, sed ut non nomine tantum, sed & re etiam sit relectio, constitui tractare aliqua prius in meis lectionibus disputata, non tamen multa, nec enim possem. Sed consilium meum fuit imprimis disputatione quæstione: An sit fortis viri occidere se ipsum, vel cùm conservare vitam possit, mortem oppetere, & quando, & quatenus hoc aut licitum, aut laudabile sit. Ad quam quæstionem commodius tractandam, & examinandum tanquam fundamentum totius hujus relectionis sequentem conclusionem à principio pono.

Prima conclusio: Sicut * mortem sibi conciscere semper impium est, ita mortem non solum patienter tolerare, sed liberè etiam subire plerumque consilium, non nunquam præceptum est. Hanc conclusionem pro temporis angustia, proque tenui mea eruditione quam potero perspicue, & clarè, varie versabo, immoraborque circa singulas partes, primo illam probando, deinde argumenta in contrarium objiciendo, illaque pro captu ingenii diluendo, ac dissolvendo, quod interim dum facio, vos patres observandissimi virique ornatissimi oratos velem, ut me non tam attente, quam benevolè, & amicè audiatis.

Prima ergo pars conclusionis est, quòd semper est impium, interficere se ipsum. Hoc primò probatur, quia * occidere seipsum est contra naturalem inclinationem hominis; sed facere aliquid contra inclinationem naturalem, est peccatum: ergo occidere se semper est peccatum. Major est manifesta, non enim homo solum omnia que animantia, sed res omnes resistunt suæ corruptiōni, & pro viribus admittuntur conservare se in rerum natura, ut dicitur in secundo de generatione, & experientia apertius docet, quam ut probatione res indigeat, nec

nec opus est in re non dubia argumentis uti non necessariis, Est ergo contra naturalem inclinationem hominis, ut se interimat.

Quod autem inclinationi naturali adversari, & repugnare sit illicitum, exploratum est valde, atque in confesso. Si enim naturalis inclinatio semper in bonum, & honestum propensa est, atque adeò nunquam malum suggerit, profectò hujusmodi inclinationi repugnare, aut in contrarium tendere, semper illicitum erit. Quemadmodum enim virtuti quicquam contrarium facere semper illicitum est, quòd ea non nisi ad honestum inducat: ita prorsus si id, ad quod homo suapte natura, & inclinatione fertur, semper bonum est, hujusmodi inclinationi contravenire malum erit. Bono enim non nisi contrarium malum esse potest.

Quare cùm hic sit vel primus locus, & præcipuum argumentum, quo hanc conclusionem Doctores probare contendunt, operæ pretium erit, si de hac ipsa re uberioris disseruerimus. Et quidem sunt nonnulli, nec vulgares, neque contempnendi, sed primi etiam Aristotelis expositores, quibus non videtur verum, naturam semper ad bonum inclinare, & honestum, sed potius credunt naturam, & gratiam, legem, & naturalem inclinationem contrarias esse, sibique invicem repugnare, quod multis tum argumentis, tum etiam testimoniis suadere connantur.

Et primò argumentantur. Appetitus enim humanus fertur naturaliter in omne bonum, bonum autem delectabile est bonum quoddam: fertur ergo appetitus in bonum delectabile naturaliter, bonum autem delectabile plerumque est contrarium virtuti: ergo naturaliter homo appetit contrarium virtuti, atque adeò peccatum, & malum.

Secundo, virtus omnis versatur circa difficile (ex autoritate Arist.2.Ethic.) quod si natura inclinaret in bonum virtutis, certè hujusmodi bonum difficile non esset. Nihil enim aliud inclinatio virtutis facit, nisi reddere facile, & jucundum ipsum bonum, quod alioqui difficile erat, non ergo natura inclinat de se ad bonum, inclinat autem: ergo inclinat ad malum. Et confirmatur: Si enim homo sua natura inclinaretur ad bonum, non essent

Quæs.

Pro parte affirmativa.
Arg. 1.

ne-

necessariae virtutes, quarum hoc unum officium est, tollere difficultatem illam, & molestiam bonorum operum. Atque adeò, qui probabilius philosophantur, negant necessariam esse aliquam virtutem, anteponendam quidem ad ea bona ad quæ homines sua natura feruntur, & inclinantur. Nemo enim tam ingenio tardus est, qui putet virtutem esse aliquam, ut homines cupiant felices esse, oderint autem miseriam.

Tertio: Theologi ponunt motus subitos tam in voluntate, quam in appetitu sensitivo, nihil verò aliud sunt tales motus quam inclinationes quædam naturales in malum: ergo natura inclinat ad malum.

Quarto: Nam ad hoc, vel solum, vel certè potissimum ponebatur justitia originalis in primis parentibus, aut appetitus sensitivus contineretur in officio, & voluntati sine difficultate pareret, & voluntatem ipsam rationi, rationemque divinæ legi, & voluntati subjectam efficeret. Quod si humanus appetitus non sua natura adversaretur vel rationi vel legi divinæ, nullum fuisset aut munus aut opus ipsius justitiae originalis.

Quinto: Homo secundum virtutem, & legem Dei tenetur diligere Deum plusquam se, & commune bonum preferre bono privato. Non enim chariras juxta Apostolum, querit quæ sua sunt, sed quæ Jesu-Christi, & tamen homo naturaliter diligit bonum proprium: & est valde difficile Deum plusquam se diligere, quia homo, ut à principio dictum est, naturaliter inclinatur ad conservationem propriam: ergo natura inclinat contra charitatem, & legem Dei.

Sexto: Inclinatio appetitus sensitivi est naturalis, cum ipse sit potentia naturalis, nec ejus inclinatio sit aliud ab appetitu sensitivo, & tamen appetitus non obedit rationi, sed tendit in contrarium: ergo inducit in malum. Et confirmatur: Objectum appetitus sensitivi est bonum delectabile, hoc autem plurimum est contrarium virtuti, & legi Dei: ergo appetitus sensitivus naturaliter fertur in malum.

Septimo: Fomes inclinat ad peccatum, ut Theologi diffiniunt secundo Sententiarum, & tamen fomes nihil aliud dicit præter naturam, & naturales potentias hominis

nis destitutas dono justitiae originalis, ut in eodem loco Theologi defendant: ergo homo per naturales potentias fertur, & inclinatur in malum. Et confirmatur hoc. Si enim homo produceretur in puris naturalibus, hoc est, sine justitia, & sine peccato, eodem modo inclinaretur ad malum, sicut nunc inclinatur ex formite: ergo inclinatio naturalis est ad malum.

Adducunt deinde, & advocant in favorem hujus sententiae scripturarum testimonia. Et in primis dictum Domini: (1) *Sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia.* Ex quo videtur, quod natura humana sit proclivis, & inclinata ad malum. Dominus item apud Matth. 26. *Spiritus promptus est, caro autem infirma.* Quod exponens Apostolus: (2) *Caro (inquit) concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem.* Et Rom. 7. *Video aliam legem in membris meis.* Et plura in hanc sententiam. Et rursum alibi: *Si secundum carnem vixeritis, morienni.* Et iterum: *Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.* Ex quibus omnibus manifestè constat, carnis appetitum esse in malum, & contrarium spiritui, & legi Dei. Desideria autem carnis sunt naturalia, cum sint apud omnes: ergo prorsus naturalis inclinatio est in malum, & in peccatum.

Item Arist. 2. Ethic. dicit: Quod ad hoc, quod homo fiat studiosus, oportet ut servet se ab his, ad quæ natura maximè inclinat ut S. Thom. 2.2. q. 166. art. 2. ad 3. adducit.

His, & aliis rationibus, & testimentiis authores illi sententiam suam tinentur. Unde etiam in naturam ipsam, illæ querelæ exortæ sunt, ut alii novercam, alii inimicam, alii scelerum altricem, alii malorum parentem, aliisque invidiosis, odiosisque nominibus appellant, ac dishonestent. Inde etiam illud quod homo ex se non potest nisi malum. Inde adhuc ille odiosior, & omnibus mortalibus insigniter injuriosior error, quod omnia omnium hominum opera sunt peccata, & æterno suppicio digna, nisi misericordia Dei venialia fierent, unum ex dogmatibus Luteranorum.

Verum bona venia tantorum virorum, & pace, non adducor nec propositis, neque quibuscumque aliis argu-

(1)
Genes. 8.

(2)
Ad Galat. 5.

Sententia
vera.

Ddd men-

mentis, ut credam humanam naturam, quam omnipotens, & sapientissimus Deus ad imaginem, & similitudinem suam condidit, tam malo genio, & pravis conditionibus formatam, & constitutam, ut cum reliqua res omnes in fines, & operationes sibi convenientes suo ingenio, & natura ferantur, solus homo non nisi in mala, atque adeo in perniciem suam, & condemnationem feratur, & inclinetur. Quare *in praesentiarum defendo inclinationem hominis, quatenus quidem homo est, bonam esse, atque adeo ad nullum malum, aut virtuti contrarium inclinare: quod postquam auctoritate probare non sufficio, argumentis non infirmis probabile facere contendam.

Et primò quidem sic arguo. Inclinatio naturae humanae est immediatè ab ipso Deo: ergo non potest esse ad malum. Antecedens est notum, cum Deus sit author ipsius naturae, atque adeo omnium quæ consequuntur naturam, cuius in primis est inclinatio naturalis. Qui enim (ut verbis Arist. utar) dat formam, dat consequentia ad formam. Est ergo Deus solus author, & causa humanæ inclinationis. Consequentia vero probatur. Motus enim naturalis sive ex naturali inclinatione, attribuitur, & imputatur generanti, id est, authori, & cause ipsius naturalis inclinationis, ut Aristoteli merito placuit §. Physic simulque multis gravissimis Philosophis. Gravia enim, & levia hac una ratione à generante, & non à se ipsis moveri dicuntur, quod eam inclinationem, atque adeo necessitatem ad motum vel sursum, vel deorsum à generante acceperint. Si ergo homo ad malum naturaliter inclinatur, illa inclinatio, & motus sequens talem inclinationem in peccatum, imputarentur ipsi Deo, quod prorsus dicere, vel cogitare impium est. Certè si motus lapidis deorsum, aut motus ignis sursum peccatum esset, nulli dubium quin hoc peccatum Deo potius tribendum esset, quam ipsius gravibus, & levibus, quæ talem à Deo inclinationem acceperunt. Et similiter si homini peccatum esset appetere felicitatem, non tam imputandum esset illi, quam Deo, qui sic hominem constituit ut naturaliter appeteret felicitatem. Quare hæc ratio efficax est ad probandum aliquem actum non esse peccatum,

tum, quia procedit ex inclinatione hominis à Deo sibi data.

Ex quo etiam loco arguit S. Thom. & alii Theologi graves non invalidè ad probandum, quod prima operatio Angeli non potuit esse mala. Cum enim prima operatio sit dilectio sui, omnes enim aliae operationes ex ista profiscuntur, ut Arist. docet in Ethicis: Amicabilia, inquit, quæ sunt ad alterum, sunt ex amicabilius quæ sunt ad nos, primam operationem angeli oportet fuisse amorem sui: Cum ergo ex naturali inclinatione ad talem amorem inclinaretur, fieri non potuit, ut ille amor malus esset. Et sic prima operatio angeli non potuit esse peccatum.

Secundo probatur idem. Non posset Deus producere in anima habitum vitiosum inclinantem ad peccatum; hoc enim repugnat divinae bonitati: ergo neque potuit dare animæ rationali aut homini vitiosam inclinationem, qua scilicet ad peccatum inclinaretur: non enim minus esset causa inclinationis vitiosa mali actus, quam virtuosus habitus.

Tertio: Non posset Deus producere habitum inclinantem ad falsum: ergo nec inclinationem ad malum. Patet consequentia: Nam non minus repugnat Deo inclinare ad peccatum, quam ad falsum, immo multo plus: qui ergo non potest producere inclinationem ad falsum, multo minus potuisset dedisse inclinationem ad peccatum. Assumptum autem patet: ea enim est una probatio Doctorum, quod fidei non potest subesse falsum, quia scilicet est infusa à Deo, non ergo potest Deus infundere habitum ad falsum inclinantem.

Atque ista ratione probari quoddam modo possunt prima principia, quamvis per se nota. Quid enim, si quis fateretur quidem se cogi ad assentiendum huic principio, omne totum est majus sua parte, diceret tamen se timere ne forte deciperetur, quemadmodum, & homo aliquando cogitur ad credendum aliquid hominum auctoritate, quibus fidem non habere homo non potest, & tamen fieri potest ut decipiatur? Quid inquam, si quis diceret ita de primis principiis, an non aliqua ratione induci posset ad assentiendum illis? Ego vero pu-

to , si quis mihi recipiat , Deum neque mentiri , neque decipere posse , concedat etiam necesse esse naturam rationalem esse à Deo creatam cum hac necessitate , & inclinatione consentiendi his principiis , manifestè etiam convinci talia principia vera esse. Si enim falsa sunt , & Deus humanum intellectum cogit ad assentiendum illis , apertè constat Deum homines decipere , & per consequens mentiri. Simili ergo modo , si Deus produceret quenquamque habitum inclinantem ad falsum , meritò , & mendacii , & deceptionis argueretur.

Quarto: Si homo induceret alium ad peccandum , peccaret : ergo similiter si Deus inclinat homines ad peccandum , peccat. Quamvis enim non valeat apud Theologos consequentia : Deus concurrit cum homine ad peccandum: ergo peccat. Tamen recipient istam , Deus se solo inducit homines ad peccandum: ergo peccat. Nam sicut consequens est impossibile , ita & antecedens: Deus autem se solo est causa inclinationis naturalis hominis : si ergo per talem inclinationem homo induceretur ad peccandum : videtur etiam quod Deus inducat ad tale peccatum.

Quintò , voluntas humana non fertur in objectum , nisi mediante ratione : ratio autem semper inclinat ad judicandum , quod omne malum est evitandum : ergo voluntas non inclinat ad malum.

Sexto , si inclinatio ad malum est à solo Deo , ut isti fatentur , non video quomodo negent , quòd Deus sit causa peccati , quod omnes Theologi tanquam impium semper rejecerunt.

Quòd si rationes vestræ , ut videmus , superiores , & probabiliores sunt , ne testibus etiam deficiamur , aliquid de scripturis etiam oportet adducere. Et primo omnium facit authoritas Jacobi : *Nemo , inquit , cùm tentatur , dicat , quod à Deo tentatur , Deus enim intentator malorum est.* Ex quo loco sic arguitur : Si inclinatio naturalis esset ad malum , Deus esset tentator malorum , quod est contra Apostolum : ergo impossibile est , quod natura tentet seu inclinet ad malum. Assumptum probatur. Nihil enim aliud est tentare , nisi facere inclinationem ad malum. Si ergo Deus fecit , & dedit talem inclinationem homini ad malum , qualem isti di-

dicunt esse naturalem inclinationem , cur ergo Deus tentare non diceretur ? Confirmatur : Si dœmon injiceret talem inclinationem homini ad malum , qualem isti assertunt esse naturalem , certe dœmon tentaret: ergo , & Deus diceretur tentator.

Secundo , Ecclesiastes 7. dicitur. Fecit Deus hominem rectum , & ipse immiscuit se infinitis questionibus. Non autem videtur Deum hominem rectum fecisse , si cùm ista pessima inclinatione , & maledictione creavit , qua sua natura ferretur ad malum : ergo.

Sed in primis videtur facere , quòd Sapientia divina attingit à fine usque ad finem fortiter , & disponit omnia suaviter , ut per Salomonem ipse testatur. Non esset vero suavis dispositio , si cum Deus homini legem , & præcepta dedisset , naturam in contrarium trahentem , vocantem , & allicientem dedisset. Cùm enim Deus hominem considerit ad laudandum Creatorem suum , vitamque æternam ab illo promerendum , non utique tanquam sapiens architector hominem fabricavit , si naturam fini repugnantem , & incommodam illi dederit , cùm tamen viderit Deus cuncta quæ fecerat , & erant valde bona. Et alibi , Dei perfecta sunt opera. Profectò non videretur opus aut valde bonum , aut perfectum , si hominem cum hujusmodi inclinatione fecisset.

Et demum , ut quid Deus hominem non fecit propensum , & proclivem ad bonum potius quam ad malum ? Ad legem suam quam ad transgressionem legis ? An quia non potuit ? Hoc verò quid stultius , quid indignius divinæ majestati ex cogitari posset ? An quia non voluit ? Invidit ergo Deus mortalibus hanc felicitatem , qua tamen maximè ad divinorum præceptorum usuri essent ob-servantiam. Angelos certè Deus non hac conditione creavit , ut non nisi ad peccatum , & malum tantum inclinarentur. Quæ ergo ratio esse potuit , ut hac parte tanto benignior , & æquior Angelis esset , qui hominibus , qui de Deo quidem non poterant melius esse meriti? Videmur igitur ex parte probasse hominem sua natura non inclinari ad malum , sed relictum potius in manu consilii sui , ut utrumlibet pro suo arbitrio sequetur , sive bonum , sive malum.

Super est ut argumentis in contrarium adductis ut-
cum-

cumque satisfaciamus, ad quorum expeditionem illud in primis meminisse oportet, hominem esse compositum ex duabus naturis, rationali, scilicet ac sensitiva, quas Apostolus ad Rom. 12, interiorum, & exteriorum hominem vocat: quod non est sic intelligendum, ut anima ipsa sit interior homo, aut natura rationalis, corpus vero natura sensitiva: sed totus homo secundum spiritum est homo interior, idem vero secundum carnem est homo exterior, & natura sensitiva.

Secundo est advertendum, quod quia homo est homo simpliciter in quantum rationalis, non in quantum sensitivus: inclinatio hominis absolute est inclinatio hominis in quantum homo est, scilicet, inclinatio voluntatis, & intellectus, & non inclinatio partis sensitivæ, quæ aut non est inclinatio hominis, aut non in quantum homo est, sed secundum quid, & non absolute. Comparatur enim appetitus sensitivus ad hominem quasi aliquid extrinsecum, nec plus debet dici inclinatio hominis, inclinatio appetitus sensitivi, quam inclinatio doemonis aut mundi. Cupit enim, & mundus, & doemon trahere humanam voluntatem ad malum, cupit etiam nunc appetitus sensitivus. Sed sicut non interest nostra quid aut mundus, aut doemon suggerat, sed quid ipsi per voluntatem & rationem prosequamur, ita eadem ratio est de appetitu, ac si esset a nobis separatus. Nec enim quod caro nobis suadet, imputatur, nec opus nostrum, aut desiderium dicitur, sed id tantum, quod per liberum arbitrium acceptum habuerimus, & fecuti fuerimus.

Quare quanquam sint nonnulli, qui etiam defendere velint, nec ipsum etiam appetitum inclinare ad malum ex specie aut natura sua, sed ex peculiaribus uniuscujusque conditionibus, quas non a Deo, sed a patria, vel a parentibus, vel astris unusquisque contraxit: tamen ego non nego quidem sensualitatem trahere, & tendere ad malum, & peccatum ex specie, & natura sua, sed nego eam esse humanam inclinationem aut conditionem: immo contrariam, quemadmodum nec motus appetitus voluntatem praecedentes, actus humani dicuntur, atque adeo simul verum est, quod appetitus sensitivus inclinatur contra virtutem: homo vero interior, qui simpliciter est

est homo, inclinatur ad virtutem. Utrumque Apostolus, signanter, & disertè expressit ad Rom. 12. **Condelector,** inquit, *legi Dei, secundum interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Quod tamen Paul. non aliter ad se pertinere arbitratur, quam angelum satanæ, qui eum colaphizabat. Et sicut manente vera inclinatione hominis ad virtutem erat angelus satanæ, eum colaphizans, ita adversante, & contraveniente appetitu sensitivo manet integritas humanæ voluntatis quæ est hominis integritas, in quantum homo est.

Verum restat scrupulus ex hac responione. Nam æquè est a Deo inclinatio appetitus sensitivi, sicut, & voluntatis: si ergo inconveniens dicitur, quod Deus sit causa inclinationis voluntatis ad malum, quare non idem habebatur pro inconvenienti de appetitu sensitivo? Quare inquam sapientissimus creator, & conditor rerum malam inclinationem dedit appetitui, & carni, & non potius bonam, quæ magis convenire videbatur illi infinitæ bonitatib?

Dico primum omnium, dubium est certè inter Theologos, & Philosophos: An * naturas rerum Deus immutare possit, vel potuerit, vel ab initio alias facere, quam nunc sunt. Et quidem sunt qui putent cum Gabr. 4.dist.1. quæst.1. Quamvis Deus species quidem rerum, & essentias variare non potuerit, neque enim potuit aut hominem, aut bovem alterius speciei facere, quam fecit, potuit tamen proprietates, & inclinationes naturales immutare, potuit (inquam) ignem frigidum naturaliter facere, & aquam calidam, ac rursum nigrum nivem, & album corvum. Quod tali ratione probatur. Nam posse Deum ignem frigidum facere, aut calidam aquam, & cætera hujusmodi, dubitari non potest. Potuit ergo Deus ab initio aquam calidam facere, aut frigidum ignem, levem terram, gravem aerem, & legem ponere, ut sic perpetuo perseverarent. Qua lege posita, illud esset proprium, aut naturale talium rerum. Nihil enim aliud est rerum natura, quam id quod ab initio (ut August. ait) Deus rebus dare voluit: ergo potuit Deus contrarias naturas, & inclinationes dare rebus quam de-

dedit. Et confirmatur: Nam potuit Deus res nudas creare, id est, essentias, sine quibuscumque accidentibus, aut proprietatibus: ergo non necessariò creavit cum his conditionibus, & proprietatibus, quas nunc habent.

Hanc sententiam quanquam Theologi, & authores non nulli, qui in pretio habentur, defendunt, non puto esse probabilem, nec verisimilem. Unde puto, quòd * Deus non potuerit quidem ignem calidum naturaliter frigidum facere, aut non naturaliter calidum, aut nivem nigrum, aut levem terram, & in universum naturales inclinationes tollere, aut mutare. Quod sic probatur. Nam primum omnium, multæ sunt proprietates, & aptitudines rerum, quæ secundum communem opinionem, non convenient rebus per alias qualitates super additas, sed immediate per suas essentias: ut verbi gratia: Si risibile non convenit homini per aliquam qualitatem superadditam secundum opinionem istorum, sed per essentiam, potuit quidem Deus facere, quòd homo nunquam rideret, non autem quòd non esset natura risibilis: quia Deus non potest tollere effectum causæ formalis, manente causa formalis. Si ergo homo est formaliter risibilis per suam essentiam, non potuit Deus facere quòd sua natura non esset risibilis.

Secundo sic arguo: Aqua cum concursu Dei generali producit frigiditatem in se, ut patet in aqua reducente se ad frigiditatem. Ergo Deus non potuit facere quin cum tali concursu esset frigida, & per consequens naturaliter frigida. Consequentia probatur. Nam detur oppositum puta, quòd faceret Deus, quòd aqua naturaliter esset calida, quæro, an aqua cum concursu Dei generali potuerit reducere se ad frigiditatem, vel non. Si potuit: ergo non erat naturaliter calida: si non potuit: ergo nec nunc potest, quia concursus generalis Dei non potuit esse majoris activitatis, quam nunc est, & ab eisdem causis semper producitur similis effectus. Nec Deus potest facere, quòd causa naturalis, quæ nunc non potest in aliquem effectum, cum concursu generali possit in illum cum eodem concursu. Verbi gratia, nunc non potest homo suscitare hominem cum concursu generali Dei: ergo Deus non potest facere, quòd ho-

mo

mò id possit cum tali concursu: nec Deus ipse posset cum generali concursu facere quod nunc non facit. Si-
cut ergo Deus non potuit facere ut homo naturaliter posset suscitare mortuum, ita non potest facere quòd aqua produceret calorem, aut quòd naturaliter lapis ascenderet sursum.

Et confirmatur: Aut essentiæ rerum, aut species de se sunt indifferentes ad quamlibet proprietatem, aut non. Si non: ergo non potuit fieri, quin id, ad quod essentia magis inclinatur, sit magis naturale. Si sint in-
differentes, verbi gratia: Si natura ignis nuda, est in-
differens ad calorem, & frigus: Ergo cum concursu ge-
nerali non plus produceret calorem, quam frigus, &
per consequens non poterit esse magis naturale unum
quam aliud.

Et confirmatur exemplo: Deus non poterat facere,
quòd Coelum naturaliter inclinaretur ad quietem vel
ad motum à Septentrione ad Meridiem: ergo nec alias
naturas rerum potuit mutare. Antecedens probatur: Si
coelum naturaliter inclinaretur ad motum contrarium
isti quem nunc habet, vel ad quietem, non posset cum
concurso generali moveri motu isto, quem nunc habet,
sicut è contrario.

Et confirmatur validè, quia si potest Deus mutare
naturas rerum, faciat ergo, quòd aqua sit naturaliter
calida. Sic arguo: Calor nunc cum concursu generali
sufficit corrumpere aquam: ergo cum simili concursu
potuisset tunc corrumpere: ergo non est ei calor natu-
ralis. Non enim posset nunc Deus cum solo concursu
generali impedire ne calor corrumperet aquam, & non
est impotentior quam à principio: ergo nec tunc po-
tuit. Certè puto quòd argumentum concludit.

Item Deus non potuit hominem naturaliter facere
incorruptibilem. Item non posset agens naturale cum
concurso generali inducere formam aquæ in materiam
indispositam per calorem, & siccitatem. Ergo, calor,
& siccitas non possunt esse naturales aquæ. Ut enim
arguebatur, quicquid creatura potuit posse (ut ita di-
cam) cum concursu generali Dei, potest nunc cum si-
mili concursu,

Ecc

Hoc

Hoc ergo supposito, quod * non potest Deus naturas rerum mutare, dico, quod Deus fecit hominem, cum hac naturali inclinatione appetitus sensitivi, quia aliter fieri non poterat.

Secundo dico, quod * talis inclinatio quamvis sit ad malum, non tamen est mala quandiu quidem manet intra terminos appetitus sensitivi: malum inquam malitia morali: nam malitia poenae non inconvenit, cuius Deus semper est causa: sicut non dicitur mala inclinatio qua Leo inclinatur ad homicidium. Sicut enim appetitus inclinat hominem ad malum, ita etiam objectum ipsum, ut delectabile, aut utile inclinat etiam ad malum, & tamen natura ipsius auri, verbi gratia, aut cibi dulcis bona prorsus est. Neque unquam aliquis conqueritur de Deo, quod aurum pulcherrimum fecerit, aut vinum suave. Ita prorsus de appetitu sensitivo qui movet hominem ad malum non aliter quam ipsum objectum, unde nulla malitia existit appetitus sensitivi aucterum ipsarum.

Tertio dico, quod appetitus inclinat ad malum, non ipsis appetitus, sed hominis: semper enim appetitus naturalis est conveniens, ut S.Thom. dicit i.p. q.31. art.1.

Quarto dico, quod * Deus hominem creavit sine tali inclinatione mala, creavit enim eum cum justitia originali, quae appetitum subjeciebat rationi, & nullo modo inclinabat ad malum: quod si postea sua culpa incidit in hunc laborem, sibi potius, quam divinae sapientiae imputandum est: Nec plus sane, quam si oculos sibi erueret, quos illi creator dedisset, conqueri de creatore suo posset.

Quintò dico, quod * dedit appetitui naturalem inclinationem ut obediret rationi, & sic tandem tota inclinatio est bona. Et ista pro argumentis satis esse videntur quatenus ad inclinationem appetitus sensitivi spectabat.

Sed aliunde arguebatur, quia scilicet homo tenetur diligere Deum plusquam seipsum, & commune plusquam quam privatum bonum, & tamen inclinatio hominis naturalis est in contrarium, atque adeo in malum.

Ad hoc quanquam sint clari Philosophi, & Theolo-

gi, qui ita esse arbitrentur, ego * vero nego hominem inclinari ad diligendum se plusquam Deum, vel proprium bonum plusquam commune. Sicut enim membrum plus inclinatur ad bonum totius, quam ad bonum proprium, periclitatur enim manus pro salute totius, ita etiam ex naturali inclinatione homo, quem Deus fecit partem Reipublicæ, natura inclinatur ad bonum publicum plusquam ad privatum: & cum Deus sit bonum universale, plus etiam homo diligit Deum, quam seipsum, sicut nota experientia docet, quod aqua ascendit, deserens conveniens sibi bonum propter integratem, & continuitatem universi. Non est autem consentaneum ut Deus rebus inanimatis, aut membris corporis inclinationem dederit convenientem suo fini, uni autem homini negaverit.

Sunt vero qui hoc ipsum negant, scilicet, membrum plus inclinari ad bonum totius, quam ad proprium, nec membrum se exponit (ut ajunt) periculo pro salute totius, sed ipsum totum membrum tremens, & resistens opponit pro se. Sed certè hoc ipsum est inconsonum rationi; & est condemnare industriam divinam, dicere, quod Deus cum membra corporis fecerit solum propter bonum totius, & non propter se, tamen membris dederit inclinationem contrariam bono totius, quasi vero pedes sibi, & non homini ambularent, & aures sibi, & non homini audirent, & oculi, &c. Et ut de membris hominis donemus hoc illis, quid de aqua dicturi sunt, cum sursum ascenderit, an non ipsa se sursum moveret? An potius imaginandum est totum universum concurrere ut aquam moveat? Profectò dicendum non est.

Quod si ita est, ut certè est, cum Deus fecerit hominem potius propter se, quam propter hominem, absurdum est dicere non dedisse inclinationem suo fini convenientem, qua plus ipsum Deum, quam se diligeret.

Error tamen iste emanavit, quod viderent hominem cum magna difficultate, aut vitam, aut etiam bona temporalia ponere pro Deo, aut pro bono publico: quare ex hoc arguunt non inclinari naturaliter ad bonum publicum. Sed hoc perinde est, ac si quis dicat,

Eee 2. ho-

hominem non amare propriam vitam plusquam unum membrum, cum videant gravari nimis, & cum magna molestia, & difficultate secare aut urere membrum propter salutem totius: aut si quis neget aliquem cupidum esse vitæ, idèo quia potionem amaram non libenter sumit: ita non statim si quis ægrè, & molestè ferat aut vitam aut fortunas perdere propter Deum, aut propter bonum publicum, non inquam statim argendum est, hominem non plus naturaliter Deum aut commune bonum diligere, quam privatum. Ut enim Doctores docent, gratia non est contraria naturæ, sed perficit naturam, & naturalem inclinationem: difficultas autem provenit tum ex appetitu, tum etiam quia licet plus inclinetur ad bonum totius tamen etiam inclinatur ad alia bona, & sic patitur difficultatem, sicut de projiciente merces in mare.

Atque id demum cogitandum est, non esse Deum deteriorem artificem ipso homine, cum tamen artifex homo, si quod instrumentum ad aliquem finem fingat, curet omnem aptitudinem ad tales finem instrumento dare, idoneumque suo fini facere: quare ergo Deus, qui omnia fecit propter se, non talem inclinationem suæ creaturæ credatur dedisse, qualem ad illum finem convénire noverat? Nos ergo amoliamur hujusmodi querelas de summo artifice, ac conditore, credamusque naturam non nisi ad bonum inclinare, atque ideo omne quod est contrarium naturali inclinationi, esse malum: *Perditio enim tua ex te Israel salus autem ex me.*

(1)
Offic. 13.

(1) Cum ergo, ut à principio arguebam, interficere seipsum sit contra naturalem inclinationem consequens est esse illicitum, quod erat primum argumentum ad probationem conclusionis.

Secundo principaliter probatur eadem conclusio. Occidens seipsum, facit contra præceptum decalogi. *Non occides*: quod habetur Exor 20. & Deuter. 5. ergo peccat & mortaliter. Hoc est argumentum beati Augustini 1. de Civitate ad probandum, quod occidere seipsum, sit illicitum.

Sed ut apertius constet quam vim habeat argumentum sicut etiam de primo fecimus, operapretium est etiam

etiam examinare quid prohibetur in illo præcepto: *Non occides*: cum in scriptura non inveniatur alibi prohibitum, aut reprehensum seipsum occidere. Aut ex illo præcepto oportet esse illicitum aut revocari in dubium potest, an liceat se interficere. Cum enim præceptum sit absolutum: *Non occides*, & in multis casibus licitum sit occidere, ut certò constat, dubitari * merito potest quid illo præcepto, & qualiter homicidium prohibeatur.

Quidam ergo ita intelligunt præceptum illud, ut ab solutè prohibeatur occisio cujuscumque hominis, sive privata authoritate, sive publica, sive nocentis, sive innocentis. Sed ab eo præcepto tanquam à canone generali excipiuntur lege divina aliqui casus, in quibus licet occidere: verbi gratia, ut homicida juste à magistratu occidatur. Sed dicunt, quod nisi hanc facultatem haberent à Deo ex sacra scriptura, quæ jubet, ut qui occiderit hominem, occidatur, ut patet Levit. 24. magistratus occidens latronem faceret contra illud præceptum: *Non occides*. Itaque sine quocumque alio præcepto præter id: *Non occides*, erat sufficienter prohibitum Regi occidere etiam malefactorem, nisi dominus exceperisset de homicida, & quibusdam aliis malefactoribus. Et sic apud istos in nullo casu licet etiam publicis potestatis occidere, nisi in casibus expressis à jure divino. Unde ortum habuit illa opinio, quod non licet interficere aut adulteram, aut simplicem furem, quia non est expressum in jure divino de adulterio, & licet fuerit expressum in veteri Testamento, tamen est revocatum à Domino per illa verba Joan. 8. *Nemo te condemnavit mulier, neque ego te condemnabo*.

Sed contra hanc sententiam arguitur: Illud quod est de se licitum, & per se bonum, non est prohibitum præcepto divino; se occidere hominem in casu, est per se bonum, videlicet in defensionem sui: ergo non est prohibitum illo præcepto: *Non occides*. Neque indiget excipi à regula id, quod nullo modo potuit cadere sub regula. Si ergo occidere invasorem non potuit cadere sub præcepto: *Non occides*: non est factum licitum, quia exceptum sit ab illo præcepto. Item in lege data Moy-

Moyſi fuit aliquando licitum occidere , aliquando non , & tamen non erat facta talis exceptio in jure divino plus de homicida , quam de adultera : ergo vel utrumque licebit , vel neutrum . Et quero , ante legem Moyſi , an licebat interficere blasphemum , & homicidam , vel non ? Si non , contra . Quicquid non licuit in lege naturae , nunquam licuit . Non enim lex Moyſi , aut lex gratiae sunt dispensationes legis naturae , sed potius est contrarium , multa licebant in lege naturae , quae in lege Moyſi prohibita sunt : si ergo licebat interficere in lege naturae adulteram , sine exceptione , & expressione juris divini licuit in lege Moyſi .

Et ideo alii dicunt , quod in precepto : *Non occides* , prohibetur solum occisio innocentis . Et illud preceptum Exod . 20 . *Non occides* , videtur explicatum Exod . 23 . *Insontem , & justum non occides* .

Sed contra hoc est , quod privatus occidens peccatorem , & sponsum , facit contra illud preceptum : *Non occides* : si enim non peccat contra id preceptum : *Non occides* , nusquam alibi in jure prohibetur occisio nocentis hominis . Quare cum certum sit etiam apud istos privatum hominem reum esse homicidii , etiam si nocentissimum occidat , certum est illo precepto non prohiberi solum in nocentis occisionem plusquam nocentis .

Et ideo alii , qui proprius ad veritatem accedunt , dicunt , quod prohibetur illo precepto occisio hominis privata authoritate : sed neque isti quidem sufficientem vim illius precepti explicarunt . Si enim Respublica , aut Rex innocentem hominem occideret , faceret contra illud preceptum , ut certum est , ergo non prohibetur absolute privata authoritate occidere , aut permittitur occidere publica . Neque valet dicere , quod qui interficit se defendendo , occidit publica authoritate , quia habet authoritatem a Deo per jus naturale : Hoc enim ineptum & ridiculum est . Nam hoc modo neque comedere , aut bibere nisi publica authoritate liceret . Non enim liceret , nisi a jure divino esset permisum .

Et ideo dimisis variis opinioneibus , dico primò , quod * hoc preceptum est juris naturalis , & non po-

sitivi , sicut etiam alia præcepta decalogi . Quod patet , quia in lumine naturali semper fuit notum homicidium esse culpabile , & illicitum .

13 Secundo infertur ex hoc , quod * hoc præceptum semper fuit æquale , & ante legem , & in lege , & tempore Evangelii . Patet , quia lex naturalis nunquam mutatur . Nec enim abrogatur , aut limitatur , aut extenditur . Est enim lumen signatum super nos a principio .

14 Tertiò infero , quod * si licebat interficere adulteram , aut furem in lege Moyſi , etiam licuit ante legem , & licet in lege Evangelica .

15 Quarto dico , & infero , quod * illo præcepto prohibetur omne homicidium , quod stando in lege naturae sola , est malum , & irrationabile , & ad hoc solum oportet respicere , & non ad exceptiones , vel permissiones factas in lege . Omnia enim illa vel solum sunt judicialia , quae jam cessaverunt : aut si sunt moralia sunt explicativa juris naturalis . Quare ad id est ultimo referendum , quando licet occidere , & quando non . Ad quod tamen juvat scripturas consulere , neque hoc est (ut ajunt) explicare idem per seipsum , aut ignotum per ignotius . Non est enim homicidium malum , quia prohibitum : sed prohibitum , quia malum . Quare ad intelligendum quid sit prohibitum per illud preceptum : *Non occides* , optimè respondeatur , & per causam , quod omnime illud homicidium , quod est jure naturali malum .

16 Quinto dico , quod * in illo precepto non magis prohibetur homicidium authoritate publica quam privata : Alia enim quæstio est , quem , & quando licet occidere : & alia quæstio est , cui licet occidere , nam aliquid est malum publica authoritate occidere .

17 Sexto dico , quod * dupliciter potest occidi homo . Uno modo ex intentione , & certo proposito , ut iudex intendit privare vita malefactorem . Alio modo præter intentionem , non dico solum a casu , & involuntariè , sed etiam propter alium finem , quem si posset occidens alter consequi , non occideret : sicut cum quis in defensionem sui , vel etiam Reipublicæ occidit invasorem , quem non occideret : si aliter posset se defendere .

18 Septimo dico , quod * ex intentione licitum est stan-

do in jure divino solum, & naturali occidere hominem nocivum Reipublicæ, quia homo est membrum communitatis: Et ideo sicut licitum est abscindere membrum corruptum, & nocivum toti corpori, ita est licitum jure divino, & naturali hominem perniciosum, & boni communis corruptorem interficere, etiam si hoc nunquam sit expressum in jure divino scripto: quia hoc est notum in lumine naturali, quod majus bonum debet præferri minori bono, & privato bono publicum bonum.

Octavo dico, quod * tale homicidium de jure naturali, & divino est solum commissum Reipublicæ: aut publicis magistratibus, & principibus, qui habent curam Reipublicæ: ut patet ex Paul. ad Rom. 13. *Non sine causa gladium portat, vindicta enim est.*

Nono dico, quod * ex intentione occidere hominem semper est prohibitum homini privato. Nunquam enim licet nisi in casu præmisso. Non autem est commissa cura publici boni defendendi, nisi publicis personis: ergo nulli privato sua autoritate licet ex intentione occidere.

Ultimo dico, quod * omne aliud homicidium ex intentione, est illo præcepto prohibitum, seu publicæ, seu privatæ personæ, præterquam in casu præmisso, quando vita alicujus propter peccatum ejus est perniciosa Reipublicæ. Nam de homicidio non ex intentione, quale est in defensione sui, aut Reipublicæ latior est disputatio: quod licet etiam ex jure naturali cognosci posset, tamen quia non est præsentis speculationis, missum facio.

Ex his patet quam vim habet argumentum ex illo præcepto ad probandum, quod non licet interficere seipsum. Cum * enim nemo sit judex sui ipsius, neque habeat autoritatem in seipsum, nunquam licebit se interficere, etiam si dignus morte esset, & perniciosa Reipublicæ.

Tertio arguitur, & probatur conclusio: Se occidens facit injuriam Reipublicæ: ergo peccat. Consequentia est clara. Antecedens patet: Quicquid homo est, est ipsius Reipublicæ, sicut pars sui est totius: ergo qui se occidit,

Quartò & ultimo probatur: Quia occidens se, facit contra præceptum de charitate: ergo peccat. Consequentia est nota, & antecedens probatur, quia non minus homo tenetur se ipsum diligere, quam proximum, sed si occideret proximum, semper esset contra charitatem proximi: ergo se occidens, facit contra charitatem sui. Ista duo argumenta, non carent difficultatibus, & dubiis, possentque examinari sicut præcedentia.

Sed quia impugnando conclusionem ipsam, commodiùs veritas ipsius explicabitur, nec tempus nobis suppetret, si utrumque vellem prosequi, ideo hoc relictio, contra conclusionem arguitur, & primo sic: Nemo potest se saltem de industria, & volens occidere: ergo conclusio includit falsum, scilicet inveniri posse tale delictum, & crimen. Antecedens probatur: Quia voluntas non potest velle nisi bonum, ut Aristoteles habet, & impræsentiarum pro rato habemus: sed non esse, aut definere esse non est bonum, imò potius malum: ergo nullus se ipsum potest interficere. Neque sufficit dicere, quod cum anima sit immortalis, non desinit esse saltem meliori sui parte, qui se interficit. Saltem enim argumentum procedit de illo, qui non haberet spem alterius vitæ, qui non posset se ipsum interficere, cuius oppositum ex historia constat. Et confirmatur, quia impossibile est quod aliquis nolit esse beatus, ut disertè August. tenet 17. de Civitate Dei. Sed qui vult esse beatus, vult esse, cum non possit esse beatus, si non sit: ergo non potest aliquis nolle esse, & per consequens neque se interficere.

Secundò arguitur: Nulli facit injuriam qui se interficit: ergo non peccat se interficiendo. Antecedens patet, quia non sibi, volenti enim non fit injuria. Ipse autem volens patitur: ergo non patitur injuriam. Nec sufficit, dicere, quod facit injuriam Reipublicæ, quia saltem qui bona venia Reipublicæ, vel adepti licentiam à Republica (sicut mos apud alias nationes fuit) se interficerent, non peccarent. Et confirmatur, quia qui bona temporalia volens perderet, neque sibi, neque Reipublicæ injuriam faceret, ut si quis equum suum occideret, & tamen non minus res temporales sunt Reipublicæ, quam ho-

Arg. contra conclusionem.

hominis vita, imo multo plus: ergo nec se interficiens facit injuriam Reipublicæ aut sibi.

Item licet non se defendere à latrone invadente, quando non potest vitam tueri nisi alterum occidat: ergo licet se interficere. Consequentia probatur: Eodem præcepto tenetur quis defendere propriam vitam, quo tenetur se non occidere, & si se posset defendere, & non se defenderet, esset contra præceptum de non se occidendo.

Quartò, licet duobus existentibus in extrema necessitate, & habentibus solum unicum panem, unde alter posset tantum vitam conservare, licet inquam alteri habenti panem cedere alteri, & hoc est se interficere: ergo.

Quintò, si servus esset cum Rege in naufragio, & essent in tabula, vel navicula, quæ utrumque non posset substinere, licet servo desilire in mare sine spe evadendi, ut Regem servet à morte: ergo licitum est in casu se interficere.

Sextò, licitum est damnato ad mortem, ut fame conciliatur, oblato pane non comedere: ergo licitum est se interficere. Antecedens patet, quia licitum est, & potest parere sententiæ, cui adjudicatus est.

Septimò, licet damnato ad mortem habita etiam opportunitate fugiendi non fugere, sed expectare, sit dat operam morti propria: ergo.

Octavò, licet damnato ad mortem veneni hausti, haurire venenum: ergo licet se interficere.

Nonò, licet cum manifesto periculo mortis tempore pestis visitare amicos: ergo.

Decimò, licet navigare cum manifesto periculo mortis: ergo.

Undecimò, licita sunt exercita militaria, & taurorum exagitatio, etiam cum periculo mortis: ergo seipsum interficere. Probatur consequentia, quia in omnibus his tribus argumentis est eadem ratio, quia eodem præcepto generaliter prohibetur interficere alium, & exponere se periculo occidendi: ergo etiam de seipso.

Duodecimò, licet vitam breviorem facere abstinentiis & duro vitu, & aliis vitae austerioris rigoribus: ergo se interficere. Consequentia probatur ex dicto Hieronymi:

Nihil interest parvo an magno tempore te interimas. Et antecedens probatur, & patet de monasteriis, ubi certum est vitam esse breviorem, quam extra.

Decimotertiò, non tenetur aliquis constitutus in extremo periculo redimere salutem quacumque pecunia, vel toto patrimonio: ergo non tenetur conservare vitam suam. Antecedens patet: Si enim quis indigeret ad saltem herba aliqua, ut (exempli gratia) radice pontica, quam non posset habere, nisi daret suum Regnum, aut principatum, non teneretur dare: ergo.

Decimoquarto, semper est licitum subire minus malum, ad evitandum majus malum: sed majus malum videtur in fama, & ignominia, quam mors: ergo saltem ad vitandum ignominiam, & infamiam licitum erit subire mortem, & se interficere.

Decimoquinto, saltem hoc, scilicet non licitum esse se occidere, non est ita per se notum, quin possit ignorari, cum apud multos, qui reputari sunt sapientes, fuerit laudatum: ergo saltem excusabuntur illi, qui putant se fortiter, & laudabiliter agere, se interficiendo, ut Cato, Brutus, & similes.

Decimosextò, legitur de quibusdam sanctis foeminis, quod cum essent à Tyrano damnatae ut igne comburerentur, ipsæ se in eum præcipitaverunt: ergo licet se interficere.

Decimoseptimò, Samson, Saul, Rasias, Eleazarus, se interfecerunt, qui non solum non vituperantur in Scriptura, sed certè Samson inter sanctos refertur ab Apostolo ad Hebreos. Et Rasias, & Eleazarus laudantur. Et idem argumentum potest fieri de virginibus: Quæ fugientes Romanorum injuriam, apud Aquilejam se in flumen præcipitaverunt.

Pro solutione istorum argumentorum multa & varia possent adduci, quæ si tempus ferret, non essent utilia vel injucunda tractatu, sed pro temporis brevitate solutionem illorum in paucissima verba conferam. Pro elucidatione ergo primi argumenti est advertendum, quod

* objectum voluntatis non est solum verum bonum. Cùm enim objectum non moveat voluntatem nisi mediante cognitione, nihil refert admovendum voluntatem

an sit verum bonum, aut aestimetur verum bonum. Itaque cum interficere seipsum, aut prorsus non esse, possit aestimari bonum, ex hac parte non impeditur, quin possit aliquis sciens, & volens seipsum interficere, cum possit errare, & aestimare sibi bonum non esse.

Sed quoniam ista solutio solummodo ostendit aliquem ex errore posse velle non esse, & per consequens se interficere, dico secundo, quod non inconvenit aliquem sine errore quocumque, velle non esse.

Pro quo advertendum, quod sicut non inconvenit aliquid esse secundum se bonum, & tamen est aliqua circumspectio fieri malum, ita econtrario aliquid, quod absolute est malum, potest ex aliquo adjuncto fieri bonum. Atque in proposito, non esse, licet absolute sit malum, tamen tanquam medium ad vitandas miseras non solum potest aestimari bonum, sed revera esse bonum. Et quamvis esse secundum se sit bonum, tamen conjunctum cum aliquo malo, potest non solum aestimari, sed fieri revera malum. Unde dico, quod damnati sine quocumque errore cupiunt non esse. Quanquam enim esse absolute esset eis bonum, tamen tale esse, scilicet cum summa miseria, revera est eis malum, & melius esset eis non esse, quam sic esse. Quod Dominus in Evangelio satis aperte ostendit dictum de Iuda traditore: *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.* (1) Quamvis enim aliqui ita hunc locum intelligunt, ut melius quidem fuisset Iudae non nasci, non tamen melius non concipi, aut non esse. Tamen non puto Christum habuisse respectum ad differentiam illam inter natum esse, & conceptum esse, & prorsus esse, sed absolute protulit, melius futurum illi omnino non esse, quam ita perditum esse. Unde Ecclesiast. 30. *Melius est mors, quam vita amara.* Quare damnati non errantes, sed recte eligentes, cupiunt non esse. Et hoc plusquam satis ad primum argumentum.

Sed instabat in confirmatione, quod omnis homo necessario appetit beatitudinem, quam non potest habere, si non sit: & per consequens videtur quod necessario vellet esse, neque posset velle non esse.

Ad hoc argumentum quamvis multifariam possit responderi, tamen in presentia dico, quod nullus potest vel-

le absolute quod scit se nunquam adepturum, & per consequens nec medium eligere ad consequendum illud, quod consequi non sperat. Quare cum damnati firmiter credant se nunquam futuros felices, fit ut nec etiam esse velint, quod tamen necessarium est ad felicitatem: Et eo ipso quod damnati cupiunt felices esse, cupiunt miseras vitare, quas fugere non possunt, ac per consequens vellent non esse.

Pro secundo argumento, ejusque confirmatione est notandum, quod differentia est inter alias res corporales, & inter vitam hominis. Est enim homo ita verus dominus aliarum rerum, ut possit pro suo arbitrio uti omnibus illis. Omnia enim Dominus subjecit pedibus ejus: quare non tenetur homo ad conservationem rerum temporalium, sed potest pro sua voluntate, vel tenere, vel dimittere. Unde occidens proprium equum, aut comburens propriam domum, nulli facit injuriam: non est autem ita dominus, aut corporis, aut vitae propriæ. Est enim solus * Deus dominus vitae, & mortis, & quantum ad hoc homo peculiariter est servus Dei: unde occidens seipsum, occidit alicui servum, & facit injuriam Deo, à quo tantum donum utendum accepit non perdendum. Et sicut non est immunis ab injuria qui alium interficit, etiam alio petente, quia scilicet ille non est ita dominus vitae suæ, ut possit facultatem cuiquam dare sibi vitam eripiendi: ita & qui seipsum interficit, injuriæ reus est. Ut enim apud Ciceronem Pythagoras ait: Prohibentur mortales sine jussu Imperatoris vel domini de praesidio, & statione vitae discedere.

Pro tertio argumento: Quamvis nonnulli in illa sint opinione, ut putent hominem teneri ad tuendam vitam, quandocumque licet potest: tamen dico, quod * non solum in isto, sed in multis aliis casibus homo posset licet mediis vitam servare, & tamen non tenetur. Unde si invasus à latrone, aliter non posset se defendere, quam latronem interficiendo, non dubito, quin sit opus consilii, & perfectionis, permittere se occidere potius, quam latronem in tali statu mittere in perditionem. Quod probatur: Si enim Christianus deprehensus in solitudine à Pagano invaderetur, eo quod Christianus esset, dato quod posset se ab illo defendere, etiam licet, &

(1)
Eccles. 23.

sine scandalo fidei; tamen nemo dubitaret, quin esset opus patientiae, ferre aquanimitate mortem in testimonium fidei. Probatur secundo: Christus licet se poterat defendere à Judaeis vel Gentilibus, qui tyrannice oppresserunt illum nec tamen fecit: ergo non quicunque licet potest salvare vitam suam, tenetur. Item decem milia Martyrum, qui pro Christo mortui sunt, non vindetur quod non potuerint se defendere licet, & pugnare adversus tyrannos, sicut & nunc Christiani se tuerunt contra Paganos. Unde non dubito, quin plerumque martyrium sit sub consilio, & quod multi martyres se ultrò martyrio obtulerunt, cum ad hoc non obligarentur: quod fatis consonum videtur consilio Apostoli: (1) *Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ.* Et Dominus in Evangelio Matth. 5. *Ego autem dico vobis, non resistere malo.* Imò iste videtur error Judæorum, quem Dominus apud Matth. 5. capite elidit, quod putabant non esse laudabile, si quis injurias patienter toleraret.

Pro quo est considerandum, quod licet (ut dictum est) homo non sit dominus sui corporis, aut vitae suæ, sicut aliarum rerum, tamen aliquid dominii, & juris habet in vita sua, ratione cuius qui nocent in corpore, non solùm facit Deo, qui est supremus dominus vitae, sed etiam ipsi homini privato injuriam. Hoc ergo jus, quod homo habet in proprium corpus, potest homo laudabiliter dimittere, & perdere, quamvis habeat jus se defendendi, & sic patienter ferre mortem.

Contra hanc tamen solutionem potest instari. Quilibet tenetur defendere vitam innocentis, si quis per violentiam vellit eum interficere. *Unicuique enim Deus mandavit de proximo suo.* Et Proverb. 24. *Erue eos, qui ducentur ad mortem, & eos, qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses.* Unde si quis posset innocentem eripere de manu invasoris, & non faceret, esset reus homicidi. Ex hoc sic arguitur, plus tenetur homo servare propriam vitam quam vitam proximi: si ergo tenetur homo defendere vitam proximi ab injusto invasore: ergo etiam propriam vitam.

Ad hoc primo dico, quod non est ita exploratum, quod

(1)
Ad Rom. 12.

25 quod * semper homo teneatur defendere vitam proximi, etiam quandcumque licet. Si enim Christianus se ultrò offerret tyranno, ad augmentum fidei, etiam extra tempus necessitatis, quando scilicet est opus consilii, dato, quod Christiani possent illum eripere de manu tyranni, & liceret sine scandalo, credo quod non tenerentur, & sic non est universaliter verum, quod quilibet tenetur defendere vitam innocentis, etiam cum licet potest, ut patet de Petro Apostolo quem Dominus reprehendit, quia volebat eum eripere de manibus Judæorum.

Secundo dico negando consequentiam, si teneor defendere vitam proximi, quod teneat defendere meam. Possum enim, ut dictum est, cedere juri meo, non autem juri fratri mei. Exemplum est clarum. Certum est enim quod non teneor defendere bona temporalia mea, juxta id: *Si quis petierit à te tunicam, da ei & pallium.* Et tamen si possem sine periculo meo defendere bona innocentis à raptore, & latrone, certum est quod teneor. Simili ergo modo quamvis possum non defendere vitam meam, non possum non defendere vitam proximi.

Pro quarto argumento licet multi vertant in dubium, an liceat pro privata persona ponere vitam, & plures partem negativam defendant, tamen ut aliás à me disputatum est, puto probabilius hoc esse laudabile, & videtur laudatum à Domino in illo loco: *Majorem dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis &c.* Ubi non distinguit de privata persona, aut publica. Et Joan. In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Neque videtur solùm loqui pro spirituali bono proximorum. Statim enim subditur: *Qui habet substantiam hujusmodi, & videt fratrem suum necessitatem habere, &c.* Et Cantic. 8. *Fortis est ut mors dilectio, quia scilicet facit pro amico mori.* Et ad Ephes. 5. *Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea.* Et infra: *Ita viri debent diligere uxores suas, sicut corpora sua.* Et item: *Unusquisque uxorem suam diligit sicut seipsum.*

Seipsum. Et Arist. 9. Ethic. Omnino docet maximam honestatem esse, mortem etiam oppetere pro amicis: & filium patrem potius, quam se redimere, & honestius esse, parentibus alimentis opitulari, quam sibi ipsis: quod si in extrema necessitate licet panem vitae necessarium patri relinquere, non est dubium, quin etiam liceat amico dare. Quare * omnino concedo in casu proposito in argumento, quod licet panem alteri cedere cum certa pernicie propriæ vitæ.

Sed contra hoc vehementer illud urget. Sit enim causus quod sint in extrema necessitate filius cum patre, & alio extraneo, & filius habeat unicum panem. Sic arguitur: Sequitur, quod filius potest dare panem extraneo, relicto patre. Consequens autem est contra ordinem charitatis: ergo non sufficienter respondetur ad argumentum. Consequentia probatur, quia postquam filius habet jus servandi sibi soli panem, si potest juri suo cedere: ergo relinquere extraneo, & nullam injuriam facit patri, cum pater nihil juris habeat in pane illo.

Ad hoc nego consequentiam. Quamquam enī filius possit sibi panem retinere, & potest cedere juri suo, non tamen cui vult, sed tenetur ex ordine charitatis subvenire potius patri, quam extraneo: & eo quod panis est in potestate filii, pater habet majus jus ad panem, quam extraneus.

ad 5.

Et per hoc patet ad quintum argumentum. Credo enim quod in illo casu servus possit relinquere naviculam, aut tabulam, certus mortis, & non solum pro Rege hoc esset laudabile, sed pro quocumque etiam amico, aut proximo, quod Lanctantius lib. 5. de *Justitia*, cap. 18. disertè commendat. *Quid (inquit) justus faciet, si nactus fuerit aut in equo saucium, aut in tabula naufragum? Non invitus, confiteor, morietur potius, quam occidet. At stultitia est, inquit, aliena anima parcere cum pernicie sua, nunc etiam pro amicitia perire stultum judicabitur.* Et reliqua, quae in hunc locum eloquentissime congerit. Est sine * dubio pro amicis animam ponere stulticia hujus mundi, quae tamen sapientia est apud Deum.

ad 6.

Pro sexto argumento dico, * quod talis tenetur co-
me-

medere, & Sanct. Thom. 2. 2. q. 69. art. 4. ad 2. dicit: Quod si non comedederet, se interficeret: Quod probatur, quia tenetur uti ad conservandam vitam omnibus mediis à judice non prohibit: judex autem non prohibuit, immo neque potuit quidem prohibere, ne oblato pane non ederet: non enim damnavit eum ut mortem sibi daret, sed solum ut pateretur: ut patet, quia comedens non facit contra sententiam judicis: ergo non est poena inflata à judice, ut ipse se ab esu abstineat. Itaque si licet ei comedere in casu posito, quod pro confessio video inter omnes constare, omnino videtur quod tenetur.

Pro septimo argumento similiter dico sicut ad sextum, quod * talis tenetur fugere, quia non est pars poenæ inflata à judice ut maneat in carcere. Ad minus dico, quod idem est judicium de eo, qui est in carcere, & de eo qui est in sua libertate, & si latro peccat, ultiro se oferendo judici, & carceri, etiam peccat si libere potest fugere, & non fugit.

Pro octavo, certe * non video quare id sit negandum licere. Etenim sicut sunt alia supplicia decreta contra nocentes, quare non posset id institui ut veneno tollerentur, quod si illud supplicium potest esse justum, cum aliter illa poena irrogari non potest, nisi ut ille venenum epotet, nihil videtur cur non liceat ei haurire venenum. Sicut licet damnato ad supplicium ascendere scalas, & ei qui damnatus est gladio, parare jugulum: Neque enim unus magis cooperatur morti suæ, quam alius. Quod si datur, non posse tale supplicium constitui, consequenter dicendum est non esse licitum venenum sumere damnato à tyranno, sicut neque se jugulare, aut gladio incumbere: hoc autem est probabiliter dictum. Non tenetur enim sibi aliquis poenam inferre, sed solum ferre: unde non videtur posse constitui poena, ad quam necessarium sit ipsum nocentem cooperari. Mihi tamen primum magis placet quam hoc, neque valet: ergo posset dominari ut seipsum jugulet, hoc enim potest fieri per alium, quod non est de haustu veneni, sed de hoc disputari potest.

ad 7.

ad 8.

Ad nonum patet ex solutione ad quartum, & quin-
tum;

Ggg

ad 9.

tum: Ubi * enim amicus meus indigeret auxilio meo, vel obsequio in ægritudine vel consilio meo in conscientia, non dubito quin possem consulere illi, cum quantocumque periculo meo, quod si nihil essem profuturus, perfecto, non videtur carere temeritate exponere me periculo gravi sine ullo fructu: quanquam hoc ipsum scilicet amicitiam, & fidem in amicis servare magnus fructus est: Nec vellem uxorem damnare, quæ etiam cum magno periculo marito peste laboranti assideret, etiam si hoc officium non esset illo ullo pacto profuturum, sed ut pereundi viro officium, & consolationem prestare.

Ad 10. & 11.

Ad decimum, & undecimum est * advertendum, quod ad cognoscendum quid in hoc casu liceat, non oportet solùm habere respectum ad circumstantias pro tempore occurrentes, sed magis, quid ut plurimum contingat: neque respectus habendus magis est ad bonum vel malum privatum, quād ad bonum vel malum publicum, & commune, navigatio etiam pro tempore periculoſo est utilis bono communi. Ex communicatione enim nationum, & provinciarum Respublica magna comoda accipit; & in pace, & in bello. Quare si propter periculum tempestatum homines deterrentur à navigatione, fieret magna jaſtura publici boni, cūm aut vix, aut nunquam, navigari sine magno periculo possit, & eodem modo de exercitiis militaribus dicendum: omnino enim est necesarium Reipublicæ milites habere ad defendendum patriam, qui sine militari exercitio inutiles bello essent. Sunt autem quædam exercitia militaria parum periculosa, ut sunt equeſtria, & alia multa, quæ ſufficiunt ad exercendos milites, & ideo aliis multū periculosis ut illicitum effet: verum si non poſſent milites exerceri ſine etiam magno, & gravi periculo, non ideo omittenda effet bellica exercitia. Minus enim malum temporale tolerandum effet ad evitandum majus, ne ſcilicet patria perdatur, & tyranni occupent illam, aut in bello viatores hostes multo plures cædant, quia non ſunt exercitati milites.

Ad 12.

Ad duodecimum argumentum dico, quod * nullo modo licet abbreviare vitam, sed est considerandum, quod (ſicut in materia de abſtentia late diſſerui) aliud

est

eft vitam minuere, aliud non proferre. Secundò eft advertendum, quod homo, licet teneatur non abrumperet vitam, non tamen tenetur omnia media etiam licita, querere ut longiore vitam faciat. Quod manifeste patet, dato enim quod aliquis certò ſciat, quod in India eft ſalubrior, & clementior aura, & quod ibi diutiū viveret quād in patria, non tenetur navigare in Indiam, imò nec de una civitate ad aliam ſalubriorem. Nec enim Deus voluit nos tam ſolicitos eſſe de longa vita. Similiter dico de alimentis, quod quædam ſunt, quæ non ſunt propriè alimenta, quia de ſe ſunt infalubria, & nociva humanae valetudini, & iſtis uti eſſet interficere ſe, nec ſolūm intelligo de venenis, ſed etiam de aliis infalubribus cibis, ut ſi quis velit viſtitare fungis, aut crudis herbis, & acerbis, aut aliis ſimilibus. Alia ſunt alimenta, quæ licet non ſint ita ſalubria ſicut alia, non tamen ſunt contraria vitæ humanae, ut pifces, ova, lacticinia, & potus aquæ. Item dico, quod oportet reſpicere ad id quod communiter accidit. Eſt autem commune, ut plures in juventute reperiantur forte moriantur ex lautis, quād ex poenitentibus, plures enim interficit gula, quād gladius.

Iſtis præmissis dico ad argumentum, quod * non eſt licitum vitam breviorem, reddere alimentis infalubribus & nocivis. Secundò, quod non tenetur homo uti alimentis optimis, non nocivis, ut pifcibus. Neque enim ſi medicus consuluit, quod ſiquis bibat vinum, vivet diutiū decem annis, quād cum aqua, ideo non licet abſtinere à vino: potus enim aquæ non eſt contrarius vitæ, neque hoc eſt vitam minuere, ſed non producere, ad quod non tenetur quifquam. Hoc dico de ſanis & bene habentibus: Ægrotantibus enim aliqui ſunt infalubres, & nocivi, qui ſanis ſunt ſalubres. Unde ægrotis non eſſet licitum hujusmodi alimentis uti: ſed de hoc in materia de abſtentia latius. Et idem eſt de ineidiis, & aliis poenitentiæ exercitiis judicium.

Per hoc etiam patet ad decimumtertium. Non enim * tenetur quis, ut dixi, omnia media ponere ad fervandum vitam, ſed ſatis eſt ponere media ad hoc deſe ordinata, & congruentia. Unde in caſu poſito credo,

Ad 13.

do, quod non tenetur ille dare totum patrimonium pro vita servanda: Et reputatur non habere remedium, & alius qui negat remedium, est homicida. Ex quo etiam infertur, quod cum aliquis sine spe vitae ægrotat, dato quod aliquo pharmaco pretioso posset producere vitam aliquot horas, aut etiam dies, non tenetur illud emere, sed satis erit uti remediis communibus, & illæ reputatur quasi mortuus.

Ad 14.

Ad decimumquartum dico, quod vita * est maius bonum, quam bona temporalia, inter quæ gloria, honor, & fama reponuntur. Cuncta enim quæ habet homo, pro anima sua dabit: omnia siquidem illa ordinantur ad vitam humanam sicut ad finem. Unde Salomon dicit: *Curam habe de bono nomine: hos enim permanebit tibi magis, qnām mille thesauri:* Non enim comparat bonum nomen ad vitam, sed ad thesauros. Et alibi: *Melius est nomen bonum, quam divitiae multæ.* Et Ecccl. 30. *Non est censum super censum salutis corporis.* Dico ergo, quod non licet ponere vitam pro fama aut gloria. Unde non solum qui se interficiunt, sed qui sine alio titulo ponunt vitam in magno periculo propter gloriam humanam, graviter delinquent. Et Arist. 3. Ethic. ait: Ultimum malorum mors.

Pro his omnibus quatuordecim argumentis est considerandum, quod in eis omnibus non est tractatum, an aliquis ex intentione, & volens, possit se occidere, sed solum præter intentionem, ut patet in omnibus illis, & ideo nihil possunt probare contra intentionem conclusionis propositæ. Unde solum concedimus, quod non possit quis se interficere ex intentione ut se interficiat. Quare sive id, quod in argumentis propositum fuit, sit licitum, sive non, nihil procedunt contra conclusionem, non enim id est se interficere, ut in proposito accipimus, sed solum mors imperata, ex tali actu, volo me occidere.

Ad 15.

Et ideo gavius argumentum est decimumquintum: Utrum * Brutus, Caro, Decius, & alii innumeri, qui se occiderunt, poterant ignorare inculpabiliter talem mortem esse illicitam, cum ipsi omnino crederent esse optimam, & honestissimam, & à viris qui pro sapientibus habiti sunt, laudentur.

Ref-

Rospondetur: Non videtur majus dubium, quam de aliis divinis præcepitis. Mutata enim sunt præcepta divina, quæ apud paginos fuerunt, & hodie sunt ignorata, ut de fornicatione, de vindicatione injuria, in quibus tamen non damus ignorantiam invincibilem, sed dicimus cum beato Paul. ad Rom. i. quod in poenam perfidiæ suæ iniustatis, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non convenient, repletos, omni iniquitate, malitia fornicatione, homicidiis, &c. Et sic quod non excusantur, sed est sapientia hujus mundi quæ est stultitia apud Deum. Quod autem in lumine naturali cognosci possit illicium esse seipsum interficere, patet, quia Philosophi studiosi virtutis, id docuerunt, ut patet ex Arist. 3. Ethic. dicente, quod est non magnanimi mortem sibi conscire, sed pusillanimi, & non potentis ferre vitæ labores, & Cicero: Mortem (inquit) cur mihi consicerem, cum causam nullam habeam? Cur optarem multas? Quanquam hoc ipsum sapienter, sapientis enim est, neque optare mortem, neque timere.

Ad ultimum de Samsoni, Rasia, Saulo, &c. non similiter de omnibus dicendum videtur. Samsonem enim necessarium est excusare, quem Paulus retulit inter justos. Unde August. dicit Samsonem hac ratione excusari, quia spiritui Dei motus fecit, nec hoc est divinare, sed habetur expressè ex historia Judicium, ubi dicitur orasse Dominum, ut redderet ei pristinam fortitudinem, ut ulcisceretur se de inimicis suis. Qiamvis posset, & alia solutio dari. Non enim interfecit se ex intentione, sed voluit hostes opprimere, & interficere, ad quod secuta est mors ipsius: ipse enim benè optasset alios perdere se salvo, si fieri potuisset: hoc autem sine nova revelatione videtur licitum. Quis enim dubitat, quin aliquis in prælio, vel defendendo civitatem, posset certus de morte facinus aggredi, quod sit quidem patriæ saluti, hostibus autem magnum detrimentum futurum? ut de Eleazar legitur 1. Mach. 6. qui ingressus sub ventre elephantis, cui regem Antiochum insidere credebat, elephantem quidem gladio confudit, ipse vero bestiæ ruita oppressus, præclaram mortem invenit, quia se libenter

ter (ut dicit Scriptura) pro populo suo posuit: quod factum adeò non vituperatur, ut Ambr. lib. de Officiis, cap. de Fortunitate, Eleazarum mirificis efferat laudibus. Atque ita videtur posse excusari Samson sine recursu ad instinctum cælestem. Eodem enim modo Eleazarus se interfecit, sicut Samson.

De Saule vero non est idem judicium: cum enim dimissus esset, immo repulsus à gratia Dei, non est necesse querere excusationes. Sabellicus scribit Saulem non se interfecisse, sed cogitasse quidem de morte sibi conscientia: verum quia visum est impium vitam violenter abrumpere, ab Amalecita quodam ignorantie quis esset, interfectum. Sed est turpis lapsus Christiani Historici, cum primi Regum ultimo legatur Saulem incubuisse super gladium suum, & sic vitam finisse.

Rasias vero probabilius posset excusari, quamvis S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 5. non excusat illum: Super qua re est contentio inter Nicolaum & Burgensem, quos videre poteritis ad longum. Et ista quantum ad præsentem relectionem sufficient.

REVERENDI PATRIS FRATRIS
FRANCISCI A VICTORIA
SELECTIO DE SIMONIA.

Locus relegendus est Matth. 10. *Cratis accepisti, gratis date.*

S U M M A.

1. An licitum sit dare aliquid temporale pro spirituali.
2. Simonia definitio. Et unde sit dicta Simonia.
3. Simonia objectum circa quod versatur.
4. Spirituale quid dicatur in materia simoniaca.
5. Simonia non committitur nec circa scientiam, aut

doc-

- doctrinam, nec circa aliud spirituale à spiritu creato.
6. Spirituale, in hoc proprio vocatur donum Spiritus Sancti.
7. In Simonia definitione, quid per emptionem & venditionem intelligitur.
8. Emptio, & venditio rerum spiritualium non solum est simoniaca, sed omnino dispensatio, & permutatio non gratuita.
9. Quod Simonia sit illicita.
10. Simonia, divino jure prohibita est.
11. Simonia, jure naturali prohibita est.
12. Simonia omnis an sit jure divino prohibita, & an aliqua sit solum jure positivo.
13. Contractus aliquis, qui nunc non est simoniacus, an sit vel possit jure positivo fieri simoniacus.
14. Spiritualia, sunt aliqua jure positivo: Et quae sunt.
15. Emptio, aut venditio eorum, quae jure positivo sunt spiritualia, jure divino prohibita est.
16. Simonia aliqua: omnino praecise de jure positivo est.
17. Simonia, an sit aliqua circa ea quae sunt vere spiritualia, & secundum se & de jure positivo. Et quomodo contractus aliquis, vel permutatio spiritualis secundum se de jure positivo sit simonia.
18. Simonia peccatum: in lege scripta & potuit esse, & fuit.
19. Simonia peccatum in lege naturæ potuit esse, aut fuit.
20. Simonia crimen: an inter paganos, & idololatras esse potuerit.
21. Emptio, aut venditio, non solum ex intentione apud idololatras fuit crimen simonia verum, sed etiam ex objecto.
22. Simoniacus, an sit is, qui timore, consanguinitate, praecibus, & favore, aut obsequio administrat spiritualia.
23. Simoniacum non est conferre spirituale sine respectu ad commodum, vel incommodum, timore indignationis.
24. Spirituale dare ex timore alicui digno, videtur non esse malum.
25. Spirituale dare digno ex timore mali temporalis, ut vitae, aut exilii, aut cerceris, dummodo hoc non redundet.

De Simonia.

424. det in aliquod commodum temporale, vel sit ex pacto, aut aliquo modo per modum prætii: non videtur esse malum.
26. Collatio spiritualis ratione consanguinitatis an sit simonia.
27. Conferre beneficium intuitu consanguinitatis, non est simoniacum.
28. Beneficium si quis conferat consanguineo, alias idoneo, quantumcumque motus à consanguinitate: non peccat mortaliter.
29. Pontifices parati ad dandum beneficia consanguineis sine delectu, peccant mortaliter.
30. Beneficia conferre propter preces principaliter, an sit simonia.
31. Conferre spiritualia ad captandum quocumque commodum non spirituale, sive digno, sive indigno illicitum est.
32. Conferre spiritualia ad captandum quocumque commodum non spirituale, an sit mortale, si alias collatio fiat digno.
33. Conferre spiritualia ad captandum quocumque commodum non spirituale si fiat digno, non putat autor esse propriè simoniam.
34. Simonia: quomodo effet, si favor, vel preces, vel laus resolwerentur tanquam pretium in aliquod temporale.
35. Simonia, quomodo fortè effet, si preces, favor, vel laus, & amicitia deducerentur in pactum.
36. Simoniacum est, conferre officium ecclesiasticum pro obsequio, quum tale obsequium est pecunia estimabile, ita quid tandem resolvitur in commodum temporale. Et quid si non adsit pactum expressum, vel tacitum.
37. Prestare obsequium Pontifici, ut illa ratione possit quisconsequi beneficium, an, & quando effet simoniacum.
38. An possit summus Pontifex esse simoniacus.
39. Papa, in simonia, quæ est juris divini, aquæ, vel gravius possit esse simoniacus, sicut aliis homo.
40. Utrum sit simoniacum sperare beneficium spirituale ex officio temporali.
41. Spiritualia promittere, an sit simonia.
42. An omnis simonia in ecclesiastico beneficio sit de jure positivo tantum.

De Simonia.

- 425
43. Vendere Canonicatum simplicem non minus est simonia, quam vendere beneficium cum cura animarum.
44. Papa, non possit vendere sine vitio simoniae ex qua cumque causa quocumque beneficium ecclesiasticum.
45. An præbende omnes militares, quas commendas vocant, auctoritate Papæ possint vendi pro temporali sine vito simoniae.
46. Commenda, pro beneficio commutari non possunt, etiam ex auctoritate Papæ.
47. Simonia an contingat circa pensiones.
48. Pensio, quæ a signatur alicui super beneficium alterius ratione alicujus ministerii spiritualis, licita est, & beneficia.
49. Beneficium habens, cui per aliquod tempus ministeravit, licetè possit auctoritate Papæ cedere beneficium, rententa certa pensione super beneficium, & sine quocumque onerale officio spirituali.
50. Papa, non posset dare alicui pensionem aliquam super beneficium ecclesiastico, qui nullum ministerium neque temporale, neque spirituale conferat in Ecclesia, vel alio pio titulo.
51. Quod Papa det Clerico pensionem aliquam in alieno beneficio solum, quia sit Clericus, non videtur irrationabile.
52. Si Papa alicui justo vel injusto titulo concedat pensionem sine obligatione ad aliquod ministerium spirituale, neque ratione alicujus tituli spiritualis, talis pensio merè temporalis est. Et quomodo vendere talem pensionem aut redimere pretio quolibet temporali non sit simoniacum.
53. Si quis constulit beneficium, aut permutavit pro pensione, etiam auctorite apostolica: an talis pensio possit vendi, aut pecunia redimi.
54. Pensio quæcumque, quam Papa imponit, vel ex officio suo, vel ad alterius supplicationem, modo non sit causa permutationis, & sine obligatione ad aliquod officium vel ministerium spirituale possit vendi, & sine simonia redimi. Et an talis pensionarius teneatur ad officium canonicum.

Super hunc locum ponitur quæstio in præsenti dif-
ferenda: An licitum sit * dare aliquid temporale
pro spirituali.

Pro parte affirmativa arguitur: Licet recipere pecu-
niam pro administratione sacramentorum, & illa sunt
maxime spiritualia: ergo licitum est pro spirituali tem-
porale recipere. Antecedens patet ex consuetudine per to-
tam Ecclesiam approbata de recipiendo aliquid pro Sa-
cramento Missæ, pro administratione Sacramentorum,
pro prædicatione, & similibus: ergo. Confirmatur, quia
Ptophetæ receperunt pecunias pro actu prophetandi, &
tamen actus prophetandi ponitur inter spiritualia, & in-
ter dona Dei: ergo. Major patet, quia ut dicitur. 1.Reg.
9. Saul dedit pecuniam Samueli, ut in dicaret ei asinas
patris sui: Ubi sic habetur, quod puer respondit Sauli:
Ecce inventa est in manu mea, 4. pars statere argenti,
denuo homini Dei, ut indicet nobis viam nostram. Idem
patet 3.Reg.14. de uxore Hieroboan, quæ attulit mune-
ra ad Abiam Prophetam, ut indicaret ei quid futurum
esset de filio ægrotante. Et 4.Reg.8. legitur, quod Eli-
sæus venit Damascum, & Benadab Rex Syrie agrotabat:
annuntiaveruntque ei dicentes: *Venit vir Dei hic, & ait*
Rex ad Azael: Tolle tecum munera, & vade in occursum
*viri Dei, & consule per eum dominum, dicens: Si eva-
dere potero de infirmitate mea bac?* Fuit igitur Azael ha-
bens secum munera, & omnia bona Damasci onera 40.
camelorum. Et quamvis non legamus, quod Elisæus ea
aceperit, non tamen legimus quod reprehendit, nec
scriptura reprehendit.

Secundò: Licet recipere pecuniam pro sepultura, pro
dote facelli, etiam cum pacto: ergo. Confirmatur, quia
Abraham emit sepulturam, & habetur Genes.22. Jacob
etiam emit jus primogeniturae cui eodem tempore vide-
tur fuisse annexum Sacerdotium. Genes.25.

Tertiò: Licet præstare obsequium Cardinalibus, &
Episcopis, solùm ea ratione & spe, ut obtineantur be-
neficia: ergo.

Quarto: Licet emere, aut vendere calices, & orna-
menta 10. q.2. cap. Circa: ergo.

Quintò: Licet dare pecuniam pro ingressu Religio-
nis,

nis, ut pater de Monasteriis Virginum, nec satis est
dicere quod recipiunt ad sustentationem, quia constat
quod sàpe recipiunt plusquam opus si ad sustentationem
Virginis Monasteria alias opulenta, & hoc cum pacto,
alias non recipiunt hujusmodi Virgines aut puellas.

Sextò: Licet sperare spirituale pro temporali, ut pa-
tet de famulis Episcoporum: ergo.

Septimò: In matrimonio intervenit pecunia, & cum
pacto, & est verum Sacrementum: ergo licet etiam da-
re pro aliis. Proposui tot argumenta, quia ex solutione
istorum dependet magna ex parte solutio, & explica-
tio materiae de simonia.

In contrarium sufficit locus propositus Matth. 10. Qua-
tuor partes habebit relectio. Prima de peccato simoniae:
Secunda de poena simoniae: Tertia de restitutione acqui-
sitorum per simoniam: Quarta respondebit ad argumen-
ta proposita.

Pro solutione quæstionis notandum, quod simonia
à Doctoribus sic definitur. Simonia * est studiosa volun-
tas emendi aut vendendi aliquid spirituale, vel spiritua-
li annexum. Hæc diffinitio ponitur à S.Thom. & prius ab
Altisiodorensi lib.3. tract.21. & ponitur ab Hostiensi, &
communiter à Doctoribus in Jure Canonico, & sumitur
secundum omnes ex cap. *Quicumque studet* 1. q.2. ut ait
frater Martinus in Margarita decreti. Panor. in cap. Ne-
mu, de simonia addit in diffinitione: *Opere subsequito.*
Et etiam Hostiensi & dicit Panorm. notari in definitione
in cap. *Insinuasti* 1. q.1. Sed tamen vide Armach. lib.10.
cap.12. expresse probantem non opus esse illa particula.
Et probat ex facto Simonis, Actor.3. & ita dicit, quod
simonia dicta à facto Simonis, est velle communicare gra-
tiam & potestatem petitam, sive pro ea habenda offer-
re pecuniam.

Pro cujus declaratione dubitatur, quid in definitione
dicatur spirituale: Hoc enim ante omnia operæ pretium
est ut cognoscamus: quid est objectum simoniae. Et ut ali-
qua certa ratione, & velut quibusdam numeris proceda-
mus distinctius, sit prima conclusio.

Objectum * circa quod versatur simonia, est rés
spiritualis. In qua conclusione omnes conveniunt. Et pro-

batur, Acto. 8. dicit Petrus : *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.* Sed donum Dei vocatur aliquid spirituale, & ab eo conatu Simonis vocatur simonia : ergo simonia est circa aliquid spirituale : vide de hac autoritate Arma-ch. lib. 10. cap. 12. Voluit enim Simon emere potestatem, seu facultatem, ut cuicunque manus imponeret, acciperet Spiritum Sanctum. Præterea ratione probatur: Quia nihil est temporale, quod non videatur posse cadere licetè sub prætio, sed in hoc consistit simonia, quod aliquid prætio aestimatur, quod non licet aestimare : ergo objectum simoniae non potest esse aliquid temporale.

Sed hoc ipsum revocatur in dubium, quid * in proposito dicatur spirituale. Cum enim spirituale multa facie dicatur, non sine causa disputatur cuiusmodi spirituale sit materia, vel objectum simoniae. Pro quo est considerandum, quod ut dicit S. Thom. in 1. sentent. d. 10. artic. 4. spiritus prius dicitur de corporeis rebus, quam de incorporeis. Dicitur enim spiritus ab spirando, quod est halitum emittere, atque adeò spiritus id videtur ex primaria significatione, quod halitus: quod adeò verum est, ut grammatici nostræ ætatis non probent, aut recipient ut vel Deus, vel Angeli, vel omnino aliquid in corporeum, dicantur Latinè spiritus, aut spirituale, quo nomine etiam Baptista Mantuano Itali negotium facessiverunt, quod in suis poematibus in illa significatione frequenter usurpaverat. Sed defenditur à viro eruditissimo Ptolomæo fratre. Et certè præterquam quod ita illa voce usi sint vetustissimi Christianorum non minus eruditione quam Religione insignes cuiusmodi fuerunt Cyprianus, Lactantius, Hieronymus, Ambrosius, Prudentius, Sedulius, & ante eos Tertulianus, à quibus (bona vel mala venia istorum dixerim) omnes Grammatici nostri latitudinem discere potuerunt. Sed præter hoc inquam libenter ab illis quererem, qua ratione, aut quibus verbis illi novum testamentum, aut totum etiam vetus ex Septuaginta Interpretibus traducere possent, ubi pneuma & pneumatica pro incorporalibus usurpantur, ut nunquam aliis vocabulis signentur. Dubitandum autem non est quin ipse Cicero si ex Græco tradu-

ceret, non aliter quam spiritus, aut spiritualia verteret.

Unde cum S. Thom. est notandum i. p. q. 36. art. 1. & in 1. sentent. ubi supra, quod licet ita sit, quod nomen spiritus primaria impositione impositum fuerit ad significandum aliquid incorporeum, tamen quia spiritus subtile quoddam & invisibile est, factum est, ut illud nomen derivatum esset ad omnia subtilia, & invisibilia, ut sunt Deus, Angelus, & anima, & omnia quæ in eis sunt.

Quare cum tam latè pateat nomen spiritus, & spirituale in materia, & proposito de simonia, Doctores distinguunt, quod spirituale vel dicitur à spiritu creato vel increato: non enim dicitur spirituale propter ordinem ad Spiritum Sanctum. Gratia vero spiritualis est spirituale à spiritu increato.

Burida 2. de Anima q. 22. dicit, quod hoc nomen spiritus prius fuit impositum ad significandum res invisibles, sicut Deum, & Angelos, & postea translatum est ad significandum corpora subtilia.

Est ergo opinio aliquorum, quod in definitione simoniae non solum capiatur spirituale à spiritu creato, sed etiam à spiritu increato. Unde dicunt quod emere, aut vendere scientiam naturalem, simoniacum est, cuius sententia fuit Altisiodor. lib. 3. tract. 21. & sequitur eum Sylvester verbo *Simonia*, §. 10. unde dicunt, quod vendere veritatem non solum in scientia theologica, sed etiam in aliis scientiis, est simoniacum. Idem habet Alexan. Al. 2. p. q. 135. memb. 3. & eadem videtur sententia Glossæ in cap. Non licet 11. q. 3. ubi dicit, quod si advocatus potest ferre patrocinium causæ justæ sine labore revolvendi liberos, quod tenetur gratis dare consilium. Et posset suaderi opinio, quia nulla scientia est æstimabilis prætio. (1) *Quid prodest fulto babere divitias, cum sapientiam emere non posit?* (2) *Noli sapientiam vendere, & doctrinam, & intelligentiam.*

Sed contra istam opinionem sit secunda conclusio: Simonia * non committitur nec circa scientiam, aut doctrinam, nec circa aliud spirituale à spiritu creato. Hujus opinionis fuit Durand. 4. dist. 25. q. 3. quod absolute docere, consulere pro pretio, non est simonia. Idem habet Ricard. 4. dist. 25. & Palud. ibidem

(1)
Proverb. 17.
(2)
Proverb. 28.

quæst. 5. Adriani. quotlib. 9. artic. 1. idem videtur tene-
re Armach. lib. 10. cap. 2. nullam enim videtur facere
mentionem de spirituali alio, nisi pro dono Dei: & cap.
9. ponit tres rationes: quare dona Dei, qui gratis ac-
cepertunt, gratis debeant impendere.

Verum est, quod S. Thom. in 4. dist. 25. q. 3. artic. 2.
q. 2. ad 8. dicit, quod Magistris artium licet vendere la-
bores suos, sed non scientiam, sive veritatem, quæ spi-
ritualis est. Unde dicitur Proverb. 23. Noli vendere scien-
tiā. Sed in 2. 2. q. 100. nullam fecit mentionem de hoc.
Et sic non dubito illum reliquisse opinionem illam an-
tiquorum. Atque adeò pro certo habeo nec simonianam
nec aliud peccatum committi, si quis quomodo cum
que componat de pretio doctrinæ, aut scientiæ. Imò S.
Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 3. videtur idem dicere,
quod in quartò loco citato, sunt verba ejus: *Ille au-
tem qui habet scientiam, & non suscipit cum hoc officium
ex quo obligetur, alii usum scientiæ licetē impendere po-
test, & prætium sua doctrina, vel consilii accipere, non
quasi veritatem aut scientiam vendens, sed quasi operas
suas locans.* Idem videtur expressè dicere quotlib. 8. q. 6.
art. 5. & Adrian. ubi supra.

Sed nihilominus probatur conclusio: Quia in scrip-
tura nunquam prohibetur emptio, aut venditio rei, eo
quod spiritualis sit, sed quia donum Dei, ut patet Actor. 8.
& Matth. 10. dicitur: *Euntes autem prædicate dicentes,
quia appropinquavit Regnum Cœlorum, infirmos curate,
mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones ejicite, gra-
tias acceperitis, gratis date.* Præterea quia si eodem mo-
do esset prohibitum vendere hæc spiritualia sicut alia,
non solum veritatem ipsam, sed nec laborem annexum,
nec effectum doctrinæ liceret vendere sicut nec
licet Sacerdoti vendere laborem circa Sacramentum, nec
effectum Sacramenti, & tamen licet Medico vendere la-
borem docendi, & effectum artis, scilicet curationem
infirmi. Præterea, quia si non liceret vendere: ergo nec
emere. Utrumque enim est æqualiter illicitum, & tamen
Proverb. 23. dicitur: *Veritatem eme.*

Verum est etiam quod Turrecremata in cap. Qui stu-
dium 1. q. 1. tenet, quod scientiam vendere est simo-
nia.

nia. Et citat Hugonem: imò sanitatem vendere. Sed Ca-
jet. in summa tit. *de Simonia* in principio expressè tenet,
quod non dicitur res spiritualis, nisi à Spiritu Sancto: li-
cet infrà regula sexta videatur dicere, quod non licet
vendere veritatem scientiarum. Et idem haberet 2. 2. q. 100.
art. 3. ad secundum dubium: sed contra istos omnes sunt
rationes factæ.

Dubium tamen peculiare est de scientia theologica:
An liceat vendere doctrinam theologicam secundum se.
Et quidem Hostiens. in cap. *Quia nonnullis*, de Magistris
dicit, quod Theologus habens præbendam; si aliquid exi-
git, est simoniacus. Et Palud. ubi supra concedens de
aliis scientiis, de Theologica dicit, quod videtur, quod
accipere aliquid pro Theologia, sit simonia. Quod sequitur
Sylvest. ubi supra. Concurrentibus tamen duobus, primò
quod legatur est officio magisterii, secundo, quod in-
cidat pactum vel exactio, sed idem puto dicendum quod
de aliis scientiis, si intentio solum feratur ad traden-
dum doctrinam, & non per modum consilii spiritualis
qui non est donum Dei plusquam philosophica discipli-
na. Et Durand. & Adrian. indistinctè loquitur de scientiis.
Præterea, quia cum temporale est annexum spirituali, non
potest vendi temporale ratione spiritualis, sed solum ra-
tione sui, ut patet. Atqui in Ecclesia labor doctrinæ nil
valet, nisi ratione doctrinæ: ergo.

Tertia conclusio: *Spirituale* * in proposito est, quod
vocatur donum Spiritus Sancti, quia Acto. 8. de hoc con-
demnatur Simon, quia voluit emere signum Spiritus Sanc-
ti: & Matth. 10. præcipitur Apostolis gratis dare, quia
gratis acceperunt.

Unde sequitur primum corolarium: Omnia quæ Apos-
tolus numerat (1) sunt spiritualia isto modo: *Divisiones*
(inquit) *gratiarum sunt, idem autem spiritus, divisiones*
ministracionum sunt. Et infrà: *Unicuique autem datur*
manifestatio spiritus ad utilitatem, alii quidem sermo sa-
pientia, alii sermo scientiæ, alteri fides, alii gratia sa-
nitatum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii dis-
cretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpreta-
tio sermonum. Et ad Ephes. 4. *Ascendens in altum, cap-*
tivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. Et ip-

Corol. 1.
(1)
1. ad Cor. 12.
& ad Eph. 4.

se dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, quosdam vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerii. Omnia enim haec sunt gratia & dona Spiritus Sancti.

Secundum corolarium: Omnia quae spectant ad salutem animae dicuntur spiritualia in proposito. Patet: quia omnia quae spectant ad salutem animae spirituale sunt dona Dei, vel spectant atque ordinantur ad dona, vel procedunt ex ipsis.

Confirmatur conclusio cum corollariis: Ubi cum in scriptura reprehenditur emptio aut venditio aliquius, semper est de aliquo spirituali, hoc modo: ut patet de Balaam, de quo habetur num. 22. & Deut. 23. qui condemnatur a beato Petro; (1) inde, quia mercede conductus, voluit maledicere filius Israel. Et de Giezi 4. Reg. & de Hieroboam legitur 3. Reg. 13. quod constituebat Sacerdotes pecunia, & pretio. In omnibus autem illis erat aliquid spirituale, ut gratia sanitatis, spiritus propheticus, authoritas sacerdotii, quae omnia sunt spiritualia hoc modo: ergo ita capiendum est spirituale in materia simoniae. Et confirmatur, quia prohibitio simoniae sumpta est ex scriptura: sed nec scientia, nec aliquid aliud bonum acquisitum in scriptura vocatur donum Dei, nec spirituale: immo nec sancti antiquiores unquam dicerent geometriam esse bonum spirituale: ergo nulla ratione simonia consistit circa illam. Confirmatur secundo: Nam si quis daret beneficium pro scientia geometriae aut medicinae, esset simoniacus: ergo scientia non est spirituale, sed temporale bonum. Et profecto si geometria est spiritualis, non licet eam vendere: ergo nec artes mechanicae, scilicet sartoriæ, futoriæ possunt vendi. His accedit quod S. Thom. 2. 2. q. 71. art. 4. dicit, quod advocatus in causa justa potest vendere auxilium, & patrocinium, & consilium.

Dub. 2. Secundum dubium, pro declaratione definitionis est: Quid per emptionem & venditionem intelligatur in definitione simoniae, utrum scilicet intelligatur solus contractus, ubi intervenit aliquid temporale, vel absolute prohibetur omnis contractus non gratuitus. Et quidem

dem videtur primum, quia Actor. 8. ubi primo videtur damnatum hoc crimen in novo testamento, solum prohibetur pactum temporale. Et Matth. 10. satis ostendit Dominus idem prohiberi: statim enim subjungit: *Nolite possidere aurum, neque argentum.* Et in veteri testamento ut patet in locis ubi supra, non damnatur nisi temporalis merces pro beneficio spirituali, ut de Giezi patet, & Ballaam, & Hieroboam. Sed hoc non obstante est conclusio.

Non * solum emptio & venditio rerum spiritualium, sed omnino dispensatio, & permutatio non gratuita, est simoniaca. Haec conclusio est S. Thom. quæst. 100. art. 1. ad 5. & Adrian. quotlib. 9. art. 2. & Ricard. in 4. dist. 25. & Palud. dist. 5. & Sylvest. verb. *Permutatio*, §. 4. & fuit antiquissima. Unde etiam Cantor Parisiensis doctor antiquus definit simoniā, quod est spiritualium acceptio vel collatio non gratuita. Et Ricard. specialiter dicit, quod non licet duobus adultis pacisci inter se, ut invicem baptizentur. Probatur conclusio ex cap. *Quæsumus* de Rerum permutatione: ubi diserte continetur, quod permutationes præbendarum continent ex partione partium labem simoniae. Et cap. *Cum olim*. Innocentius III. reprobabit Archidiaconum & Præpositum ex eo, quod inter se commutassent: Et ratio est, quia talis permutatio non gratis fit, & per consequens prohibetur Matth. 10. Præterea illud est vitiosum, & non videtur aliud peccatum, quam simonia: ergo est simonia. Major patet inferius latius. Sed in presentia probatur quia spiritualia dantur propter utilitatem communem, ut Apostolus ait: (1) *Ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in edificatione corporis Christi.* Sed si liceret hujusmodi commutotiones facere potestates spirituales non distribuerentur pro utilitate communi, sed in favorem privatorum hominum: ergo illud est illicitum: de quo tamen uberiori paulo post differemus.

Sequitur in definitione: Vel annexum spirituali. De hoc, ut nil sit extra controversiam, sunt etiam variae opiniones. Nam quidam intelligunt per spirituale, quod ex natura rei est spirituale, ut Sacra menta, & eorum effectus: per annexum autem spirituali illud quod per ac-

434

eidens, id est de jure positivo, habet aliquid spiritualitatis. Sed communior expositio Doctorum est, ut per annexum spirituali intelligentur illa quae ad spiritualia ordinantur, ut vasa, & ornamenta sacra. Ita exponit S. Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 4.

Restat in definitione illa particula, studiosa voluntas, in qua illud solum dubitari potest, cur potius simonia diffiniatur per actum voluntatis, quam homicidium, aut alia vitia, cum æquè ex sola electione voluntatis sint aliqui rei homicidii, aut adulterii secundum illud: *Qui odit fratrem suum, homicida est.* Aut: *Qui viderit mulierem ad concupiscentum eam, jam mœchatus est,* &c. Ad hoc dico, quod occasio hujus fuit, quod Simon Magus conatus quidem fuerit donum Dei pecunia possidere, sed opere non perfecerit: ideo in definitione simoniae ponitur: Non opus ipsum, sed voluntas, vel studium: haec spectant ad qualemcumque definitionis intelligentiam.

Nunc redeundo ad questionem principalem: Utrum simonia sit licita, sit prima conclusio.

Simonia * est illicita. Haec est nota ex Evangelio, & ex sententia omnium Sanctorum & Doctorum: sed quo jure, sit secunda conclusio.

Simonia * est prohibita jure divino: haec etiam est nota, tum ex veteri, tum ex novo Testamento, ut patet ex locis superius allegatis. (1) Daminatur Balaam: *Eraverunt (inquit) secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit.* Et de eodem Judas in Epistola. *Va illis, qui in via Cain abierunt, & in errore Balaam mercede effusi sunt.* Et Joan. 2. *Cum fecisset Dominus quasi flagellum de funiculis, omnes ejectit de templo, oves quoque, & boves, & mensas nummulariorum subvertit, & his qui vendebant columbas, dixit: Auferte ista binc, & nclite facere domum patris mei domum negotiationis.* Simoniaci autem isti videntur esse pernicioſissimi negotiatores in domo Dei. Imò quibusdam non sine causa Judæ videntur esse non dissimiles: ille enim Redemptorem Christum vendidit, isti dona illius.

Tertia conclusio: Simonia * est prohibita jure naturali. Probatur, quia lex nova nulla præcepta negativa con-

435

continet præter præcepta legis naturæ, ut S. Thom. videtur sentire, tum alibi, tum 12. q. 108. art. 1. & 2. nec etiam præcepit affirmativum nisi de Sacramentis, & de fide: ideo vocatur lex libertatis Jacob. 1. ergo prohibitio simoniae non est super addita in novo Testamento, de jure naturali. Et mirum esset, quod hoc solum novum mandatum inveniretur in novo Testamento, nec Balaam item peccasset hoc peccatum: Qui solum lege naturali tenebatur. Præterea si hoc fuisset novum præceptum, merito Simon Magus excusari potuit, scilicet per ignorantiam. Præterea rationes, quæ fiunt à Doctoribus de Simonia, procedunt jure naturali. Quarum prima est, quia spirituale non potest compensari aliquo temporali: unde de sapientia dicitur Proverb. 3. quod *pretiosior est cunctis opibus.* Et idem judicium est de quocumque dono divino. Secunda: Quia homo non est dominus bonorum spiritualium secundum illud 1. ad Corinth. 4. *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Tertia, quia quæ gratis accepta sunt, sicut & alia, quæ sola benignitate mortalibus sunt collata, debent gratis communicari, ut aqua, sol, & alia quæ sine operibus nostris constant. Quarta, quia data sunt à solo Deo. Nam videtur jure gentium, quod pisces matris, & ferae omnibus sint communes. Præterea si omnia dona Dei data sunt ad utilitatem communem, ut patet 1. ad Corinth. 12. & ad Ephes. 4. ergo injuriam facit, qui in privatam commoditatem vult ea vendicare. Præterea à posteriori, quia si permitteretur hujusmodi empatio, & venditio, esset calamitas, & perditio rerum Ecclesiasticarum, quarum dominatores, gubernatores, & administratores non essent meliores, sed ditiores, & avidores. Omnes, inquam, hæ rationes procedunt stando in jure naturali. Ista est conclusio communis omnium Doctorum, S. Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 2. & Armach. lib. 10. cap. 9. & Adrian. quotlib. 9.

(2) Sed majus dubium est: Utrum * simonia omnis sic prohibita jure divino, an aliqua sit solum jure positivo. Durand. quidem in 4. dist. 25. q. 5. negat esse aliquam simoniam solum de jure positivo. Et probat aliquot rationibus: sed duæ sunt potissimæ. Prima: Si aliquid est

malum solum, quia prohibitum jure positivo, non est in alia specie nisi solum in obedientia. Si ergo esset aliqua emptio, & benditio illicita, solum, quia Ecclesia prohibuit, non esset vitium simoniae, sed solum peccatum inobedientiae. Et potest confiteri: Ecclesia prohibet vendi bona temporalia Ecclesiarum, & Monasteriorum, & tamen talis venditio etiam contra jus, non est simonia. Et hoc videtur dicere S. Thom. 2.2. q. 100. art. 4. Secunda ratio: Nam simonia non potest esse nisi de spirituali re, sed non est ex institutione Ecclesiae, sed suapte natura quod aliquid sit spirituale, necne: ergo nulla simonia est solum de jure positivo.

In contrarium est communis sententia Doctorum, qui ponunt distinctionem, quod aliqua sunt simoniaca de jure divino, & aliqua de jure positivo. Hæc est distinctione Glossæ in cap. *Ex parte de Officio Delegati*. Quam sequitur Joan. Andr. & Hostiens. Item dicit Antonius de Butr. & Joan. de Imol. cap. 1. *De Simonia*: eandem ponit Archid. & Adrian. & Sylvest. §. 2. & 4. & Cajet. opus. *de Simonia*. Et in summa, & videtur excepta ex cap. *Salvator*. 1. q. 3. ubi Urbanus Papa determinat simoniam esse emere, aut vendere quamlibet rerum Ecclesiasticarum, inter quas, alias numerat, quæ profecto nihil spirituale videntur habere, ut est præpositura, œconomia, Castaldatus, & aliqua hujusmodi. Palud. dist. 25. q. 4. respondet quidem ad rationes Durand. sed putat opinionem ejus esse probabiliorem, & tutiorem.

Ego credo quod distinctio Juristarum in hac materia est bona, & necessaria. Quare notandum, quod quæstio proposita: Utrum omnis simonia sit de jure divino, potest dupliciter intelligi. Uno modo in sensu composito. Utrum sit in potestate Ecclesiae, quod aliquis contractus sit simoniacus, & tamen non sit illicitus, & quantum ad hoc sit prima conclusio.

Nulla * simonia isto modo est prohibita solum jure positivo. Hæc patet clare: Quia non dicitur simonia, nisi sit indebita emptio aut venditio rei Ecclesiasticæ, & si est legitima, non est simonia, nec hæc quæstio habet locum in isto sensu, sed solum in sensu diviso: Hoc est, an aliquis contractus qui nunc non est simoni-

acus, sit simoniacus, vel possit fieri per jus positivum. Et de hoc sit secunda conclusio.

¹⁴ Aliqua * sunt spiritualia, & solum jure positivo. Probatur: Sunt enim in Ecclesia. Vasa sacra, & vestes sacrae, in quarum emptione non committeretur simonia, nisi haberent aliquid spiritualitatis, ex hoc, quod ordinantur, & dicantur ad sacra, quæ solum habent ex institutione Ecclesiae. Et Ecclesia posset facere, ut ista non essent dicata illi Ministerio, nec essent vasa ad illum usum. Præterea illa habent id ex dono Dei, & Calix, & Ara habent devotionem, sicut Templum.

¹⁵ Tertia conclusio: Emptio, * aut venditio istorum est prohibita jure divino. Hæc conclusio est contra Doctores, ponentes illam distinctionem, qui illam simoniam prohibitam solum ponunt jure positivo, ut vendere calices, & ornamenta. Sed probatur conclusio, quia Ministerium, & Officium illorum est verè spirituale: ergo si ratione illius venduntur, aut emuntur, est simonia, sicut benedictio aquæ est solum de jure positivo, & tamen est vere spiritualis, & si ratione illius emeretur, esset vera simonia prohibita jure divino, sicut si quis emeret ipsum Sacramentum. Et ita ponit Major, & Sylvest. & Ant. de But. & alii, qui vocant simoniam solum juris divini, quando est spirituale ex natura sua. Confirmatur clare, quia etiam Subdiaconatus, & fortasse Diaconatus sunt in Ecclesia solum de jure positivo, & tamen non est dubitandum, quin consecratio illius Ministerii empta, aut vendita, sit simoniaca de jure divino, & ita est spunalis consecratio ipsa calicis, sicut consecratio Diaconi.

Unde infero corollarium, quod non minus est simoniacum de jure divino recipere aliquid pro consecratione calicis, aut benedictione vestium, quam pro consecratione Sacerdotis.

¹⁶ Quarta conclusio: Aliqua * simonia est omnino præcise de jure positivo. Quia aliqua sunt, circa quæ contingit simonia, quæ revera nihil spirituale continent, neque ordinantur propriè ad aliquid spirituale, sed solum sunt annexa de jure positivo rebus spiritualibus, talia sunt, quæ continentur in illo cap. *Salvator*, ut Oe-

economia, Castaldatus, Præpositura, quæ omnia ordinantur potius ad administrationem temporalium, quam spiritualium: præterea administratio hospitalium, in qua nihil (spirituale videmus contineri. Et fortasse idem judicium est de sepultura, quia non videtur continere, nec ordinari ad aliquid spirituale: in istis, inquam, nulla est simonia, nisi quia propter concomitantiam cum rebus spiritualibus prohibita sunt vendi. Et intelligatur differentia inter hæc & alia (de quibus in proxima conclusione.)

Dico quòd si calix consecratur, aut aqua benedicitur, sine quacumque nova prohibitione Ecclesiæ, erit simoniacum emere, aut vendere illa: sed administracionem hospitalis, aut officium procuratoris, aut Oeconomiam Ecclesiasticam, non erit simoniacum emere, aut vendere, nisi quia Ecclesia prohibuit, sicut posset non prohibere. Confirmatur: Sicut simonia est quedam irreverentia, & violatio rerum sacrarum, ita est sacrilegium: sed est sacrilegium aliquid quia est prohibitum à jure divino, si quis abutatur sacramentis, aut aliquid de se turpe in loco sacro faceret, aliquando autem est de jure positivo, ut eripere hominem ab Ecclesia, quod est præcisè de jure positivo: ita ergo non inconvenit, quod sit etiam aliqua simonia præcisè de jure positivo.

Verum est, quòd apud Doctores antiquos, ut apud Altiosiod. Alexand. & S. Thom. non invenio hanc disputationem, nec unquam invenio apud S. Thom. quòd sit simonia emere aut vendere hujusmodi officia. Armachi. lib. 10. c. 16. dicit: Quòd si qua sunt officia, aut beneficia, quæ nullam curam omnino regiminis habent annexam, ordinantur omnino ad administrationem spirituale: Non video, inquit, in talium emptione, & venditione simonię posse committi. Unde, & de præbendis Canonicorum non invenit modum quo possent emptiones aut venditiones illarum esse simoniacæ, nisi capitula habeant spiritualem jurisdictionem saltem in eos, qui de collegio suo sunt, & quia habent, ut ipse putat, authoritatem prædicandi. Unde revera in illis officiis ubi nihil est propriè spirituale, non est propriè simonia, sed tantum est prohibita jure emptio, & vendi-

tio.

tio. Confirmatur: Nam aliqua est emptio & venditio nunc licita, quam si Ecclesia prohiberet, esset simoniaca. Si enim Ecclesia prohiberet propter reverentiam Sacramenti, ne calices venderentur, etiam pro materia esset simoniaca: ergo aliqua simonia potest esse solùm de jure positivo.

¹⁷ Sed est dubium: An * circa ea quæ sunt verè spiritalia, & secundum se, & de jure divino, sit aliqua simonia de jure positivo, vel omnis sit de jure divino. Est quinta conclusio: Aliquis contractus, vel permutatio spiritualis secundum se, est simoniaca solùm de jure positivo. Probatur: Permutatio mutua beneficiorum sine autoritate superioris est simoniaca, ut suprà probatum est, & solùm de jure positivo: & beneficium est res spiritualis, saltem ubi est cura animarum: ergo Antecedens probatur. Et primo ostendo, quod non est ita prohibitum de jure divino permutare spirituale pro spirituali, sicut spirituale pro temporali. Patet, quia multa licent in permutatione præbendarum, quæ non licent in ordine ad aliquid temporale. Primum licet dare beneficium pro spe alterius, quod non licet pro spe temporalis commodi. Præterea licet convenire de permutatione. Præterea licet renuntiare conditionaliter in favorem alterius, qui permutaturus est, & non aliter. Præterea licet exprimere causam. Et in summa licet omnia facere quæ fierent, si commutaretur domus pro agro. Hoc excepto, quod pro forma (ut ajunt) omnia referantur ad Papam, vel Episcopum. Hæc autem nec somniare quidem licebit, si quis vellet permutare beneficium pro agro: ergo non est idem permutare temporale pro spirituale, & spirituale pro spirituale.

Dico autem hæc licere, id est, sine vitio simoniæ fieri, non disputando de alio peccato. Innoc. in cap. *Quæsum*, tenet quod in præbendis ejusdem Ecclesiæ potest fieri permutatio sine licentia superioris. Et quavis hoc non recipiatur, & oppositum teneat Hostiens. & Joan. de Imola in cap. finali, *de Rerum permutatione*. Et Joan. Andreas: Quia in permutatione rerum est nova collatio, ut in cap. unic. *de Rerum permutatione*, in 6. tamen signum est quod illud de se non est simoniacum. Prae-

Præterea Doctores concedunt, quod cùm agitur de sola permutatione, potest fieri talis permutatio Ecclesiæ, ut unus Episcopus concedat unam Parochiam pro alia ad dirimendas lites. Imo S. Thom. distin. 25. q. 3. art. 3. ad 8. dicit, quod si permutationes hujusmodi fiant pro aliquo terreno commodo sunt simoniæ, secus autem si sint pro commodo spirituali. Unde si est periculum de simonia, hoc est propter temporale annexum. Præterea quis dubitat, quin jure possit concedi, quod permutationes, quæ fiunt auctoritate superioris, possent fieri sola voluntate partium saltem in casu, & tunc non esset simonia eo modo quo nunc est.

Præterea principaliter probatur conclusio, quia Actorum 8. certum est non condemnari permutationem unius spiritualis pro alio, nec Matth. 10. videtur prohiberi nisi merces, vel pretium temporale. Ut patet ex eo, quod post illa verba, *Gratis accepistis*, sequitur: *Nolite poscidere aurum, nec argentum.* Et ita exponunt illum locum Hieronym. Chrysost. Greg. Remig. & Glosa, & alii Doctores, nulla mentione facta de alia permutatione spiritualis pro spirituali. Nec in veteri aut novo testamento locus invenitur, unde poscit damnari, aut reprehendi hujusmodi permutatio. Item rationes contra simoniam, non videntur procedere contra hujusmodi permutationes rerum spiritualium. Non enim videtur quid habeat in honestum, ut componam tecum, ut ores pro me, & ego pro te, ut absolvias me, aut audias confessionem meam, & sis confessor meus, & ego sim tuus. Nec sufficit dicere, quod hoc est per modum pretii, quia certum est, quod non licet compondere, ut absolvias me ut dem tibi pecuniam, eo modo, quo licet paci ut sis confessor meus, & ego sim tuus, maximè ubi ista fiunt pro majori utilitate utriusque: v. g. ut tu legas in Parochia mea, & ego prædicem in tua. Præterea ex hoc nulla jactura sequitur in Republica Christiana, sicut in commutationibus pro rebus temporalibus. Præterea sicut superius arguebam: Sicut simonia est quedam injuria, & abusus rerum spiritualium: ita sacrilegium. Sed circa res de se sacras, est aliquod sacrilegium

solum de jure positivo, ut si quis celebravit sine ara, & sacris vestibus, aut non jejunus communicaret: ergo similiter erit aliqua simonia circa spiritualia de se solum contra jus positivum. Præterea certum est, quod aliqua licet nunc circa spiritualia per se, quæ essent simoniæ, si Ecclesia prohiberet, ut exigere stipendum pro Sacramento, aut administratione Sacramentorum, aut pacisci de pretio in necessitate (ut infra dicetur) quæ etiam, & similia essent simoniæ, si Ecclesia prohiberet.

Innocent. & Verbericus dicunt, quod in collatione beneficiorum potest Prælatus pacisci, & exigere aliquid spirituale. Præterea Doctores antiqui nil loquuntur de ista commutatione unius spiritualis pro alio, nec Magister sententiarum, nec Armach. Præterea definitio communis nil dicit de hoc: ergo videtur quod simonia, quæ contingit in permutatione unius spiritualis pro alio, non sit de jure divino.

Unde nescio an certum sit, quod dicit Ricard. quod si duo adulti paciscantur ut invicem se baptizent, sit simoniacum: potius credo, quod de se non esset illicitum: & cum de hoc non habeatur specialis prohibitio, nisi in materia præbendarum, puto quod non est formidandum in illis spiritualibus componere vel pacisci: quare non video quod simoniacum esset, si commutaretur calix consecratus pro ara consecrata ratione consecrationis, aut reliquiæ beati Petri pro reliquiis beati Dominic. Major in 4. d. 25. q. 5. ad 4. dicit, quod translatio & permutatio beneficiorum non est simoniaca, sed proper periculum simoniae, & fraudis, iura hoc prohibent. Et simpliciter unum spirituale pro alio non est illicitum.

Ex his patet, quod constantius loquutus est Durand, quam alii, ut Major, quia Durand. non admittit simoniæ nisi circa vere spiritualia, nec meminit simoniæ in aliis officiis, neque spiritualis pro spirituali. Unde negat distinctionem. Et Major, qui negat simoniæ circa illa officia vel circa spiritualia pro spirituali, debuit etiam non recipere distinctionem. Imo Major dist. 25. q. 6. dicit, quod in spiritualibus aliis licet commutare unum spirituale pro alio, ut Missam pro Psalterio.

Ex quibus omnibus sequitur corollarium primum: In

spiritualibus solum impropriè, & de jure positivo, ut de hospitalibus, de sepulturis, de officiis Ecclesiasticis, quæ nil spirituale de se continent, ad judicandum, an aliquis contractus sit simoniacus, habenda est solum ratio, & consideratio juris positivi. Quidquid enim jure conceditur, permittitur in Ecclesia per se loquendo. Unde circa illa quando non est certum utrum sit simonia, consulendum est jus scriptum, atque adeò si non constet esse simoniam, declinandum est potius in partem mitiorem, & absolvendum magis, quam condenandum, maximè cum agitur de poena & restitutione, quidquid dicant Glossæ.

Secundum corollarium: Eodem modo in permutationibus spiritualium pro spirituali si non est damnatum jure positivo, non est damnandum, nec extendendum, sed potius restringendum, quia est odiosum.

Tertium corollarium: Circa spiritualia propriè spiritualia, sive de jure divino, sive positivo ubicumque intervenit premium temporale, nil opus est consulere jus positivum, sed judicandum est jure divino. Ex his patet distinctionem illam Juristarum de simonia, de jure divino & positivo esse necessariam, & utilem in hac materia, si sanè intelligatur.

*Resp. ad
1. Arg.*

Ad argumenta autem in contrarium respondetur. Ad primum: Falsum assumitur, & contra totam Philosophiam Moralem. Sicut enim lex divina constituit aliquid non solum in specie obedientiæ, aut inobedientiæ, sed in specie alterius virtutis determinatæ, ita & lex humana. Et sicut adulterium est intemperantia quia prohibitum lege divina, ita comedere carnes in Quadragesima non est inobedientia, sed intemperantia (nisi fiat in contemptum) sicut extrahere hominem ab Ecclesia non est inobedientia, sed verum sacrilegium.

Ad confirm. dico, quod Ecclesia non prohibet vendi bona Ecclesiastica tanquam Sacra, aut Ecclesiastica, sed sicut prohibet vendi bona pupillorum: & ideo non est simonia, quia non sunt ad ministeria spiritualia, sed ad sustentationem temporalem.

Ad secundum dato, quod ita sit, quod Ecclesia non posset facere spirituale per legem quod non erat spirituale, potest tamen annexere spiritualibus, & eisdem

legibus subjecere, & ita facit de aliquibus ut supra expositum est, & hoc satis est, ut sit contractus simoniacus, de jure solum positivo.

Sed an in permutationibus præbendarum, si aliqua præbenda est pinguior, possit aliqua pecunia intervenire ad compensandum temporale, ut de præbenda mille aureorum, in reditu pro præbenda quingenorum aureorum, an liceat componere, ut des mihi mille aureos, qui dicuntur pensio pecuniae numeratae?

Respondet Angelus in summa, in verb. *Permutatio*, §.6. dicens hoc notasse Panorm. in cap. *Ad quæst. de Rerum permut.* quando, scilicet, datur ratione temporaliū, secus si ratione jurium, aut dignitatis spiritualis quæ est major in uno, quam in alio. Sed Adrian. quolib. 9. ad 8. principale, dicit Angelum vehementer errasse in hoc, nec Panorm. unquam hoc cogitasse, nec tex. loquitur de tali compensatione unius præbendæ cum alia, sed de permutatione possessionum, quæ possidentur jure proprietario, quæ vendi possunt per se, & per consequens permutari, sed non beneficiis admixtae. Probatur: Nam si quis permutaret præbendam nullum habentem reditum, posset dare mille aureos ut haberet præbendam ducentorum aureorum in reditu, non dubito quin sit falsa opinio Angeli.

Postquam ergo ita est, quod simonia est illicita non solum jure divino, sed humano, dubitatur, quis primus hoc crimen incepit. Videntur enim Doctores dicere, quod primus author & inventor fuit Simon ille damnatus à beato Petro, quod ex ipso nomine apparuit: & videtur quod in lege naturæ cadere non potuerit, cum illic non esset aliqua potestas propriè spiritualis.

18 Sed his non obstantibus est prima conclusio: In * lege scripta potuit esse, & fuit hoc vitium. Probatur, quia erant Sacraenta, & Sacerdotia, quæ licet non haberent illam efficaciam spiritualem, quam habent in lege Evangelica, tamen erant ordinata ad illum finem spiritualem, & per consequens negotiatio illorum erat prohibita jure divino. Et quod ita fuerit, patet de Giezi 4. Reg. 5. de quo legitur, quod accepit duo talenta à Naaman Principe militiæ Regis Syriæ, quem Eliseus à

Dab.

Resp. ad dub.

lepra curaverat. Et de Hieroboam, de quo legitur 3. Reg. 13, quod fecit de novissimis populis Sacerdotes excelsorum, & quicumque volebat, implebat manum suam, & fierbat Sacerdos. Et 2. Machab. 4. de Jasone fratre Oniae legitur, quod dedit Antiocho argenti talenta trecenta sexaginta, ut fieret Sacerdos. Et 2. Machab. 14. legitur de Alcimo, quod venit ad Regem Demetrium, offerens coronam auream, & palmam, ut constitueretur ab eo summus Sacerdos, quod & factum est. Omnes (inquam) illi uno peccato peccaverunt cum Simone mago, quamquam de omnibus illis, saltem de Giezi, Hieroboam, & Jasone videatur posse dubitari. Nam si Giezi fuit simoniacus qui recepit: ergo & Naaman qui dedit duo talenta, qui tamen non reprehenditur à scriptura.

Ad hoc respondet Armach. lib. 10. cap. 21. quod (ut constat) Naaman gratis dedit ad sustentationem viri Sancti. Sed Giezi fraude accepit, dicens se ab Eliseo missum, ut peteret ab eo.

Sed majus dubium videtur de Hieroboam & de Jason, qui nullam potestatem emerunt, aut habuerunt, cùm essent Sacerdotes idolorum, & potestatem accepterunt à tyrannis, qui nullam dare poterant.

Ad hoc Adrian. in quotlib. 9. de Hierob. & Palud. in 4. dist. 25. etiam de Hieroboam & Jasone dicit, quod revera ita est, quod quantum fuit ex objecto, nullum peccatum fuit simoniæ, sed solùm fuit ex intentione: quod sufficit ad peccatum & quantum ad speciem, & quantum ad culpam. Unde & beatus August. 1. q. 1. *Sicut eunuchus*, dicit quod ignis sacrificii, qui per septuaginta annos Babylonicae captivitatis sub aquis vixerat, extinctus est Antiocho vendente Sacerdotium Jasoni.

Secunda conclusio: In * lege naturæ potuit esse, aut fuit peccatum simoniæ. Probatur, quia fuit verum Sacerdotium, ut patet de Melchisedec: (1) ergo negotiatio esset simoniaca: & propterea non est dubitandum, quin haberent multa Sacra menta ordinata dumtaxat ad finem & salutem spiritualem, & per consequens emptio aut venditio illorum esset simoniaca de jure divino. Et quod etiam fuerit, patet de Balaam Propheta, (2) licet de Balaam possit dici, quod non peccavit, nisi quia

quia iniquè voluit agere contra Israel.

20. Dubitat, an * inter Paganos, & idololatras potuerit esse hoc crimen simoniæ. Videtur enim quod non, cùm nulla potuerit esse apud eos potestas spiritualis, nec aliquid verè spirituale.

21. Ad hoc respondet tertia conclusio: Emptio * aut venditio Sacerdotii apud idololatras non solùm fuit ex intentione, sed etiam ex objecto verum crimen simoniæ. Probatur: Nam, ut disputavi in quadam relectione, in lege naturæ erat potestas apud populum, aut apud Principes constituendi viros Sacerdotes, quomodo etiam fuit Melchisedec, neque propter idololatriam amiserant hanc potestatem: ita quod Sacerdotes Gentilium erant veri Sacerdotes, id est, habebant legitimam facultatem gubernandi populum in spiritualibus, quamquam illi abuterentur illa potestate ad cultum dæmonum: & ita negotiatio, & ambitio illorum pro tali Sacerdotio erat peccatum, & ejusdem rationis, sicut nunc est.

Et nota quod Hieroboam & Jason non fuerunt simoniaci nisi solùm ex intentione, non, ut putant Adrian. & Palud. propter ea, quod illa essent Sacerdotia idolorum, sed revera: quia nec Hieroboam, neque Antiochus tradere poterant talem potestatem, cùm essent tyranni.

Et ex his patet, quod & Cæsar, & illi, qui per largitionem consequuti sunt inter suos Sacerdotia, idem peccatum peccaverunt sicut Simon. Secus autem videtur jam vel apud Judæos, vel apud Paganos, apud quos expravit omnis potestas spiritualis, atque adeò non videtur quod esse possit peccatum simoniæ ex objecto.

Sed adhuc circa definitionem propositam, sicut determinatum est quid pro spirituali intelligatur, restat dubium longè gravissimum quid per temporale intelligatur. Postquam constituimus non esse simoniacum per se & jure divino, nisi interveniat aliquid temporale, 22 descendendo distinctius, queritur: An * si quis timore, consanguinitate, precibus, favore, aut obsequio recipit, aut administrat spiritualia, sit simoniacus.

Et 1. de timore, D. Bonav. 4. d. 25. tenet, quod da-

(1)
Genes. 14. &
ad Hebr. 7. &
in Psal. 109.

(2)
Num. 22. &
2. Petr. 2. &
in Epist. Jud.

re beneficium ratione timoris , est simonia. Præterea Durand. dist.25. q.4. dicit quod etiam si detur digno, quo ad Deum est simonia. Idem dicit Adrian. quotlib.9. art.2. & proponit non solum ratione timoris de malo temporali, sed etiam timore indignationis. Idem habet Angelus, verb. *Simonia*, §.3. & Major expresse , d.25. q.3. Et S.Thom. in 4.d.25. q.3. ad 3. dicit quod si spiritualiter movetur propter timorem, iste qui sic dat , manifestè est simoniacus. Præterea ex cap. *Nemo, de Simonia*. Et probatur , quia qui taliter dat , non liberaliter dat ergo est simoniacus. Et confirmatur ex Cicer. 2.Rhet. Qui metu mortis facit, non liberaliter facit. Item. Carere malo esset ratio boni. Item talis defensio , est æstimabilis pretio.

Sed hoc non obstante , est prima conclusio : Conferre * spirituale sine respectu ad aliud commodum, vel incommodum temporale timore indignationis , non est simoniacum. Probatur : Talis dat gratis , id est, non pretio aliquo modo : ergo non est simoniacus. Probatur , quia ex hoc , quòd aliquis timeret offendere Regem , non recipit , aut amittit aliquid temporale. Præterea si quis timore orat , celebrat , confitetur , non est simoniacus , neque qui absolvit , & tamen hæc sunt maximè spiritualia.

Secunda conclusio : Non * videtur malum dare spirituale dingo ex timore. Probatur eodem modo, quia neque celebrare , neque communicare ex timore , est peccatum. Tempore enim quo aliàs non teneor communicare, aut confiteri, si timore poenæ impositæ à prælato confiteor , nullum est peccatum. Suppono enim in præsentia , quòd opus ex timore servili aliàs bonum, non est peccatum , contra Lutheranos. Præterea facere ista ad vitandum poenam inferni , non est peccatum, quia timor etiam servilis est donum Spiritus Sancti, secundum S.Thom.2.2. q.19.art.4.& 6. & Glos. ad Rom.3. Præterea incutere istum timorem , ut arguebam, est bonum. Ut si Papa minaretur Episcopo exilium , aut carcerem , nisi dignos moveat : ergo.

Tertia conclusio : Idem * etiam videtur iuditum de timore mali temporalis , ut vitæ , aut exilii , aut car-

ceris, dummodo hoc non redundet in aliquid commodum temporale , vel sit ex pacto aut aliquo modo per modum pretii, ut tyrannus comminatur Episcopo exilium , nisi Petrum ordinaverit. Probatur eodem modo, quia gratis dat. Præterea , incutiens timorem non est simoniacus: ergo nec patiens erit. Præterea , si esset lex , quòd Episcopus providens indigno solvat decem marchas argenti , lex esset justa : ergo Episcopus , qui illo timore providit digno, non est simoniacus. Præterea , quia tunc talis collator incurrit poenas excommunicationis , & alias poenas juris , & recipiens beneficium teneretur restituere. Hæc autem nec authores contrarii audent dicere , neque est in usu. Probatur consequentia. Nam poenæ latæ sunt adversus simoniacos in ordine , aut beneficio absolute sine distinctione. Præterea , quia in illo cap. *Salvator* 1.q.3. ubi. Urbanus Papa latè tradit modos & species simoniae , nullam mentionem facit de timore. Præterea , si quis nollet conferre digno nisi timore , quia tamen volitione conditionata , & vitiosa , hoc non esset simoniacum , sed acceptio personarum , vel aliud peccatum. Et nihilominus velle dare digno ex timore poenæ, imò ad vitandum poenam adhuc esset bonum.

Si autem talis timor resloveretur ad commodum, aut ad pretium temporale , credo quod esset simoniacum , ut si Princeps daret Episcopo salarium , aut stipendium , & Episcopus timens perdere , velut de novo haberet , conferret beneficium , esset peccatum simoniae. Sed nec hoc videtur certum , maximè si iste finis sit mediatus , putà si timeret perdere amicitiam, vel munera Regis , vel sperat fieri amicus.

Ad argumentum ex authoritate S.Thom. respondeo , quòd intelligit de simonia largo modo , & improaria. Fateor enim quòd cùm respectu aliquo temporali sit administratio spiritualium , est peccatum à fine, sed non est simonia damnata à Christo , vel à Petro. Vel dico , quòd revera S.Thom. in 4. sequutus est opinionem sui temporis , quam postea reliquit in Summa. Imò S.Thom. quæst.100. suprà , per hoc probat , ut statim dicam , quòd conferre ratione consanguinitatis, non

*Resp. ad Arg.
pro parte af-
firm.*

non est simoniacum, quia non est illic emptio, aut venditio sine qua non est simonia, sed neque quando fit ratione timoris: ergo nec hoc est simonia. Hæc videtur esse sententia Cajet. in summa, tit. *De Simonia.*

Dubitatur: An * collatio spiritualis ratione consanguinitatis sit simonia, Beatus Bonavent. dist. 25. tenuit quod sic. Et fuit opinio Parisiens. ut recitat Altisiodor. idem Glos. cap. unicus. ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur, ubi reprehendit Innoc. 3. Archiepiscopum Mediolan. quod beneficium contulerit in favorem carnis. Glosa autem hoc dicit esse simoniam. Et in cap. *Nemo, de Simonia*, dicit, quod est simonia, si quis ex affectu consanguinitatis admittit imponitatem ad sacramenta. Major dist. 25. q. 3. expressè id habet.

Nihilominus est prima conclusio: Conferre * beneficium intuitu consanguinitatis, non est simoniacum. Hæc est S. Thom. q. 100. art. 5. ad 2. & Altisiod. ubi supra. Et ratio est, quia gratis datur, & non est emptio, aut venditio. Præterea si collator est simoniacus: ergo & qui scienter eo intuitu recipit, quod nemo dicit, neque talis damnatur ad restitutionem. Et in cap. *Illi unico* reprehenditur Archiepiscopus. Primum quia retinuit sibi proventus beneficii, quod contulerat: & hoc ibi condemnatur tanquam simoniacum. Secundum est, quod affectu carnali hoc fecisset, & hoc non dicit Pontifex esse simoniacum, quanquam esset turpe, unde maius argumentum sumitur ex illo cap. quod non sit simoniacum.

Item dare beneficium ex amicitia honesta, non est simoniacum, sed amicitia consanguinitatis est honesta: imò de jure naturali: ergo.

Secunda conclusio: Si * quis conferat beneficium consanguineo, aliàs idoneo, quantumcunque motus à consanguinitate, non peccat mortaliter. Quod videtur contra Altisiodor. qui quamvis dicat non esse simoniacum, tamen dicit esse mortale. Probatur: Actus ex objecto est bonus, & circumstantia non est mortaliter: ergo neque actus. Sed opinio Altisiodor. est probabilis, quia videtur notabilis injuria. Præterea, fundare be-

neficium pro consanguineis, est licitum: ergo. Præterea, lex de patrimonialibus est licta: ergo. Præterea, dare extraneo ratione nobilitatis, atque alia humana ratione, non est mortale: ergo nec ratione consanguinitatis.

Tertia conclusio: Cæteris partibus providere consanguineis non est peccatum. De cohabit. Clericorum & Mulier. cap. *Potest.* Et Sylvest. verb. *Simonia*, §. 16. saltem fecluso scandalo. Et probatur: Habere ratione amicitiae honestæ, non est peccatum, sed amicitia ex consanguinitate est honesta: ergo.

²⁹ Quarta conclusio: Pontifices * parati ad dandum beneficia consanguineis sine dalectu, peccant mortaliter. Probat, quia communiter omittunt digniores, imò plurimos promovent qui non sunt digni & saltem tales Episcopi gerunt propositum conferendi consanguineis qualisque sint. Et præterea est magnum scandalum in Ecclesia, & qui dant dignis, dant pluribus occasionem dandi indignis.

³⁰ Sed dubitatur an * conferre beneficia propter preces principaliter sit simonia? Glosa in cap. *Ordinationes*, q. 1. dicit esse simoniam, saltem si preces sunt pro se, & probat ex illo cap. ubi Gregor. IV. dicit, ordinationes pretio, vel prece, vel obsequio factas, esse falsas. Et eadem quæst. cap. *Si non muliti* expressè dicit, quod in ordinationibus pecuniam quidem non recipiunt, sed humanum favorem, aut gratiam, aut laudem aucupantur, gratis acceperunt, & non gratis dant. Et in cap. *Saluator* 1. quæst. 3. dicitur, quod munus linguae, vel pecuniae, vel obsequii facit simoniam.

Sed Innocent. cap. *Neque tuam, de aetate & qualitate ordin.* dicit, quod quomodounque interponantur preces, sive pro digno, sive pro indigno, si non interveniat aliud temporale, non est simonia. Quem sequitur Cardin. ibidem. Et Hostiens. licet sit turpe, (dicit) & quasi simoniacum, & Panorm. eodem tit. cap. *Tuam*, dicit, quod in eodem casu, in quo Glosa dicit esse simoniacum, non est simonia, nisi quis intendat obligare collatorem.

Adrian. tamen in suo quotlib. 9. sequutus Glossam dicit, quod inducere preces, ut collator tanquam favorabiles accipiat, est simoniacum, & collatio simoniæ, etiam si sint pro digno, & in beneficio simplici. Et probat, quia in dicto cap. *Tuam*, tradunt Doctores, quod qui propter adulacionem dat, est simoniacus. Præterea, quia talis pluris æstimat precem, pecuniam, & favorem, quam pretium. Et addit Adrian. hanc esse opinionem Theologorum, ut S.Thom. & Durand. Idem habet Major q.3. & Palud. Imò addit, si est paratus dare uni, & propter preces det digniori, est simoniacus. Hoc videtur concedere Sylvest. eod. tit. §. 13. & 16. Non refert, inquit, quantum ad Deum, an pro digno sint preces, vel pro indigno, licet quoad Ecclesiam referat. Et idem expressè tenet Durand. dist. 25. q. 4. ubi dicit, quòd sive preces fiant pro digno, sive pro indigno, si principaliter movetur collator favore rogantis, quantum ad Dei judicium, simoniam committit propriè capiendo, atque etiam incurrit poenam juris. Idem dicit Palud. q.5. art. ult. Idem videtur habere Armach. lib. 10. art. 18. & certè videtur hoc sentire S.Thom. dist. 25. q. 3. art. 3. dicit enim, quod quicunque dat spirituale pro temporali commodo, est simoniacus. Idem videtur habere 2. 2. q. 100. art. 5. ad 3. *Temporale autem commodum*, inquit, vel est ex parte animæ, sicut amicitia, vel favor aliquis, & hoc est munus lingua. Et ad 4. dicit contra Canonistas, quod si collatio fiat propter preces ad habendum favorem, vel amicitiam, aut laudem, vel ut vitet pericula, manifestè, inquit, est simoniacus, sive pro se, sive pro alio, sive pro digno, sive pro indigno. Nec videtur discessisse ab hac sententia 2. 2. ubi supra, ubi videtur idem sentire. Et ratio ejus est, quia favor, vel amicitia humana, aut laus est æstimabilis pretio, & per consequens cadere potest sub ratione emptionis, & venditionis.

Sed bona venia summorum virorum in hac parte libentiùs sequerer sententiam Canonistarum, & ideo respondeo probabiliter per conclusiones.

Prima conclusio: Illicitum * est conferre spiritualia ad captandum quodcumque commodum non spirituale,

sive digno, sive indigno, ut ad captandum amicitiam, laudem, favorem. Ista est omnium Doctorum: & satis probatur ex dictis in cap. *Salvator*, & in cap. *Nemo*, & in cap. *Sunt, & nonnulli*, & quia videtur esse contra dictum Domini: (1) *Gratis accepisti*. Præterea, quia omnes rationes, quæ fiunt contra simoniam pecuniarum, videntur procedere contra istam. Primo, quia talis dispensator facit injuriam rebus sacris, tam vili eas æstimando. Præterea, quia hac via Ecclesiæ bona venient ad potentiores, & non ad meliores. Præterea, quia sunt bona communia, & per consequens est acceptio personarum distribuere per favores, & amicitias humanas.

Secunda conclusio: Nescio * an hoc ipsum sit mortale, si alias collatio fiat digno. Probatur: Nam stando faltem in jure divino, sperare, aut optare laudem humanam, aut favorem ex aliis actibus spiritualibus, ut ex prædicatione, celebratione sacrificii, & collatione Sacramentorum, non est mortale peccatum, neque video cur ista condemnantur de mortali, cum solùm videatur vanâ gloria, quæ est de numero venialium. Dixi, stando in jure divino, quia fortè Ecclesia voluit ita expressè prohibere, & arcere, ut videtur ex primis capitulis allegatis, quanquam non constet de hoc.

Tertia conclusio: Non * puto hoc peccatum esse propriè simoniam. Dico propriè, quia Dominus non condemnavit, aut beatus Petrus, neque condemnatur ab Ecclesia. Hanc puto esse sententiam domini Cajet. in summa, verb. *Simonia, notabili quinto*, ubi dicit, quòd triplex est muneris genus, ab obsequio, à lingua, à manu, & ad hoc ut simoniam constituat punitam ab Ecclesia, exigitur, quòd pretii rationem habeat, & propterea si laus, adulatio, preces non per modum laudis, adulacionis, pretii, concurrant, quantumcumque sint nephariæ, carnales, & pro indigno, & efficaces: ita quod inducant Prælatum ad donandum beneficium, ad conferendum ordinem, simonia propriè & verè non incurritur, quia nulla est hic emptio, aut venditio.

(1)
Matth. 10.

Et primò contra distinctionem Glossæ arguitur, nam certè si fundere preces pro se est simoniacum, ut ipsa dicit: ergo & pro alio: & si pro digno: ergo & pro indigno. Præterea, administratio aliorum spiritualium propter favorem, & gratiam consequendam, non est simoniacum, & hæc sunt magis spiritualia, quām officia Ecclesiastica: ergo neque collatio beneficiorum. Præterea, secundum illud essent simoniaci, qui etiam post factum laudarent, aut faverent alicui ratione prædicationis, aut alterius ministerii spiritualis, quod nemo concederet. Præterea, si quis offerat sacrificium propter consequendam salutem spiritualem, vel potius temporalē, vel pro fructibus terræ, nullo modo esset simoniacus, quare ergo, propter favorem aut laudem. Præterea, tales non incurruunt pœnas simoniacorum, neque tenentur ad restitutionem.

Unde Palud. ubi suprà dicit, quod qui consequutus est beneficium propter preces carnales à se, vel ab alio interpositas, si est dignus, non tenetur restituere, sed debet poenitere de corrupta intentione. Ex quo patet, quod irrationaliter idem ipse dicit, quod si est indig-
nus, debet resignare, quia certè nihil facit ad simoni-
am, an collatio fiat digno, vel indigno, neque est mihi verisimile, quod Ecclesia in hac materia voluerit de novo aliquid prohibere, præterquamquod Christus prohibuit. Imò in dict. cap. *Salvator* 1. q. 3. ex illo Matth. 10. Urbanus Papa probat triplex munus, scilicet à manu, à lingua, ab obsequio esse simoniām, unde nihil de novo videtur constitutum.

Quarta conclusio: Si * preces, vel favor, vel laus resloverentur tanquam pretium in aliquod temporale, clarum est, quod esset simoniacum: ut si Prontifex pro collatione beneficii Ecclesiastici exigeret favorem apud Principem ad consequendam dignitatem tempora-
lem, aut redditus consanguineis suis, aut laudem ad consequendam pecuniam, vel aliquid simile. Et patet, quia nil refert quod pretium detur mediata vel immediata pro re spirituali. Hæc est Innocet. & Car-
din. in d. cap. *Tuam, de atate & qualitate ordin.*

Quin-

35 Quinta conclusio: Si * preces, favor, vel laus, aut amicitia deduceretur in pactum, forte esset simonia, quamvis hoc non habeo pro certo. Sed videtur, quia tunc intercederent per modum pretii. Et ita videtur sentire Ca-
jetanus ubi suprà. Totum hoc confirmatur de consan-
guinitate, timore, precibus, quia si ista essent simonia:
omnis acceptio personarum, imò omnis inordinata dis-
tributio spiritualium, esset simonia, quia semper fit ex ali-
quo motivo, & non spirituali.

Ad authoritatem S. Thom. respondeo, quod intelligit, cum preces, & alia interveniunt, sicut in 4. & 5. con-
clusione dictum est. Et in summa puto, quod tempora-
le in materia de simonia solum intelligitur, quod est sub-
jectum avaritiae. Nam peccata multa possunt contingere
in administratione spiritualium: Sed in hoc erratum est,
quod volunt hi omne peccatum facere simoniām in hac
materia. Itaque simonia est dare, vel accipere aliquid
spirituale pro bono aliquo utili, hoc est, facere quæstum
de spiritualibus.

De munere autem ab obsequio, respondeo item per
conclusiones.

36: Prima conclusio: Cum * obsequium est pecunia æst-
imabile, ita quod tandem resolvitur in commodum tem-
porale pro tali obsequio conferre officium Ecclesiasticum
est simoniacum. Verbi gratia: Si Episcopus relevatur à
salario ministrorum, quod alias erat datus, & ea ra-
tione dat beneficia, simoniacus est. Hæc propositio vi-
detur nota, quia nihil videtur referre, an pretium tem-
porale mediate vel immediate interveniat. Et ut Arist.
dicit 3. Ethic. quidquid pecunia est æstimabile, pecu-
nia vocatur: & certum est, quod Episcopus, in tali ca-
sa non gratis dat & ministri volunt cum simonia do-
num Dei pecunia, id est, pecunia æstimabili possidere.

Secunda conclusio: Si non adsit pactum expressum,
vel tacitum, non puto incurreret pœnam juris, neque
esset obnoxius restitutiōni qui id faceret, sed esset si-
monia mentalis, quia relevatur à restitutiōne: Unde in
cap. *Mandat. Extr. de Simonia*, non condemnatur.

Nescio tamen an excusatetur à pœna juris, & resti-
tutiōne, quando inter alias conditiones Prælatus hoc
etiam.

etiam addit familiari futuro, habens intentionem providendi: Dabo tibi in beneficiis usque ad centum ducentos, vel dabo tibi salarium quinquaginta aureorum, quoque dedero tibi beneficium centum aureoam, ita quod alia ratione alius non iret in obsequium & famulatum Episcopi: Hæc inquam videntur male sonantia, & certe periculosa: quia profecto si talis Episcopus illis verbis alliceret, quenquam ut donaret equum, non excusaretur à simonia: ergo si potentem salarium illa conditio ne inducit ad remittendum, non videtur excusari.

Tertia conclusio: Præstare * obsequium ad consequendam benevolentiam Pontificis, ut illa ratione posset quis consequi beneficium, quamvis credam esse licitum, si tamem absit quodcumque pactum, & obligatio, non est simoniacum, quia tale obsequium non intervenit per modum pretii. Et hoc intelligo, etiam si hac ratione relevetur Episcopus à salariis pecuniariis, & postea beneficium conferat: itaque postea conferat, tanquam ex benevolentia, & non tanquam ex obligatione. Sicut etiam dare Episcopo munera ad consequendam benevolentiam cum spe consequendi Ecclesiastica beneficia cum tali benevolentia, vel ex tali benevolentia, turpe quidem, & nepharium est, sed non simoniacum. Utraque conclusio videtur ex mente Cajet. ubi suprà, dixi verò, quod est illicitum querere hac ratione benevolentiam: quia si vellet esse familiaris, ut cognosceret facultatem, & idoneitatem ejus, vel quia Episcopus etiam convenienter dignitates non dabit, nisi familiari, non videtur illicitum.

Dictum est utcumque de peccato simoniae in generale. Nam determinare casus in particulari, esset conatus laboris immensi: quanquam ex potioribus, & ex quibus explicatio aliorum possit haberi, aliquid dicemus. Sed prius, quia dictum est, quod simonia ex aliqua parte dependet ex jure positivo, & maximè ex autoritate summi Pontificis.

Dubitatur utrum * summus Pontifex possit esse simoniacus.

Et videtur quod non, quia saltem beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum ipse est dominus, sicut domini Juristæ dicunt quod potest ea conferre pro suo ar-

Dubiam al-
terum.
Arg. pro parte
negat.

bi-

bistro, neque tenetur dare gratis. Nam una ratio, quæ affertur contra simoniacos, est, quia vendunt quod suum non est, quæ ratio non procedit contra Papam.

Durand. ubi suprà, dicit, quod in quocumque casu alius esset simoniacus, similiter summus Pontifex esset. Quem sequitur Palud. ubi suprà. Et S.Thom.in 4. ubi suprà q.3. art.3. ad 2. sine distinctione dicit, quod opinio, quæ dicit Papam non posse esse simoniacum est erronea, sed quod potest esse simoniacus sicut alius homo. Sylvest. S.4. post Anton. de But. & Hostiens. dicit, quod Papa potest esse simoniacus in his, quæ de se sunt simoniaca. Et est communis opinio Canonistarum & Theologorum in 4. Ratio est, quia leges non obligant legislatores, ff. de Leg. leg. Principes, & 6. q.3. cap. Cuncta. Panor. idem expref- sè cap. i. de Simonia, & Cardin. ibidem.

Respondeo per conclusiones.

39. Prima conclusio: In * simonia quæ est juris divini, æquè vel gravius potest Papa esse simoniacus, sicut alius homo. Hæc nota est, quia non est suprà jus divinum.

Secunda conclusio: In his autem quæ non sunt verè spiritualia, sed sunt annexa spiritualibus solùm jure humano, Papa posset ex rationabili causa sine vitio simoniæ conferre pro temporalibus. Hæc probata est suprà, quia nil habent spiritualitatis, ut officium hospitalitatis, vel procuratoris, ut suprà expositum est. Et idem videtur de officio Sacrificiæ, & forte de sepultura, & de aliis hujusmodi, quæ profecto pauca sunt, & in illis quandocumque alius esset simoniacus, si Papa sine rationabili causa faciat contractum aliàs simoniacum, graviter peccaret. Hæc probatur, quia ut S.Thom. probat 12. q.96. art.5. Princeps est solitus suis legibus quoad vim coercitivam, sed non quoad vim directivam, & est subditus legi, ex æquitate naturali, ut habetur, Extr. de Constitutione, cap. Cùm omnes. Quisquis jus in altero statuit, ipse eodem jure uti debet, ut Sapientis dicit authoritas: Patere legem, quam ipse tuleris. Atque etiam im properantur, qui dicunt, & non faciunt, quia aliis onera gravia imponunt, & ipse nec digito volunt ea move re ut dicitur Matth.23. Unde, inquit S. Thom. quantum ad judicium Dei Princeps non est solitus à lege.

Et

Pro parte af-
firmo.

Et dixi graviter peccare : quia fortasse neque à mortali excusatur , & quia vendit non sua , & ratione scandalii , & ratione injuria , quām aliis facit , cogendo ad jus , quod ipse tenere non vult. Et idem judicium est de omnibus aliis , quae sunt juris positivi. Unde qui sine causa rationabili petunt dispensationes à Pontifice , licet adepti sint dispensationem , fortè excusantur , non tamen excusantur malè petentes , & quia Pontificem inducunt ad peccandum.

Quamvis Doctores dicant , quòd circa ea , quae sunt juris positivi , Papa posset peccare alio peccato , scilicet acceptance personarum , vel avaritiæ , non autem simoniæ , videtur tamen , quod illud sit peccatum simoniæ. Nam sicut peccaret peccatum intemperantiæ , si sine rationabili causa non jejunaret , aut duceret uxorem ; quae sunt de jure positivo ; ita in proposito dicendum est , licet contra hujusmodi propositiones teneat Glossa in illo cap. *Ex parte* , & Anton. de Butr. & Joan. de Imola , & Cardin. in cap. I. *de Simonia*.

Unde est corollarium : Eodem modo potest Papa dispensare ex rationabili causa cum aliis in his quae sunt simoniaca jure positivo , & circa spiritualia , & sine illa non excusabit illos à peccato : unde posset dare facultatem commutandi sine nova licentia.

Dub. Sed ex primo dubio de obsequio oritur dubium : Utrum * hoc ipsum , scilicet sperare beneficium spirituale ex officio temporali , sit simoniacum. Ad hoc respondent Doctores , quòd sperare principaliter est simoniacum , sed sperare minùs principaliter , non est simoniacum. Sed parum refert , quòd sit principaliter , vel minùs principaliter. Et ideo melius est ut distinguatur , mediate , vel immediate : quia si immediate per obsequium vult habere beneficium , simoniacum est. Si autem vult consequi benevolentiam , ex qua possit habere beneficium , non est simoniacum.

Dub. aliud. Dubitatur : An * promittere spiritualia , sit simonia. Dico , quòd non , licet sit malè factum.

Sed circa hanc disputationem de simonia juris divini , & positivi difficultas est , quae sunt illa , in quibus est spirituale de jure divino , & quae in quibus de jure positi-

vo , ut inde intelligatur in quibus Papa potest dispensare , aut non.

Et in primis est controversia de beneficiis Ecclesiastici , an sint spiritualia ex sua natura , an solùm de jure positivo , & per consequens an vendi possint sine vitio simoniæ.

De qua quæstione sunt opiniones. Prima opinio : In beneficiis universaliter simonia est de jure positivo , & per consequens Papa potest vendere sine rationabili causa , & sine vitio simoniæ , vel ex rationabili causa & sine peccato. Hæc est Glossæ in cap. *Ex parte* , *de Officio Delegati* , & Anton. de Butr. & Imol. & Cardin. cap. I. *de Simonia*.

Pro ista opinione arguitur : Quia omni beneficio sunt simul spirituale , & temporale , & ubicumque hæc duo inveniuntur , potest venditio fieri ratione temporalis , dummodo non pluris vendatur res , ut patet de calice , vestibus sacris : ergo præbenda , quae habet redditus , potest vendi secundum justam estimationem temporalis redditus : dummodo gratis detur quod spirituale est in ipso beneficio. Et confirmatur : Quia quod hoc temporale sit annexum huic spirituali , solùm est de jure positivo : ergo Papa poterit vendere , ac si non esset annexum , imò usque ad Urbanum Primum Ecclesia dicitur non habuisse redditus. Præterea jus patronatus est spirituale , & annexum temporali , & hoc non obstante , illud temporale potest vendi , ut patet Extr. in cap. *Servire* , & ex cap. *Ex literis* : ergo simili ratione temporale adjunctum spirituale , in præbenda vendi poterit adjunctum cum spirituale.

Verum hæc argumenta solùm videntur procedere de simplici præbenda , ut canonicatu , aut patronatu , in quibus nil videtur esse spiritualis propriè , cùm neque habeant claves , neque administrationem sacramentorum.

Secunda opinio sequitur aliud extreum , quod omnis simonia in beneficio Ecclesiastico est prohibita jure divino , & per consequens vendi non potest sine vitio simoniæ. Hæc est opinio communis Theologorum , de qua statim plura.

Tertia opinio sequitur viam medianam , scilicet quod in beneficiis habentibus administrationem ordinis , vel

Mmm

exe-

executionem clavium, simonia est de jure divino, & per consequens Papa non eximitur ab illa, neque alium eximere potest. In aliis autem non habentibus talem administrationem, aut executionem, simonia solum est de jure positivo, & sic Papa poterit illa vendere sine vitio simoniæ, alias flagitiosè peccat: Ut de canonicatu, patronatu, & si qua sunt alia similia. Hæc est Panorm. cap. i. de Simonia, & in Receptione, cap. ult. de Simonia.

De hac quæstione sit prima conclusio contra Panor. & Hostiens. Non * minus est simonia vendere Canoni. 43 catum simplicem, quam beneficium cum cura animarum. Probatur: Nam si venditur officium, ita est spirituale, sicut aliud: si autem temporale, non est magis temporelæ redditus simplicis præbendæ, quam beneficii habentis curam animarum: ergo par ratio est de utroque. Antecedens autem pro prima parte probatur, in qua est difficultas, quia clericatus est res spiritualis: quia quamvis sit ex institutione Ecclesiæ, nihil aliud est, quam cooptatio ad administrandum populo, & sacrificiis divinis. Et S.Thom. 2.2. quæst. 100. art. 4. ponit clericatum inter spiritualia, præbenda autem datur Clerico, quia Clericus est primo ratione officii clericalis, & ex illo habet jus capiendi fructus præbendæ, quod etiam jus non potest esse, nisi spirituale, cum fundetur in officio clericali, ratione enim illius officii debetur illi sustentatio à populo de jure divino, juxta illud 1. ad Corinth. 9. *Qui altari servit, de altari vivere debet:* unde sequitur quod tam spirituale est officium clericale, & jus recipiendi fructus in simplici præbenda, sicut in Episcopatu: & sic nulla videtur differentia inter beneficium simplex, & cum cura animarum. Præterea, ita est de jure positivo subdiaconatus, sicut simplex clericatus: ergo si propter hoc licet vendere præbendas annexas clericatui simplici, licet vendere præbendas subdiaconatus, si quæ sunt, ut si esset præbenda assignata subdiacono pro officio suo, quod habet.

Secunda conclusio: Papa * non potest vendere sine vitio simoniæ ex quacumque causa quocumque beneficium Ecclesiasticum. Probatur, quia in beneficio non zeperiuntur nisi tria, officium, jus recipiendi fructus, &

ipſi fructus. Papa autem non potest dare secundum, niſi per primum, quia non competit jus recipiendi, ut dictum est, niſi ratione officii: sed tam primum quam secundum est spirituale bonum: ergo Papa non potest illa vendere. Hanc habet Palud. 4. dist. 25. q. 4. & Armach. lib. 10. cap. 16. & Adrian. quotlib. 9. & Cajet. Opusc. proprio de Simonia.

Item arguit Palud. & Armach. Magis spirituale est actus eligendi Episcopum, qui tamen spectat ad canonicos, &c. ergo.

Et præterea, quia non est minus spirituale officium Canonici quamvis sit de jure positivo, quam si esset de jure divino, sicut non est minus spirituale officium subdiaconatus de jure positivo, quam Sacerdotii de jure divino. Sed si canonicatus esset de jure divino, vendi non posset: ergo neque & nunc. Præterea, quia in canonicatu tria inveniuntur (ut dictum est) clericatus, sive officium, jus recipiendi fructus, & ipſe fructus: quæro utrum canonicus habuit officium gratis, vel pretio. Si secundum, est simonia. Quæro & de secundo, scilicet de jure recipiendi fructus. Aut habetur gratis, vel pretio. Si secundum, est simonia, quia ut probatum est, etiam est jus spirituale, quia ex ratione officii spiritualis, sicut etiam jus decimarum in beneficio curato est spirituale. Si autem Papa hoc gratis dedit, iste jam tenet titulum, & jus possessionemque præbendæ, & hoc sufficit ad recipiendum fructus, neque est ibi aliud, quod Papa possit vendere.

Unde est implicatio, quod Papa gratis det, quod est spirituale in præbenda, & vendat quod est temporale. Et in hoc consistit ratio hujus simoniæ. Et confirmatur: Nam Papa non habet majorem titulum ad fructus præbendarum, quam Ecclesia. Sed Ecclesia non habet niſi jus spirituale, scilicet ratione administrationis spiritualis: ergo neque Papa: ergo nihil habet, quod possit vendere. Et similis calumnia videtur esse, si quis dicaret: Ego do tibi gratis titulum, ac dominium ad fundum, sed vendo tibi fructus. Si enim habeo jus ad fundum, fructus sunt mei. Præterea, si fructus essent annexi canonicatui jure divino, sicut in veteri testamento, non possent vendi: ergo neque nunc, quia non minus est

est officium spirituale clericorum, quām erat Levitarum. Item Panorm. arguit pro ea parte, qui est in hac sententia. Nam in cap. *Ex diligentia, de Simonia* dicitur, quod præstatio homagii vel juramenti pro beneficio acquirendo, divinis, atque humanis legibus contraria esse dignoscitur: ergo Papa non eximitur ab illo jure. Præterea, si Papa potest facere: ergo dare facultatem aliis potest: quod omnino esset absurdissimum. Sed totus iste error profecto emanavit, quod isti crediderunt, quod illa, quæ sunt juris positivi, non sunt verè spiritualia, in quo vehementer erratum est. Sicut enim spiritualis confœratio Ecclesiæ, aut confœratio Sacerdotis, benedictio aquæ: absolutio sacramentalis, non sunt temporalia, sed spiritualia. Ita licet beneficium canonicorum sit de jure positivo, est ita spirituale, sicut officium Sacerdotis, & idem est judicium de aliis spiritualibus & contrarium dicere est erroneum. Papa enim non potest concedere spiritualia bona beneficiorum sine titulo spirituali, quia non est dominus, ut ait S. Thom. 2.2. q. 100. Et probat Palud. Nam fundatores non reliquerunt bona illa Papæ, sed ministris solùm, neque spectat aliud ad Papam, quam proviso ministrorum.

Hæc videtur contra Adrian. ut infrà dicetur. Si tamen Papa sine titulo spirituali de facto venderet, esset simonia similiter, ac si rex venderet illa, neque venditio teneret. Non negamus tamen, quin Papa pro communi utilitate Ecclesiæ posset vendere, vel aliter transferre fructus, vel partem illorum, quia etiam de bonis clericorum potest disponere tanquam dispensator & administrator.

Ad argumenta in contrarium: Ad primum respondeatur, quod differentia est clara, quia in calice, aut in argento potest aliquis habere jus ad illud temporale, & non ratione spiritualis: non ita autem est in beneficio, ubi ad temporale non potest esse jus, nisi spirituale, ut declaratum est.

Ad confirmationem negatur consequentia: quia licet sit annexum de jure positivo, tamen annexum est debitum, solùm ratione illius spiritualis.

Ad aliud de jure patronatus respondeatur, quod differentia est clara, quia in patronatu spirituale sequitur ipsum

ipsum temporale: Econtrariò autem in beneficio tempore sequitur spirituale: Et hæc de beneficiis, & officiis, in quibus est aliquid spirituale. Si quæ tamen sunt, quæ revera, ut suprà dictum est, nullum contineant officium spirituale, de quibus fit mentio in dict. cap. *Salvator* non negamus quin vendi possint sine vitio simoniæ, ut officium, & præbenda in hospitali, imo & cathedra in universitate, & alia similia: quia ista ad nihil spirituale ordinantur, & laicis possunt concedi.

45 Ex quo sequitur, quod * omnes præbendæ militares, quas commendas vocant, possunt authoritate Papæ vendi pro temporali sine vitio simoniæ. Nam licet sint annexæ Religioni, & Religiosis, non tamen ratione officiū spiritualis, sed pro officio militari.

46 Ex quo iterum sequitur, quod * neque ex authoritate Papæ potest commutari commenda militaris pro beneficio. Patet, quia commenda est merè temporalis, sicut stipendum ducis in bello.

Adrian. in quotlib. 9. *Ad quintum principale*, dicit, quod opinio, quæ dicit, quod Papa in venditione beneficiorum, non est simoniacus, verissima est, quando intendit vendere jus recipiendi fructus, non mediante aliquo officio spirituali. Contraria tamen opinio habet verum, quando intendit vendere mediante aliquo officio spirituali. Et inquit, quod Papa hoc potest facere, scilicet non mediante aliquo officio spirituali vendere præbendam, quia jura non possunt eum impedire: Secus de Prælatis inferioribus, & sic concedit, quod authoritate Papæ potest aliquis commutare beneficium pro officio temporali, scilicet notariatus, ita quod intelligitur, quod Papa dat illis præbendam temporalem pro officio illo, & non jus spirituale.

Sed probatur quod hoc sit falsissimum. Nam quæro si Papa vendidit Petro jus recipiendi fructus præbendæ, & non mediante aliquo officio spirituali, quare Canonicus tenetur dicere officium divinum, vel interesse in choro, quia Papa non potest obligare ad hoc sine stipendio. Præterea, talis non faceret fructus suos, si non diceret officium divinum, ut decretum est in Concilio Lateran. sub Leone X. ergo fructus debentur ratione of.

officii spiritualis: ergo Papa non dedit nisi illo titulo.
Sequitur quæstio particularis de pensionibus. An⁴⁷ circa illud contingat simonia, si permutentur cum bonis temporalibus, ut in redemptione pensionum.

Et videtur quod sic, quia est beneficium Ecclesiasticum: ergo circa illud potest cadere simonia. Præterea, vel illud est temporale, vel spirituale: si spirituale, ergo non habet æstimari, aut redimi pecunia: Si temporale, ergo non licet commutare beneficium pro pensione. Cujus tamen oppositum usus obtinuit.

Cajetanus in proprio Opusc. & in Summa in verb. *Simonia*, respondet, quod jus annua pensionis est merè temporale. Quod probat ex duobus. Primum, quia solos fructus beneficii Ecclesiastici respicit. Nam pensio non est beneficium spirituale, propriè loquendo, sed totum beneficium est illius, qui pensionem solvit. Et secundò, quia solet laicis concedi, sicut ait S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4. ad 3. quod cùm Papa concedit laicis decimas, non concedit jus, sed solum res temporales, quæ nomine decimæ dantur.

Major in 4. dist. 25. ad 4. dicit, quod pensio non est aliquid temporale, sed est beneficium, sed Glossa in cap. *Cum de constitutione*. videtur dicere, quod ubi præbenda non est annexum spirituale, videtur quod sit aliquid temporale, & quod vendi, & redimi posset.

Adrian. in illo quotlib. 9. *Ad quintum principale* dicit, & admittit, quod pensio est temporalis, & per consequens quod nullo modo authoritate partium potest commutari beneficium pro pensione. Sed authoritate Papæ potest, imò posset fieri pro nuda pecunia. Nam secundum ejus imaginationem, illa pensio datur pro præbenda temporalis beneficii, & nullo modo pro aliquo jure spirituali: Et quia nullus inferior Papa potest conferre tempore beneficium nisi mediante spirituali, ideo neque possessor beneficii, neque Episcopus, potest dare beneficium pro pensione.

Certè res videtur dubia, & fortasse ista commutatio pensionum non est ita tuta, sicut omnibus videtur, sed utcunque respondeo per conclusiones.

Prima conclusio: Pensio * quæ assignatur alicui su-⁴⁸
per

Arg. pro par-
te affirm.

per beneficium alterius, ratione alicujus ministerii spiri-
tualis, licita est & honesta, sicut ratione adjutorii, &
subsidiæ: ut cùm Episcopo titulari assignatur certa pen-
sio super Episcopatum alterius, ut adjuvet ad exercen-
dum Episcopalia. Ista conclusio est nota: Nam datur sti-
pendium justum pro administratione spirituali. Et eo-
dem modo posset assignari Presbytero ut ferret subsi-
diuum Pastori vel Parocho seni, aut aliàs invalido, ad ad-
ministrandum Sacraenta: Unde sequitur quod talis
pensio redimi non potest pecunia, non solum transac-
tione partium, sed neque auctoritate Papæ, ut suprà
probatum est, quia est verum beneficium.

Secunda conclusio: Habens * beneficium, cui per
aliquod tempus ministravit, licite potest auctoritate Pa-
pæ cedere beneficio, retenta certa pensione super bene-
ficium, & sine quocunque onerale officio spirituali. Hæc
probatur, quia ei qui diu in servivit beneficio, honestum
est, ut pro præterito ministerio, etiam in futurum
consulatur, & prospiciatur, & detur substantatio, si
postea non potest commodè ministrare. Adhuc est ve-
rum de illo: *Dignus est operarius mercede sua*. Eadem
que ratione videtur, quod talis pensio non sit vendi-
bilis: quia jus ad illam est mediante officio spirituali,
neque est minus spirituale, quam si sit pro ministerio
futuro.

Sed etiam potest argui contra hoc, quia est merè
temporalis, nam datur solum tanquam alimentum, & non
remanet obligatus ad aliquod officium spirituale.

Unde est tercia conclusio: Papa * non potest dare ali-
cui pensionem aliquam super beneficium Ecclesiastico ei,
qui nullum ministerium neque temporale, neque spiri-
tuale conferat in Ecclesia, vel alio pio titulo. Hæc pro-
batur, quia Papa non est dominus, sed dispensator, &
illud esset dissipare. Præterea, in hoc faceret injuriam
populo, & ministris: populo quidem, quia cogeret solve-
re beneficium, & stipendium nullo titulo debitum, cùm
tamen nullum alium titulum possit habere Ecclesia ad
bona laicorum, nisi quod dominus ordinavit, quod qui
Evangelio serviunt, de Evangelio vivant. 1. ad Corint. 9.
quod fieret, si decimas ministris Ecclesiæ debitas pro mi-
nif.

nisterio aliis otiosis distribueret : Dico autem , sine ministerio , vel alio pio titulo , ut ratione paupertatis , aut studii ad bonum commune , sed solum pro suo arbitrio . Confirmatur : Nam non est dubitandum , quin Papa possit errare , & peccare in distributione beneficiorum Ecclesiasticorum : sed iste videtur error manifestus , ut bona Ecclesiastica , quae sunt ministrorum , & pauperum , aliis distribuantur nullo titulo : ergo tales distributiones sunt injustae non minus , quam si quis pro quotidiano sacrificio legaret perpetuos reditus , atque Papa illos assignaret alicui , qui neque sacrificaret , neque aliud pium officium conferret .

Quarta conclusio : Non * videtur irrationabile ut si Papa det Clerico pensionem aliquam in alieno beneficio , solum quia Clericus est . Probatur , quia si Clerici certo numero , & non ita sine discrimine , & passim ordinarentur , rationabile esset , ut Ecclesia sustentaret ministros suos de quorum numero sunt omnes Clerici . Maximè qui alias non haberent unde honestè viverent , sed talis pensio etiam videtur quod esset verum Beneficium , quia titulus esset verè spiritualis scilicet ratione ministerii , quod talis Clericus vel impendit , vel aptus est impendere , & per consequens non videtur quod talis pensio possit vendi .

Quinta conclusio : Utcunque * justo , sive injusto titulo Papa alicui concedat pensionem sine obligatione ad aliquod ministerium spirituale , neque ratione alicuius tituli spiritualis , talis pensio est merè temporalis , quia secundum se est temporalis , neque est annexa alicui spirituali , postquam jus ad illam non est spirituale : Ex quo sequitur , quod vendere , aut redimere talem pensionem pretio qualibet temporali , non simoniacum patet ex conclusione .

Sexta conclusio : Si quis * contulit , aut permutavit beneficium pro pensione , etiam autoritare Papæ nullo modo possum intelligere quomodo talis pensio possit vendi , aut redimi pecunia , neque sufficio solvere argumentum superius factum . Aut enim talis pensio est spiritualis , aut temporalis . Si spiritualis , redimi non potest : si temporalis , permutari cum beneficio non potest : ergo ta-

talis pensio non potest cadere sub exemptione aut redemptione . Unde commentitium puto quod dicit Adrianus , quod authoritate Papæ possit permutari pensio cum beneficij praebenda , secludendo ipsum spirituale , quia (ut supra probatum est) Papa non potest dare illud tempore , nisi propter illud spirituale . Imò neque dat , quia nunquam dat jus ad illud tempore , nisi ratione tituli & officii spiritualis . Dico tempore , quod est in beneficio : Unde commutari pro pensione non potest . Confirmatur : Nam si quis obtinuit beneficium quia dedit pensionem , si postea non dicat officium canonicum , non facit fructus suos , ut determinatum est in Concilio Lateranensi , sub Leone X . ergo signum est , quod talis non habet titulum ad fructus beneficii , nisi ratione officii spiritualis . Fiditum ergo est & sophisma , quod ille permutteret quod tempore erat in beneficio pro pensione . Sed eodem modo permutavit sicut pro alio beneficio : Neque de hoc est dubium . Itaque non video quomodo alterum cum altero possit stare , ut beneficium mutetur pro pensione , & iterum pensio pro pecunia . Et Adrian . bene consequenter concedit , quod sicut à principio est facta permutatione beneficij cum pensione , poterit fieri cum pecunia auctoritate Papæ .

Confir . judicio meo vehementer , quia permutation ab initio , non potuit fieri cum pacto redemptionis pensionis , ut etiam fatetur D . Cajet . Neque quisquam aliud negat .

Ex hoc sic arguitur : Vel in illa permutatione permutteratur tempore vel spirituale . Si spirituale , ergo permutatione pro pensione temporali est simoniaca . Si tempore , ut dicit Adrian . ergo neque pactum de redemptione erit simoniacum , cum nihil spirituale interveniat .

Septima conclusio : Quancumque * pensionem Papa imponat , vel ex officio suo , vel ad supplicationem alterius , quae non sit causa permutationis , & sine obligatione ad aliquod officium , vel ministerium spirituale : omnis , inquam , talis vendi potest , & redimi sine simonia . Ista patet ex superioribus , quia talis pensio est purè temporalis . Diximus autem sine simonia , quia non dubito , quin

Nnn

ta-

talis negotiatio sit vitiosa, & præstans magnas occasiones ad fraudes simoniacas.

Unde est corollarium: Habentes tales pensiones temporales non tenentur ad officium canonicum. Hoc corollarium videtur clarum: Nam si pensio est temporalis, non est beneficium Ecclesiasticum. Et hoc profectò in hac materia absurdum est, ut non possimus aliter istos pensionarios absolvere à vitio simoniae, nisi excusando eos à quocumque officio, & ministerio Ecclesiastico.

Ex quo iterum sequitur, quod nullo justo titulo possident tales pensiones, atque adeo si istae redemptiones pensionum non redigerent nos ad istas angustias, non patremur perplexitatem, sed simpliciter diceremus pensiones esse vera beneficia, quæ dantur Clericis ratione officii: & sic tenentur ad officium canonicum, quod multo honestius & securius effet in Pontifice, & possessoribus pensionum.

SECUNDA PARS RELECTIONIS DE POENA SIMONIACORUM.

SUMMA.

1. *Accipiens aliquid temporale ratione contractus simoniaci, an teneatur restituere quidquid simoniacè accepit.*
2. *Simoniacè consecutus beneficium Ecclesiasticum nihil juris acquirit in illo: neque facit fructus suos, sed teneatur resignare.*
3. *Simoniacus an de jure naturali & divino teneatur restituere, an de solo positivo.*
4. *Restitutio pecunie acquisita per simoniam, non est de jure divino.*
5. *Beneficium simoniacè acquisitum, an sit restitutioni obnoxium de jure divino.*
6. *Pecunia ex contractu simoniaco acquisita cui debeat restituiri.*

7. Ref-

7. *Restitutionem quis bona fide fecit dando pauperibus, vel illi, à quo accepit, an teneat factum.*
8. *Beneficium adeptus, qui quidem non dederat pecuniam Episcopo, sed alium pro eo, ipso ignorantе, an teneatur restituere.*
9. *Contrabentes cum Papa, an sint simoniaci, aut incurvant poenam juris.*
10. *Accipere aliquid pro sepultura, an sit licitum, & quando.*
11. *Sepulturæ jus privatum an possit quis obtinere, & quomodo.*
12. *Religionem si quis ingrediatur, an ille, qui eum recipit, possit pro ingressu aliiquid recipere.*
13. *Si quis legat Monasterio in perpetuum mille aureos ut faciat sacram perpetuò: si hæres dicit: Ego dabo beneficium simplex hujus Missæ, & dimittatis legatum, an hoc sit lictum, & fieri possit sine simonia.*
14. *Mediatores, qui pro aliis contractus constituant simoniacos, quas incurvant penas.*
15. *Dare pecuniam, ut ab officio quis non deponatur, an sit simoniacum.*
16. *Simoniaci poena quæ sit.*
17. *Licet temporale non possit aliquis recipere pro spiritualibus titulo emptionis & venditionis, an aliquo titulo spirituali possint spiritualia ipsa esse media ad aliiquid temporale.*
18. *Titulus triplex recipiendi temporalia mediantibus spiritualibus describitur.*
19. *Clerico utrum liceat suas locare operas in administratione spiritualium.*
20. *Locare operas in administratione spiritualium non plus liceat, quam locare ipsa spiritualia, neque licet aliiquid recipere pro labore spirituali magis, quam pro ipso spirituali.*

QUIA poena simoniacorum pendet ex restitutione, & hæc est potissima poena, ideo solum tractabo de restitutionis poena, quia in hac sola videtur magna difficultas consistere. Unde est prima quæstio: An * ille, qui aliiquid temporale accepit, ratione contractus

Nnn 2

si-

simoniaci , teneatur restituere quicquid simoniacè accepit. Ad hanc quæstionem respondent omnes Doctores tam Theologi , quæm Canonistæ , quod sic , & habet eam tanquam certam & indubitatem : Et probant ex cap. *Si quis Episcopus i.q.i.* ubi tamen non agitur de hac restitutione , sed solum cavitur quod ordinato per simoniacum non proficiat talis promotio , & de Episcopo ordinante dicitur quod proprii gradus periculo subjacebit. Sed argumentantur (ut solent) ex uno ad aliud. Plus tamen videtur facere cap. *Mandat. de Simonia:* Ubi habetur , quod simoniaci mentales non tenentur ad restitutionem , neque temporalium , neque spiritualium. Ex quo arguitur , quod si esset simonia exterior , tenerentur ad restitutionem.

Respondetur tamen & sit prima conclusio : Quicunque * simoniacè consequutus est Ecclesiasticum beneficium , nil juris acquirit in illo , neque facit fructus suos , sed tenetur resignare. Hæc expresse habetur in jure , cap. *Ea quæ i. q.3.* & cap. *Ex multis* , & *i.q.i.* cap. *Si quis* , & cap. *Presbyter.* Et sunt Extravag. apertè hoc carentes Martini V. Eugenii IV. Pauli II. & Sixti IV.

Dub.

Sed dubitatur , an * de jure naturali & divino teneantur restituere , an de solo positivo.

Pro parte af-
firm. Arg. 1.

Et primo de temporali videtur , quod sit de jure divino obnoxium restitutioni. Nam ita est prohibitum de jure divino recipere aliquid titulo simoniaco , sicut usurario , sed usurarius tenetur restituere jure divino , & naturali quicquid acquisivit ex usuris : ergo & simoniacus.

Est etiam probatio Sancti Thomæ : Qui aliquid accipit contra voluntatem domini , pro re , quæm tenebatur dare gratis , tenetur ad restitutionem. Sed ita est in praesenti : ergo. Confirmatur , quia si emptor tenetur restituere beneficium sine condemnatione : ergo vendens tenetur restituere pecuniam.

Præterea , si hoc solum est de jure positivo , cum hoc sit pœnale sequitur quod simoniacus non tenebitur restituere ante condemnationem. Consequens est contra omnes Doctores.

Præterea , quia non videtur cautum in jure , nisi de restitutione in simonia quæ est vel committit in ordine , vel beneficio , vel pro ingressu Religionis. Si ergo institutio est solum de jure positivo , videtur , quod qui re-

cipit pecuniam pro administratione Sacramontorum , aut aliis actibus spiritualibus , aut celebratione Missæ simoniaci , non tenebitur restituere : Cùm tamen ista sint non minus spiritualia , & per pactum non minus enorme: ergo. 5. Arg.

Præterea arguitur instanter : Nam non dicitur contractus , ubi alterum pro altero commutatur , si una pars vere non dat quod pasciscitur. Ut si quis pro dono recipit pecuniam , si revera non dat donum , tenetur restituere pecuniam. Et si ego equum à non domino , tenetur mihi restituere pecuniam , & ego equum. Ita est in proposito , quod vendens beneficium , non facit emptorem dominum beneficii , neque dat ei titulum , sed emptor tenetur dimittere: ergo vendor restituere pecuniam , secluso omni jure positivo.

In oppositum est , quia apud Deum ita est simoniacus mentalis , sicut simoniacus exterior : Sed mentalis non tenetur restituere , sed sufficit ei sola poenitentia , ut habetur in dist. cap. *Mandat. de Simonia:* ergo non est de jure divino.

Ad quæstionem respondent Innocent. & Hostiens. in cap. *Tua nos , de Simonia* , quod in simonia , quæ est de jure divino , est obligatio ad restitutionem , etiam de jure divino. Et ad cap. *Mandat.* respondent quod intelligitur solum de simonia , quæ est solum de jure positivo.

Sed contra est quod cap. loquitur de simonia , quæ est in ingressu Religionis , quæ est de jure divino. Neque vallet dicere , ut alias respondet , quod cap. illud intelligitur non de pecunia accepta pro ingressu Religionis , sed pro loco in ordine Monachorum post ingressum Religionis. Hoc enim est divinare , cùm cap. absolutè loquatur de loco habito seu acquisito in Monasterio , & præterea post ingressum Religionis non esset simoniacum dare pro certo loco inter Monachos pecuniam , etiamsi fuisset exterior compositio , quod manifestè esset contra caput.

In eadem sententia cum Innocentio , & Hostiens. est Major 4. dist. 25. q. 5. Generale est , inquit , & de jure , naturæ , quod homo non acquirat dominium per actum quem tenetur gratis dare. Imo addit , quod neque Papa potest dispensare ut retineatur pecunia. Et in hac sententia videatur esse Adrian. quotlib. 9. quod tenetur de jure divino simoniacus restituere. Sed

Sed contra istam opinionem statuo conclusionem: Restitutio * pecuniae acquisitae por simoniam non est de jure divino. Hæc est Cajet. 2.2.q.100. art.6. & Sylvest. verb. *Simonia*, §.20. & Panorm. cap. *Mandat*. Ex quo videtur sufficienter probari. Et arguitur sic: Si illa restitutio esset de jure divino, & naturali, deberet fieri illi, à quo ablatâ est pecunia ut in usura, & in aliis rapinis: Consequens est contra omnes Doctores, & forte contra veritatem. Confirmatur: Nam si do Petro viginti aureos ut interveniat cum usurario, ut det mihi mille aureos ad usuram: Petrus non tenetur restituere, & tamen si darem ut interveniat apud Episcopum, ut impetraret beneficium, teneretur: ergo non est idem iudicium de utroque. Præterea non minus obligatur ad restitutionem simoniacus spiritualis acquisiti, quam temporalis: Sed hoc non est de jure divino, ut statim aperte probabitur: ergo neque reliquum.

Sed argumenta in contrarium non ita facilè solvuntur. Ad primum Panorm. cap. *Mandat*. conatur multas differentias ponere inter usurarium mentalem, & simoniaicum, sed omnes sunt inefficaces: vide illum, quia tandem videtur consentire cum Innocent. & Hostiens.

Cajet. ponit differentiam, quia in simonia est voluntaria translatio, quamvis iniqua, sed in usura non: Sed fortasse differentia est, quod in usura efficitur injuria illi, à quo exigitur usura, & ideo ei restituendum est: sed in simonia non sit injuria illi, qui libenter dedit pecuniam, sed injuria facta est rebus sacris, sicut si in loco sacro aliquis haberet rem cum propria uxore, non ficeret illi injuriam, sed templo. Ita in proposito dicit, quod nulla sit injuria illi, à quo pecunia accepta est, sed rebus spiritualibus: Et ideo nulla restitutio est facienda illi, qui dedit pecuniam de jure divino.

Ad secundum patet per idem: Unde fortasse ita esset, si postquam habet aliquis jus ad beneficium, ut per electionem, aut præsentationem patroni, Episcopus exigeret ab illo pecuniam, tunc enim de jure divino tenetur Episcopus illi restituere.

Ad tertium videtur dubium de consequenti sed tamen dico cum domino Cajet. & communione, quod etiam

etiam ante condemnationem tenetur restituere. Probatur, quia Ecclesia potuit illegitimare illum contractum, ita ut non transferretur illud dominium pecuniae in simoniacum. Sed hoc videtur fecisse, quia fecit in illo quicquid potuit facere, in odium simoniacorum: ergo creditur quod illegitimaverit contractum. Confirmatur aperte, quia ex solo statuto humano, ut continuò dicam simoniacus non acquirit titulum in beneficio, sed tenetur resignare etiam ante condemnationem: ergo cum non minus sit absurdum & odiosum vendere quam emere, videtur etiam quod vendor non acquirat dominium pretii quod accipit.

Ad confirmationem patet per idem: non enim tenetur restituere nisi de jure positivo.

Ad quartum dico, quod forsan consequens est verum, quia nulla facta est pecuniam danti injuria, & ideo si non esset cautum in jure, non cadit restitutio. Vel dicatur, quod cum hoc sit tam odiosum in jure, licet arguere ab uno ad aliud, & sic si tenetur restituere in ordine vel beneficio, tenebitur etiam in aliis spiritualibus, & ita tenet Sylvest. §.20.

Ad superiora respondeatur quod in contractu simoniaco non fuit conventio, ut collator beneficii, aut renuntiator verè det titulum, sed solum quod faciat quod in se est de facto renuntiando, aut conferendo: & sic nulla sit ei injuria, nisi forte deciperet illum, persuadens, quod non acquireret titulum, neque teneretur ad restitutionem. Idem etiam in jure divino & primum si staremus in jure divino, etiam dans pecuniam acquireret titulum beneficii.

Potest confirmari solutio primi argumenti, quia simili peccato peccat dans pecuniam pro beneficio, sicut recipiens: dans autem non facit injuriam sibi ipso: ergo neque recipiens facit injuriam danti, quia hoc peccatum non consistit in injuria personarum contrahentium. Confirmatur: Nam non videtur imaginabile, quod in eodem contractu uterque contrahentium patiatur injuriam, in contractu autem simoniaco si accipiens pecuniam facit injuriam: ergo accipiens beneficium. Quia non plus licet extorquerre beneficium pro pecunia, quam econtrario pecuniana pro beneficio. Præterea, etiam si Petrus deberet 100. aureos Episcopo, & Episcopus non posset aliter recuperare illos nisi conferendo beneficium, & ea ratione conferretur.

nihilominus esset simoniacus (ut supono & determinatur à Doctoribus) & ea ratione non facit injuriam Petro tunc ergo non consistit simonia in injuria partium: Et hoc expressè dicit S. Thom. & Sylvest. §. 17. contra Angelum.

*Quæst. Res-
pondens.*

Sed queritur an * beneficium simoniacè acquisitum sit obnoxium restitutioni de jure divino? Dico quod non, sed de jure positivo. Probatur eodem modo sicut de pecunia probabimus ex illo cap. *Mandat.* Si enim esset de jure divino, Monachus consequitus locum in Monasterio pro pecunia, teneretur relinquere Monasterium, neque professio valeret, cuius contrarium bene habetur ex illo cap. Præterea probatur, quia Summus Pontifex electus simoniacè, acquirit totum titulum, neque tenetur resignare, ut patet extra de elect. cap. *Licet*, ubi Alex. ad vitandum schismata dicit in Concilio generali, quod electus à duabus partibus Cardinalium, sine ulla exceptione habeatur pro indubitate Papa. Ex quo infert Major, quod neque exceptione simoniae: & ita tenet Glossa in cap. *Si quis pecunia* 79. dist.

Sed contra eadem dist. cap. *Eodem* Nicolaus Papa dicit: Si quis pecunia, aut gratia humana fuerit Apostolicae Sedi inthronizatus, non Apostolicus, sed apostaticus habetur, liceatque Cardinalibus, & aliis Clericis Deum timentibus, & laicis invasorem illum anathematizare.

Respondet Glossa in eodem cap. quod intelligitur si fuit electus ab illis, qui non habebant potestatem eligendi: Sed Major dicit, quod Glossa est contra text. ideo ipse dicit, quod illud jus est revocatum per novum jus cap. *Licet*.

Sed notandum, quod Julius II. anno Domini 1505. 19. Calend. Febr. edidit Extravag. super electionem Papæ simoniacam, quod nullum habeat effectum, quām fecit publicè affligi in valvis Basilicæ beati Petri, & Cancellariae, atque revocare omnes constitutiones Pontificum in contrarium, & nominatim illud cap. *Licet*. Unde sequitur primo, quod hodie non teneret electio simoniaca. Secundò, quod hoc est de jure positivo, quia nunquam Papa dicit hoc esse de jure divino, & revocat constitutionem in contrarium. Tertiò patet, quod ex cap. *Licet* tenebat, & erat canonica Papæ electio antequam revocaretur, & ita videtur tenere Glos-

Glossa ibidem quæ solam exceptionem hæresis dicit esse admittendam: quod tamen Major ait adhuc non esse verum, sed esse Pontificem, etiam si esset haematicus.

Sed contra hanc opinionem & communem modum intelligendi, cap. *Mandato* videtur urgere, cap. *Si quis i.* q. i. ubi sic legitur. *Si quis neque sanctis pollens moribus, vel neque clero populoque vocatus, vel pulsatione coactus impudenter Christi Sacerdotium, jam quolibet facinore pollutus, injusto cordis amore, vel fôrdidis precibus ore, sive comitatu, sive manuali servitio, sive fraudulentu[m] munusculo, Episcopalem, seu Sacerdotalem, non lucro animarum, sed insanis gloriae avaritia fultus, dignitatem accepit, & in vita sua non sponte reliquerit, casuque insperata mors, pœnitentem non invenerit, proculdubio in aeternum peribit.* Ex quo etiam probatur haberi, quod etiam sine peccato exteriori, sed solum munere dato, vel obsequio etiam, aut precibus consequutus Episcopatum, tenetur resignare: quod est contra illud cap. *Mandato*.

Responderi potest quod hoc cap. revocatur per illud cap. *Mandato*.

Sed contra, quia Papa illo cap. i. respondent consultationi, neque vult condere novum jus.

Adrian. quotlib. 9. putat, ex jure divino esse obnoxium restitutioni, quod simoniacè acquisitum est, sive spirituale, sive temporale. Armach. lib. 10. cap. 23. tenet adhuc latius, quod non solum si simoniacè, sed si ambitiosa hypocrisi pervenerit quis ad Sacerdotium, nullum titulum acquirit, & tenetur restituere: Quia non intrat per ostium, & per consequens est fur, & latro. Henr. de Grand. quotlib. 9. quæst. 26. tenet quod simoniacus tenetur jure divino restituere quicquid est consequutus. Et ad cap. *Mandato* dat illam Glossam suprà positam, quod intelligitur non de receptione Monachorum, sed de loco inter Monachos. Major dist. 25. q. 5. etiam tenet, quod est de jure positivo, quod per simoniam non acquiratur titulus in beneficio: Unde videtur consequenter loqui, quia prius dixerat vendentem teneri ad restitutionem temporalium.

Panorm. in dict. cap. *Mandato* (quia non placent ei differentiae, quas ponunt Doctores, inter simoniacum, &

Ooo

usu.

usurarium) ponit alium intellectum illius cap. ut intelligatur, non si quis principali intentione dederit aut recipierit pecuniam pro ingressu Monasterii; sed secunda intentione, alias quod teneatur restituere: Et hoc inquit est tutius. Sed in cap. *Tua nos, de Simonia*, aperte dicit, quod simoniacus mentalis sive in simonia juris divini, sive positivi, non tenetur restituere, & citat Joan. Andr. in utroque cap.

Sed * cui debet fieri restitutio de pecunia? Respon-
detur primò ex sententia omnium Doctorum, quod non
debet fieri ei, à quo accepta est, quia non est illi facta in-
juria, licet de hoc non adducant Doctores aliquem ca-
nonem id determinantem, quod ego sciam. Secundò
quod debet restituui Ecclesiæ, in cujus injuriam accep-
ta est. Si verò non est facta injuria alicui Ecclesiæ,
danda est pauperibus vel Ecclesiæ Cathedrali, quæ ex
Sylvest. §.20. cum aliis colligere licebit. Tertiò videtur
mihi, quod debet expendi, sicut aliæ pecuniæ, in ope-
ra pia ex mandato Episcopi. Vel (si hoc commode non
posset) de voluntate possidentis.

Sed notandum, quod si aliquis dederit pecuniam si-
moniacè & non recipit beneficium, ita quod simonia
non est consummata, pecunia est restituenda eidem, ut
ait Cajet. in Summa: quia de jure naturali, tenetur re-
stituere ei, à quo accepit, quia de eodem jure naturali est,
ut ille non perdat sua, nisi recipiat illa, pro quibus
illa dedit.

Secundò etiam notandum, quod si tenebatur Episcopus isti dare distinctè beneficium, & exigit pecuniam, etiam stando in jure naturali, tenetur illi restituere, quia fecit illi injuriam: Sed fortasse ius positivum voluit pri-
vare Episcopum ipso facto, sicut & beneficio.

Hæc dicta sunt pro communi sententia Doctorum.
Sed fortasse posset defendi, quod restitutio pecuniæ est
facienda eidem etiam: Et ratio est, quia licet stando in
jure divino non fiat ei injuria, sed quia ratione iuris po-
sitivi non acquirit titulum ad illud, pro quo dedit pecu-
niam, consequenter videtur dicendum, quod debet etiam
restitui illud, quod dedit.

Sed ad hoc responderi potest, quod ille jam novit
quod

quod non acquirebat jus in beneficio, & nihilominus
vult dare pro illa translatione beneficii pecuniam & sic
licet non sit de jure divino cui beat fieri restitutio,
non videtur dubitandum, quin beat fieri collatori, id
est talis debet reddere in manus illius, ad quem spectat
providere. At de fructibus beneficij idem videtur judi-
cium, sicut si ex aliis causis non faceret fructus suos &
debet considerare ad quem spectant fructus de jure, vel
dare in favorem Ecclesiæ, cui facta est injuria, vel pau-
peribus, sicut de aliis poenis fieri solet.

⁷ Dubitatur: An * si quis bona fide fecit restitutio-
nem, dando pauperibus, vel illi à quo accepit, teneat
factum.

Respondetur quod sic, neque amplius tenebitur ad
restitutionem.

⁸ Dubitatur: Si * adeptus quis beneficium non dedit
ipse quidem pecuniam Episcopo, sed alius pro eo, ipso
ignorante, an teneatur restituere.

Respondetur, quod postquam primò scivit, tenetur
restituere perceptos fructus, exceptis tamen, quos bona
fide consumpsit. Sylvest. §.13. p.8. Anton. de Butr. cap.
de Regularibus, de Simonia, dicit, quod Episcopus non
potest renuntiare sine licentia Papæ, neque inferiores sine
licentia Episcopi. Et præter hanc poenam restitutionis in-
currunt omnes sententiam excommunicationis, à qua
non possunt absolviri, nisi à Papa.

Ex his patet, quod Papa potest dispensare in omni-
bus superioribus, ut si quis: v. g. restituat beneficium
per simoniam habitum, etiam in pecunia dispensari po-
test, quamvis Major dicat, quod in pecunia non potest,
quia illa est Ecclesiæ, & Papa non est dominus ejus. Et
hoc apparentiam habet postquam ius jam est acquisitum
ab Ecclesia: Et quia est poenale, videtur, quod Papa
possit dispensare.

⁹ Dubitum est: An * contrahentes aliquid cùm Pa-
pa sint simoniaci, aut incurvant poenam juris. Respon-
detur primò, quod incurvant peccatum simoniae. Se-
condò, quantum ad poenas, Sylvest. §.19. post Joannem
de Lignano, cap.1.eodem tit. respondet, & dicit quod eo
ipso, quod ex certa scientia Papa scit & tolerat videtur
dis-

Dub. 1.

Dub. 2.

Dub. 3.

dispensare ; quod limitandum est (inquit) quando simonia committitur cùm ipso Papa , ut ab eo habeatur beneficium , eo sciente & consentiente , quia tunc scientia principis hoc vitium purgat . Adrian. quotlib. 9. ad ultim. ad 4. argumentum principale dicit de contrahentibus cum Papa , quod ubi expresse eximit eos , ne incurant , etiam incurront poenas illas . Et videatur etiam tenere Panorm. cap. 1. *de Simonia* , & cap. *Extirpande , de Præbendis*. Sicut in simili , ludens cùm Episcopo ad Azarum , super quo esset lata sententia excommunicationis , non vitat sententiam , ut dicit Joan. Andr. in Regula *Cui licet , de Regulis juris*. Paulud. dist. 25. q. 4. art. 1. tenet cùm Sylvest. quod Papa videtur dispensare .

Cajet. 2.2. q. 100. art. ult. tenet partem negativam , quod non licet præsumi voluntatem principis , nisi recta ratio suadet : & hoc modo suadet recta ratio , ut Papa dispense cum illis . Imò contra videtur argumentum , quia si Papa confert beneficium excommunicato & scienter , non intelligitur dispensare cum illo , ut in cap. *Si sumus , de Sententia excommunicat.* in Clementina : ubi dicitur , quod Papa communicans scienter cum excommunicato , non intelligitur absolvere illum . Et Glossa dicit , quod etiam si participet in divinis . Sed Cajetanus dicit hanc suam sententiam non esse firmam . Certè videtur quod Papa intendat dispensare , quia intendit retinere pecuniam , quam profecto non potest retinere , nisi conferat beneficium . Et ideo teneo opinionem Sylvestri .

Dub. 4. Dubitatur præterea * an pro sepultura liceat aliquid accipere . Et videtur quod sic , ex consuetudine Ecclesiarum . S. Thom. 2.2. q. 100. art. 4. ad 3. dicit , quod idem est iudicium , quod de valis sacris , & ideo terra vendi potest , non ratione consecrationis . Idem tenet in 4. dist. 25. Imò in cap. *Abolenda , de Sepulturis* , dicitur , quod jus sepeliendi vendi non potest . Unde licet diversæ Ecclesiarum habeant jus sepeliendi in eodem coemeterio , una non potest vendere alteri jus suum .

Primum dictum Sancti Thomæ intelligendum est , quod locus nondum consecratus in sepulturam vendi potest , 12. quæst. 2. cap. *Aurum* . Si vero jam sit deputatus

ad sepeliendum humana corpora , vendi non potest ad sepulturam , secundum omnia jura licet in necessitate una Ecclesia possit vendere alteri Ecclesiae .

Hostiensis dicit , quod quicquid temporale datur vel permittitur , ut electio sepulturæ fiat , est simoniacum , 1. q. 2. cap. *Quia Pio* , & de pactis , cap. final.

Panorm. in cap. *Apparentiam , de Simonia* , dicit quod observari possunt laudabiles contuetudines , si tamen spiritualia prius conferantur , alias non est tolerabilis consuetudo : Tamen cavendum est , ne petant Clerici aliquid pro sepultura . Sed possunt petere quod servetur consuetudo , & hoc pro officio sepeliendi .

Et idem dicit Sylvest. §. 20. Puto , quod quando est consuetudo , quod aliquid detur pro loco sepulturæ , ut norat Innocent. in dict. cap. *Apparentiam* , pro quo est text. in I. *Privilegia* , cap. *de Sacrofancis Ecclesiis* : ubi dicitur , quod ea , quæ ab antiquo sunt solita Ecclesiarum , & ministris tribui , non debent aliquo modo impediri . Quantum ad hoc , videtur mihi primo eodem modo prohibatum esse accipere pro sepulturis , sicut pro aliis spirituilibus , sive hoc sit de jure divino , sive humano . Patet hoc ex cap. *Abolenda* , ubi damnatur perversa consuetudo exigendi aliquid pro loco aut terra sepulturæ . Glossa tamen dicit , quod licet Clerici exigere non possint , tamen laici sunt compellendi servare antiquas conditiones , & ex cap. *Ad Apostolicam , de Simonia* , ubi dicitur de funeralibus : & cap. *Cum in Ecclesia , de Simonia* .

Secundò dico , quod servare consuetudinem laudabilem tenentur laici , ut patet ex dict. cap. *Ad Apostolicam* , quamvis in cap. *Cum in Ecclesia* , dicatur , quod nulla consuetudine excusari potest , quod aliquid pro hujusmodi accipiatur , sed quod non intelligatur , quod non possint recipere , probatur , quia non est magis spirituale , quam sacrificium . Et eodem tenore in dict. cap. *Abolenda* , & cap. *Ad Apostolicam* , & cap. *Cum in Ecclesia* , prohibetur exigere pro funeralibus , pro benedictionibus nubentium , & quibusdam aliis . Tertiò idem est iudicium de exequiis & funeralibus , quantum ad hoc . Tamen Sylvest. dicit tit. *de Simonia* , §. 11. quod pro his , ad quæ non te-

nentur, possunt exigere aliquid, alias non facere, dummodo egeant, & citat Archid. & Raymund. & Pisan.

Dub. 5.

Dubitatur deinde: An * posset aliquis obtinere jus privatum sepulturæ, & quomodo. Sylvest. verb. *Sepultura*, §. 3. dicit, quod laicus non potest habere dominium sepulturæ, quia loca Religiosa non possunt esse in dominio alicujus. Secundò: Habere possunt quantum ad usum pro se, & suis sepeliendis, neque eis invitatis potest aliquis ibi sepeliri, nisi in necessitate. Tertiò: Mortuo illo, & familia illius, potest aliis concedi usus illius sepulturæ, quia mortuo usu funerario, usus redit proprietario. Sed etiam quartò idem dicendum de cappellis. Quintò: Hoc potest fieri ex concessione Ecclesiarum. Sextò: Pro hoc beneficio possunt Ecclesiæ recipere dotem in sustentationem, sicut pro aliis spiritualibus secundum consuetudinem laudabilem. Et eodem modo sicut pro Missa celebranda, sed eodem modo debet abesse peccatum sicut in aliis, sed solum fit donatio ex utraque parte.

Dub. 6.

Dubium aliud est de ingressu Religionis: An * ille, 12 qui recipit ad habitum posset, aliquid accipere pro ingressu Religionis. S.Thom. 2.2. q. 100. art. 3. ad 4. dicit, quod si Monasterium est egenum, licet aliquid recipere ad sustentationem Monasterii, addit Sylvest. §. 15. quod licet exigere, & hoc S.Thom. dicit in 4. Si autem sine gravatione Monasterii potest recipi novitus, simoniacum est aliquid exigere. Hæc S.Thom. & ita Sylvest. absolutè tenet, quod si egeant Monachi, possunt pacisci. Et est communis opinio, licet contrarium teneat Supplementum & Rosella. Tertiò: Si autem Monasterium est opulentum, omnino est simoniacum quocunque modo pacisci, secundum omnes Doctores. Hæc habentur cap. *Quomodo, de Simonia, & cap. Periculosa, de statu Religiosorum*, lib. 6.

Dub. 7.

Dubitatur item: Si * quis legat Monasterio perpetuò 13 100. aureos ut fiat sacrum perpetuò, & hæres dicit: Ego dabo beneficium simplex hujus Missæ, & dimittatis legatum, an hoc sit licitum.

Respondeatur quod fieri non potest sine simonia, ut patet, quia hoc est emere beneficium. Sed videtur, quod Papa potest in hoc dispensare: dico quod non video quomodo possit dispensare.

Du-

14 Dubitatur præterea de * mediatoribus, qui pro aliis constituunt contractus simoniacos. Sylvest. §. 18. dicit, quod easdem poenas incurront, & eodem modo indigent dispensatione, ut absolvantur i. quæst. i. cap. *Statutus*, & cap. *Si quis, de Simoniacis*. De Matrimoniis etiam est difficultas, quia datur pro spirituali aliquid temporale.

15 Dubitatur: An * dare pecuniam, ut non deponatur quis ab officio, sit simoniacum.

Respondetur ex superioribus, quod videtur quod non, quia est negatio vel omissione spiritualis pro temporali.

Sed è contrariò videtur quod sic, quia ille retinet spirituale pro temporali.

16 Dubitatur: An * aliquis simoniacus excusat à poenis juris. Resp. Quicunque præsumitur non peccasse mortaliter, non incurrit poenas juris, tenebitur tamen ad restitutionem, si quid restituendum est. Si tamen facit pacatum, tunc fortasse excusat ignorantia, sed omnino tenetur restituere, & rescindere contractum.

De poena suspensionis vide Sylvest. tit. *Suspensio*, §. 7. ubi dicit quod simoniacus in ordine est suspensus ab executione illius ordinis, Extr. *de Simonia*, cap. *Tanta* 18. dicta cap. *Eas*. Imò ab omnibus ordinibus Clement. *Cupientes, de Pœnis*. Neque dispensatur, nisi à Papa.

Qui beneficium recipit simoniacè, suspensus est in cap. *Tanta*, & in cap. *Per tuas*, ex Panormit. quod si sit occultus per poenitentiam, & renuntiationem, ministrare potest. Sed manifestus indiget dispensatione, 32. q. 1. §. *Volum*. Sed post poenitentiam Episcopus potest dispensare.

17 Dubitatur: An * dato quod pro spiritualibus non potest aliquid temporale recipere aliquis tit. emptionis aut venditionis, an aliquo tit. spirituali possint ipsa spiritualia esse media ad aliquid temporale.

18 Pro quo nota, quod * triplex potest esse titulus recipiendi temporalia mediantibus spiritualibus, ut dicit Cajet. 2.2. & in sua Summa. Primus, qui comprehendit communem contractum sub se inducentem obligationem legalem, & iste est omnino simoniacus & prohibitus, ut supra dictum est. Secundus est sustentationis ministrorum. Tertius est locationis operum & conductionis. Et de

de isto tertio vertitur dubium, quia locatio est quodammodo species emptionis & venditionis.

Utrum * licet Clerico locare operas suas in administratione rerum spiritualium? Pro cuius quæstionis solutione nota, quod duplices operæ sunt, vel duplex labor invenitur in administratione spiritualium. Quidam est necessarius labor ad ipsam administrationem spiritualium, imò est ipsam administratio, ut dicere horas, celebrare Missam, cantare in choro. Et aliæ sunt operæ, quæ accidentaliter concurrunt, ut ire iter unius diei ad celebrandum, vigilare ad aliquod spirituale faciendum.

Et de ipsis operis secundi generis non est dubitandum, quin ratione illarum possimus aliquid exigere. Et est sententia omnium Doctorum, quod licet locare tales operas, & exigere pecunias pro tali labore. Eodem modo, sicut si quis ficeret sumptus eundo ad administrandum vel celebrandum Sacramentum, posset pacisci de expensis, dummodo in estimatione illarum non habeat respectus ad spiritualia. Hoc patet, quia illæ operæ sunt pure temporales, & per accidens, & impertinenter se habent ad administrationem spiritualium, de quo Cajet. 2.2. q.10. art.3.

Sed de operis & labore primi generis est majus dubium, & pro parte affirmativa videtur, quòd liceat illas locare, quia sunt temporalia: ergo ratione sui poterunt locari aut vendi. Præterea quia Sacerdotes locant se ad celebrandum per menses, aut annum, & hoc Ecclesia approbat, ut patet ex cap. *Significatum, de Præbendis.* Præterea quia cantores in Ecclesia locant operas suas. Confirmatur: Nam calix licet sit consecratus, potest vendi ratione temporalis, quod est in illo: ergo celebrandi aut orandi labor, licet habeat annexam spiritualitatem, potest locari.

In contrarium est, quia si tales operæ vendi possent, cùm omnia Ecclesiastica constent ex operibus, sequitur quòd omnia Ecclesiastica essent venalia, & sic poterit vendi administratio Sacramentorum, sicut & calix. Præterea si ministro debetur tempore ratione laboris & operum: ergo non debetur stipendum sustentationis ra-

ratione administrationis spiritualium, seu ratione ipsius spiritualis quod ministrat: esset enim irrationale, si acciperet duplicem mercedem: & esset simile, sicut si suitor velit pro calceo pretium & aliam mercedem pro opera conficiendi calceum. Præterea est contra definitionem simoniæ, qua dicitur, quòd est emere, aut vendere spirituale, aut spirituali annexum: sed istæ operæ sunt annexæ spiritualibus: ergo vendere illas est simoniacum. Nam si unum vendas, & alterum intelligeris vendidisse.

De hac quæstione sunt variæ sententiæ Doctorum. Et de parte quidem affirmativa: scilicet, quòd licet locare operas, & recipere aliquid pro labore, vide Altfidor. 3. p. q. penult. & de Eleemosyn. & Bonavent. 4. d. 25. q. ult. & Richar. eadem d. q. 2. ubi dicit, quod Episcopus recipiens salarium juxta cap. *Cum sit Romana*; recipit intuitu laboris, & consequenter dicit, quòd Clerici dicentes Psalterium pro mortuis, non peccant recipiendo pecuniam pro suo labore, licet q. 3. excipiat labores in administratione Sacramentorum. Ejusdem sententiæ videtur Armach. lib. 10. ubi dicit, quòd pro laboribus licet recipere pecuniam. Idem tenet Glossa in cap. *Significatum, de Præbendis.* Et Panorm. eodem cap. ubi reprobat Innocent. & Hostiens. qui contradicunt. Et probant ex cap. final. 2. q. 2. & Ex Concilio Agathensi, ubi dicitur, Clerici stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii sui merita, à secularibus consequantur. Eandem videtur tenuisse Hostiens. in Summa post Gofredum, tit. *de Simonia*, §. *Qualiter committatur.* Hoc tenet Adrian. quotlib. 9. idemque habet expressè Major 4. d. 25. q. 6. ubi inter modos legitimos recipiendi aliquid temporale pro spiritualibus, ponit duos. Unus est pro sustentatione, & alias pro labore celebrandi. Sed his non obstantibus sit conclusio.

* Non plus licet locare operas in administratione spiritualium, quàm ipsa spiritualia, neque licet aliquid recipere pro labore spirituali magis, quam pro ipso spirituali. Hæc est sententia Durand. sententia 4. d. 25. q. 1. & Palud. q. ult. & Cajet. 2.2. q. 100. & in Summa, & Sylvest. verb. *Simonia*, §. 9. & citat Gloss. cap. ult. Extr. Ne

Pralatus vices suas, & cap. finali de Paetis. Ex quo habetur, quod ubi cessare debet conventio, non licet locare operas. Idem tenet Aliacus tract. de *Simonia* contra Cancellarium Parisiensem, & dicit, nullum antiquorum compositum tenuisse. Est etiam expressa sententia S. Thom. 4. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 2. in corpore, ubi circa actus spirituales distinguit. Aliqui enim sunt actus spirituales ex principio, quia scilicet procedunt à potestate spirituali: sicut celebrare & administrare Sacra menta. Alii sunt spirituales solum ex parte finis: sicut docere, quod terminatur ad scientiam, vel veritatem spiritualem. Et dicit, quod in secundo genere operum licet locare operas, non autem in primo: sed solum licet accipere aliquid in sustentationem: & idem ad literam ponit quotlib. 3. q. 6. & eadem videtur sententia ejus 2. 2. q. 100. ubi nunquam ponit aliun titulum recipiendi alii quod temporale pro spirituali, nisi ratione sustentationis.

Probatur conclusio: Quia talis labor, & opera sunt spirituales, & nullo modo temporales: sicut sanare infirmum, mundare leprosum ex sua natura sunt temporalia, tamen si procedant ex gratia spirituali, spiritualia reputantur in materia simoniæ, & ideo non possunt vendi, ut patet Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date.* Et dixerat: *Infirmos curate.* Præterea talis, qui locat operas, non gratis administrat: ergo est simoniacus. Probatur antecedens: Quia cum administratio non fiat nisi per illas, immo revera non est aliud administratio spiritualis, quam ipsæ eadem opera: ergo non gratis datur administratio. Confirmatur: Pictor non diceretur gratis dare imaginem, si ita exigeret premium operarum suarum. Et profecto similis videtur Sycophantia dicere, quod gratis qui celebrat Missam, sed exigit premium opera & laborum: sicut si artifex dicat se gratis dare opus, exigeret tamen laboris premium. Præterea, minister tenetur gratis dare quantum poterit spiritualia, sed recipiens sustentationem possit non recipere premium laboris: ergo si exigit non dat gratis. Hoc enim est gratis dare, nihil recipere, sine quo posset ministrare, alias facit contra præceptum Domini dicentes: *Gratis date.*

Præterea arguit Cajet. Quia minister spiritualis est de-

legatus à Christo, neque licet ei plus accipere, quam illi à Christo constitutum est: sed dominus primò dicit: *Gratis accepistis, gratis date.* Et postea, ut Paulus refert, ordinavit, ut qui Evangelio serviunt, de Evangelio vivant: ergo nullo alio titulo licet accipere aliquid temporale, nisi ratione sustentationis. Præterea ratione spiritualis administrationis nullo alio habitu respectu ad laborem debetur ei illud pretium: ergo pro uno opere debetur ei duplex merces, quod est omnino iniquum. Præterea si aliquid temporale est annexum spirituali, si illud temporale vendatur, debet aestimari quod ex se est, nullo habitu respectu ad spirituale, ut patet de calice. Sed labor & opera in administratione spiritualium nullius pretii & aestimationis sunt per se, neque aliquis daret aliquid pro illis nisi ratione spiritualis adjuncti: ergo ratione illorum nihil potest exigi.

Cajet. ponit regulam quod res composita ex spirituali & temporali, si temporale sit principale, vendi potest sine scrupulo, ut patet de calice, & de patrimonio, cui est annexum jus patronatus. Sed si è contrario spirituale sit principale, res illa non potest vendi, etiam ratione temporalis in ea contenti. Et quia in administratione rerum spiritualium principale non est labor, ideo opera non possunt vendi. Et ita communiter dicunt Summistæ.

Sed nescio si aliquid est temporale conjunctum cum spirituali, quare vendi non potest, sive sit magis, sive minus principale, neque de hoc datur aliqua ratio, saltem stando in jure divino: quia cum sit temporale, non est prohibitum vendi jure divino.

Et ideo melius videtur, ut dictum est, quod illæ opera, & labores non sint temporales, neque magis, neque minus principaliter, sed puræ spirituales ut in proposito loquimur: Et per hoc patet solutio ad primum argumentum.

Ad secundum respondet Cajetanus, quod licet ita sit, ut dictum est, quod non liceat locare operas necessarias in administratione spiritualium, tamen ratione circumstantiarum & accidentium quæ concomitantur ipsam administrationem, licet aliquid accipere, & pacisci de

Resp. ad
Arg. I.

Ppp 2 illo,

illo, & sic Presbyteri possunt pacisci de pensione. Nam illic est vinculum & obligatio libertatis, & alia gravamina, ad quæ non tenentur, & ratione illorum possunt facere pactum. Et sic intelligitur cap. *Significatum*. Hoc est, probabiliter & rationabiliter dictum, sed non caret calumnia. Si enim hoc est verum, semper potest minister locare seipsum cum obligatione audiendi confessiones, aut prædicandi etiam ad unum diem, aut plures, quia etiam est vinculum & ademptio libertalis ad quæ non tenetur: At de hoc dicam inferius.

Ad tertium argumentum patet etiam ex dictis: à cantoribus enim in Ecclesia non queritur aliquid spirituale, sed potius temporale, quod est musica illa, & amoenitas vocum, sicut ab organista, & ideo illis licet locare operas suas. Quod etiam patet, quia nihil refert, an illi sin Clerici, necne. Unde constat, quod non venditur spirituale, neque emitur. Panorm. in cap. *Suam de Simonia*, recedit à prima opinione, quam tenuerat in cap. *Significatum*, & reprehendit dominum Andream, qui dicit, quod non licet accipere aliquid pro spiritualibus, bene tamen pro labore.

REVERENDI PATRIS FRATRIS

FRANCISCI A VICTORIA

R E L E C T I O

D E A R T E M A G I C A.

Locus relegendus est: *Non declinetis ad Magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Levit. 19.*

S U M M A.

1. *Magia ars an omnino fit, hoc est, an inter mortales sit ars, vel facultas aliqua ad videndum, & faciendum opera illa mirabilia, quæ de Magis scribuntur, & circunferuntur.*

2. Ma-

2. *Magicorum opera, & mirabilia quæ referuntur, eorum plurima sunt falsa, conficta, & ex hominum vanitate credita.*
3. *Magorum opera non omnia sunt vana & conficta.*
4. *Magica ars, licet sit alicujus efficacia, an tota ejus vis versetur circa illusionem sensuum, & imaginationis ita quod ex parte rei nullus sequatur effectus, nec sint entia vera, & naturalia, quæ à Magicis fiunt, sed solum præstigium, & illusio oculorum.*
5. *Magorum facta licet nonnulla fiunt solum per illusionem, & præstigias sensum, tamen quadam in re, & secundum existentiam fiunt.*
6. *Magorum mirabilia opera, an sint omnia opera naturalia, hoc est, ex causis merè naturalibus, & non dependentia à substantiis separatis.*
7. *Magia aliqua, dici potest naturalis, & sine commixcio alicujus substantiae spiritualis.*
8. *Magia studiosi qui fuerint, recensetur.*
9. *Magica ars alia, præter naturalem, que non viribus & causis naturalibus conset, sed potestate aliqua, & virtute immateriali, & separata nititur, non est dubium quin reperiatur.*
10. *Dæmon malus, an sit operum Magicorum author, vel an referenda sint potius in bonos Angelos, vel in ipsum Deum omnipotentem. Et an omnino sint dæmones.*
11. *Dæmones esse, etiam stando in recta, & legitima Philosophia, nullo modo est negandum.*
12. *Opera eadem, vel similia, fiunt per Artes Magicas, & per gratias gratis datas.*
13. *Opera aliqua fiunt à Magis, quæ nullo modo fiunt per gratias, & è contrario.*
14. *Magi, nihil operantur, aut potestate divina, aut angelica.*
15. *Magi, in suis operationibus nonnunquam utuntur facultate solum naturali.*
16. *Magorum operationes supra facultatem naturalem, malorum dæmonum potestate, & virtute fiunt.*
17. *Animæ defunctorum, maximè quæ sunt è numero damnatorum, an se misceant artibus & operibus Magicis.*
18. *Magi, an posint miracula facere.*

19. Ma-

19. *Magi, non possint miracula facere.*
20. *Magi, an possint cogere dæmones pro suo arbitrio.*
21. *Dæmones cogi possunt aliquando, & coguntur ab hominibus.*
22. *Dæmones ab Angelis cogi possunt, & aliquando coguntur.*
23. *Dæmones an virtute divina coercentur, aut Angelica multum refert, quibus verbis, aut signis homines utantur.*
24. *Verba nulla, nec exorcismi habent efficaciam infallibilem ad cogendum dæmones, & arcendum illos, ita ut semper sortiantur effectum suum.*
25. *Magi aliquando possunt cogere dæmones.*
26. *Magi quomodo possint dæmones cogere.*
27. *Magi, quomodo habentes fædus cum aliquo dæmoni principali, possunt cogere inferiores dæmones, non autem ipsum principalem dæmonem. Et quid si non habeant tale fædus.*
28. *Magorum tota opera, & efficacia in quo fundetur.*
29. *Dæmones superiores, an habeant aliquam potestatem in inferiores.*
30. *Dæmones superiores possunt cogere inferiores.*
31. *Dæmon superior, an & quomodo possit inferiorem dæmonem tenere alligatum annulo, aut imagini.*
32. *Magi, an virtute dæmonum possit corpora localiter transmutare, hoc est, per multa terrarum spatia summa (ut ferunt) celeritate.*
33. *Dæmones, & Magi virtute dæmonum possunt movere, & transferre corpora de loco ad locum.*
34. *Magi an possint pro suo arbitrio immutare corpora: alterando secundum qualitates, immittendo morbos & contra sanitatem praestando.*
35. *Dæmones, & Magi, virtute dæmonis non possunt immediate imprimere in rebus naturalibus, & materialibus aliquam formam: ut calorem, frigus, morbum, aut sanitatem.*
36. *Magi virtute dæmonum possunt mirabiliter transmutare materiam, & naturas corporales, applicando semina rerum, & activa passivis.*

Quoniam in principio secundi Sentent. quem circa finem hujus anni interpretamur, agitur de natu-
ra,

ra, & potestate Angelorum tam bonorum, quam malorum, & potestas malorum Angelorum inter mortales plurimum, ut opinio est, exercetur per Magos, ideo constitui hanc relectionem de Magica habere.

Et tota disputatio habebit duas partes. In prima tractabitur de potestate, & facultate Magica. In secunda de licentia & iniquitate Magicæ Artis, hoc est, quatenus, & quantum liceat, aut non uti Magicis Artibus.

Et ut scholastico ordine ex more procedamus, prima quæstio sit: An * omnino sit Magica. Hoc est, an sit inter mortales ars, vel facultas aliqua ad edendum, & faciendum opera illa mirabilia, quæ de Magicis scribuntur, & circumferuntur: an prorsus omnia illa sint vana, & confusa ab impostoribus, & maleficiis, & falsò credita à vulgi levitate, & vanitate, ut quidam putant.

Et videtur quod omnia illa sint vana & fabulosa. Primo, quia si fidem habere volumus iis, quæ de Magicis referuntur, eadem opera credemus ea quæ de Circe, & Medea, & aliis famosissimis Magis prodita sunt, ut quod non solum Poetæ, sed & Varro narrat socios Diomedis in aves conversos, quæ longo tempore post circa templum Diomedis volabant quod socios Ulyssis Circe mutavit in bestias, & quod Arcades quodam stagno trajecto convertebantur in lupos. Et quod alii de Medea scribunt, Jasonem socerum a senectute in juventutem revocasse, & junctis draconibus per aera volasse. Credemus item mensam Solis, quam, teste Hieronymo, Apollo-nius ut videret, venit in Aethiopiam, in qua epulæ singuli diebus ponebantur sine humana ope, & multa his similia. Quod si hæc pro fabulis habemus, non est quare credamus, & recipiamus alia, quæ de Magicis traduntur, istis nihilo probabiliora, neque minus absurdâ. Quæ enim major ratio est, ut credamus opera Zoroastris, & aliorum, quam Circes, aut Medea? Nec satis est allegare authoritatem famæ aut antiquitatis. Multa enim similia multis seculis credita & celebrata sunt, quæ tamen à viris sapientissimis pro vanis & falsis habentur: Ut de Phoenice nominatim dicit Herodotus, de qua pulchrum miraculum celebratur, scilicet, nunquam eam quenquam mor-

Arg. i. pro
parte negat.

mortalium vidisse , nisi in pictura. Et confirmatur : Nam si ex miraculis , quæ vulgo narrantur , perquam pauca ad veritatem reducuntur : multo Magis credibile est omnia , quæ de Magicis jactantur , ludibria esse , & prorsus conficta. Nec ego in quenquam hominem fidelignum incidi , qui aliquid Magicum se vidisse aut pro comperto habere affirmaret.

Arg. 2. Secundò : Nam non minor fama & opinio obtinuit de Arte Alchimistica , quæ montes aureos profitetur , & promittit , de cuius tamen vanitate , & iritu conatu , nemo est ita bardus , qui dubitet. Unde non major fides videtur habenda Magis , quam Alchimistis , qui spondent quas non præstant divitias , ut ait Joan. 2. 2. in Extra vag. spondent.

Arg. 3. Tertiò : Magi promittunt divinationem futurorum , quam tamen neque habere , neque præstare possunt , ut certum est , & statim disputabitur : aliás essent dii. Esa. 41. *Annuntiate nobis quæ ventura sunt in futurum , & dicemus quia dii eftis vos.* Ergo pari ratione credendum est , Magos alia polliceri , quæ implere non possunt.

Ad hanc quæstionem non desunt viri docti , qui totam Magicam non tanquam superstitionem , sed tanquam falsam , & vanam atque impostricem condement , & nullius usus , aut efficaciam affirment , inter quos est Plinius multis locis. Sed peculiariter lib. 3. cap. 1. & profectò magno argumento. Multi enim viri , & magni , & potentes cùm Magicis studiis operam summo studio deditent , nihil tamen facultatis , aut efficaciam suprà alios homines consequuti sunt. Inter quos fuit Princeps Nero , qui huic Arti validissimè favit & incubuit , cui non opes defuerere , non vires , non discendi ingenium , ad quem Mithridates Armeniorum Rex venerat , & Magos secum adduxerat , & Magicis etiam technis , & ceremoniis initiaverat : & tamen cùm Regnum ei Nero daret , hanc ab eo recipere Artem non valuit , proinde tandem tanquam vanam , irritam , & intestabilem reliquit. Idem de Juliano apostata legitur. Neque est credibile homines minoris facultatis & fortunæ consequutos quod tanti veri tenere non potuerunt. Si enim Magicæ opes & vires naturales sunt , nihil afferri potest probabile , quare Nero , & Julianus

nisi non sunt adepti facultatem , quam tantoperè affec tabant , & nullo prætio non redemissent. Si autem Magi dæmonum virtute & potestate abutuntur , nescio cur dæmones humani generis hostes operam suam præstare noluerint summis Religionis hostibus , per quos nocere tantum poterant , quam postremis hostibus tam facile præbere dicuntur.

Sed quia ista sententia nec nihil , nec totum dicit , sit 2 prima propositio : Eorum * quæ de operibus Magicis , & mirabilibus referuntur , longe plurima sunt falsa , & conficta , & ex vanitate hominum credita. Probatur primò : Quia paucissima ex omnium hominum memoria referuntur , aut producuntur in historia à fidelibus , ut videre est apud nobissimos historicorum : Diodorum , Herodotum , Pompejum , Livium , Plutarchum , Valerium , qui sine dubio , si quid de hujusmodi admirabilibus prò comperto habuissent , in historia referre non neglexissent. Et secundo item mirum est , cùm ex omnibus Artibus semper perseveret aliquod opus , ut statuæ , & imagines à nobilibus pictoribus , & sculptoribus , ab architectis nobilibus insignia ædificia , Magicæ verò Artis nulla imago , nullus annulus , nullum pignus , aut vestigium habetur ex tanta multitudine imaginum , statuarum , & annulorum , quos illi quotidie fabricare dicuntur. Promittunt quidem Magi miracula , & portenta , sed parturiunt montes , & nascitur ridiculus mus.

3 Secunda propositio : Non * omnia Magorum opera sunt vana & conficta. Ista conclusio manifestè probatur authoritate Scripturæ , ut patet de Magis Pharaonis , qui virgas suas converterunt in dracones , Exod. 7. & de magia , quæ suscitavit Samuelem , 1. Reg. 28. Item secundò , interdicitur Magia jure divino , ut patet in themate relectionis. Et Levit. 20. indicitur poena mortis , si quis ad Magos & Ariolos declinaverit. Et in jure civili est capitale , ut patet in C. de Maleficiis , l. Nemo , l. Nullus , l. Culpa. Item in jure Canonico 26. q. 5. per totum. Non autem ita severè interdiceretur , si ars esse solum otiosa , &vana , & non esset efficax & perniciosa. Item Psalm. 57. *Si-
cut aspidis furde . & obturantis aures suas , que non exau-
dit vocem incantantium , & venefici incantantis sapienter.
Ex quo patet , quod incantatio habet aliquam efficaciam.*

*Resp. ad
quæst.*

Item Matth. 24. *Surgent Pseudobrifi, & Pseudopropheta, & dabunt signa, & prodicia, neque alia gratia, aut Arte, nisi Magica: ergo. Et ut non devocemus, & recipiamus sine delectu omnem historiam, & totum vulgi rumorem, tamen intemperantis, & impudentis esset pernegare nonnulla Magiae opera mirabilia, quæ viri graves literis mandaverunt, ut Cicero cum aliis locis, tum lib. de *Divinatione*: quædam etiam & Livius, & Valerius, & alii nobiles Authores, & ut Arift. ait, quod famam obtinuit non est omnino falsum. Et Porphyrius dicit ita notum esse Magorum artificium, & supra mortalium conditionem opera quædam fieri, ut probatione non indigeat. Et ut omnia cessarent, satis est, quod de mulieribus nostris quotidie pro certo invenitur. *de las Bruxas.* Argumenta etiam in contrarium persuadent primam propositionem.*

Sed ad illud de Diomedis & Ulyssis sociis respondet August. 18. *de Civit. Dei*, transformationes illas, de quibus Varro loquitur, non esse secundum veritatem, sed secundum apparentiam per aliquod præstigium, phantasia hominis per aliquam speciem mutata, ut etiam dicit S. Thom. *de Potentia*, q. 6. art. 5. ad. 6.

Sed ex hac solutione oritur secunda quæstio: An tota ejus vis versetur circa illusionem sensuum, & imaginationis: ita quod ex parte rei nullus sequatur effectus, nec sint vera, & naturalia, quæ à Magicis fiunt, sed solum sit præstigium, & illusio oculorum, & sensuum, sicut August. dicit de Diomedis, & Ulyssis sociis.

Et videtur quod omnia Magorum opera sint hujusmodi. Nam & de opere Magorum, qui serpentes fecerunt, est opinio in Gloss. Rabani, Exod. 7. quod non fuerit vera conversio virgarum in serpentes, sed solum per aliquam præstigiosam illusionem. Et idem August. ad simplicianum ponit tanquam probabile de illa fuscitatione Samuelis, quod non fuerit vera, sed aliquod phantasma, & illusio imaginaria diaboli machinationibus facta: ergo idem potest existimari de aliis omnibus Magorum operibus, si de his, quæ in Scriptura habentur ita putatur, & creditur. Item secundo arguitur vehementer ex cap. *Epiſcopi* 26. q. 5. ubi refertur, quod quædam mulieris sceleratae dæmonum illusionibus, & phantasmibus seductæ credunt

se cum Diana nocturnis horis, vel cum Herodiade, vel cum innumera multitudo mulierum equitare super quasdam bestias. Et sequitur: Quod Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, quod noverit hæc omnia falsa esse, & non à divino, sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ex quo loco videtur determinatum, quod ea, quæ fiunt à maleficis, non sunt vera, & realia opera, sed tantum phantastica, & præstigiosa. Si enim ea, quæ faciunt, aut patiuntur maleficæ mulieres istæ, quas nostri Bruxas: Latini lamias, seu striges appellant, omnia sunt phantastica, & per illusionem sensuum, nihil est, quare non idem reputemus de aliis Magorum operibus.

Item tertio: Idem videtur ex historia. Refert enim Cælius Rhodogin. Pasetem quendam inter Magicæ vanitatis sectatores prima nocte consueuisse refertissimum repente convivium hominibus discubitus præmonstrare, mox ubi collibitum fuisset, evanuisse omnia ita ut nihil omnino viseretur. Et simile quiddam vulgo fertur de illo Inacho Marchione Santillanae. Nec dubium est, quin epula illæ, & apparatus veri non essent, sed tantum oculorum præstigia, & illusiones. Item confirmatur ex eo, quod vulgo dicunt: *Bienes del trago.* Nunquam enim verum thesaurum præstat, sed tantisper sub specie auri relinquit carbones. Confirmatur secundo ex ipso nomine Magorum: vocantur enim omnes præstigiantes.

Ad hanc quæstionem sit prima propositio & unica. Eorum * quæ à Magis fiunt, licet nonnulla fiant solum per illusionem & præstigia sensuum, quædam tamen in re, & secundum existentiam fiunt.

Prima pars probata est sufficienter.

Secunda autem probatur: Primo authoritate August. 3. *de Trin.* cap. 7. & 8. & in lib. 83. Quæstionum, q. 79. ubi exp̄s̄ afferit, Magos Pharaonis vere convertisse virgas in serpentes. Quod probatur ex hoc, quia scriptura eodem vocabulo appellat virgam Magorum, & virgam Aaron, quam constat, vere esse conversam in serpentem. Et satis videtur constare ex historia, quæ postquam narravit quod Aaron convertit virgam in serpentem, subiicit, quod malefici fecerunt similiter, projeceruntque

Arg. 3.

*Resp. ad
queſt.*

*Arg. pro par-
te neg. 1.*

singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones. Et ita tenuit S. Thom. *de Potentia*, q.6. art.5. ad 8. licet Rauclinius de verb. *Mirifico*, contrarium sentiat. Et expresse Origenes super M̄rcum, hom.13. tenuit cum Beato Augustino. Item videtur probari ex illo etiam Psalm.57. *Sicut aspidis furde, &c.* Ex quo loco videtur, quod. Incantatores verè faciunt serpentes, & habent effectum circa illas.

Item probat S. Thom. *de Potentia*, q.6. art.10. quod aliquando in incantationibus audiuntur voces Magorum ab omnibus circumstantibus, quod fieri non posset per præstigium, & solùm immutationem imaginationis, quia talis immutatio (ut ait S. Thom. lib.3. *contra Gent.* c.104. & verum est) non fit integris & solutis sensibus exterioribus, sed in dormientibus, vel qui raptum & ecstasi patiuntur, ut experientia docet. Unde cùm ea, quæ à Magis fiunt, videantur nonnunquam, & audiantur solutis sensibus exterioribus, signum est, quod verè fiunt, & non solùm secundum apparentiam. Et confirmatur, quia Peripatetici negantes aliquid fieri à Magis quod excedat facultatem causarum naturalium, ut infra dicemus, non audent negare hujusmodi mirabilia verè fieri à Magis: quod tamen multum intererat ad opinionem suam tuerandam: sed convicti sunt historia, & experientia rerum.

Argumenta autem facta in contrarium de sociis Ulyssis, & de suscitate Samuelis, &c. dicemus inferius, & ubi videbitis quid de illis habeatur.

Tertia quæstio, quæ sequitur superiorem, est: An *6 mirabilia opere Magorum sint omnia opera naturalia, hoc est ex causis mētē naturalibus, & non dependentia à substantiis separatis.

Et videtur quod possint omnia esse naturalia. Nam primum omnium non est sufficiens argumentum, quod non sint naturalia, quia sunt in consueta, & præter solitum cursum naturæ. Ut si quis revera per Alchimiaë Artem verum aurum faceret, certe aliquid insolitum facheret & fortassis hactenus infectum: nullus tamen negaret opus esse naturæ. Unde videtur rudis, & imperiti ingenii statim damnare opus insolitum, quantumvis mirabile, & referre in dæmonum potestatem.

Item secundo Magi operantur adhibitis certis rebus na-

*Arg. 1. pro
parte affirm.*

naturalibus & materialibus. Item sub certo situ & constellatione astrorum fabricantur isti suas imagines, & annulos, non ex quavis, sed ex certa materia, & observatis punctis, & mortibus astrorum, quæ omnia frustra fierent, & adhiberentur, si effectus expectarentur à virtute substantiæ separatae, & non à causis naturalibus: ergo videtur dicendum, quod opera Magorum sunt naturalia.

Ad hanc quæstionem Hermes Trismegistus, ut refert August.8. *de Civitate Dei*, contendit, quod omnia opera Magorum fiant virtute naturali, & maximè virtute cælesti, nec oportet ex operibus sumi argumentum substantiæ separatae. Et eadem est communis sententia Peripateticorum. Unde Alexander in lib. *de Magis* hanc opinionem multis verbis defendit, & confirmat.

Ad cujus probationem duo fundamenta præmittit: Alterum quod virtus cælestis, licet non formaliter, sed virtualiter & eminenter virtus est omnium elementorum & mistorum, & habet efficaciam omnium illorum. Alterum, quod multa possunt fieri concursu multarum causarum naturalium, quæ ab una tantum fieri non possunt, ut manifestè constat. Ex quibus fundamentis infert, quod nihil obstat, quominus credamus, quod in imagine, vel statua, vel annulo astrologico fabricatis, & compositis ad certam influentiam, & positionem stellarum sit virus, & efficacia ad aliquos effectus, ad quos oportet concurrere multitudinem causarum inferiorum. Et similiter quod adhibitis certis, & paucis seminibus, & causis naturalibus sub certo situ, & concursu stellarum, & astrorum, sequatur subito opus, quod alias exigeret grande temporis spatium, & concursum plurium causarum inferiorum. Ut exempli gratia. Si Magus usus imagine vel annulo converteret subito argentum in aurum, aut ex virga faceret serpentem, ut Magi Pharaonis fecerunt, non est quare negemus opus prorsus esse naturale. Si enim aliquæ causæ naturales convertere possunt quamvis materiam in aurum aut serpentem, certè nihil inopinabile est, quod influentia cælestis opportunè adhibita, suppleat vicem omnium aliarum causarum. Imò inquit Alexan. mirum Magis esset, si substantia separata posslet tales effectus influere, cùm nullam habeat proportionem ad tales effectus, non plusquam ignis ad producendum aquam.

Ad-

Addunt Peripatetici , & fautores eorum , historias in confirmationem suæ sententiaæ. Unde Damis, referente Cælio , scribit Jarcham Indorum Principem annulos septem compegitse, ac septem stellarum nominibus præsignasse, quibus mitifica opera ederet , quos etiam Apollonius Tianaeus dono ab eo accepit , quorum beneficio contigisse, Apollonium inventæ nitorem protulisse , & conservasse, quamvis annum centesimum jam excessisset , cum diebus singulis singulos annulos gestaret secundum dierum & planetarum nomina.

Tertiò, neque putant prorsus absurdum Gygis annulum illum Platonis credere , cujus & Cicero in officiis & Gregorius Naziancenus in Monodia , naturalem meminit fuisse , & Magorum artificiis egregium opus : Quem cùm Gyges gestaret , quando videri solebat , palam intra digitum vertebat. Qua ratione cùm in Lydorum Regiam penetrasset , Regem cepit , seque Regem constituit.

Quartò : Ad hujus fidem opinionis etiam facit , quod Philosophi non rejiciunt imagines quas vocant astronomicas , quas adhibent etiam in curatione morborum , inter quos unus fuit Mārsilius Ficinus , qui inter medicamenta naturalia imagines ponit astronomicas , ut videmus vulgo annulos ferreos gestari ad certam stellarum positionem fabrefactos , quos putant certis ægritudinibus mederi. Wiccleff, etiam *de Statu Innocentia*, c.4. ut refert Waldensis, lib. de *Sacramentalibus* dicit , quòd Adam habuit notitiam ad nominandum secundum proprietates naturales naturas sibi subditas, sub quibus nominibus homini naturaliter obedirent , & huic reservantur reliquæ potestatis innocentiae in vocibus exorcistæ , & naturaliter incantantis , & ad hoc credo voces (inquit) Hebræas habere majorem efficaciam.

Resp. ad quest. Sed pro determinatione quæstionis sit prima proposi-
tio : Aliqua Magia * potest dici naturalis , & sine co-
mercio , & concursu alicujus substantiæ spiritualis . Pro
probatione conclusionis , & ejus declaratio-
ne est notandum , quòd nomen Magiæ de se non importat artem , aut
facultatem extra vel supra omnem virtutem & efficaciam
causarum naturalium . Hoc patet , quia si hoc esset de ra-
tione vel significatione Magiæ , non relinquetur locus
du-

dubio , aut disputationi , an effodus & opera Magorum possint esse à solis causis naturalibus , quæ tamen quæstio fuit multum ac diu jacata inter Philosophos , & adhuc sub judice lis est. Sed videtur nomen Magiæ à principio receptum pro Arte & facultate , ad efficiendum & patrandum opera oculta & mirabilia , non solum extra solitum rerum cursum , sed supra hominum opinionem , & captum.

Hoc supposito , probatur conclusio primò . Nam sine dubio sunt in rebus naturalibus virtutes mirabiles , & quas , pauci homines cognoscere possunt , cùm nec sensu possint comprehendendi , nec aliqua ratione investigari. Ars ergo , & facultas hujusmodi rerum & virtutum merito magia dici potest , quia est effectrix , & operatrix hujusmodi operum , & effectuum , quorum ratio comprehendendi , aut intelligi mente non possit. Unde si magnetis usus vulgo ignotus esset , & aliquis recens primum ostenderet , Magus vulgo putaretur , & haberetur : esset enim admirabilis , & incredibilis operis authör , & effector. Unde August. 21. *de Civit.* cap.4. tanquam pro miraculis refert se vidisse annulum ferreum à magnete pendentem , qui rursum secundum annulum traxit , & ille rursum secundus tertium , & sic usque ad certum numerum , ut velut catena texeretur. Et idem aliud mirabile scribit se accepisse à Coepiscopo Severo , verti scilicet virgam ferream super argentum concitatissimo cursu , cùm aliquis magnetem infra moveret , quod opus nunc jam nemo miraretur , cùm jam vulgata sit magnetis virtus , & efficacia. Sed illud mirabilius , quod idem afferit magnetem non rapere ferrum , si juxta eum adamas ponatur , & si rapuerit , dimittere. Itaque non videtur Magia naturalis esse , nisi quædam pars secretioris , & reconditioris Philosophiæ , quæ si notior fiat , & in consuetudinem venire incipiat , non solum Philosophorum , sed etiam vulgi , desinet videri , & vocari Magia , sed cum aliis artibus annumerabitur. Idem dici potest de Arte Alchimiæ , quæ si ars est (quod ego non credo) Magia dici potest , cùm sit secretum & mysterium doctissimis , & peritissimis Philosophorum ignotum.

Probatur secunda conclusio : Quia non est dubitan-
dum

dum (in quo Alexander recte sensit) quod aliquid insigne, & singulare, & præter consuetum ordinem naturæ, seu rerum contingere possit, ad certum situm, & ordinem astrorum exhibitis paucis rebus naturalibus, quale opus etiam nullis causis inferioribus confici possit. Qui ergo hujusmodi artem & facultatem haberet, sive à majoribus traditam, sive experimentis, & casu repertam, sive etiam à substantia separata revelatam, merito Magus dici posset. Item * summi Philosophi fuerunt Magiæ studiosi, ut Democritus, Pythagoras, Empedocles, Plato, & inter nostros Albertus.

Tertiò confirmatur, quia in nonnullis rebus naturalibus inveniuntur mirabiles effectus, & prorsus similes Magicis operibus, ut est illud, quod Arist. refert, lib. de Mirabilibus de Lapide molari, qui in Tygride reperitur, quem qui portaverit, non violabitur à feris. Item herbam charisiam reperiri in monte Egero, quam si mulier portaverit, homines ad sui amorem pellicet. Et item illud quod de dictamo herba certissimi Authores tradunt, capras in Creta cum eam ederint, sagittas excutere. Et alia non pauca hujusmodi, quæ non à Magis, sed à doctissimis Philosophorum monumentis prorita sunt. Non ergo ut statim aliquid ignotum & stupendum videmus, continuò prò superstitione damnandum est. Item quod omnes afferunt de herba pici, Hispanè, el pito, quæ seras etiam ferreas aperit. Item illud videri posse Magicum, quod Plinius lib. 7. scribit, hominis jejuni salivam perniciem esse serpentibus. Item quis non diceret Magicum esse quod idem August. ubi suprà, cap. 5. inquit, in Epirro esse fontem, in quo faces ardentes extinguuntur, & extinctæ accenduntur? Non ergo statim ut aliquid ignotum videmus, & stupendum, reclamandum est continuò, & pro superstitione damnandum, ut jam videmus.

Secunda propositio: Præter * hanc Magicam naturalem non est dubitandum, quin sit alia ars Magia, quæ non viribus, & causis naturalibus constat, sed potestate aliqua, & virtute immateriali, & separata nititur, & utitur. Hæc conclusio probatur à S. Thom. lib. 3. contra Gentes, cap. 104. Primo: Quia aliqui effectus Magicarum artium referuntur, & pro certo comperti sunt, qui non pos-

possunt referri nisi in causam & naturam intellectu alem: ergo non possunt universaliter omnes effectus Magicarum artium referri in causas naturales, & in corpora cœlestia. Assumptum probatur, quia magi dant responsa de occultis, ut de furtis, & thesauris. Item aliqui per Magicas Artes consecuti sunt scientiam rerum, & artes liberales, & alia hujusmodi, quæ pro certo de Magis referuntur. Item aliquæ statuæ Magorum loquutæ comperiuntur, & respondisse ad quæsita de diversis. Hæc, & id genus alia, licet rara manifestum est nisi ab intellectu proficisci non posse.

Secundo, argumentatur S. Thom. Vel statuæ Magorum sunt animatæ, vel non. Si primum, contrâ: Nam principium vivendi est omnibus viventibus forma substantialis: vivere enim est esse viventibus, 2. de Anima: sed statuæ non recipiunt formam aliquam substantialē magico artificio, quia non amittunt formam substantialē, quam prius habebant. Manet enim aurum aurum, & argentum argentum: non ergo est possibile, quod hujusmodi statuæ recipiant formam substantialē aliquam, quæ sit principium vitæ. Item non est vita sine sensu: statuæ autem Magicæ non sunt sensibiles. Primus enim sensuum est tactus, qui non invenitur nisi in organo temperato, qualis temperies non est in lapide, vel in metallo, ex quo fit statua: non ergo est possibile, quod hujusmodi statuæ habeant principium vitæ. Si autem non vivunt, contra: Quia inanimata non movent se, septimo Physicorum: sed Magi, ut fertur, faciunt statuas moveri nullo impellente: ergo oportet dicere, quod illum motum habent ab aliquo motore extrinseco, & vivente, & non à virtute cœlesti, vel aliqua virtute naturali,

Tertiò arguitur: Nam quæcumque fiunt virtute cœlestium corporum, sunt formæ naturales rerum materialium: quod igitur nulli rei est naturale, non potest fieri virtute cœlestium corporum: quædam autem talia fieri dicuntur à Magis, ut quod ad præsentiam alicuius quæcumque seræ pandantur: item quod aliquis fiat invisibilis, & alia hujusmodi: non ergo hæc referri possunt in virtutem cœlestium, sed in aliquam potestatem separatam, & invisibilem.

Quartò: Quia effectum naturalem virtutis cælestis contingit inveniri sine artis operatione. Et si enim aliquando artificiose operetur aliquis ad generationem ranarum, serpentium, aut hujusmodi: contingit tamen hæc fieri sine ullo artificio. Sed nonnulla profitentur Magi per Magicam Artem, quæ per aliam virtutem naturalem non inveniuntur: ergo oportet ut illa sint non à virtute cælesti, sed ab aliqua substantia separata. Et hæc est sententia omnium Platonicorum, ut Porphyrii, Jamblici, Plotini, & aliorum ex eadem secta.

Hoc ergo tanquam vero, & recepto pro certo, quod Magorum opera tribuenda sunt substantiæ separatae restat ut ponamus quartam quæstionem talem.

Quæst. 4.

An * author, & sautor Magicorum operum sit malus dæmon, an referenda sint potius in bonos Angelos, vel in ipsum Deum omnipotentem. Et ante omnia oportet scire, an omnino sint dæmones. Nam quidam putant, quod hominum vanitas & superstitione dæmones invenerit, aut fecerit, de qua re in vera Religione dubitari nullo modo potest: tota enim Scriptura veteris & novi Testamenti plena est testimoniis, ubi planè, & disertè dæmones esse asseruntur. Et ratione probatur Levit. enim 17. interdicitur immolari hostias dæmonibus. Et Deuter. 32. in Canticō Moysi contra impietatem & ingratitudinem populi dicitur, quod immolaverunt dæmoniis, & non Deo. Et 2. Paralip. 2. dicitur de Hieroboam, quod constituit Sacerdotes excelsorum, & dæmoniorum. Et apud Thobiam prolixior historia texitur de dæmonio illo nomine Asmodæo. Et in Psalmis David frequens est mentio de dæmonibus. Item Job 1. Cum venissent filii Dei ante faciem domini, affuit etiam inter eos Satan. Nec opus est aut plura ex veteri Testamento, aut aliquid ex novo in re apertissima citare. Unde & mirum videri potest, quomodo Sadducæi negaverint spiritum aliquem esse, ut legitur Actor. 23. qui certè legem recipiebant, nec à consortio templi, & sacrificiorum excludebantur. Et Josephus, 2. lib. de Bello Iudeo & Antiquitatibus 13. & 18. dicit de Sadducæis, quod legem (sine aliis tamen observationibus) custodiebant.

Sed quām certum est in Scripturis dæmones esse, tam fuit olim dubitatum, & controversum inter Philosophos.

P-

Peripateticī enim pro majori parte negant dæmones esse prorsus. Nec dubitatur, ut ait Averrois, in Epistola de Resurrectione, quin hæc fuerit sententia Arist. qui nullas novit substantias spirituales præter motores orbium. Quod etiam putavit se démonstrasse 12. Metaphys. & in lib. de Cælo. Et de arreptitiis, qui videntur à dæmonibus teneri, dicit vexari, ab humore melancolico in Poblem. p. 30. & Alexander quidem inter Peripateticos nulli secundus constanter tuetur hanc partem. Quæ opinio ante fuerat Democriti, de quo historia scribitur, quod cùm adolescentes quidam personati in dæmonum habitu & figura ad Democritum noctu penetraffsent, quasi hominem territaturi, ille prorsus securus nullos dæmones esse: Desinite, inquit, definite inepitire: ita certus erat nullos dæmones esse. Putant autem Peripateticī vulgi persuasionem & opinionem de dæmonibus inde obrepuisse, quod viri sapientes hæc terriculamenta commenti fuerint, ut ait Averrois, ad arcendos, & terrendos improbos à sceleribus, quasi post hanc vitam mortalem supersint ultores malorum, quos dæmones vocant. Et nominatim Simplicius & ipse Peripateticus, lib. de Anima Pythagoram tradit hujus inventi & figmenti primum authorem. Ex qua sententia illa opinio orta est, quām supra recitavimus, quod omnia opera Magorum sunt naturalia.

Sed contra Aristot. & Peripateticos sit prima propositio ad quæstionem principalem: Stando * etiam in recta & legitima Philosophia, nullo modo est negandum dæmones esse. Hæc conclusio, sententia fuit omnium antiquorum Philosophorum Empedoclis, Pythagoræ, Socratis, Platonis. Unde & Plato in Politia tyranni, dicit animas impiorum post mortem cruciari ab ultiis. Et in Symposium dæmones aperte ponit. Quod idem facit Xenocrates in lib. de Morte. Nam de Socrate dubium non est, qui etiam dæmonem se habere profitebatur tanquam authorem, & velut præceptorem Philosophiæ, quam sugerebant suis cibibus curabat, & contendebat. Sequitur enim hanc opinionem tota turba Platonicorum. Herm. Mercurius in Plinadio. Proculus in Alcibiade. Jamblicus de Mysteriis Ægyptiorum. Caladius in Commento Timai. Porphyrius in lib. de Occasionibus. Plotinus in lib. de Proprio cuiusque.

Rr 2

Apu-

Apulejus, qui etiam de Socratis dæmone librum scripsit, Nec in hac re Peripatetici omnes ausi sunt Aristi, sequi, sed plures ab ejus sententia desciverunt. Unde & Porphyrius citat pro sua sententia magnum Teophrastum, in qua etiam fuit Ammonius Philoponus, Avicenna, & ejus socius Algazel. Imo ipse Arist. aliquando videtur non fuisse alienus ab hac opinione, qui in lib. de Mirabilibus dicit referente Apulejo, Lemures, & Lamias habitare in orbe tristi.

Pro hac opinione pauca vel nulla possunt fieri argumenta philosophica: sed cum etiam in contrarium nulla adducantur, talia sufficere deberent cum autoritate summorum Philosophorum fama publica & æterna. Nam & ipse Arist. mundi æternitatem probare inititur ex memoria patrum per manus tradita, & relata. Et est sententia veridica, quod nunquam aliquid ex opinione & persuasione communi probatur.

Secundo etiam probatur ex operibus Magorum, quæ, ut probatum est, necesse est referre in aliquam substantiam separatam, & ut statim probabitur, non possunt tribui nec Dæmo, nec bonis Angelis: ergo oportet ea assignare dæmonibus, & certè, ut omittamus autoritatem Religionis, & scripturarum, vehementer confirmatur hæc sententia ex eo, quod barbari homines, nee persuasi, nec decepti à Philosophis, ut Peripatetici calumniantur, eandem retinent fidem, & opinionem, nec dubitant dæmones esse, quales sunt illi, qui ab Hispanis ante aliquot annos reperti sunt, inter quos publica fama est dæmones esse, & non raro aliquibus in ea regione apparuisse.

Sed urgent Peripatetici, objicientes, quod dæmones si sunt, nullum ordinem, nec locum naturalem videntur habere in orbe. Nec enim ordinantur ad res corporreas, & multo minus ad incorporeas, si quæ sunt: unde videntur frustra esse in rerum natura, atque adeò non esse.

Sed hoc argumentum fortasse satis probat, quod dæmones non sunt per se in orbe, nec sunt partes seu pars physica mundi, sed per accidens, hoc est, ex malitia eorum ex substancialiis cælestibus redacti sunt in substancialias inferiores & infra cælestes, quos verbo Græco dæmonas appellant, quod Peripatetici ignorantis, nihil mirum si

homines alioqui sapientes in hac parte lapsi sunt.

Ergo hoc fundamento firmiter jacto, redeundo ad quæstionem, dubitatur, an opera Magica referenda sint in Deum, vel in Angelum bonum, an in dæmones istos.

Et videtur, quod possint, & debeant referri in Deum. Primò, quia Magis nihil aliud tribuitur, nisi quod faciunt opera mirabilia, id est supra causas naturales, sed per gratias, quas Theologi vocant gratis datas, fiunt similes operationes, scilicet supra totam facultatem naturæ. Cum ergo gratiæ sint à Deo, nihil videtur obstare, quominus Magi credantur habere facultatem illam à Deo.

Nec sufficit dicere, quod gratiæ dantur ad effectus excedentes totam facultatem naturæ creatæ, etiam Angelorum, & dæmonum: Ex quo constat esse à Deo. Nam inter gratias annumeratur gratia linguarum, & sanitatum, ut patet 1.ad Corinth. 12. Sed utrumque non excedit potestatem Angelorum, & dæmonum, qui certè noverunt omnes linguas: ergo ex hoc non habetur differentia inter Magicas Artes, & gratias.

Nec iterum sufficit respondere, quod Magi sunt nequam viri, & scelesti: contra autem habentes gratias, sunt viri boni & pii. Nam primo hæc distinctio est per accidentem, & non est distinctio rerum sed subjectorum, ut S. Thom. dicit 2. 2. q. 172. art. 4. & q. 178. art. 2. Et præterea nihil prohibet, quin mali habeant gratias, ut videatur ex illo 1. Corinth. 13. *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.* Unde videtur, quod possit etiam esse gratia miraculorum sine charitate. Et Hieronymus super illud Matth. 7. *Nonne in nomine tuo prophetavimus, & virtutes multas fecimus?* dicit Prophetare, vel virtutes facere, & dæmonia ejicere, interdum non est ejus meriti, qui operatur. Imo August. lib. 83. q. affirmat quædam miracula sceleratos homines facere, quæ boni facere non possunt. Et Balaam habebat gratiam Prophetiæ, ut patet Num. 21. & 23. & 24. & tamen erat malus, & Magus, ut Gloss. dicit: Numer. 22. & Orig. homil. 13. super Num. ergo malitia & bonitas non potest esse differentia inter Magicas Artes, & gratias.

Nec iterum valet dicere, quod Magi in malos fines

*Ques. propria
fira.*

*Arg. pro parte
affirm.*

utuntur Magicis artibus, habentes autem gratias non abutuntur illis in malos fines. Nam iterum hæc differentia est extrinseca, & per accidens, nec inconvenit Magum ut sua facultate propter bonum finem, ut ad solvendum maleficium, aut sanitatem conferendam: Et si habentes gratias possunt esse mali, ut dictum est, pôterunt abuti gratia omnino: ergo non appetet quare facultas Magica non possit referri in Deum authorem, sicut & gratiae gratis datae. Unde videtur solvi argumentum S.Thom. de Potentia, quæst. 6. art. 10. & contra Gent. lib. 3. cap. 106. quo vult probare, quod Magica opera non referuntur in Deum, aut bonum spiritum: quia boni spiritus non cooperantur hominibus ad illicita opera perpetranda, quod plerunque fit per Artes Magicas: Patet inquam argumentum non procedere.

Arg. 2.

Secundò confirmatur de his hominibus, quos Hispani salutatores appellant qui (si vulgo credimus) opera faciunt supra facultatem naturalem, & tamen cùm plurimùm sint homines perdit, & pessimis moribus. Tamen credimus eos gratiam sanitatis habere à Deo, neque pro maleficiis habentur, neque puniuntur. Unde ergo convincere possumus, si quis Magicam exercet, quod à dæmonie potius quam à Deo habeat.

Arg. 3.

Tertiò, si omnino non placet referre Magicas Artes in Deum, saltèm non videtur quare non referantur in bonos Angelos potius quam in malos. Primò, quia certum est, quod non minorem habent potestatem boni Angeli, quam mali: ergo si creduntur mali Angeli communicare suam potestatem malis hominibus, quare non sunt credendi boni Angeli communicare suam potestatem bonis, & piis? Et sic saltèm erit aliqua Magia pia, & bona, quam bonos Angelos habeat patronos.

Arg. 4.

Item quartò, si dæmones flectuntur precibus, & sacrificiis, ut operentur mirabilia secundùm vota impiorum, & sacrilegorum, quare etiam boni Angeli non flectentur precibus piorum, & bonorum, ut in favorem eorum faciant aliqua mirabilia?

Arg. 5.

Item quintò, saltèm ad dissolvenda maleficia, & incantationes maleficorum, quare non sperandum est, quod boni Angeli communicent potestatem & virtutem suam,

cùm omnino sit certum, bonos Angelos propensiores esse ad beneficia conferenda, quam dæmones ad maleficia? Item aliqui Magi utuntur solis verbis sacris, & signo crucis, ut mulierculæ istæ, quæ, nescio quæ his signis faciunt.

Item sextò, cum boni Angeli possint præstare sanitatem præter solitum cursum naturæ, revelare thesauros, dare scientias, & artes humanas, quare si aliquando aliquid hujusmodi contingat, quare, inquam referamus semper in malos Angelos, nunquam in bonos.

Et si dicas, quod cùm hæc fiant virtute divina, aut Angelica, non dicuntur fieri Arte Magica, sed solum quando fiunt dæmonis concursu, & virtute, jam disputatio tota erit de nomine, & frustra disputant Doctores qua virtute Magi operentur.

At pro solutione quæstionis & dubii sit prima propositio: Eadem * opera, vel similia fiunt per Artes Magicas, & per gratias gratis datas. Probatur: Nam ad gratias pertinet dæmonia ejicere, serpentes tollere, sanitatem conferre, linguis loqui, ut patet Marci ult. & 1. Corinth. 12. sed hæc fiunt à Magis: ergo eadem opera sunt utrisque communia.

Secunda propositio: Aliqua * opera fiunt à Magis, quam nullo modo fiunt per gratias, & è contrario. Hæc patet: Nam Magi operantur maleficia multa, & beneficia, quam nullo modo competit gratiis gratis datis: È contrario autem inter gratias est Prophetia, quam Magi nullo modo habent, ut infrà disputabitur: ergo conclusio est manifesta in utramque partem.

Tertia propositio: Magi * nihil operantur aut potestate divina, aut potestate Angelica. Hæc probatur primo, quia alias Magicæ Artes non essent in universum interdictæ & jure divino & humano, ut suprà ostensum est. Item si Magi uterentur potestate divina aut Angelica, Magia non esset ars, sed gratia, & donum. Non enim aut Deus, aut boni Angeli alliciuntur in opera hominum arte & disciplina, sed pietate, aut propria Dei & Angelorum bonitate, & gratia. Item tertio: Certè procedit argumentum recitatum ex Sancto Thoma: Dato enim, quod mali possint aliquando etiam miracula fa-

Arg. 6.

Resp. ad
quæst.

cere, non tamen hoc habent habitualiter, nec dicuntur habere gratiam: Licet nonnunquam mirabilia per eos fiant propter reverentiam nominis Christi, ut patet Matthæi 7. vel ad amplificationem Religionis, & fidei, quæ necessitate, aut opportunitate sublata, nulla superest in malis facultas ad hujusmodi opera: Magi autem operantur ex habitu quandocumque volunt: Et præterea perniciosè, & cum magno hominum nocimento sæpe operantur: unde constat non habere facultatem vel à Deo, vel à bonis Angelis. Item quartò: Quia, ut ait S. Thom. *contra Gent.* ubi suprà, in operationibus Magicarum artium contingit magna incongruitas, & dissonantia rerum quæ nullo modo potest tribui bono spiritui: Requirunt enim hujusmodi artes (ut Magi dicunt) hominem re veneram non attractatum, cùm tamen plerunque adhibeantur rebus amatoriis ad illicitos concubitus conciliandos. Item licet Magi videantur habere scientiam occultorum, tamen nunquam, aut raro extendit se notitia eorum ad certas artes, & scientias, sed in minimis quibusdam, sicut in inventione futurorum, in deprehensione latronum: Unde constat, quòd spiritus, quibus innituntur Magi, aut sunt ignorantes, aut invidi, quia aut non possunt, aut nolunt impetriri suis nisi hæc minima, & inutilia, unde non sunt boni spiritus. Item quintò constat, quòd boni spiritus non delectantur, nec utuntur præstigiis, aut mendaciis: Magi autem plerunque ludificant homines, & decipiunt. Item utuntur in suis operibus, & incantationibus non solum mendaciis, sed impossibilibus quibusdam imprecationibus: Comminantur enim impossibilia, ut quòd deponent sidera, quòd vertent cælum, aut solem retro, ut narrat Porphyrius in epistola ad Anebuntē, & multa hujusmodi vana inveniuntur inter Artes Magicas, quæ manifestè convincunt non esse à Deo, neque à bonis Angelis.

Quarta conclusio: Magi * in suis operationibus non nunquam utuntur facultate solum naturali. Hæc propostio probatur: Quia, ut suprà dictum, aliqua est Magia naturalis ad operandum mirabilia, & maximè utuntur herbis Magi vulgo ignotis, quæ continent præsentanea & efficacia remedia contra morbos, & alios effectus mirabiles

biles habent, ut de cori cæsia, & calicia herba, qua aquam glaciari refert Plinius, lib. 24. cap. 17. ex his enim ortum habuit Magica, ut Plinius dicit 3. lib. cap. 1. Item de Manaide, cuius succo protinus ictus serpentum sanantur: & varias, & multijugas herbas refert Plinius, quibus Magi utuntur, vel ad morbos depellendos, aut etiam inferendos, quæ cùm sint aliis ignotæ, & velocissimæ operationis, pro miraculo ab omnibus habentur. Potuerunt autem Magi hujusmodi virtutes herbarum scire, vel traditione magorum in medicina virorum: quales fuerunt Pythagoras, Democritus, Empedocles. Aut etiam dæmone revelante, qua revelatione semel facta, sequentes Magi uti potuerunt naturaliter, & sine concurso boni aut mali spiritus. Et vulgares Magi plurimūa hac ratione imponunt hominibus, & decipiunt vanos homines. Cùm enim aliquid hujusmodi mirabile quidem, sed revera naturale præstant, pollicantur multa alia majora, & mirabilia, quæ tamen raro implent.

¹⁶ Quinta propositio: Operationes * Magorum supra facultatem naturalem, malorum dæmonum potestate & virtute fiunt. Hæc patet ex superioribus: Nam si hujusmodi opera excedunt facultatem naturalem, & non possunt referri in bonos spiritus, necesse est, ut referantur in malos. Et hæc est sententia S. Thom. *de Potentia, & contra Gentiles*, ubi supra. Et est determinatio Origenis homil. 13. in Numer. & homil. 3. in Job. Et est etiam determinatio Sanctorum, ut August. 2. *de Doctrina Christiana*, & 3. *de Trinitate*, & multis aliis locis prolixè disputat, & ostendit, quem vide.

Ad argumenta in contrarium: Ad primum, quod est principale, respondeatur, quòd quamvis ita sit, ut dictum est, quod eadem opera possunt fieri à Magis & à non Magis, tamen non est difficile intelligere differentiam inter Magum & non Magum. Et primum omnium, quantum ad acquisitionem facultatis, qua aliquis operatur hujusmodi mirabilia, si enim habetur facultas per modum disciplinæ, & artis, hoc est, per libros, aut præceptores, manifestum est illam facultatem non esse gratiam gratis datam, sed si non excedat facultatem rerum naturalium, potuit esse peculiaris aut secreta me-

Rsp. ad Arg.

dicina physica , aut si excedat facultatem naturalem, sequitur quod est vera ars Magica & dæmoniaca. Item, si tales utantur verbis ignotis , aut etiam certis characteribus , aut aliis verbis non spectantibus ad effectum , qui operatur aut quæritur ex tali operatione , manifestum est non esse gratiam , sed Magiam. Item , etiam si utantur signo crucis , & solis verbis sacris & Religiosis, tamen si sint ritus & observantiae peculiares & determinatae , ut certis horis , ad certum situm , stellarum sub certo numero crucium , candelarum , ita ut non speretur efficacia operis aliter , certum est non esse gratiam, sed Magiam. Item , si utuntur actibus , & factis indifferenteribus ad effectum , etiam est Magia. Ut si ad expulsionem dæmonum radunt pilos , aut capillos , aut aliquid hujusmodi , est Magia manifesta. Hæc omnia patent: Nam veri Sancti , qui gratiam Dei habent , nunquam utuntur talibus ritibus & observationibus : ergo signum & argumentum efficax est, quod qui hujusmodi utuntur , non operantur ex gratia, sed ex virtute dæmonum , nec gratiæ per disciplinam & artem possidentur : Sed , ut ait Apostolus : *Omnes gratias operatur unus & idem spiritus , dividens singulis prout vult.* Magi autem alii ab aliis accipiunt aut artem , aut facultatem. Et licet bona , aut mala vita non sit omnino efficax signum & argumentum , an virtus faciendi hujusmodi mirabilia sit à Deo , vel à dæmons , tamen est magnum indicium : unde qui hæc operantur , si prorsus sint homines improbatæ vitæ , credendi sunt potius malefici, quam gratiarum possessores.

^{ad 2.} Ad solutionem secundi argumenti , de salutatoribus , certè non satis mihi constat quid sentiendum , aut pronuntiandum sit , cùm videamus ex majori parte esse homines minus probatae vitæ , & etiam ut aliquibus observationibus , non quidem adeo superstitionis , sed nec satis Religiosis , multum vereor , ne sint impostores , & nullam efficaciam habeant , & si quam habent, ne illa sit potius à dæmons , quam à Deo. Sed hæc dicco non diffiniendo : Nam gratiæ dantur propter bonum commune. Fieri potest , ut dominus illam misericordiam velit impartiri hominibus per istos , qualescumque

que sint isti. Vel potest dici de ipsis hominibus , sicut de Psyllis scribunt aut authores , qui sunt populi Lybiez prope Garamantas , quorum corpori ingenitum fertur exitiale virus serpentibus , ut ait Plinius lib.7. cap.2. ut cuius odore sopirent eos. Et Plutarchus scribit in Vita Catonis , cùm exercitum in Africam trajiceret , Psyllos secum habuisse contra serpentum vim & perniciem. Fortè ergo in ipsis similiter est aliquid naturale contra canum rabiem. Simile etiam de Psyllis scribit Varro fuisse in Hellesponto serpentum iactus contactu levare solitos , & eandem vim dicuntur habere Marsi in Italia.

Et sic ad tertium argumentum , quod videtur manus, respondetur primò , quod non est negandum , quin boni Angeli communicent aliquando suam potestate ad præstandum hominibus beneficia : Sed hoc faciunt, non sicut Magi ad ostentationem , vel sicut dæmones, ut colantur ab hominibus, sed solum ex charitate hominum , & ut Deo soli gratiæ habeantur & referantur: & ideo faciunt occultè regulariter, licet etiam visibiliter aliquando aliquid tale faciant , ut de Raphaele apud Tobiam , qui illo modo, quo Magi solent, usus est corde & felle & jecinore pīcis ad expellendum , & rejiciendum dæmonem à domo Raguelis , & postea ad restituendum oculos Tobiae. In quo uno facto satis intelligitur , & posse bonos Angelos præstare omnia , quæ mali dant , & velle si ita expediatur. Nec est dubitandum , quin multo plura beneficia recipiant homines à bonis Angelis , etiam in ordine ad temporalia bona , quam ab omnibus Magis.

Et præterea cùm Sancti Angeli sint de numero beatorum , fortasse nunquam semiscent rebus humanis , & terrenis , nisi speciali mandato Dei : & ideo omnia beneficia , quæ homines recipiunt , quæ videntur esse supra spem , & facultatem naturalem , tribuntur peculiärer Deo authori , sive sint immediate à Deo , sive mediantibus Angelis. Imò hæc ponitur una causa , cur Angeli non operentur visibiliter & aperte , ne pro diuinis ab hominibus colantur : Facile enim homines divinitatem arrogant illis , quos mirabilia operari conspiquant , ut Actorum 14. in Licaonia cùm Paulus Lystris claudum quendam in nomine Jesu sanasset , homines vo-

lebant Paulo tanquam Deo sacrificare : quod majus periculum esset de Angelis, qui tam propè videntur accedere ad dignitatem, & ideo solliciti sunt, ne hanc occasionem præbeant hominibus. Unde cùm Joannes Apocal. 19. vidisset Angelum & corruisset ut adoraret eum: Vide, inquit, Angelus ne feceris, conservus enim tuus sum & fratrū tuorum.

Et per hoc patet ad quartum, & quintum, & sextum. Fatemur enim, quòd boni Angeli flectuntur precibus & sacrificiis bonorum, & opera illorum dissolvi maleficia & præstigia malorum Angelorum, & multo majora contingere bona, quām sit revelatio alicujus thelauri aut furti. Et ita tenendum est tanquam certum, quòd Magicæ Artes utuntur dæmonum virtute & authoritate, & non bonorum Angelorum in suis maleficiis.

Dub. Sed remanet unum dubium: An * animæ defunctorum, maximè quæ sunt de numero damnatorum, miscant se Magicis artibus, & operibus.

Arg. pro parte affirm.

Et videtur quòd sic. Primo, quia sunt ejusdem militiæ cum dæmonibus, & ideo videntur moliri & conati ad decipiendum homines, & tradendum in perditionem, sicut ipsi dæmones. Item, quia non raro dicuntur intrare humana corpora, & apparere, & loqui hominibus, & Magi dicuntur revocare animas ab inferno, imo Maga illa Pythonissa revocavit animam Samuelis etiam à Limbo: ergo.

Respondetur ad hoc dubium, quòd sine dubio animæ defunctorum nunquam se miscant operibus Magorum. Hoc probatur primò, quia de sanctis animabus, quamvis certum sit, quod possint liberè descendere à Cælo in terram, & juvare mortales, ut S. Thom. dicit in 4. dist. 45. art. 3. tamen hoc non faciunt ad invocationem, aut incantationem Magorum, sed ex propria bonitate, vel ex permissione particulari divina, sicut aliquando etiam inveniuntur visibiliter apparuisse, ut Augustinus narrat de Felice Martyre, & plura exempla ponit Gregorius IV. *Dialogorum*, licet hoc non habeant ex natura sua: Non enim possunt assumere corpus, nec movere.

Animæ rero, quæ sunt in Purgatorio, exire à lo-

co non possunt, & si aliquando permittantur ex peculiari gratia, veniunt potius ad petendum suffragia vivorum, quām ad miscendum se operibus Magorum, aut mortalium pro�is rebus. Nec satis puto constantem & Religiosam consuetudinem, quæ cœpit corripiere nostrates homines, ut in necessitatibus sperent & petant præsidium animarum in Purgatorio existentium.

De animabus autem inferni non est timendum ne possint prodeesse, aut obesse hominibus, quæ scilicet perpetuò sint carceri mancipatae, nec possint etiam dæmonibus adjuvantibus inde exire. Et quamvis aliquæ apparitiones hujusmodi ferantur, probabilius puto, quòd nunquam anima semel damnata egressa est locum inferni. Cùm enim exire non possint, nisi ex mandato Dei, non est cur credamus hanc licentiam à Deo habere, maximè cùm legamus historiam de divite illo Luc. 16. qui nec ad fratres quidem liberandos, ne venirent in locum illum tormentorum, i permisso est redire ad mortales. Atque omnino ita credendum est apparitiones istas quæ referuntur, cùm sint pro majori parte falsæ, tamen si quæ veræ sint, esse ab ipsis dæmonibus, nec habendam esse fidem de ipsis dictis eorum, qui assertur se ab inferno venire, etiam si alioqui videantur pia & Religiosa monere. S. Thom. 1. p. quæst. 117. art. 4. ad 2. cirat August. 10. de *Civitate Dei*, & Chrysost. super Matth. dicentes, quòd dæmones frequenter simulant se esse animas mortuorum, ad confirmandum errorem Gentilium, qui hoc habebant: Ideo cayendum est ab illis visionibus.

Sequitur jam, ut dicamus in particulari, quid possint Magi, & sit quinta quæstio in ordine: An * Magi possint miracula facere.

Et videtur quòd sic. Primi, quia suscitare mortuos est miraculum: Unde inter miracula Christi ponitur Matth. 11. *Euntes renuntiate quæ audistis & vidistis: Cæci vident, claudi ambulant, mortui resurgent, pauperes evangelizantur.* Sed & Pythonissa suscitavit Samuelem: (1) ergo possunt miracula facere. Et confirmatur. Ad suscitationem mortuorum non videntur requiri nisi dispositio materiæ, nam disposita materia, necessariò in-

Arg. pro parte affirm.

(1)
1. Reg. 28.

troducitur forma: sed videtur quod dæmones possint disponere materiam, applicando activa pasivis. Ejusdem enim rationis sunt dispositiones in resurrectione mortui, & in prima generatione, quæ sunt ab agenti naturali: ergo Magi dæmonis virtute possunt mortuos suscitare: Unde & resurrectio generalis futura est per Angelos Ministros.

Arg. 2.

Item secundò: Majus miraculum videtur, quod canis loquatur, vel cantet, quam quod mutus loquatur: sed de Simone Mago legitur, quod faciebat canes loqui, & cantare, ut patet in Itinerario Clementis: ergo.

Arg. 3.

Item Valerius Maximus narrat i. lib. cap. 8. quod fortunæ simulachrum, quod Romæ erat in via Latina, non semel, sed bis loquutum est verbis his: *Rite me matronæ vidisti, riteque dedicasti*: Quod autem lapides loquantur, majus miraculum est, quam quod muti loquantur.

Arg. 4.

Item in eodem, & in Historia Romana legitur de Virgine Vestali, quod aquam in vase perforato de Tiberi portabat, aqua non effusa: hoc autem spectat admiraculum, ut aqua stet, & non fluat, ut patet in Jordanis divisione, & ejus statione: ergo.

Arg. 5.

Item adversitates Job dæmone authore procurata sunt, quod patet ex eo, quod Deus dedit ei potestatem in omnia quæ erant Job: sed hujusmodi adversitates non sine miraculo contigerunt, ut patet de igne de Cælo descendente, unde & 3. Reg. 18. Elias in hoc probavit Prophetas Baal, ut descenderet ignis de Cælo, & consumeret sacrificium: ergo.

Arg. 6.

Item eadem quæ boni faciunt per miraculum, Magi faciunt, ut patet de serpentibus Moysi, & Magorum: ergo. Præterea: Uxor Lot mutata est in statuam salis, Genes. 19. & hoc a dæmonibus: Ut S. Thom. dicit de Ma-
lo, quæst. 15. quæst. 9. ad 3. ergo.

Pro solutione notandum: Quod miraculi nomen à mirando est assumptum. Ad admirationem autem duo concurrunt, ut potest accipi ex verbis Philosophi in principio Met. quorum unum est, quod causa illius, quod admiramus, sit occulta. Secundum est, quod in eo, quod miramur, sit vel apparent aliquid per quod vi-

dea-

deatur contrarium debere contingere ejus, quod miramur. Sicut aliquis posset mirari, si videret ferrum ascendere ad magnetem, ignorans ejus virtutem. Sed hoc potest dupliciter contingere. Uno modo secundum se, alio modo quo ad nos. Multæ enim causæ naturales sunt ignotæ & occultæ quo ad nos. Virtus autem divina est simpliciter occultissima, & remotissima à nobis, quæ in rebus omnibus operatur secretissimè, & ideo ea, quæ per aliquam virtutem creatam fieri possunt, miranda quidem, & mirabilia dicuntur. Sed miracula propriè dicuntur, quæ sola virtute divina fieri possunt, quæ scilicet tota natura creaturarum miratur. Et licet miraculi nomine Latini utantur ad significandum quodvis stupendum, ac mirandum: tamen Theologi solum illud in hac significatione usurpant, & meritò, licet August. 3. de Tri-nit. & alibi non timeat vocare opera Magorum miracula.

Ideo respondendo ad quæstionem: sit unica conclusio: Magi * non possunt miracula facere. Probatur primo ex ipsa significatione vocabuli, ut dictum est: Nihil enim faciunt, ad quod divina virtus exigatur. Secundo, quia si Magi possent vera miracula facere, sequeretur quod miraculum non esset efficax argumentum deitatis, & veritatis, & sic periret ratio confirmandi ea, quæ sunt fidei, quæ miraculis comprobata sunt.

Ad argumenta in contrarium: Ad primum de Samuel responderetur, quod dubium est, an verè Samuel fuerit suscitatus, an potius fuerit aliiquid phantasma: Et Augustinus quidem ad Simplicianum putat probabile, quod fuerit verus Samuel, qui apparuit Sauli, & nuntiavit eventum belli propter hoc, quod legitur Ecclesiastic. 46. quod dormivit Samuel, & notum fecit Regi finem vi-tæ suæ. Hoc ergo tenendo diceremus, ut dicit Augustinus non dominante Arte Magica, sed dispositione Dei occulta, quæ Pythonissam, & Saulem latebat, permisum est, ut spiritus justi se ostenderet aspectibus Regis, divina eum sententia percussurus. Nonnunquam enim dum dæmon consulitur, ipse Deus per suum nuntium veritatem annuntiat, sicut per Eliam veritatem respon-sit nuntiis Regis, qui mittebantur ad consulendum Deum Accaron, ut habetur 4. Reg. 1.

Ad 1. Arg.

Ad

§ 12

Ad confirmationem dico, quod sine dubio dæmones non possunt disponere materiam ad introducendum animam, quæ semel separata fuit à materia: Requiritur enim identitas corporis ad identitatem individui, & ideo semel corruptum, non potest idem numero redire, nec solum hominem, sed nec muscam possent dæmones suscitare. Unde si quæ suscitaciones mortuorum leguntur à Magis factæ, ut ab Apollonio, Simone, vel aliis, onines fuerunt præstigiosæ, & non secundum veritatem, ut de Simone summo Magia artifice legitur, quod apud Phoram Ephesi oppidum præsente Joanne Evangelista, tres mortuos suscitavit, sed paulo post omnia evanuerunt tanquam fallacia, & præstigiosa: Unde S.Thom. 3. sentent. dist. 21. q. 2. art. 4. q. 2. ad 4. dicit, quæ ea quæ dæmones faciunt præter viam naturæ, non sunt diurna. Ad secundum responderetur, quod loquutio canum, & alia hujusmodi potuerunt fieri à Magis per illusionem sensuum, & non per effectus veritatis. Si tamen per veritatem factum est, non dabat cani dæmon, aut Magus virtutem loquendi, sicut datur mutis per miraculum, sed ipsem dæmon sonum literatum, & articulatae vocis similitudinem habentem formabat, sicut & asina Balaam intelligitur fuisse loquuta, Angelo bono operante: Et similiter dicendum est ad tertium de locutione simulacri.

Ad quartum respondet S.Thom. *de Potentia*, q. 6. art. 5. ad 5. quod non dubium est, quin in commendationem castitatis Deus verus per suos Angelos bonos hujusmodi miraculum per retentionem aquæ fecisset: quia si qua bona in Gentilibus fuerunt, à Dœo vero fuerunt. Si autem, quod proprius vero est, per dæmones factum fuit, nullum fuit miraculum: dæmones enim possunt movere localiter, & sistere corpora, ut infra dicetur.

Ad quintum dicitur, quod dæmones sua naturali virtute applicando activa passivis, possunt conflare ignem in media regione aeris, & inde concitare deorsum in terram. Et sic factum est in temptatione Job.

Ad ultimum dicitur, quod verè ita est, quod idem opus factum à bonis & piis hominibus, est miraculum, quod

§ 13

quod idem à Mago non est. Nam homo non potest, nec novit applicare activa passivis, nec semina, nec causas occultas naturæ ad conficiendum celeriter & subito effectum aliæ naturalem, & ideo non potest hoc facere nisi virtute divina: dæmones vero, qui omnia naturalia optimè noverunt, possunt utendo causis naturalibus hæc eadem subito facere. Unde quod Aaron converteret virgam in serpentem, & similitè quod vir sanctus det sanitatem subitam alicui, miraculum est, quod idem Magus sine miraculo potest facere, scilicet dæmon adjuvante, & causas naturales quidem, sed hominibus occultas, applicante. Unde August. 3. *de Trinitate* cap. 10. Illa, quæ per Angelos fiunt, quo difficilia, & ignotiora, eo mirabilia sunt nobis, illis autem tanquam suæ actiones notæ, atque faciles, sicut etiam ibidem ait August. cap. 5. Solennia & usitata fulgura miracula non sunt, sed cum in Monte Sinai inusitato modo fierent, miracula erant.

20 Quæstio sexta est: An * Magi possint cogere dæmones pro suo arbitrio.

Et videtur quod sic. Ut enim narrat August. 10. *de Civitate Dei*, cap. 9. Porphyrius refert se vidisse, quod quidam vir Chaldæus tactus invidia, adjurat spirituales potentias precibus alligaverit, ne postulata concederent. Et in 21. ejusdem lib. cap. 6. dicit. Non potuit primum nisi dæmonibus docentibus disci, quid quisque illorum appetat, quid exhorreat, quo invitetur numine vel cogatur, &c. Ex quo videtur, quod sint aliquæ incantationes, quibus dæmones cogantur.

Item Josephus *de Antiquitatibus*, lib. 8. scribit quod Salomon instituit incantationes, & modos conjurationum, quibus obstricti dæmones ne denuo redeant, effugantur: Et ipse Josephus dicit se vidisse Eleazarum quendam, qui præsente Vespasiano, & ejus filiis, usus adjuratione Salomonis & radice à Salomone monstrata, dæmones expulit ab oblesso, cuius operis argumentum dedit, quod calicem aqua plenum ante eos posuit, & dæmoni imperavit, ut egressus ab homine, illum everteret, quod & factum est.

Item tertio, cum dæmones sint superbissimi, non est

Arg. 1. pro
parte affirmativa

Arg. 2.

Arg. 3.

Ttt

514

est probabile, quod nisi cogerentur, advenirent ad minas, & terrores, & mendacia incredibilia, quae mulrum derogant excellentiae & sapientiae ipsorum dæmonum. Unde & August. 10. de Civit. cap. 11. introducit verba Porphyrii sic dicentis. *Quid sit quod non dæmoni vel aliqui animæ defuncti, sed ipsi Soli & Lune, aut quicunque cælestium homo vitio cuilibet obnoxius intendit, minas, eosque territat, falsò ut eis extorqueat veritatem: Nam & Cælum se collidere minatur, ut illi dii tanquam insipientissimi pueri falsis, & ridiculis comminationibus territi, quod imperatur efficiant.*

Arg. 4.

Item quartò: Nisi dæmones cogerentur, non allicerentur per quædam, quæ ipsi oderunt, sicut per virginitatem impræcantis, cum tamen ipsi ad incestos concubitus homines inducere conentur.

Item quintò: Saltem videtur, si Magi utantur verbis sacrī, ut in nomine Jesu, & virtute Crucis: Juxta illud (1) *In nomine Jesu omne genuflectatur:* Quod dæmones cogantur. Nam certum est quod dæmones oderunt illa nomina, & abominantur gloriam Christi: ergo si possent non venire, & non respondere Mago, nunquam responderent, & tamen aliqui Magi dicunt se solùm uti verbis sacrī, & efficaciter operati: & mulierculæ utuntur solùm signo crucis ad curandum certas infirmitates, de quibus non creditur, quod habeant gratiam sanitatis, sed quod sint maleficæ: ergo.

Pro responsione sit prima propositio: Dæmones * cogi possunt, & aliquando coguntur ab hominibus. Probatur quia inter gratias gratis datur potestas super dæmones, ut patet ex illo Marci ultim. *In nomine meo dæmonia, &c.* Item secundo patet, quia Apostoli, & sancti viri s̄ape dæmones expulerunt ab obsessis: & certum est, quod invitox: Non enim dæmones, si possent, darent operam ad gloriam & manifestationem nominis Christi, & ejus Religionis. Et etiam legitur sanctos viros imperasse dæmonibus aliquando aliqua opera: ergo.

Secunda propositio: Ab * Angelis etiam possunt cogi dæmones, & aliquando coguntur. Et hoc primum probatur, quia Angeli possunt virtute divina coercere dæmones, sicut sancti viri possunt, potestate, item natura-

Arg. 5.
(1)
Ad Philip. 2.

515

ii, saltem Angeli superiores, qui ut statim disputabitur, habent potestatem naturalem supra inferiores: ergo. Unde ut ait S.Thom. de Potentia, quæst.6. art.10. ad ordinem potestatum pertinet arcere dæmones. Et ita non est dubitandum, quin Angeli custodes semper prohibeant dæmones accedere ad suos clientes, ne noceant eis, & præsides provinciarum impediunt frequenter dæmones à detrimentis & nocimentis, quæ cuperent & possent inferre civitatibus, & agris, & fructibus, & aliis mortaliū bonis.

23. Tertia propositio: Ad *coercendum dæmones virtute divina, aut Angelica, multū refert, quibus verbis, aut signis homines utantur, etiam si loquamur de verbis sanctis, aut sacris signis. Probatur, nam cum Ecclesia habeat ex autoritate Christi potestatem super omnia dæmonia, multū interest ad coercendos malignos spiritus uti verbis & exorcismis ab Ecclesia institutis, quæ sine dubio majorem virtutem habent, quam quæcumque alia verba & signa. Sicut etiam exorcistæ ab Ecclesia institui majorem potestatem habent ad expellendos dæmones, & aqua benedicta secundum ritum Ecclesiæ majorem vim habet quam si alii verbis esset benedicta, aut consecrata. Pro certo enim pro authoritate, & reverentia Ecclesiæ credendum est quod Deus sive per se immediate, sive per Angelos suos concurrat ad talem invocationem.

24. Quarta propositio: Nulla * verba, nec exorcismi habent infallibilem efficaciam ad cogendum dæmones, & arcendum illos, ita ut semper sortiantur effectum suum. Probatur, quia cum verba, aut signa non habeant talam efficaciam ex natura sua, sed solū virtute divina, aut Angelica, non alligavit Deus potestatem suam ex lege sacramentalibus verbis, sicut nec sacramentis, sed operatur quando sibi placet ad gloriam suam, & utilitatem credentium, & multū facit ad hoc pietas & fides ministeriorum. Idem dicendum est de reliquiis sanctorum, & signo crucis, & cæteris. Quare aliter habent sacramenta effectum aliter sacramentalia. Unde Actor. 19. dicitur de filiis Scevæ, quod invocabant nomen Domini Jesu super eos, qui habebant spiritus malos, dicentes: *Adjuro vos per*

per Jesum, quem Paulus prædicat. Respondens autem spiritus malus dicit : Jesum novi : & Paulum scio, vos autem qui estis ? Et insliens invalidit contra eos.

Quinta propositio est : Magi * aliquando possunt cogere dæmones. Probatur : Quia dæmon superior habet potestatem coercendi dæmonem inferiorem, ut statim disputabitur : ergo Magus ex pacto & foedore, quod habet cum dæmone superiore potest cogere inferiorem dæmonem rejiciendo, aut expellendo illum. Et hoc est, quod Judæi calumniabantur de Christo : *In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Quam calumniam Christus non ita confutavit, quasi hoc esset homini impossibile, sed aliis rationibus & argumentis. Nec Judæi tantum imponebant Christo Magum ipsum esse, sed, ut refert August. lib. I. de Consensu Evangelistarum, cap. 9. pagani ita dicebant, & objiciebant Christianis, Christum Magicis artibus illa mirabilia patrasse, de qua re libros scripsisse, & reliquississe.

Sexta propositio : Magos * nunquam puto cogere dæmones, nisi ista ratione posita in præcedenti conclusione. Probatur, quia Magi utuntur verbis, & signis & applicacione herbarum, aut aliarum rerum naturalium : sed omnia ista non possunt cogere dæmones, quia non est potestas quæ comparetur ei. Job 41. Ergo ipse Magus, aut per se, aut ratione rerum, quibus utitur, non potest cogere dæmones. Item, ut arguit S. Thom. verba de se, seclusa significacione, nullam efficaciam habent, nisi forte inauditum, in quantum autem sunt signa, solum possunt movere intellectum in ratione objecti, quare non possunt efficaciter, & infallibiliter cogere dæmonem. Nulla enim signa possent cogere hominem, qui tamen est multo imperfectior Angelo, sive bono, sive malo, & intellectu & substantia.

Septima propositio : Magi * habentes foedus cum aliquo dæmone principali, possunt cogere inferiores dæmones, non autem ipsum principalem dæmonem : non habentes autem tale foedus, nullo modo possunt cogere ullum dæmonem : sed dæmones voluntariè concurrunt ad operationes Magorum. Hæc sequitur ex superioribus. Et confirmatur, quia Magi sæpe deficiunt in suis operationibus,

bis, ut ipsimet fatentur, etiam servato toto ritu & cæremonia Magica : ergo manifestum est, quod non cogunt dæmones.

28. Octava propositio : Tota * opera & efficacia Magorum fundatur & nititur in condicione & pacto inito & firmato cum dæmonibus. Ista sequitur ex præcedentibus. Nam si dæmones non coguntur, & respondent, & veniunt ad invocationes Magorum, & non aliorum hominum, manifestum est quod hoc non potest fieri, seu provenire, nisi ex mutua conventione & foedere Magorum & dæmonum, ut clarissime patet.

Ad argumenta autem in contrarium. Ad primum patet, quod ille Caldæus habebat pactum cum aliquo dæmonie excellentiore, & virtute illius poterat coercere dæmones inferiores : & Porphyrius fortasse putabat majorem vim inesse Magicis incantationibus.

Ad secundum respondet S. Thom. quod si Salomon instituit illos exorcismos tempore quo erat dilectus Deo, potuerunt illæ incantationes habere aliquam vim ex institutione illius, sicut possent habere adjurations institutæ ab aliquo sancto viro, quemadmodum habent majorem vim adjurations ab Ecclesia institutæ. Deus enim ex meritis & orationibus sanctorum concurrit specialiter cum operibus illorum. Si autem Salomon illos exorcismos ordinavit postquam recessit à cultu, & Religione Dei, dicendum est de illis exorcismis, sicut de aliis incantationibus Magicis.

Ad tertium dicendum, quod dæmones veniunt, & illis mendaciis & vanissimis comminationibus alliciuntur ut homines confidant in mendaciis & fabulis, & quomodo docunque utantur adjutorio dæmonum.

Ad quartum dicitur, quod dæmones adveniunt ad nosmem & titulum virginitatis, ut suadeant hominibus eos amare virginitatem, quasi sit argumentum excellentiæ & munditiæ eorum.

Ad quintum respondeatur primo, quod raro, aut nunquam Magi utuntur solis verbis sacris, sed semper miscent alia verba, aut ritum, & cæremoniæ superstitiones. Sed si aliquando utuntur solis verbis sacris, hoc dæmones faciunt, ut vani homines putent eos non exclusos & alie-

Ad Arg. 1.

alienos à Religione Christiana. Vel fortassis aliquando dæmones coguntur etiam à Magicis, virtute tamen divina propter reverentiam verborum sacrorum, sicut supera diximus, quod mali etiam aliquando faciunt miracula. Unde Casiодорus dicit lib. 5. Tripartitæ, cap. 1. quod cum Magus quidam perduxisset Julianum apostatam ad quendam locum idolorum secretum, tamen illic advocati dæmones apparuerint, terrore compulsus Julianus, frontem signo crucis munivit, quo viso, dæmones repente disparuerunt, quod valde mirandum est etiam ab homine apostata.

Dubitatur circa propositiones, & maximè contra ultimam: Nam multi bona fide utuntur Magicis incantationibus, & adjurationibus, qui nec volunt, nec vellent aliquod commercium habere cum dæmonibus. Et si putarent dæmones quocunque pacto interesse, aut dare favorem in suis operationibus, nulla ratione illis uterentur, sed prorsus abhorrent, & cessarent à tali usu & negotio: ergo videtur, quod efficacia Magorum seu Magicorum artium non sit semper ex instantia & commercio dæmonum, sed quod in ipsis ritibus & operationibus Magorum sit aliqua mala virtus & efficacia.

Respondetur, ut ait Augustinus 2. super Genesim, ad literam, quod dæmon sæpe miscet se hominum operibus, illis ignorantibus, & nolentibus, & sic sæpe contingit in istis superstitionis ritibus: homines enim, & maximè foeminae stultæ bona fide utuntur hujusmodi ritibus & verbis ad remedia infirmitatum, & sine dubio dæmones assistunt operationibus illorum, ut decipiant, & persuadeant confidere in rebus vanis, & hoc est foedus tacitum cum dæmonibus, ut Augustinus ibidem dicit. Unde etiam est notandum, quod licet Augustinus dicat, quod non potest sciri, nisi ipsis docentibus, quibus signis, aut rebus dæmones allicitantur: tamen pro certo dæmones miscent se, & adveniunt quibuscumque superstitionibus, ac intelligunt homines confidere, & maximè si ex intentione velint invocare dæmones.

Dub.

Arg. 1. pro parte negat.

Ex quinta propositione, ubi dictum est, quod magi favore, & virtute superioris dæmonis possunt cogere inferiores, oritur dubium: An * superiores dæmones habent aliquam potestatem in inferiores. Et videtur quod non:

non: Nam in dæmonibus non sunt aliæ potentiaz, nisi intellectus & voluntas, sed illæ non sunt potentiaz activaz ad extra ut Philosophus videtur dicere 9. Metaphys. Et patet exemplo in hominibus, ubi intellectus & voluntas nunquam agunt ad extrâ, nisi mediante aliqua potentia: ergo videtur, quod dæmones non habeant aliquam activitatem super alios dæmones.

Item, quia vel illa potestas esset naturalis, aut gratuita: non secundum, ut constat: ergo primum. Si igitur esset naturalis, sequeretur, quod dæmones perfectiores in naturalibus haberent potestatem naturalem super alios Angelos imperfectiores in naturalibus. Hoc est inconveniens: ergo.

Item tertio: Si aliquid possent superiores in inferiores, maximè videretur quo ad motum localem: Non enim apparet quid aliud possint imprimere superiores in inferiores. Sed hoc non videtur: ergo nullam habent potestatem. Probatur minor, quia dæmones, sicut Angeli, non sunt in loco nisi per operationem: sed in dæmonibus non est alia operatio, nisi intellectus & voluntatis, ad quas cogi non possunt: ergo non apparet quomodo dæmones superiores possint cogere inferiores ad motum localem.

3° Pro responsione est prima conclusio: Dæmones * superiores possint cogere inferiores. Hæc probatur primo, quia dæmones inter se habent prælationes & principatus, saltem ex nequitia, & concordia illorum. Ex odio enim & invidia, qua tenentur erga homines, non est dubitandum quin percusserint foedus, & inter se constituerint ordines & societas ad istum finem, ut homines perdant & sic, ut ait S. Thom. 1. p. q. 109. art. 2. aliqui dæmonum sunt præfecti, & velut Principes ad imperandum aliis, & inferiores dæmones se subjiciunt illis, quos potentiores viribus vident ad propriam nequitiam exequendam. Et ideo Christus (1) vocavit societatem eorum Regnum. Omne, inquit, Regnum in se divisum, desolabitur: & si satanas satanam ejiciat, quomodo stabit Regnum ejus? Iste est ergo unus modus, quo superiores dæmones possunt inferiores cogere, scilicet per imperium, cui inferiores resistere non audent ex communi concordia.

(1)
Luc. 11.

Se-

Secundo etiam ex naturalibus suis hoc possunt, quia
ubicunque sunt res subordinatae, oportet quod etiam
actiones subordinentur sibi invicem. Sicut patet in rebus
corporalibus, quia enim inferiora corpora naturali ordi-
ne sunt infra corpora cælestia, actiones, & motus eo-
rum subduntur actionibus, & motibus corporum cæle-
stium. Sed manifestum est, quod inter dæmones aliqui
sunt superiores in naturalibus: ergo habent potestatem
naturalem supra inferiores. Et confirmatur, quia dæmo-
nes habent potestatem movendi localiter animas, & alli-
gandi: ergo eadem ratione habebunt potestatem supra
dæmones inferiores: & iste est aliud modus, quo superio-
res Angeli possunt coercere inferiores. Unde S.Thom. 3.p.
q.43. art.2. ad 3. dicit, quod dæmones superiores sua
naturali virtute poterant pellere & de facto aliquando
pellunt dæmones inferiores à corporibus & August. 21. *de
Civit. Dei* dicit, quod dæmones per Necromantiam potes-
tate superiorum dæmonum alligantur aliquibus imaginib-
us, vel annulis, aut aliis rebus. Et S.Thom. *de Anima*,
q.21. dicit, quod aliqua substantia spiritualis alicui cor-
pori alligetur, non est ex virtute corporis potentis sub-
stantiam incorpoream detinere, sed est ex virtute alicui
jus substantiæ superioris alligantis talem substantiam tali
corpori: sicut etiam Arte Magica, Deo permittente, vir-
tute superiorum dæmonum aliqui spiritus alligantur an-
nulis vel imaginibus. Idem dicit 4. *contra Gent.* cap.90. &
multis aliis locis. Et Petrus de Palud. 4. dist.44. q.7. di-
cit, quod Angelus fortior potest sistere & tenere minus
fortem.

Ad Arg. r.

Ad argumenta autem in contrarium. Ad primum res-
pondetur, quod in Angelis est sine dubio potentia mo-
tiva, sed illa non distinguitur ab intellectu, & voluntate.

Ad secundum dico, quod revera ita est, quod ex
suis naturalibus aliqui dæmones possent obsistere Ange-
lis, & eos coercere, sed non permittuntur à bonitate
divina, & etiam gloriæ dotes sufficiunt ad resistendum.

Ad tertium pro nunc respondetur, quod Angelus, aut
dæmon potest esse in loco per passionem, sicut per ope-
rationem, & sic dæmon inferior patitur à superiori, per
hoc, quod applicatur loco vel expellitur ab eo, sicut
ani-

animæ sunt in Purgatorio, aut Inferno, non agendo, sed
patiendo.

Dub.

Sed occurrit statim dubium non dissimulandum: Quo
31 * pacto dæmon superior potest tenere inferiorem alliga-
tum annulo, aut imagini: absente enim superiore dæmo-
ne, non videtur quomodo possit impedire inferiorem, ne
recedat. Ad hoc respondetur primo, quod profectò vir-
tute naturali non potest alligare inferiorem, ita ut eo ab-
sente alius discedere non valeat. Secundò dico, quod
potest cogere illo modo, ut si discesserit retrahat ad eun-
dem locum. Tertiò dico, quod potest cogere ad remanen-
dum imperio, cui inferior, ut dictum est, subjectus est.
Quarto dico, quod non est verisimile, quod dæmon, qui
alligatus est annulo, aut imagini, semper sit præsens ima-
gini, sed dicitur alligatus, quia vocatus à possessore an-
nuli semper venit, nec indiget tempore ad redeundum
ubicunque sit, & ad quamcunque distantiam potest cog-
noscere quid rerum geratur apud illum, in cujns po-
testate annulus, aut imago est: sed miseri Magi putant
se tenere dæmones tanquam compedibus & ex maxima
parte sunt fabulæ, quæ de hujusmodi dicuntur annulis,
aut imaginibus.

Resp. ad dub.

32 Septima quæstio: An * Magi virtute dæmonum po-
sint transmutare corpora localiter, hoc est, transferre (ut
ferunt) per multa terrarum spatia summa celeritate.

Quæst.

Arg. pro par-
te neg. 1.

Et videtur quod non, quia si corpora obedirent dæ-
monibus quoad motum localem, sequeretur quod fal-
tem quantum spectat ad naturam eorum, possent destrue-
re ordinem, & machinam universi, puta mouere cælum
contrario motu, & tollere terram loco suo: hoc non est
dicendum, quod aliqua creatura habeat potestatem su-
pra totam naturam, & possit perdere universum, &c.
Non enim Angelis subiectit orbem Deus: (1) ergo. Item
si habent illam, potestatem, quomodo nunquam liberant
amicos suos à manibus judicum?

(1)

Ad Hebr. 24

Item arguitur ex cap. *Episcopi*, 26. quæst. 1. ubi, ut
relatum est, damnantur qui credunt mulierculas deferri
noctu per aera. Item non appetet quomodo id possit
fieri, an impellendo, aut aliter se habendo.

33 Ad hanc quæstionem sit conclusio: Dæmones * &

Vvv

Ma-

Magi virtute dæmonum possunt movere, & transferre corpora de loco ad locum. Probatur primo authoritate August. 3. de *Trinitat.* qui dicit, dæmones adhibere semina corporalia ad aliquos effectus producendos: hoc autem non fit nisi per motum localem: ergo, &c. Item, Satan concussit quatuor angulos domus Job, quæ corrueens oppressit liberos ejus. Job 1. Item patet manifestè in obsessis à dæmonibus, quos dæmones aliquando invitos mittunt in ignem, & præcipitant deorsum, & jactant, & raptant varie: nec videtur aliis modus, quo dæmon possit occupare humana corpora, nisi subjiciendo quo ad motus locales, ut movendo linguam, aut tenendo alia organa, & membra corporalia. Unde nulla ratione potest negari, quin dæmones possint movere localiter corpora. Item quia Angeli movent cælos, & movent animas. Item assumunt corpora frequenter, & apparent in eis, quod non fit sine motu locali.

*Resp. ad
Arg.*

Ad argumenta autem in contrarium, ad primum respondetur, quod nec unus Angelus, aut unus dæmon, nec omnes simul possent aut sistere cælum, aut contrario motu movere, aut terram mutare de loco suo, ut ait S. Thom. de *Potentia*, q. 16. art. 8. & 3. contra *Gent.* c. 108. & ratio est connexio & ordo universi, contra quem nulla causa particularis potest ex ipso ordine naturali, sicut nec omnium dæmonum artificio posset dari vacuum. Posset enim dæmon tollere aerem de loco ubi est: sed hoc supposito, omnes dæmones non possent obsistere, quoniam minus alias aer succederet in loco prioris.

Ad secundum de illo cap. *Epistoli*, Jurisconsulti ex illo loco multum dubitant, utrum ea quæ feruntur de ipsis mulierculis strigibus an verè gerantur, an sit sola illusio sensuum. Et vix adduci possunt, ut credant in veritate mulieres transferri per aera, & deduci in solitudinem, aut in quemvis locum in societatem hominum, & dæmoniorum.

Et quidam frater Samuel Ordinis Minorum proprio opusculo satagit defendere hanc opinionem, quod nunquam verè dæmon transferat hujusmodi mulierculas, sed quod rapit sensus earum, & relinquit velut exanimis, & interim illudit, & commovet ita sensus interiores,

ut

ut verè putent illa geri, scilicet se volare, & verè commisceri concubitu aut dæmoni, aut alicui ex suo satellitio, cum tamen loco non fuerint mutatae. Et dominus Abulens. testatur se experientiam de hoc sumpsiisse, nam cum muliercula una ex illo numero coram eo unxiisset se unguento, statim corruit sine sensu, ita ut titione pedem illius combusserit, nec excitaretur, sed post spatium temporis cum ad se redisset, narrabat mirabilia, scilicet se fuisse in campo cum multitudine hominum, & alia, quæ solent referri.

Sed frater Joannes Dodo Ordinis Prædicatorum fecit apologiam contra Samuelem, ubi tuetur sententiam, quod licet ita sit, quod plerumque ista fiant à dæmons per solum præstigium, & illusionem sensuum, tamen aliquando verè geruntur. Et ita tenet Turrecremata super illud, cap. *Epistoli*. Et ita tenendum est, quia postquam dæmones possunt realiter ita facere, credendum est, quod aliquando verè faciant. Et hoc exploratum, & compertum est multis testimoniis, & experiendiis.

Ad verba autem cap. respondetur à Turrecremata, quod in illo capitulo multa continentur, quæ verè non gerebantur, ut quod equitarent cum Diana, cum Herodiade. Nam Diana nulla est: Herodias autem est in inferno, nec permittitur exire ei, nec est mulier, sed sola anima. Item quod veri essent ibi equi, aut bestiae, quibus per aera volarent. Equi enim, & alia, quæ ibi continentur, non verè, sed præstigiosè facta sunt, non negat autem capitulum, quin mulieres possent verè à dæmonibus portari per aera.

34. Octava quæstio: An * Magi possint pro suo arbitrio immutare corpora, immutare, inquam, alterando secundum qualitates, putâ immittendo morbos, & contrâ præstanto sanitatem. Et videtur quod non. Nam dæmones, quorum virtute Magi operantur, sunt incorporei, & immateriales: cum ergo nihil agat nisi in sibi simile, non videtur qua ratione possint dæmones imprimere qualitatem corporalem in rem materialem. Item Sanctus Augustinus, ut suprà citatum est, negat quod illæ immutationes sociorum Ulyssis, & Diomedis, quæ dicuntur à Circe factæ, fuerint veræ, sed solum secundum apparen-

Quæst.

Vyy 2

tiam

tiam sensuum. Sed si dæmones possent immutare materiam, eadem ratione possent immutare figuræ rerum naturalium, & sic potuissent verè socios Diomedis & Ulyssis retinere sub figuris ferarum, & volucrum. Item gravissimum periculum immineret nobis à Magis, qui cùm sint socii dæmonum, reputandi sunt tanquam hostes mortaliū, si morbos, & mortes possent inferre hominibus: nec est verisimile, quod Deus talem potestatem permisit dæmonibus ad perniciem humani generis. Item si possunt sanitatem præstare, sequeretur, quod possent ab omni morbo sanare, & sic facere homines immortales.

De hac quæstione Philosophorum non fuit una sententia. Avicena quidem posuit, quod substantia spiritualis, quæ cælos movet, non solum mediante cælesti motu effectus in inferioribus corporibus causat, sed etiam præter omnem corporis actionem: volens quod materia corporalis multo Magis conceptioni & imperio spirituæ substancialiæ, quam cuiquam corpori naturali subjicitur, & ex hac causa provenire dicit, inusitatas permutationes aeris, & infirmatum curationes, quæ nos miracula dicimus. Et ponit exemplum de anima, ad cuius imaginationem absque omni alio corporali agente transmutatur corpus, & ad calorem & ad frigus, & quandoque ad febrim, vel lepram.

Arg. pro parte affirm.

Arg. 1.

Conformiter ad hanc opinionem dicendum esset, quod substancialiæ spirituales, quales sunt dæmones, possent immediate immutare corpora, & alterare imprimendo corporeas formas, & qualitates. Et posset opinio confirmari, quia ejusdem virtutis videtur imprimere formam in materiam, & impedire ne imprimatur. Sed hoc dicitur Magos posse, ut quod aliquis certis verbis scriptis non lædatur ab igne, immo isti salutatores hoc faciunt.

Arg. 2.

Item, quia possunt imprimere immediate & immutare phantasiam: ergo has formas naturales.

Ad hoc sit prima conclusio: Nec * dæmones, nec ³⁵ Magi virtute dæmonis possunt immediate imprimere in rebus naturalibus & materialibus aliquam formam, ut calorem, frigus, morbum, aut sanitatem. Hanc propositionem ponit Philosophus 7.Phys. ubi ostendit, quod formæ non imprimuntur in materia ab aliqua substantia separata, sed re-

reducuntur in actum de potentia materiae per actionem formæ in materia existentis. Et probat, quia, ut ibi ostendit, id quod fit, propriè est compositum: omne auctem agens agit sibi simile, unde oportet quod illud, quod facit res naturales exigere per generationem, sit compositum, non forma sine materia, vel forma separata. Secundo probatur conclusio, quia si dæmon posset immediate imprimere aliquam formam naturalem: ergo & omnes, cùm non sit major ratio de una, quam de aliis omnibus: consequens autem est falsum, quia tunc tota natura esset ei subjecta, & sic totus orbis: Non autem subjecit Deus orbem terræ etiam Angelis. (1) Et hæc est expressa sententia August. 3. de Trinit. cap.6. Nec omnino, inquit, putandum est istis transgressoribus Angelis ad nutum servire hanc visibilium rerum materiam. Et denique hæc est communis sententia Doctorum omnium, 2.dist.7. post Magistrum sentent. qui ita determinat.

36 Secunda conclusio: Magi * virtute dæmonum possunt mirabiliter transmutare materiam, & naturas corporales, applicando semina rerum, & activa passivis. Hæc est determinatio August. 3. de Trinit. cap.9. Et probatur manifestè ex superioribus: Nam ipsis obediunt corpora ad nutum quantum ad motum localem: sed ipsi optimè novrerunt naturas, & virtutes & efficacias omnium rerum naturalium, & possunt ea celerius & intimius applicare, quam homines, unde, ut ait S.Thom. de Potentia, q.6. art.3. sicut ars imitatur naturam, & ut ait Philosophus 2.Phys. quædam potest facere ars, quæ non potest natura: ita dæmones multa facere possunt, quæ sunt præter solitum cursum naturæ, & præter omnem artem, & humanum ingenium. Item, quia influentia cælestis multum facit, & operatur ad effectus naturales. Unde in Agricultura, & Medicina necessaria est observatio, & consideratio motus, & cursus solis, & lunæ: cùm ergo dæmones sint peritisimi astrologi, possunt melius eligere horas ad operandum.

Et hæc fortè est una ratio, quare Magi in invocationibus dæmonum situs stellarum observant. Et sic est aperta ratio, quomodo, & quare dæmones, aut Magi possunt immittere ægritudines, aut sanitates, aut alias trans-

(1)
Hebr. 2.

transmutationes facere : Confirmatur Job 2. Satan percus-
fit Job ulcere infestissimo.

*Resp. ad 1o
Arg. pro parte
re affirm.*

Ad argumenta autem contra primam conclusionem, ad primum respondetur à S.Thom. quod sine dubio dæmon non potest immutare , nec immediate obstare , quo minus agens naturale agat in subjectum dispositum , sed potest impedire ignem ne comburat , vel imprimendo aliquam qualitatem defensivam per modum supradictum , vel etiam tenendo flammarum ne perveniat ad tale subjectum.

Ad secundum respondetur , quod dæmon non immutat phantasiam , imprimendo novas species , nisi forte aliquando exterius formato aliquo corpore phantastico , quo movet oculos , sed movet interiores species , ubi sunt & taliter offert sensui interiori quod vult , ut videantur res revera esse praesentes , & geri admodum somniantium , vel phreneticorum , immo perfectius , quantum (ut dictum est) potest subtilius , & præter omnem artem applicare causas ad hujusmodi operationes , & sic ita perfectè movet tales species , & presentat sensibus interioribus , ut tales , qui haec patiuntur , firmissimè credant rem vere geri. Unde provenit , quod contingit in illis lamiis , ut cum velut exanimis maneant in uno loco , credant se translatas per aera , & vidisse , & egisse , vel passas esse quæ nunquam fuerunt in rei veritate. De quo vide Joannem à Turrecremat. in dict. cap. *Espicopi*.

Ad Arg. posita pro parte negata.

Ad alia argumenta in principio quæstionis : Ad primum jam declaratum est , quod non possunt immediate imprimere formas , sed applicando semina , & causas naturales.

Ad secundum respondetur , quod licet dæmones possent immutare corpora , non tamen possunt conservare formas naturales sine dispositionibus naturalibus , & quia organizatio est dispositio requisita ad animam rationalem , non poterit dæmon figuram hominis immutare in figuram brutorum , manente rationali anima : Ut S.Thom. dicit de *Potentia* , q.16. art.9. ad 2. ergo. Et si aliquid veritatis habet illa historia , omnino dicendum est quod dæmon occisis sociis Diomedis , & Ulyssis , bestias pro illis superposuit , vel fortasse illæ bestiæ etiam erant phantasticæ . Et sicut non potest hominem sub figura bestiæ conservare , ita nec

nec peculiarem figuram unius hominis tollere , & dare alteri. Unde fabulosa videntur quæ leguntur in itinerario Clementis , quod Simon Magus Faustiniano propriam figuram & faciem abstulit , & suam dederit illi , quod ego non credo.

Ad tertium certissime dæmones nisi coercentur à Deo , & à bonis Angelis , possent gravissimis calamitatibus mortales afficere , ut patet de adversitatibus Job: unde S.Thom. p.3..q.29. art.1. ad 3. dicit , quod dæmones non permittruntur facere omnia , quæ naturaliter possunt , sed clementissimus Deus non permittit eos uti sua potestate : Et boni Angeli etiam impediunt , & maxime illi , quibus orbis custodia & hominum commissa est. Sed mirum & mysterium est , quod cum dæmones per se nocere non permittantur , tamen non adeò impediuntur nocere per homines , sicut per Magos , per lamias istas , & alias maleficas.

Ad quartum dicendum quod sine dubio dæmones possent à multis ægritudinibus curare , à quibus nulli medici possunt , tamen non ab omnibus. Nam , ut dictum est , nihil possunt in hac re , nisi per applicationem causarum naturalium , nec sunt causæ naturales ad restituendum hominem ex quolibet morbo , maximè ex morbo senectutis. Sed certè videtur , quod ex quolibet morbo violento possent sanare , ut à febre , vulneribus , & similibus possent enim sistere sanguinem , aut detrahere , & similiter quemlibet humorē.

Sed videtur , quod saltem possit dæmon pretendere vitam usque ad millesimum annum. Si enim potest omnia naturalia , & aliquando vita naturalis fuerit mille annorum , ut patet in Adam & aliquibus aliis , quare non possit nunc conservare vitam per tot annos , cum sint nunc omnia alimenta , & omnia remedia medicinalia , quæ tunc erant?

Respondetur : Sine dubio dæmones non possent particularem vitam protelare per tot annos , sicut illo tempore. Ratio est , quia per intemperantiam & ignorantiam hominum natura est valde corrupta , & morbida , nec sufficiunt quæcunque res naturales instaurare in antiquam illam integratatem , & alimenta ipsa ex malo cultu non ha-

*Quæstiuncula
incidentis.*

*Resp. ad hanc
quæst.*

habent illum vigorem; ex ultimo & forte principaliter ex influentia cælesti. Dominus enim providentia sua ita dispositus, ut primis illis temporibus essent constellaciones cælestes naturales salubriores & efficaciores ad vitam hominum propagandam, & ut alimenta essent majoris vigoris, & etiam medicinæ, & aer, & aqua, & alia quæ conservant vitam mortalium.

Alia erat hic quæstio, vel dubium aliud, quia præ-supponitur semper, quod dæmones sunt incorporei & immateriales, an hoc sit omnino certum, sed quia puto me nunc satis dixisse de hac materia, reservemus hoc in aliam ejusdem materiæ relectionem. Vide S. Thom. I.p. q.50. art.1.

REVERENDI PATRIS FRATRIS
FRANCISCI A VICTORIA
RELECTIO

DE EO, AD QUOD TENEATUR
homo cum primum venit ad usum rationis.

SUMMA.

1. Ecclesiastici liber, an deberet recipi inter Canonicas scripturas dubitatum fuit olim, & quid tenendum.
2. An pateat aditus ad salutem, & vitam æternam omni homini ad usum rationis pervenienti.
3. Rationis usum habere, quid sit.
4. Liberum arbitrium, aut usum rationis habere non est idem, quod habere actus intellectus, & voluntatis.
5. Liberum arbitrium habere, aut usum rationis, non videtur idem, quod posse agere, & non agere, positis requisitis ad agendum ad sensum, in quo communiter Doctores capiunt.
6. Liberum arbitrium habere idem est, quod esse dominus propriarum operationum.

7. Liberum arbitrium duo requirit, & quomodo secundum potest esse sine primo, & posito primo, ponitur secundum.
8. Quod rationis usum unus homo habeat, & alius non, unde proveniat.
9. Quod rationis usum, unus homo habeat, & alius non, non potest immediate ex parte intellectus, & voluntatis provenire.
10. Quod rationis usum unus habeat, & alius non, provenit ex aliquo habitu à natura concreato, vel intellectu, vel voluntate, qui solum fit in uno, & non in alio, vel in puer, & non in adulto.
11. Defectus, & imperfectio, vel privatio usus rationis, unde semper, vel ex majori parte proveniat.
12. Appetitus sensitivus potest esse causa privationis usus rationis.
13. Usum rationis posse tolli per habitus existentes in voluntate, puta ex odio, vel amore voluntatis, probabile est, posita etiam omnimoda rectitudine ex parte sensitiva.
14. Dispositio qualitatum naturalium, nulla sine speciebus sensibilibus est sufficiens ad usum rationis.
15. Educatio docta, & instructio, multum facit: ut alius perveniat ad usum rationis.
16. Rationis usum an possit aliquis habere circa aliquam materiam, vel objectum, & non circa aliud, utpote circa materiam justitiae, & non circa materiam temperantiae, ut si capax rationis ad deliberandum, & judicandum, vel an sit jurandum, nocendum alicui, & non sit capax ad consultandum de fornicatione, sed habeat se ad illam tanquam puer.
17. Rationis usum habere sufficientem circa artes, qui non habeant circa materiam moralem, videtur possibile.
18. Rationis usum habere sufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralem, licet sit possibile, tamen videtur multum difficile, vel nunquam contingere.
19. Rationis usum habere circa aliquam materiam morallem, & non circa omnes, putatur impossibile ab auctore.
20. Rationis usus primum instans, quid sit, vel quid vocetur. Et quomodo deliberatio non possit esse libera, id est, quod sit in potestate hominis deliberare, & non deliberare.

§30 Ad quod teneatur homo

21. Deliberatio prima, est ex causis non naturalibus vel prorsus extrinsecis, puta vel à Deo, vel ab Angelo.
22. Deliberans primò non habet in sua potestate prius deliberaſſe.
23. Deliberans primò potuit primò deliberaſſe.
24. Deliberatio prima non potest cadere sub precepto.
25. Deliberans primò non tenebatur prius deliberaſſe.
26. Recentiorum dictum, quod detur tempus induciarum, in quo aliquis potest deliberaſſe vanum est.
27. Instans primum, vel tempus usus rationis, in quo quis primo deliberat aetū, non est in quo potest primò deliberaſſe. Et multa de usu rationis.

De autorita-
te lib. Eccle-
ſiaſt.

Locus relegendus habetur Ecclesiast. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui.* Quia de authore, & authoritate illius libri Ecclesiastici inter multos dubitandum est, nec desunt adhuc qui ambigant: non erit ab re, de hoc ipso pauca praefari, ne tota nostra disputatio lubrico loco innixa, nutare videatur.

Inter libros Canonicos liber Sapientiae, & Ecclesiasticus ab Hebreis non recipiuntur, Authore Hieronymi in Prologo Galeato, & in Prologo ad Heliodorum, & Chromatium, qui etiam de Ecclesiastico dicit: *Nusquam reperriri Hebreum, sed Gracum solum.* Hac ratione dubitatum * in Ecclesia est aliquando, an deberent recipi inter Canonicas Scripturas.

Et quidem Authores vetustissimi usi sunt testimoniis illorum tanquam propheticorum librorum, ut Egesippus, Irenaeus, Tertulianus, Evaristus & Alexander successores Anacleti, Clemens Alexandrinus proximus Joanni Evangelistae, Origenes, Cyprianus, Ambrosius, Augustinus, Damascenus, & Eusebius lib. 4. dicit antiquos Patres illis libris ante usos tanquam Propheticis. Et August. 17. de Civitate Dei, cap. 20. expresse dicit esse Propheticos. Et Damascenus lib. 4. cap. 18.

Et tandem, in Concilio Carthaginensi III. cui interfuit August. cap. 47. dicitur: *Placuit ut preter Scripturas Canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine Divinarum Scripturarum,* sunt autem Canonicae Scripturae Genesis, &c. Et Salomon lib. 5. *Hæc à patribus legenda suscepimus sub*

veniens ad usum rationis.

sub nomine *Divinarum Scripturarum.* Hæc in Concilio. Unde patet. Sapientiam & Ecclesiasticum reponi inter Sacras Scripturas Salomonis, alias non essent nisi tres. De authoribus illorum librorum licet non omnino constet inter Doctores, sed hoc est satis rationabile non esse editos à Salomone, continere tamen sententias Salomonis scriptas in diversis libris Salomonis sparsim, quem multa constat scripsisse, quæ ad nos non pervenerunt. Ideo Egesippus, Ireneus, Tertulian. Cyprian. Euseb. citant librum sub nomine Salomonis.

De Ecclesiastico satis convenit, authorem fuisse Jēsum patrem Sirach. Sed Jēsum filium Sirach ex Hebræo Græcum fecisse vel potius novum fecisse circa tempora Ptolomæi Evergetis 200. ferè annos ante Nativitatem Domini, sub Simone Magno Sacerdote, Oniā filio. De sapientia non ita convenit, sed tribuitur Philoni Judæo, non ei qui claruit sub Nerone, sed alteri antiquiori 160. annos ante Christum, sed utcunque sit uterque videtur scripsisse spiritu propheticō. August. autem lib. de Doctrina Christiana utrunque putat esse Jesu filii Sirach. Quod tamē retractavit 2. lib. retract. cap. 4.

Ex verbis igitur propositi loci satis constat scripturam non loqui de homine ante usum rationis, vel omnino priusquam possit deliberaſſe, & consilium sumere de agendis, atque adeo nos in praefatarum nihil loquimur de salute hominis, vel statu in utero matris, vel prorsus antequam pervenerit ad usum rationis, sed solum constitui in tota hac disputatione hoc argumentum tractare, & quomodo, aut qua ratione, aut qua via homini possit patere salus postquam est sui juris, aut (ut Scholastici dicunt) postquam annos discretionis attigerit. Et ideo sit quæſtio principalis: An * omni homini pervenienti ad usum rationis pateat aditus ad salutem, & vitam æternam.

Pro parte negativa arguitur: *Sine fide impossibile est placere Deo, & accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia inquirentibus se remunerat est.* (1) Item: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* (2) Sed multis venientibus ad usum rationis impossibile est credere, aut

§31

Quæſt. princi-
palis.

Arg. pro
parte negat.

(1)

Ad Hebr. 11.

(2)

Marc. 16.

§32 *Ad quod teneatur homo*

habere fidem , ut patet de natis & educatis apud barbaros & ignatos deitatis , & Religionis : ergo talibus non patet aditus ad salutem. Et confirmatur ex Paulo : (1) *Quomodo invocabunt in quem non crediderunt ? aut quomodo credent ei , quem non audierunt ? quomodo autem audient sine prædicante ?* Ubi Paulus aperte videtur excusare eos , quibus non est prædicata Religio , & nomen Dei.

In contrarium est illud : *Deus vult omnes homines salvos fieri.* (2) *Ante hominem vita & mors , bonum & malum , quod placuerit ei , dabitur illi.* Ex quo loco videatur , quod omni homini (si pér illum non stet) sit data supernè facultas pervenienti ad vitam eternam. Item : *In veritate cognovi quod non sit personarum acceptor Deus , sed in omni gente.* (3)

Ad hanc quæstionem dissolvendam quatuor dubia oportet tractare. Primum , quid sit hominem habere usum rationis , & quid pervenire ad usum rationis.

Secundūm , quid potest homo , cum primum perverterit ad usum rationis.

Tertiūm , ad quid tenetur pro eodem tempore.

Quartūm , de principali quæstione : quibus expeditis , relectio erit absoluta.

Pro prima ergo quæstione est notandum , quod licet ratio essentialiter idem sit quod intellectus humanus , tamen voluntas ponitur à Philosophis in ratione , ut videatur Arist. sentire 3.Ethic. cap.10. Et apertius 3.de *Anima* , cap.6. Imò vocatur voluntas per essentiam rationalis , ut patet ex S.Thom. in 3.dist.23. q.1.art.1.quæstiunc.1. Quare etiam usus rationis non solum dicitur usus , & facultas potentiarum intellectivarum , sed etiam voluntatis. Imò & Arist. 3. Ethic. cap.10. dicit fortitudinem , & temperantiam esse partium rationis expertium , &c. Et tamen appetitus sensitivus est particeps aliquo modo rationis : ergo aliter voluntas est rationalis , quam per participationem. Similiter etiam quanquam liberum arbitrium sit essentialiter idem quod voluntas humana , ut dissertè tradit Damascen.lib.2. tamen quia actus liberi arbitrii est electio , ex Magistro in 2.dist.24. & electio adeo exigit consilium , ut Arist. 6. Eth. in dubium revocaverit , an sit appetitus intellectius vel intellectus appetitus , ideo etiam liberum arbitrium non so-

Veniens ad usum rationis.

solùm ponitur facultas voluntatis , sed rationis & voluntatis , ut patet apud Magistrum in 2.dist.24. Hoc breviter præmisso , ut à notioribus & facilioribus incipiamus , sit prima propositio.

Habere * usum rationis idem est , quod habere liberum arbitrium. Hæc patet ex dictis , nám si habere usum rationis est habere facultatem intellectus & voluntatis , hoc autem est habere liberum arbitrium : ergo idem est utrumque. Et confirmatur , quia in quocunque est usus rationis , est liberum arbitrium , & èconverso : ergo signum est quod sunt idem. Sed hoc ipsum non est satis exploratum quid est habere liberum arbitrium. Quanquam enim , vel idiotæ & rusticæ internoscere possint eum qui habet usum rationis , & liberum arbitrium ab eo qui non habet : diffinire tamen in quo consistat ratio liberi arbitrii , & quid sit habere hanc facultatem , non est facile , sed utrumque videbimus.

Ad declarationem hujus , sit secunda propositio : Non * est idem habere liberum arbitrium , aut usum rationis quod habere actus intellectus , & voluntatis. Patet , quia ebrii , & amentes non habent liberum arbitrium , & tamen habent actus intellectus , & voluntatis : ergo non est idem. Major est nota. Minor probatur , quia habent actus circa res spirituales , quæ non cadunt sub sensu , ut desiderium etiam rerum spiritualium , ut experientia patet ex his , quæ tum faciunt , tum dicunt. Loquuntur enim de Deo , & Angelis , disputant de dialectis. Et confirmatur de pueris & somniantibus. Somniantes enim posse meminerunt se habuisse actus intellectus & voluntatis. Item habent aliquos actus universales , quos non videtur quod possit habere sensus , qui est solum particulatum , S.Thom. I.p. q.84. art.8. ad 2. loquitur , quomodo sensus & imaginatio plus vel minus ligantur , vel solvantur in dormientibus , & concludit sic : *Ergo per modum quo sensus solvit & imaginatio dormiendo ligatur judicium intellectus , non tamen ex toto. Unde aliqui dormiendo syllogizant , & cum excitantur , semper recognoscunt se in aliquo defecisse.* Ex his verbis S.Thom. patet , quod dormientes habent actus intellectus , & per consequens possunt habere actus voluntatis. Idem & clarus

§34 Ad quod teneatur homo

ponit in 4.dist.9.q.1.art.4. ad 3.& 4. Et ibidem ad 4.dicit, quod aliquando in somno consentit quis turpitudini, unde etiam videtur quod habet actum voluntatis, & 2.2. q.172. art.1. ad 2. & q.154. art.5. in sol.arg. & 1.p. q.84. in corp. & ad 2. idem concedit de dormiente.

Et confirmatur etiam ratione, quia omnes hi scilicet amentes, pueri, & somniantes habent aliquando actus sensuum sufficientes in vigilantibus & sanis ad actum intellectus & voluntatis: ergo possunt esse in amentibus, quia tota causa quare amentes non habent usum rationis, est dispositio sensuum. Antecedens autem patet, quia judicant per sensum aliquod esse bonum, aut malum: quod judicium sufficeret movere non amentem ad actum intellectus & voluntatis. Et præterea confirmantur hæc omnia, quia sensus in homine sunt ejusdem rationis sicut in brutis, licet sint aliquo modo perfectiores: Sed amentes habent multos actus, quos bruta habere non possunt: ergo illi non pervenient à solo sensu, sed ab intellectu, & voluntate.

Tertia propositio: Non * videtur idem esse habere liberum arbitrium, aut usum rationis, quod posse agere & non agere, positis requisitis ad agendum ad sensum, in quo communiter Doctores capiunt. Ista propositio non est ita nota, neque ita certa, sicut præcedentes, & ideo fermè omnes Doctores recentiores contrarium tenent, scilicet quod omnis actus, qui non necessario producitur, procedit à libero arbitrio. Ego vero dico, quod homo producit multos actus, quos potest non producere, etiam non habens liberum arbitrium, nec usum rationis. Probatur hoc primo. Pueri, & amentes, & somniantes habent actus voluntatis (ut probatum est) & non necessario: ergo hoc non sufficit ad liberum arbitrium. Minor patet, quia voluntas est formaliter ex sua natura libera, quia potentiae rationales sunt ad opposita (tertio de anima) & nihil est in illis, à quo necessitatibus voluntas: ergo non necessitatur. Probatur minor, quia vel esset notitia intellectiva, vel sensitiva, vel passio appetitus sensitivi, quia nihil aliud potest quisquam imaginari unde necessitatibus, sed nullum illorum potest necessitate. Probatur, quia sensus non potest movere voluntatem nisi per in-

veniens ad usum rationis.

§35
intellectum: (tertio de anima) ergo sola sensatio non potest necessitare voluntatem, neque passio. Patet, quia aliquando amentes agunt sine passione, vel saltem potest esse tanta passio in fano, sicut in amente, & pueri, & somniantes. Neque ex parte intellectus, quia quæcumque notitia est in amente vel pueri, potest esse in adulto & in sapiente, & in hoc non necessitatur: ergo neque in illis. Major patet, quia vel est simplex apprehensio, vel judicium, & quocumque tale potest esse in adulto.

Et confirmatur, quia si aliqua notitia necessitaret, vel esset simplex apprehensio, vel judicium incompletum, vel perfectum. Non simplex, quia notitia non solum non necessitat, sed neque potest movere voluntatem (tertio de anima) quia intellectus speculativus non mouet, sed solum practicus, & amentes aliquando agunt ex judicio, neque judicium simplex de bono vel malo, quia id non necessitat adultum. Judicium autem completum non potest esse in amente, & dato quod esset, non necessitaret: ergo nihil est, quod possit necessitare voluntatem pueri, aut amentis, aut somniantis. Et confirmatur iterum, quia plus mouet judicium perfectum de bonitate objecti, quam judicium imperfectum, vel simplex apprehensio; sed judicium perfectum de bonitate objecti non necessitat: ergo multo minus judicium incompletum quod est in amentibus: Et profecto mirum est, quod hoc judicium, hoc est delectabile, vel dulce, quod puer habet, necessitat eum: & tamen idem judicium cum aliis, hoc est bonum honestum & meritorium, præceptum honorificum, quod est in adulto, non necessitat.

Item, quia anima separata cum omni notitia quæ est in pueri, aut amente, certum est, quod non necessitatetur: ergo nec conjuncta. Patet consequentia, quia profecto intellectus, & tota anima separata est etiam in corpore existens (tertio de anima) & intellectus nihil recipit à corpore nisi notitiam. Et ideo non est dubium, quin positis æqualibus notitiis intellectualibus in duabus animabus, si una non necessitatur, neque alia, quia omnino differentia ex parte corporis nihil facit, si non facit differentiam in notitiis ex parte intellectus.

Secundo probatur: Motus subiti quos Doctores vocant

Ad quod teneatur homo

536
cant primos, omnino non imputabiles, non sunt necessarii, & tamen pro eo tempore non est liberum arbitrium: ergo hoc non sufficit ad liberum arbitrium. Assumptum probatur, quia omnis notitia, quæ est in primo instanti, non necessitat: ergo nec tunc. Neque valet dicere, quod postea non necessitat, quia supervenit novum judicium. Nam stat, quod judicium superveniens magis moveat, quam retrahat ab illo motu: ergo judicium sequens non facit, quod si prius necessario moveretur voluntas, posseta non moveatur. Et confirmatur totum hoc de maniacis, qui scilicet talem passionem habent, quod circa aliquam materiam particularem non habent usum rationis, cum habeant circa omnes alias, sicut aliquando etiam phrenetici, illi profecto non videntur necessitari circa materiam illam, sed errare, & tamen non habent liberum arbitrium circa illam: ergo non est idem habere liberum arbitrium, & non necessario agere. Et certè videmus amentes, & pueros multa agere rogatos vel admonitos ad modum aliorum hominum, neque videntur necessitari in illis: Idem videtur posse probari de omnibus actibus indeliberatis, ut fricare barbam, scalpere caput, de quibus non videtur dicendum, quod sint actus necessarii, & tamen non procedunt à libero arbitrio.

Sed contra hanc conclusionem potest argui unico argumento apparenti: Quia si actus voluntatis ante usum rationis vel in amente, & somniantibus non sunt necessarii, sed liberi: ergo sunt boni vel mali, & si libere transgredientur præcepta: ergo peccant.

Respondeo negando consequentiam, quia non satis est, quod sint liberi hoc modo, sed oportet quod sint deliberati, quod non est in eis. Neque S.Thom. i.p. neque in 4. ubi supra excusat somniantes, quia necessariò agunt, sed quia non habent perfectum usum rationis, vel intellectus, sed est impeditus intellectus: itaque defectus provenit ex parte intellectus, non ex parte voluntatis. Et patet, quia circa materiam bonam etiam possunt esse motus primi, qui tamen non reputantur actus boni propter indeliberationem. Et confirmatur solutio, quia sive ista sit, sive non: tamen dato, quod ita esset, quod pueri, & amentes haberent talem libertatem ex parte voluntatis, si

veniens ad usum rationis.

537
tamén haberent intellectum ita impeditum sicut nunc habent, quod non possint cognoscere quid expediat, aut quid noceat, omnino non imputaretur eis quicquid agerent, non amplius, quam nunc imputatur: ergo non est opus negare libertatem voluntatis. Confirmatur ultimo, quia amentia hoc videtur solum significare, scilicet privationem, aut turbationem mentis, sive intellectus, nec dicit respectum ad voluntatem.

Manet ergo si non certa, certè probabilis proposicio, in pueris, & amentibus, & somniantibus, & etiam in motibus subitis non necessitari voluntatem, sed posse agere, & non agere & per consequens hoc non esse satis ad liberum arbitrium. Verum est tamen, quod haec non est simpliciter nec propriè libertas, sed imperfecta, & secundum quid, quæ non est capax bonitatis, & malitiae, neque laudis, & vituperii.

Quarta propositio: Idem * est habere liberum arbitrium, quod esse dominum suarum operationum. Ista conclusio est S.Thom. in multis locis, expressè 1. 2. quæst. 1. art. 1. & 2. ubi dicit, quod in hoc differt homo ab aliis animantibus, quod est dominus suorum actuum. Unde illæ solum actiones vocantur humanæ propriè, quarum homo est dominus. Est autem homo dominus suarum actionum per rationem & voluntatem. Unde & liberum arbitrium dicitur esse facultas voluntatis & rationis, & art. 2. dicit, quod homo habet dominium suarum actionum per liberum arbitrium. Ad hoc autem quod homo sit dominus suarum actionum duo requiruntur. Alterum ut homo habeat facultatem consultandi, ac deliberandi quid bonum est, & quid malum est: Et quid consequendum, quid fugiendum, quid vindicandum. Alterum est, ut habeat potestatem post deliberationem, eligendi, & relinquendi quod sic deliberatum est, neque enim primum sufficit sine secundo. Neque quis esset dominus suarum actionum, si post deliberationem necessariò aut sequeretur consilium, aut non posset sequi. Ista propositio est clara ex communi significatione, & acceptione verborum. Nam is verè dominus dicitur ab omnibus, qui habet facultatem utendi re. Ita enim definiunt, & Jurisconsulti, & Theologi.

Yyy

Et

Et ista facultas non potest haberi sine facultate rationis, & voluntatis, quæ est liberum arbitrium. Unde idem omnino est liberum arbitrium habere, quod habere dominium suarum actionum: imò ideo dicitur habere liberum arbitrium, quia habet dominium suorum actuum: & sic & dominium, & liberum arbitrium definiuntur per idem, scilicet facultatem. Est enim liberum arbitrium facultas rationis, & voluntatis. Et dominium actionum humanarum est facultas etiam utendi ratione & voluntate.

Quinta propositio: Ex * duobus requisitis ad liberum arbitrium secundum non potest esse sine primo, & posito primo, ponitur secundum. Hoc est manifestum. Nam ubi est facultas deliberandi, est facultas eligendi, & econverso, nec unum invenitur sine alio, ut patet in brutis, pueris, & amentibus, ubi nulla mutatione, aut differentia posita ex parte voluntatis (ut dictum est) solùm quia intellectus impeditur à deliberatione, & consilio, voluntas etiam non habet in sua potestate eligere & non eligere. Et ideo etiam qui vellet tenere contra tertiam propositionem, & dicere, quod in non habentibus usum rationis, voluntas necessariò elicit omnes actus, possit respondere ad argumenta facta, & dicere, quòd natura voluntatis est, quòd si intellectus sit solitus, & capax deliberationis & consilii, voluntas liberè agit. Si autem non sit capax, voluntas necessariò agit, & naturaliter. Et ideo cùm queritur à quo necessitatur voluntas in amiente, dico quod non à notitia, sed à natura: sicut nec in bruto necessitatur ab objecto vel notitia, sed à natura, quia libertas voluntatis dependet ab intellectu. Licet enim libertas formaliter sit in voluntate tanquam in subjecto, sed est in intellectu, tanquam in causa vel radice, ut ait S.Thom. 1.2. quæst.6. art.2.ad 2.& quæst.17.art.1.ad 2. & de Veritate q.24.art.2. Et Arist. 3. Ethic. dicit, quod desiderium, sive electio nascitur ex consilio.

Sequitur corollarium responsivum ad quæstionem primam principalem, in qua quærebatur, quid est hominem habere usum rationis, vel pervenire ad usum rationis. Dico enim, quòd est hominem esse in tali sta-

tu,

tu, ut possit consultare, & deliberare de agendis: quamvis enim usus rationis præter hoc dicat etiam potestatem eligendi, quod spectat ad voluntatem: tamen in quocumque est potestas consultandi, est etiam eligendi. Sed quamvis in hac determinatione omnes conveniant, vel omnino debeat consentire, nascuntur dubia ex ea, non quidem adeò gravia, sed prorsus non contemnda.

8. Et primum dubium est physicum: Unde * scilicet cùm non solùm omnes homines sint ejusdem speciei, sed etiam ipsæ humanæ potentiae, & ut res imò, ut in præsentia supponimus, una non est perfectior alia: cùm ista, inquam, sint ita, unde provenit, ut unus homo habeat usum rationis, & alius non habeat? Et item cur in infantia non sit ut est in adolescentia? Et augetur dubium, quia idem est omnino intellectus in pueritia & in senectute.

9. Unde sit prima propositio: Ista * differentia non potest provenire immediate ex parte intellectus, aut voluntatis. Ista propositio clara est, quia licet revocetur in dubium, an intellectus unius sit perfectior intellectu alterius, non potest tamen esse tanta inæqualitas, ut faciat amentiam, aut sanitatem. Et item non daretur causa de infantia, & adolescentia, cùm sint eadem potentiae. Et secundò probatur, quia si amentia proveniret immediate ex parte intellectus, ut voluntatis, tunc inveniretur etiam in animabus separatis, quod non solùm absurdum, sed impium esset dicere.

10. Secunda propositio: Talis * differentia non provenit ex aliquo habitu concreto à natura, vel in intellectu, vel in voluntate, qui solùm sit in uno homine, & non in alio, vel in puer, & non in adulto. Hoc patet, quia anima nostra est tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum, ut Arist. disputavit contra Platonem, & si qui sunt habitus, illi solùm sunt primorum principiorum, qui sunt communes omnibus, & neque transiens à vigilia in somnum perdit aliquem habitum, neque à sanitate in dementiam, neque econtrariò acquirit aliquem habitum rediens à dementia in sanitatem.

11. Tertia: Defectus, * & imperfectio, vel privatio usus rationis, vel semper, vel ex multo majori parte perver-

Yyy 2

Dub. 1.

nit

nit ex defectu & imperfectione partis sensitivæ cognoscitivæ, scilicet à sensibus, & maximè interioribus. Probatur primò in pueris, cùm potentia rationales sint perfectæ (ut dictum est) nihil potest redi, quod sit in causa hujus privationis, nisi ex parte sensitiva, neque item in dormiente & somniante, eadem ergo ratio sufficit in aliis, quia si effectus est communis, causa est communis. Secundò, quia cùm nihil sit in intellectu quin priùs fuerit in sensu, (primò posterior.) & necesse sit intelligentemphantasmata speculari (tertiò de anima) corruptio & imperfectio in sentiendo necesse est ut redundet in intellectum: ergo ista erit sufficiens causa privationis usus rationis. Et confirmatur, quia etiam diversitas & inæqualitas ingeniorum provenit solum ex differentia sensuum, unde Philosophus secundo de anima dicit: Quod carne molles, sive delicatores sunt aptiores mente & ingeniosiores: quod ideo est, quia omnis sensus fundatur in sensu tactus (ut ipse illic dicit) qui perfectissimus est in carne perfectiore. Hanc conclusionem probat S.Thom, 1.p. q.84. art.8. ubi probat, quod ligatis sensibus, ligatur intellectus. Et Arist. reddit rationem libro de somno & vigilia, quare sensus ligantur in dormientibus, quod scilicet resolvuntur vapores fumosi ad cerebrum & (ut dictum est) quanto magis sensus solvuntur, tanto etiam ratio magis liberatur: ergo totum provenit ex parte sensuum. Vide Albert. de Somno & Vigil. cap.7. Unde provenit in dormientibus, &c. Quid autem sit in causa ut sensitiva pars non sit apta ad officium sentiendi in pueris, an humor verbi gratia immodicus in cerebro, quæ item in phreneticis, & amentibus, non est hujus loci quæstio, sed ad medicos, & physicos releganda: modo hoc sciamus, & os, qui æquo modo se habent in sensibus, æqualiter habere usum rationis ut plurimum.

Quarta propositio: Appetitus * sensitivus potest esse causa privationis usus rationis: volo dicere, quod dato quod quis habeat vires sensitivas convenienter dispositas ad officium suum, tamen ex vehementi passione potest quis perdere usum rationis. Hoc patet, quia ut Arist. dicit 6.Ethic. & 7. Perturbationes, & passiones impediunt judicium rationis. Ita enim judicat homo in agendis.

cut

cum est affectus. Quare, inquit, qui in perturbationibus sunt constituti, eodem modo sunt constituti, sicut dormientes, furiosi, & ebri: eodem enim modo falluntur: Atque ideo impossibile est incontinentes esse sapientes, aut prudentes. Si ergo perturbationes appetitus sensitivi impediunt usum rationis, tantum possunt crescere, ut omnia tollant. Et Arist.7.Ethic. expressè dicit, quod ira, & cupiditates venereæ, & cæteraque similia, nonnullos in furorem & insaniam adiungunt. Et Comicus: minimè miror eos, qui ex injuria insanire incipiunt.

Sed verum est, quod licet fortassis appetitus sensitivus posset immediate movere voluntatem, & non solum mediante notitia, tamen ita perturbare judicium rationis videtur, quod non posset nisi turbando sensum: Et sic ista causa hujus privationis, tandem reducitur ad primam, scilicet ad impedimentum partis sensitivæ cognoscitivæ, quanquam posset oppositum dici, ut statim disputabimus.

Quinta propositio: Probabile * est quod omnimo- da rectitudine posita ex parte sensitiva, usus rationis posset tolli per habitus existentes in voluntate, putè ex odio, vel amore etiam voluntatis. Patet, quia etiam, ut Arist. 6. Ethic. tradit, & experientia docet, mali habitus perturbant judicium rationis: ergo taliter possunt crescere, quod superent virtutem naturalem intellectus, & omnino tollant potestatem deliberandi: quia si possunt inferre difficultatem: ergo & omnino impedi- re. Et confirmatur, quia tantum possunt perturbare mali habitus, sicut passiones: ergo si passiones hoc possunt, quare non etiam habitus? Et licet verum sit, quod eo etiam casu turbantur etiam sensus, tamen prior vide- tur turbatio rationis. Et confirmatur, quia à sensibus intellectus non recipit nisi species, & ad usum rationis requiritur discursus, & ratiocinatio: ergo dato quod sensus commode administrent species, potest aliunde intellectus impediiri ab usu rationis. Quod si hoc est verum, posset aliquis furere, non ex imperfectione sensuum.

Et dixi hanc propositionem esse probabilem, & non ita certam: quia ex hoc videtur sequi, quod qui ita in- fa-

faniret in corpore, quod etiam extra corpus, perseveraret insania, quia habitus mali perseverant in animabus dominatorum, & sic essent aliquae animae in inferno non habentes usum rationis.

Sed qui vellet negare illam propositionem, oportet ut responderet, quare si habitus mali possunt aliquo modo turbare judicium rationis, non possunt tantum crescere, & tantum impedire, ut jam non sufficient ad usum rationis? Et ad hoc inconveniens de anima separata, quod inferebatur, possemus dicere, quod habitus quidem non possunt esse circa omnes materias, immo habitus ita magni non possent esse nisi circa raras materias: & sic remaneret intellectus liber circa materias alias: nec esset inconveniens, quod anima separata insaniret circa aliquam materiam, sicut maniaci faciunt. Non autem est ita de passionibus, nam ex passionibus commovetur corpus, & ipsum instrumentum, vel organum vitium sensitivarum, quo corrupto, jam non est idoneum ad quancumque materiam, etiam si causa fuerit circa unum solum.

Sexta propositio: Nulla * dispositio qualitatum naturalium sine speciebus sensibilibus est sufficiens ad usum rationis, volo dicere, quantumcumque organum esset optimè dispositum per qualitates naturales, & ad recipiendum species, nondum diceretur quis habere usum rationis. Hæc patet manifestè. Nam ad judicandum & consultandum quid vitandum est, & quid prosequendum, requiritur multitudo specierum. Etenim ad rectè consultandum in agendis, oportet habere memoriam præteriorum, ut dicit Cicero 2. Rhetor. & Arist. 2. Ethic. quod virtutes intellectuales indigent experientio, & tempore, nec potest homo judicare de contingentibus, nisi ex his, quæ communiter accidunt, quæ sine memoria cognosci non possunt. Unde si quis amitteret omnes species, quantumcumque organa manerent bene disposita ad recipiendum novas species, constat, quod ille non haberet usum rationis.

Septima propositio: Ad * hoc, quod aliquis perveniat ad usum rationis, multum facit doctrina, educatione, & institutio. Volo dicere, quod prius quis, te-

teris paribus, perveniet ad usum rationis, si bene instituatur, & inter civiles homines, quam apud rusticos. Patet hoc, quia ad usum rationis requiritur non solum acquisitione specierum, sed etiam ordinatio, ad hoc autem plurimum juvat institutio: ergo. Ex quo sequitur, corollarium quod etiam æquales innaturalibus, non in æquali tempore perveniunt ad usum rationis.

Et ex omnibus dictis patet, quod habere aliquem usum rationis, vel pervenisse ad illum, nihil aliud est, quam esse in tali statu, quod præsentato aliquo objecto, circa quod contingit operari, potest potentia propinqua sufficienter deliberare, & consultare quid agendum, aut vitandum, mediatè, vel immediate. Quod addo, quia non oportet ut quicumque habet usum rationis, possit per seipsum dignoscere, & judicare quid agendum: sed satis est, ut hoc possit per se, vel per instructionem aliorum, & ipse sit capax consilii, juxta illud Hesiodi, quod Aristot. adducit 1. Ethic. cap. 4. Optimus quidem ille est, ex se se qui omnia novit. Is rurus bonus est, paret qui recta monenti, &c.

Quanquam revera fateor, quod fortasse neque ex omnibus quæ differimus satis habetur, quid sit habere usum rationis, neque in quo consistit. Longe enim facilius est intelligere, & cogitare quis habet usum rationis, aut non habet, quam expedire quid hoc sit. Illud enim, vel idiotæ, & quivis ineruditus cognoscunt, & discernunt amentes ab integris, hoc verò neque Philosophis facile est explicare. Nam & hoc ipsum, quod constare videtur, & definitum est, non caret calumnia. Nam ignari, & alias errantes in moribus, ut sunt hæretici, non sunt sufficietes consultare, & judicare quid agendum, aut vitandum: alias non ita aberrant, & tamen non negamus eis usum rationis: ergo hoc non requiritur.

Potest quidem responderi ad hoc, negando assump-
tum, y dicendo quod omnes illi sunt sufficietes, er-
rant tamen ex negligencia sua, vel corruptis affectibus.
Sed hæc quidem sunt Philosophica, in quibus Theologum non oportet adeò solicitem esse: & ego intelligo
me

§44. *Ad quod teneatur homo*

me etiam cum non fatisfecerim, nimium fuisse: ergo
sive habere usum rationis sit id, quod constitutus, si-
ve quid aliud; nos supponamus, aliquem habere jam
usum rationis, & de illo disputemus.

Dub. alterum.

Sed tamen hoc dubium, quod ex præcedentibus ori-
tur, non licet prætermittere: An * aliquis possit habere 16
usum rationis circa aliquam materiam, vel objectum,
& non circa aliud, utpote circa materiam justitiae, &
non circa materiam temperantiae, ut sit capax rationis
ad deliberandum, & judicandum, an sit furandum vel
nocendum alicui, & non sit capax ad consultandum de
fornicatione, sed habeat se ad illam tanquam puer.

Arg. pro par-
te affirm.

Et videtur quod non possit contingere. Quia alias
daremus hominem capacem meriti, y demeriti circa
aliquam materiam, & non circa alias materias morales,
quod nunquam aliquis concessit.

In contrarium videtur, quia aliquæ materiæ sunt
multo notiores aliis. Ut, quod non est occidendum,
quam quod non est fornicandum, & species non simul
acquiruntur circa omnia. Item (ut dictum est) maniaci
videtur carere usu rationis circa aliquam particularem
materiam, sicut amentes circa omnes. Profectò res est
dubia, & ideo respondeo.

Resp. ad hoc.

Prima propositio: Videntur * quod quis possit ha- 17
bere usum rationis sufficientem circa artes, & opificia,
qui non habeat ipsum circa materiam morallem. Pro-
batur, quia videmus aliquos, qui incident in amen-
tiam, non amittere artem, si quam antea didicerant,
sed sciunt scribere, legere, pingere, imò syllogismos
necesse, & similia, ut cantare. Confirmatur, quia pue-
ri instituuntur in aliqua arte, etiam ante usum ratio-
nis. Item (ut dictum est) institutio multum facit ad
usum rationis: sed potest quis institui circa aliquam
artem priusquam circa moralia: ergo.

Secunda propositio: Hoc * quod dicimus esse pos- 18
sibile, videtur multum difficile, vel nunquam contin-
gere, quia principia saltem moralia multo notiora sunt,
quam artificialia: ergo omnino videtur impossibile, ut
quis possit sufficienter judicare de artificialibus, & om-
nino sit expers rationis in agibilibus.

Ter-

veniens ad usum rationis.

§45

Tertia propositio: Omnino * puto impossibile, ut
quis habeat usum rationis circa aliquam materiam mo-
ralem, & non circa omnes.

Probatur primò, quia principia moralia sunt eadem
circa omnes materias: ergo si habet judicium ad prin-
cipia unius materiæ, jam aliquo modo habet circa om-
nes. Ut qui judicat quod non est nocendum proximo,
jam habet principium, quod non est furandum: sicut
qui scit, quod in barbara est bona consequentia, scit hoc
tenere in omni materia: & qui cognoscit, quod est ali-
qua lex divina, quam tenemur servare, habet prin-
cipium tam ad materiam justitiae, quam temperantiae.

Secundò probatur quia eadem est via & ratio ad con-
sultandum de materia justitiae, quæ de materia temperan-
tiae: ergo impossibile est, ut quis habeat usum rationis
ad consultandum in materia justitiae, & non temperan-
tiae. Antecedens declaratur, exempli gratia: In materia
justitiae deliberatio incipit ab hoc principio, quod oportet
servare præcepta Dei, & ex hoc quod præcepta Dei con-
tinentur in Scriptura Sacra, vel in doctrina Ecclesiæ, &
quod unum est non furari: eadem omnino via, vel simili
procedendum est in quacunque materia morali. Alius deli-
berat hoc modo, quod in agendis oportet consulere pe-
nitentes, & etiam illud est principium deliberandi in omni
materia.

Tertiò probatur, quia quicunque habet usum ratio-
nis, habet hoc principium, quod in actionibus suis po-
test benè & male agere, sed quicunque habet hoc prin-
cipium potest deliberare de omni agendo: ergo. Major
est nota, & minor probatur: quia omnis talis potest de-
liberare & querere quid agendum sit, sive erret, sive non.

Et ad argumentum factum in contrarium, quia ali-
quæ materiæ sunt notiores aliis, respondeatur: Verum
est, sed ex hoc non sequitur, quin ille qui potest deli-
berare circa magis nota, possit circa minùs nota, quia
satis est, quod potest dubitare, & per consequens potest
consulere.

Ad aliud de maniacis respondeatur, quod maniaci
fortasse circa omnem materiam habent usum rationis,
sed dicuntur maniaci, quia circa aliquam materiam er-
rant

Resp. ad Arg.
i. pro parte
affirm.

Ad 24

Zzz

rant vehementer , nec possunt revocari ab illa opinione ; error tamen est quodammodo naturalis & invincibilis. Et certum est , quod maniaci etiam deliberant an bene vel male agant , etiam circa illam materiam , circa quam laborant morbo , errant tamen post deliberationem etiam , sed quasi naturaliter. Vel forte potest dici , quod mania tollit usum rationis circa aliquid speculativum , ut quod quis putat se ægrotare , & valeat , vel aliquid simile. Et similiter videtur dicendum de phreneticis , qui videntur insanire in aliquibus , & sapere in aliis.

Oppositum hujus propositionis posset poni & defendi : sed hoc videtur probabilius. Utcunque tamen sit , non dicitur aliquis habere usum rationis simpliciter , vel pervenisse ad illum quousque possit sufficienter deliberare in materia morali. Hoc patet , quia solum de tali loquuntur Philosophi & Theologi : neque dicitur quis sapere nisi in agendis , quantuncunque aliquis (si fieri posset) omnium artium esset peritus.

Sed priusquam ad secundam quæstionem veniamus , adhuc restat inquirendum , quid * sit , vel quid vocatur primum instans , vel primum tempus (nihil enim interest) usus rationis , vel primum instans , in quo pervenit quis ad usum rationis , vel liberè arbitrii.

Et sit prima propositio : Prima deliberatio non potest esse propriè libera , id est , quod sit in potestate hominis deliberare , & non deliberare. Probatur , quia liberum propriè est ex electione , vel actus qui sequitur deliberationem , ut suprà diximus , neque est actus humanus , nisi sit deliberatus , sed deliberatio prima non potest sequi deliberationem , quia non est processus in infinitum : ergo non potest esse propriè libera. Unde sequitur , quod prima deliberatio non potest esse bona vel mala , meritoria vel demeritoria.

Secunda propositio : Prima * deliberatio est ex causis omnino naturalibus , vel prorsus extrinsecis , puta vel à Deo , vel ab Angelo. Probatur , quia non potest esse ex electione voluntatis. Patet hoc , quia (ut dictum est) non est libera , neque potest imperari ex electione , quia illa electio jam presupponeret aliam deliberationem : ergo oportet omnino , ut sit vel ex motu phantasm-

tasmatum factò ab objecto , vel ex aliqua alia causa extrinseca. Unde Arist.8.Ethic. dicit , quod principium consultandi est aliquod intellectivum principium altius in intellectu nostro , quod est Deus , & per hunc modum ostendit quod non est processus in infinitum. Et ad idem reducit libro de bona fortuna. Omnis enim actus voluntatis presupponit actum intellectus & non è contrario. Sed primum consilium non est à voluntate : Et idem S.Thom. i.p. q. 82. art.4. ad 3.

Quod non videtur sic intelligendum , quod Deus concurrat semper tanquam causa particularis ad primum consilium , sed dicitur principium esse Deum , quia primus talis motus intellectus est naturalis & naturalia attribuuntur Deo , qui hanc virtutem dedit intellectui : licet non sit negandum , quin nonnunquam Deus , vel per se , vel per Angelos peculiariter sit causa talis deliberationis , quam inspirationem vocamus. De quo vide Cajetanum i.p.q.82.

Hæc autem adeò vera sunt , ut non tantum cum quis pri-

mò deliberat , prima deliberatio non sit in nostra potes-

tate , sed etiam postquam aliquis omnino cessavit à motu

intellectivo , non sit in potestate ejus prima deliberatio ,

ut est in dormiente , qui à somno excitatur propter ean-

dem rationem.

Tertia propositio : Cùm * quis primò deliberat non habuit in sua libertate prius deliberasse. Patet ex dictis , quia si ista non fuisset prima deliberatio , etiam alia fuisset naturalis , ut patet : ergo non potuit esse alia libera ante hanc.

Quarta propositio : Cùm * quis primò deliberat , potuit prius deliberasse: Probatur , quia prima deliberatio est à causis merè naturalibus , ut dictum est , illæ autem potuerunt prius concurrere: ergo potuit prius deliberasse: Sed etiam illa fuisset naturalis.

Quinta propositio : Prima * deliberatio non potest cadere sub præcepto. Hæc patet ex aliis , quia non est in potestate hominis , si est naturalis : ergo non potest cadere sub præcepto. Non enim dantur præcepta , nisi de actibus , qui sunt in nostra potestate , & si omittitur , non libere omittitur. Et confirmatur , quia non posset scire tale præceptum , quia jam hoc ipsum esset deliberatio: jam

enim habet usum rationis quam cognoscit se teneri præcepto: ergo impossibile est, quod quis habeat præceptum primò deliberandi, nec omissio, nec impletio esset libera.

Sexta propositio: Quicunque * primò deliberat, non 25 tenebatur priùs deliberasse. Patet ex dictis, quia non erat in sua libertate: ergo non poterat ei esse præceptum.

Unde sequitur corollarium: Vanum * est quod dicunt recentiores, quod datur tempus induciarum, in quo scilicet aliquis potest deliberare, & si non deliberet, jam imputabitur ei. Hoc inquam patet ex dictis esse falsum, quia si non deliberat, nec est in libertate ipsius deliberare, imò si fieri posset, ut quis per centum annos bene dispositus nunquam deliberaret, non potest ei imputari.

Secundum corollarium, & sit septima propositio. Primum * instans vel tempus usus rationis est, in quo quis 27 primò deliberat actu, non in quo potest primò deliberare. Probatur, quia primum instans rationis vocatur, in quo quis potest primò uti libero arbitrio & in quo primò est capax præcepti & boni aut mali, sed hoc nullo modo potest antequam primo actu deliberet: ergo illud est primum instans vel tempus usus rationis.

Tertium corollarium. Cum doctores querunt, an homo obligetur ad aliquid in primo instanti usus rationis, & ad quid teneatur, intelligendum est necessariò de primo instanti vel tempore in quo deliberat. Patet, quia priùs non est imaginabilis obligatio, sicut nec libertas: ergo. Et confirmatur, quia omnino est impossibile, ut quis cognoscat quando primò potuit deliberare, si hoc fuit antequam actu deliberaret. Patet, quo enim signo vel argumento hoc posset cognoscere? ergo si aliud tempus designaremus usus rationis antequam homo deliberaret, & in quo homo obligaretur, nullus posset scire, nec per conjecturas quidem pingues, & crassas, an impleret illud præceptum necne. Et in summa, est absurdum hoc ponere, sicut (si quis dormiat) dicere, quod habet aliquod novum præceptum, ut expurgiscatur, quòd quidem priùs non haberet quād dormiret.

Dico ergo, quòd ad quancunque dispositionem quis perveniat, antequād actu deliberet, nondum pervenit

ad

ad usum rationis, nec est tempus usus rationis, nec obligatur ad aliquid, nec de illo est apud Theologum aut Philosophum aliud judicium, quād de puer. Sed quando quærimus, ad quid homo teneatur in primò instanti usus rationis, intelligendum est, id est in quo primo actu deliberat, unde si quis excedat è vita, antequād actu deliberet, impossibile est ut peccaverit. Hæc tandem de prima quæstione.

SECUNDA PARS RELECTIONIS.

SUMMA.

1. *Homo in barbaria educatus, sine instructione, & mentione deitatis, & Religionis, an cum primum pervenit ad usum rationis, possit Deum cognoscere.*
2. *Homo ad cognoscendum quòd Deus est: saltem sine Doctore extrinseco, indiget non parvo tempore etiam post capacitatem ad percipiendum disciplinas.*
3. *Doctorem non habens extrinsecum, quomodo videatur pro tempore posse habere de Deo ignorantiam invisibilis.*
4. *Ratio nusquam est, nec unquam fuit, nec erit, ubi non sit notitia de Deo probabilis, & cui omnes teneantur rationabiliter credere.*
5. *Ad usum rationis potest quis venire, & pro aliquo tempore non habere notitiam Dei.*
6. *Ad usum rationis veniens, etiam si Deum non cognoscat: an possit bene moraliter agere.*
7. *Homo cum primum ad usum rationis pervenerit, ut etiam si Deum neque cognoscat, neque possit cognoscere, potest bene moraliter agere.*
8. *Ad usum rationis perveniens, qui nec Deum cognoscit, nec potest cognoscere, an possit peccare.*
9. *Antequam cognoscat quis Deum, aut possit cognoscere, potest peccare.*
10. *Legis divinae duplex consideratio.*

II. *Rationis usum an possit habere quis ad peccandum venialiter prius, quam ad peccandum mortaliter.*

Secunda pars & quæstio relectionis erat: Quid homo possit cùm primum pervenerit ad usum rationis, circa quam maxime occurunt quatuor dubia. Primum: An * quilibet cum primum pervenerit ad usum rationis, possit Deum cognoscere. Et ut omissis certis & facilioribus, veniamus ad nodum difficultatis, loquamur de homine educato in barbaria sine instruzione, & mentione Deitatis, & Religionis: Ali talis possit cognoscere Deum cùm primum pervenit ad usum rationis.

Et videtur quòd sic. Primo, quia illud est per se notum, saltem apud S.Thom. i.p. q.2. art.1. ergo non indiget tempore ad id cognoscendum.

Secundò, quia regula Theologorum est, quòd facienti quod in se est, Deus non deficit in necessariis ad salutem: sed credere quòd Deus est, est necessarium ad salutem: (1) *Accidentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia inquirentibus se remuneratur est:* ergo si facie quod in se est, non ignorabit. Et confirmatur ex illo: (2) *Unctio ejus docet vos de omnibus.*

In contrarium est, quia cognoscere quòd Deus est sine Doctore extrinseco, est valde difficile, habitat enim lucem inaccessibilem, & cognosci non potest, nisi per ea, quæ facta sunt: (3) *Et oculus noster se habet ad manifestissima natura, sicut oculus noctua ad lumen solis:* & ita videtur de Deo. Et item Apostol. (4) *Quomodo credent ei, quem non audierunt?* Et ponamus quod aliquis nihil audiuit: ergo nihil potest talis cognoscere.

Ad hoc respondeo per propositiones. Prima est: Ad * cognoscendum quòd Deus est, saltem sine Doctore extrinseco, homo indiget non parvo tempore, etiam post capacitatem ad percipiendum disciplinas. Quæ propositio primo probatur sufficienter argumentis factis. Item, quia si potest cognosci, hoc maxime est argumentis, & rationibus precedentibus ex solo lumine naturali, & experientia rerum, & cognitione naturali creaturarum, sicut videtur dici ad Rom.1. sed hoc est valde difficile, ut patet ex rationibus factis; tum ab Arist. tum ab aliis Philosop-

*Arg. pro parte
affirm.*

(1)
AdHebr.ii.

(2)
¶.Joan. 2.

(3)
Rom. i.

(4)
Rom. io.

phis, & Doctoribus, quæ sunt difficiles, & procedunt ex principiis, quæ indigent magno ingenio & doctrina, & hæc accepta à majoribus opinione, & commota jam disputatio-ne de Deo, quanto difficultius inventa, & cognita, etiam apud eum, cuius auribus nihil unquam de Deo insonuit. Neque dubitandum mihi videtur de hac propositione. De qua difficultate egregiè Cicero, in lib. *de Natura Deorum*, sub persona Cottæ contra Balbum & Vellejum, quanquam Vellejus hanc dicebat esse prænotionem & prolepsim insitam animis hominum, Deos esse.

Secunda propositio: Si * quis non habet Doctorem extrinsecum, videtur quod pro tempore possit habere ignorantiam invincibilem de Deo. Probatur ex prima, & probationibus ejus. Et confirmatur, quia S.Thom. 2.2.q.10. art.1. dicit: Quod apud eos, qui nihil audierunt de fide, infidelitas, sive ignorantia fidei non est peccatum, sed profectio omnino videtur eadem ratio de illa, Deus est, apud omnes qui nihil audierunt de Deo, sicut de aliis propositionibus fidei: & eadem videtur intentio August. lib.83.Q.

Et per hoc facilè posset responderi ad dubium, videtur enim respondendum negativè, scilicet, quod non omnis talis potest cognoscere Deum, cum primum pervenit ad usum rationis.

Et ad argumenta esset facilè respondere. Nam ad primum respondetur ex illo Arist. *Oculus noctua, &c. & Phys. Non eadem sunt nobis nota & natura.*

Ad secundum diceretur, quod saltè priùs esset quod iste quereret, & laboraret ad inveniendum, & tunc Deus provideret, & jam saltè pro aliquo tempore ignoraret. Et item Deus non semper provideret docendo: quia clarum est, quòd aliquis etiam faciens quod in se est, potest habere ignorantiam de necessariis ad salutem, putà de Christo, & de præceptis, saltè pro tempore, sed Deus provideret, vel illuminando, vel non imputando ignorantiam. De hoc tamen latius in 3. & 4.q.

Sed his non obstantibus sit tertia propositio probabilis: Nusquam * est, nec usquam aut nunquam fuit notitia, nec erit, ubi non sit notitia de Deo probabilis, & cui omnes rationabiliter teneantur credere. Ista proposi-tio,

552 *Ad quod teneatur homo*

tio, fortasse non poterit ita manifestè probari, sed certè probatur apparenter. Primum in historia nunquam legimus tam immanem & barbarem, & efferam nationem, quæ non haberet aliquem religionis ritum, & putaret Deum esse, ut Balbus, & Vellejus eloquenter apud Ciceronem disputant. Et patet ex omni historia tam sacra quam profana: & si qua fuit natio, facile potuerunt scire ex aliis nationibus, apud quas servata fuit opinio de Deo. Item hoc fuit multo tempore notum, & receptum in toto orbe etiam post diluvium: ergo nunquam traditum est oblivioni, quin perseveraret in memoria hominum sicut alia res minus celebres perseveraverunt. Item Deus est administrator & gubernator orbis, ut ex fide notum est: sed in administratione hominum maxima pars est Religio, Religio autem nulla esse potest sine cognitione Dei: ergo cum ut ostensum est, homines per seipso non possint nisi cum magna difficultate, & multo tempore cognoscere Deum esse, si Deus permitteret tolli memoriam & cognitionem sui ab hominibus, nulla posset esse Religio, quod omnino non esset congruum Providentiae Dei, & sapientiae ipsius, qui disponit omnia suaviter, & attingit, &c. quod nullus sapiens homo permitteret, si posset impedire. Probatur major ex illo: *Pater meus usque modo operatur.* (1) *Tu autem Pater gubernas omnia providentia.* Item (2) *Sapientia attingit a fine usque ad finem,* &c.

Item: Deus vult omnes homines salvos fieri, quod non possunt salvi esse, nisi per cognitionem Dei: ergo. Et confirmatur, quia etiam præcepta juris naturalis & decalogi non sunt per se nota, & tamen ex providentia Dei, Doctores concedunt, quod non stat ignorari, saltem nisi ex malitia, in quacunque provincia, & natione: ergo cum multo magis ad vitam humanam exigatur cognitione Dei, quam præceptorum, nullo modo est dicendum, quod Deus permittat aboleri memoriam deitatis. Itaque semper homo si vellet adhibere diligentiam, posset cognoscere Deum esse.

Et si contra hoc quis arguat, quod per millia annorum major pars hominum falsos Deos coluit, & nullam habuit notitiam veri Dei, dico quod nunquam videtur defuisse Philosophi, & viri sapientes, qui unita-

553 *veniens ad usum rationis.*

tem veri Dei affirmarent, & docerent ut patet ex Apostolo, (1) & ex historia. Et si hoc verum erat circa tempora Apostoli, multò magis videtur verisimile superioribus temporibus, quando minus distabant à lege naturae & memoria Patrum: & alii tenebantur rationabiliter illis credere. Et sic Deus semper sufficienter consuluit, & prouidit.

Secundo, possemus dicere quod etiam si gentiles haberent falsas fententias de Deo, tamen semper hoc erat omnibus commune, quod erat aliquis Deus, sive unus, sive plures, cui debebant cultum, & Religionem: & sic si quis vel hoc ignorabat, vel negabat, vel dubitabat, erat ex culpa sua, ut Diagoras, qui ideo Atheos dictus est, & Theodorus, qui deorum naturam aperte substulerunt, & Protagoras sophista qui in dubium revocavit, quo nomine Atheniensium jussu urbe & agro est exterminatus, libriquo ejus in concione combusti. Et ex hoc responderetur affirmativè ad quæstionem, scilicet quod quilibet cum primum pervenit ad usum rationis, potest habere notitiam Dei.

Sed quia, etiam si ista vera sint (ut certè sunt) tamen non probatur, quia saltem brevi tempore posset aliquis esse sine notitia Dei. Ideo potest poni quarta propositio absoluta, quod * potest quis pervenire ad usum rationis, & pro aliquo tempore non habere notitiam Dei; quia argumenta hoc videntur probare. Et ita tenet Cajet. I. 2. q. 10. art. 4. expressè. Et quanquam ita sit, ut dictum est, quod Deus gerit providentiam manifestandi nomen suum, non respondetur ad casum de eo qui nutritur in sylva sine mentione Religionis: nam Deus ordinaria via non providet, nisi per causas secundas, & de doctrina per prædicatores ad Rom. 10.

Secundum dubium est: An * quilibet talis possit bene moraliter agere: Et quia de alio non est difficultas, perseverat dubium de illo, qui ita educatus est extra Religionem, & sine doctrina, & mentione Dei. De hoc dubio Greg. Arimin. 2. dist. 38. & prius dist. 26. omnino contendit, quod ad actum moraliter bonum requiritur circumstantia ultimi finis, qui est Deus. Itaque nisi actu, vel habitu actus referatur in Deum, actus non solum non

Aaaa

est

(1)
Ad Rom. 1.

Dub. 25

est bonus, sed est malus, & peccatum. Idem videtur tenere Ocham in 1. dist. 1. q. 1. quem sequitur Almain in Moral. c. 14. quantum ad hoc quod ad bonitatem moralem requiritur circumstantia ultimi finis: sed videntur aequivocare de actu moraliter bono: Unde Ocham apud Gab. 2. dist. 28. tenet, quod ad actum moraliter bonum non requiritur quod referatur in Deum. Et ita tenet Gabriel illic, & est communior opinio, de qua nos etiam latè in lectionibus ordinariis diximus. Et ideo quantum spectat solum ad hoc dubium, patet, quod secundum Greg. dicendum sit, quod si quis non cognoscat Deum pro illo tempore, non potest bene moraliter agere.

*Arg. contra
opin. Greg.*

Contra quam opinionem argumentor sic: Quia sequitur, quod nulla via posset ille, qui aliquando ignoraret Deum, pervenire ad cognitionem ejus, saltem nisi casu haberet exteriorem doctrinam. Probatur & maximè secundum sententiam ejus, loco citato, quia non potest pervenire ad talem cognitionem sine speciali auxilio Dei, sed iste nullo modo potest se disponere ad tale auxilium, quia per omnes actus suos peccat: ergo non potest. Secundò sequitur, quod talis esset omnino perplexus, quia non potest saltè statim cognoscere Deum: Et tamen tenetur servare præcepta etiam secundum eundem, 2.d.34. & non potest servare nisi per actum malum: ergo est perplexus, quia ipse non ponit actus indifferentes inter bonum & malum, imò videtur quod talis actus sit mortalis, quia est fruitio creature.

Hoc argumentum aliter solvi non potest, nisi dicendo, quod talis potest cognoscere Deum cum speciali auxilio Dei, & sic jam non est perplexus, quia potest vitare illud peccatum, saltè cum speciali auxilio, sicut ipse sibi respondet in illa dist. 26.

Sed hoc impugnatur vehementer, quia stat, quod non detur tale auxilium, & hoc sine culpa illius: ergo jam non poterit vitare peccatum: Assumptum patet, quia non omnibus datur illud speciale auxilium ad cognoscendum Deum (ut etiam ipse haberet fateri) multi enim perseverant in tali ignorantia: & hoc non est propter culpam ejus, quia non potest illud vitare antequam illuminetur secundum ipsum: ergo adhuc manet perplexus. Huc

per-

pertinet illud quod August. de Correctione & gratia dicit de gratia præveniente. *Quibus datur, misericorditer datur. Quibus autem non datur, justè negatur.* Saltè in poena peccati originalis. Unde videtur quod sine nova culpa posset non dari. Item, vel ad hoc quod illuminetur, requiritur, quod iste aliquid faciat vel non: si non, ergo non est in potestate ipsius, quod illuminetur, vel non, & sic potuit sine culpa ipsius non illuminari, & sic erit perplexus sine culpa sua, si oportet eum aliquid facere antequam illuminetur, contrà: Illud non potest esse nisi peccatum: peccatum autem non requiritur ad illuminationem: ergo. Item ipse in eadem dist. dicit, quod nullum potest esse meritum etiam de congruo ad primam gratiam, vel ad auxilium speciale: ergo non requiritur dispositio, quia illa videretur meritum de congruo. Item, dato quod ex culpa sua talis non illuminaretur, adhuc esset inconveniens, quia ex culpa præcedenti necessariò incideret in novum peccatum.

Ad hoc argumentum responderet necessariò Greg. quod non obstante, quod Deus negaret alicui speciale auxilium ad vitandum peccatum, nihilominus imputaretur ei, quia ista privatio vel ignorantia est ex peccato originali. Et ita respondet expressè in illa dist. 26. q. 1. in fin. sicut si quis ex ignorantia, quam incurrimus ex originali peccato, ageret, quod non debet.

Sed hoc profectò non videtur Catholicè dictum. Item, quod iste, qui nunquam aliquid audivit de Deo, cognoscat Deum esse, & ultimum finem & omnia referenda in ipsum, non solum est speciale auxilium, sed etiam spiritus prophetiæ, ut patet: ergo si quis ita natus & educatus esset sine Religione & Doctore, nullo pacto posset vitare peccatum, nisi in ipso primo instanti usus rationis, antequam quicquam boni aut mali egisset, reciperet spiritum prophetiæ: quia quicquid priùs faciat, necessario erit peccatum, etiam si Deus post duos dies mittat Angelum, aut Prædicatorem. Imò dato quod statim mittat Prædicatorem, impossibile est vitare peccatum, quia ipsum audire Prædicatorem erit peccatum, cùm non possit credere priusquam audiat, nisi dicat quod est actus indifferens. Hæc sunt absurdissima: & ideo si quis vellet omnino de-

Aaaa 2

fen-

fendere , quod ad actum moraliter bonum requiritur circa constantia ultimi finis , oportet ut teneret simul , quod actus carens illa circumstantia esset indifferens , neque tamen hoc satisfaceret , quia magnum inconveniens videatur , quod actus indifferens requiritur ut illuminetur à Deo.

Sed quia in moralibus non oportet solicitum esse an possit aliqua sententia & opinio defendi , aut quomodo responderi possit argumentis , sed considerare potius , quid verissimilius sit : Ideo sit ad dubium . Prima propositio : Omnis * homo cum primum ad usum rationis pervenerit , etiam si Deum neque cognoscat , neque posset cognoscere , potest bene moraliter agere . Hæc probatur primo quia (ut dictum est) liberum arbitrium est facultas rationis & voluntatis : ergo quicunque habet liberum arbitrium , potest non solum cognoscere bonum , & malum , sed etiam facere & velle , ut suprà dictum est : non enim loquuntur Theologi aut Philosophi de usu rationis aut libero arbitrio , nisi in ordine ad bonum & malum , & ideo aliqui vocantur amentes & infani . Quod si ad actum bonum requiritur relatio in Deum , talis qui non cognosceret Deum , non solum non posset bene agere , sed neque cognoscere quid bonum esset .

Item , si ad bene agendum requiritur relatio in Deum , vel hoc est de jure naturali , vel positivo & divino . Primum non videtur , cum hoc non sit notum in lumine naturali , imò secundum sententiam Greg. neque cognosci quidem potest sine auxilio speciali : ergo non est de jure naturali . Positivo autem non constat : Neque enim Paulus cum dixit : *Omnia in gloriam Dei facite* , voluit aliquod novum jus promulgare , neque aliquis Philosophorum hoc unquam dixit , qui tamen lumen naturale habebant . Item , dato quod esset præceptum illius relationis , Paulus apertè excusat ignorantem : (1) *Quomodo invocabunt in quem non crediderunt?* Quod si non credere est sine culpa , ut supra probatum est : ergo non invocare , vel non referre in illum actiones suas erit sine culpa . Et quidem de relatione formalí in Deum , vel concomitante , vel etiam precedente , ita tenet Cajet . 2. 2. q. 10. art. 4. Dicit tamen quod per hoc , quod actus humani referantur in bonum objectum , virtualiter referuntur in Deum , quia

quia referuntur in res eo modo , quo Deus instituit , sicut & omnia naturalia fiunt propter finem 2. Phys. & tamen non semper referuntur in talem finem ab ipso agente , ut actus hirundinis cum componit nidum , aut formicæ cum frumentatur in aestate , referuntur quidem ad certos fines , non ab hirundine vel formica , sed à superiori intelligentia . Ita cum homo operatur bonum ex genere , licet non referat in Deum , tamen illi actus relativi sunt in Deum ipsum , ab ipso Deo qui omnia propter seipsum operatus est : & est exemplum : Servus enim qui eo modo suum officium facit , sicut dominus constituit , virtualiter facit propter dominum , & ad fidem quem dominus ordinavit , facit : Hoc dicit S. Thom. 2. dist. 38. art. 1. *Sicut rerum (inquit) omnium unus est finis ultimus , id est Deus. Ita & voluntatum omnium unus est finis ultimus : scilicet Deus : Nihilominus sunt alii fines proximi , & si secundum illos fines servatur debita relatio voluntatis in ultimum finem , erit recta voluntas ; si autem non , erit perversa.* Debita autem relatio servatur secundum illum finem , quo voluntas nata est ultimum finem participare , &c.

Et videtur etiam facere ad hoc , quod S. Thom. dicit 1. 2. q. 21. art. 3. & 4. quod homo natura est animal civile & sociale . Qui autem in societate aut civitate vivit , pars est civitatis . Qui ergo aliquid in bonum & in commodum facit alicujus privati hominis , facit etiam in bonum publicum & commune , sicut qui privatum hominem laedit , bonum commune laedit , cuius ille est pars , atque laudem & præmium meretur , non à privato homine solum , sed etiam à tota civitate aut collegio , & eadem ratione ab eo qui præsidet collegio & civitati , & si nihil de collegio aut præsidi benefaciendo cogitet . Et certè hoc naturalis ratio dicit . Et confirmatur : Certè enim videtur iniquum & contra Dei bonitatem excogitatum , quod offendatur Deus etiam ab illo qui nihil minus cogitat , quam Deum offendere , & tamen bene agere nemo posset nisi actu referens opus Deo placere studeat . Adde quod nec est quisquam qui non laudet & probet factum , aut bonum collatum in amicum suum , aut utcunque necessarium , etiam qui sibi nullo modo co-

558

Ad quod teneatur homo

gitarit gratificari. Ut quid ergo affirmamus Deum condamnare, etiam omnia officia collata in Dei filios, quæ non respectu Dei fiant.

Neque Deus præcepit parentes honorare propter Deum, sed honorare solum: & ita de aliis præceptis. Ita nimur ipsa implere, ut rebus ipsis expediebat, sunt enim præcepta distincta de culto divino, & de rebus humanis: atque adeo nihil necesse est in omnibus aliis actibus Deum colere, & maxime ipso dicente: *Quæcunque uni ex minimis fecisti mihi fecisti.*

Dub. 3.

Tertium dubium in hac secunda quæstione: An * omnis talis perveniens ad usum rationis possit peccare. Et loquimur semper de illo, qui nec Deum cognoscit, nec potest cognoscere.

Arg. pro parte negatiæ.

Et pro parte negatiæ fiunt argumenta, neque levia, neque ita facile expeditibilia. Videtur enim, quod ille qui Deum non potest cognoscere, pro eo quidem tempore neque peccare quidem possit. Et primo quidem, quia Deum esse, imo Deum esse dominum est præambulum ad legem divinam, ut S. Thom. ait 2. 2. q. 16. art. 1. quia presupponitur ante susceptionem legis, ut quis fateatur subjectionem ad legislatorem, juxta illud: *Accedentem ad Deum oportet credere quia est.* Nec est intelligibile, ut quis recipiat legem ab illo, quem non cognoscit superiorem. Unde qui non tenet recipere, aut cognoscere dominum, aut legislatorem, neque legem ejus tenetur recipere: ergo iste, quem ponimus sine culpa sua ignorantem Deum, non tenetur recipere legem Dei, neque illi obedire. Sed peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei. Ut ait August. 22. contra Faust. & Ambr. lib. de Paradiso. Et Magister 3. dist. 35. dicit quod est prævaricatio legis divinæ & cœlestium inobedientia mandatorum: ergo videtur, quod in tali non possit esse peccatum. Et confirmatur: Benè sequitur: Ego non habeo dominum neque superiorem cui tenear obedire: ergo non obligor aliqua lege: ergo non pecco. Consequentiae videntur notæ, quia nullus tenetur aliqua lege, nisi superioris: neque peccat, nisi faciendo contra id ad quod tenetur, vel præter ipsum, vel omittendo illud ad quod tenetur. Sed antecedens est invincibili-

Venient ad usum rationis.

ter creditum ab isto: ergo & consequens, & per consequens excusat ignorancia invincibili.

Item sequitur: Non est Deus: ergo nullum est peccatum. Et consequentia videtur nota, quia ut dictum est peccatum non est, nisi sit præter, vel contra legem Dei. Antecedens autem est invincibiliter creditum ab isto: ergo & consequens. Et confirmatur, quia si per impossibile non esset Deus, nullus obligaretur. Sed pro eodem videtur haberi, quod non sit Deus, & quod non possit cognosci an sit, sicut quantum ad obligationem, pro eodem profectò habetur, quod quis non haberet Regem, vel ignoraret invincibiliter se habere Regem: omnino enim est absurdum dicere quod Rex obliget me, de quo ego invincibiliter judico, quod non est Rex meus. Et probatur, quia in omni mortali est aversio à Deo: ergo si non esset Deus, videtur quod non esset mortale.

Item Apostolus: (1) *Ubi non est lex, neque prævaricatio.* Ubi per prævaricationem nihil aliud videtur intelligere, nisi peccatum: ergo ubi ignoratur lex invincibiliter, etiam non erit peccatum, quia idem videtur iudicium, quod non sit lex, & quod ignoretur. Et confirmatur, quia lex non obligat nisi promulgata: legesque instituuntur cum promulgantur. Si ergo quis ignoret legem, non obligatur lege.

Item quia actus est bonis, vel malis in quantum est conformis, vel disformis rationi 2. Ethic. Sed ratio humana non habet vim obligandi, neque rationem legis nisi à lege divina: ergo qui propter ignorantiam excusat à lege divina, etiam excusat à lege rationis. Et confirmatur, quia leges humanæ non obligant nisi virtute legis divinæ, quia omnis potestas à domino Deo, ad Rom. 13. & Dominus in Evang. Joann. 19. *Non haberes potestatem adversus me ullam nisi tibi defuper esset datum:* ergo etiam neque ratio humana habet vim obligandi nisi à lege divina.

Item omne malum est malum, quia prohibitum à lege æterna: ergo si ignoratur lex æterna, videtur quod excusat à peccato: sed qui ignorat Deum, ignorat legem Dei, ut probatum est: ergo excusat à peccato. Antecedens est S. Thom. I. 2. quæst. 71. art. 6. ad 4. ubi dicit, quod cum dicitur, quod non omne peccatum est malum,

559

Arg. 2.

Arg. 3.

(1)

Rom. 4.

Arg. 4.

Arg. 5.

§60 Ad quod teneatur homo

Ium, quia prohibitum, intelligitur prohibitum jure positivo. Sed omne peccatum est malum, quia prohibitum lege æterna. Item Illud Rom. i. *Quia cum cognovissent Deum, &c.* Unde videtur, quod si non cognovissent, essent excusabiles.

Arg. 6. Item, ut S. Thom. dicit illic ad quintum: Peccatum quidem à Philosophis consideratur ut est contra rationem, sed à Theologo ut est offensa Dei. Mirabile autem videtur, quod quis offendat Deum, quem neque cognoscit, neque tenetur cognoscere. Et confirmatur, quia ponamus, quod talis antequam cognoscat, aut possit cognoscere, sed incipiens inquirere, an sit Deus, necne habeat tale propositum, si scirem esse Deum, ego vellem placere illi in omnibus, tunc videtur, quicquid faciat quod excusetur.

Arg. 7. Item si quis ignoret invincibiliter dominum, non tenetur præceptis domini: ergo qui ignorat Deum, non tenetur præceptis Dei.

Arg. 8. Item habet ignorantiam invincibilem obligationis ad poenam Inferni atque Purgatorii: ergo videtur quod solum non imputetur ei peccatum.

Arg. 9. Item facit illud: *Si non venissim, & loquutus eis non fuisset, peccatum non haberent:* ergo à simili si non cognoscatur Deus, peccatum non habebunt hi. Ista & alia similia, quæ pro parte negativa afferri possent, certè non parum movere possunt ad suadendam partem negativam, quod scilicet antequam quis cognoscat, aut cognoscere possit Deum, non potest peccare.

Pro parte autem affirmativa non oportet multa adducere, cùm sit consensus omnium Doctorum, quod quicunque habet usum rationis, potest benè vel male agere.

Imò hoc videtur haberi ex diffinitione usus rationis, aut liberi arbitrii: Probatur tamen, quia aliqui actus sunt intrinsecè malí, ut mendacium ex sententia Augustini, & Doctorum: ergo si fiat ab habente usum rationis, erit peccatum.

Arg. 10. Item probatur apertè ex illo Psal. 4. Multi dicunt: *Quis offendit nobis bona? Signatum est super nos, &c.* Ubi videtur tolli excusatio ignorantiae.

Arg. 11. Item, alias prima principia non essent necessaria, p-

veniens ad usum rationis.

tà: Non est faciendum alteri quod tibi non vis fieri, quia in tali casu omnia licerent, si non posset peccare.

Ad hoc non videtur omnino certum quid maximè dicendum sit, & si liceret more Jurisconsultorum nova dogmata afferere, & rem in discrimen vocare, non videtur absurdum defendere duas propositiones sequentes. Prima: *Quicunque habet usum rationis, potest quācum primum benè & male agere & propriè peccare.* Ista propositio satis probata est.

Secunda propositio: *Quicunque non cognoscit, nec potest cognoscere Deum, non habet usum rationis.*

Et sic de eo, de quo positum est dubium, tam primum, quam secundum, quam tertium, diceremus, quod omnia ista dubia presupponunt falsum, quod scilicet talis habet usum rationis, qui non potest cognoscere Deum, sed diceremus, quod est idem judicium de illo, & de puerō, & amente, neque benè, neque male potest agere, & sicut suprà diximus quod quantuncunque quis habeat usum rationis in artificialibus, vel in quibuscumque aliis, si tamen non possit sufficienter deliberare de moribus, non habet simpliciter usum rationis, ut loquitur Theologus & Philosophus.

Ita videtur dicendum de eo, qui non cognoscit, neque potest cognoscere Deum, quod quantuncunque utatur ratione & consultet, nondum pervenit ad usum rationis, quia non potest deliberare de bono & malo: quia ut videtur sentire S. Thom. i. 2. quæst. 19. art. 4. & q. 71. art. 6. nihil est bonum aut malum, nisi quia probatur, aut reprobatur in lege divina: & ideo qui non cognoscit legem divinam, deficit ei principium ad deliberandum de agendis, & sic nondum habet usum rationis. Et confirmaretur hoc, quia si per impossibile quis privaretur notitia principiorum circa agibilia, quantuncunque haberet principia speculativa scientiarum, imò & conclusiones, & omnes artes etiam mechanicas nondiceretur habere usum rationis, ut certum est: ergo à simili, si non habet notitiam Dei, & illud est principium ad cognoscendum bonum & malum, quantuncunque talis sit sapiens in aliis, non diceretur habere usum rationis, sicut neque bruta animalia, etiam si discurrent

Bbbb

de

de mediis ad finem, & haberent potestatem agendi, & non agendi, non dicerentur habere liberum arbitrium, quia non cognoscerent bonum, aut malum in moribus. Et possent ista confirmari ex illo ad Rom. i. *Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt: ita ut sint inexcusabiles.* Unde videtur, quod si non cognoscerent, essent excusabiles.

Neque video quām possit hoc vehementer impugnari, neque quā magna inconvenientia possent ex hoc sequi, & maximē, quia ut suprā dictum est, providentia Dei factum est, ut hoc vel non possit contingere, vel brevi admodum tempore, ut non possit quis habere notitiam de Deo, nec videtur inconveniens, si quis parvula morula non sit capax boni aut mali, quantumvis in aliis bona intelligat.

Resp. affirm.

Sed quia hoc videtur Paradoxon, & non omnibus auribus placeret, & novum videretur, ideo ad dubium affirmativē respondeo per hanc propositionem: Antequam * aliquis aut cognoscat aut possit cognoscere Deum, potest peccare. Ista propositio præter probations jam positas adhuc potest probari, quia agere contra conscientiam est peccatum, juxta illud Pauli: *Omne quod non est ex fide, peccatum est: in tantum, ut etiam voluntas discordans à conscientia falsa, sit mala, ut omnes Doctores dicunt.* Sed ignorans sic Deum, potest facere contra conscientiam, quia naturaliter homo judicat quōd est malum injuriam facere innocentī, parentes esse honorandos, &c. ergo potest malē agere, & per consequens peccare. Confirmatur, quia etiam Philosophi illi, vel qui negabant Deum esse, ut Diogenes, vel qui negabant saltē quicquam ad Deos attinere facta hominum, ut Democritus, & Epicurus, dicebant tamen aliqua esse bona, alia mala, & peccata. Et alia laudabilia, & alia vituperabilia: ergo id non dependet ex notitia Dei.

Item aliās nullum principium morale effet per se notum. Patet quia si sine cognitione Dei non potest cognosci neque bonum, neque malum morale, cum Deum esse non sit per se notum, nullum ergo principium effet per se notum in moribus. Item sequitur, quod quicunque

que non habet evidentiam, quod Deus est, non habet evidentiam de aliquo malo, aut peccato. Patet consequētia manifestē. Quia si perjurium effet manifestē peccatum, vel homicidium, pendet ex hoc principio, quōd Deus est: ergo qui non habet evidentiam de illo principio, neque de alio, scilicet quod homicidium est peccatum, sicut non potest habere evidentiam majorem aut certitudinem de baptismo, quām de Christo.

Ad rationes autem in contrarium Gregorius quidem Ariminensis in 3. dist. 34. tenet duo. Primum dato per impossibile, quod non effet Deus, adhuc effet peccatum, & malum morale. Secundūm, dato, quod nulla effet lex prohibitiva divina, adhuc effent peccata. Infert corollarium, quod multa sunt peccata ita secundūm se mala, quod non sunt mala, quia prohibita etiam lege divina, fundamentum ejus potissimum est, quia ad hoc, quod quis malē agat, satis est quod agat contra rectam rationem, sive humanam, sive Angelicam. Cū ergo hoc possit esse, etiam neque Deo, neque aliqua divina lege existente, consequens est illa duo dicta cum corollario esse vera. Item ad Rom. 2. *Gentes qua legem non habent, naturaliter qua sunt legis faciunt: ipsi enim sibi sunt lex:* ergo ratio sufficit. Et confirmatur, quia si nihil est malum nisi quia prohibitum, cū posset nihil esse prohibitum, posset nihil esse peccatum. Et sic odium Dei, & perjurium possent non esse mala.

Hanc tamen propositionem nullo modo puto probabilem: neque est mihi intelligibile quomodo aliquis peccet, si omnino non obligatur, neque video quomodo obligetur, si non habet superiorem. Atque adeò si vel Deus non effet, vel nihil præcipere, ego non dubito, quin nullum effet propriē peccatum aut malum morale, licet posset esse peccatum, sicut est in natura vel in arte: nec effet aliter malum quōd homo interficeret patrem, quām quod lupus interficeret matrem: Quod videtur etiam probari: quia etiam in his, quāz de se mala sunt, si fiant authoritate divina, desinunt esse mala, ut interficere innocentem: ergo signum est, quod tota bonitas, aut malitia dependet ex authoritate divina. Et præterea omnis obligatio est ex lege, sed lex non potest fieri nisi à

communitate, vel superiori, ut dicit S. Thom. i.2. q.9. art.2. ergo.

Ex quo infero, quod Deus nullo modo obligari potest, quia non habet superiorem: neque potest certe explicari quid sit Deum obligari. Et item quicquid faciat pater ad extra quantuncunque constituerit legem, gratis omnino facit: ergo non obligatur, neque promissio divina, aut lex inducit propriè obligationem in Deum, sed certitudinem.

Secundò infero, quod licet benè afferatur à Theologis, quod sunt quædam quæ Deus non potest facere, ut pejerare, non servare promissum, & similia: tamen male concedunt, quod si facheret, peccaret. Non enim sequitur per locum intrinsecum. Deus mentitur: ergo peccat. Non plusquam sequitur: Deus facit duo contradictionia: ergo peccat. Patet corollarium, quia non tenetur, nec obligatur, sed est eodem modo impossibile Deum mentiri, sicut non esse, vel mori, vel ægrotare.

Resp. vera.

Et ideo relictæ imaginatione Gregorii, aliter dico ad argumenta facta cum S. Thom. i.2. q.19. art.4. ad 3. quod * lex divina dupliciter potest considerari à nobis, in uno modo ut est in ipso Deo, & sic omnino est nobis ignota, neque hoc modo nos obligare posset. Alio modo prout nobis innotescit, vel per lumen naturale, vel per revelationem: & hoc modo non obligat.

Dico ergo, quod ad hoc quod aliquis obligetur legge divina, non oportet ut formaliter sciat esse aliquam legem, vel legislatorem, vel à quo lata sit, sed satis est quod sciat aliquid esse bonum, vel malum, etiam si ignoraret omnino causam quare est bonum vel malum, vel utrum sit prohibitum necne. Et sic talis qui ponitur sine cognitione Dei adhuc ex casu, postquam ponimus eum habentem usum rationis, cognoscit aliquid esse malum, aliud esse bonum, & hoc satis est, ut possit peccare, quia cognoscit aliquid esse vituperabile, & hoc est quia malum. Ut enim S. Thom. i.2. q.21. art.2. dicit. Ex hoc actus est laudabilis vel culpabilis, quia est bonus vel malus.

Et hoc confirmatur apparenter, quia si ignorantia Dei

Dei invincibilis omnino excusaret à peccato: ergo dato quod ignorantia esset culpabilis deobligaret ab aliis præceptis legis divinæ. Et qui omnino ex ignorantia crassâ ignoraret Deum esse, non teneretur honorare parentes, neque diligere proximum. Consequens est absurdum, dicere videlicet, quod impii negantes Deum esse, solum peccarent illo peccato, & non fornicando, neque occidendo: ergo nullo modo est admittendum. Probo autem quod sequatur. Nam si ignorantes Christum invincibiliter omnino excusantur à culpa, ita etiam ignorantibus vincibiliter, licet peccent illo peccato infidelitatis, tamen excusantur ab aliis præceptis Christi, ut de confessione, Eucharistia, & aliis. Neque Saraceni peccant, qui non confitentur, vel sumunt Eucharistiam: ergo etiam à simili si invincibilis ignorantia Dei excusat ab omni peccato: ergo ignorantia culpabilis Dei excusat ab aliis peccatis contra legem divinam.

Et per hoc potest responderi ad omnia argumenta, & ideo persevero in conclusione supra posita, quod etiam ille, qui perveniens ad usum rationis, neque habet, neque potest habere notitiam de Deo, posset nihilominus peccare.

Sed ex alio capite arguitur, quod perveniens ad usum rationis, non possit peccare saltè pro primo instanti usus rationis, quantumcunque habeat notitiam Dei: & loquimur de eo, qui nutritus est & educatus in vera Religione. Et arguitur sic, maximè in via Sancti Thomæ, homo non potest peccare in primo instanti sui esse: ergo neque in primò instanti usus rationis. Antecedens est Sancti Thomæ, tum in multis aliis locis, tum in i.p. q.63. art.5. Consequentia probatur, quia tempus præcedens usum rationis, videtur omnino pro nihilo reputandum, quantum ad bonitatem vel malitiam hominis spectat, nec videtur habere majorem potestatem homo per hoc, quod priùs fuerit sine usu rationis, quam si nunc inciperet esse cum usu rationis. Si ergo incipiens esse cum usu rationis, non potest peccare: nec ille, qui nunc primò pervenit ad usum rationis, poterit. Et confirmatur hoc: Sit puer quatuor annorum, cui Dominus pro hoc instanti acceleret usum ratio-

Arg. iterum
parte negat. 1.1.

tionis, & incipiat habere usum rationis, & sit alius quem Deus creet in eodem instanti cum simili usu rationis, certè nulla videtur ratio, quòd primus possit peccare, & non secundus. Et confirmatur secundò, quia si Adam non potuit peccare in primo instanti, in quo creatus est, nulla videtur ratio, si creasset per unam horam antè sine usu rationis, quòd hoc aliquid ficeret, ut posset peccare, cum primùm habere usum rationis.

Arg. 2.

Secundò arguitur ratione S.Thom. quia primus actus creaturæ rationalis est ex inclinatione naturali: sed inclinatio naturalis non potest esse ad malum: ergo primus actus non potest esse malus. Major probatur, quia id, quod est per se, est prius eo, quod est per accidens, sed natura sunt per se: ergo primus actus est ex inclinatione naturali. Minor autem patet, quia inclinatio naturalis tribuitur generanti 8. Phys. sicut motus gravium & levium: ergo si actus ex inclinatione naturali esset malus, tribueretur Deo.

Sed hoc argumentum videtur eodem modo procedere in primo instanti usus rationis, quia etiam primus actus tunc videtur esse ex inclinatione naturali, sicut in primo instanti sui esse: ergo etiam primus actus tunc non poterit esse peccatum. Et confirmatur, quia primus actus in perveniente ad usum rationis videtur quòd sit dilectio sui, sed illa non potest esse mala: ergo primus actus in instanti usus rationis non potest esse malus. Major videtur 8. Ethic. Amicabilia ad alterum sunt ex amicabilibus ad se: ergo primus actus est dilectio sui. Minor patet, quia diligere seipsum est, ex inclinatione naturali: ergo non potest esse mala.

His tamen non obstantibus dico, quòd perveniens ad usum rationis, in primo instanti potest peccare, quia est liber ad bonum & malum. Hoc enim importat liberum arbitrium. Est conclusio S.Thom. 1.2. q.89. art.6. & omnium. Item aliàs sequeretur, quod omnis talis perveniens ad usum rationis haberet necessariò gratiam fine sacramento, etiam Saracenus, vel Judaeus. Patet, quia vel facit totum ad quod tenetur pro illo tempore, vel non: si non, ergo peccat in primo instanti, & habetur intentum principale. Si facit totum quod in se est

est ad quod tenetur: ergo recipit gratiam. Nam facienti totum quod in se est, Deus non deficit in necessariis ad salutem, ut est regula Theologorum: ergo.

Ad argumenta. Primi possem dicere concedendo, quòd idem est judicium de primo instanti usus rationis, & simpliciter de primo instanti sui esse, & quòd Sanctus Thom. non intendit negare, quod homo in primo instanti sui esse non possit peccare, sed solùm quòd primus actus non possit esse peccatum. Secus autem per omissionem. Neque argumenta ejus aliud videntur probare: nunquam enim probat quin possit peccare per omissionem. Et sic dicerem de primo instanti usus rationis, quod talis scilicet non potest peccare commissivè, sed bene omissivè. Et certè non est facile ponere differentiam, quantum ad hoc, inter primum instans usus rationis, & primum instans simpliciter.

Ad bac Arg.
resp. I.

Aliter dico, & fortè plus ad mentem Sancti Thomæ, negando consequentiam factam in argumento à primò instanti simpliciter, ad primum instans usus rationis. Et ratio differentiæ est, quia qui nunc primò pervenit ad usum rationis, priùs habuit multos actus intellectus & voluntatis: & dilexit se, & per consequens jam potest habere alios actus circa alia objecta, & sic potest habere actus malos. Quamvis enim actus ante usum rationis nihil faciant ad bonitatem aut malitiam, faciunt tamen ad ordinem actuum, ut scilicet possit quis habere aliquos actus cùm pervenerit ad usum rationis, quos non posset habere, nisi illi præcessissent: notum enim est, quòd educatio ante usum rationis multum facit ad actus sequentes usum rationis, atque adeò per multum interest ad mores, qualis fuerit institutio ante usum rationis. Benè autem concedo, quòd si fieri posset ut creatus sine usu rationis nullum actum haberet ante usum rationis, omnino idem esset judicium de illo, & simpliciter de primo instanti esse: nihil enim refert an sit primum instans simpliciter, an non, si priùs nullum actum habuit. Et hoc de tertio dubio hujus secundæ partis & quæstionis principalis.

Resp. 2.

Quartum dubium circa eandem quæstionem est: An

i possit quis habere usum rationis ad peccandum venia-

Dub. 4.

li-

liter, priusquam ad peccandum mortaliter, hoc est, an posset pervenire ad talem statum, ut sit sufficiens ad peccandum venialiter, & non ad peccandum mortaliter.

Arg. pro parte affirm. 1.

Et videtur quod sic. Nam semiplena deliberatio sufficit ad peccandum venialiter, & non mortaliter. Sed potest quis imperfectè deliberare antequam hoc perfectè possit: ergo poterit peccare venialiter antequam possit mortaliter. Major conceditur ab omnibus Theologis. Et probatur manifestè de moribus subitis circa materiam moralè, qui propter defectum deliberationis non imputantur ad mortale. Minor vero probatur, quia major capacitas requiritur ad perfectè deliberandum, quam ad imperfectè.

Arg. 2.

Et hoc videtur sentire Jacobus cap. i. *Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem.* Et confirmatur, quia post primum tempus usus rationis contingit frequenter in adulto ut habeat sufficientem notitiam ad peccandum venialiter, & non ad peccandum mortaliter, quare non ita poterit in primo instanti usus rationis contingere.

Arg. 3.

Item videtur, quod aliquando ebrietas vel furia, relinquunt usum rationis imperfectum sufficientem ad veniale, & non ad mortale. Quare non poterit quis naturaliter venire ad illam dispositionem?

Arg. 4.

Item, hominem vehementer iratum excusamus sèpè à mortali circa materiam ex genere mortalem, & non à veniali, & non videtur, quin naturaliter quis posset pervenire ad similem dispositionem.

Arg. 5.

Item usus rationis acquiritur successivè: provenit enim ex transmutatione naturalium qualitatum, quæ non simul tota fit: ergo poterit prius habere usum rationis imperfectum, quam perfectum, & sic peccare venialiter.

Arg. 6.

Confirmatur ex S.Thom.4. dist.9. q. 1. art. 4. q. 1. ad 5. Ubi dicit, quod consensus in pollutionem postquam quis evigilavit à somno aliquando quidem est mortalis, nempè si sit ex plena deliberatione: venialis vero, si sit ex surreptione. Unde patet, quod postquam quis perdit usum rationis, potest ita redire ad illum, ut prius veniat imperfectè, ita ut sufficiat ad peccandum venialiter, priusquam ad peccandum mortaliter, quod non est nisi

post

postquam est plenè expergefactus: ergo omnino videtur, quod similiter carente usu rationis possit etiam illo modo pervenire ad usum rationis successivè: omnino enim videntur similes quantum ad hoc & dormiens, & puer.

His tamen non obstantibus dico negativè quod impossibile est, ut aliquis primò perveniat ad talem usum rationis, quod possit venialiter peccare, & non mortaliter.

Ista conclusio est S.Thom.1.2. q.89. art.6. idem in 2. dist.42. q.1. art.4. & probatur. Primo, quia materia peccatorum mortalium notior est, quam venialium, ut notius est, quod homicidium, & perjurium sunt mala, quam mendacium, vel verbum otiosum: ergo non potest quis ita esse dispositus, ut possit cognoscere venialia peccata, & nullum mortale. Item ut infra dicetur prima deliberatio non potest esse circa materiam particularem, ut puta circa mendacium, vel ludum, vel vanam gloriam, vel aliquid simile: sed necessarium est ut incipiat ab aliquo universali, puta, quod est lex, cui tenetur obédire, vel quod homo potest benè aut malè agere, & posita deliberatione tali in universali, sufficit ad mortaliter peccandum, & clarum est, quod prius est ut homo cognoscat quod est aliquod malum grave & aliquod leve, quam quod mendacium est malum: Hoc enim per se non est notum, & presupponit alias cognitiones sufficietes ad mortale. Item usus rationis, qui sufficit ad benè agendum, moraliter sufficit ad mortaliter peccandum: sed impossibile est ut quis habeat usum rationis ad peccandum venialiter, quin possit benè moraliter agere: ergo omnis talis potest mortaliter peccare. Major probatur, quia ad benè moraliter agendum, requiritur plena deliberatio: ut 2.Ethic. dicitur, quod ad benè agendum oportet ut quis agat sciens, eligens, & propter hoc, prout sapiens determinaverit. Minor vero patet, quia si quis posset peccare, & non benè agere, daretur viator sine culpa sua in statu peccandi, & non merendi, quod videtur inconveniens. Et confirmatur, quia non potest ita perdi usus rationis, ut maneat sufficiens ad peccandum venialiter, & non mortaliter: ergo neque etiam ita acquiri. Antecedens probatur, quia nunquam damus amorem, neque auditum est de quo putemus, quod possit venialiter peccare & non mortaliter, neque talem qui pos-

Cccc

sit

fit venialiter peccare & non bene agere. Item probatur à posteriori, quia sequitur, quod possit esse peccatum veniale cum solo originali, quod infrā ostendemus esse impossibile. S.Thom. 2.dist.42. q.1. art.4. ad 7. sic dicit: *Si aliquid est sufficiens ad excusandum majus peccatum, multò amplius sufficit ad excusandum minus peccatum:* Sed imperfectio ætatis excusat peccatum mortale: ergo multò amplius excusat veniale: Et ideo non potest esse quod homo venialiter peccet ante illud tempus, quo usum rationis habet ut jam mortaliter possit peccare.

*Resp. ad
1. Arg.*

Ad argumenta verò in contrarium dico ad primum, quod nunquam aliquis semiplenè deliberat, quin possit plenè deliberare, licet sit difficilis, & sic posset mortaliter peccare. Et sic causa quare motus subiti sunt veniales, non est, quia non perfectè potest, qui eos habet, deliberare, sed quia non perfectè deliberat. Unde quantumcunque aliquis posset perfectè, imò faciliter deliberare circa materiam illecebrarum, si tamen non deliberat adū, nunquam est mortale, quantumcunque durent & perseverent illecebræ.

Secundò dico, quod postquam aliquis plenè, & plures deliberavit perfectè: Semiplenè deliberare, sed non antè. Nam imperfecta deliberatio præsupponit perfectam: Ex eo enim quod quis primo cognoscit quod homicidium est peccatum mortale, postea subito cognoscit esse malum, licet non consideret esse mortale.

Ad 2. Ad secundū patet, quia vel nego, quod talis possit perfectè deliberate: vel non est simile, quia in adulto precessit plena deliberatio, & ideo nunc potest esse semiplena, sed non ita est de alio.

Ad 3. Ad tertium de ebrio, licet etiam possit dici, quod non est simile, quia in ebrio præcessit deliberatio perfecta; sed ineliū nego, quod hoc possit contingere: impossibile est enim quod cognoscat mendacium esse peccatum, & non perjurium, vel homicidium, ut declaratum est.

Ad 4. Ad quartū patet per idem, quia excusat, quia non deliberat, non quin est possit deliberare, aliàs esset amens.

Ad 5. Ad quintū primò transeat assumptum, sed priùs est circa materias universales quam particulares & priùs circa materias graviores, quam leviores.

Sed

Secundò dico, & verius, quod omnino est impossibile, ut quis habeat usum rationis ad deliberandum in una materia, quin etiam possit deliberare de quaunque materia quæ se offeret. Clarum est enim quod si quis semel cognoscit quod potest bene, & male agere de quaunque materia agendorum oblata, poterit dubitare an sit bona, vel mala, & per consequens cogitare an sit bonum scilicet, an malum: & simile est ac si quis diceret, quod aliquis Dialecticus potest necesse syllogismum ex materia physica, & non mathematica.

Ad sextū etiam patet ex dictis, nam talis potest deliberare perfectè, sed non deliberat. Et item, ut dictum est, non est simile, quia jam præcessit deliberatio perfecta: Et præterea omnia argumenta præsupponunt falsum, scilicet quod detur tempus, in quo quis potest primò deliberare & non deliberat, cuius oppositum suprà probatum est. Hæc de 2. quæstione principali, & 2. parte relectionis.

Ad 6.

TERTIÆ PARTIS HUJUS RELECTIONIS.

S U M M A.

1. *Tertia quæstio principalis: ad quid teneatur homo cùm primū pervenit ad usum rationis.*
2. *Ad usum rationis perveniens, non tenetur se convertere in Deum explicitè & distinctè & formaliter.*
3. *Ad usum rationis perveniens ad actum aliquem teneatur statim.*
4. *Ad usum rationis perveniens tenetur se convertere in bonum, eo modo quo tunc potest, id est conformiter ad cognitionem quam habet.*

Sequitur tertia pars: Et * quæstio principalis hujus relectionis. An quid teneatur homo cùm primū pervenit ad primū instans usus rationis. Et intelligo quæstionem per se loquendo, id est ex eo solùm, quod pervenit ad usum rationis, excludendo à quæstione, si tunc occurrat per accidens necessitas implendi aliquod præceptum particolare.

Quæst.

Cccc 2

Et

572 *Ad quod teneatur homo*

Et videtur quod non teneatur aliquo præcepto, pro illo primo instanti usus rationis, & loquamur generaliter de omni tali ad usum rationis veniente. Arguitur ergo primò ad partem negativam, quia saltè loquendo de eo, qui non sit institutus a sapientibus, omnino ignoraret, neque posset scire tale præceptum, cùm non sit per se notum: ergo non tenebitur pro tali instanti.

Arg. 2.

Item confirmatur: Quia tale præceptum est in dubio etiam inter sapientes Theologos: multi enim tenent partem negativam: ergo saltè indiget quis tempore ad scendum illud præceptum, & sic non obligatur in primo instanti.

Arg. 3.

Item nullus potest scire quando primò pervenit ad usum rationis: ergo non potest scire quando obligatur tali præcepto. Antecedens est manifestum: quis enim unquam notavit, ego nunc primò habeo usum rationis? Imò neque per aliquantam differentiam & spatium temporis.

Arg. 4.

Item, transacto illo primo instanti, non tenetur statim etiam si tunc omisserit: ergo neque ia illo.

Arg. 5.

Item, qui est in peccato mortali, non tenetur statim se convertere in Deum: ergo neque ille qui est in originali, & multò minus qui est baptizatus, tenetur se convertere in Deum in primo instanti usus rationis.

Arg. 6.

Et confirmatur ultimo, quia nullus etiam de numero eorum, qui timent Deum, & sunt solliciti de salute sua, sentit conscientiam de tali transgressione, neque poenitet, aut confitetur de illa, cum tamen nemo sit qui audiat affirmare se implesse tale præceptum: ergo non est ponendum tale præceptum.

In contrarium est, quia si pro illo instanti non obligatur ille, cùm non sit major ratio de tempore sequenti, eadem ratione nunquam obligabitur: quòd non videtur dicendum.

Neque videtur sufficiens solutio communis, quòd tenetur semel in vita. Hoc enim est absurdum dicere, quòd Adam aut Mathusalen, qui ferè millenos annos vixerunt, possent nongentos annos licetè transigere sine fide, aut dilectione Dei. Neque item satisfacit alia solutio, quòd dantur inducæ, nam ex jure naturali non possunt determinari tales inducæ, jure autem positivo multò minus.

Respondetur primò profectò nihil exploratum potest ha-

veniens ad usum rationis.

haberi, neque ex Scripturis, neque ex Doctoribus in hac quæstione quia quicquid dicatur, videntur sequi non via inconvenientia, neque expediri facile possunt argumenta. Sed quod verisimilius videtur, dicam paucis propositionibus.

573

Prima: Non * quilibet perveniens ad usum rationis tenetur se convertere in Deum explicitè, distinctè, & formaliter. Ista propositio est expressè Cajet. 2. 2. q. 10. art. 4. ubi dicit expressè, quod ad diligendum Deum explicitè ut finem naturæ & universi non tenetur homo semper, cùm sit præceptum affirmativum, neque statim, quia non tenetur priùs diligere, quām cognoscere. Constat autem, quod post multum temporis advenit homini ista cognitio, naturaliter loquendo: Eandem tenet 1. 2. q. 89. art. 6. & probatur efficaciter ex ratione Cajet. & ex aliis rationibus suprà positis, quibus probatum est, quòd homo non statim postquam pervenit ad usum rationis, potest cognoscere Deum, quia nullus obligatur ad impossibile, ut ait Hieronymus, & certum est: ergo homo non tenetur statim diligere Deum. Item procedit argumentum statim factum quia non omnes sciunt, neque possunt scire tale præceptum statim.

Item nusquam legitur hoc præceptum: ergo temerè asseritur. Assumptum probatur, quia vel esset illud: *Convertimini ad me*. Quod habetur & apud Hierem. & Oseam, & Ezech. & Iohelem, & alios Prophetas, vel ex illo præcepto: *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, quod habetur Deut. 6. & Matth. 22. & Luc. 10. Sed priùm, ut dictum est, obligatio non est ut impossibile. Secundò illud præceptum: *Convertimini ad me*, ut patet ex propriis locis, fit ad peccatores in actualibus peccatis existentes. Item ubi habetur, quòd illud præceptum obligat statim potius, quām alia præcepta affirmativa. Item illud præceptum expressè est de poenitentia, ut patet in locis suis, quia in omnibus locis ponitur: *Agite poenitentiam*, vel *in jejuno, fletu, & planctu*, vel *in viis vestris pessimis, &c.* sed ad poenitentiam, ut est communis sententia omnium, non tenetur aliquis statim: ergo nec etiam statim ante peccatum. Aliud vero præceptum de dilectione Dei refellitur eisdem argumentis.

Item

Item non tenetur quilibet statim credere: ergo neque converti. Consequentia est nota ex Paulo ad Hebreos 11. *Accedentem ad Deum oportet credere quia est.* Antecedens patet ex eodem Paulus ad Rom. 10. *Quomodo credent ei quem non audierunt?* *Quomodo autem audient sine prædicante?* Sed non quilibet statim potest habere prædicatorem: ergo neque credere. Et confirmatur ex eodem loco Pauli: *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?* Sed de hoc plura in 4. quæstione. Oppositum hujus propositionis tenet Capreolus 2. dist. 40. quæst. unic. ad argum. Scoti contra 2. conclus. ubi videtur teneare, quod statim, quod aliquis pervenit ad usum rationis, refert se & sua, in suum Deum, aut peccat mortaliter. Et putat se probare ex S. Thom. sed certè non probat.

Secunda propositio: *Omnis * talis tenetur ad actum aliquem statim.* Ista propositio non videtur ita certa, sed est probabilis, licet sit contra communem sententiam Scholasticorum. Et est S. Thom. 1.2. quæst. 89. art. 6. & 2. dist. 42. q. 1. art. 5. ad 7. ubi dicit, quod statim quod homo usum rationis habet, si faciat quod in se est, Deus ei gratiam infundit; si autem non, peccat mortaliter, quia tunc tempus est, ut de sua salute cogitet, & ei operam det. Ista propositio primò probatur ratione S. Thom. ubi suprà, quia omnino est gravissima negligentia, quod aliquis non disponat de ratione vitæ suæ, ex qua dependet salus & damnatio ejus: Et cùm statim oportet aut bene, aut male agere, neque homo possit suas actiones suspendere universaliter videtur, quod statim oportet disponere de summa vitæ, & de agendis: alias videtur gravissima negligentia. Item si quis haberet curam alterius quo ad omnes actiones ejus: & dependeret ex eo salus vel perditio illius, videtur quod peccaret mortaliter, si non statim provideret de salute alterius, si statim posset alius periclitari: ergo multo majori ratione videtur quod obligetur de seipso. Item à posteriori, quia alias sequitur, quod aliquis habens usum rationis fecit totum quod debuit in tota vita sua, & tamen damnabitur. Consequens non videtur concedendum: ergo neque id, &c. Consequentia patet manifeste de illo, qui pervenit ad usum rationis in peccato originali qui si nullum

lum actum tenetur habere statim: ergo si se habet negativè, & moriatur, jam patet quod fecit totum, ad quod tenebatur, & tamen damnabitur. Et confirmatur, ille ergo servavit omnia mandata, & tamen non salvabitur: ergo non esset universaliter verum, quod Dominus dicit Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Item si non tenetur statim: ergo poterit tunc solum peccare venialiter, & tunc si ille sit in peccato originali, erit cum solo veniali & originali, quod videtur inconveniens, quia non puniretur in Limbo, quia non habet poenam sensus, neque in Purgatorio, quia est via ad gloriam: neque in Inferno, quia non est in mortali.

⁴ Tertia propositio: Talis * tenetur se convertere in bonum eo modo, quo potest tunc, id est conformiter ad cognitionem, quam habet. Ista probatur ex praecedenti: quia si tenetur ad aliquem actum non potest esse ignotum: ergo oportet quod sit conformiter ad cognitionem quam habet. Pro quo est considerandum, quod (ut suprà tactum est) prima deliberatio non potest esse circa particularem materiam moralem, quia necesse est intellectum à notioribus procedere 1. Phys. & sicut simpliciter in cognitione ens est prius notum, quam species, aut genera entis, ita in cognitione practica principia universalia & conclusiones etiam magis universales, sunt magis notæ, & oportet intellectum ab illis incipere, ut est illud principium: Oportet vivere conformiter ad rectam rationem: Expedit homini honestè vivere: Non est facienda injuria, vel aliquod hujusmodi, quod potest esse notum lumine naturali, etiam apud illum, qui educatus est sine notitia, & Religione Dei, vel apud eum, qui est institutus cum aliqua Religione Dei, aliquod tale principium, ut colendus est Deus à me. Oportet me servare legem Dei: Non licet agere contra præceptum Dei, vel aliquid simile. Est enim impossibile, ut prima cognitio, vel deliberatio sit de eleemosyna, aut de temperantia, vel contra de furto, homicidio, vel perjurio.

Dico ergo, quod cùm primum homo habet tale iudicium sufficienter deliberatum, tenetur habere propositum benè agendi conformiter ad illud iudicium: &

cognoscat Deum, tenetur formaliter converti in Deum, puta, volo, aut propono servare legem Dei, volo co-lere Deum; si autem non cognoscat, satis est ut proponat benè vivere conformiter ad dictamen: ut propono vive-re secundum rationem: Volo honestè agere: Nolo mali-agere. Hoc expressè dicit S. Thom. *de Veritate*, q. 14. art. 11. ad 1. ubi dicit de eo, qui nutritus esset in Sylvis, quòd si faciat quod in se est, ad providentiam Dei spec-tat subvenire in necessariis, & declarat quid sit facere, quod est in se, dicens, quod est sequi dictamen legis na-turalis cum appetitu boni, & fuga mali, & quòd hoc sufficit, constat manifestè ex dictis. Neque obstat quod quidam dicunt, quòd si hoc faciat, jam Dominus illu-minabit eum de fide. Quicquid enim sit de hoc, de quo statim dicam, saltè prius est hoc ipsum facere, quòd in se est, quàm quòd illuminetur, & sic illa illuminatio non spectabit ad primùm tempus usus rationis.

Et confirmatur ista conclusio cum præcedente, nam quilibet tenetur recipere fidem & legem Christi, cùm primùm ei fuerit sufficienter promulgata, neque lice-ret alicui deferre in certum tempus, neque satis esset ac-ceptare semel in vita, sed tenetur, statim proponere vi-vere in lege Christi, & ipsum colere: ergo etiam cùm primùm ei est promulgata lex naturalis, tenetur eam re-cipere, sed non recipit, nisi per propositum servandi il-lam, & vivendi conformiter ad legem: ergo tenetur ha-beare tale propositum. Consequentia videtur nota, quia non minus obligat lex naturalis, quam Christiana, cùm sit æquè divina. Promulgatur autem lex naturalis per hoc, quòd aliquis cognoscit, quòd vivendum est con-formiter ad rectam rationem, ut quod nocendum non est proximo, vel aliquid simile.

Et confirmatur iterùm, quia videtur impossibile, ut quis deliberet de vita & salute sua, & cognoscat quòd ex-pedit sibi ad benè esse, vel ad felicitatem, ut benè vi-vat, & vitet malum, ut non faciat injuriam, & quod suspendat actum voluntatis, & non proponat vel sic, vel aliter vivere. Neque puto, ut quisquam, etiam de in-dustria, hoc possit facere, scilicet suspendere omnem actum voluntatis cum tali deliberatione. Prima autem

cogitatio, quæ occurrit in primo instanti usus rationis, est, ut cogitet in genere, & in universalis de salute sua, ut S. Thom. dicit 1.2. quæst. 89. art. 6. id est de benè esse suæ salutis, vel quid in communi expediat ei: si ergo videtur impossibile ut non habeat actum, & non licet habere actum aversivum à bono: ergo oportet quòd ha-beat actum conversivum ad bonum.

Ex dictis sequitur corollarium, quòd non solùm apud eum, qui nullo modo cognoscit Deum sufficit talis con-versio ad bonum etiam, sine Dei notitia, sed etiam ali-quando apud eum, qui sit benè educatus in Religione, & cultu Dei. Patet, quia dato quod sit institutus in fide, potest fieri prima deliberatio per solùm lumen naturale, & conversio etiam illo modo sufficit. Ad hunc ergo sen-sum intelligenda est celebrata opinio S. Thom. de con-versatione in Deum in primo instanti usus rationis, qui ní-hil aliud vult habere, nisi quod cùm primùm quis actu cogitat & deliberat de vita sua, oportet ut habeat propositum ad bonum, sive in universali, sive etiam di-venum conformiter ad cognitionem. Et hoc modo erit pro-babilis & consona rationi sententia. Et hæc est conclu-sio non solùm Theologorum, sed Philosophorum etiam sententiis celebrata, de qua nobilem illam fabulam veteres prodiderunt, de illo nobili Hercule: cum ille scili-cet ad hoc ætatis pervenisset, de quo in præsentia dis-putamus, & sollicitus esset utram viam potius sequere-tur virtutis & laborum, an voluptatis & desidia, duas illi matronas subito astitisse, virtutem scilicet ac volup-tatem, variisque incitamentis & suasionibus utramque conatam ut ad se animum Herculis polliceret, sed viciisse tandem, ut par erat virtutem, atque Herculem in suam sententiam & contubernium traxisse. Simile ergo est quod S. Thom. vult & docet, ut cùm scilicet primò quis solici-tus est, ac deliberat, utrum potius sequatur bonum an malum, vitia, an virtutes, non se expediat ab eo con-filio, & deliberatione priusquam constituat ac proponat meliorem partem, id est virtutem, potius sequi.

Et ad hoc præceptum conversationis tenentur non so-lùm, qui ad tale tempus perveniunt sine gratia, sed etiam baptizati, qui gratiam habent: præceptis enim non satis-

578 *Ad quic' teneatur homo*
facit quis per gratiam, aut omnino per aliquem habi-
tum, sed per actum.

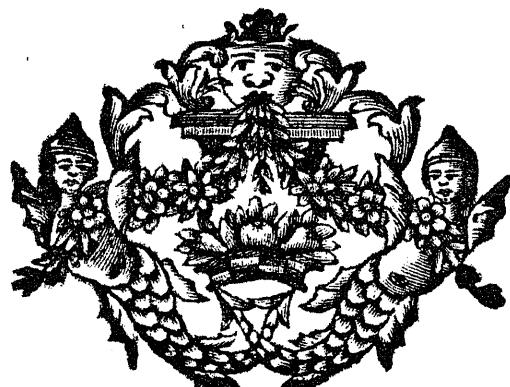
Ad argumenta in contrarium. Ad primum dico, quod perveniens ad usum rationis ignorat hoc præceptum sub illa lege: *Convertimini ad me*, in primo instanti usus rationis, vel alia simili forma, sed cognoscit, quod oportet servare legem Dei, vel oportet vivere secundum rectam rationem, vel hujusmodi judicium, quia est ista prima deliberatio, & per hoc patet ad prima tria argumenta.

ad 4. Ad quartum concedo, quod postea non tenetur, quia jam est transgressus illud præceptum, licet posset dici, quod semper tenetur quoisque impleat.

ad 5. Ad quintum nego consequentiam.

ad 6. Ad sextum dico, quod ut dictum est, est impossibile, vel valde difficile, ut sic deliberans non habeat vel bonum propositum, vel malum, & si habeat malum, jam de eo poenitet. Si quis enim habuit propositum non servandi legem Dei, poeniteat de illo.

FINIS.

IN.

INDEX RERUM, ET VERBORUM locupletissimus Tomi Primi.

A

Abbatissæ, & aliæ Monasteriorum, & Virginum Matres, nullam habent potestatem, nec jurisdictionem spiritualem, num. 4. fol. 89. Abel videtur fuisse Sacerdos, n. 2. 31. Amens, an possit esse dominus. 22. 200. Apostoli omnes habuerunt potestatem ordinis, & jurisdictionis, n. 7. fol. 19.

Apostoli, an æqualem acceperint cum Petro potestatem, n. 10. f. 93. Apostoli Domini quam potestatem, & autoritatem habuerint in Ecclesia, n. 7. fol. 7.

Apostoli omnes, an habuerint potestatem immediate à Christo, an solus Petrus à Christo, & alii à Petro, n. 8. f. 91.

Apostoli, non solum potuerunt relinquere sibi successores, sed etiam quilibet successorum eorum potuit similiter sibi relinquere successorem, n. 28. f. 106.

Apostolorum aliorum quilibet à Petro, potuit relinquere successorem licet non universalem, saltem in quacumque Provincia voluisse, qui esset verus Episcopus illius Provincia, n. 27. f. 105.

Apostolis aliis successit nemo cum æquali potestate, & autoritate jurisdictionis, n. 26. f. 105.

Authoris sententia pro dubio, an

Princeps secularis possit ponere impedimentum matrimonio, numer. 2. fol. 305.

Authoritas perfecta, & propriè spiritualis, tota incepit ab adventu Christi, qui fuit primus Author, & dator clavium, & potestatis spiritualis, n. 8. fol. 35.

Authoritas, seu dignitas præcipua in Ecclesia duplex, n. 10. fol. 7.

Authoritas propriè, & perfectè spiritualis (quæ sunt claves regni Cœlorum) nunquam fuit in lege naturæ, nec in lege scripta, ante nostri Redemptoris adventum, 5. 33.

B

Baptismi, & poenitentiae discri-
men quantum ad dispositio-
nem, 7. & seq. 19. & seq.

Barbari, an priusquam aliquid au-
dissent de Fide Christi, peccarent
peccato infidelitatis, eo quod non
crederent Christo, n. 8. f. 217.

Barbari, an ad primum Fidei Chris-
tianæ nuntium teneantur credere,
ita quod peccent mortaliter, non
credentes Christo, solum per sim-
plicem annuntiationem, &c. n. 10.
fol. 220.

Barbari Indi quomodo in ditionem
Hispanorum venire potuerunt
propter tyranidem, n. 15. f. 241.

Barbari Indi potuerunt in Hispano-
rum

Dddd 2

rum ditionem venisse per veram, & voluntariam electionem, n. 16. fol. 242.

Barbari quando tenerentur recipere Christi Fidem sub mortalis peccati poena, n. 13. f. 222.

Barbari, causa Religionis Christianæ propagandæ potuerunt in Hispanorum ditionem venire. Et Christiani habent jus prædicandi, & annuntiandi Evangelium in Provinciis barbarorum, n. 9. f. 236.

Barbari, non sunt debellandi, neque eorum bonis privandi, si permittant Hispanos liberè, & sine impedimento Evangelium prædicare sive illi fidem recipient, sive non, n. 11. f. 239.

Barbari, in Hispanorum venire potuerunt ditionem: quia cum bona pars eorum esset ad Christum conversa, & Papa, illis potentibus, aut non potentibus, potuit ex rationabili causa dare illis Christianum Principem, ut est Hispanorum Rex, aliis dominis infidelibus repulsis, n. 14. f. 240.

Barbari, societatis, & amicitiae titulo potuerunt venire in ditionem Hispanorum, n. 17. f. 243.

Barbari, nec propter peccata alia mortalia, nec propter peccatum infidelitatis impediuntur quin sint veri domini tam publicè, quam privatim, n. 19. f. 197.

Barbari, amentiæ prætextu non impediuntur esse veri domini, cum non sint amentes, n. 23. f. 200.

Barbari quomodo potuerunt venire in ditionem Hispanorum ratione

naturalis societatis, & communiatatis, n. 1. f. 231.

Barbari, quomodo potuerunt in Hispanorum ditionem venire, eo quod cum essent conversi, & Christiani effecti, eorum Principes vi, aut metu volentes eos ab idolatria revocare, ab Hispanis fuerint protecti, & sub eorum tutela recepti, n. 13. f. 240.

Barbari rogati, & admoniti, ut audent pacificè loquentes de Religione, quomodo si nolint non excusentur à peccato mortali, n. 12. fol. 222.

Barbari, si nolint cognoscere dominium aliquod Papæ, non ob id possit eis bellum inferri, & illorum bona occupari, n. 7. f. 214.

Barbari, si vellent prohibere Hispanos quominus exercerent cum illis commercia, &c. quid esset agendum, n. 6. f. 235.

Barbari, sive eorum domini, sive ipsa multitudo, impedites Evangelii promulgationem, quomodo ab Hispanis (absque scandalo tamen) possint coerceri. Et quid dicendum de his, qui prædicationem admittunt, conversionem tamen, aut interficiens, vel punientes, sive terrentes ad Christum conversos impediunt, n. 12. f. 239.

Barbaris, an hactenus ita proposita, & annuntiata fuerit Fides Christiana, ut teneantur credere sub novo peccato, non satis licet secundum authorem, n. 14. f. 223.

Barbaris, & si quantumcumque Fides annuntiata probabiliter, & sufficien-

tienter fuerit, & noluerint eam recipere, non tamen ob id licet eos bello perseguiri, & bonis suis spoliare, n. 15. f. 223.

Barbaris, non licet prohibere Hispanos à communicatione, & participatione illorum, quæ apud eos sunt communia tam civibus, quam hospitibus, n. 4. f. 234.

Barbaris, si simpliciter annuntiatur, & proponeretur, & nollent statim recipere, hac ratione non possent Hispani illis bellum inferre, neque jure belli contra eos agere, n. 11. f. 221.

Bellum gerendi, aut indicandi apud quem sit authoritas, n. 2. f. 253.

Bellum, an possit ex utraque parte esse justum. Ex quo modo seclusa ignorantia hoc non possit contingere, n. 32. f. 266.

Bellum defensivum quilibet possit suscipere, & gerere etiam privatut, n. 3. f. 253.

Bellum gerendi, aut incendi penes quem sit authoritas, n. 2. f. 253.

Bellum, quando nullum esset iustum, n. 13. f. 123. & 257.

Bellum, si satis commode geri potest non spoliando Agricolas, aut alias innocentes, videtur non licere eos spoliare. Et quid dicendum de peregrinis, & hospitibus, qui sunt apud hostes, n. 40. f. 270.

Bellum, ut dicatur iustum, non semper est satis Principem credere se habere iustum causam, 20. 260.

Belli causas examinare, qui non teneantur, sed possint fide adhibita majoribus, licet militare, 25. 262.

Belli justi, quæ possit esse ratio, & causa. Et quod justi belli causa non sit diversitas Religionis, 10. 256.

Belli, quod non sit causa justa Imperii amplificatio, n. 11. f. 256.

Belli iustitia, si sit dubia, quid faciendum. Et quomodo si Princeps unus sit in legitima possessione, manente dubio, non possit alius bello, & armis repeteret, 27. 262.

Belli iustitia est summopere, & magna cum diligentia examinanda, n. 21. fol. 260.

Bello justo, licet occupare ex bonis hostium impensam belli, & omnia damna ab hostibus injustè illata, n. 17. f. 258.

Bello justo licet recuperare omnes res perditas, & illarum partem, n. 16. f. 258.

Bello justo existente, licet omnia facere quæ ad defensionem boni publici sunt necessaria, n. 15. f. 258.

Bigamia dispensatio, 140. & seq.

C

Canon, sive regula universalis observanda, si ex aliquo pacto, aut stipulatione non statim ab initio oriatur matrimonium, 9. 297.

Canones, seu regulæ belligandi describuntur, n. 60. f. 279.

Capta in bello justo, utrum fiant capti, & occupantum. Et quomodo capta in justo bello usque ad sufficientem satisfactionem rerum ablatarum per injuriam, & etiam impensarum fiant occupantum, n. 50. fol. 275.

INDEX.

Captivos, aut deditos, an liceat interficere, supposito quod etiam fuerunt nocentes, n. 49. f. 275.

Christiani, an sint liberi, n. 13. f. 9. & 10.

Christianorum nullus præter mulieres excluditur à potestate Ecclesiastica, n. 6. f. 90.

Christus, an totius orbis fuerit Dominus, n. 15. f. 53. & seq.

Christus in quantum homo habuit potestatem remittendi peccata, & quomodo sapè usus fuerit ea, imò & eam tradiderit Apostolis. Et de remissione peccatorum per claves Ecclesiæ traditas, n. 4. f. 15.

Christus dono Dei non habuit dominium temporale, quale est dominium Principum, n. 17. f. 55.

Christus an fuerit Rex hereditaria successione, n. 16. f. 55.

Christi Regnum in toto orbe quo titulo fuit, n. 18. f. 56.

Christus, quando claves dederit Apostolis, varia sententia recensentur, n. 9. f. 37.

Christiani, an sint aliqui quibus convenire non possit potestas Ecclesiastica, n. 2. f. 87.

Christiani omnes, nec sunt Sacerdotes, nec omnes æquales, sed est ordo in Ecclesia, & gradus Ecclesiastica potestatis, n. 1. f. 84.

Christianis licet militare, & bella gerere, n. 1. f. 251.

Civitas, aut Provincia, de qua dubitatur, an habeat legitimum possessorem, maximè si est deserta morte legitimi domini, &c. quid in tali casu sit agendum, 28. 263.

Civitatum, rerumque publicarum fons, & origo, non fuit inventum hominum, sed tanquam à natura profectum, n. 5. f. 115.

Claves Ecclesiæ, sola sufficiunt ad salutem, & ad aperiendum Regnum Cœlorum, ubi nulla alia via esset apertum, n. 7. f. 19.

Claves Regni Cœlorum: potestas remittendi peccata, & excommunicandi, consecrandi, &c. sunt in Ecclesia, n. 6. f. 18.

Clavibus Ecclesiæ remittuntur peccata, n. 3. f. 14. & seq.

Claves, quando datae sunt, n. 9. f. 37.

Clavi utrique adimunt heretici effectum verè spiritualem, n. 2. f. 13.

Clericorum aliqua exemptio à potestate seculari, est de jure divino, n. 3. f. 61.

Clericorum exemptio, maximè quoad personas, itaque nec judicari, nec puniri à seculari potestate possint, est multum conformis juri divino, & naturali, n. 6. f. 64.

Clericorum exemptio, sive sit de jure divino, sive non, potest à Principe seculari hujusmodi libertas, vel exemptio tolli, n. 7. f. 65.

Clericorum libertas, si esset in manifestam Reipublicæ perniciem, & Pontifices nollent remedium adhibere, quid agendum, n. 8. f. 65.

Clericorum personæ, non omnino, & quoad omnia sunt exemptæ à potestate civili, nec jure divino, nec humano, n. 4. f. 63.

Clericorum, non omnis exemptio est de jure divino, n. 2. f. 59.

Concilii facta determinatione, quod nullus

INDEX.

hunquam in aliqua lege Ecclesiastica dispensetur, an licet unquam Papæ dispensare in tali lege, & utrum dispensando ex quacumque causa, peccaret mortaliter, n. 12. f. 160.

Concilium quæ maximè debeat cavere, si quando decretum aliquod esset faciendum, ut Papæ autoritas illibata conservetur, n. 25. f. 181.

Concilium, quando, & in quo casu posset convocari, & congregari contra voluntatem Papæ, n. 24. f. 180.

Concilium, quando, & in quo casu posse declarare, & determinare, & etiam statuere, ut in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensaretur, n. 10. f. 160.

Concilium videtur non posse errare in determinatione, quod in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensetur, n. 11. f. 160.

Concilium, si declarat aliquod esse de Fide, aut de jure divino, Papa in hoc nihil possit immutare, maximè si tale jus spectet ad fidem, vel ad mores Ecclesiæ universalis, n. 2. f. 147.

Condemnatione facta etiam post mortem heretici, retroagitur confiscatio ad tempus commissi criminis, ad quacumque pervenit potestate, n. 12. f. 196.

Consensus inter virum, & feminam, an sit de ratione matrimonii, n. 4. fol. 285.

Contritio, quid importet, n. 8. f. 21, & sequent.

D

D Ecretum, si fieret à Concilio quod in aliquibus legibus ecclesiasticis nunquam dispensaretur, tale decretum non deberet apponi in multis legibus, sed solum in paucis, hisque gravissimis, & valde necessariis, n. 13. f. 168.

Decreto facto per consilium, quod in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensetur. Si illo non obstante Papa dispensaret, utrum teneret factum, licet male faceret, n. 14. f. 168.

Deus, quomodo universalis Ecclesiæ duas instituerit dignitates, n. 11. fol. 8.

Dolor, qualis sufficiat ad remissionem peccatorum cum quibus, n. 10. f. 23.

Dolor, quando non dicatur contrito, n. 9. f. 21.

Dominium, utrum perdatur ratio ne infidelitatis, n. 7. f. 192.

Dominii ut quis sit capax, an usus rationis requiratur, n. 20. f. 197.

Dubitans de jure suo, etiam si pacifice possideat, quomodo examinare teneatur. Diligenter causam, si forte possit certum scire, vel pro se, vel pro alio, n. 29. f. 264.

Dubius in rebus, quomodo post consultationem rei dubiae debeat sequi id, quod diffinitum fuerit à sapientibus esse illicitum, etiam si alias esset licitum, n. 2. f. 189.

Dubius in rebus, si post consultationem rei dubiae diffiniatur à sapientibus illud esse licitum, quod alia

INDEX.

alias est illicitum , ut sit tutus in conscientia an debeat sequi sententiam illorum , n. 3. f. 189 . Dubius in rebus , ut sit tutus in conscientia , quomodo debeat consultare illos , ad quos spectat hæc docere , n. 1. f. 189 .

Ducere reliquam fratris sine liberis defuncti , ut in causa Regum Anglorum contingit , nunquam fuit prohibitum jure divino legis veteris , n. 9. f. 321 .

Ducere uxorem fratris defuncti , non est prohibitum lege naturæ , n. 8. fol. 318 .

Deus ea sapientia , qua constituit in naturalibus , ut inferiora regerentur à superioribus , eadem etiam providit , ut in Ecclesia sua ordo rerum esset circa dignitates , & officia , n. 13. f. 10 .

E

Ecclæsia , ex quibus constet , n. 5. fol. 75 .

Ecclesiæ inest aliqua potestas , & auctoritas temporalis in toto orbe , n. 11. f. 49 .

Ecclesiæ nomen , & acceptiones , n. 1. & 2. f. 2 .

Ecclesiæ & Synagogæ discrimen , n. 2. fol. 2. & seq .

Ecclesiæ nomine quid significetur , n. 6. f. 78 .

Ecclesiastici , jure sunt exempti , & liberi à potestate civili , n. 1. f. 59 .

Ecclesia , sicut alias personas sua auctoritate reddit illegitimas ad contrahendum , an Princeps hoc

possit facere , n. 1. f. 302 . Ecclesia , utrum præter civilem , & laicam potestatem necessario habeat etiam aliam spiritualem , n. 3. f. 5 .

Ecclesiasticæ personæ , licet non effungi exemptæ jure Divino , aut Cæsareo , summus Pontifex potuit eas eximere à potestate civili , 5. 63 . Electio summi Pontificis deficientibus Cardinalibus , &c. quod non videtur spectare ad totum Clericum , n. 20. f. 102 .

Electio summi Pontificis ad quem spectaret Cardinalibus deficientibus , negligentibus , aut pernitosis inter se dissidentibus , n. 19. f. 102 .

Eligendi sumnum Pontificem ratione quæ nunc servatur in Ecclesia non est de jure divino , n. 24. f. 102 .

Eligendi ratio sumnum Pontificem est ex constitutione , & auctoritate Ecclesiæ , aut summorum Pontificum , quæ eadem est , & eadem auctoritate mutari posset , 25. 104 .

Episcopus quilibet in sua Provincia potuit condere legem ut Presbyteri eligerent Episcopum , vel aliam formam institutionis dare , etiam Sede Petri inconsulta , n. 29. fol. 107. & seq .

Error duplex eorum , qui dicunt virtute clavium non verè remitti peccata , sed solùm ostendi remissa , n. 5. f. 18 .

Error quorundam recensetur , qui dicebant nullum , in peccato mortali existentem habere dominium in quacumque re , n. 5. f. 191 .

Examinata causa , quandiu rationa-

biliter perseverat dubium , legitimus possessor non tenetur cedere possessioni , sed potest licet reginere , n. 30. f. 264 .

F

Fides supernaturalis omni tempore necessaria , n. 2. f. 31 .

Frater secluso jure humano , sine quacumque Papæ dispensatione posset accipere uxorem fratris , sive cum liberis , sive fine liberis defuncti , n. 10. f. 322 .

G

Gladii duo in Ecclesia , n. 19. fol. 57 .

Gradus Ecclesiæ perseveraturi sunt in Ecclesia usque ad ultimum iudicium , & mortuorum resurrectiōnem , n. 15. f. 97 .

Gradus in Levitico prohibiti , non omnes jure naturali sunt prohibiti , n. 7. f. 313. & seq .

Gradus omnes , qui Levit. 18. & 20. prohibentur , an sint jure naturali prohibiti , n. 3. f. 308 .

H

Hæretici , an sint de Ecclesia , n. 6. f. 3 .

Hæresis quid sit , n. 7. f. 3 .

Hæretici venditiones , donationes , & omnis alienatio bonorum à die commissi criminis sunt invalidæ , &c. n. 13. f. 196 .

Hæreticus , an de jure humano per-

dat dominium bonorum suorum , n. 9. f. 195 .

Hæreticus , in quo casu etiam titulo oneroso posset bona sua licet alienare , n. 18. f. 197 .

Hæreticus , à die commissi criminis incurrit confiscationem bonorum , n. 10. f. 195 .

Hæreticus , jure divino non amittit dominium bonorum suorum ob hæresim commissam , n. 8. f. 195 .

Hæreticus dominus est bonorum suorum in foro conscientiæ antequam condemnetur , n. 14. f. 196 .

Hæreticus , titulo gratiose potest transferre bona sua , puta donando , n. 16. f. 197 .

Hæretico , non licet titulo oneroso , puta vendendo , aut dando in donum , bona sua transferre , si crimen posset venire in judicium , n. 17. f. 197 .

Hæreticorum bona , non licet fisco occupare ante condemnationem , quamvis de criminis confitea , n. 11. f. 195 .

Hæreticus , licet potest vivere ex bonis suis , n. 15. fol. 197 .

Hispani , quando , & in quo casu possent salvare in barbaros , tanquam in perfidos hostes , & in illos omnia belli jura prosequi , eos spoliare , imò & in captivitatē redigere , quin etiam , & dominos priores deponere , & novos constitutere , n. 8. f. 236 .

Hispani potuissent barbaros redigere sub eorum ditionem , si certò constaret eos esse amentes , n. 18. fol. 243 .

Hispani, habent ius peregrinandi ad Indorum barbarorum Provincias, & illic degendi, sine eorum tamen nocimento aliquo, nec possunt ab illis prohiberi, n. 2. fol. 231.

Hispani, si omnibus modestissimè tentatis, non possunt consequi securitatem cum barbaris, seu Indis, nisi civitates occupando, & subjiciendo illos, an hoc facere licet possint, n. 7. f. 236.

Hispanis, licet apud Indos barbaros negotiari, sine patriæ tamen in commodo, importando merces quibus illi carent, &c. & efferendo inde aurum, & argentum, vel alia quibus abundant, nec illorum Principes possunt impedimento esse quominus subditi exerceant commercia inter Hispanos, &c. n. 3. f. 233.

Hominis miseria recensetur. Et quid faciendum oportuit, ut illius necessitatibus consuleretur, n. 4. f. 113.

Hostes multare parte agri, licet ratione injuria illata, & nomine pœna, hoc est ad vindictam. Et quomodo hac etiam ratione potest arx, aut oppidum cum moderamine occupari, n. 56. f. 277.

Hostes, si nolint restituere res injuria ablatas, & non posset, qui est Iæsus, aliunde recuperare, quomodo posse undecumque satisfactio nem capere, sive à nocentibus, sive ab innocentibus, n. 41. f. 271.

I

Ignorantia ad hoc, quod aliqui imputetur, & sit peccatum, vel vincibilis quid requiratur; & quid de ignorantia invincibili, n. 9. fol. 220.

Imperator, non est totius orbis dominus, n. 1. 2. f. 209.

Imperator, licet verus esset dominus mundi, non ob id posset occupare Provincias barbarorum, n. 2. f. 209.

Indi barbari, utrum essent veri domini ante eventum Hispanorum privatim, & publicè. Et utrum essent inter eos aliqui viri principes, & domini aliorum, n. 4. f. 190. Infidelitatis ratione, an amittant dominium, n. 7. f. 194.

Innocentes, à quibus in futurum imminet periculum, an liceat interficere, n. 38. f. 269.

Innocentes, & pueri, licet non sint interficiendi, an saltem liceat du cere illos in captivitatem, & servitutem, n. 42. f. 271.

Innocentes interficere in bello, an liceat, n. 34. f. 267.

Innocentes interficere, nunquam per se, & ex intentione licet, n. 35. f. 268.

Interficere, an liceat omnes in bello nocentes, n. 44. f. 272.

Interficere innocentes per accidentem scienter, aliquando licet, & aliquando non, n. 37. f. 268.

Interficere, an liceat infantes, & fœminas in bello contra Turcas.

Et quid dicendum de agricolis

apud

I

apud Christianos, togatis, peregrinis, hospitibus, & Clericis, n. 36. f. 268.

Interficere aliquando & licet & expedit omnes nocentes, & hoc maximè in bello contra infideles; & quid in bello contra Christianos, n. 48. f. 274.

Interficere licet indifferenter omnes, qui in actuali conflietu prælii, vel in oppugnatione, aut defensione civitatis contrà pugnant, & quan diu res est in periculo, n. 45. f. 272.

Interficere, non semper licet omnes nocentes solùm ad vindicandum injuriam, n. 47. f. 273.

Interficere licet nocentes, parta victoria, & rebus jam extra periculum positis, n. 46. f. 273.

Injuria accepta, unica & sola causa justa, ad inferendum bellum, n. 13. f. 257.

Injuria quælibet, & quantavis, non sufficit ad bellum inferendum, n. 14. f. 257.

Invasus à latrone, aut inimico, an possit repercutere invasorem, si possit fugiendo evadere, n. 4. f. 253.

Jure divino nullus alius de numero Christianorum præter fœminas excluditur à potestate Ecclesiastica, sive ordinis, sive jurisdictionis, n. 6. f. 90.

Jus conveniendi, an satis sit ad matrimonii efficiam, n. 3. f. 284.

LEX aliqua etiam positiva, posset esse in Ecclesia, & fortè aliquæ tales sunt, in quibus expediret, ut nunquam dispensaretur, n. 9. f. 158.

Lex divina, sicut habet vim obligandi ad culpam, ita & lex humana, n. 17. f. 128.

Lex humana, & divina in quo differant, & in quo etiam convenient, n. 16. f. 127.

Legis ratione cessante, an cesseret obligatio, n. 22. f. 133.

Leges civiles, an obligent legislatores, & maximè Reges, n. 21. f. 132.

Leges humanæ quando obligent ad mortale, & quando ad veniale, qualiter dignosci poterit, n. 19. fol. 130.

Legum humanarum transgressores, ad quam culpam obligentur ad mortalem, an ad veniale solùm, n. 18. f. 129.

Libertas, quod non sit minor in regali Principatu, quam in Aristocratico, & Democratico, n. 11. f. 122.

Liberi, si apud Indos nascantur ex parentibus Hispanis illic domicilium habentibus, & velint esse civives, non posse arceri vel à civitate, vel à commode aliorum civium, n. 5. f. 234.

INDEX.

M

- M**atrimonii consensus, qualis sit, n. 8. f. 294.
 Matrimonii vinculum, quomodo ex lege naturali, aut divina non contrahatur, nisi conjugum ipsorum consensu, licet Deus sine dubio nullo consensu viri, & foeminae interposito, constituere posse, n. 6. f. 388.
 Matrimonium, nulla auctoritate humana posset constitui, nisi consensu contrahentium, n. 7. f. 291.
 Matrimonium quantum ad sui essentiam quid sit, n. 5. f. 287.
 Matrimonium quid sit, n. 1. f. 283.
 Matrimonii quotuplex finis, n. 2. f. 283. & seq.
 Matrimonium, si quis deceptus contrahat, an teneat, n. 10. f. 300.
 Matrimonialium causarum cogitatio quibus casibus ad Principem secularis pertineat, n. 2. f. 305.
 Matrimonialium causarum cognitio, iustis de causis ad Ecclesiasticos Judices translata est, n. 2. f. 305. & seq. præcipue 307.
 Matrimonii rati dispensatio, n. 1. f. 141. & seq.
 De Matrimonio inter Regem, & Reginam Anglorum, f. 318.
 Matrimonii ratio an consistat solum in mutua conjugum obligacione ad usus matrimoniales, cum actuali traditione corporum; aut Imperator constituere, aut Ecclesia constituere matrimonium possint sine partium consensum, f. 388.

Melchisedech erat Dei Sacerdos, n. 2. f. 31.

Militibus, an liceat civitatem permettere in praedam. Et quomodo non sit illicitum, sed & necessarium, n. 52. f. 276.

Militibus, non licet praedas agere, aut incendia facere sine auctoritate, alias tenerentur ad restituitionem, n. 53. f. 277.

Mobilia omnia, quomodo jure gentium fiant occupantis, etiam excedant compensationem dannorum, n. 51. f. 275.

Monachæ, an teneantur obedire Abbatissæ, n. 5. f. 90.

Monarchia, five regia potestas, non solum justa est, & legitima, sed Reges etiam à jure divino, & naturali habent potestatem, & non ab ipsa republica, aut prorsus ab hominibus, n. 8. f. 119.

Mulieres, nec Sacerdotes esse possunt, nec aliquem ordinem, aut potestatem ecclesiasticam habere, quæ sit de jure divino, n. 3. f. 87.

N

Necessitas rerum ex fine est consideranda, n. 2. f. 111.

O

Obliges, qui vel tempore indiciarum, vel peracto bello: ab hostibus recipiuntur, utrum interfici possint, si hostes fidem frangerent, & conventis non starent, n. 43. f. 272.

Occipare licet ab hostibus, & tenere arcem aliquam, aut civitatem pro paranda securitate, & viando periculo, aut pro defensione, & ut tollatur ab hostibus occasio nocendi, &c. n. 55. f. 277.

Occupare licet, & tenere agrum, arces, & oppida hostium quantum necessarium fuerit ad damnorum illatorum compensationem, n. 54. fol. 277.

Ordo in Ecclesia divinitus constitutus inter potestatem civilem, & spiritualem, n. 10. f. 7. & seq.

P

Papa an & quando esset audiens Rege contradicente, & quando non, in his quæ ad aliquam legem civilem, aut administrationem temporalem attinent, n. 14. fol. 52. & 43.

Papa, an sit orbis Dominus, n. 2. f. 40.

Papa, in quo genere decretorum, aut canonum nihil possit immutare dispensando, & multo minus abrogando, n. 1. f. 139.

Papa mandatum, aut dispensatio non semper obligat subditos ad parendum, n. 18. f. 172.

Papa mandatis, an liceat resistere per appellationem ad futurum Concilium, n. 21. f. 176.

Papa, non obstante decreto irritante Concilii, posset dispensare in statutis ejus, n. 5. f. 152.

Papa, quid possit, aut quid non possit, &c. non spectat ad subdi-

tos determinare, n. 17. f. 172.

Papa, nullam potestatem temporalem habet in barbaros Indos, neque in alios infideles, n. 6. f. 213.

Papa non sit dominus civilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio, & potestate civili, n. 2. fol. 40. 42. & 211.

Papæ non licet dispensare in legibus, & decretis Conciliorum pro suo arbitrio, & sine causa rationabili, etiam ubi nihil continent juris divini, n. 7. f. 154.

Papa potuit negotium conversionis Indorum barbarorum solis Hispanis demandare, & omnibus aliis non solum prædicationem, sed etiam commercium interdicere, n. 10. f. 238.

Papa non habet potestatem depnendi Principem secularem, etiam ex justa causa ratione authoratis temporalis, n. 6. f. 45.

Papa non habet confirmare, nec posset infirmare leges civiles simpliciter, n. 7. f. 45.

Papa habet potestatem temporalem in ordine ad spiritualia, n. 10. f. 238.

Papa posset dispensare in legibus, & statutis Concilii generalis, n. 2. f. 148.

Papa in ordine ad finem spiritualis habet amplissimam potestatem temporalem supra omnes Principes, & Reges, & Imperatores, n. 12. f. 49.

Papa non habet judicare, saltem via ordinaria, de causis Principum,

- puni , aut regnorum titulis , nec potest ad eum appellari in causis civilibus , n. 5. f. 44.
- Papa , dispensando in legibus , & decretis , tam Conciliorum , quam aliorum Pontificum , posset errare , & graviter peccare , n. 6. f. 54.
- Papa , multò minus potest abrogare sine causa rationabili decreta Concilii , quām in eis dispensare , n. 8. f. 56.
- Papa non deberet agreferre , sed potius gaudere , quod fieret aliquod decretum à Concilio , quo caveatur ut in aliqua lege Ecclesiastica nunquam dispensaretur , n. 20. f. 175.
- Papa , sicut peccaret dispensans contra decretum Concilii , ita etiam peccaret , qui peteret dispensationem , & qui uteretur illa , n. 15. f. 70.
- Papa , si dispensaret , in quo casu subditi non tenerentur parere dispensationi , n. 19. f. 175.
- Papa , si facta declaratione , & decreto à Concilio , contrarium mandaret , quid agendum , n. 23. f. 174.
- Personæ aliquæ ex hoc quod in Levitico sint prohibitæ contrahere , non est argumentum illas tempore legis Evangelicæ jure divino esse prohibitas , n. 5. f. 311.
- Personæ aliquæ ex hoc quod jure divino prohibeantur contrahere non sufficienter probetur si contrahant , matrimonium esse nullum , & irritum , n. 4. f. 309.
- Personæ , quæ sint prohibitæ à ma-

trimonio jure divino ; terminari non potest , nisi ratione naturali , hoc est , ex Morali Philosophia , & propositionibus cognitis ex lumine naturali , n. 6. f. 312.

Peccatum mortale non impedit dominium civile , & verum dominium , n. 6. f. 192.

Petrus inter Apostolos omnes affuerit auctoritate , & potestate primus , & Princeps , cum summa supra totam Ecclesiam potestate , n. 11. f. 94.

Petrus potuit eligere , & designare successorem , qui , eo defuncto , sine alia electione esset summus Pontifex , n. 23. f. 104.

Petrus , vel solus , vel cum aliis Apostolis potuit constituere formam , & rationem , qua post obitum eligeretur ei successor , n. 22. f. 103.

Petri successores potuerunt , & possunt pro suo arbitrio Episcopos creare in singulis Provinciis , & quascumque leges de hac re prius latae tollere , & novas condere . Provincias distinguere , & omnia ad hoc spectantia pro suo judicio , & potestate facere , n. 30. f. 107.

Petro Apostolorum Principe defuncto , aliquis ei successit cum simili , & auctoritate , & potestate jurisdictionis in totum orbem , n. 17. f. 99.

Petro mortuo , Ecclesia habet potestatem subrogandi , & instituendi alium loco illius , etiamsi Petrus nihil de hoc prius constituiset , n. 18. f. 101.

Pon-

- Pontificis dispensationes , sunt in duplice differentia , & quæ sunt , n. 16. f. 171.
- Pontificis mandatis resistere , & non parere , non videtur permittendum cuicunque privato sua auctoritate , etiamsi hujusmodi mandata essent contra determinationem Concilii , n. 22. f. 178.
- Potestas ad quid constituantur in Republica , n. 4. f. 6.
- Potestas aliqua spiritualis potuit esse in statu innocentiae , n. 1. f. 30.
- Potestatis civilis , & ecclesiasticae differentia , n. 2. f. 26. 63. & 47.
- Potestas civilis aliquo modo subiecta est , non potestati temporali summi Pontificis , sed potestati spirituali , n. 10. f. 47.
- Potestas civilis non est subiecta potestati temporali Papæ tanquam domino temporali , n. 4. f. 43.
- Potestas Ecclesiastica , an sit per se in tota Ecclesia , n. 1. f. 67.
- Potestas Ecclesiastica , & spiritualis tota , quæ nunc residet in Ecclesia , est de jure divino positivo immediate , vel immediatè , n. 4. f. 27.
- Potestas Ecclesiastica immediatè est in Concilio , & etiam ratio totius . Et multa de potestate Concilii , n. 6. f. 75.
- Potestas Ecclesiastica est duplex . Et de earum effectibus . Et quomodo nonnulli hæreticorum ab utraque clave tollunt omnem effectum mere spiritualiem , n. 2. f. 13.
- Potestas Ecclesiastica , quantum ad aliquam partem sui habuit ortum à jure naturli , vel positi-
- vo , num. 3. fol. 27.
- Potestas Ecclesiastica est verè , & simpliciter causa alicujus effectus spiritualis , n. 1. f. 13.
- Potestas Ecclesiastica non solum fuit in Apostolis , sed etiam in aliis , n. 13. f. 97.
- Potestas Ecclesiastica quo jure sit introducta , n. 1. f. 26.
- Potestas Ecclesiastica , sive ordinis , sive jurisdictionis , tota fuit in Petro Apostolo , n. 7. f. 91.
- Potestas Ecclesiastica , sive spiritualis quomodo possit esse in tota Ecclesia , n. 2. f. 68.
- Potestas gubernandi scientiam exigit , n. 9. f. 7.
- Potestas merè temporalis nulla est in Papa , videlicet quæ ad finem ordinetur temporalem , n. 8. f. 45.
- Potestas omnis ordinis , & jurisdictionis , quæ prius erat in Christi Apostolis , illis defunctis perseveravit in Ecclesia , n. 14. f. 97.
- Potestas omnis , seu publica , seu privata , qua respublica secularis administratur , non solum justa & legitima est , sed ita Deum actorem habet , ut nec orbis totius consensu tolli , aut abrogari posset , n. 1. f. 111.
- Potestas omnis spiritualis , quæ fuit in lege naturæ , licet potuerit esse solum auctoritate humana , tamen verisimile est , vel quod ex speciali revelatione divina , vel instinctu , & motione divina fuerit constituta auctoritas aliqua , & potestas spiritualis , & aliqua sacrificia , & sacramenta , & alia cære-

mo-

INDEX.

- monia spectantes ad cultum divinum, & ad salutem spiritualem animarum, n. 3. f. 32.
Potestas ordinis in Ecclesia tota derivata est, & pendet immediate ab Episcopis, n. 16. f. 98.
Potestas duplex, publica, & privata, n. 2. f. 111.
Potestas Regia, quamvis contineat omnem potestatem civilem, tamen non habet autoritatem ad cultum divinum, & actiones spirituales, n. 10. f. 7.
Potestas spiritualis, quæ fuit in veteri Testamento, tota expiravit, & antiquata fuit in lege Evangelica, nec amplius perseveravit. Et Sacerdotes novi Testamenti non sunt successores illorum, sed omnino est nova potestas, n. 7. f. 35.
Potestas spiritualis, statim post peccatum fuit in lege naturæ, n. 2. f. 31.
Potestas spiritualis præstantior, & eminentior est potestate temporali, n. 1. f. 39.
Potestas spiritualis fuit aliqua in lege scripta, n. 4. f. 33.
Potestas spiritualis tota, quæ fuit in veteri lege, quomodo primo, & solum in Tribu Levitica fuerit, n. 3. f. 69.
Potestas spiritualis tota, quæ fuit in veteri lege, fuit de jure divino positivo, n. 5. f. 28.
Potestas temporalis, & civilis integræ est apud paganos, n. 8. f. 7.
Potestas temporalis in summo Pontifice, qualiter intelligatur, n. 13. f. 50.

Potestas temporalis non dependet à spirituali omnino eo modo, quo ars, sive facultas inferior dependet à superiori, n. 9. f. 46.

Potestas temporalis non dependet à summo Pontifice, sicut aliae potestates spirituales inferiores, &c. n. 3. f. 42.

Potestas veræ, & propriæ spiritualis, qualis nunc est in Ecclesia, quæ vocatur potestas Ecclesiastica, nec primò, nec per se, immo nullo modo est immediatè in tota Ecclesia universali eo modo, quo potestas civilis est in republica, n. 4. f. 70.

Potestas utraque ordinis scilicet & jurisdictionis, habet verum effectum spirituale, probatur, n. 3. f. 14.

Potestatis civilis, causa efficiens quæ, n. 6. f. 116.

Potestatis civilis finis quis sit, n. 34 f. 113.

Potestates publicæ secularis tres causæ explicantur, n. 10. f. 121.

Potestatis spiritualis testimonia ex scripturis recensentur, n. 12. f. 84.

Potestatem Ecclesiasticam aliquam, nullus aliis à Christo videtur acceptisse præter sacros Apostolos, n. 12. f. 95.

Potestatem omnem, quam Apostoli habuerunt, receperint immediatè à Christo, n. 8. f. 35. & n. 9. f. 77.

Potestatem totam in veteri lege jure divino institutam, potuit Israëliticus Populus sua auctoritate instituere, etiam si à Deo inf.

instituta non fuisset, n. 6. f. 29.

Potestates, qui potius appellantur, ab authore recensentur, n. 2. f. 5.

Potestates, quibus infidelium publicæ gubernantur, an sint legitime, vel an inter Paganos sint legitimi Principes, & Magistratus, n. 9. f. 121.

Potestas præcipue duplex in Ecclesia, n. 10. f. 7. & seq.

Potestas duplex Ecclesiastica, n. 2. f. 10.

Potestas spiritualis qualis in lege naturæ, n. 3. f. 32.

Potestas Regia unde, n. 8. f. 119.

Potestas temporalis est propter spirituale, n. 10. f. 47.

Præcepta parentum eodem modo obligant, sicut leges civiles. Et idem de præceptis meritorum in uxores, n. 24. f. 134.

Prætores, & Magistratus omnes contra Principem, graviter errant, & peccant, judicia exercentes contra privilegia Clericorum quamvis perniciosorum, n. 9. f. 65.

Princeps justi belli recuperatis rebus ab hostibus, quid ulterius possit facere, n. 13. f. 58. & seq.

Princeps eandem autoritatem habet ad indicendum, & inferendum bellum, sicut respublica, n. 6. f. 254.

Princeps, sive subditus, qui ex ignorantia sequutus est bellum injustum, si postea consisterit ei de injustitia belli, an teneatur restituere, n. 33. f. 266.

Principis gloria propria, aut aliud

INDEX.

commodum, non est belli justa causa, n. 12. f. 256.

Principi justi belli, licet parta victoria, recuperatis rebus, ac pace etiam & securitate habita, vindicare injuriam ab hostibus acceptam, & animadvertere in hostes, & punire illos pro injuriis illatis, n. 19. f. 259.

Principes Christiani non possint etiam autoritate Papæ, coercere, Barbaros à peccatis contra legem naturæ, nec ratione illorum eos punire, n. 16. f. 225.

Principes hostium, an liceat depolare, & novos ponere, & constitutere, vel sibi Principatum restituere. Et quo modo non possint, & ex quacumque causa belli justi hoc liceat facere, n. 58. f. 278.

Principes hostium, quando legitimè possint deponi, n. 59. f. 279.

Principum leges, & constitutiones quomodo obligent in foro conscientiæ. Et quid de præceptis parentum in filios, & maritorum in uxores, n. 15. f. 125.

Principum multitudo, quando mala, n. 13. f. 10.

Providentia ad supernaturalem finem omni tempore necessaria, n. 2. f. 31.

Puer, an possit esse dominus ante usum rationis, n. 21. f. 199.

R

Reguli, sive Principes, qui non præsunt reipublicæ perfectè, sed sunt partes alterius reipublicæ, non possunt bellum inferre, aut gerere. Et quid dicendum de civitatibus, n. 9. f. 255.

Remedia duo efficacia ad remissionem peccatorum à Deo in Ecclesia relata, n. 6. f. 19.

Respublica qualibet habet authoritatem indicendi, & inferendi bellum, n. 5. f. 254.

Respublica quid est, & quis propriè dicatur Princeps, n. 7. f. 255.

Respublica tota potest puniri licetè pro peccato Regis, n. 12. f. 223.

Respublica unde habeat potestatem civilem. Et de causa materiali ejusdem potestatis. Et penes quem jure naturali, & divino residet, n. 7. f. 117.

Reipublicæ sicut major pars Regem supra totam Rempublicam constitueri potest, aliis invitis: ita pars major Christianorum, reliquis etiam renitentibus Monarcham unum creare jure potest, cui omnes Principes, & Provinciæ parere teneantur, n. 14. f. 123.

Respublicæ, aut Principes plures, si habent unum communem dominum, aut Principem, an possint per se inferre bellum sine autoritate superioris Principis, n. 8. f. 255.

Respublica in lege naturæ habuit

authoritatem constituendi Sacerdotes, & alios Ministros divini cultus, n. 2. f. 68.

Rex, si vellet non obligare ad culpam, an posset, 20. f. 132.

Regia potestas defenditur, & unde sit, n. 8. f. 119.

S

Sacerdotes veteris legis, an haberent potestatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro animæ, n. 6. f. 34.

Sacerdotes Gentilium poterant leges ferre de cultu sacrorum, n. 3. f. 69.

Sacramentum Pœnitentiæ confert aliquando primam gratiam, n. 3. f. 14.

Sedes Apostolica in quocumque causa vacaret manendo in solo jure divino, ad quem spectaret electio, n. 21. f. 102.

Senatores reguli, & universaliter omnes, qui admittuntur, vel vocati, vel etiam ultro venientes ad consilium publicum, vel Regis tenentur injusti belli causam examinare, n. 24. f. 261.

Soliare an liceat innocentes inter hostes. Et quibus rebus sint solliandi, n. 39. f. 270.

Subditi, si habeant conscientiam de injustitia belli, non licet illis sequi bellum, sive errant, sive non, 23. f. 261.

Subditi, an teneantur examinare causam belli. Et quomodo si sub-

T

Tributa, an liceat vieti hostibus imponere, n. 57. f. 278.

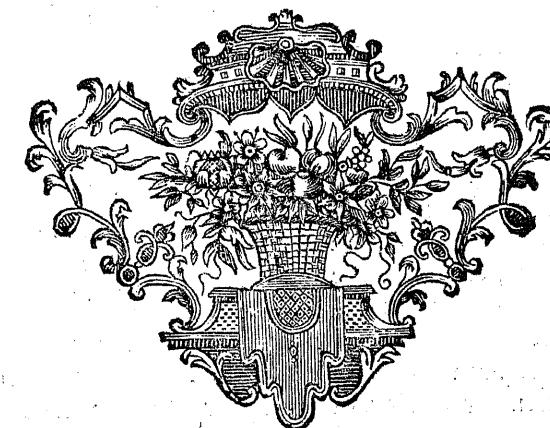
Tyrannorum leges an obligent, n. 23. f. 134.

V

Vita duæ, una terrena, altera spiritualis. Et quomodo humana societas non possit sine utraque manere, n. 4. f. 6.

In Voto quemadmodum Pontifex dispenset, num. 1. fol. 143. & seq.

Uxorem fratri defunctiducere non est prohibitum lege naturæ, fol. 318.

INDEX TOMI SECUNDI.

A

Abstinere perpetuo à certo genero alimentorum, etiam in extrema necessitate, utrum sit laudabile Cartusiensi, & secluso scandalo non videtur illicitum in extrema necessitate abstinere à carnibus, n. 8. f. 380. & seq.

Accipere aliquid pro sepultura, an sit licitum, & quando, n. 10. fol. 476.

Accipiens aliquid temporale ratione contractus simoniaci, an tenetur restituere quicquid simoniace accepit, n. 1. f. 467.

Actus intensior non auget habitum per totam suam latitudinem, sed solum secundum excessum quem habet supra habitum, probatur, n. 3. f. 329.

Actus intensior habitu, an augeat habitum secundum suam totam latitudinem, an solum secundum excessum, quem habebat supra habitum, n. 2. f. 328.

Actus quilibet meritorius, quod augeat gratiam secundum totam suam latitudinem, & non solum secundum excessum supra habitum, n. 4. f. 333.

Agentia plura nunquam producunt maius lumen, vel calorem in primo puncto sua spherae, vel activitatis quam produceret unum

illorum, quod maximum est, n. 9. f. 338.

Alimentis insalubribus, & nocuis vitam reddere breviorem, non licet, neque tamen quisquam uti tenetur optimis, n. 34. f. 419.

Animam ponere pro amicis licet sit stultitia hujus mundi, est tamen sapientia apud Deum, n. 27. f. 416.

An licitum sit dare aliquid temporale pro spirituali, num. 1. f. 426.

Animæ defunctorum, maximè quæ sunt è numero damnatorum, an se misceant artibus, & operibus magicis, n. 17. f. 508.

Appetitus sensitivus posset esse causa privationis usus rationis, n. 12. fol. 540.

Auxiliari licet amico etiam cum quantocumque vita discrimine. Et quid dicendum de uxore, quæ etiam cum magno periculo marito peste laboranti adsideret, n. 31. fol. 418.

B

Beneficium adeptus, qui quidem non dederat pecuniam Episcopo, sed alius pro eo, ipso ignorantie, an teneatur restituere, n. 8. fol. 475.

Beneficium habens, cui per ali-

quod

INDEX.

quod tempus ministravit, licetè potest authoritate Papæ cedere beneficio, retenta certa pensione super beneficium, & sine quo-cunque onerali officio spirituali, n. 49. f. 463.

Beneficium, si quis contulit, aut permittavit pro pensione, etiam auctoritate Apostolica, an talis pensio possit vendi, aut pecunia redimi, n. 53. f. 464.

Beneficium, si quis conferat consanguineo alias idoneo, quantumcumque motus à consanguinitate, non peccat mortaliter, n. 28. f. 448.

In Beneficiis Ecclesiasticis fit simonia: opiniones tres de hoc, n. 42. f. 457.

Beneficium simoniace acquisitum, an sit restitutioni obnoxium de jure divino, n. 5. f. 472.

Beneficia conferre propter preces principaliter, an fit simonia, n. 30. f. 449.

Brutus, Cato, Decius, & alii in numeri, qui sibi mortem consicerunt, utrum excusationem habebunt, eo quod putabant in hoc se fortiter, & laudabiliter agere. Et quid de Sansone, Rasia, & Saule, n. 73. f. 420.

C

Carnium usus, utrum ante diluvium esset concessus, n. 3. f. 365.

Carnibus humanis an vesci liceat, n. 5. f. 370.

Carnibus vesci humanis, an in extrema necessitate liceat, n. 6. f. 372.

Cartusiensi, an liceret in casu necessitatis extremæ carnes comedere, n. 10. f. 383.

De Charitatis augmento tres opiniones referuntur. Et in quo differant secunda, & tertia à prima, n. 1. & 8. f. 327. & 335.

Charitas, an augeatur per quemlibet charitatis actum. Et quomodo de hoc tres opiniones recitantur, n. 1. f. 327.

Charitatis quolibet actu quantumvis remisso, meretur quis, & habebit majorem gloriam, n. 11. f. 342.

Charitas non augeatur per totam latitudinem actus, sed solum secundum excessum actus supra habitum, n. 5. f. 334.

Charitas nunquam est æqualis gratiæ, saltem in adulto, n. 6. f. 334.

Charitas, quomodo dupliciter diminuatur. Uno modo per peccatum veniale, altero modo per mortale, n. 20. f. 350.

Charitas, vel gratia, an per peccatum veniale diminuatur, n. 21. f. 350.

Charitatis actu quolibet quantumvis remisso, augeatur gratia, n. 1. f. 343.

Charitas, si per actum remissum non augeatur statim, voluntarium videtur dicere quod augeatur in fine vita, n. 13. f. 343.

Cibi, aut alimenti nullum genus fuisse, aut esse prohibitum ho-

mo

mini jure naturali, ostenditur,
n.2. f.360.

Clerico utrum licet suas locare
operas in administratione spiri-
tualium, n.19. f.480.

Collatio spiritualis ratione consan-
guinitatis an sit simonia, n. 26.
f.448.

Commendæ, pro beneficio commu-
tari non possunt etiam ex autho-
ritate Papæ, n.46. f.461.

Condimentis, & artificio, an licet
uti ad edendum cibos suavio-
res, n.4. f.369.

Conferre beneficium intuitu con-
sanguinitatis, non est simonia-
cum, n.27. f.448.

Conferre spiritualia ad captandum
quocumque commodum non
spirituale sive digno, sive in-
digno, est illicitum, num.31.
f.450.

Conferre spiritualia ad captandum
quocumque commodum non
spirituale, quomodo ignorat au-
thor an hoc sit mortale, si alias
collatio fiat digno, n.32. f.451.

Conferre spiritualia ad captandum
quocumque commodum non
spirituale, quomodo, si fiat dig-
no, non putat author hoc pecca-
tum esse propriè simoniam, n.33.
f.451.

Contractus aliquis, qui nunc non
est simoniacus, an sit, vel possit
jure positivo fieri simoniacus,
n.13. f.436.

Contrahentes aliquid spirituale cum
Papa, an sint simoniaci, aut in-
current pœnam juris, n.9. f.475.

Dæmon malus, an sit operum
magicorum author, vel an
referenda sint potius in bonos
Angelos, vel in ipsum Deum
Omnipotentem. Et an omnino
sint demones, n.10. f.498.

Dæmon superior, an & quomodo
possit inferiorem dæmonem te-
nere alligatum annulo, aut ima-
gini, n.31. f.521.

Dæmones à bonis Angelis cogi pos-
sunt, & aliquando coguntur,
n.22. f.521.

Dæmones esse, etiam stando in
recta, & legitima Philosophia,
nullo modo negandum est, n.11.
f.499.

Dæmones, & magi virtute dæmo-
num possunt movere, & trans-
ferre corpora de loco ad locum,
n.33. f.521.

Dæmones, & magi virtute dæmonis
non possunt immediatè impi-
mire in rebus naturalibus, & ma-
terialibus aliquam formam, ut
calorem, frigus, morbum, aut
sanitatem, n.35. f.524.

Dæmones cogi possunt aliquando,
& coguntur ab hominibus, n.21.
f.514.

Dæmones superiores possunt cogere
inferiores, n.30. f.516.

Dæmones superiores an habeant
aliquam potestatem in inferio-
res, n.29. f.418.

Dæmones ut virtute divina coer-
ceantur, aut angelica, multum

refert, quibus verbis, aut signis Deus dedit appetitu naturalem in-
homines utantur, n.23. f.515.

Dannato ad mortem non licet se
fame interficere, n.28. f.416.

Dannato ad mortem licet fugere,
& mortem non spectare, n.29.
f.417.

Dannato ad mortem, per cicutæ,
seu veneti haustum, licet illud
haurire, nec videtur ad ejus mor-
tem cooperari, n.30. f.417.

Dare pecuniam, ut ab officio non
deponatur, quis an sit simonia-
cum, n.15. f.479.

Defectus, & imperfectio, vel priva-
tio usus rationis, unde semper,
vel ex majori parte proveniat,
n.11. f.539.

Deliberatio prima, ex causis non
naturalibus, vel prorsus extrin-
secis, puta vel à Deo, vel ab An-
gelo est, n.21. f.546.

Deliberans primo, non habet in
sua potestate prius deliberasse,
n.22. f.547.

Deliberans primo, non tenebatur
prius deliberasse, n.25. f.548.

Deliberans primo, potuit primo de-
liberasse, n.23. f.547.

Deliberatio prima non potest cade-
re sub præcepto, n.24. f.547.

Deus, an naturas rerum immutare
potuerit, vel ab initio alias face-
re, quam nunc sunt, n.4. 399.

Deum naturas rerum mutare non
posset ab Authore probari vide-
tur, n.5. f.400.

Deus creavit hominem sine incli-
natione mala, qua appetitus, in-
clinat ad malum, n.8. f.402.

clinationem ut obediret volunta-
ti, n.9. f.402.

Deus solus est vita, & mortis do-
minus, non homo, qui quantum
ad hoc, est peculiariter servus
Dei, unde occidere seipsum,
est Deo injuriam facere, n.23.
f.413.

Deus supposito quid non possit
rerum naturas mutare, an fece-
rit hominem cum naturali incli-
natione ad malum, n.6. f.402.

De Deo noticia probabilis semper,
& in omni natio fuit, cui om-
nes tenentur credere, n.4. f.551.

Dispositio qualitatum naturalium,
nulla sine speciebus sensibilibus
est sufficiens ad usum rationis,
n.14. f.542.

Doctorem non habens extrinsecum,
quomodo videatur pro tempo-
re posse habere de Deo ignoran-
tiam invincibilem, n.3. f.551.

Ecclesiastici liber, an deberet
recipi inter canonicas scriptu-
ras, quomodo in Ecclesia dubita-
tum fuerit, & quid tenendum,
n.1. f.530.

Educatio docta, & instructio mul-
tum facit ut aliquis perveniat ad
usum rationis, n.15. f.542.

Emptio, aut venditio eorum, quæ
jure positivo sunt spiritualia, jure
divino prohibita est, n.15. f.542.

Emptio, & venditio rerum spiri-
tualium, non solum est simonia-

ca, sed omnino dispensatio, & permutatio non gratuita, n. 8. f. 433.

Emptio, aut venditio Sacerdotis, non solum ex intentione apud idololatras fuit crimen simonia verum, sed etiam ex objecto, n. 21. f. 445.

G

Gloria, respondet gratia, & non charitati, n. 7. f. 334.

H

Habitus, data opinione quod non augeatur per actum remissum, an plures actus remissi possint augere habitum, vel etiam unus actus continuatus possit æquivalere in merito unius actui intenso. Et de triplici istius questionis opinione, n. 15. f. 345.

Habitus infusi in augmento, an habeant respectus non ad intensorem actus gradualem meritorii, sed ad quantitatem meriti, n. 14. f. 344. & seq.

Habitus sine dubio augetur quandocumque pervenitur ad meritum æquale cum actu intenso, sive per multiplicationem, sive per intensionem, n. 19. f. 348.

Homicidium omne ex intentione præcepto de non occidendo est prohibitum, seu publicæ, seu privatæ personæ, præterquam id, quod Reipublicæ, aut publi-

cis Magistratibus, & Principatis fuerit commissum, n. 21. f. 408.

Homicidium de jure naturali & di vino permisum, quibus sit commissum, n. 19. f. 408.

Homini cuicunque ad usum rationis pervenienti, an pateat aditus ad salutem, & vitam æternam, n. 2. f. 531.

Homo ad cognoscendum quod Deus est, saltem sine Doctore extrinseco, indiget non parvo tempore etiam post capacitatem ad percipiendum disciplinas, n. 21. fol. 550.

Homo cum primùm ad usum rationis pervenit, etiam si Deum neque cognoscat, neque possit cognoscere, potest bene moraliter agere, n. 7. f. 556.

Homo in barbaria educatus, sine institutione, & mentione deitatis, & religionis, an cum primùm pervenit ad usum rationis, possit Deum cognoscere, n. 1. f. 550.

Homo, in multis casibus quamvis licitis viis possit vitam servare, quomodo tamen non teneatur, n. 24. f. 413.

Homo non inclinatur ad diligendum se plusquam Deum, vel proprium bonum plusquam communione, n. 10. f. 403.

Homo, quod semper tenetur defendere vitam proximi, etiam quandocumque licet, non est exploratum, n. 25. f. 415.

Ido.

Legis divinæ duplex consideratio, n. 10. f. 564.

Liberum arbitrium, aut usum rationis habere, non est idem, quod habere actus intellectus, & voluntatis, n. 4. f. 533.

Liberum arbitrium habere, est idem quod esse dominum propriarum operationum, n. 6. f. 537.

Liberum arbitrium habere, aut usum rationis, non videtur idem, quod posse agere, & non agere positis requisitis ad agendum ad sensum, in quo communiter Doctores capiunt, n. 5. f. 534.

Liberum arbitrium duo requirit, & quomodo secundum potest esse sine primo, & posito primo, ponitur secundum, n. 7. f. 538.

Locare operas in administratione spiritualium, non plus licet, quam ipsa spiritualia, neque licet aliquid recipere pro labore spirituali, magis quam pro ipso spirituali, n. 20. f. 481.

Lumen productum nunquam est maius, quam sit lumen in maximo luminoso, n. 10. f. 338.

M

Magia aliqua, dici potest naturalis, & sine commercio alicujus substantiæ spiritualis, n. 7. f. 494.

Magia ars, an omnino sit, hoc est, an inter mortales sit ars, vel facultas aliqua ad videndum, & faciendum opera illa mirabilia, quæ de Magis scribuntur, & cir-

Ggg

cm,

cunferuntur, n. 1. f. 487.

Magica ars alia, præter naturalem, quæ non viribus, & causis naturalibus constet, sed potestate aliqua, & virtute immateriali, & separata nititur, non est dum quin reperiatur, num. 9. f. 496.

Magi studiosi, qui fuerint, recensem-
tur, n. 8. f. 496.

Magi, an virtute dæmonum possint corpora localiter transmutare, hoc est, per multa terrarum spa-
tia, summa (ut ferunt) celeritate, n. 32. f. 521.

Magi, an possint cogere dæmones pro suo arbitrio, n. 20. f. 513.

Magi, an possint miracula facere, n. 18. f. 509.

Magi, an possint pro suo arbitrio immutare corpora, alterando secundum qualitates, immiten-
do morbos, & contra sanitatem præstanto, n. 34. f. 523.

Magi, aliquando possunt cogere dæ-
mones, n. 25. f. 516.

Magi in suis operationibus nonun-
quam utuntur facultate solùm naturali, n. 15. f. 504.

Magi nihil operantur aut potestate divina, aut angelica, num. 14. f. 503.

Magi non possunt miracula facere, n. 19. f. 511.

Magi quomodo possint dæmones cogere, & non alio modo, n. 26. f. 516.

Magi, quomodo habentes fœdus cum aliquo dæmoni principali, possunt cogere inferiores dæmones, non

autem ipsum principalem dæmo-
nem. Et quid si non habeant tale fœdus, n. 27. f. 516.

Magorum facta, licet nonnulla fiant solùm per illusionem, & præsti-
gia sensuum, tamen quædam in
re, & secundum existentiam fiant,
n. 5. f. 491.

Magorum mirabilia opera, an sint omnia opera naturalia, hoc est, ex causis merè naturalibus, & non de-
pendentia à substantiis separatis,
n. 6. f. 492.

Magorum operationes supra faculta-
tem naturalem malorum dæmo-
num potestate, & virtute fiant,
n. 16. f. 505.

Magorum opera, non omnia sunt va-
na, & conficta, n. 3. f. 489.

Magorum tota opera, & efficacia in
quo fundetur, n. 28. f. 517.

MAGICA ars, licet sit alicujus effica-
cia, an tota ejus vis referatur cir-
ca illusionem sensuum, & imagi-
nationis, ita quod ex parte rei
nullus sequatur effectus, nec sint
entia vera, & naturalia, quæ à
Magicis fiant, sed solùm præsti-
gium, & illusio oculorum, n. 4.
f. 490.

Magorum opera, & mirabilia,
quæ referuntur, plurima sunt falsa,
conficta, & ex hominum vanitate
credita, n. 2. f. 489.

Meditatores, qui pro aliis contractus
constituant simoniacos, quas in-
currant pœnas, n. 14. f. 479.

Meritum, nullo modo proportiona-
tur intentioni, n. 16. f. 347.

Meritum non duplicatur, nisi sit

magna continuatio, & perseve-
rantia in actu, n. 18. f. 347.

Meritum, non solùm proportiona-
tur intentioni, sed nec magna
multitudo actuum remissorum
æquivalat uni actui intenso, vel
perfecto, n. 17. f. 347.

Mortem sibi consiscere, quomodo
sicut semper impium, ita & mor-
tem non solùm patienter, sed
liberè etiam subire, plerumque
consilium, nonunquam præcep-
tum est, n. 1. f. 390.

nullo modo fiant pér gratias, &
è contrario, n. 13. f. 503.

Opera eadem, vel similia, fiant per
artes magicas, & per gratias gra-
tis datas, n. 12. f. 503.

Opiniones secunda, & tertia de aug-
mento charitatis, in quo differant
à prima, n. 8. f. 335.

P

PANEM licet alteri cedere cum
certa pernicie propriæ vitæ,
n. 26. f. 416.

PAPA, quod det Clerico pensionem
aliquam in alieno beneficio, so-
lùm quia sit Clericus, non vide-
tur irrationabile, n. 51. f. 464.

PAPA, in simonia, quæ est juris divi-
ni, æquè, vel gravius potest esse
simoniacus, sicut aliud homo,
n. 39. f. 455.

PAPA, non potest vendere sine vitio
simonia ex quacumque causa
quodcumque beneficium ecclesias-
ticum, n. 44. f. 458.

PAPA non posset dare alicui pen-
sionem aliquam super beneficio ec-
clesiastico, qui nullum ministerium
neque temporale, neque spiritua-
le conferat in Ecclesia, vel alio
prio titulo, n. 50. f. 463.

PAPA, si alicui justo, vel injusto titu-
lo concedat pensionem, sine obli-
gatione ad aliquod ministerium
spirituale, neque ratione alicu-
jus tituli spiritualis, talis penso-
nit merè temporalis. Et quomodo
vendere tales pensionem, aut re-
dimere precio quodlibet tempo-

rali, non sit simoniacum, n. 52. f. 464.

Peccare aliquis potest antequam Deum cognoscat, aut possit cognoscere, n. 9. f. 562.

Peccata veniala an diminuant charitatem, n. 2. f. 353. & seq.

Peccatum veniale nullum posset tollere gratiam, n. 22. f. 352.

Pecunia ex contractu simoniaco acquisita, cui beat restitu, n. 6. f. 474.

Pensio, quæ asignatur alicui super beneficium alterius ratione aliquuj ministerii spiritualis, licita est, & honesta, n. 48. f. 462.

Pensio quæcumque, quam Papa imponit, vel ex officio suo, vel ad alterius supplicationem, modò non sit causa permutationis, & sine obligatione ad aliquod officium, vel ministerium spirituale possit vendi, & sine simonia redimi. Et an talis pensionarius teneatur ad officium canonicum, n. 54. f. 465.

Pontifices parati ad dandum beneficia consanguineis sine deliberatione peccant mortaliter, n. 29. f. 449.

Præbenda omnes militares, quas Commendas vocant, authoritate Papæ possunt vendi pro temporali sine vitio simoniae, n. 45. f. 461.

Præceptum de non occidendo, est juris naturalis, & non positivi, sicut etiam alia præcepta Decalogi, secundum authorem, n. 12. f. 406.

Præceptum de non occidendo, sem-

per fuit æquale, & ante legem, & in lege, & tempore Evangelii, n. 13. f. 407.

Præcepto de non occidendo, non magis prohibetur homicidium auctoritate publica quam privata, n. 16. f. 407.

Præcepto hoc: Non occides, quomodo prohibeatur omne homicidium, quod stando in lege naturæ sola, est malum, & irrationabile, n. 15. f. 407.

Præcepto Non occides, quale homicidium prohibeatur. Et de tripli opinione ibi recitata, n. 11. f. 405.

Præstare obsequium Pontifici, ut illa ratione quis possit consequi beneficium, an & quando esset simoniacum, n. 37. f. 454.

R

Ratio nusquam est, nec una quam fuit, nec erit, ubi non sit notitia de Deo probabilis, & cui omnes teneantur rationabiliter credere, n. 3. f. 451.

Rationis ad usum perveniens, qui nec Deum cognoscit, nec potest cognoscere, an possit peccare, n. 8. f. 558.

Rationis ad usum quilibet perveniens, non tenetur se convertere in Deum explicitè distinctè, & formaliter, n. 2. f. 573.

Rationis ad usum quilibet perveniens, ad actum aliquem tenetur statim, n. 3. f. 574.

Rationis ad usum quilibet perveniens,

nicens, tenetur se convertere in bonum eo modo, quo tunc potest, id est conformiter ad cognitionem, quam habet, n. 4. f. 575.

Rationis ad usum quis possit venire, & pro aliquo tempore non habere notitiam Dei, n. 5. f. 553.

Rationis ad usum veniens, etiam si Deum non cognoscat, an possit bene moraliter agere, n. 6. f. 553.

Rationis usus primum instans quid sit, vel quid vocetur; & quomodo deliberatio non possit esse libera, id est quod sit in potestate hominis deliberare, & non deliberare, n. 20. f. 546.

Rationis usum, an possit aliquis habere circa aliquam materiam, vel objectum, & non circa aliud, utpote circa materiam justitiae, & non circa materiam temperantiae, ut sit capax rationis ad deliberandum, & judicandum an sit jurandum, vel nocendum alicui, & non sit capax ad consultandum de fornicatione, sed habeat se ad illam puer, n. 16. f. 544.

Rationis usum, an possit habere quis ad peccandum venialiter priusquam ad peccandum mortaliter, n. 11. f. 567.

Rationis usum habere, quid sit, n. 3. f. 533.

Rationis usum habere sufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralem, videtur possibile, n. 17. f. 544.

Rationis usum habere sufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralem, licet sit pos-

sibile, tamen videtur multum difficile, vel nunquam contingere, n. 18. f. 544.

Rationis usum habere circa aliquam materiam moralem, & non circa omnes, putatur impossibile ab authore, n. 19. f. 545.

Rationis usum, quod unus homo habeat, & alius non, unde proveniat, n. 8. f. 539.

Rationis usum, quod unus homo habeat, & alius non, possit immediate ex parte intellectus, & voluntatis provenire, n. 9. f. 539.

Rationis usum, quod unus habeat, & alius non, non provenit ex aliquo habitu à natura concreato, vel intellectu, vel in voluntate, qui solùm sit in uno, & non in alio, vel in puer, & non in adulto, n. 10. f. 539.

Recentiorum dictum, quod detur tempus induciarum, in quo aliquis potest deliberare, vanum est, n. 26. f. 548.

Religionem, si quis ingrediatur, an ille, qui eum recipit possit progressu aliquid recipere, n. 12. f. 478.

Restitutio pecuniae acquisitæ per simoniām, non est de jure divino, n. 4. f. 470.

Restitutionem, si quis bona fide fecit dando pauperibus, vel illi à quo accepit, an teneat factum, n. 7. f. 475.

INDEX.

Sacrificare homines Deo, ut faciunt barbari, est de jure divino, & naturali prohibitum, n. 375. Sepulturae jus privatum an posuit quis obtinere, & quomodo, n. 11. f. 478. Simonia aliqua est omnino, & praeceps de jure positivo, n. 16. f. 437. Simonia an contingat circa pensiones, n. 47. f. 462. Simonia, an sit aliqua circa ea quæ sunt verè spiritualia, & secundum se & de jure positivo; & quomodo contractus aliquis, vel permutatio spiritualis secundum se de jure positivo sit simoniaca, n. 17. f. 439. Simonia omnis, an sit jure divino prohibita, & an aliqua sit solùm jure positivo, n. 12. f. 435. Simonia, quomodo forte esset, si preces, favor, vel laus, & amicitia deducerentur in pactum, n. 35. f. 453. Simonia, quomodo esset, si favor, vel preces, vel laus ressolverentur tanquam premium in aliquod temporale, n. 34. f. 452. Simonia divino jure est prohibita, n. 10. f. 434. Simonia est illicita, n. 9. f. ibid. Simonia jure naturali prohibita est, n. 11. f. ibid. Simonia non committitur nec circa scientiam, aut doctrinam, nec circa aliud spirituale à spirituali creato, n. 5. f. 429. Simonia crimen, an inter paganos, & idololatras esse potuerit, n. 20. f. 445.

Simonia definitio, & quid sit, & unde sit dicta simonia, n. 2. f. 427. In simonia definitione, quid peremptionem, & venditionem intelligitur, n. 7. f. 432. Simonia peccatum in lege naturæ potuit esse, aut fuit, n. 19. f. 444. Simonia objectum circa quod versatur, n. 3. f. 427. Simonia omnis in Ecclesiastico beneficio, an sit juris positivi, n. 42. f. 457. Simonia peccatum in lege scripta & potuit esse, & fuit, n. 18. f. 443. Simoniacus, an possit esse summus Pontifex, n. 38. f. 454. Simoniacus an sit is, qui timore, consanguinitate, precibus, & favore, aut obsequio administrat spiritualia, n. 22. f. 445. Simoniacus an de jure naturali & divino teneatur restituere, an de solo positivo, n. 3. f. 468. Simoniaci pena quæ sit, n. 16. f. 479. Simoniacum est conferre officium Ecclesiasticum pro obsequio, quem tale obsequium est pecunia stimabile, ita quòd tandem resolvitur in commodum temporale; & quid si non adsit pactum expressum, vel tacitum, n. 36. f. 453. Simoniacum non est conferre spirituale sine respectu ad commodum, vel incommodum, timore, indagatione, n. 23. f. 446. Simoniacum an sit sperare beneficium spirituale ex officio temporali, n. 40. f. 456. Simoniace consecutus beneficium Ecclesiasticum, nihil juris acquirit in

INDEX.

in illo, neque facit fructus suos, sed tenetur resignare, n. 2. f. 468. Spirituale dare digno ex timore malii temporalis, ut mortis, aut exilii, aut carceris, dummodo hoc non redundet in aliquod commodum temporale, vel sit ex pacto, aut aliquo modo per modum precii, non videtur esse malum, n. 25. f. 446. Spirituale dare ex timore alicui digno videtur non esse malum, n. 24. f. ibid. Spirituale in hoc proposito vocatur donum Spiritus Sancti, n. 6. f. 431. Spirituale quid dicatur in materia simoniatica, n. 4. f. 428. Spiritualia promittere an sit simonia, n. 41. f. 456. Spiritualia sunt aliqua jure positivo; & quæ sint, n. 14. f. 437.

T

Itulus triplex recipiendi temporalia mediantibus spiritualibus describitur, n. 18. f. 479.

Temporale licet non possit aliquis recipere pro spiritualibus titulo emptionis, & venditionis, an aliquo titulo spirituali possint esse media ad aliquod temporale, 17. f. 479.

V

Endere Canonicatum simpli- cem, non minus est simonia, quam vendere beneficium cum cura animarum, n. 43. f. 458.

Verba nulla, nec exorcismi habent efficaciam infalibilem ad cogendum dæmones, & arcendum illos, ita ut semper sortiantur effectum suum, n. 24. f. 515.

Vitam per abstinentiam ex intentione reddere breviorem non licet, n. 12. f. 386.

Vitam protelare quantum quis per alimenta possit non tenetur, 13. f. ibid.

Vitam reddere breviorem per abstinentiam, utrum licet, n. 11. f. 385.

Vitæ conservandæ ratione non sunt omnia media adhibenda necessario, sed solùm illa, quæ ad hoc sunt de se & ordinata, & congrua, n. 35. f. 419. & 386.

Vita non est in discrimine ponenda pro bonis temporalibus, inter quæ gloria, honor, & fama reponuntur, n. 36. f. 420.

Vitam abbreviare nullo modo licet, et si non teneatur quis omnia media licita etiam facere, ut sibi vitam reddit longiorem, 33. f. 418.

Vitam suam propriam quilibet teneatur conservare per alimentum, 14. f. 357.

Usum rationis posse tolli per habitus existentes in voluntate, puta ex odio, vel amore voluntatis, est probabile, posita etiam omnimoda rectitudine ex parte sensitiva, n. 13. f. 541.

Uti alimentis, quibus vita brevior reddatur, quando non esset peccatum, n. 14. f. 386.

Utens quis singulari inedia, & cibo nocuo, quando non excusaretur à mortali peccato, n. 15. f. 387.